

TIDSSKRIFT
FOR
LANDØKONOMI

UDGIVET AF

DET KGL. DANSKE LANDHUSHOLDNINGSSKAB

REDIGERET AF

H. M. KNUDSEN

1929

KØBENHAVN
AUGUST BANGS BOGHANDEL
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)
1929

INDHOLD.

	Side
Landbruget i 1928. Af Forstander <i>N. Bredkjær</i>	1
Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling. Af Forpagter <i>Chr. Sonne</i>	26
Landbrugsraadets Virksomhed i 1928. Af Forpagter <i>Chr. Sonne</i>	35
Udkomne Bøger	44
Mindre Meddelelser:	
Bestyrelsesmødet i Landhusholdningsselskabet den 17. Decbr. 1928	45
Foredrag i Landhusholdningsselskabet	45
Nyt Medlem i Landhusholdningsselskabet	46
Proprietær <i>J. H. Holms</i> Legat til Uddannelse af unge Landmænd uden for Bondestanden	46
Salgsprisen for Landejendomme	47
Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa. Tilbageblik og Udblik. I. Af fhv. Statskonsulent, Statsraad <i>C. A. Koefoed</i>	49
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling 1928. I. Boganmeldelser af Statskonsulent <i>Chr. H. Ibsen</i> og Assistent <i>Helge Larsen</i> og udkomne Bøger	95
Mindre Meddelelser:	
Foredrag i Landhusholdningsselskabet.....	100
Uddeling af Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedailler....	100
Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa. Tilbageblik og Udblik. II. Af fhv. Statskonsulent, Statsraad <i>C. A. Koefoed</i>	101
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling 1928. II.	118
<i>F. Hempel Syberg</i> . Af Kasserer <i>H. M. Knudsen</i>	137
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1928. Af Inspektør <i>James Høyer</i>	142
Kapitelstaksterne for 1928	152
Boganmeldelse af Assistent <i>Aksel Milthers</i> og udkomne Bøger.....	154
Mindre Meddelelser:	
Professor <i>H. V. Nyholm</i>	158
Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Marts Maaned.....	159
Spredning af billige Rugeæg.....	159
Den 14. internationale Landbrugskongres.....	159
Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. Af Forstander <i>J. C. Overgaard</i>	161

IV

	Side
Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa. Tilbageblik og Udblik. III. Af fhv. Statskonsulent, Statsraad <i>C. A. Køefoed</i>	176
Husbukken. Af Konsulent ved Teknologisk Institut, Snedkermester <i>Th. Topp</i>	211
Mindre Meddelelser:	
Anvendelse af Kunstgødning	219
Om Vildmosens Opdyrkning og Resultaterne deraf. Foredrag ved Konsulentmødet den 23. Marts 1929 af Forpagter <i>Chr. Sonne</i>	221
Landbrugsproduktionen og Verdensmarkedets Forsyning. Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 23. Januar 1929 af Statskonsu- lent <i>S. Sørensen</i>	242
James Høyer	258
Ole Olsen, Haslev	260
Bogammeldelser af Assistent <i>Aksel Milthers</i> og udkomne Bøger....	263
Mindre Meddelelser:	
Kammerherre Ad. Tesdorpf	266
Fond til Landmænds Uddannelse	266
Hædersbelønninger for Landboflid	266
Inspektør N. P. J. Buus' Legat	266
Arbejdsløningerne i Landbruget	267
Hosten i Danmark 1928	268
Mælkeribruget i Danmark 1928. Af Statskonsulent <i>Th. J. Brask</i>	269
Adolph Valdemar Tesdorpf. Af Professor T. Westermann.....	300
Arbejdsforbruget ved forskellige Afgrøder. Af Assistent <i>Aksel Milthers</i>	308
Mindre Meddelelser:	
Forsøgslaboratoriets Aarsoversigt over de lovbefalede Smør- bedømmelser for 1928.....	315
Udvandringen fra Danmark til oversøiske Lande i 1928.....	316
Slagtningerne paa Eksportslagterierne	316
Hvordan betaler det danske Landbrug sig? Af Departementschef <i>Adolph Jensen</i>	317
Husdyrbruget i 1928 med særligt Henblik paa Kvægbruget og Kvæg- avlen. Af Forstander <i>N. Bredkjær</i>	333
Statskonsulenternes Indberetninger, I—IV. Af Statskonsulenterne <i>Nic. Høriyck, N. Balle, Anton Christensen og Chr. H. Ibsen</i>	349
Udkomne Bøger	362
Mindre Meddelelser:	
Købmand Jørgen Sørensens og Hustru, Cecilie Sørensen, født Langes Legat	364
Islands Landbrugsstatistik	364
Landbrugets Prisforhold i 1928—29.....	365
Landbrugsarealet 1928	367
Oprettelse af mindre Landbrug.....	368
Fodringsforsøg med Svin. Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 6. Februar 1929 af Professor <i>Johs. Jespersen</i>	369

V

	Side
Om Omsætningen med Kartofler. Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 6. Marts 1929 af Konsulent <i>L. Rasmussen</i>	405
Mindre Meddelelser:	
Nye Medlemmer i Landhusholdningsselskabet	432
Uddeling af Præmier vedrørende Landbrugets Binæringer.....	432
Vedvarende Græsgange. Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 13. Marts 1929 af Inspektør <i>C. O. Jørgensen</i>	433
Landøkonomisk Konsulentvirksomhed i fremmede Lande. Foredrag ved Konsulentmødet den 23. Marts 1929 af Statskonsulent <i>S. Sørensen</i>	464
Statskonsulenternes Indberetninger, V. Af Statskonsulent <i>Johs. Jensen</i>	480
Bog anmeldelse af Statskonsulent <i>Chr. H. Ibsen</i> og udkomne Bøger	485
Staldgødningens Anvendelse. Foredrag i Landhusholdningsselskabet den 20. Marts 1929 af Forsøgsleder <i>Karsten Iversen</i>	489
Hestene i 1928. I. Af Statskonsulent <i>Aug. Kjær</i>	515
Regler for Handel med Spisekartofler.....	535
Statskonsulenternes Indberetninger, VI—VII. Af Statskonsulenterne <i>N. Tholstrup Federsen</i> og <i>Th. J. Brask</i>	512
Mindre Meddelelser:	
Konkurrence mellem hele, vellede og lønnende Hønseshold og Dannelse af Avlscentre	543
Bestyrelsesmøde i Landhusholdningsselskabet	548
Hestene i 1928. II. Af Statskonsulent <i>Aug. Kjær</i>	549
Fodertilberedning. Foredrag i Konsulentmødets Husdyrbrugssektion den 22. Marts 1929 af Statskonsulent <i>Anton Christensen</i>	572
Statskonsulenternes Indberetninger, VIII—IX. Af Statskonsulenterne <i>W. A. Kock</i> og <i>Aug. Kjær</i>	596
Bestyrelsesmødet i Landhusholdningsselskabet den 11. Oktbr. 1929..	602
Bog anmeldelse af Underbibliotekar <i>Aksel Milthers</i> og udkomne Bøger	606
Mindre Meddelelser:	
Kreaturholdet den 15. Juli 1929	609
Vejrforholdene i Landbrugsåret 1928—29. Af Afdelingschef <i>H. Hansen</i>	613
Om Staldhygiejne og Smittefare gennem Mælk. Foredrag ved Konsulentmødet den 23. Marts 1929 af Direktør for Statens Serum-institut Dr. med. <i>Th. Madsen</i>	637
Statskonsulenternes Indberetninger. X. Af Statskonsulent <i>Alf. L. Søndergaard</i>	649
Prisopgave vedrørende Undersøgelse af Aarsagerne til Kartoflernes Mørkfarvning efter Kogning	654
Bog anmeldelse af Sekretær <i>Otto Himmelstrup</i> og udkomne Bøger..	656
Mindre Meddelelser:	
Voldgift vedrørende Handel med Kartofler.....	660
Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet	660

REGISTRE.

a. Emner.

	Side
Aarsoversigt for 1928	1
Aarsoversigt over Forsøgslaboratoriets Smørbedømmelser	315
Afsætning til Udlandet af dansk Sædefrø	126
Anvendelse af Kunstgødning	219
»Arbeitsverfahren und Arbeitsleistung in der Landwirtschaft«. Af Dr. A. Peters	96
Arbejdsforbruget i danske Landbrug	151
Arbejdsforbruget ved forskellige Afgrøder	308
Arbejdslønninger i Landbruget	267
Arealets Benyttelse i 1928	8, 367
Avlsarbejdet i 1928	344, 519
Avlsdyromsætningen i 1928	17
Bestyrelsesmøder i Landhusholdningsselskabet	45, 548, 602, 660
Betænkning fra Udvalget vedrørende Forsøg med de forskellige Tagdækningsmaterialer	139
Boganmeldelser	95, 96, 154, 263, 485, 606, 656
Brødr. Bendix' Jubilæumslegat	121
»Danmarks Erhvervs- og Samfundsliv«. Af Professor Jens Warming	606
»Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik«. Ved Kontorchef L. P. Frøde- riksen	485
»Den danske Andelsbevægelse«. Ved Sekretær A. Axelsen Drejer ..	658
Den 14. internationale Landbrugskongres	159
Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Regler for Handel med Spisekartofler	536
»Die landwirtschaftliche Genossenschaften in der Sowjetunion«. Af G. Ratner	263
Driftsforhold, Undersøgelser over Landbrugets	161
Driftsresultater fra Andelsmejerier	278
Duelighedsmedailler, Uddeling af Selskabets	100, 605
Flæskepriser i 1928	20
Foderstoffer, Indførsel af	341
Foderstoffer og Korn, Kontrollen med	142, 605
Foderstofpriser i 1928	16, 20

VII

	Side
Fodertilberedning	572
Fodringsforsøg med Svin	369
Fond til Landmænds Uddannelse	93, 266
Foredrag i Landhusholdningsselskabet 45, 100, 159, 242, 369, 405, 433, 489	
Forslag om Ændring af § 16 i Landhusholdningsselskabets Love..	133
Forsøgslaboratoriets Aarsoversigt over de lovbefalede Smørbedom- melser i 1928	315
G ammeleje-Legatet	121
Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet.....	79, 118, 660
Græsgange, Vedvarende	433
H andel med Spisekartofler, Regler for	535
Heste, Indførsel af	528
Hestene i 1928	334, 515, 549
Heste, Udførsel af	529
Hornkvæget i 1928	334
Husbukken	211
Husdyrbruget i 1928 med særligt Henblik paa Kvægbruget og Kvæg- avlen	11, 333
Husdyrprodukter, Udførsel af	286, 338
Husholdningselever	93
Hvordan betaler det danske Landbrug sig?.....	317
Hædersbelønninger	122, 266
Høsten i Danmark i 1928.....	268, 336
Høyer, James	258
I nderbetninger fra Statskonsulenterne i 1928....	349, 480, 542, 596, 649
Indførsel af Føderstoffer	341
Indførsel af Heste	528
Inspektør N. P. J. Buus' Legat... ..	266
Internationale Landbrugskongres, Den 14.	159
Islands Landbrugsstatistik	364
K alkning og Mergling	10
Kapitelstakster for 1928	152
Kartofler, Om Omsætningen med	405
Kartoflernes Mørkfarvning efter Kogning, Prisopgave vedrørende Undersøgelse af Aarsagerne til	603, 654
Konkurrence mellem hele, velledede og lønnende Hønseshold og Dan- nelse af Avlscentre	548
Kontrollen med Korn og Føderstoffer i Københavns Frihavn..	142, 605
Kornpriserne i 1928	9
Kreaturholdet den 15. Juli 1929	609
Kriselove for Landbruget.....	2

VIII

	Side
Kunstgødning, Anvendelse af	219
Kvægbruget og Kvægavlen, Husdyrbruget i 1928 med særligt Hen- blik paa	333
Kvæget i 1928	14, 334
Kobmand Jørgen Sørensen og Hustru, Cecilie Sørensen, født Lan- ges Legat	364
Landbruget i 1928	1
Landbrugets Prisforhold i 1928—29.....	365
Landbrug, Oprettelse af mindre	368
Landbrugsarealet 1928	8, 367.
Landbrugskongres, Den 14. internationale	159
Landbrugslove	2, 5, 17, 21, 23
Landbrugsproduktionen og Verdensmarkedets Forsyning.....	242
Landbrugsraadets Virksomhed i 1928.....	35, 123
Landbrugsstatistik, Islands	364
Landejendomspriser	47
Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesmøder.....	45, 548, 602
Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling	26
Landhusholdningsselskabets Generalforsamling	79, 118, 660
Landhusholdningsselskabets Kontrol med Korn og Foderstoffer	142, 605
Landhusholdningsselskabets Love, Forslag til Ændring af § 16 i....	133
Landvæsenslærlinge	92
Landøkonomisk Konsulentvirksomhed i fremmede Lande.....	464
Landøkonomisk Rejsebureau	119
Lovbefalede Smørbedømmelser, Aarsoversigt over de.....	315
Lov om Bekæmpelse af Tuberkulose hos Kvæg.....	5, 17
Lov om Udførsel, Indførsel og Forhandling af Æg.....	21
Lærlinge-Lønninger	92
»Maskinbog for Landmænd«. Ved Statskonsulent <i>Niels Balle</i>	263
Mejeri Drifts-Statistik, Danmarks	485
Mergling og Kalkning	10
Mælkeproduktionen i 1928	15
Mælkeribruget i Danmark i 1928.....	269
Noteringer og Priser	292, 341
Nye Medlemmer	46, 432
Nyholm, H. V., Professor	158
Olsen, Ole, Haslev	260
Om Omsætningen med Kartofler	405
Om Staldhygiejne og Smittefare gennem Mælk	637
Omsætningen af Avlsdyr i 1928	17
Om Vildmosens Opdyrkning og Resultaterne deraf.....	221
Oprettelse af mindre Landbrug.....	368

IX

	Side
Planteproduktionen i 1928	6
Plantesygdomme i 1928	11
Prisforhold og Noteringer	292, 341, 365
Prisopgave vedrørende Undersøgelse af Aarsagerne til Kartofflernes Mørkfarvning efter Kogning	603, 651
Proprietær J. H. Holms Legat til Uddannelse af unge Landmænd udenfor Bondestanden	46
Præmie for Middel imod Sygdommen <i>mastitis streptococci</i> hos Malkekøer	603
Regler for Handel med Spisekartofler	535
Rejsebureau, Landøkonomisk	119
Rugeæg, Spredning af billige	159
Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa, Tilbageblik og Udblik 49, 101, 176	
Salgsprisen for Landejendomme	47
Slagtningerne paa Eksportslagterierne.....	316
Smørprisinde-Statistik, Danmarks	95
Spredning af billige Rugeæg	159
Staldgødningens Anvendelse	489
Staldhygiejne og Smittefare gennem Mælk, Om.....	637
Statskonsulenternes Indberetninger for 1928.....	349, 480, 542, 596, 649
Statskonsulentvirksomheden	90
Svinholdet i 1928	18, 335
Svinefodringsforsøg	369
Syberg, F. Hempel	137
Sædefrø, Afsætning til Udlandet af dansk.....	126
Sølvbægre, Uddeling af Selskabets.....	605
Tagdækningsmaterialer, Betænkning fra Udvalget vedrørende For- søg med de forskellige	130
Tesdorpf, Adolph Valdemar	266, 300
Tilberedning, Foder-	572
Tuberkulose hos Kvæg, Lov om Bekæmpelse af	5, 17
Uddeling af de under Landhusholdningsselskabet heniagte Legater 92, 121, 122, 266, 364	
Uddeling af Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedailler og Sølvbægre	100, 605
Uddeling af Præmier vedrørende Landbrugets Binæringer	432
Udførsel af Heste	529
Udførsel af Husdyrprodukter	286, 338
Udkomne Bøger	44, 99, 157, 263, 362, 488, 608, 656
Udvandring fra Danmark til de oversøiske Lande i 1928	316
Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold	161

X

	Side
Vedvarende Græsgange	433
Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1928—29.....	613
Vejrliget og Vækstforholdene i 1928	6
Verdensmarkedets Fcrsnying, Landbrugsproduktionen og	242
Vildmosens Opdyrkning og Resultater deraf. Om.....	221
Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1929—30.....	135
Voldgift vedrørende Handel med Kartofler	660
Æg, Lov om Udførsel, Indførsel og Forhandling af.....	21
Ægproduktionen i 1928	21

b. Forfattere.

Balle, N., Docent, Statskonsulent	352
Brask, Th. J., Statskonsulent	269, 541
Bredkjær, N., Forstander	1, 333
Christensen, Anton, Docent, Statskonsulent.....	355, 572
Hansen, H., Afdelingschef	613
Himmelstrup, Otto, Sekretær	656
Hørlyck, Nic., Statskonsulent	349
Høyer, James, Inspektør	142
Ibsen, Chr. H., Statskonsulent	96, 358, 488
Iversen, Karsten, Forsøgsleder	489
Jensen, Adolph, Departementschef	317
Jensen, Johs., Statskonsulent	480
Jespersen, Johs., Professor	369
Jørgensen, C. O., Inspektør	433
Kjær, Aug., Statskonsulent.....	515, 549, 599
Knudsen, H. M., Kasserer	137
Kock, W. A., Statskonsulent	596
Koefoed, C. A., fhv. Statskonsulent, Statsraad.....	49, 101, 176
Larsen, Helge, Assistent	99
Madsen, Th., Direktør, Dr. med.	637
Milthers, Aksel, Underbibliotekar.....	157, 264, 308, 608
Overgaard, J. C., Forstander	161
Pedersen, N. Tholstrup, Statskonsulent.....	542
Rasmussen, L., Konsulent	405
Sonne, Chr., Forpagter	26, 35, 221
Søndergaard, Alf. L., Statskonsulent.....	649
Sørensen, S., Statskonsulent	242, 464
Topp, Th., Snedkermester	211
Westermann, T., Professor	300

XI

c. Illustrationer.

	Side
Brun lettisk Ko, Alise L. B. 132	66
Brun lettisk Ko, Gina L. B. 454, med fire Døtre	67
Brun lettisk Tyr, Pramsans, L. B. 342	68
Brun lettisk Ko, Spidola, L. B. 687	69
Syberg, F. Hempei, Forpagter	137
Grafisk Fremstilling af Bruttoudbyttets S sammensætning 1916/17— 1926/27	167
Grafisk Fremstilling af Driftsomkostningernes Fordeling 1916/17— 1926/27	169
Ko af Hjorden i Djetskoje Selo, Jegosa	186
Kort over Statens Del af Store Vildmose	224
Høyer, James, Inspektør	253
Olsen, Ole, Gaardejer	260
Tesdorpf, Adolph Valdemar, Kammerherre, Hofjægermester	300
Grafisk Fremstilling af Mandsarbejde i Timer pr. ha	312
Grafisk Fremstilling af Hestearbejde i Timer pr. ha	313
Grafisk Fremstilling af Landbrugets Profitafkastning	326
Grafisk Fremstilling af Vækstkurver ved Fodringsforsøg med Svin 378. 385	378. 385
Grafisk Fremstilling af Tilvækst og Foderforbrug ved Fodrings- forsøg med Svin	379, 386
Grafisk Fremstilling af Forsøg med Staldgødning og Kunstgødning 1894—1922 paa Askov Forsøgsmark	494
Grafisk Fremstilling af Forsøg med Staldgødning og Kunstgødning 1911—26 paa Aarslev	498
Grafisk Fremstilling af Udbyttekurven ved Anvendelse af Stald- gødning og Kunstgødning	500
Grafisk Fremstilling af Paratyfusedepidemia i Odense 1928	640
Kort vedrørende Paratyfus-Mælkeepidemia i Odense Oktbr. 1928	642, 644
Grafisk Fremstilling af Paradynterieridemia i Skanderborg 1927	643
Diagram over Infektionssygdommes Spredning med Mælk som Smittebærer	644

Landbruget i 1928.¹⁾

Af Forstander *N. Bredkjær*.

Hvor hurtigt svinder ikke i en rastløs Tid Aarets Maaneder! Og dog, hvad rummer de ikke i sig — en uhyre Samling af brogede Enkeltheder og Foreteelser, nogle indgribende og dybtgaaende, andre som lette Krusninger paa Overfladen, men altsammen bidragende til at give Aaret Karakter og Træk, saaledes som det har formet sig for den Enkelte, for et Erhverv eller for et helt Samfund.

Store Forventninger blev stillet til 1928, thi dets Forgænger var intet godt Aar, og Landbrugserhvervets Stilling og Vilkaar ved det ny Aars Fremmarch var lidet lystelige. Inden for Enkeltmands snævrere Omraade var Haabet og Ønskerne ej mindre end for Erhvervet som Helhed. — Lad det da være sagt straks, at der er lysere Linier i Billedet end Aaret forud, selv om der findes dem imellem, der taler om Haab, der brast, og Sammenbrud i økonomisk Henseende, som kom for en Mand — en Bedrift — et Hjem.

Vi fik et Høstaar, som vi ikke kan klage over; men vi fik ingen Afslutning paa Landbrugskrisen, dertil ligger dens Aarsager for dybt. Thi det synes jo ikke at kunne siges tit nok, at Landbrugskrisen er ikke her i Landet alene, men den føles ogsaa i mange andre Lande Verden over. Naar den føles saa stærkt i Danmark, er det, fordi den kom saa overvældende hastigt over os og forstærkedes i sine Virkninger ved den Pengepolitik, der for Aar

¹⁾ Beretningen sluttet den 15. December 1928.

tilbage blev ført, og den har det bitre ved sig, at den især rammer de kraftigste og haabefuldeste af vort Slægtleds Landmænd — de Yngre — dem, hvem Fremtiden skulde bygges paa.

Derfor er det intet Under, at der har været Uro. Det kom frem ved Bevægelsen i Sønderjylland, hvor andre Vanskeligheder end det rent landøkonomiske griber ind og tilslører Forholdet og langtfra gør det lettere at finde Vej ud af Uføret. Uanset Anskuelser og Meninger følte det sikkert af Størstedelen af Danmarks Befolkning som en Befrielse, da stærke og myndige Ord — forøvrigt ogsaa fra Sønderjyderne selv — stillede de vidtgaende Krav, der i Ly af økonomiske Vanskeligheder var baaret frem, i den rette Belysning.

Ogsaa andre Steder i Landet, f. Eks. i Nordjylland, rørttes Sindene, og Udtalelser indeholdende bestemte Krav til Regering og Rigsdag blev fremsat i Anledning af den økonomiske Krise. Aaret præges endvidere af den stærke Udtalelse om Landbrugskrisen, som fremkom fra Landbrugsraadet den 23. Juni. Der bliver heri mindet om Vedtagelserne paa det store Odensemøde i 1926, og i Tilslutning hertil fremsættes Raadets Opfattelse af Landbrugets øjeblikkelige økonomiske Forhold, og anvises Midler til i nogen Maade at raade Bod paa de vanskelige Tilstande. En Fortsættelse danner de paa Landboforeningernes Delegeretmøder i Efteraaret vedtagne Resolutioner. Helt enige staar danske Landmænd dog ikke; thi om visse paa pegede Forholdsregler til Modvirkning af Krisen har blandt andet Husmandsorganisationerne indtaget et andet Standpunkt, ligesom der ogsaa med Hensyn til Grundaarsagerne til Krisen kan høres noget afvigende Anskuelser.

Aaret bragte imidlertid ogsaa positive Midler til Lindring og Hjælp i Krisen gennem de af Rigsdagen vedtagne Love af 31. Marts og 4. April om Oprettelse af en Kriselaanefond, Driftslaaneforeninger for Ejere af Landejendomme, samt om Udlaan til

Ejere af Landejendomme til Opnaaelse af Akkord. Den sidste, den saakaldte »Akkordlov«, synes der ikke i Aarets Løb at være gjort Brug af i større Udstrækning, hvorimod der er oprettet en Del Driftslaane-foreninger, omend der paa sine Steder har været en Del Vanskeligheder at overvinde, særlig i Anledning af det solidariske Ansvar, som gennem Loven paabydes Medlemmerne. Loven er en Støtteforanstaltning; Landmændenes Gæld bliver ikke formindsket derved, men der aabnes Mulighed for en bedre Ordning af Gældsforholdene, ligesom der kan erhverves en forøget Driftskapital.

Forholdet mellem Priserne i 1913 og de nuværende økonomiske Vilkaar for et saa stærkt eksporterende Erhverv som Landbruget kommer iøvrigt til Syne gennem de af Statistisk Departement udarbejdede Engrospristal; i Aarets første 10 Maaneder bevæger disse Tal sig for Eksportvarerne fra 148 ned til 128 i April for atter at stige til 143 i Oktober; men for Hjemmemarkedsvarene er de tilsvarende Tal 165, 166 og 160, altsaa en betydelig Forskel i Prisen paa det, Landmanden skal sælge, og det, han skal købe. Og hertil kan endda føjes, at for særlige Grupper af Varer ligger Tallet meget højere, saaledes for Tekstil og Konfektion over 220, for Kalk, Cement, Mursten og Glas omkring 209, for Metaller og Metalvarer omkring 183 og for Foderstoffer svingende fra 157 over 167 midt paa Aaret til 153 i Oktober. Kun Gødningsstoffer, Brændsel og Smøreolie er nede paa Pristal omkring 100. Det maa herved erindres, at disse Talstørrelser grunder sig paa Aarets Priser sammenlignet med Priserne i 1913, disse sat lig med 100.

En særlig Opgørelse over Landbrugets Prisforhold, foretaget af »Det landøkonomiske Driftsbureau« for Finansaaet 1927—28, viser ligeledes, at Priserne paa Bygningsmateriel, Maskiner og Redskaber endnu ligger henholdsvis 87 og 58 pCt. over Prisen i Aarene før Krigen, medens de for Husdyrprodukter kun er 31 pCt. og for Planteavlsprodukter 57 pCt. over.

Heller ikke den af Driftsbureauet foretagne foreløbige Opgørelse af 200 Landbrugs Regnskaber for 1927—28 skal stemme Sindene til optimistiske Betragtninger, thi et Nettoudbytte af 45 Kr. pr. ha mod 35 Kr. Aaret forud eller en Forrentningsprocent af 1,8 mod 1,3 maa nødvendigvis medføre et fortsat Forbrug af Landbrugernes Kapitalreserver eller øget Gældsstiftelse. Dog fremhæver Driftsbureauet, at der trods alt er et aftagende Forbrug af Formue og i det hele en lille Bedring af Landbrugets Driftsresultat, fremkommet ved en Indskrænkning af det private Forbrug som Følge af de tre sidste Aars daarlige Driftsresultater.

Gennem hele Aaret blev der fremsat stærke Ønsker om Rentenedsættelse, uden at dog Banker og Sparekasser mente at kunne imødekomme dem. Der er ingen Tvivl om, at en Nedgang i Rentebyrden vil lette Krisen for netop de vanskeligst stillede, men Rentespørgsmaalets Afhængighed ogsaa af andre Forhold har altsaa hidtil umuliggjort dette udover en ubetydelig Nedsættelse, som en større Sparekasse sidst paa Aaret foretog. —

Om Afsætningsforholdene i al Almindelighed udviser 1928 som tidligere Aar, at England og Tyskland er vore dominerende Markeder. Afsætningen til andre Lande er vel ikke uden Betydning, thi de kan navnlig bidrage til at støtte Priserne i Tider, hvor Hovedmarkederne er overfyldte og Priserne vigende. Norge har endnu ikke lukket op for vore Varer, skønt det er vanskeligt at forstaa, at Frygten for Mund- og Klovesygen endnu skulde være til Stede. De mange spredte Oplysninger, der særlig gennem »Landbrugsraadets Meddelelser« er kommet danske Landmænd til Gode, om de med os konkurrerende Landes Anstrengelser for at højne Eksportvarernes Kvalitet og bringe dem frem paa Markederne under saadanne Forhold, at de virkelig bliver konkurrencedygtige, kan nok give Stof til Eftertanke. Vi kommer ikke sovende til en Fastholdelse og videre Erobring af Udlandets Markeder i de kommende Aar. Derfor er det fortræffeligt, at enhver

Landmand i Nutiden gøres bekendt med, hvorledes Modstanderne ruster sig i Kampen.

Paa Smørmarkedet i England har, foruden New-Zealand, Australien været en særlig haard Konkurrent med større Leveringer end sædvanlig. For Ægmarkedets Vedkommende har særlig Frankrig og Belgien i Aar erobret en betydende Plads. Flæskemarkedet stiller sig omtrent som i foregaaende Aar med de Forenede Stater og Holland som vore Hovedkonkurrenter. Ikke mindst er Holland rykket stærkt frem i de sidste Aaringer og har i nogen Grad indtaget den Plads, Canada tidligere besad.

I Tyskland samler Hovedinteressen sig om Hornkvægemarkedet. Det stiller sig i 1928 omtrent som i 1927, dog har Tyskland haft en noget mindre Indførsel af kølet eller frosset Kød. Mod Slutningen af Aaret føres i den tyske Rigsdag Forhandlinger, som berører vor Kvægeksports Forhold i Fremtiden og derfor har den største Interesse for os.

De veterinære Foranstaltninger, som paabydes fra Udlandet, er i den nyere Tid blevet Faktorer, der kan gribe dybt ind i vor Eksport. Tysklands Krav har saaledes medført, at der herhjemme i Foraaret indførtes skærpede veterinære Forholdsregler ved Udførselen af Slagtekvæg. Vi er ogsaa i 1928 blevet mindet om, at man i England har et vaagent Øje med de fra os eksporterede Fødevarers bedst mulige Sundhedstilstand. De engelske Landmænd stiller Krav om, at de samme sanitære Bestemmelser, som gælder for deres egen Produktion i England, ogsaa skal kræves opfyldt af Udlandets Producenter af Fødevarer til det engelske Marked. Den i Marts Maaned her i Danmark vedtagne Tuberkuloselov stiller os imidlertid paa Højde med de i England lovfæstede Bestemmelser om Udryddelse af Tuberkulosen og Forebyggelse af Smittefare gennem Nydelsen af Mælkeprodukter. Ogsaa for Æghandelen er en ny Lov fremkommet, tilsigtende at hæve Kvaliteten ved en skærpet Kontrol.

Aaret bragte Spørgsmaalet om Samhandelen med Ud-

landet frem. Landbrugsraadet gav en klar Opgørelse, der viste, at England her i Landet køber for 18 Kr. Varer pr. Indbygger, Danmark derimod i England for 63 Kr. pr. Indbygger. Den engelske Handelsminister kunde da ogsaa i Underhuset udtale, at Danmark var en af Englands bedste Kunder, ligesom en her til Landet udsendt Bladkorrespondent fra et af de store engelske Blade kunde rejse beroliget hjem efter at have studeret Handelsforholdene nærmere.

Arbejdsstridigheder blev Landet forskaanet for i 1928. Det blev ved nogle slemme Trusler i Anledning af den finske Transportarbejderstrejke. Derimod fik Sukkerroeværkerne først i sidste Øjeblik inden Sædetid deres Overenskomster i Stand, saavel med Sukkerfabrikkerne som med Landarbejderne. Det er saare uheldigt, at den Slags ikke ordnes i god Tid, inden Foraarsarbejdet staar for Døren, særlig i de Egne, hvor Sukkerroedyrkingen griber dybt ind i Landbruges Drift.

Planteproduktionen.

Vejrliget og Vækstforholdene. »Landmand bliver aldrig klog«, thi hvert Aar giver sine særlige Produktionsvilkaar, hvis Rækkevidde og Indflydelse er vanskelige at overse. — Aaret begyndte med en Frostperiode, og derefter fulgte en lang Tid Vekslen mellem Frost og Tø. En Del Pløjearbejde kunde dog blive besørget i Februar Maaned, og allerede i første Uge af Marts kunde der meldes om saa lyst og tørt Vejr, at man uvilkaarlig spurgte, om det var Optakten til Foraaret. Og midt i Maaneden begyndte Markarbejdet saa smaat, thi Jorden var tør, men ganske vist ingenlunde optøet.

Med temmelig haard Frost om Natten i den følgende Tid var betænkelige Sjæle lidt tilbageholdne med at tage fat paa Foraarsarbejdet, skønt Jorden var bekvem, smuldrende og tør. Mange Marker blev saaet til i Aar, mens Harvetænderne endnu kunde stryge det frosne Lag i Jorden. En lille Standsning indtraf ved omskiftende

Vejr i Paasketiden, og gennemgaaende kunde man vel, trods den tidlige Begyndelse, ikke regne Kornsaaningens tilendebragt før omkring 20. April.

Gang paa Gang maatte man spørge sig selv, om Vintersæden kunde holde under denne Nattefrost. Hvedemarkerne lignede mange Steder Brakmarker, og i Aar kunde man for en Gangs Skyld faa Harvning og Tromling af Hvedemarkerne gennemført med god Virkning. Enkelte Steder tyndedes Plantebestanden ud, men alt i alt klarede Vintersæden sig godt. Nogle Kaalroe- og Turnipsfrømarker bukkede derimod under, ligesom Lucernen led noget.

Kulden forsinkede Græssets Vækst, og først i Begyndelsen af Maj indtraf nogle Dages mildt Vejr med Grøde og Vækst. Græsset var imødeset med Længsel, thi Roeholdningerne var smaa eller helt opbrugte. — Men Billedet skifter atter med skiftende Vejrlig. Knap er Roerne saaet, før Kulden atter hersker, og Græsset staar i Stampe, mens Kornet ganske vist sætter et godt Rodnet. Sommerens stadige Omkvæd bliver: Vi mangler Varme. Runkelroerne spirer mindre godt. Nogle Dages mildt Vejr hen i Juni, men saa Storm, Regn, Kulde. Blid blev Skærsommeren ikke, og allerede tidligt stod det klart, at Aaret kun vilde bringe en lille Høst.

Og nu udviklede Vejrliget sig nærmest saadan, at man saa smaat begyndte at spørge hinanden, om det kunde tænkes, at vi skulde have Sommeren 1927 om igen. Den lave Temperatur holdt sig langt hen i Juli, derpaa nogle faa Dages mildt Vejr og atter Kulde.

Hvordan kunde Forventningerne blive om Høsten? Ja, der var for lidt Varme, men nærmest passende Fugtighedsforhold — at dømme efter Billedet paa Markerne skulde der kunne regnes med en god Høst, men Spøgelset af den ringe Høst i 1927 var ikke manet i Jorden og gjorde mange betænkelige — og ængstelige overfor Sommerens Kornudbytte.

Sen blev Høsten. Det var lidt vanskeligt at holde igen,

og en Del Korn blev mejet lovlig tidligt. Noget ustadigt Vejr maatte tages med, og Kornet vejredes i Aar langsomt, saa Høsten trak ud og vel ikke kunde siges at være nogenlunde tilendebragt før midt i September.

Der blev ikke Tid til megen Skrælpøjning, inden Røehøsten stod for Døren. Et usædvanlig mildt, i November Maaned særlig regnfuldt Klima prægede Efteraarstiden.

Om Arealets Benyttelse i denne Vækstperiode faar vi Oplysninger gennem Landbrugstællingen af 16. Juli. Der er ikke sket store Ændringer i Forhold til 1927, og i det følgende angives derfor kun den procentiske Forøgelse (+) eller Formindskelse (-) af Arealerne:

	Øerne	Jylland	Hele Landet
Hvede.....	÷ 5,2	÷ 12,7	÷ 8,0
Rug.....	÷ 29,6	÷ 18,1	÷ 20,3
Byg, 2rd.....	+ 4,8	+ 9,4	+ 6,6
Gul Havre.....	÷ 1,2	+ 0,6	+ 0,1
Graa Havre.....	0,0	÷ 10,6	÷ 10,3
Blandsæd.....	+ 6,8	+ 19,7	+ 15,6
Rodfrugter.....	+ 4,0	+ 2,7	+ 3,2
(Heraf Kartofler).....	÷ 9,7	÷ 13,6	÷ 12,8
Grøntfoder, Græs.....	÷ 0,8	÷ 1,0	÷ 0,9
Frø.....	+ 3,9	÷ 1,8	+ 1,9
Brak.....	÷ 14,1	÷ 12,3	÷ 13,2

Mest bemærkelsesværdig er Fremgangen i Blandsædsarealet, samt den stærke Tilbagegang i Rugdyrkingen. Under Grøntfoder og Græs skjuler sig, at Lucernearealet er aftaget med ca. 30 pCt.

Selv om Høstudbyttet endnu ikke helt kan opgøres, fordi store Dele af Kornavlén ikke er tærsket ved Aarets Udgang, kan det dog glædeligvis fastslaaes, at vi fik den gode Høst, som det økonomisk forpinte Landbrug trængte til og haabede paa. For en og anden virkede Tærskemasकिनernes Afsløringer som noget af en Overraskelse; vi havde jo manglet Varme og var blevet skeptisk indstillet. Glæden blev derfor stor, og Luften kom maaske til at svirre lidt stærkt med høje Foldudbytter. Nu er Sandheden antagelig den, at der paa sine Steder virkelig er

høstet et meget stort Udbytte i Aar, mens der andre Steder ikke er noget at prale af. Afvigelserne i Opgivelserne bliver derfor ret betydelige.

Af Indberetninger til og Meddelelser i »Ugeskrift for Landmænd« anføres følgende:

Hvede	36	Opgivelser.	Gennemsnit	22	hkg	pr.	Td.	Ld.	Variierende fra:
									14 til 30 Fold
Rug..	25	—	—	15	—	—	—	—	Variierende fra:
									9 til 24 Fold
Byg..	92	—	—	22	—	—	—	—	Variierende fra:
									15 til 30 Fold
Havre	34	—	—	21	—	—	—	—	Variierende fra:
									16 til 30 Fold

(Lige da foranstaaende er skrevet, kommer Statistisk Departements foreløbige Opgørelse af Høsten. Efter dette skulde Kornhøstens Udbytte være 30 pCt. højere end i Fjor, og Roehøstens ca. 20 pCt. større end i 1927. Altsaa en meget stor Høst. Kun Rug- og Høhøsten har svigtet).

Kornets Kvalitet synes at være særdeles god. — Roehøsten er gennemgaaende stor, Kartoflerne gav en Middelhøst, og Græsafgrøderne maa trods alle stedlige Afvigelser betegnes som over Middel.

Kornpriserne faldt stærkt straks efter Høst, og beklageligvis har mangan Landmand maattet sælge til de lave Priser, tvunget af de haarde Omstændigheder. Skal der senere købes ind til Svineholdet under Foraarets højere Priser, kan det i Længden blive en skæbnesvanger Økonomi, der paa denne Maade praktiseres. — Kornnoteringen paa Københavns Børs den 3. Oktober var for bedste Kvalitet: Hvede 16,00, Rug 16,50, 2rd. Byg 16,25 og Havre 15,25. Mod Slutningen af Aaret melder stigende Priser sig, men for de forskellige Sorter ligger de gennemgaaende 2 à 4 Øre lavere pr. kg end ved Aarets Begyndelse. For øvrigt foregik i de første Maaneder af 1928 en stærk Stigning i Priserne for Korn af Høst 1927, der naaede sit Højdepunkt i April Maaned med følgende Noteringer: Hvede 21,75, Rug 22,50, 2rd. Byg 22,00 — finere Kvali-

teter betaltes højere — og Havre 22,00, dog senere helt oppe paa 23,50 à 24,00 Øre pr. kg.

Af særlige Spørgsmaal, der vedrører Aarets Planteproduktion, skal kort berøres følgende:

Den vellykkede Maltbygudstilling i Fjor i Odense fik sin Fortsættelse ved en Udstilling i København den 15. og 16. November 1928. Der var udstillet ialt 242 Prøver, Binderbyg var særlig stærkt repræsenteret, men Opal- og Archerbyg tog Hovedparten af de bedste Præmier, der ligesom i Fjor gik til de sydlige Egne af Landet.

Det i Fjor af Forsøgsleder *Karsten Iversen* rejste Spørgsmaal om Staldgødningens Udbringelse har usvækket optaget Sindene ogsaa i 1928, hvadenten det var Praktikere eller Teoretikere, der beskæftigede sig dermed. Ogsaa det af Laboratorieførstander *P. Christensen* i Fjor udgivne Skrift om »Danske Landbrugsplanters Indhold af Mineralstoffer« har givet Anledning til livlige Drøftelser, især naar det kædedes sammen med det uopslidelige Emne om de rette Kunstgødningsmængder til vore Afgrøder.

Meget blev drænet i Fjor Vinter, mere bliver det maa- ske i indeværende Vinter, men endnu mere vilde der blive taget fat paa, saafremt de økonomiske Evner rakte lidt videre. Angaaende Kalkning og Mergling er det velkendt, hvilken Betydning det har haft i Vest- og Midtjylland, at der dannedes Mergelselskaber til Udnyttelse af de gode Lejer og Transport af Mergelen paa Banespor ud til Forbrugerne. Metoden synes i vore Dage at blive taget op ogsaa i andre Egne af Landet, f. Eks. i Østjylland, og der meldes i Aar om et saadant Selskabs Dannelse paa Sjælland. Kan man saa ogsaa gennem Sammenslutningen bedre raade Bod paa de økonomiske Vanskeligheder, der melder sig for den enkelte, vil der være skabt Betingelser for en overkommelig og grundig Gennemmergling af en Egns Landbrug.

Interessen for de vedvarende Græsmarker har holdt sig. Mon ikke mange ligefrem øjner et Middel til her-

igennem at komme uden om Staldfoderafgrøderne. Lucernen har jo givet mange Skuffelser i de senere Aar. —

Under Aarets Plantesygdomme er allerede nævnt Barfrostens Virkninger i Foraaret, men Nattefrosten var iøvrigt ondartet langt hen i Juni Maaned. Lyspletsyge i Havre og Byg var en Del udbredt ligesom Stribesyge, hvor Saasæden var uafsvampet. Rodbranden var i den kolde Forsommer ondartet i Runkelroer og Sukkerroer. Fodsygen var derimod ikke særlig slem i Aar. I Frugthaverne fandtes alvorlige Angreb af Skurv. I Kartoffelmarkerne kunde findes Angreb af Bladrullesyge, og særlig udbredt var ogsaa i denne Afgrøde Mosaiksygen. Kartoffelskimmelen lod vente paa sig, den tog ikke kraftig fat før i September Maaned, hvorfor den anden Sprøjtning i Aar kunde gøre megen Nytte. Angrebene af Lus paa Frøroerne var i Aar uden Betydning.

En rationel Sprøjtning og Behandling af Frugthaverne er blevet udviklet i de senere Aar, ligesom der er slaaget stærkt til Lyd for Højnelsen af Landets Frugtavl. I altfor mange Aar har dette været et Omraade, der i Almindelighed ude paa Landet har faaet Lov at skøtte sig selv. Kun glædeligt da, at det ogsaa her viser sig, at en tidsvarende Pleje og Pasning kan give sin Løn.

Husdyrbruget.

Husdyrbestandens Størrelse fremgaar af Hovedresultaterne fra Kreaturtællingen den 16. Juli 1928, der gives i afrundede Tal (1000 Stkr.):

	1928	1927	1926	1925
Heste	518	525	548	536
Hornkvæg	3021	2913	2838	2758
Heraf Køer	1548	1514	1480	1391
Svin	3360	3731	3122	2517

Hestenes Antal er gaaet mellem 6 og 7000 Stkr. tilbage, mens Hornkvæget fortsætter sin rolige solide Udvikling fra de senere Aar. Svineantallet kan hurtigt komme op,

men ogsaa hurtigt dale, naar Tidernes Ugunst slaar denne Produktionsretning i Møde, og i det forløbne Aar fremviser Tallene en samlet Nedgang paa ca. 10 pCt.

Vi har praktisk talt samme Antal arbejdsdygtige Heste som i Fjor, og bemærkelsesværdigt er det, at Antallet af bedækkede Hopper er steget ret betydeligt — med ca. 5000 Stkr. Dog vil det alligevel knibe med at dække det kommende Aars naturlige Afgang paa 28—29,000 Stkr., da der ialt af bedækkede Følhopper kun findes knap 30,000. Deres Antal er særlig steget i Jylland.

For Hornkvægbestandens Vedkommende er der Forøgelse for alle Grupper, ogsaa for Stude og Tyre, der ellers i de sidste Aaringer har været i Tilbagegang. Malkekøerne gik i 1926 frem med ca. 89,000, i 1927 med ca. 34,000 og i 1928 med ca. 33,000 Stkr. — altsaa en støt og rolig Udvikling, som formodentlig vil fortsættes ogsaa til næste Aar, idet Antallet af Kvier, som ikke har kælvet, er forøget med ca. 35,000 og af Kalve under 1 Aar med ca. 28,000 Stkr. — Man maa have Lov til at opfatte denne nu i flere Aar stedfundne Udvikling som Tegn paa en vis Tiltro til denne Driftsgren.

Ialt er 16,5 pCt. af Køerne udsatte af Besætningen, heraf 10,3 pCt. paa Grund af Ufrugtbarhed, Kastning eller Overløbning, medens de tilsvarende Tal i 1924—25 var 12,9 og 7,4 pCt. I Statistisk Departements Udtalelser til disse Tal hentydes atter i Aar til Mund- og Klovesygens Eftervirkninger som Aarsag til den Stigning, der har fundet Sted i Udsætterkøernes Antal. En praktisk Kvægbrugers umiddelbare Anskuelse om denne Statistik vil nærmest gaa i Retning af, at de 16,5 pCt. har Sandsynlighedens Præg over sig, medens de 12,9 pCt. altid har maattet forekomme en Praktiker lidt lavt opgjort.

Svinebestandens Nedgang paa ca. 10 pCt. — for drægtige Søer ca. 12¹/₂ pCt. — kommer som en logisk Følge af Flæskeprisernes og Foderstoffernes Prisforhold i første Halvaar af 1928. Nedgangen har fundet Sted i alle Amter; noget kraftigere i Jylland end paa Øerne. Den

gælder endvidere for alle Afdelinger indenfor Svineholdet. —

For de øvrige Husdyrgrupper: Geder, Faar, Fjerkræ, fandt ingen Tælling Sted i 1928. — —

Avl og Brug af vore forskellige Husdyr er foregaaet efter samme Hovedlinier som tidligere Aar. Deri sker sjældent store Ændringer fra Aar til andet.

Hestene. Disse Husdyrs Betydning i Nutidens Landbrug er endnu at yde den nødvendige Trækkraft ved Jorddyrkningen og de mindre, daglige Kørsler til og fra et Landbrug. Bilerne har overtaget de længere og hurtigere Kørsler paa Vejene; de har overtaget ikke blot en væsentlig Del af den lettere Kørsel, men ogsaa store Dele af et Landbrugs Fragtkørsel. Man kører snart ikke længere Svin til Slagteriet eller henter Foderstoffer med Hest og Vogn. Lastbilen er hurtigere og bekvemmere. — Som Eksportartikel er Hestens Betydning kun ringe. Næppe 6000 Stkr. vil der i Kalenderaaret blive udført til Tyskland.

Denne Udviklingsgang i Hestens Brug er ikke let at standse, snarere vil den øges. Den Tid kan anes, da tekniske Hjælpemidler er til Raadighed i en saadan Grad, at selv et mindre Landbrug kan drives uden nogen større Hestekraft. Formodentlig ligger dette dog noget ude i Fremtiden, og vi har da indtil videre Lov at glæde os over den gode Hestekraft, dansk Landbrug har kunnet opretholde.

Trøds nogen Maskepi med Belgiere viste Sommerens Hesteskue i Skanderborg, at den jyske Hesterace besidder saa gode, til Tidens Krav svarende Avlsdyr som nogen sinde. Typen har vel ændret sig, men det er den trivelige, korte, dybe og stærke Hest med gode, sunde Ben, der endnu tiltaler Nutidens Landmænd — i Jylland og delvis ogsaa paa Øerne. Til den lettere Hest paa Øerne er der altid mere alsidig Brug, men forøvrigt er det blevet offentligt udtalt, at f. Eks. Frederiksborgavlens Maal er

en god Landbrugshest, som man ogsaa er glad ved at sætte for Vognen til Stadskørsel.

Kvæget. Støt og roligt har Udførselstallene for Kvæg og Kvægbrugsprodukter fra Uge til Uge arbejdet sig i Vejret, og Aaret 1928 staar ikke til Skamme for de forudgaaende. De sidste Uger af Aaret mangler endnu, da dette skrives, hvorfor Tallene er afrundede til de sandsynlige Beløb. Mere indgaaende vil Husdyrbrugets Kaar og Forhold senere hen blive behandlet i Tidsskriftets Spalter.

Udførsel af Kvægbrugsprodukter:

	1928	1927	1926
Smør, Mill. kg ca.	145,0	143,2	132,5
Ost, — -	5,8	5,3	7,0
Kød, — -	2,5	1,8	16,2
Lev. Hornkvæg, Tus. Stkr.	252,0	262,7	158,3
Ialt Kød og Hornkvæg, —	265,0	269,8	223,1

69 pCt. af Smørmængden gik til England. Tyskland (heri dog ogsaa Schweiz, Czekoslovakiet og Østrig) tog 30 pCt. eller lidt mere end i 1927. Kun 1 pCt. fordeltes til andre Lande. Hovedparten af de øvrige af Kvægbrugsprodukter gik til Tyskland.

Den gennemsnitlige Smørpris pr. Kvartal stiller sig saaledes:

	1928	1927	1926
1. Kvartal	311	308	332
2. —	293	278	298
3. —	314	295	300
4. — (indtil 15/12)	335	324	300

Gennemsnitsprisen for 1927 var 301 og for 1926 lidt højere, 307. Som det vil ses af Kvartalspriserne, vil Gennemsnittet for 1928 komme til at stille sig endda bedre, formodentlig omkring 315.

For den anden vigtige Udførselsartikel: Levende Hornkvæg var Prisen i Øre pr. kg levende Vægt ifølge Københavns Kvægtorvs Notering for unge Køer af mellemste Klasse:

18. Januar	1928	42 Øre.	samme Tid	1927	42 Øre
18. April	—	46 —,	—	—	46 —
18. Juli	—	50 —,	—	—	56 —
17. Oktober	—	44 —,	—	—	48 —
5. December	—	40 —,	—	—	44 —

Dette udviser et lidt lavere Prisleje i Aarets sidste Halvdel end i 1927.

Mælkeproduktionen i Aarets første Maaneder var i nogen Grad paavirket af de smaa Beholdninger af Roer. Følgen var enten et større Tilskud af Kraftfoder eller en formindsket Produktion. Noget hjalp det, at der var rigeligt med Straafoder, selv om det viste sig lidt udrøjt at fodre med. Der var Brug for en nøje Beregning over og en nøjagtig Fordeling af Roerne. Hvor dette ikke blev gennemført, og Beholdningerne slap op først i April, stod man overfor store Vanskeligheder med Kvægets Ernæring, thi paa Grund af Kulden groede Græsset kun smaat i April. Dette i Forbindelse med stigende Kraftfoderpriser maa medføre, at det økonomiske Udbytte af Kvægholdet gennemgaaende har været ringere i Aarets første end i sidste Halvdel, hvori ogsaa større Smørpriser er opnaaet.

Er det Datomærkningen, der har virket, eller har det været et mere roligt Handelsaar? — Smørpriserne svinger nemlig ikke saa stærkt fra Uge til Uge, som de ofte har gjort. Først nu mod Aarets Slutning er der lidt store Spring — foreløbig opad — i den rigtige Retning.

Trods Sommerens Kulde og noget barske Vejr var Produktionsvilkaarene ganske gode, fordi der gennemgaaende var en passende Græsvækst, og Malkekøerne kunde endvidere i Aar være ude til langt hen paa Efteraaret. De første Maaneder af indeværende Vinter volder ingen større Produktionsvanskeligheder. Rigeligt med Foder, nogenlunde gode Sundhedstilstande og stigende Smørpriser giver godt Humør over Arbejdet.

Man maa ved en umiddelbar Bedømmelse af Aarets Fodrings- og Vækstforhold i Forbindelse med Tanken

om den store Produktion let komme til den Anskuelse, at Forbruget af indførte Oliekager, Korn og andet Foderstof maa ligge væsentlig højere end i 1927. De for Aarets første 10 Maaneder foreliggende statistiske Opgørelser taler imidlertid ikke noget stærkt Sprog herom. I det omhandlede Tidsrum er i 1928 indført 40 Mill. kg mindre af Oliekager. Til Gengæld er Klidimporten steget med 17 Mill. kg og Importen af Soyamel og Soyaskraa med 34 Mill. kg. Af Majs er der en Mindreindførsel paa ca. 90 Mill. kg, af Havre og Byg paa ca. 20 Mill. kg, medens der af uformalet Hvede er indført ca. 80 Mill. kg mere, men hvorvidt der af dette sidste er sket nogen Opfodring paa Husdyrene, kan ikke afgøres.

Tilsammen tyder Tallene altsaa paa, at Indførslerne af fremmede Foderstoffer i 1928 ikke vil blive større end i 1927, snarere lidt lavere, thi for visse Varegrupper er der desuden en større Genudførsel end i 1927.

Desværre har det været dyre Foderstoffer i 1928. Til Belysning af nogle noterede Priser for vigtige og stærkt benyttede Foderstoffer til Kvæget anføres fra Jydsk Andels Foderstofforretning:

	$26/1$	$19/4$	$19/7$	$3/10$	$12/12$
Texas Bomuldsfrøkager	21,80	23,60	24,40	21,50	22,20
Solsikkekager	20,20	20,50	21,50	21,20	21,90
Soyaskraa	20,20	20,40	19,80	20,00	21,00
Kokuskager	21,70	22,40	21,90	21,20	21,00
Hvedeklid	15,60	16,60	15,40	15,00	15,70

Gennemgaaende ligger disse Priser 20—30 pCt. over de tilsvarende i Fjor med Undtagelse af Prisen for Soya skraa og Hvedeklid, hvor Forhøjelsen kun er 10—20 pCt. — Forholdet mellem Smørpris og Oliekagepris har derfor ogsaa først mod Aarets Slutning været lige saa godt som for et Aar tilbage. Paa ovennævnte Tidspunkter stillede det sig saaledes. (Smørværdi: Pris paa Texas Bomuldsfrøkager):

	$26/1$	$19/4$	$19/7$	$3/10$	$12/12$
1928	13,4	13,1	12,3	15,4	15,7
1927	17,7	17,0	14,4	16,6	15 4

Af særlige Foreteelser paa Kvægbrugets Omraade er der i 1928 Grund til at nævne den stærke Interesse, der er vakt for Kvægtuberkulosens Udryddelse. Alle Vegne drøftes Sagen, og Bekæmpelsesarbejdet synes lettest og bedst — forøvrigt ogsaa naturligt — at kunne sættes i Gang og organiseres indenfor Mejerikredsene. Næppe nogen Sinde har Bevægelsen rejst sig i et saadant Omfang, hvadenten det saa er Truslerne fra Vest eller de smukke Resultater fra Øst, fra Bornholm, der ægger til Handling. Let bliver Opgaven ikke, og uden Omkostninger kan Kampen ikke føres til Sejr. Røster har hævet sig for en Tvangslovgivning, men det synes dog nu naturligt at afvente, hvad der kan komme ud af den nu rejste Bevægelse, der støttes af den nye Lov om Bekæmpelse af Tuberkulose hos Kvæg, som giver en væsentlig Udvidelse og Skærpelse af de hidtil gældende Bestemmelser samt aabner Udvej for en udvidet Bekæmpelse af Kvægtuberkulosen.

Af Interesse for Mælkeproducenterne er den Forsøgsberetning, der udkom fra Statens Forsøgsmejeri og Forsøgslaboratoriets Husdyrbrugsafdeling om de forskellige Slags Kraftfoders Indflydelse paa Smørrets Konsistens. Der er herigennem givet en Vejledning af betydelig Værdi for den praktiske Kvægbruger.

De forskellige Foranstaltninger til Kvægavlens Fremme holdes i Gang. Noget særlig Nyt paa dette Omraade bragte Aaret ikke. Det kniber lidt med at opretholde Antallet af Kvægavlsforeninger (Tyreholdsforeninger), hvorimod Antallet af kontrollerede Køer i Kontrolforeningerne stiger jævnt i alle Landsdele. Fyn er i Spidsen og viser i Aar, at 57 pCt. af Malkekøerne er under Kontrol.

1928 har været et Aar, hvor uanset Racerne Kvægets Udnyttelse i øget Grad er foregaaet gennem Mælkeproduktion. Kaarene for den særlige Kvægfedningsdrift har ikke i de senere Aaringer været gunstige for en befordrende Udvikling.

Med Hensyn til Omsætningen af Avlsdyr bragte Aaret

vel et større Antal Avlsdyrauktioner end nogensinde. Det lader til at være en Form, der nu har vundet godt Indpas her i Landet. Det er sjældent Spidserne blandt Avlsdyrene, der kommer frem paa disse Steder, men man kan ikke være blind for, at der til beskedne Priser bliver spredt et stort Tal af brugelige Tyre, der kan gøre stor Nytte ude i den almindelige Avl, særlig paa Grund af deres gode Tal for Ophavsmødrenes Ydelse. Thi det er virkelig opmuntrende, at der faktisk i Øjeblikket i dansk Malkekvægavl er indarbejdet den Opfattelse, at man nu baade kan og bør kræve mindst de 200 kg Smør aarlig og de 4,00 pCt. Fedt af Ophavsmødrene til en Tyr.

Om Tyrehandler til store Penge kan for den røde danske Malkerace nævnes: en 8 Dage gammel Kalv fra Højagergaard ved Ringe for 5000 + 4000 Kr.; 3000 + 3000 kostede en anden Tyr; 3000 + 1500, 2000 + 2000 er opnaaet for enkelte Tyre, mange har kostet 1000 og 2000 Kr. kontant og lignende Summer paa Vilkaar. Fra den jydsk Kvægrace er der Eksempler paa 3000 + 6000, 3500 + 3800, 2000 + 3000. Ved Handel med Avlstyre af Korthornsracen synes man knap at have været oppe paa saa store Summer; men mange ligger mellem 1000 og 2000 Kr. kontant + lignende Vilkaarsbeløb.

Aaret gav Eksport af Avlskvæg til Estland, Rusland og Brasilien til gode Priser. Lidt Liv er der altsaa stadig i dette Spørgsmaal.

Svineholdet. Flæskeproduktionens Størrelse, maalt gennem de udførte Mængder, tyder paa at have været af et Omfang i 1928 som aldrig før. Den høje Rekord fra i Fjor bliver slaaet.

Udførsel af Svineprodukter.

	1928	1927	1926
Bacon og Flæsk, Mill. kg..... ca.	265,0	256,3	190,2
Levende Svin, Tus. Stkr..... —	45,0	37,3	18,1
Slagteriaffald, Mill. kg..... —	25,0	27,4	23,2

Der kan rejse sig mange Spørgsmaal ved Betragtning af disse store Tal. Kan vi blive ved at finde Afsætning

for en saadan Produktion? Praktisk taget er England vort eneste Marked for Bacon og Flæsk. Af levende Svin er derimod godt to Trediedele gaaet til Tyskland og en lille Trediedel til Italien. Ogsaa af Slagteriaffaldet tog Tyskland to Trediedele, mens det øvrige fordeltes paa England, Frankrig, Italien og Holland. Antagelig vil Udførselen af Bacon og Flæsk i 1928 komme til at andrage ca. 55 pCt. af hele Englands Import. — Naa, ængstelige Sjæle vil finde lidt Trøst i den Kendsgerning, at Svineantallet i Henhold til den alt omtalte Husdyrtælling er formindsket ikke saa ganske lidt. Men det baader dog lidt overfor det ligesaa utvivlsomme, at disse Aar bærer Vidne om, baade at Svineholdet hurtigt kan udvikle sig igen, naar Betingelserne er til Stede, men ogsaa, at det i Nutiden synes ganske at kunne sprænge de Rammer og den Afhængighed, man hidtil har ment, det maatte staa i til et Landbrugs øvrige Driftsforhold. Det er ikke længere i samme Grad som før en Fedeyareproduktion, hvilende i den tilstedeværende Mængde af Korn og Skummetmælk, men en industriel Storproduktion, hvortil Mælk nok er ønskelig, men ikke absolut nødvendig. Det er jo nu ikke længere i enkelte, men i mange mindre Landbrug, hvor der nu aarlig fedes 4—5—600 Slagterisvin eller mere — før ikke at tale om de endnu større, efterhaanden ret talrige »Svinefabrikker«, der er dukket op, hvor det foruden den ordentlige, gennemførte Pasning er Evnerne til at sammensætte Foderet bedst muligt, i Forbindelse med Handelstalent til Indkøb baade af billigt Foder og gode Grise, der mere end noget andet betinger det gode Resultat.

Der kan øjnes tiltalende Fordele, som ligesaa øjensynlige Farer ved denne Udvikling, der er paa Vej til at gøre Svinet til vort i økonomisk Henseende betydningsfuldeste Husdyr. Mest af alt bliver det vel dog til sidst Forholdene paa det engelske Marked, der vil øve Indflydelse paa Standsning eller Videreførelse af den paabegyndte Udviklingsretning.

Thi denne mægtige Produktion er ikke i 1928 baaret frem af saa særdeles gunstige Flæskepriser — tværtimod. Det vil erindres, at de laa meget lavt ved Udgangen af 1927, og der skulde hengaa en rum Tid, inden de rettede sig; til Gengæld har de holdt godt mod Aarets Slutning.

Prisen paa Flæsk i Øre pr. kg levende Vægt.
(Jydske Andelsslagteriernes Fællesnotering og Andelsslagteriernes Landsnotering).

	1928	1927	1926
1. Januar.....	120	134	200
1. April	124	136	186
1. Juli	154	142	178
1. Oktober.....	146	132	176
15. December ...	146	112	154

Men hertil maa dog bemærkes, at der netop omkring Oktober i Aar kom en Nedgang, der bragte Prisen helt ned paa 128 Øre først i November. Aarets Gennemsnitsnotering bliver ca. 135 Øre.

Den anden Side af Medaillen er imidlertid Foderstoffer-nes Pris, der gennem Aaret har stillet sig saaleder for Byg og Majs:

	²⁶ / ₁	¹⁹ / ₄	¹⁹ / ₇	⁸ / ₁₀	¹² / ₁₂
Byg	20,80	22,60	22,50	16,90	17,20
Majs.....	16,30	18,80	19,30	16,00	17,20
Forhold Flæsk:Majs 1928	7,0	6,4	7,9	9,4	8,3
— — 1927	9,3	9,9	10,1	8,9	6,9

Trods højere Flæskepriser vil Rentabiliteten i Henhold til det ret ugunstige Forholdstal næppe blive bedre end i Fjor, snarest vel noget ringere.

Den vigtigste Begivenhed i 1928 indenfor Svineproduktionen var vel nok Andelsslagteriernes enige Vedtagelse af en Landsnotering, med en 4 Øres Præmie for lurmærkede Svin indenfor en Vægtgrænse af 63—68 kg. Samtidig indførtes mere ensartede Tilskæringsbestemmelser.

Den fra Tyskland fremsatte Anskuelse om en regelmæssig rytmisk Bevægelse i Svinepriserne har antagelig givet en og anden lidt at tænke paa. Forøvrigt er der

jo intet nyt under Solen. For 15—16 Aar siden blev der allerede paavist lidt i saa Henseende herhjemme fra.

Tanken om en Forsøgsvirksomhed til Undersøgelse af forskellige Svinesygdommes Bekæmpelse bliver nu virkeliggjort, idet »De samvirkende danske Andels-Svineslagterier« med dette Formaal for Øje har erhvervet en Gaard i Brøndbyvester ved København. — Aaret bragte endvidere 1. Beretning over de af Forsøgslaboratoriet og »De samvirkende danske Andels-Svineslagterier« under Ledelse af Professor *Johs. Jespersen* afholdte Fodringsforsøg. Forsøgene omhandler Skummetmælkens Foderværdi, naar den benyttes til Byg og Majs, og udviser i Korthed, at den skummede Mælk, anvendt i mindre Mængder, har bevirket, at Kornet udnyttes bedre. Meget tyder paa, at 1 ½ kg skummet Mælk daglig vil give det gunstigste Resultat. — I 1928 er iøvrigt ligesom i Fjor i nogen Udstrækning anvendt et nyt Fodermiddel ved Svinefedningen, Tapiokamel, som efter de indvundne praktiske Erfaringer at dømme har været særdeles brugbart, naar Hensyn tages til de Priser, det har kunnet købes til.

Ægproduktionen har omtrentlig haft sit sædvanlige Omfang. I Løbet af Aaret vil være udført ca. 39 Mill. Snese Æg mod 42,2 og 41,6 Mill. Snese i 1927 og 1926. 71 pCt. er gaaet til England, 29 pCt. til Tyskland. Gennemsnitsprisen kommer antagelig til at ligge omkring 160 Øre pr. kg mod 162 Øre i 1927.

Ogsaa for denne Produktionsretning er udfoldet Bestræbelser for at højne Kvaliteten. Saaledes er vedtaget en Lov om Udførsel, Indførsel og Forhandling af Æg, der særlig tilsigter en skarpere Kontrol med Æggenes Udførsel, ligesom Landbrugsministeren bemyndiges til at forbyde, at sekunda Æg udføres her fra Landet.

Forinden Afsnittet om Husdyrbruget sluttet, bør nævnes, at Dyrskuevirksomheden udfoldede sig frit og uhindret i 1928. Fremmest blandt vore Skuer — i Omfang og Alsidighed — stod det jyske Ungskue i Skanderborg,

tæt fulgt af Fællesskuerne i Odense og Ringsted, hvor Blomsten af den røde Kvægrace paa Øerne mødte frem.

Paa de fleste betydende Skuer Landet over har Svineavlscentrene haft store og gode Fremstillinger.

Forskellige andre Forhold vedrørende Landbruget.

Det danske Landbrug har i 1928 været gæstet af et stort Antal Udlændinge, Privatpersoner eller større Selskaber. Undertiden kommer forskellige Opfattelser til Orde angaaende disse Besøg, og der ytres af nogle Betænelighed ved den vidtstrakte »Visen-frem«, mens andre hævder, at det danske Landbrug intet har at skjule, og at man nødvendigvis maa yde den Gæstfrihed, der i det lange Løb vil være Betingelsen for, at ogsaa danske Landøkonomer kan foretage faglige Studier og Ophold i Udlandet.

Tidernes økonomiske Ugunst giver sig Udslag paa mange Maader. Der kan næppe være Tvivl om, at de vanskelige Kaar har skabt en sjælden Lydhørhed overfor landbrugsfaglig Oplysning og Dygtiggørelse. Det mærkes f. Eks. ved Landboforeningernes og Husmandsforeningernes Vinterkursus og Foredrag. Og det ser ogsaa ud til, at Landbrugsskolerne i indeværende Vinter har godt Besøg af unge Landmænd. Det kneb derimod lidt i Fjor, men siden da er ogsaa en god Høst bragt til Huse. — En særegen Oplysningsvirksomhed er fortsat udfoldet gennem det saakaldte »Landøkonomiske Ungdomsarbejde«. Af Aarsberetningen herom fremgaar, at der har været omkring 6700 Deltagere til de landbrugs-mæssige »Arbejder« i Vinteren 1927—28 og Sommeren 1928, medens den huslige og husholdningsmæssige Virksomhed ledet af kvindelige Konsulenter har samlet ialt 2153 Deltagere.

Af Lovgivning i Aarets Løb vedrører adskilligt Landbruget. I det foregaaende er allerede nævnt flere vigtige Love, der hver paa sin Maade griber ind i Landbrugets Forhold. Ud over disse kan nævnes: »Lov om Begun-

stigelser for Driftslaane foreninger for mindre Jordbrugere«, forskellige Lovændringer til bestaaende Love om Oprettelsen af Husmandsbrug og Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere, »Lov om Bekæmpelse af Raager«. En ny Lov om Grundforbedringslaan, svarende til de tidligere Love i denne Retning, er vedtaget. Desuden er i Aarets Løb fremsat Lovforslag om Handel med Smør, om Landbohøjskolens Ordning, om Tilvirkning og Forhandling af Margarine. — Under 18. August er der fra Landbrugsministeriet udstedt Bekendtgørelse om, at alt Flæsk, der udføres, foruden med Lurmærket skal stemples med Ordet »Danish«, tagende Sigte paa at forhindre, at dansk Flæsk efter Udskæringen forveksles med andet Flæsk.

Indenfor Landbrugets Organisationer er det faglige Arbejde gaaet sin sædvanlige Gang. Fra de toneangivende Møder har følgende Emner tiltrukket sig Opmærksomhed: Ved det store jyske Kvægavlsmøde rejste sig en Forhandling om Betimeligheden af Ansættelsen af en Statskonsulent for dansk Kvægavl, og der vedtoges en Resolution omhandlende dette. Paa de provinsielle Planteavlsmøder har det været Emner som: Staldgødningsspørgsmaalet, Afgrødernes Bortførsel af Mineralstoffer, Planteavlens Økonomi under de nuværende Driftsforhold m. m. — Paa det jyske Delegeretmøde vedtoges en Udtalelse om Landbrugskrisen, der ogsaa senere fik Tilslutning fra de øvrige Delegeretmøder. Iøvrigt holdtes Foredrag om Kartoffeldyrkningen og om Afsætningsforholdene for Smør og Flæsk. Paa det sjællandske Delegeretmøde blev holdt et stort anlagt Foredrag af Statskonsulent *A. P. Jacobsen* om »Det tyske Marked for Landbrugsprodukter«. Et interessant Emne blev paa det fynske Delegeretmøde belyst af Professor *J. Warming*, nemlig »Beskæftigelsesproblemet«, og endelig taltes af Statskonsulent *S. Sørensen* om »Vort Landbrugs Konkurrencemuligheder paa de udenlandske Markeder«.

Atter i Aar holdtes der et Andelsstævne, denne Gang paa Askov Højskole, hvor en Række Emner i Tilknytning til Andelsbevægelsen fremdroges.

Aaret 1928 gav foruden de aarlige Stambøger samt Beretninger fra Landbrugets vidtstrakte Arbejdsmark følgende gode Forøgelse til Landbrugslitteraturen: »Beretning om den 5. toaarige Konkurrence mellem hele Kvæghold paa Sjælland«, samlede af Konsulent *Hansen Larsen*, »Husmandsbruget«, en Vurdering af den danske Husmandslovgivnings økonomiske og sociale Betydning, af cand. polit. *Jørgen Pedersen*. Endvidere »Elektriciteten i Landbrugets Tjeneste«, forfattet af Proprietær *N. J. Andersen*, »Husdyrtuberkulosens Bekæmpelse« af Kredsyrlæge *N. O. Nielsen*. Til sidst skal mellem forskellige Lærebøger anføres den af Professor *Ø. Winge* udarbejdede »Arvelighedslære«.

25 Aars Jubilæer har kunnet fejres af Kærehave Landbrugsskole og af Abed Planteavlstation. Statskonsulent *W. A. Kock* havde i Aar været ansat i 25 Aar som Konsulent i Fjerkræavl. Forsøgslederne *N. J. Nielsen* og *N. A. Hansen* er fratraadt Stillingerne som Ledere af de to Forsøgsstationer, Studsgaard og Aarslev, der nedlægges.

Paa følgende betydende Poster indenfor Landbrugets Organisationer er sket Nybesættelser: Landstingsmand *P. Jeppesen*, Drusebjerg, Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, og Proprietær *S. Overgaard*, Højbygaard, er blevet Medlemmer af Landbrugsraadet. Konsulent *K. M. Jensen*, Holbæk, er blevet ansat som Svineavlskonsulent for De samvirkende danske Andels-Svineslagterier, og Professor *A. W. Mørkeberg* er konstitueret som Direktør ved Landbohøjskolen i Stedet for Professor *H. O. G. Ellinger*, der har taget sin Afsked.

Til Slut fortjener Mindet at bæres frem om en Række Mænd, der hver for sig paa forskellig Vis gennem dygtigt og godt Arbejde indenfor det danske Landbrug har gjort deres Navn agtet og anset, men som nu ikke mere er at træffe paa Arbejdsmarken:

Planteavlsmanden, Professor *Erik Lindhard*, der saa brat reves ud af sin rige Gerning; dansk Mejeribrugs trofaste Tjener gennem mange Aar, Professor *B. Bøggild*; den danske Andelsbevægelses Førstemand, Direktør *And. Nielsen*, Svejstrup Østergaard; tidligere Landbrugsminister, Gaardejer *Ole Hansen*, Bringstrup; mangeaarig Leder af Mejeribrugets Fællesrepræsentation, Proprietær *J. Pedersen*, Brædstrup; Ungdomslæreren, Forstander *Morten Nielsen*, Sydsjællands Landbrugsskole; samt de aldersstegne Kvægalvsmænd: Proprietær *P. Schmidt*, tidligere Skæring Munkgaard, og Opdrætteren, Gaardejer *Rasmus Christiansen*, tidligere Brænderupgaard.

Hovedtrækkene af Landbrugets Tilskikkelser i 1928 er hermed søgt nedprentet. Aaret stunder mod sin Afslutning. — Danske Landmænds Dom om det vil formodentlig falde ret forskellig ud, saa vist som det bragte med sig baade de bitre Oplevelser som de løftende Forhaabninger. Et Overgangsjaar vil vi danske Landmænd helst tro, at dets Navn bliver i Fremtidens Historie — thi dette udspringer af Forventningen om, at det dog — selv smaat — rykker frem mod landbrugsmæssigt lysere Tider.

Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling.

Paa Landhusholdningsselskabets Generalforsamling den 18. December 1928 blev der af Selskabets Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*, givet følgende Meddelelse:

Ved Selskabets forrige Generalforsamling faldt det i min Lod at gøre Rede for Overvejelser med dertil knyttede orienterende Drøftelser vedrørende Landhusholdningsselskabets nuværende og fremtidige Stilling som Led af vort Landbrugs faglige Organisationer.

I Redegørelsen henpegedes paa, hvorledes det paa-gældende Spørgsmaal rejser sig som Følge af den mangesidige og gennemgribende organisatoriske Udformning, som den nyere Tid har skabt indenfor dansk Landbrug, og en Udformning, som alt i alt maa erkendes at være bleven til i Kraft af en baade sund og naturlig Udvikling.

En gentagen nærmere Paavisning heraf tør ved denne Lejlighed anses for overflødig. Der kan i saa Henseende henvises til Redegørelsen paa forrige Generalforsamling, udmundende i Ønsket om, at der maatte kunne findes Veje og Midler til at sikre Selskabets Videreførelse under Former, der saa vidt gørligt er dettes gode og smukke Traditioner værdige.

Der skal her mindes om, at i Tilknytning til den paa-gældende Redegørelse blev der paa Generalforsamlingen af d'Hrr. Direktør *Dorph-Petersen* og Redaktør *Raunkjær* fremsat Udtalelser, der røbede dels fuld Forstaaelse af Nødvendigheden af at optage det saaledes rejste Spørgsmaal til nøje Prøvelse og dels varm Interesse for.

at det maatte lykkes at føre Sagen frem til en god Løsning.

De paagældende Udtalelser, som Præsidiets har al Aarsag til meget at paaskønne, gav i Forbindelse med den Redegørelse, hvortil de knyttedes, Anledning til, at 2 Medlemmer af Landbrugsraadet, nemlig nu afdøde Direktør *Anders Nielsen* og Amdsraadsmedlem *P. Hesselvig*, indgav en Skrivelse af 14. Januar til Landbrugsraadets Præsidium, i hvilken dette anmodedes om at afholde et vel forberedt Møde med det af Landhusholdningsselskabet nedsatte Udvalg for at undergive den paagældende Sag en indgaaende Drøftelse.

Som meddelt paa forrige Generalforsamling havde Selskabets nævnte Ellevemandsudvalg nedsat et Underudvalg, bestaaende af d'Hrr. Forstander *Bredkjær*, Gaardejer *Niels Nielsen*, Godsejer *Theilmann* og mig. Og som ligeledes da meddelt havde Underudvalget nærmest haft for Øje at prøve Muligheden for en for Selskabet tilfredsstillende Samvirken med Landbrugsraadet, subsidiært med De samv. danske Landboforeninger. En foretagen orienterende Prøvelse havde imidlertid godtgjort, at der ikke turde næres grundet Forventning om ad den Vej at føre Sagen frem til positiv Løsning.

Omtrent samtidig med, at And. Nielsen og Hesselvig indgav den førnævnte Skrivelse til Landbrugsraadets Præsidium, skete imidlertid det, at der tilgik Underudvalget en Skrivelse af 18. Januar fra Konsulent *M. K. Kristensen*, i hvilken fremsattes Forslag om, at Landhusholdningsselskabet fremtidig »faar til Opgave at støtte og opmuntre Landbrugsforskningen og dennes Udnyttelse i Landøkonomien«, og at dette Formaal søges forfulgt, bl. a. ved, at en Række bestaaende Organisationer, saaledes Landbrugskandidatforeningen, Konsulentforeningen, Landbrugslærerforeningen, Nordiske Jordbrugsforskeres Forenings danske Afdeling, Foreningen af Landbrugsblade, formaaes til »at gaa op i Landhusholdningsselskabet«. Faglige Spørgsmaal skulde endvidere

bringes til Overvejelse og Undersøgelse i særlige Udvalg og Sektioner, hvorhos Selskabet skulde tilstræbe at samle interesserede Enkeltmedlemmer i størst muligt Antal.

Dette Forslag var bekendt for Deltagerne i det Møde, som Landbrugsraadets Præsidium afholdt paa Foranledning af den fra And. Nielsen og Hesselvig fremkomne skriftlige Anmodning. Det paagældende Møde afholdtes den 23. Febr. og omfattede, foruden Præsidiet, Landhusholdningsselskabets Underudvalg, d'Hrr. And. Nielsen, Hesselvig, Tvedegaard og M. K. Kristensen.

Det var under Mødets Forhandling den sidstnævntes foran skitserede Forslag, som særlig vakte Interesse, og som mentes at frembyde Muligheder, der syntes at være en nærmere Prøvelse værd. Og Mødet resulterede i, at det anbefalede Underudvalget at søge iværksat en saadan.

Talen var altsaa her om Optagelse af Forhandlinger paa en helt ny Linie, ganske afvigende fra den, der hidtil havde været holdt for Øje, hvor det var tilstræbt at søge knyttet Forbindelse med Landbrugsraadet eller eventuelt med De samv. danske Landboforeninger. Underudvalget savnede derfor Kompetence til at optage saadanne Forhandlinger, men søgte og fik Bemyndigelse hertil først ved Sagens Indankning for Selskabets Præsidium og dernæst ved dettes Forelæggelse af M. K. Kristensens Forslag for et Møde af Selskabets Ellevemandsudvalg.

Dette Møde afholdtes den 19. April, og i dette deltog tillige Konsulent M. K. Kristensen. Under Sagens Drøftelse kom der fra flere Sider megen Tvivl til Orde overfor Muligheden af at føre M. K. Kristensens Tanke igennem til en god positiv Løsning. Som varm Talsmand for sit Forslag lykkedes det imidlertid M. K. Kristensen væsentlig at neddæmpe saadan Tvivl og at vinde Terræn for sin Anskuelse, saaledes at der som Resultat af Mødet gaves Underudvalget Bemyndigelse til at optage Forhandling med de i Forslaget nævnte 5 Organisationer.

Et Fællesmøde med disse afholdtes den 24. Maj. Organisationerne, som selv bestemte Antallet af Deltagere i Mødet, deltog med ialt 21 Repræsentanter i dette, som tillige omfattede M. K. Kristensen og Underudvalgets Medlemmer.

Af Mødets indgaaende Drøftelse optoges stenografisk Referat, med hvilket Mødedeltagerne og enkelte andre — saaledes Landhusholdningsselskabets Ellevemandsudvalg — er bekendt. Og maaske vil der til sin Tid være Anledning til at forelægge for Offentligheden et skønsomt Uddrag af det meget voluminøse Mødereferat. Paa nærværende Tidspunkt maatte imidlertid selv en saadan delvis Publikation anses for ubetimelig, dels fordi Forhandlingerne førtes ud fra den udtrykkelige Forudsætning, at Mødet skulde betragtes som lukket Møde, dels fordi Flertallet af Ordførerne for de respektive Organisationer henviste til, at Sagen ikke havde været behandlet indenfor Organisationernes Bestyrelse, saaledes at det væsentlig var deres personlige og uforbindende Stilling til Forslaget, som kom til Orde, og dels under Hensyn til det rent forberedende og uvisse Stadium, paa hvilket den foreliggende Sag endnu maa siges at befinde sig.

Under disse Omstændigheder maa det være tilstrækkeligt her at resumere Hovedindtrykket af Mødets Forhandlinger saaledes:

1. Fra alle Sider efterlystes en nærmere Udformning og Klargøring af M. K. Kristensens Forslag, hvilket imidlertid navnlig af Forslagsstilleren og ogsaa af Underudvalget besvaredes med en alt i alt velvillig accepteret Henviisning til, at det netop maatte være gennem den nu optagne Forhandling med Organisationerne, at Liniernes Optrækning og Klarlægning skulde forberedes.
2. Der pegedes ubestridt paa Nødvendigheden af, at Organisationerne bevarer en rimelig Selvstændighed saavel med Hensyn til Administration af bestaaende særlige Fonds som til Forfølgelse af særlige For-

eningsopgaver. Overføringen til Selskabet maatte derfor ske under saadan Form, at den paagældende Selvbestemmelsesret ikke gaaes for nær.

3. Fra Nordisk Jordbrugsforskerforenings Side fremholdtes, at her vilde ikke alene foreligge Spørgsmaalet om, hvorvidt den danske Afdeling vil gaa med, men det maa være Foreningens skandinaviske Fællesledelse, der maa tage Standpunkt hertil, da det maa forudsættes at kræve en hel Omorganisering af Foreningen.
4. Iøvrigt røbedes der gennemgaaende velvillig Stemning for og principiel Beredvillighed til at søge videreført en Forhandling, tilsigtende at finde Mulighed for Virkeliggørelsen af de Tanker, der er nedlagt i M. K. Kristensens Forslag.

Mødet sluttede med, at Repræsentanterne for de forskellige Organisationer opfordredes til hver indenfor sin Kreds at sondere Stemningen og da selv paa Grundlag heraf og af den førte Forhandling at overveje Sagen, for saa ved en noget mindre talstærk Repræsentation — 1 à 2 Medlemmer for hver Organisation — i Forbindelse med M. K. Kristensen og 2 Medlemmer af Underudvalget (Bredkjær og mig) at genoptage Forhandlingerne i et til den 7. Juli berammet Møde.

Dette afholdtes som saaledes bestemt, og fra Organisationernes Side deltog i Mødet ialt 8 Repræsentanter, altsaa en væsentlig snævrere Kreds end paa Mødet den 24. Maj.

Forhandlingerne ved denne Lejlighed formede sig i alt væsentligt som en naturlig Fortsættelse af det første Mødes Drøftelser. Der forelagdes Redegørelse for Dansk Ingeniørforenings Love, idet denne Forening med tilsluttede Medlemsafdelinger har virkeliggjort en Ordning, der organisationsmæssigt frembyder Lighedspunkter med det, som M. K. Kristensens Forslag tilsigter. Og en Del af Mødets Forhandling kom til at dreje sig herom.

Iøvrigt var det Selskabets Driftsøkonomi og dets Ud-

givelse af periodiske Publikationer, som særlig var Genstand for Forhandling.

Nødvendigheden af at holde Medlemsbidraget indenfor en passende Grænse blev saaledes stærkt betonet med Henvisning til, at der for saadanne Afdelinger, som forfølger særlige faglige Opgaver, vil kunne fastsættes et mindre Ekstrakontingent. Og med Henblik paa det nærliggende Spørgsmaal om, hvad Selskabet i den paa-tænkte Skikkelse vil yde sine Medlemmer for deres Kontingent, blev fra flere Sider stærkt udhævet Ønskeligheden af, at der maa kunne præsteres saavel et Ugeskrift som et periodisk Tidsskrift — Tidsskrift for Landøkonomi — i det Omfang, som Stofmængde og økonomiske Hensyn muliggør.

Ogsaa under denne Forhandling fastholdtes og godkendtes den Grundbetragtning, at alle Medlemmer af de til Landhusholdningsselskabet overførte Foreninger eller Afdelinger maa være Medlemmer af Selskabet.

Ved Afslutningen af Mødet var man enig om at anse Fællesdrøftelsen ført saa vidt, at det vilde ligge nærmest for at lade Underudvalgets 2 Repræsentanter i Forbindelse med M. K. Kristensen optage Forhandling med Repræsentanter for de enkelte Foreninger, idet der skulde gives disse passende Tid til at udforme Linierne for den Ordning, som de vilde kunne forelægge og anbefale deres respektive Bestyrelse og Generalforsamling.

Saadanne Forhandlinger er i Løbet af Efteraaret ført med Repræsentanter for henholdsvis Foreningen af Landbrugskandidater, Landbrugskonsulenter, Landbrugslærere og Landbrugsblade.

Hvad angaar Nordisk Jordbrugsforskerforening vil det sikkert berede øjensynlige og maaske uoverstigelige Vanskeligheder at finde farbar Vej for denne Forenings Tilslutning til M. K. Kristensens Forslag. Der kan saaledes henvises til, at man fra Foreningens Side har paapeget Nødvendigheden af at bevare dens hidtidige Publikation som et selvstændigt Tidsskrift, hvorhos det ikke tør for-

ventes, at det nuværende Medlemsbidrag af 10 Kr. til den fælles Nordiske Jordbrugsforskeres Forening vil kunne formindskes. Og navnlig dette sidste Forhold turde paa Forhaand rejse Tvivl om Muligheden af at henføre Foreningens danske Afdeling som en Afdeling under Landhusholdningsselskabet.

Ifølge foreliggende Oplysninger omfatter de Organisationer, med hvis Repræsentanter der er ført Forhandlinger, følgende Antal Medlemmer:

Foreningen af Landbrugskandidater	ca. 850
— Landbrugskonsulenter	» 130
— Landbrugslærere	» 110
— Landbrugsblade	» 27
Nordiske Jordbrugsforskeres Forenings danske Afdeling	» 300

Betydningen af de enkelte Foreningers Tilslutning til Landhusholdningsselskabet kan selvfølgelig ikke siges at være proportional med Medlemstallet. Det turde saaledes være indlysende, at der maa tillægges Tilslutning af Landbrugsbladenes Organisation en Betydning, for hvilken Organisationens Medlemstal afgiver et alt for beskedent Maal. Iøvrigt bør her erindres, at denne Organisations Medlemmer tilsammen tage modsvarer vor Landbrugspresses vidtrækkende Indflydelse. Paa den anden Side maa de ovenfor anførte Tal gøre det klart, at Landbrugskandidatforeningens Medlemstal er saa dominerende, at denne Forenings Tilslutning til Landhusholdningsselskabet maa være en fundamental Forudsætning for, at M. K. Kristensens Forslag kan tænkes virkeliggjort.

Det ligger saa nær her at rejse det Spørgsmaal, hvilket Indtryk de i Efteraaret med Repræsentanterne for de enkelte Foreninger førte Forhandlinger har efterladt med Hensyn til Udsigterne for at skabe en positiv Ordning paa Grundlag af M. K. Kristensens Forslag.

Spørgsmaalet er meget vanskeligt eller rettere umuligt at besvare. Som forudset melder der sig store og iøjne-

faldende Vanskeligheder. Resultatet af de hidtil førte Forhandlinger har selvfølgelig været forelagt saavel Selskabets Ellevemandsudvalg som dets Bestyrelse. Og uanset da fremholdte Tvivl om Muligheden af at finde en til alle Sider acceptabel Fællesordning, udformet over M. K. Kristensens Forslag, har Underudvalget Bemyndigelse til at føre Forhandlingerne videre, i hvilken Henseende der paatænkes et Fællesmøde i Januar med Repræsentanterne for de paagældende Foreninger.

Det vil formentlig da vise sig, om der er Vej frem for Tilvejebringelse af en Fællesordning som den tilstræbte. Vanskelighederne er som sagt mangehaande. Vilde man give sig Optimismen i Vold, kunde der hentes noget Haab om en god Udgang af Forhandlingerne af den Omstændighed, at den Velvillie, som M. K. Kristensens Forslag har mødt fra de Interesseredes Side, hidtil synes fuldt ud opretholdt, hvilket visselig ikke skal agtes ringe. Men det er en betryggende Sikring af Fællesordningens Driftsøkonomi og en god Løsning af Blad- og Tidsskriftsspørgsmaalet, som frembyder de mest iøjnefaldende Vanskeligheder.

Lykkes det at løse disse vanskelige Problemer paa god og tilfredsstillende Maade, vilde der formentlig være aabnet Udsigt til at bringe den tilstræbte Fællesordning i Havn, idet en Række andre i og for sig betydningsfulde Spørgsmaal, som melder sig — herunder Selskabets fremtidige Styrelsesform — antagelig da uden afgørende Vanskelighed vilde kunne finde tilfredsstillende Afgørelse.

Det blev paa forrige Generalforsamling meddelt, at de ifjor indenfor Ellevemandsudvalget og Selskabets Bestyrelsesraad førte Drøftelser vedrørende Selskabets fremtidige Stilling gav Udtryk for den Opfattelse, »at paagaaende Iver for at søge hidført en Ændring i Selskabets nuværende Stilling og Virkemaade maatte anses for upaa-krævet og derfor ubetimelig«.

Underudvalget har holdt sig dette for Øje i Henseende til de i Aarets Løb førte Forhandlinger. Der har i Sam-

stemning med Organisationernes Repræsentanter været givet rundelig Tid mellem de enkelte Møder til rolig Overvejelse af Sagen, hvis gode Løsning sikkert vil være betinget af, at denne kan fremtræde som Resultatet af grundig og omsigtsfuld Overvejelse. Til saadanne er der ogsaa af den Omstændighed levnet behørig Tid, at en Omformning af Selskabet som den tilsigtede tidligst vilde kunne iværksættes fra 1. April 1930.

For at dette skulde kunne ske, vil der endda kræves en Ændring af Lovenes § 16, som nu bestemmer, at Lovændringer først kan træde i Kraft »efter at være forhandlede først i et Bestyrelsesmøde og dernæst paa 2 efter hinanden følgende ordentlige Generalforsamlinger« — altsaa paa 2 Generalforsamlinger med et Aars Mellemrum.

Ganske uanset den Skæbne, der maatte blive Selskabet i de foregaaende omhandlede Nyorienteringsplaner til Del, er Bestyrelsesraadet med Præsidiet enigt om Hensigtsmæssigheden af at ændre den her nævnte Lovbestemmelse, saaledes at tilsigtede Lovændringer kan træde i Kraft efter at være forhandlet paa 2 Generalforsamlinger, af hvilke den første skal være den ordentlige Generalforsamling.

Under Dagsordenens Punk 14 er derfor stillet Forslag om en saadan Lovændring, der muliggør, at en paa den ordentlige Generalforsamling i December vedtagen Lovændring kan træde i Kraft, naar den vedtages paa en med 14 Dages Varsel indvarslet overordentlig Generalforsamling med mindst tre Fjerdedele af de mødte Medlemmers Stemmer.

Landbrugsraadets Virksomhed i 1928.

Paa Landhusholdningsselskabets Generalforsamling den 18. December 1928 gav Forpagter *Chr. Sonne* følgende Meddelelse:

Den 20. Juni 1919 holdt Landbrugsraadets sit første konstituerende Møde, saaledes at Optagelsen af Raadets Arbejde kan henføres til denne Dato. Raadets Virksomhed har altsaa nu strakt sig over $9\frac{1}{2}$ Aar, og i disse er Arbejdet undergaaet en Udvikling og Vækst, der synes at maatte indfri enhver rimelig Forventning. Saaledes ogsaa i det sidst forløbne Arbejdsaar, hvor det som sædvanlig er Raadets betydningsfulde Overvaagning af vort Landbrugs Eksportinteresser, der fremtræder som Arbejdsprogrammets Hovedled.

Et mangesidigt og omfattende Arbejde er nemlig forbundet med den paagældende overvaagende Virksomhed. Denne omfatter saaledes en paa bredt Grundlag udformet Efterretningstjeneste vedrørende Landbrugets Afsetningsmarkeder. Endvidere kræver den en nøje Føling med de i Udlandet iværksatte lovbestemte og administrative Foranstaltninger, som paavirker Adgangen til Afsetning af vore Landbrugsprodukter. Og yderligere kommer hertil Raadets Medarbejderskab ved Regeringens og Fagorganisationernes stadige Bestræbelse efter dels at sikre vore Eksportvarer et højt Kvalitetsniveau og dels at udforme saadanne anordningsmæssige Bestemmelser for vor Eksport, som skaber den fornødne harmoniske Tilpasning til de i Udlandet gældende Bestemmelser.

Som første Led af nærværende Redegørelse skal her

kortelig gøres Rede for det sidst forløbne Arbejdsaaars Virksomhed vedrørende de enkelte Afsnit af den her nævnte Arbejdsopgave.

Hvad først angaar Efterretningstjenesten er denne videreført og udviklet ad den hidtil fulgte Linie, saaledes som den finder sit synlige Udtryk i Ugebladet »Landbrugsraadets Meddelelser«. Der bringes som bekendt ad denne Vej alsidige Oplysninger om Udlandets Markedsforhold vedrørende vort Landbrugs Eksportvarer i Forbindelse med en værdifuld stadig à jour Føring af Mængden og Værdien af Aarets Landbrugseksport. Bearbejdningen af det mangesidige Materiale, der ligger til Grund for de nævnte ugentlige Publikationer, paafører Raadets Sekretariat et meget betydeligt Arbejde. Men den Aarvaagenhed, hvormed Publikationerne følges — ogsaa af Fag- og Dagspressen — godtgør tilfulde, at Efterretningstjenesten i sin nuværende Udformning vel er det dermed forbundne betydelige Arbejde værd.

M. H. t. Ændring af saadanne i Udlandet gældende Bestemmelser, som er af Betydning for vor Landbrugseksport, har det sidst forløbne Arbejdsaar haft en forholdsvis rolig Karakter. Dette kan hilses saavel med relativ Tilfredshed som med Utilfredshed. I sidstnævnte Henseende navnlig med Henblik paa, at det vel ikke havde været uberettiget at haabe, at Mund- og Klovesygens Nædkæmpning vilde have medført Ophævelse af de Spærringsforanstaltninger fra norsk Side, som er bleven iværksat overfor vor Landbrugseksport, hvilket imidlertid ikke er sket.

Landbrugsraadet har nøje fulgt de i England førte Forhandlinger vedrørende Kravene til Fremstillingen af de Landet tilførte Mejeriprodukter. I denne Forbindelse har Raadet fæstet sig ved, at den engelske Undersøgelseskommission, som for et Aarstid siden anstillede Iagttagelser angaaende ogsaa de her i Landet raadende Mejeri-forhold, udtalte sig relativt gunstigt om disse, idet de alt i alt betegnedes som mindst lige saa gode som Hollands,

hvorhos det erklæredes, at Forholdene i begge Lande ikke staar tilbage for de tilsvarende engelske.

Det her anførte i Forbindelse med den Kendsgerning, at vi herhjemme ved Fagorganisationernes Ledelse er naaet langt ad Frivillighedens Vej i Henseende til Kvalitetsforbedring af Mælken og dennes Produkter, har Landbrugsraadet havt for Øje under afvigte Vinters Forhandlinger med Landbrugsministeriet og Mejeriforeningernes Fællesorganisation angaaende Loven om Tuberkulosens Bekæmpelse med dertil knyttede Spørgsmaal. Fra Mejeribrugets Side ønskede man Loven begrænset til at gælde Kvægavlen ved Bestemmelser vedrørende Tuberkulosens Udryddelse og Forebyggelse af Smitteoverføring til Mennesker gennem Nydelsen af Mælkeprodukter, og saaledes at der herved skulde være naaet lovbestemt Sidestilling med de i England gældende Forskrifter. Men man ønskede ikke i Loven indført Bestemmelser, der vilde give denne Karakter af en Mejerilov med et dertil knyttet Regulativ for Mælkeprodukter. Og man udtalte sig bl. a. imod, at der blev udstedt et almindeligt Paabud om obligatorisk Reduktaseprøve paa Mejerierne saavel som om tvungen Pasteurisering af Vallen. Der henvistes i saa Henseende til, at man allerede er naaet vidt ved Kvalitetsbetaling af Mælken paa Grundlag af Mælkebedømmelse, særlig ved Brug af Reduktaseprøven, samt at der vedblivende fra Organisationernes Side udfoldes et energisk Arbejde for ad den hidtil fulgte Frivillighedens Vej at komme Maalet saa nær som gørligt. Og først naar man var naaet saa langt skønnedes Tiden inde til ved Lovgivningsforanstaltninger at tvinge Efterløjerne til at slaa Følge.

Landbrugsraadet har under Forhandlingerne i det væsentlige kunnet tiltræde Mejeriforeningernes her anførte Stilling til Sagen og nærer Tillid til, at Tuberkuloseloven af 31. Marts 1928 og den Opmærksomhed, den har vakt i Landbrugskredse, vil give Anledning til et energisk

Fremstød saavel mod Kvægtuberkulosen som til Fremme af Levering af en god Mælke kvalitet.

For at sikre Fyldestgørelsen af de Krav, der under en stadig skærpet Konkurrence kan stilles til Kvaliteten af vort Lands Ægekspport, blev der som bekendt i afvigte Rigsdagssamling vedtaget en under 31. Marts stadfæstet Lov om Udførsel, Indførsel og Forhandling af Æg.

Angaaende den Fremgangsmaade, der er at følge ved Lovens Haandhævelse, afholdt Landbrugsministeren under afvigte 10. April et Møde med Repræsentanter for henholdsvis Landbrugsraadet, Foreningen af danske Ægeksporthører, Dansk Andels Ægeksport, Andelsslagteriernes Ægeksporthævelse og De samvirkende Købmandsforeninger. Og i Samstemning med de paa dette Møde førte Forhandlinger udfærdigede Ministeriet under 30. April en Bekendtgørelse angaaende Overholdelsen af Lovens Forskrifter, som kortelig udtrykt gaar ud paa at hindre, at der her fra Landet udføres sekunda Æg, at kræve den som »friske danske Æg« betegnede Udførselsvare forsynet med Mærket »Danish« paa hvert enkelt Æg, at foreskrive bestemte Betegnelser for de øvrige Kvaliteter af Udførselsæg — Danske Kølehusæg, Danske Klinkeæg o. s. v. — samt at paabyde Regler for Æggenes Sortering, Sorteringsvægt, Emballering og Mærkning.

Iværksættelsen af de paagældende Foranstaltninger til Sikring af vor Ægeksporthørens gode Kvalitet tør i det store Hele siges at være mødt med Forstaaelse og Velvillie baade herhjemme og ude. Divergerende Meninger om Lovforskrifternes Betimelighed er i hvert Fald langt fra kommen saa stærkt til Orde som i sin Tid overfor Forskriften om Smørrets Datomærkning, hvilken Foranstaltning imidlertid efterhaanden synes at have vundet almindelig Anerkendelse fra alle Sider indenfor den solide Smørhandel.

De Vilkaar, som de i Tyskland gældende Bestemmelser tildeler vor Eksport af Landbrugsvarer, er i det sidst

forløbne Aar ikke undergaaet væsentlige Ændringer. Som Ændringer, der har Krav paa vor Opmærksomhed, bør dog nævnes for det første, at Tysklands toldfrit indførte Kontingent af frosset Kød blev fra afvigte 1. Januar nedsat fra 120,000 til 102,000 Tons og fra 1. Maj yderligere til 50,000 Tons aarlig. Og dernæst at den tyske Rigsdag under 16. Decbr. ifjor godkendte den ved Noteudveksling truffne Aftale om, at man fra dansk Side skulde bortse fra det i sin Tid fra tysk Side givne Tilsagn om Optagelse af Forhandlinger om Nedsættelse af Tolden paa lette Heste, mod at Tyskland til Gengæld viste Imødekommenhed m. H. t. vor Tilførsel af Slagteriaffald. Toldsatsen paa dette var fra 1. Aug. ifjor forhøjet fra 21 til 32 Rmk. pr. DC., men blev nu nedsat til den før 1. Aug. gældende Sats.

Som sædvanlig har Landbrugsraadet iøvrigt ogsaa i det forløbne Aar deltaget i en Række Forhandlinger med henholdsvis Landbrugsministeriet og vore Eksportorganisationer om Spørgsmaal vedrørende vor Eksport, navnlig Kreatureksporten med de for denne gældende Bestemmelser. Saadanne Forhandlinger var gaaet forud for Landbrugsministeriets Bekendtgørelse af 31. Marts d. A. om Ændring i de hidtil gældende Bestemmelser for Udførsel af Kvæg, Faar, Geder og Svin.

De ændrede Bestemmelser betød en Skærpelse, som skønnedes nødvendig for at sikre den uhindrede Udførsel af Slagtekvæg sydpaa. Det var særlig Mund- og Klovesygen, der havdes for Øje ved Udformningen af videregaaende Regler for Rensning og Genaabning af Marker, hvor Sygdommen havde vist sig — ved Udskillelse af Levekvæg og Grise fra Eksportmarkerne — ved Kravet om et af Landbrugsministeriet fastsat Tidsrum mellem de 2 Marker — ved skærpede Fordringer til den Sundhedsattest, som udfærdiges af den autoriserede Dyr læge — ved Forlængelse af den Tid, i hvilken et smittet Omraade skal betragtes som Iagttagelsesdistrikt —

samt ved Paabud om obligatorisk Indsyning til Markederne.

Det ligger i og for sig nær at mene, at Opretholdelsen af disse skærpede Bestemmelser er upaakrævet, eftersom Hensynet til Mund- og Klovesygen ikke længer nødvendig gør disse. Imidlertid bør her erindres, dels at en vel gennemført Indsyning maa anses for et særdeles virksomt Middel til at hindre smitsomme Sygdommes Opstaaen paa selve Markederne, og dels at Bestemmelserne — herunder Markedernes Adskillelse — vides at tilfredsstille Krav og Ønsker fra tysk Side. Ogsaa turde der være Anledning til at holde sig for Øje, at den i Tyskland raadende Stemning maa tilskynde til at vise vidtgaaende Omsigt ved Bestræbelsen efter at fyldestgøre sanitære Krav, jvfr. det Arbejdsprogram, som den tyske Regering og Rigsdag i Februar besluttede at ville forfølge indtil Valgene i Maj, og et Program, hvis Punkt 7 er saalydende »Sikring af ensartet Gennemførelse af den veterinære Grænsespærring mod Indslæbning af Kreatursygdomme«.

I denne Forbindelse skal omtales det Fremstød, der i Aarets Løb er foretaget til Nedkæmpelse af den akute Svinedifteritis (Svinepest), idet De samvirkende danske Andelsslagterier og Landbrugsraadet i Forening i Foraaet anmodede Landbrugsministeriet om at foretage fornødne Skridt i saa Henseende, hvilken Anmodning beredvillig blev efterkommet. Der er næppe Tvivl om, at det hidtidige Svinehold paa Lossepladserne i Omegnen af København — trods ret skarp Veterinærkontrol — er Hovedkilden for Sygdommens Overføring. Man anmodede derfor Ministeriet om at foranledige Retten til det paagældende kontrollerede Svinehold ophævet, hvilket nu er taget til Følge, idet Svineholdet paa Lossepladserne skal ophøre førstkommende 1. April, samtidig med at afvigte 1. Novbr. var sidste Frist for Indsættelse af nye Svin paa Lossepladserne.

I Lighed med hvad der sker i Hamborg, er man ogsaa

i Warnemünde i Gang med Opførelsen af et nyt og stort Grænseslagtehus. Og i afvigte April deltog Repræsentanter for Landbrugsraadet i en Forhandling med fremmødte Repræsentanter for Rostock og Warnemünde. Forhandlingen førtes i Landbrugsministeriet, og i denne deltog endvidere, foruden ministerielle Embedsmænd, Repræsentanter for De samvirkende danske Andels Kreatureksportforeninger samt Generaldirektoratet for De danske Statsbaner, idet Forhandlingen bl. a. drejede sig om Muligheden af gennem Færgeforbindelsen Gedser-Warnemünde at sikre det planlagte Slagtehus Tilførsel af ca. 2000 Kreaturer ugentlig.

Under Omtalen af Spørgsmaal vedrørende vor Landbrugseksport kan nævnes, at Landbrugsraadet ogsaa i det forløbne Aar har bistaaet udenlandske Købere og indenlandske Salgsorganisationer eller Sælgere ved Handel om Husdyr — fornemmelig Avlsdyr — til Eksport. Saadant Salg har omfattet Kvæg, Svin og Høns, og Eksport af saadanne Salgsdyr er i Aarets Løb sket til Rusland, Estland, Grækenland og Brasilien.

Kun uddragsvis har her kunnet gøres Rede for de mangeartede Spørgsmaal, som i Aarets Løb forelægges Landbrugsraadet under dets Varetagelse af Landbrugets Eksportinteresser. Som Varetager af Landbrugets Interesser dels overfor Regering og Rigsdag og dels i Forholdet til Landets øvrige Erhverv spænder Raadets Virksomhed imidlertid langt videre, saaledes at et mangesidigt og omfattende Arbejdsstof til Stadighed foreligger for Raadet.

En blot nogenlunde udtømmende Redegørelse for det herhen hørende i Aarets Løb præsterede Arbejde vilde føre betydeligt ud over denne Fremstillings naturlige Rammer. Kun enkelte Sager, navnlig saadanne, som har havt Bud til Offentligheden, skal derfor endnu slutelig omhandles.

Saaledes nævnes her Raadets Virksomhed for at faa hævet Tolden paa Tapiocamel som Fodermiddel — hid-

til 2 Kr. pr. DC. — hvilket er lykkedes og med den Virkning, at Indførselen heraf siden da er steget betydeligt. Endvidere Raadets Henvendelse til Finansministeriet om at faa Tolden paa flydende Melasse hævet under Henvi- ning til, at der i den nyere Tid indføres betydelige Mæng- der heraf til Foderbrug, saaledes at det heraf fremstil- lede Foder toldfordyres, medens Indførselen af Melasse- foder er toldfri.

I det Hele taget følges Forholdene vedrørende vor om- fattende Indførsel af Foderstoffer af Raadet med Agtpaa- givenhed. Der er under den gensidige Vekselvirknings Lov tilrettelagt et frugtbringende Samarbejde mellem Raadet og vore Foderstofforretninger, idet Sekretariatet som sit Bidrag hertil afgiver til disse de alsidige, ofte fortrolige Oplysninger, der staar til dets Raadighed an- gaende Produktion og Salg af Foderstoffer.

Endvidere kan nævnes, at forskellige Problemer saa- som Markedsordningen her i Landet, Markedsafgifterne og Betalingen for Sundhedseftersynet er af Landbrugs- raadet i Forbindelse med de paagældende Organisationer taget op og søges ved Landbrugsministeriets Foranstalt- ning ført til en god Løsning.

Blandt Sager af erhvervspolitisk Natur, til hvilke Landbrugsraadet har Tilknytning ved Deltagelse i Ud- valgsarbejde, kan anføres, at det var repræsenteret i det snevre Erhvervsudvalg om Lov om Aktieselskaber, samt at det medvirker i Banklovsudvalget, i Statens Eksport- kreditudvalg, i Erhvervenes Fællesudvalg om henholds- vis Skatter samt om Porto-, Telefon- og lign. Takster, i Standardiseringskommissionen samt i Kommissionen for Udstillinger i Udlandet.

Der er i Aarets Løb afholdt 17 Præsidiemøder. Ved disse saavel som ved Raadets samlede Møder er den for- haandenværende økonomiske Situation, saavel land- brugsmæssig som samfundsmæssig set, stadig Genstand for Opmærksomhed. Og der skal i denne Forbindelse mindes om den Udtalelse om Landbrugskrisen, som det

paa Raadets samlede Møde den 23. Juni vedtoges at tilstille Regeringen samt at udsende gennem Ritzaus Bureau, og som i Tilknytning til Landbrugets Odense-Resolution af 28. Juni 1926 fremholdt de Krav, hvis Fyldestgørelse dels ved Landmændenes eget Arbejde og dels ved Lovgivningsmagts Støtte maatte anses for bedst egnede til at bære ud over Krisen.

Udkomne Bøger.

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold. XI. Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1926—27. Udgivet af *Det landøkonomiske Driftsbureau*. 190 Sider. (Aug. Bangs Forlag, Kbhvn.).

2. Beretning om Landsudvalgets Virksomhed, omfattende Regnskabsaaret 1. Juli 1927—30. Juni 1928. Udgivet af *Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde*. 40 Sider. (Kbhvn.).

Aarsberetning fra det veterinære Sundhedsraad for Aaret 1927. Udarbejdet af *N. Plum*. 122 Sider. (Kbhvn.).

Aarsberetning fra Veterinærfysikateret for Aaret 1927. Ved *Povl Hansen*. 154 Sider. (Kbhvn.).

8. Aarsberetning fra Dansk Landbrugs- og Handelslaboratorium, Odense. Ved *P. Christensen*. 25 Sider. (Odense).

2den Beretning om de af Forsøgslaboratoriet og De samvirkende danske Andels-Svineslagterier foranstaltede Fodringsforsøg med Svin. Forsøg med Sukkerroer og Kaalroer. Af *Johs. Jespersen*. 129de Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 85 Sider. (Aug. Bangs Forlag, Kbhvn.).

Tractoren „Munktells“. 51. Beretning fra Statens Redskabsudvalg, 26. Meddelelse fra Nyhedsudvalget. Afgivet af Dommerudvalget ved *Anton Christensen*, udarbejdet af *N. Balle og Aage Hansen*. 21 Sider. (Aug. Bangs Boghandel, Kbhvn.).

Landøkonomisk Aarbog for 1929. Oversigt over det danske Landbrugs Organisation. Udgivet ved Landbrugsministeriets Foranstaltning. Redigeret af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab ved Kasserer *H. M. Knudsen*. 30. Aargang. 182 Sider. (G. B. N. F., Kbhvn.).

Mindre Meddelelser.

Bestyrelsesmødet i Det kgl. danske Landhusholdnings-selskab Tirsdag den 17. December 1928. Til Stede var Præsidenterne Forpagter *Chr. Sonne* og Kammerherre *N. Juel*. Af Bestyrelsesraadets Medlemmer var mødt d'Hrr. Proprietær *C. Andersen*, Korsbjerggaard, Professor *B. Bang*, Frederiksberg, Forpagter *W. Branth*, Juellinge, Forstander *N. Bredkjær*, Tune Landboskole, Kammerherre *Cederfeld de Simonsen*, Erholm, Lensgreve *Danneskiold-Samsøe*, Gisselfeld, Direktør *K. Dorph-Petersen*, København, Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, Gaardejer *Aage Johnsen*, Højgaard, Forpagter *H. Junker*, Lerchenborg, Forpagter *O. J. Knipschildt*, København, Godsejer *K. Langkilde*, Bramstrup, Baron *G. Lerche*, Klampenborg, Proprietær *A. Nikolajsen*, Kejsegaarden, Kammerherre *C. Sehestedt Juul*, Ravnholt, Proprietær *F. Smith*, Snekkersten, og Forpagter *J. Willumsen*, Anhof.

Da der i Referatet af den samme Dag afholdte Generalforsamling vil blive givet Meddelelse om de fleste af de paa Bestyrelsesmødets Dagsorden opførte Sager, henvises der for disse Sagers vedkommende til Referatet af Generalforsamlingen, der vil blive optaget i Tidsskriftets næste Hefte.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet. Der er foreløbig fastsat følgende Foredrag i Selskabet:

Onsdag den 23. Januar 1929 vil Statskonsulent *S. Sørensen* holde Foredrag om: Landbrugsproduktionen og Verdensmarkedets Forsyning.

Onsdag den 6. Februar 1929 vil Professor *Johs. Jespersen* holde Foredrag om: Svinefodringsforsøg.

Onsdag den 20. Februar 1929 vil Godsinspektør *C. O. Jørgensen* holde Foredrag om: Vedvarende Græsgange.

Onsdag den 6. Marts 1929 vil Konsulent *L. Rasmussen* holde Foredrag om: Omsætningen med Kartofler.

Onsdag den 20. Marts 1929 vil Forsøgsleder *Karsten Iversen* holde Foredrag om: Staldgødningens Anvendelse.

Foredragene afholdes Kl. 8 Aften i Landhusholdningsselskabets Mødesal i Prinsens Palæ, Frederiksholms Kanal 12, København.

Nyt Medlem i Landhusholdningsselskabet, optaget i December 1928:

Brande-Thyregod Landboforening (Formand: Proprietær *J. Jensen*, Rørbæk pr. Thyregod), indmeldt ved Godsejer *P. Olufsen*.

Proprietær J. H. Holms Legat til Uddannelse af unge Landmænd uden for Bondestanden. Dette Legat, der bestyres af Landhusholdningsselskabet, vil blive uddelt i Løbet af Marts Maaned, og den Uddannelse af unge Landmænd uden for Bondestanden, hvortil Legatrenten bliver at anvende, kan bl. a. omfatte:

a) Studium i landbrugsvidenskabelig Retning paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, b) Deltagelse i Kursus paa en Landbrugsskole, c) Forberedelser til Eksaminer, til hvilke der fordres Kundskaber, som direkte eller indirekte kan blive Legatnyderen til Nytte ved hans senere Virksomhed ved Landbruget, d) landøkonomiske Studierejser i Ind- og Udland, e) Oplæring i praktiske Landbrugsarbejder, f) Udførelse af videnskabelige eller praktiske Arbejder, der kan bidrage til Legatnyderens Uddannelse i Landbruget.

Til Ansøgning benyttes Skema, der faas paa *Landhusholdningsselskabets* Kontor, Vestre Boulevard 34, København V., og skal være tilbagesendt til Selskabet inden den 1. Februar.

Salgsprisen for Landejendomme. I følgende Oversigt anføres efter »Statistiske Efterretninger« nogle Oplysninger om Salgsprisen for Landejendomme i 1927.

Ved Beregningen af de gennemsnitlige Salgspriser er kun Salg i almindelig fri Handel medtaget; Beregningen af Salgspriserne sker paa Grundlag af de i Overdragelsesdokumenterne indeholdte Oplysninger, og da her altid er opgivet Hartkornet, men sjældent Arealet, er Hartkornet lagt til Grund for Beregningen. Salgsprisen for Jord og Bygninger beregnes ved fra den samlede Salgssum for bebyggede Landejendomme at trække Værdien af medfulgt Besætning, Avl og Inventar, saaledes som denne er opgjort ved Stempelberegningen. Salgsprisen for Besætning og Inventar pr. Td. Hartkorn er alene beregnet for de Ejendomme, hvor Løsøre medfulgte, men paa den anden Side maa det bemærkes, at alle Ejendomme, hvor Løsøre medfulgte, er medtaget, selv om kun en Del af Løsøret fulgte med i Handelen.

Salgsprisen for Landejendomme.

Gennemsnit pr. Td. Hartkorn.

Jord og Bygninger	Huse		Gaarde: 1 Td. Htk. og derover				Ialt Gaarde
	$\frac{1}{4}$ -1 Td. Htk.	1-2 Td. Htk.	2-4 Td. Htk.	4-12 Td. Htk.	12- Td. Htk.	Kr.	
Øerne	21,129	14,564	11,458	9,322	9,546	10,419	
Jylland	25,692	16,058	12,543	10,871	10,539	12,339	
Hele Landet 1927 ..	23,722	15,430	12,081	9,928	9,903	11,301	
— — 1926 ..	25,554	17,151	13,439	11,372	10,413	12,664	
Besætning og Inventar							
Øerne	6,715	5,152	4,082	3,409	2,674	3,621	
Jylland	11,313	7,142	5,372	4,446	3,922	5,157	
Hele Landet 1927 ..	9,481	6,323	4,825	3,822	3,225	4,361	
— — 1926 ..	10,487	7,517	6,022	4,518	3,052	5,097	
Tilsammen							
Øerne	27,844	19,716	15,540	12,731	12,220	14,040	
Jylland	37,005	23,200	17,915	15,317	14,461	17,496	
Hele Landet 1927 ..	33,203	21,753	16,906	13,750	13,128	15,662	
— — 1926 ..	36,041	24,668	19,461	15,890	13,465	17,761	

I ovenstaaende Oversigt er Gennemsnitspriserne pr. Td. Hartkorn meddelt saavel for Jord og Bygninger som for Besætning og Inventar, hvor saadant medfulgte, og ved Sammenlægning af disse to Gennemsnitspriser er beregnet Gennemsnits-

prisen pr. Td. Hartkorn for Ejendomme med Besætning og Inventar.

Den Nedgang i Ejendomspriserne, der begyndte i 1926, er blevet kraftigt fortsat i 1927 baade for den faste Ejendom og for Besætning og Inventar. Gennemsnitsprisen for Jord og Bygninger var for Gaarde ca. 11,300 Kr. i 1927 mod 12,700 Kr. i 1926 og 14,500 Kr. i 1925 og for Huse ca. 23,700 Kr. mod 25,600 Kr. i 1926 og 27,800 Kr. i 1925. Prisfaldet har i begge Aarene været en hel Del mindre for Huse end for Gaarde, fra 1926 til 1927 saaledes kun godt 7 pCt. for Huse, men ca. 11 pCt. for Gaarde. Alt i alt er Priserne siden 1925 faldet med godt 15 pCt. for Huse, men med 22 pCt. for Gaarde.

Prisfaldet for Besætning og Inventar var større end for den faste Ejendom. For Gaarde gik Værdien ned fra ca. 5100 Kr. i 1926 til knap 4400 Kr. i 1927, et Fald paa 14 pCt. og for Huse fra 10,500 Kr. til 9500 Kr. eller et Fald paa 9 pCt.

For den samlede Ejendom med Besætning og Inventar var Prisfaldet fra 1926 til 1927 ca. 12 pCt. for Gaarde og godt 7 pCt. for Huse, hvortil kommer, at man muligt for de solgte Ejendomme ligesom for Landbruget i sin Helhed maa regne med, at baade Besætning og den faste Ejendom er blevet noget forbedret i Aarets Løb.

Ogsaa Priserne for ubebyggede Lodder var i 1927 fortsat vigende. Gennemsnitsprisen var kun 8400 Kr. pr. Td. Hartkorn i 1927 mod 9900 Kr. i 1926, et Fald paa ca. 15 pCt., og i Overensstemmelse med, hvad Tilfældet var for de bebyggede Ejendomme, var Prisfaldet størst for de større Lodder.

Ved Sammenligning mellem Priserne i 1927 og 1913 vil man se, at for Gaarde laa Priserne i 1927 48 pCt. og for Huse 82 pCt. over Priserne i 1913. For den faste Ejendom alene var Procenterne henholdsvis 33 og 62. Sammenlignet med 1913 ligger altsaa Husene i et betydeligt højere Prisniveau end Gaardene. De sidste Aar har i høj Grad forøget denne Forskel, navnlig for saa vidt angaar den faste Ejendom alene.

Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa. Tilbageblik og Udblik.

Af fhv. Statskonsulent, Statsraad C. A. Koefoed.

Af alle mer eller mindre kendte europæiske Kvæg-racer er det røde danske Malkekvæg vel en af de alleryngste. Saa ung er Racen endnu, at hvis den overhovedet er kendt uden for det Land, hvori den er opstaaet, maa ganske særlige Omstændigheder have hidraget til at brede dens Ry ud over Verden. Og da den ikke alene er kendt, men endogsaa velkendt i store Dele af Østeuropa, ligger det nær at søge oplyst, hvilke racebundne Egenskaber eller særlige Omstændigheder den skylder sit Ry.

Det røde danske Malkekvæg er en velvoksen, velproportioneret og særdeles højtydende Malkerace, som overført til andre Lande har vist en forbløffende Evne til at trives under uvante, for dens Trivsel tilsyneladende højst ugunstige Forhold; men dens Fortrin fremfor andre Racer er ikke saa overvældende, at de med eet Slag har kunnet gøre den verdensberømt, som det f. Eks. gik med Korthornet og med Yorkshiresvinet. Heller ikke er det Reklame i almindelig Forstand, d. v. s. den, der sættes i Scene af Sælgeren for at gøre Publikum bekendt med hans Vare, der har skabt rødt dansk Malkekvæg et Navn udenfor Danmarks Grænser. Saavidt mig bekendt har den danske Landbostand aldrig været tilbøjelig til at bringe noget Offer paa dette Alter. En anden Slags Reklame har dog utvivlsomt styrket det danske Kvægs Position i Udlandets Omdømme, og det er den, som andre, navnlig Udlændinge, har gjort for dansk Landbrug

i det hele taget og da særlig for dansk Kvægavl, ved i Skrift og Tale at udbasunere dets Ry over hele Verden, undertiden maaske endogsaa i vel høje Toner. At den i Danmark mest udbredte Kvægrace har høstet sin Del af Berømmelsen, er kun naturligt.

Men det var heller ikke denne Reklame, som skaffede dansk Kvæg Indpas i Østeuropa, hvor det var kendt paa en Tid, da dansk Landbrug endnu langt fra var verdensberømt. Det var Tilfældet, der her hjalp det ind, men det var dets fremragende Egenskaber, der skabte dets Ry. I Østersøprovinserne, det nuværende Estland og Letland, var det de tyske Godsejere, som paa et Tidspunkt, da det røde danske Malkekvæg som Race betragtet endnu kun var i sin Vorden, tog Initiativet til Indførsel af fynske Tyre, ikke, om jeg saa maa sige, for disses egen Skyld, men for gennem Krydsning med dem at gøre det tidligere indførte og med det fynske Kvæg nærbeslægtede Anglerkvæg modstandsdygtigere, navnlig mod Tuberkulose. I Litauen var det paa en enkelt Godsejers Initiativ, at det røde danske Kvæg fik Indpas i Landet, men der er det gaaet meget langsomt med Udbredelsen. Indtil Krigens Udbrud var Initiatoren til Indførselen saa godt som ene om at fortsætte denne. I Rusland gjorde Indførselen af en fortrinlig fynsk Hjord til den kejserlige Mejerifarm i Zarskoje Selo med eet Slag det røde danske Malkekvæg til en Moderace. Saavidt mig bekendt skyldes denne Landvinding *Kejserinde Dagnars* Initiativ.

Men et er at komme ind, her kan Tilfældet næsten være eneraadende, et andet er at holde sig paa den Plads, som Tilfældet har hjulpet til at indtage; dette er et Kvalitetsspørgsmaal, og i Østeuropa har det røde danske Kvæg i Modsætning til mange andre, men ikke alle fremmede Kvægracer, ikke alene hævdet den Stilling, som Tilfældet hjalp det til at indtage, det har overalt bredt sig viden om Lande fra den Egn eller de Egne, hvor det først fik Indpas. Hvis senere Efterspørgselen udefra efter dansk Kvæg i dettes Moderland er mindsket i en

meget betydelig Grad, er dette ingenlunde en Følge af, at Interessen for denne Race ogsaa er mindsket paa de Egne, hvorfra den tidligere Efterspørgsel stammede, men af den der foregaaede katastrofale Omvæltning af de Agrarforhold, hvorunder den tidligere Indførsel af udenlandsk Racekvæg var opstaaet, samt af, at Landbostandens Købekraft i alle disse Lande er blevet fuldstændig nedbrudt af Krig og Revolution.

Men til Trods for den foregaaede brutale Ændring af de tidligere bestaaende Forhold bygger Fremtiden dog, i denne som i alle andre Henseender, paa Fortiden, som det derfor vil være nødvendigt at gøre sig bekendt med, for med den som Udgangspunkt at kunne drage en motiveret Slutning angaaende Muligheden for og Omfanget af fremtidig Salg af Avlsdyr af Rød Dansk Malkerace til de Lande, hvor denne allerede har faaet Indpas.

For at klarlægge de Forhold, som her skal omtales, maa vi dele Opgaven i 3 Dele og hver for sig behandle: 1) Estland og Letland, 2) Litauen og 3) Rusland.

Estland og Letland.

Jeg begynder med Estland og Letland, fordi det var i denne Del af Østeuropa, at det røde danske Kvæg først fik Indpas.

Først et Par Ord om Arealets Fordeling og Landbrugets Tilstand i disse Lande.

Næsten hele Estland og godt og vel to Trediedele af Letland indgik før Krigen i de tre saakaldte russiske Østersøprovinser: Estland, Lifland og Kurland. I hele denne Del af Rusland bestod Landbefolkningen af to fra hinanden skarpt afsondrede Lag, af en faatallig, men kulturelt højtstaaende og ret despotisk anlagt Overklasse, og en talstærk, men kulturelt langt lavere staaende Underklasse. Overklassen bestod af Godsejerne, Baronerne, som de Mand og Mand imellem kaldtes. Disse var Efterkommere af de tyske Sværdriddere, som i det 12. og det 13. Aarhundrede havde underlagt sig Landet med

Ild og Sværd og gjort dets Urbeboere til Trælle. Siden da og indtil den af Verdenskrigen fremkaldte Omvæltning af snart sagt alle bestaaende Forhold i Østersølandene har disse Erobreres Efterkommere under vekslende Overherredømme regeret Land og Folk med haard Haand om end i administrativ Henseende med stor Dygtighed.

Saaledes skete det, at Estlands og Letlands Urbeboere kom til at danne Underklassen i deres egne Arvelande. Forøvrigt har Danmark ogsaa haft sin Andel i Østersølandenes Underkuelse. Vi erobrede jo som bekendt Estland, som vi formelt sad inde med i henved halvandet Aarhundrede; men det var vist ogsaa kun formelt, at vi var Landets Herrer. Jeg har i Reval ledt efter Minder fra Danskertiden, men det eneste autentiske, som jeg har fundet dér, er de tre blaa Løver og Dannebrogssflaget i Byens Vaaben og saa det Navn, som Esterne har givet den: Tallin eller Danskernes By. Ikke et eneste af de gamle danske Slægtsnavne kan efterspores blandt de nulevende adelige baltiske Slægter.

Mange er de Omvæltninger, som Østersølandene har været Genstand for, siden Svædridderne underlagde sig dem; de har været erobret af Polakkerne, dernæst af Svenskerne, og været hærget af Russerne, som endelig underlagde sig dem i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede; men indtil Verdenskrigens Slutning foregik dog ingen væsentlig Ændring i deres sociale Konstruktion. Under alle Regeringer vedblev Baronerne at være den førende Klasse, dem tilhørte Jorden og indtil Begyndelsen af forrige Aarhundrede ogsaa Bønderne. Endogsaa efter at de i 1807 med Kejser Alexander den 1's Tilladelse havde givet Bønderne fri, forstod de dog at mage det saa, at de frigivne Trælle ikke blev Ejere, ja ikke engang Fæstere af den Jord, som deres Fædre havde dyrket i et Aartusinde, og som de nu maatte tage i Forpagtning af Arvefjenden. Kun for sent forstod den russiske Regering, at det havde været et indrepolitisk Fejlgreb at tilstede en saadan Ordning. Alt, hvad der paa

det Tidspunkt, da dette Fejlgreb blev indset, kunde foretages ad Lovgivningens Vej uden altfor iøjnefaldende at bryde med Traditionerne, var at gennemføre visse Indskrænkninger af Godsejernes Dispositionsret over den til Bønderne i Forpagtning afgivne Del af Godsets Jorder, som skulde vanskeliggøre Inddragelsen af Bondelandet under Herregaardenes Drift. Dette blev ogsaa gjort, men Virkningen af den derom udstedte Lov svarede ikke til Formaalet. Lovens Forskrifter blev omgaaet ad forskellig Vej.

I Løbet af den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede udkøbte største Delen af de estniske og lettiske Bønder, hovedsagelig ved den russiske Regerings Hjælp, lidt efter lidt deres Gaarde, som gennemgaaende var ret store, omkring ved 45 ha. Landet blev saaledes delt mellem Herremænd og Storbønder, de saakaldte »Graa Baronere«, medens Landarbejderne forblev jordløse eller kun havde midlertidig Brugsret til smaa Jordlodder. I en saadan Fordeling af Jorden var der intet nyt. Baronerne havde hentet den fra deres Standsfæller i Østprøjsen, som de fleste af de baltiske Godsejerslægter tilmed ved Giftermaal var nær beslægtet med. Men Balterne glemte Sagens, om jeg saa maa sige, zoologiske Side. De forudsaa ikke, at et System, der under rolige ydre Forhold var nogenlunde gennemførligt i Østprøjsen, kunde vise sig uigennemførligt i Østersølandene, hvor den almenkendte sociale Divergens mellem Arbejder og Arbejdsgiver, mellem Stodder og Herremand, blev end yderligere skærpet ved Raceforskellen mellem disse Befolkningslag og den historiske Udvikling af det Forhold, som de var kommet til at staa i til hinanden.

Dertil kommer, at Baronerne med al deres Dygtighed og højt udviklede Kultur var en ualmindelig hovmodig Race, der saa ned paa alt og alle, som ikke tilhørte deres egen Klasse og deres egen Nation. Andre tyske kunde dog gælde for Mennesker i deres Omdømme, men alle andre var kun »Undeutsche«, og aller nederst

nede blandt disse stod Landets Urbeboere, som fra deres Side trofast havde bevaret Mindet om, at engang i længst forsvundne Tider havde deres Fædre været Herrer i Landet og vedblevet at være det, indtil disse fremmede Voldsmænd var kommet og havde berøvet dem alt, endogsaa deres personlige Frihed.

Intet Under, at Forholdet mellem Baronerne paa den ene og Bønderne, navnlig de jordløse og de jordfattige Bønder, paa den anden Side mildest talt var spændt og havde været saadan fra Arilds Tid. Baronernes Foragt besvarede Bønderne med et Had, som ikke lovede godt for Fremtiden, og som da ogsaa blev udløst i tilsvarende Handling, saasnart Muligheden derfor viste sig.

Men Baronerne var ikke alene Undertrykkere, de var ogsaa Foregangsmænd paa alle Omraader, særlig i Landbruget, og vedblev at være det, ogsaa efter at store Dele af Bønderne længst havde udkøbt deres Lodder. Det var dem, som var Landbrugets drivende Kraft, fra dem udgik alt nyt, det var bl. a. ogsaa dem, der tog Initiativet til Indførsel af fremmede Kvægracer.

Noget anderledes havde Forholdene udviklet sig i de Dele af Estland og Letland, som tidligere ikke indgik i Østersøprovinserne.

Langt den betydeligste Del af disse Strækninger bestaar af det saakaldte Letgallen, som danner det sydøstlige Hjørne af Letland, af hvis samlede Territorium det udgør omtrent en Tredjedel. Vel er Bønderne i disse Egne hovedsagelig af lettisk Herkomst, men de har udviklet sig under andre kulturelle Forhold end deres Stamfrænder i Baltikum. Indtil Slutningen af det 18. Aarhundrede tilhørte Letgallen nemlig Polen; derfor bestaar den der-værende Godsejerklasse af Polakker eller poloniserede Letter og Litauer, og derfor er Befolkningen katolsk, medens de baltiske Letter er Protestanter. Naar dertil føjes, at Bøndergaardene i Letgallen i Gennemsnit er over fire Gange saa smaa som de baltiske Bøndergaarde, vil det forstaas, at Letgallerne, Stamfrændskabet til Trods,

er et helt andet Folk end de baltiske Letter, som de nu maa gaa i Spænd sammen med, saa godt de formaar det.

Indenfor de ubetydelige Strækninger, som er blevet indlemmet i Estland fra de tidligere russiske Guvernementer Pskof og Petersborg, er Landets Fordeling som i Letgallen.

Bestemte Oplysninger, om naar det røde danske Malkekvæg for første Gang blev indført til Østersølandene, dengang endnu Østersøprovinserne af det kejserlige Rusland, har jeg for saa vidt fundet i »Danmarks Vareomsætning med Udlandet«, som der af disse Aarsoversigter kan ses, hvor mange Stykker Kvæg der hvert Aar er udført til Rusland. Ifølge denne Kilde skulde den regelmæssige, Aar efter Aar sig gentagende, Udførsel af Kvæg fra Danmark til Rusland først være begyndt fra og med 1891. I tidligere Aar indskrænkede den danske Kvægekspport til Rusland sig til nogle Kalve eller nogle Stykker voksent Kvæg, udførte med Aars Mellemløb. Dette stemmer ikke overens med de Oplysninger, som jeg tidligere har indsamlet i Østersølandene, hvor man mener, at Indførselen af dansk Kvæg dertil er begyndt allerede i den første Halvdel af Firserne. Men det maa vel være rigtigt.

Initiativet til Indførselen tilhørte selvfølgelig Godsejerne, som vilde anvende »fynske« Tyre til Krydsning med Anglerkvæg. Denne Race havde allerede i Begyndelsen af Tresserne faaet Indpas i Lifland, den midterste af de tre daværende baltiske Provinser, men havde vanskeligt ved at akklimatisere sig der. Det var ganske vist Godsejerne, som indførte det til deres, efter Tiden veldrevne Gaarde, men ogsaa der maa det vel dog have skortet paa mangt og meget, navnlig paa velindrettede Stalde og tilstrækkeligt nærende Sommerfoder. I ethvert Tilfælde viste Anglerkvæget sig meget modtageligt for Tuberkulose og sygnede hen, som før dem det endnu tidligere indførte Ayrshirekvæg. Nu skulde Krydsning med fynske Tyre gøre Afkommet modstandsdygtigere.

Dette Maal synes ogsaa at være blevet naaet. Det maa dog ikke glemmes, at vel var det danske Kvæg modstandsdygtigere end Anglerkvæget; men det var ikke det alene, der skabte dets Overlegenhed. En Del af Æren, for at det havde lettere end Anglerne ved at trives under de stedlige Forhold, maa tilskrives den Omstændighed, at i Løbet af den Fjerdedel af et Aarhundrede, som var forløbet siden Indførsel af Anglerkvæg var begyndt, var Betingelserne for Kvæghold blevet meget forbedret: Fodringen var blevet rigeligere, Staldene var blevet bedre. Imidlertid, Indførselen af rødt dansk Kvæg voksede, efterhaanden som Aarene gik, og samtidig gik Indførselen af Anglerkvæg tilbage.

Ifølge det statistiske Departements ovennævnte Aarskrift blev der fra Danmark til Rusland udført:

Tabel 1.

Hornkvæg Kalve		Hornkvæg Kalve			
1891.....	24	»	1903.....	289	»
1892.....	53	»	1904.....	427	31
1893.....	125	6	1905.....	115	22
1894	158	»	1906.....	153	»
1895.....	73	»	1907.....	41	»
1896.....	79	5	1908.....	166	2
1897.....	112	8	1909.....	312	5
1898.....	44	»	1910.....	716	28
1899.....	113	65	1911.....	855	12
1900.....	155	»	1912.....	278	21
1901.....	110	1	1913.....	803	2
1902.....	111	1	1914.....	0	0
		Ialt.....	5.307	209	

I alt blev der saaledes i Løbet af de sidste 23 Aar før Krigen udført 5523 Stykker Hornkvæg og Kalve til Rusland, og man kan dristigt gaa ud fra, at hele denne Udførsel har bestaaet af Avlsdyr, samt at mindst tre Fjerdedele af disse er gaaet til Østersøprovinserne. Det var som nævnt Baronerne, som begyndte Indførselen af rødt dansk Malkekvæg; men fra 1908 at regne tog ogsaa den store lettiske Landbosammenslutning »Centralforbundet

af lettiske Landbrugere« livlig Del i dette Arbejde, hvori maa søges Grunden til den stærke Forøgelse af Importen fra dette Aar at regne. De af Centralforbundet indførte Dyr fordeltes hovedsagelig mellem Bønderne, som altsaa allerede dengang har faaet Tillid til denne Race. Forøvrigt bør det bemærkes, at der før Krigen i stedse stigende Mængder blev indført ikke alene danske Tyre, men ogsaa danske Køer og Kvier, og adskillige Herregaardshjorde var at betragte som værende af ren dansk Race, medens i andre Hjorde Anglerblodet var blevet bevaret ublandet. At det ikke har været saa ganske lidt dansk Kvæg, der blev indført, kan ogsaa skønnes af den Omstændighed, at en Række danske Kvæghandlere fandt deres Levebrød ved at udføre rødt dansk Malkekvæg til Østersøprovinserne og — Petersborg. Samme Sprog taler Resultatet af en i 1898 foretagen Enquête over Kvægholdet paa Herregaardene i de tre Provinser: Estland, Lifland og Kurland, som nu danner Hovedmassen af de to nordlige Østersøstater. I Enquêten indgik øjensynlig langt fra alle Herregaardene, da den kun omfatter 162,775 Stykker Kvæg; men af disse var 36,3 pCt. helt eller delvis af engelsk eller »fynsk« Herkomst. Af renblodet Racekvæg optaltes kun 30,807 Stykker, hvoraf 18,112 eller 58,8 pCt. viste sig at være af engelsk og »fynsk« Herkomst. Stærkest Udbredelse havde engelsk og dansk Kvæg fundet i Lifland, hvor 77,0 pCt. af Renblodet hørte herhen, medens der i Kurland kun fandtes 45,3 pCt. og i Estland kun 31,8 pCt. af disse Racer. Her menes med Estland kun Førkrigs-Provinsen af dette Navn. I den nuværende estniske Stat indgaar desforuden den nordre Halvdel af Provinsen Lifland med Byen Dorpat som Centrum. Hvor stor en Andel, dansk Kvæg havde i disse »Anglere« og »Fynere«, lader sig ikke bestemme; begge Racer opførtes altid sammen og optaltes i samme Rubrik. Der blev ført lærde Disputer om, hvorvidt denne Avl med Deltagelse fra begge Racers Side rettelig burde kaldes for en Krydsning, eller om de to Racer stod hinanden saa nær, at den

kun burde betragtes som en »Opfriskning af Blodet«, som man udtrykte sig. Den sidste Mening fik Overhaand, og fra den Tid regnedes kun med én Race rødt Kvæg, som blev kaldt for anglo-fynsk, ligegyldigt om Talen var om Kvæg af ren dansk eller ren angelsk Afstamning eller om Krydsningsprodukter af disse Racer indbyrdes.

Indtil Verdenskrigens Begyndelse foregik Udbredelsen af rødt dansk Kvæg i de daværende Østersøprovinser hovedsagelig indenfor Grænserne af Lifland, mod Nord trængte det noget ind i Provinsen Estland og mod Syd i Kurland. I Estland havde det en haard Kamp at bestaa mod sortbroget østfrisisk og hollandsk Kvæg, som allerede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede havde fundet Vej til Sydkysten af den finske Bugt. Navnlig efter at den direkte Jærnbanelinje mellem Reval og Petersborg i 1870 var blevet oprettet, og Nordestland som Følge deraf var blevet en af Hovedleverandørerne af Mælk til Petersborg, og der samtidig blev oprettet Brændevinsbrænderier paa snart sagt alle store Gaarde paa begge Sider af Jærnvejen, fik det sortbrogede Kvæg i disse Egne Overtaget over alle andre Kvægracer. Prisen for Mælk var den samme, hvadenten den var fed eller mager, og Affaldet fra Brænderierne skabte Mulighed for at byde det store Kvæg tilstrækkelig Næring. Mod Syd gik Udbredelsen af rødt dansk Malkekvæg lettere, skønt dette ogsaa her mødtes med ret energisk Modstand. Her var det dog ikke nogen Kulturrace, det danske Kvæg maatte kæmpe imod; men Tingen var den, at efterhaanden som den lettiske Landbefolknings Oplysning og Velstand fremmedes, voksede ogsaa dens patriotiske Følelser, og det maa vel hovedsagelig betragtes som Udslag af disse, at det lettiske »Økonomiske Selskab« i Riga i Slutningen af Halvfemserne satte sig i Spidsen for en Bevægelse, hvis Formaal var at fremme Avl af stedligt lettisk Kvæg. Der var dog ogsaa dem, der mente, og det vel ikke helt uden Grund, at denne Bevægelse nærmest maatte betragtes som en Opposition fra Letternes

Side mod Arvefjenden, de tyske Godsejere, som i Løbet af over et halvt Aarhundrede stedse havde proklameret Indførsel af fremmed Racekvæg som den eneste mulige Vej, der kunde føre til Forbedring af den hjemlige Kvægavl. Dette være nu, som det være vil, men saa meget er sikkert, at skønt det allerede da kunde forudses, at det ikke vilde blive nogen let Sag at skabe en stedlig lettisk nogenlunde ensartet og konstant Kvægrace af det forhaandenværende Avlsmateriale, fandt den saakaldte rød-brogede lettiske Kvægrace dog mange Tilhængere i lettiske Kvægavlerkredse, hvor baade Lærd og Læg sluttede sig til den. Jeg skal her ikke komme ind paa Grunden til, at der i disse Egne ikke fandtes eller kunde ventes at blive fundet Kvæg af stedlig Herkomst, som kunde anses for brugbart Materiale til Dannelse af en konstant Race; men de af mine Læsere, som dette Spørgsmaal maatte interessere, kan jeg henvise til et Foredrag, som jeg holdt ved Konsulentmødet den 3. December 1921, og som findes i den trykte Beretning om dette Møde.

I Mangel af bedre Materiale blev der saa af de Krydsningsprodukter, som endnu udgør Hovedmassen af Letlands Kvægbestand, samlet en Hjord, hvoraf en »stedlig« Kvægrace skulde dannes. Saa kom Verdenskrigen, der saavel for Letlands som for Estlands Vedkommende allerede i Sommeren 1915 medførte Evakuation af de bedste Dele af Herregaardshjordene til det indre Rusland, og efter Krigen kom Løsrivelsen af de tre Østersøprovinser, som blev saaledes delt mellem de to nydannede, selvstændige Stater: Estland og Letland, at i hver af disse indgik omtrent lige store Dele af det røde danske Kvægs Hovedomraade — Lifland.

Estlands og Letlands Tilblivelse som selvstændige Stater ledsagedes af en voldsom Omvæltning af alle bestaaende agrariske Forhold. En Omvæltning, som i og for sig ikke stod meget tilbage for den, som samtidig foregik i Rusland. Herregaardene blev eksproprierede til Udstykning mellem de jordløse Landarbejdere og de Soldater,

som havde deltaget i Frihedskampen; kun ubetydelige og som Regel ret værdiløse Parceller blev overladt Gods-ejerne i deres tidligere Ejendommens Yderkanter. Kun i Undtagelsestilfælde fik Herremændene Lov til at beholde deres Gaardes Hovedbygninger, som i Aarhundreder havde været Slægtens Sæde. Agrarreformens Gennemførelse i Østersølandene var saaledes saavel for Estlands som for Letlands Vedkommende ensbetydende med Nedrivning af de bestaaende Landbrugsforholds Grundpiller, som i givne Tilfælde repræsenteredes af de tyske Godsejere. Det, der i saa Henseende foregik her, var ikke at betragte som en Landboreform, men som en politisk Omvæltning. Man frygtede, at den dygtige og højt kultiverede tyske Godsejerklasse igen skulde tilrive sig Magten, derfor skulde den økonomisk tilintetgøres, om end det kunde forudses, at dette nødvendigvis maatte have en stærk, om end kun midlertidig Tilbagegang af hele Landbrugets Produktionsevne til Følge.

Efter Tilintetgørelsen af de Landbrug, hvor de hørte hjemme, delte Resterne af de anglo-fynske Hjorde Skæbne med de andre Herregaardshjorde i de ødelagte Lande; de blev fordelt mellem Nybyggerne, d. v. s. mellem de tidligere jordløse Landarbejdere og de Soldater, som havde nydt godt af Jordtildelingen. Her kom de ikke i gode Hænder. Nybyggerne havde faaet deres Jordlodder (i Gennemsnit paa ca. 25 ha) uden Udbetaling, men de havde gennemgaaende ingen Penge til at drive dem for end sige til Opførelse af Bygninger, og heller ikke kunde Staten med sin bedste Vilje yde dem tilstrækkelig Hjælp. Mange gode Kreaturer gik her til Grunde af Sult og Vanrøgt, men en Del af det røde Kvæg kom ved Køb og for en Spotpris i Hænderne paa Storbønderne, som paa denne Maade erstattede den manglende Indførsel af Kvæg af denne Race fra Danmark. Dette var dens Redning og paa samme Tid et Bevis for, at den havde bestaaet i Konkurrencen med andre Kvægracer. Samtidig stillede den allerede nævnte store lettiske Landbosammenslutning,

Centralforbundet af lettiske Landbrugere, sig igen paa det røde Kvægs Side, og i Dorpat dannedes et Selskab for Avl af rødt Kvæg i Estland.

Ingen af disse Sammenslutninger var selvfølgelig ene-raadende indenfor Kvægavlen i de Lande, hvori de var opstaaet, men i denne Henseende er der en ret væsentlig Forskel mellem Estland og Letland. Efter at disse Lande var blevet endelig udskilt af Rusland, gik hver af de ny-dannede Stater sine egne Veje paa alle politiske og økonomiske Omraader, deriblandt ogsaa i Kvægavlen. At disse Veje i mangt og meget er gaaet i samme Retning, er hovedsagelig en Følge af, at begge Landene stod overfor Løsningen af de samme Opgaver, men en ikke uvæsentlig Rolle i denne Henseende har vel ogsaa den Omstændighed spillet, at de to, racemæssigt saa langt fra hinanden staaende Folkeslag: Letter og Ester, i Løbet af Aarhundreder har maattet gaa i Spænd sammen under det samme Aag og derigennem, under Indflydelse af det samme Had til Undertrykkerne og disses gennemgribende og ensartede Indflydelse i begge de to Lande, har indlevet sig i samme Tankegang, dannet sig de samme Formaal.

I Letland mødte Centralforbundet stærk Modstand mod sine Planers Gennemførelse fra en anden Landbo-sammenslutnings Side, nemlig fra det tidligere nævnte Økonomiske Selskab. Ligesom Centralforbundet havde taget sig af det anglo-fynske Kvæg, som man nu gik over til at kalde » det brune lettiske Kvæg«, saaledes havde det Økonomiske Selskab sat sig til Opgave at genoptage Udbredelsen af det saakaldte »rødbrogede lettiske Kvæg«, som man efter Krigens Ødelæggelse igen havde begyndt at samle sammen paa, men som endnu den Dag i Dag langt fra kan betragtes som en Race. I sin Hovedmasse er det et Produkt af indbyrdes Krydsning mellem alle de talrige Kvægracer, som i Tidernes Løb er stødt sammen i Letland. Med Tiden kan der sikkert ved maalbevidst og indsigtfuld Avl udarbejdes en konstant Race af dette

Blandingsprodukt; men endnu er der ret langt frem, førend dette Maal naas. Vel findes der indenfor denne saakaldte Race enkelte fortrinlige Individuer, men Ned-arvningen af disses Egenskaber er endnu altfor uberegnelig.

De to nævnte Foreningers Virkefelt er ikke territorielt afgrænset fra hinanden; begge virker overalt indenfor den Del af Letland, som tidligere indgik i de saakaldte Østersøprovinser, men i Letlands nordøstlige Del, d. v. s. i den lettiske Del af det fordums Lifland, har Centralforbundet ubetinget Overvægten, medens det Økonomiske Selskab vel spiller den største Rolle i Egnen syd og vest for Riga.

Længe stod Striden meget skarpt mellem Tilhængerne af dansk og stedligt Kvæg, med andre Ord mellem Centralforbundet og det Økonomiske Selskab. Paa sine Steder udartede den endogsaa til, at Andelsmejerier, hvis Ledelse bestod af Tilhængere af det stedlige Kvæg, nægtede at modtage Mælk fra Holdere af rødt Kvæg under Paaskud af, at dette i sin Masse lider af Tuberkulose, en Paastand, som ifølge stedlige Undersøgelser ikke har noget som helst reelt Grundlag. Nu synes det, at der til en vis Grad er faldet Ro over Sindene, og samtidig er Kvægavlsafdelingen blevet udskilt af det Økonomiske Selskab som en særlig Sammenslutning: »Det centrale lettiske Kvægavlerforbund«. Hver af de to konkurrerende Sammenslutninger har endnu sin særlige Favoritrace, henholdsvis »det brune lettiske Kvæg« og »det rødbrogede lettiske Kvæg«; men de beskæftiger sig ikke mere udelukkende med disse Racer; hver for sig fører de endogsaa sin særskilte Stambog over alle de tre i Landet mest udbredte Kvægracer: den brune lettiske, den rødbrogede lettiske og det sortbrogede Lavlandskvæg.

I den Del af Letland, som tidligere indgik i Guvernementet Vitebsk, d. v. s. i det saakaldte Letgallen, virker »Forbundet af Letgallens Landbrugere« eller forkortet, det letgalliske Forbund. Formelt er denne Sammenslutnings

Virkefelt lige saa lidt begrænset til et bestemt Omraade som de to andre Sammenslutningers; men da dens Bestyrelse har sit Sæde, ikke i Riga, men i en Udkant af Landet, nemlig i Letgallens Hovedstad Dünaburg, der er beliggende i Centrum af Forbundets Virkefelt, og da Letgallens Befolkning i Traditioner, Kultur, Religion og Dialekt adskiller sig skarpt fra den øvrige Del af Letlands Befolkning, falder det af sig selv, at denne Sammenslutning er henvist til at virke udelukkende for sin Omegn, d. v. s. for Letgallen, hvorhen de andre Sammenslutningers Indflydelse ikke rækker. Denne Sammenslutning gaar, hvad Kvægavlen angaar, i Centralforbundets Spor; ogsaa det arbejder i det røde danske Kvægs Tegn.

Om det røde danske Kvægs senere Stilling i Letland kan bedst skønnes af de aarlige Fortegnelser over de Tyre, som med Statens Bistand er blevet erhvervet for avlsmæssig Udnyttelse af de lokale Tyre-Foreninger.

Skønt jeg allerede tidligere, i en af mine Indberetninger (se »Landbrugsraadets Meddelelser«, Nr. 19, 1924), udførligt har omtalt Maaden, hvorpaa disse Tyre fordeles over Landet, skal jeg dog her komme tilbage til dette Spørgsmaal, da dets ret ejendommelige Løsning i Letland og Estland har haft og har en betydelig Indflydelse paa Kvægavlens Udvikling i disse Lande, og da jeg ikke kan formode, at alle mine Læsere overhovedet har gjort sig bekendt med bemeldte Indberetning eller har bevaret den i Hukommelsen, hvis de i sin Tid virkelig har læst den.

Som Mellemed mellem Staten og Landbefolkningen tjener i denne, som ogsaa i mange andre Henseender, de tre ovennævnte store Landbosammenslutninger: Centralforbundet, det nydannede centrale lettiske Kvægavlerforbund og det letgalliske Forbund.

Saavel de lokale Landbrugsforeninger som ogsaa Tyreforeningerne, der som Regel tillige er Kontrolforeninger, slutter sig hver især til en af de nævnte større Fællesforeninger. Nogle af dem kan maaske vakle mellem Cen-

tralforbundet og Kvægavlerforbundet, men hver af disse har dog sin faste Stok af Tilhængere, som det staar i stadig Forbindelse med.

Hen paa Vinteren minder Fællesforeningerne ved Cirkulærer Lokalforeningerne om, at de af disse, som ønsker at erhverve Tyre med Regeringens Understøttelse, maa indsende Andragende derom. I Andragendet kan være henvist til en bestemt Tyr, med hvis Ejer Ansøgerne maa ske allerede har gjort Aftale om Prisen. Der kan ogsaa i al Almindelighed være sagt, at der ønskes en Tyr af den eller den Race, men der kan ogsaa stilles bestemte Fordringer til Ophavsmødrenes Ydelser.

Andragenderne samles i Hob, og naar saa i Begyndelsen af Foraaret Budgettet for det kommende Finansaar er vedtaget, og den for Køb af Avlsdyr fastsatte Kredit er blevet fordelt mellem Fællesforeningerne, meddeler hver af disse sine Klienter, at hvis de fastholder deres Ønske om Anskaffelse af en Tyr, maa de indsende en saa og saa stor Sum, svarende til en bestemt Brøkdel af de skønsmæssige Anskaffelsesomkostninger. Denne Brøkdel, der for Tiden varierer fra 20 til 40 pCt. af Omkostningerne ved Anskaffelsen af Tyrene, var tidligere forud fastsat for hver Kommune under Hensyn til dens økonomiske Status og i Afhængighed af Størrelsen af den Skade, den havde lidt under Krigen. Nu, da Reparationen af Krigsskaden kan betragtes som et overvundet Stadium, er man gaaet over til at bestemme Størrelsen af den Hjælp, der bør ydes, i Afhængighed af Kvaliteten af den Tyr, som ønskes erhvervet. Jo bedre Tyren er, jo større Del af dens Værdi gives der til dens Erhvervelse.

Hvis en Lokalforening, som med Regeringens Understøttelse har købt en Tyr, ikke afhænder denne førend efter Udløbet af det fjerde Aar efter Indkøbet, er den ikke pligtig at tilbagebetale nogen Del af den modtagne Hjælp. Tyren er fra denne Dag at regne vederlagsfrit blevet vedkommende Tyreforenings Eje. Hvis Tyren derimod afhændes før Udløbet af den fireaarige Frist, maa

Lokalforeningen tilbagebetale den af Regeringen ydede Hjælp til samme Tyr's Anskaffelse med Fradrag af en Fjerdedel af Summen for hvert Aar, den har holdt den.

I Reglen bliver der indsamlet langt flere Andragender, end givne Fællesforening kan tilfredsstillende med den Del af den samlede Kredit, som den kan disponere over; men paa den anden Side falder mange Lokalforeninger fra, naar Tiden for Indbetaling af Haandpengene nærmer sig. Undertiden falder saa mange Ansøgere fra, at deres Antal skrumper ind til Halvdelen af det oprindelige. Det kan i det hele taget være et brydsomt Arbejde at gøre det rette Udvalg mellem Ansøgerne og vel at mærke at foretage det i rette Tid.

Mellem Fællesforeningerne fordeles Tilskudet til Anskaffelse af Tyre nærmest i Afhængighed af Styrkeforholdet mellem de forskellige politiske Partier i Sejmen. Indtil 1924—25 fik Centralforbundet i Reglen mellem Halvdelen og to Trediedele af hele Summen til sin Disposition. Saa ændredes dette Forhold; paa Finanslovene for de to følgende Aar blev Tilskudet fordelt ligeligt mellem de tre Hovedsammenslutninger, altsaa en Trediedel til hver, og samtidig blev det af det magthavende politiske Parti hævdet, at »det brune lettiske Kvæg« var en selvstændig Race, som burde forbedres i sig selv uden Tilførsel af fremmed Blod. Hvor stor en Indflydelse, de sidste Aars ugunstige økonomiske Omstændigheder kan have haft for Udformningen af en saadan Mening, vilde det være ørkesløst at forsøge at fastsætte, men urimeligt vilde det ikke være, om Tidernes Tryk og Ønsket om at hindre, at Folkets Penge anvendtes til Indkøb i Ulandet udover det strængt nødvendige, har spillet en ikke uvæsentlig Rolle i denne Henseende.

Hvad angaar den Navneforandring, som det »anglofynske Kvæg« i den seneste Tid er undergaaet, saa er den i og for sig ikke ubeføjet. I tidligere Tider, da der paa mange Herregaarde fandtes Besætninger af ubestridelig ren dansk-angelsk Herkomst, kunde Benævnelsen »anglo-

fynske« passe godt nok til disse Hjorde, men nu passer den ikke mere. Den overvejende Masse af dette renblodede Kvæg er efter Revolutionen blevet opspædt ved Krydsning, hovedsagelig med det raceløse Kvæg, som danner Hovedmassen af Letlands Kvægbestand, og dog

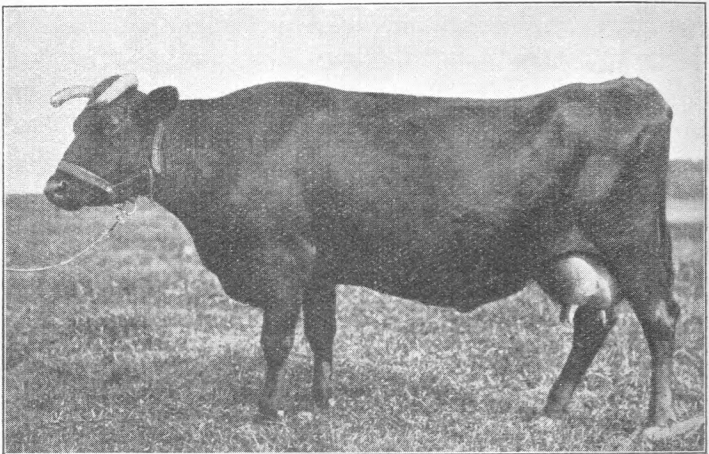

Fig. 1. »Brun lettisk« Ko, Alise L. B. 132.

F. »Herkules«, T. A. 123, indført fra Danmark.

M. »Daile«, T. A. 138. Bedstemoderen indført fra Danmark.

Ydelse.

1921—22....	3358 kg	Mælk, 3,80 pCt.	Fedt,	144 kg	Smør
1922—23....	3723	—	3,84	—	162
1923—24....	3727	—	3,80	—	162
1924—25....	4583	—	3,91	—	206
1925—26....	6276	—	3,96	—	285
1926—27....	4944	—	4,00	—	228

udgør disse Krydsningsprodukter største Delen af det Kvæg, som er indført i Stambogen, rettere Stambøgerne, over »brunt lettisk Malkekvæg«. Hvad Racerenheden angaar, fordres der nemlig kun, som vi senere skal se, for Indførelse i Stambogen over »brunt lettisk Kvæg«, at »Iblanding af fremmed Blod« skal ligge mere end to Generationer tilbage. Resultatet heraf er, at skønt der rundt om i Landet findes Hjorde af ubestridelig ren dansk eller dansk-angelsk Herkomst, er Massen af det brune

lettiske Kvæg dog af en anden Type end baade det danske og det angelske. Jeg skal derfor i det følgende, hvor Talen er om dette Kvæg, bibeholde Benævnelsen »den brune lettiske Malkerace«.

For det løbende Finansaar har Centralforbundet igen

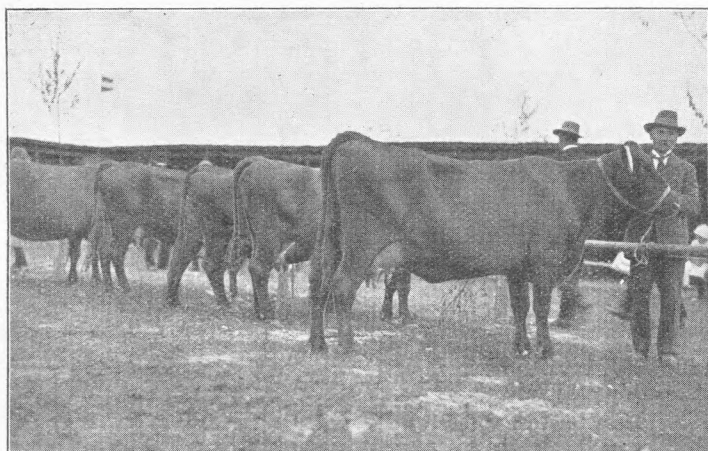

Fig. 2. »Brun lettisk« Ko, Gina, L. B. 454, med 4 Døtre paa en Rayonudstilling.

F. indført fra Danmark.

Ydelse.

1923—24....	4209	kg Mælk,	4,06	pCt. Fedt,	196	kg Smør.
1924—25....	2820	—	4,56	—	149	—
1925—26....	3795	—	4,15	—	181	—
1926—27....	5104	—	4,10	—	241	—
1927—28....	5567	—	4,32	—	278	—

faaet noget over Halvdelen af den til Indkøb af Tyre bevilgede Sum, men endnu synes dog Meningen om Unødvendigheden, hvis ikke Utilbørligheden, af at søge det lettiske brune Kvæg forbedret ved indførte Tyre at have holdt sig i de ledende Kredse, om end Rækkerne af denne Menings Forfægtere er blevet betydelig tyndere i Løbet af det sidste halve Aar. En væsentlig Aarsag her til synes de Kvægopkøb at have været, som Sovjetregeringen ifølge den med Letland afsluttede Handelstraktat lod foretage i dette Land i Løbet af afvigte Sommer og

Efteraar. Det viste sig nemlig ikke alene, at de Tyre, Køer og Kvier, som de russiske Opkøbere anerkendte for anvendelige til Avl, næsten udelukkende hørte til »det brune lettiske Kvæg«, men ogsaa, at dette Kvæg saavel af Opkøbere som af Sælgerne værdsattes des højere, jo nærmere det stod i Slægt med indført dansk Kvæg.

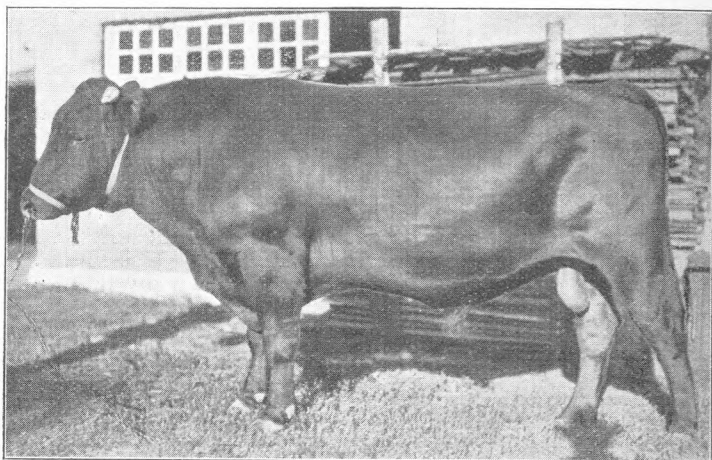

Fig. 3. »Brun lettisk« Tyr, Pramsans, L. B. 342, født $14\frac{1}{2}$ 24.
 F. »Tirzmaleetis«, L. B. 25. Faderen indført fra Danmark.
 M. »Gina«, L. B. 454. Faderen indført fra Danmark.
 Moderens Ydelse (se foregaaende Side).

Da Indførsel af rødt dansk Kvæg var blevet stemplet som overflødig, om ikke skadelig, og da denne Race var den eneste, som siden Letlands Frigørelse havde været Genstand for Import med Tilskud fra Statens Side, op-
 hørte Indførsel af udenlandsk Kvæg saa at sige af sig selv. En Undtagelse, som jeg senere skal komme tilbage til, blev der dog gjort i denne Periode; men den vedrører ikke Tyreforeningerne. Først paa Finansloven for indeværende Aar er der blevet bevilget en mindre Sum, i alt 8000 Lats (5800 Kr.) til Indkøb af Tyre i Udlandet, men denne Gang specielt til Indkøb af sortbrogede Tyre. Halvdelen af den bevilgede Sum blev givet til Central-

interesserede Letter i Sommeren 1928 til almindelig Tilfredshed har foretaget en tre Ugers Ekskursion under udmærket Ledelse af den svenske Statskonsulent for Østersølandene. Den anden Halvdel af den bevilgede forbundet, som har anvendt den til Indkøb af fire sortbrogede Ungtyre i Sverige, hvortil en Række i Kvægavl

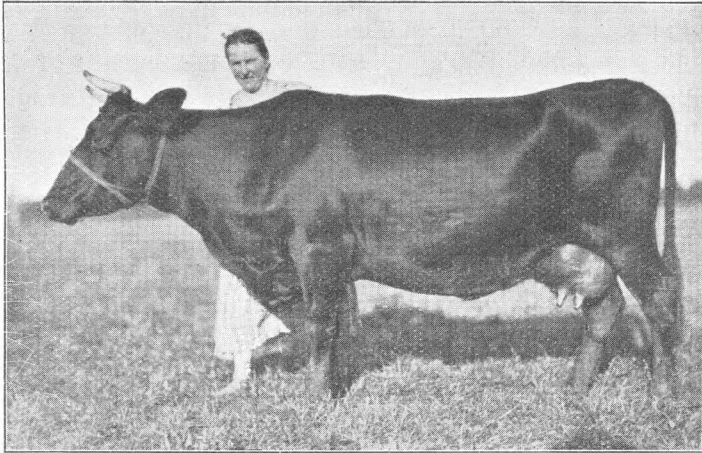

Fig. 4. »Brun lettisk« Ko, Spidola, L. B. 687, født $\frac{4}{8}$ 25.

F. »Varis«, L. B. 29. Faderen indført fra Danmark.

M. »Palma«, L. B. 318. Bedstefaderen indført fra Danmark.
Ydelse.

Efter 1ste Kalv, 1926—27, 4627 kg Mælk, 4,19 pCt. Fedt, 223 kg Smør.
Moderens Ydelse.

1924—25....	3792	kg Mælk,	4,26	pCt. Fedt,	186	kg Smør.
1925—26....	3809	—	4,27	—	188	—
1926—27....	4921	—	4,41	—	251	—

Sum er stillet til Disposition for Kvægavlerforbundet, som igen har givet Halvdelen til det baltiske økonomiske Selskab i Libau. Dette Selskab bestaar hovedsagelig af forhenværende Godsejere, som nu driver Landbrug paa de dem anviste Parceller af deres tidligere Gaarde, og som er særlig interesserede i sortbroget Kvæg. Hvorhen disse to Sammenslutninger vil vende sig, var, da dette skreves, endnu ikke fuldt ud bestemt, men Tyskerne syn-

tes at være besluttede paa at gaa til Østprøjsen, medens Kvægavlerforbundet vaklede mellem Jylland og Holland.

Naar Talen er om Indførsel fra Udlandet, kan Regeringsmyndighederne saaledes udøve en afgørende Indflydelse paa Valget af de Racer, hvortil de til Tyreforeningerne med Hjælp fra Statskassens Side erhvervede Tyre skal høre; men den store Masse af disse erhverves i Letland selv, og hvad dem angaar, afhænger Valget saavel af Racen som af Dyret selv i sidste Instans af de lokale Tyreforeninger. Dog maa det her tages i Betragtning, at da Fordelingen af Statens Tilskud og i mange Tilfælde ogsaa selve Valget og Anskaffelsen af Tyrene foregaar gennem de tre ovennævnte store Landbosammenlutninger, er det en Selvfølge, at disse som Vejledere for Tyreforeningerne har en ikke ringe Indflydelse paa Valget af den Race, fra hvilken det ønskede Avlsdyr skal tages. Men selv om dette Forhold tages behørigt i Betragtning, kan Racetilhørigheden af de statskontrollerede Tyrehold, d. v. s. af de ved Statens Hjælp erhvervede Tyre, som endnu ikke er overgaaet i Tyreforeningernes Besiddelse, dog tjene som et ret paalideligt Udtryk for Styrkeforholdet mellem de Tendenser, som paa Kvægavlens Omraade gør sig gældende i den lettiske Landbefolkning.

De i Tabel 2 anførte Oplysninger er indhentet i det lettiske Landbrugsministeriums Kvægavlsafdeling og omfatter for hvert enkelt Aars Vedkommende alle de ved Statens Hjælp erhvervede og ved Kontrollens Udøvelse endnu fungerende Tyre, som endnu ikke har været mere end fire Aar i Tjenesten og derfor endnu ikke er blevet vedkommende Tyreforenings Eje. Det virkelige Antal af funktionerende Foreningstyre er derfor formodentlig noget større end i Tabellen anført, men Styrkeforholdet mellem Racerne forrykkes neppe derved.

De over Benævnelsen paa de tre Hovedracer og Krydsninger med disse anførte Bogstaver, er den lettiske forkortede Betegnelse for disse Racer, som anføres her, fordi

Tabel 2.

Statskontrollerede Tyrehold.

	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
	Antal pCt.	Antal pCt.	Antal pCt.	Antal pCt.	Antal pCt.	Antal pCt.	Antal pCt.	Antal pCt.
L. B.								
Brun lettisk Malke-								
race.....	»	»	»	192	65,5	241	64,2	»
							244	62,3
								225
								70,3
K. B.								
Krydsn. med brun								
lettisk Malke	»	»	»	5	1,7	11	3,0	»
							10	2,6
								5
								1,6
L. M.								
Sortbrogede holl. og								
østfirske	»	»	»	12	4,1	7	1,9	»
							6	1,5
								10
								3,1
K. M.								
Krydsn. med sortbr.								
holl. og østfr....	»	»	»	»	»	»	»	»
							2	0,5
L. R.								
Rødbrogede stedlige	»	»	»	33	11,3	63	16,9	»
							92	
								32,7
								80
								25,0
K. R.								
Krydsn. med rødbr.								
stedligt Kvæg ...	»	»	»	48	16,4	51	13,4	»
							36	
								1
								0,2
Røde stedlige	»	»	»	2	0,7	1	0,3	»
							1	0,2
								»
Blakkede stedlige .	»	»	»	1	0,3	1	0,3	»
							1	0,2
								»
Ialt... 22	—	48	—	153	—	293	100	375
						100	411	100
						392	100	320
								100

de i lettisk Faglitteratur og Statistik i Reglen anvendes uden Forklaring af deres Betydning, som forudsættes at være almindelig bekendt.

Detaljerede Oplysninger for de første tre Aar samt for 1926 har ikke kunnet fremskaffes.

Af Tabel 2 ses det, at Tyrene af den brune lettiske Malkerace er i absolut og stigende Overtal indenfor de statskontrollerede Tyrehold. Sammen med Krydsningsprodukter med overvejende Indflydelse af denne Race, udgjorde de i 1924 67,2 pCt. og i 1928 71,9 pCt. af det samlede Antal Tyre. Den næste i Rækken er den saakaldte rødbrogede stedlige Race, som i samme Aargange sammen med Krydsninger var repræsenteret af henholdsvis 27,7 og 25,0 pCt. af Tyrene. Der har saaledes, naar hele det Tidsrum, for hvilket der haves detaillerede Oplysninger om Racetilhørigheden af de statskontrollerede Tyrehold, medtages, været Fremgang for det brune Kvæg og Tilbagegang for det rødbrogede; men denne Fremgang skyldes udelukkende det sidste Aar. I Løbet af de foregaaende fire Aar har den modsatte Tendens gjort sig gældende; samtidig med at Antallet af rødbrogede Tyre steg fra 27,7 pCt. i 1924 til 32,7 pCt. i 1927, faldt Antallet af de brune Tyre fra 67,2 til 64,9 pCt. Saa kom Omslaget i 1928, der gav en Fremgang for de brune paa 7 pCt. og Tilbagegang for de rødbrogede paa 7,7 pCt.

Chefen for Kvægavlsafdelingen i det lettiske Landbrugsministerium, som jeg spurgte om, hvorvidt denne pludselige Fremgang for en Race og samtidig Tilbagegang for en anden maa tilskrives et Sammenstød af Tilfældigheder eller kan betragtes som et fuldgyldigt Udtryk for en i Landets Kvægavl virkelig foregaaende Udvikling, svarede mig, at den foregaaende Ændring fuldstændig svarer til den virkelige Stemning blandt Landbefolkningen; den brune Race vinder frem, den rødbrogede gaar tilbage.

Det ligger nær at sætte denne pludselige Ændring af Udviklingen i Tyreholdet i Forbindelse med den større Ro, der er faldet over Sindene i Kvægavlerkredse, efter at de to store centrale Landbosammenslutninger er ophørt udelukkende at interessere sig for hver sin Kvægrace, og med den deraf følgende større Frihed for Tyreforeningerne i Bestemmelsen af de ønskede Tyres Racetilhørig-

hed. Det allerede omtalte Resultat af det Kvægopkøb, som Sovjetregeringen i Løbet af afvigte Sommer og Efteraar har ladet foretage i Letland, vil bidrage til, at den Fremgang for det brune Kvæg, som Optællingen af de statskontrollerede Tyrehold i 1928 vidner om, foreløbig vil fortsættes. Den særlige Efterspørgsel, som de bedste Eksemplarer af det brune lettiske Kvæg har været Genstand for fra de russiske Opkøberes Side, maa faa en Bestræbelse for en Forbedring af denne Race til Følge, og at en saadan Forbedring hurtigst kan ske gennem Indførsel af danske Avlsdyr, har ikke kunnet undgaa de lettiske Kvægavlsfolks Opmærksomhed, for saa vidt som de har deltaget i Leveringen, og dette hvad enten de har været Formidlere eller Sælgere. Der kan paa dette Grundlag med nogenlunde Sikkerhed forudsiges en fortsat Fremgang for det brune Kvæg i Letland og i Forbindelse dermed en forøget Efterspørgsel i den nærmeste Fremtid efter rødt dansk Malkekvæg i dettes Hjemland.

Hvad specielt det rødbrøgede stedlige Kvæg angaar, saa er det, som allerede nævnt, endnu ikke at betragte som en blot nogenlunde konstant Race; det maa endnu helt igennem betragtes som et Krydsningsprodukt. At Krydsninger med dette Kvæg anføres paa Listen som en særlig Kategori, vil ikke sige andet, end at de i denne indgaaede Eksemplarer endnu ikke er optaget i den endelige Stambog. (Se S. 78).

Værd at lægge Mærke til er det ringe Antal statskontrollerede sortbrøgede Tyre af østprøjsisk og hollandsk Herkomst, skønt denne Race vel endnu er nok saa udbredt som nogen anden Kvægrace i hele den vestlige Del af Letland og da navnlig paa Halvøen, som skiller Rigabugten fra Østersøen. Ogsaa i den øvrige Del af Kurland er det sortbrøgede Kvæg meget udbredt. Denne mærkelige Omstændighed er i Landbrugsministeriet blevet mig forklaret ved Mangel paa godt sortbroget Avlsmateriale i Landet selv, ved Ulyst til at købe Avlsdyr i Østprøjsen, da Mælken af det dør udbredte østfrisiske Kvæg er for

mager, samt ved de store Omkostninger, der er forbundne med Indkøb af Tyre i Holland. Det er dog muligt, at Hovedgrunden, til at det sortbrogede Kvæg er saa svagt repræsenteret blandt de statskontrollerede Tyre, bør søges andet Steds og da navnlig i den Indflydelse, som de to store centrale Landbosammenslutninger, Centralforbundet og det Økonomiske Selskab (nu det centrale lettiske Kvægavlerforbund), har haft og endnu har paa Valget af de Tyre, som erhverves ved deres Formidling. Saa længe Centralforbundet udelukkende interesserede sig for det brune lettiske Kvæg, og det Økonomiske Selskab lige saa udelukkende gav sig af med det rødbrogede stedlige Kvæg, var der ingen til at tage sig af det sortbrogede. Det synes endogsaa, at den statslige Understøttelse kun i de faa Tilfælde er blevet anvendt til Erhvervelse af sortbrogede Tyre, naar Bønderne haardnakket har holdt paa disse eller vel endogsaa har udpeget bestemte Tyre af denne Race, som de kunde ønske at erhverve ved Statens Hjælp. Som en Slags Hyldest til det sortbrogede Kvæg og vel ogsaa for at sige Tak for sidst til Hollænderne, som siden 1922 havde vist Letterne en Række Elskværdigheder paa Husdyravlens Omraade, har det lettiske Landbrugsministerium i 1926, altsaa i den Periode da Indførsel af rødt dansk Kvæg blev anset som overflødig, købt fire sortbrogede Tyre i Holland til Brug for nogle af Statens Gaarde, som havde Besætning af denne Race. Nu, med det tidligere omtalte Indkøb af sortbrogede Tyre i Udlandet, som Sejmen har bevilget Understøttelse til, synes et Vendepunkt for det sortbrogede Kvægs Udbredelse i Letland at være naaet. Fremtiden vil vise, om dette tilsyneladende Omslag i Stemmningen indenfor lettiske Politikeres Kreds betyder en varig Kursændring eller kun er af mere forbigaaende Karakter.

De to underordnede Racer, det røde og det blakkede stedlige Kvæg, som endnu i 1927 figurerede paa Listen over de statskontrollerede Tyre med et Eksemplar hver,

bør i langt højere Grad end det rødbrogede Kvæg betragtes som virkelig stedlige Racers, men de staaar begge saa langt tilbage i Ydedygtighed, at de næppe mere vil blive repræsenteret blandt de ved Statens Hjælp anskaffede Tyre.

Et bedre Bevis for, at den røde danske Malkerace kan hævde sig i Letland end det, som Tallene i Tabel 2 giver, behøves i og for sig ikke og er ogsaa vanskeligt at fremskaffe. Vel er det ikke faa Kontrolforeninger, der er spredt over Landet, idet indtil 15 pCt. af Køerne i det egentlige Letland kontrolleres, men man benytter sig ikke i Letland, som vi senere skal se, at det er Tilfældet for Estlands Vedkommende, af de indvundne Tal for af dem at udlede de forskellige Kvægracers Ydeevne. Det er vel saadan, at største Delen af de Køer, som kontrolleres i Foreninger, der henhører under Centralforbundet af lettiske Landbrugere, hører til den brune lettiske Race, medens Hovedmassen af de Køer, som indgaar i de af Kvægavlerforbundet ledede Foreninger, hører til det saakaldte stedlige rødbrogede Kvæg, men Bestanden er dog begge Steder for broget til, at der af Kontrolleringens Resultater kan drages nogen Slutning om de forskellige Racers henholdsvis Ydeevne. I Gennemsnit for de 256 Kontrolforeninger med 5734 Medlemmer og 48,178 Køer, som har indsendt Regnskab til Centralforbundet (i alt henhørte under Forbundet i 1926—27 282 Kontrolforeninger, men 26 har ikke indsendt Regnskab), har en Normalko givet 2201 kg Mælk med 3,78 pCt. Fedt, medens de tilsvarende Tal for Kvægavlerforbundet er 212 Kontrolforeninger, 2941 Medlemmer, 23,267 Køer og 2211 kg Mælk med 3,84 pCt. Fedt. Stort er Resultatet af Kontrolleringen jo ikke, men dette maa ikke alene lægges Køernes Kvalitet, men ogsaa, og det maaske i endnu højere Grad, den mangelfulde Fodring til Last. I hvert Fald giver Kontrolforeningernes Regnskaber intet Grundlag for Bedømmelsen af de forskellige Racers respektive Ydedygtighed. Et noget solidere Holdepunkt

for Bedømmelsen af dette Forhold giver Fortegnelsen over særlig yderige Køer, kontrollerede Køer, som findes saavel i Kvægavlerforbundets som i Centralforbundets Beretninger, da disse Køers Racetilhørighed der er anført. Af disse Fortegnelser ses det, at af 48 Køer under Kvægavlerforbundet og 125 under Centralforbundet, i alt 173 Køer, som i 1925—26 (Centralforeningen) og i 1926—27 (Centralforbundet) har givet 200 kg Smør og derover, er der:

»Brune lettiske«	43	} 61 pCt.
Krydsninger med »Brunt lettisk Kvæg«	49	
Brune, som i Eksteriør kommer de »Brune lettiske« nær, men om hvis Afstamning intet vides	13	
»Rødbrogede lettiske«	3	
Krydsninger med »Rødbroget lettisk Kvæg«	14	
Krydsninger med »Sortbroget østfrisisk Kvæg« .	31	
Blandet Herkomst	20	
	I alt....	173

Den lettiske Rekordko, der i 1926—27 har givet 6481 kg Mælk med 4,88 pCt. Fedt, beregnet til 269 kg Smør, hører til »Krydsninger med Brunt lettisk Kvæg«. Af de næstfølgende 10 højestydende Køer er i Rækkefølge efter Ydeevnen Nr. 2 et Krydsningsprodukt med Iblanding af østfrisisk Blod; Nr. 3 er en »Krydsning med brunt lettisk Kvæg«, Nr. 4 har i Eksteriør Tilknytning til samme Race, men er selv af ukendt Herkomst, Nr. 5 er et Krydsningsprodukt med Iblanding af østfrisisk Blod, Nr. 6 er henført til det rødbrogede lettiske Kvæg, Nr. 7 og 8 er brune lettiske og Nr. 9 og 10 er af ubestemt Herkomst.

Hvad angaar Kontrollen med Kvægavlen i Letland, er det allerede nævnt, at de ved Regeringens Hjælp erhvervede Foreningstyre udvælges eller (hvis givne Tyreforening forud har udpeget en bestemt Tyr, som den ønsker at erhverve) godkendes af vedkommende centrale Landbrugssammenslutning. De til dette Øjemed udnævnte Konsulenter kontrollerer ogsaa senere Tyrenes Pleje og Anvendelse. Da Tyreforeningerne som Regel tillige er Kontrolforeninger, udnyttes Kontrolassistentene ogsaa

som Kontrollører af Tyreholdet. De er saaledes forpligtet til at meddele den Landbosammenslutning, som hver især af dem sorterer under, alle de af dem bemærkede og ikke straks afhjulpne Misligheder.

Endvidere lader de store centrale Landbosammenslutninger hver især de under dem henhørende Landbrug periodisk besigtige af dertil udnævnte Tillidsmænd, som paapeger de af dem, hvorfra det kan anbefales at tage Avlsdyr. Centralforbundet har saaledes til dette Endemaal to særlige Kaaringsspecialister, der berejser Provinserne, saaledes at hver Gaard bliver besøgt af dem hvert andet Aar.

Det i sin Tid af Tilhængerne af den rødbrøgede stedlige Kvægrace udbredte Rygte, om at det røde danske og angelske Kvæg var særlig modtageligt for Tuberkulose, synes, som allerede nævnt, at være fuldstændig ugrundet. Det kan muligvis være fremkaldt ved, at den Behandling, som Herregaardshjordene har været udsat for saavel umiddelbart før som ogsaa i den første Tid efter Herregaardenes Ekspropriation, stærkt har fremmet Udbredelsen af Tuberkulose i disse Besætninger, som for største Delen var af udenlandsk, særlig dansk, Herkomst. For Tiden er den lettiske Veterinærstyrelse af den Mening, at overfor Tuberkulose forholder alle i Letland udbredte Kvæg racer sig ens.

Ved hver af de to store Sammenslutninger, Centralforbundet og Kvægavlerforbundet, føres der Kvægstambøger med særlige Afdelinger for hver Kvægrace, og hver af disse Afdelinger har én Underafdeling for Tyre og én for Køer. Der føres saaledes ikke nogen landsomfattende Stambog over nogen af de stedlige Kvæg racer, men Reglerne for Optagelse i Stambog er ens i begge Sammenslutninger. For Optagelsen fordres der, at Iblanding af »fremmed« Blod maa ligge mere end to Generationer tilbage, samt at Køers og Tyremødres Ydelse ikke er mindre end 100 kg Smør aarlig. Ved »fremmed« Blod forstås for det brune lettiske Kvægs Vedkommende alt, hvad der

ikke hører til angelsk eller rød dansk Malke race. Da Optagelse i Stambøgerne over de forskellige Racer er betinget bl. a. af Antallet af de Slægtled, i Løbet af hvilke vedkommende Dyrs Forfædre og Formødre ikke er blevet blandet med andre Racer, føres der særlig Bog over saadanne Tyre og Køer, som ikke selv kan blive optaget i Stambogen, fordi deres Afstamning ikke er tilstrækkelig ren, men hvis Afkom muligvis kunde blive det. Centralforbundets sidstudgivne Stambog over brunt lettisk Kvæg gaar for Køernes Vedkommende til Nr. 720 og for Tyrenes til Nr. 462. De tilsvarende Tal for Kvægavlserforbundets Stambog er 80 og 42.

(Fortsættes).

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 18. December 1928.

Den ledende Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*: Jeg har den Ære hermed at aabne Generalforsamlingen. Vi beklager, at Medlem af Præsidiet, Lensgreve *Moltke* har meldt Forfald, men heldigvis har han ledsaget Sygemeldingen med Bemærkning om, at Sygdommen kan ansés for at være af rent forbigaaende Art.

Efter hævdvunden Skik vil vi, forinden vi gaar til Mødets Dagsorden, fremholde Mindet om en Række af de Mænd, som i Aarets Løb er kaldt bort efter at have udfoldet en fortjenstfuld Virksomhed paa Landbrugets Arbejdsmark.

Den 15. Marts døde Professor *Erik Lindhard*, kun 54 Aar gammel, og altsaa paa et Alderstrin, hvor han efter menneskelig Beregning endnu skulde haft en Række rige og frugtbringende Arbejdsaar i Behold. Ved sin mangesidige, dybtgaaende Indsigt, særlig paa Planteavlens Omraade, ved sin Forskervene, lyse Intelligens og trænedede Evne som faglig Vejleder var *Lindhard* fortræffeligt rustet til at varetage den ham underlagte omfattende Virksomhed. Indenfor denne var det den ham betroede betydningsfulde Gerning som Lærer i Plantekultur ved Landbohøjskolen, der fortrinsvis beslaglagde hans Tid og Evne.

Den solide Underbygning til Varetagelse af denne Gerning havde han bl. a. erhvervet sig som mangeaarig Leder af Tystofte Forsøgsstation, hvor han vandt Navn ved

det af hans skarpe kritiske Sans prægede fremragende Arbejde i Plantekulturens, Forsøgsteknikkens og Plante-forædlingens Tjeneste.

Af andre betydningsfulde Arbejdsopgaver, som var overdraget Lindhard, skal her nævnes hans Virksomhed som Formand for den danske Afdeling af Nordiske Jordbrugsforskernes Forening, som Formand for det af Landbo- og Husmandsforeningerne i 1913 nedsatte Kontroludvalg vedrørende Avl og Omsætning af Sædefrø, som Næstformand for Frøkontrolkommissionen og som Medlem af vort Selskabs Udvalg for Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet.

Overalt, hvor Lindhard virkede, ydede han en fremragende Arbejdsindsats. Og hans tidlige Bortgang har paa mange Hold efterladt et dybt og føleligt Savn.

Den 28. Marts bortkaldtes Bankdirektør, fhv. Proprietær *C. Hansen*, Ondløse Møllegaard, 61 Aar gammel. Oprindelig uddannet som Mejerist vandt Hansen som Ejer af Ondløse Møllegaard et anset Navn som Landmand. Han valgtes saaledes til Formand for Holbæk Amts Landboforening efter forudgaaet Virksomhed i Amtet som Dommer ved Dyrskuer og Konkurrencer mellem hele Kvæghold samt som Formand for Landboforeningens Husdyrbrugsudvalg. Medvirkning i Ledelsen af en lokal Bank, af hvilken Hansen var Medstifter, beslaglagde i de senere Aar hans Arbejdsevne.

Fra 1904—1922 var Hansen Medlem af Bestyrelsesraadet, og vi vil mindes ham som sympatisk Bestyrelseskollega og som en Mand, hvis solide, faglige Dygtighed vandt ham et stort Maal af Tillid og Anseelse i den Egn, hvor han virkede.

Professor *Bernhard Bøggild* døde den 26. April efter faa Uger forud at være fyldt 70 Aar. Hans særdeles omfattende og frugtbringende Virksomhed faldt i to Hovedafsnit, nemlig som Landhusholdningsselskabets Konsulent i Mejeribrug fra 1886—1903 og som Lærer i Mejeribrug og Landbrugsbogholderi ved Landbohøjskolen fra 1903—1923.

Paa begge disse Arbejdspladser blev Bøggild den direkte Arvtager efter Professor Segelcke, og det er fra alle Sider erkendt, at han paa fortræffelig Vis forstod at løfte Arven. Hans konsultatoriske, vejledende Virksomhed, der i stort Omfang opretholdtes sideordnet med hans Lærergerning ved Landbohøjskolen, faldt jo netop i det Tidsafsnit, som blev Vidne til en mægtig Udvikling af vort Mejeribrug. Og med utrættelig Iver og dertil svarende faglig Dygtighed kastede Bøggild sig ud i Arbejdet for at lede vort Mejeribrugs Udvikling mod det Maal at faa alle Mejerierne til at præstere fineste Kvalitetsvarer.

Og naar dette maa siges at være lykkedes, saaledes at dansk Smør har vundet Ry som en væsentlig ensartet Vare med højt Kvalitetspræg, har Bøggild sin rundelige Andel i Æren herfor.

Bøggilds livfulde Temperament, paagaende Arbejdsenergi og levende Trang til ude i Mejerierne at faa alt til at gaa, som det skulde, gjorde ham det let at faa Folk i Tale og at vinde Ørenlyd for konsultatorisk Vejledning. Og hans personlige Elskværdighed bidrog yderligere hertil.

Hans Virksomhed har derfor sat dybe Spor, og han var alle Dage dansk Mejeribrug en udmærket Ven og Støtte. Sideordnet med en omfattende personlig Paavirkning og Vejledning har Bøggild ogsaa i stort Maal virket som faglig Forfatter, og der foreligger talrige betydningsfulde Skrifter fra hans Haand, blandt hvilke »Mælkeribrug i Danmark« og »Mælkeribrug i fremmede Lande« vel nok maa betragtes som Hovedværkerne.

Bøggild var stedse Landhusholdningsselskabet en trofast Ven. Siden 1910 var han Medlem af Bestyrelsesraadet, og han var endvidere Medlem af Selskabets Regnskabsudvalg og af Bestyrelsen for Fond til Landmænds Uddannelse.

Vi vil savne Bøggild paa den Plads i vor Midte, hvorfra han saa ofte livfuldt og forstaaende tog Del i vore Drøf-

telser, og vi vil mindes ham som den, der paa en betydningsfuld Plads blev vort Landbrug en højt skattet Medarbejder.

Gaardejer, Direktør *And. Nielsen*, Svejstrup Østergaard, døde den 10. Maj, 68 Aar gammel.

Med ham er en i mange Henseender ypperligt rustet Førerskikkelse gaaet bort. Ledet af en levende Virke-trang, udstyret med en klar og hurtig Opfattelsesevne og med en vel skolet Taleevne forstod han som faa at kalde til Samling.

Han ejede en fremragende agitatorisk Evne. Som Agitator og Debattør kendte *And. Nielsen* ikke til Anvendelse af Sordin paa Strengene. Det var de rungende Malmtoner, han tog i Brug. Men man følte, at hans djærve Tale bares frem af varm Overbevisning og af en rank Mandsvilje, der virkede umiddelbart tiltalende.

Hans særlige Evne til at kalde til Samling kom fornemmelig Andelssagens Udvikling til gode. Paa dette mangesidige Arbejdsfelt har han været Skaberen af en Række Virksomheder, som er lykkedes og trivedes. En enkelt af disse, Andelsbanken, led Skibbrud og paaførte derved *And. Nielsen* og mange med ham dyb Skuffelse og Sorg. Meget tyder imidlertid paa, at den endelige Dom vil komme til at lyde paa, at dette Skibbrud kunde og burde have været undgaaet.

Andelsbankens Skæbne kastede tunge Skygger over *And. Niensens* sidste Leveaar. Men ved *And. Niensens* Død er det almindeligt erkendt, at over Skyggerne lyser Mindet om ham som en stout Personlighed, hvis Navn med Ære er indskrevet i vort Landbrugs Udviklingshistorie.

Uden forudgaaende Sygdom bortkaldtes den 21. Juni Forstander for Sydsjællands Landbrugsskole *Morten Nielsen*, kun 48 Aar gammel.

Morten Niensens uventede og tidlige Bortgang har overalt, hvor han var kendt, vakt oprigtig Sorg. Som en af dem, der som fornemmelig Arbejdsopgave havde at virke i Landbrugsskolens Tjeneste, nød han stor Anséelse. Han

var saaledes Formand for Foreningen af danske Landbrugslærere. Ogsaa en Række andre Tillidshverv og Arbejdsopgaver i Landbrugets Tjeneste var imidlertid overdraget ham, idet hans Virkeevne og omfattende faglige Indsigt med Træning som mangeaarig Landbrugslærer og Udøver af konsultatorisk Virksomhed gjorde ham fortræffeligt egnet hertil.

Ved Morten Niensens pludselige Død mistede saaledes vort Landbrug en fortjent og lovende Medarbejder. Ung af Aar kaldtes han bort. Men Mindet om hans Livsgerning og saare sympatiske Personlighed former sig som et lyst og smukt Eftermæle.

Fhv. Landbrugsminister *Ole Hansen* døde den 26. Juni, 73 Aar gammel. Han var som bekendt Systemskiftets første Landbrugsminister fra 1901—1908, og baade som saadan og som Landstingets Formand fra 1922 til sin Død vandt han almindelig Anerkendelse for sin Varetagelse af de ham saaledes overtagne betydningsfulde Hverv.

Sund Sans, politisk Flair og Besindighed var fremtrædende Karaktertræk hos *Ole Hansen*. Og med den Ligevægt og Tilforladelighed, der prægede hele hans Færd, vandt han et stort Maal af Sympati, saaledes at den Rystelse, der i 1908 ramte Den sjællandske Bondestands Sparekasse og drog *Ole Hansen* med i Faldet, kun midlertidig holdt ham udenfor den Deltagelse i Lovgivningsarbejdet, for hvilken han som Landbrugets Repræsentant besad særlig gode Forudsætninger. Baade ved Fødsel, Uddannelse og faglig Virksomhed var han jo en af Landbrugets egne — i Pagt med dets faglige Stræben og med fuld Forstaaelse af dets Tarv.

En Række betydningsfulde Landbrugslove blev til i *Ole Hansens* Ministertid. Og selv om adskillige af disse ikke undgik Kritik, anerkendes de dog i det store Hele som gode.

Ved *Ole Hansens* Død er der fra alle Sider fældet en anerkendende Dom over ham som en af vort Samfunds

og vort Landbrugs gode Mænd. Naar en saadan samstemmende Dom gælder en aktiv Politiker paa en frem-skudt Plads, tør man være forvisset om, at den er ærlig fortjent.

Ogsaa vi vil gøre denne Dom til vor og samstemme i, at Ole Hansen ved sin Virksomhed har efterladt sig et smukt og hædrende Minde.

Den 7. Juli døde Proprietær *S. Schmidt*; Skjæring Munkgaard, 89 Aar gammel. I 1865 overtog han sin Fødegaard, og som dygtig Landmand med særlig Interesse for Kvægavlen blev han tidlig inddraget under Landboforeningsarbejdet, først som Dyrskuedommer, senere som Formand for Statstyreskuekommissionen i Aarhus og Randers Amter, men tillige i 21 Aar som Formand for Aarhus Amts landøkonomiske Selskab.

Schmidts livfulde Temperament, hans friske og aabne Færd samt hans faglige Indsigt vandt ham almindelig Tillid og Sympati, der bl. a. gav sig Udtryk ved, at han blev et skattet Æresmedlem af saavel Foreningen af jyske Landboforeninger som af Aarhus Amts landøkonomiske Selskab. Og der har lydt mange venligt anerkendende Mindeord over Schmidt, da han højt bedaget blev kaldt bort.

En anden af Landbrugets Veteraner, Proprietær *Jakob Petersen*, Brædstrup, afgik ved Døden den 2. September. 81 Aar gammel. Særlig indenfor Mejeribrugets Organisationer udrettede Petersen, Brædstrup, et stort og paa-skønnet Arbejde. Som Maal for hans paagældende betydningsfulde Virksomhed kan saaledes anføres, at han var Medstifter af og i 33 Aar Formand for Midtjydsk Mejeriforening; i 24 Aar i Bestyrelsen for De samvirkende jyske Mejeriforeninger og for De samvirkende danske Landboforeninger; i 24 Aar Formand for De jyske Landboforeningers Mejeriudvalg; Formand for Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring samt i 20 Aar Formand for Smørnoteringsudvalget.

Ogsaa en Række andre Tillidshverv var overdraget

denne virksomme, dygtige og vennesele Mand, som indenfor sin store Virkekreds vandt varm Sympati og et højt anset Navn.

Vi vil dernæst mindes Hofjægermester *G. E. Grüner*, som den 6. Oktober afgik ved Døden i den høje Alder af 88 Aar. Gennem en lang Aarrække udfoldede Hofjægermester Grüner en omfattende og skattet Virksomhed som Tillidsmand i Landbrugets Tjeneste. Han blev i Aarenes Løb Ejer og Bruger af en Række større Landbrug. Og navnlig hans Virksomhed som Ejer af »Hegnsholt« i Frederiksborg Amt aabnede ham Adgang til virksom Deltagelse i Foreningslivet, idet han fra 1893—1905 var Formand for og senere Æresmedlem af Frederiksborg Amts Landboforening samt fra 1895—1907 Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende sjællandske Landboforeninger.

Men ogsaa i vort Selskabs Tjeneste har Hofjægermester Grüner udført et paaskønnelsesværdigt Arbejde, dels som Bestyrelsesmedlem fra 1895—1913 og dels, samt ikke mindst, som Medlem af Selskabets Belønningssudvalg fra 1901—1923.

Endnu i Gaar har Døden bortkaldt en af vort Landbrugs gode og ansete Mænd, Godsejer *Alexander Bech*, Kruusesminde, som blev 85 Aar gammel.

Først som Forpagter og derefter som Ejer af Kruusesminde gennem et samlet Tidsrum af 54 Aar vandt Godsejer Bech ved sin Dygtighed og faglige Indsigt en Tillid og Anseelse, som tilførte ham en Række Tillidshverv. Blandt disse skal her nævnes, at han i 16 Aar, fra 1901—1917, sad som interesseret og sagkyndigt Medlem af vort Selskabs Bestyrelsesraad; endvidere at han i 10 Aar var Formand for Sorø Amts landøkonomiske Selskab, hvorhos han i 25 Aar var Medlem af Korsør Byraad.

I det offentliges Tjeneste har saaledes Godsejer Bech udøvet en flersidig og fortjenstfuld Virksomhed, der i Forbindelse med hans personlige Egenskaber har sikret ham et smukt Eftermæle.

Ogsaa vi vil hædre Mindet om de her nævnte Mænd, som hver paa sit Virkefelt har ydet fortjenstfuldt Arbejde til Bedste for Landbruget.

Forsamlingen sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Man gik derefter over til Dagsordenens Punkt

1. Udfaldet af de foretagne Valg.

Forpagter *Sonne* meddelte Udfaldet af den i Bestyrelsesmødet samme Dag foretagne Optælling af Stemmesedler. Dette var saaledes:

Til Præsident var genvalgt Forpagter *Chr. Sonne* med 98 Stemmer. Til Medlemmer af Bestyrelsesraadet var genvalgt: Gaardejer *Niels Nielsen* med 106 Stemmer, Godsejer *A. Pontoppidan* med 103 Stemmer, Forpagter *H. Junker* med 103 Stemmer, Hofjægermester G. Baron *Lerche* med 106 Stemmer, Kammerherre, Lensbaron *Rosenkrantz* med 104 Stemmer, Proprietær *J. H. Schmidt* med 101 Stemmer og Direktør *K. Dorph-Petersen* med 108 Stemmer. Endvidere er Professor *O. H. Larsen* valgt til Medlem af Bestyrelsesraadet med 50 Stemmer i Stedet for Professor *B. Bøggild*, der er afgaaet ved Døden.

Til Revisor er genvalgt Grosserer *A. Høffding* med 87 Stemmer, og til Medlemmer af Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse« genvalgtes Etatsraad *Jørgen Larsen* med 100 Stemmer, medens Professor *O. H. Larsen* valgtes med 61 Stemmer i Stedet for afdøde Professor *Bøggild*.

Landhoforeningernes Stemmegivning paa Amtsrepræsentanter i Bestyrelsesraadet har givet følgende Resultat: For Hjørring Amt er genvalgt: Etatsraad *Jørgen Larsen*, Gaardbogaard, for Thisted Amt: Gaardejer *J. Sørensen*, Vejgaarden, for Aalborg Amt: Gaardejer *P. P. Pinstrup*, Godensgaard, for Odense Amt: Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, for Holbæk Amt: Gaardejer *H. Christensen*, Solbjerggaard, for Haderslev Amt: Gaardejer *Chr. Ludvigsen*, Sandet, og for Aabenraa Amt: Gaardejer *P.*

Chr. Hanssen, Nygaard. Endvidere er foretaget følgende Nyvalg af Amtsrepræsentanter: For Frederiksborg Amt: Forstander *Oluf Jensen*, Slangerup.

2. Bestyrelsesraadets Valg af Medlemmer til Belønningsudvalget og til Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen.

Forpagter *Sonne*: Bestyrelsesraadet har paa sit Møde i Dag genvalgt Etatsraad *Jørgen Larsen*, Gaardbogaard, til Medlem af Belønningsudvalget og Grosserer *G. Hage*, Proprietær *S. Friis* og Kasserer *H. M. Knudsen* til Medlemmer af Bestyrelsen for Korn- og Foderstofkontrollen i Københavns Frihavn.

3. Optagne nye Medlemmer.

Forpagter *Sonne*: I Juni Maaned 1928 blev der ved skriftlig Votering blandt Bestyrelsesraadets Medlemmer optaget 7 nye Medlemmer, hvis Navne har været anført i »Tidsskrift for Landøkonomi«. Paa Mødet i Dag er optaget 1 Medlem. Medlemsantallet stiller sig herefter saaledes:

Den 1. April 1928 talte Selskabet....	670	Medlemmer
I Juni og December i Aar er optaget..	8	—
	<hr/>	
	678	Medlemmer
Siden April er afgaaet ved Døden..	5	
Udmeldte og slettede er	18	23 —
	<hr/>	
Selskabet har altsaa nu	655	Medlemmer.

4. Fremlæggelse af forrige Aars Regnskab.

Forpagter *Sonne*: Regnskabet for Regnskabsaaret 1. April 1927—31. Marts 1928 har i Dag været forelagt Bestyrelsesraadet med Revisorernes Bemærkninger. Revisorerne havde fundet Regnskabet fuldstændig i Orden,

og Bestyrelsesraadet gav énstemmig Decharge for dette. Regnskabet er her fremlagt til behageligt Gennemsyn for D'Herrer Medlemmer, der maatte ønske det.

Jeg har forudsat, at de under Punkterne 1—4 meddelte Oplysninger nærmest er at betragte som Sager, der skal tages til Efterretning, men hvis nogen af de tilstedeværende Herrer skulde ønske at knytte Bemærkninger til noget af disse Punkter, staar Adgangen dertil selvfølgelig aaben. (Ophold). Da det ikke er Tilfældet, gaar vi til Punkt 5.

5. Beretning om Selskabets almindelige Virksomhed.

Forpagter *Sonne*: Angaaende Selskabets litterære Virksomhed kan meddeles, at Medlemmerne i Aar som sædvanlig har modtaget »Tidsskrift for Landøkonomi«, »Landøkonomisk Aarbog« og Aarsberetningen, og ca. 100 Medlemmer har gennem Selskabet modtaget »Tidsskrift for Planteavl« til en nedsat Pris af 4 Kr., medens Abonnementsprisen ellers er 10 Kr. om Aaret. Foruden disse Skrifter kan Medlemmerne hos Statskonsulent W. A. *Kock* faa dennes »Haandbog i Fjerkræavl« til en Pris af 1 Kr. 25 Øre pr. Eksemplar, medens Prisen ellers er 3 Kr. 50 Øre.

I 1928 har Selskabet ikke udgivet noget Skrift; vi havde ventet at kunne udsende den bebudede nye Udgave af *Tuxens* »Kortfattet Vejledning for Landvæsenlærlinge«, der omarbejdes af Forstander *H. J. Rasmussen*, men dette er ikke lykkedes; imidlertid haaber Selskabet at kunne udsende den i Løbet af det kommende Foraar. Under Udarbejdelse er endvidere Professor *T. Westermanns* Skrift om Dræning. I denne Forbindelse kan nævnes, at Selskabet i Begyndelsen af indeværende Aar paa Foranledning af Professor *Westermann* udsendte ca. 500 Særtryk af hans Artikel i »Tidsskrift for Landøkonomi«: »Om den engelske Mole Draining« til

interesserede Landmænd o. a.; endvidere er »Tagudvalget«s Betænkning, hvormed der senere vil blive givet Meddelelse, blevet udsendt, ligeledes gratis, i et stort Antal — 12—1300 Eksemplarer. Af Løjtnant *Orlow-Andersen*, Holbæk, har Selskabet købt et Oplag af den af ham udarbejdede »Vejledning i Hestens Brug og Pleje«. Sidstnævnte Pjece vil, saa langt Oplaget rækker, fremtidig blive tilsendt Landvæsenlærlingene sammen med de øvrige Bøger, de faar tilsendt.

Selskabet har løbende 2 Prisopgaver, hvortil Indleveringsfristen udløber den 31. December 1931, nemlig den i Maj 1926 udsatte Prisopgave for Angivelse af Metoder til Bestemmelse af Mineraljorders Indhold af Fosforsyre og Kali i Forbindelser, der er tilgængelige for Kulturplanterne og den i September 1927 for anden Gang udsatte Prisopgave for den bedste fyldestgørende Anvisning til Bekæmpelse af Ager-Tidslen i Danmarks Agerbrug.

Der er i 1928 afholdt 5 Foredrag i Selskabet, nemlig af Forfatteren *Olaf Linck*, Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* og af Statskonsulenterne *W. A. Kock*, *A. Dal-skov* og *K. Hansen*. For Vinteren 1929 er planlagt følgende Foredrag:

Onsdag den 23. Januar: Statskonsulent *S. Sørensen* om »Landbrugsproduktionen og Verdensmarkedets Forsyning«; den 6. Februar: Professor *Johs. Jespersen* om »Svinefodringsforsøg«; den 20. Februar: Godsinspektør *C. O. Jørgensen* om »Vedvarende Græsgange«; den 6. Marts: Konsulent *L. Rasmussen* om »Omsætningen med Kartoffler«, og den 20. Marts: Forsøgsleder *Karsten Iversen* om »Staldgødningens Anvendelse«.

Paa Opfordring af Selskabet har Statskonsulent *W. A. Kock* skrevet i Universitetsalmanakken for 1929 om den bedst mulige Behandling af vore Handelsæg, og i Almanakken for 1930 har Professor *Johs. Jes-*

persen — ligeledes paa Selskabets Opfordring — lovet at skrive om Svinenes Fodring og Pleje.

Hvad den Del af Statskonsulentvirksomheden angaar, der sorterer under Selskabet, har dette — som meddelt i Fjor — ved Statskonsulent P. A. Mørkebergs Død i September 1927 gjort Indstilling til Landbrugsministeriet om at faa hans Plads saavel som Statskonsulent i Svineavl som i Kvægavl besat paany. For Svineavlens Vedkommende har Konsulentspørgsmaalet imidlertid fundet sin Løsning paa den Maade, at Ledelsen af Svineavlen i sin Helhed ifølge Landbrugsministeriets Bestemmelse er overgaaet til De samvirkende danske Andels-Svineslagterier, som derefter har ansat en Konsulent i Svineavl, ligesom Slagterierne har overtaget Administrationen af de 9 Svineavlsassistenter Virksomhed. Ved Indsendelse af Budgetforslag for Finansaaret 1929—30 til Ministeriet foreslog Selskabet paany, at der ansattes en Statskonsulent i Kvægavl, men paa det i Oktober forelagte Finanslovsforslag har Ministeriet ikke opført denne Bevilling, da det agter at nedlægge Stillingen.

Statskonsulenten i Plantekultur, særlig for Øerne, *K. Hansen*, fyldte i November i Aar 70 Aar, og i Henhold til Tjenestemandsløven indsendte han til Ministeriet sin Begæring om Afsked. Ministeriet har imidlertid forlængget Statskonsulentens Funktionstid indtil Januar 1931.

Paa Forslag af Mejerikonsulenterne indsendte Selskabet i 1926 til Ministeriet et Forslag til Ændring i Inddelingen af deres Distrikter paa Grund af disses ulige Størrelse. Fra 1. April 1928 at regne er der derefter foretaget en Ændring i Inddelingen, saa Distrikterne nu er mere ensartede i Størrelsen. Paa Foranledning af De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation blev den nye Distriktsinddeling dog lidt afvigende fra den af Mejerikonsulenterne foreslaaede.

Som sædvanlig afholdt Selskabet i Aar i September Maaned et Møde med Statskonsulenterne for at drøfte

forskellige Spørgsmaal af Interesse for Konsulentvirksomheden og for Landbruget i Almindelighed.

Selskabet har ogsaa i Aar forestaaet Ordning af det almindelige Konsulentmøde, som »Foreningen af danske Landbrugskonsulenter« afholdt paa Landbohøjskolen den 24. og 25. Februar i Aar. Forsaavidt der fra Landbrugslotteriet, som Tilfældet har været i de senere Aar, bliver ydet Tilskud, saaledes at der kan afholdes Konsulentmøde i det kommende Aar, er Landhusholdningsselskabet rede til som hidtil at forestaa Ordningen af et saadant Møde.

Angaaende de af Selskabet nedsatte Udvalg skal bemærkes, at Udvalget vedrørende Forsøg med de forskellige Tagdækningsmaterialer, der blev nedsat i 1925, i Sommer har afsluttet sit Arbejde med Afgivelsen af en Betænkning; der vil senere paa Dagsordenen blive givet Meddelelse herom. Til det af Selskabet nedsatte Regnskabsudvalg er valgt Professor *O. H. Larsen* i Stedet for afdøde Professor Bøggild. Til nogle af de Udvalg, hvortil Selskabet vælger Repræsentanter, er foretaget en Del Nyvalg, saaledes er Forstander *H. J. Rasmussen*, Næsgaard, valgt til Medlem af Udvalget for det landøkonomiske Driftsbureau i Stedet for afdøde Kontorchef Hertel og Gaardejer *Niels Nielsen*, Farringløse, til Medlem af Statens Husdyrbrugsudvalg i Stedet for afdøde Statskonsulent Mørkeberg. Endvidere har Selskabet som sine Repræsentanter i Landbrugsraadet genvalgt Kammerherre *Ad. Tesdorpf* og nyvalgt Forpagter *Chr. Sonne*.

I 1928 har Selskabet modtaget et Tilskud paa 500 Kr. af Landbrugslotteriets Overskud, som er anvendt til Hædersbelønninger for Landboflid, og et Tilskud paa 2000 Kr. fra Carlsen-Langes Legatstiftelse til Hjælp til Dækning af Udgifterne ved Prisopgaven vedrørende Angivelse af Metoder til Bestemmelse af Mineraljorders Indhold af Fosforsyre og Kali.

Hvad Uddelingen af Understøttelser af de under Selskabet henlagte Legater angaar, da er der af *Etatsraad Harald Holme's og Hustrus, Godsejer Chr. Schmidts og Forpagter Bokelmanns Legater* samt af »*Sjællands Stifts Brandforsikringsfond*« uddelt ialt ca. 44,000 Kr. til 87 trængende Mænd og Kvinder af Landbostanden. Endvidere har Selskabet af *Proprietær J. H. Holms Legat og Jægermester, Forpagter Fr. Skovs Legat* i 1928 uddelt ialt 18 Understøttelser til unge Landmænd og af *Købmand Jørg. Sørensens og Hustrus Legat* 7 Understøttelser til unge Handelsfolk, Haandværkere og Landmænd. Om Understøttelser af »*Fond til Landmænds Uddannelse*«, *Redaktør J. Pedersen-Bjergaards Legat* og om Uddelingen af *Hædersbelønninger for Landboftid og Duelighedsmedailler* samt *Gammeleje-Legatet og Brødr. Bendix' Jubilæumslegat* vil der senere paa Dagsordenen blive givet Meddelelse. *Konferensraad W. A. Hansens Legat* er for Femaaret 1926—27 til 1930—31 tildelt Færøerne.

De øvrige af Selskabet administrerede Legater er ikke uddelt i Aar; flere af Legaterne er jo som bekendt ret smaa, saa Renterne opspares i nogle Aar, før de uddes.

Af de Midler, der stilles til Selskabets Raadighed fra *Julius Skrikes Stiftelse*, har Selskabet i Aar uddelt bl. a. følgende Understøttelser: Udvalget for Afholdelse af Kursus i Maskinbrug for Landmænd 400 Kr., Foreningen af danske landøkonomiske Fagblade til Studierejser for Foreningens Medlemmer 400 Kr., et sønderjydsk Udvalg til Fremme af dets Oplysningsarbejde 500 Kr., Forsøgsassistent *Frode Hansen* til Afslutning og Opgørelse af Undersøgelser vedrørende Omsætningen af kvælstofholdige Stoffer i Jorden 400 Kr.

Til Maj i Aar blev antaget 7 nye Landvæsenslærlinge til større Gaarde og 1 til Bøndergaarde samt 1 Foderlærling, ialt 9 Lærlinge, og til November blev antaget 10 Lærlinge til større Gaarde og 3 til mindre

Gaarde, ialt 13 Lærlinge. For Tiden har Selskabet ialt 42 Lærlinge. Siden 1. November 1926 har Lønningerne for Selskabets Lærlinge været 400, 500 og 600 Kr. for henholdsvis 1., 2. og 3. Læreaar, men i Bestyrelsesmødet i Oktober i Aar vedtoges det at fastsætte Lønningerne til 400, 475 og 550 Kr. for henholdsvis 1., 2. og 3. Læreaar fra 1. Maj 1929 at regne. Det vedtoges dog kun at foretage denne Lønnedsættelse for de Lærlinge, der antages til 1. Maj 1929 og senere, medens Selskabets nuværende Lærlinge beholder den nugældende Løn af 400, 500 og 600 Kr. i henholdsvis deres 1., 2. og 3. Læreaar, altsaa i hele deres Læretid.

Af Husholdningselever blev der til Maj i Aar antaget 12 og til November 9. For Tiden har Selskabet ialt 24 Husholdningselever.

Der er nu i Efteraaret foretaget Ændringer i Selskabets Boligforhold, idet Statens Planteavl udvalg, der siden dets Oprettelse har haft Lokaler hos Landhusholdningsselskabet, i Oktober Maaned er flyttet til Teknologisk Instituts nye Bygning. Dette har medført, at Selskabet har kunnet afstaa nogle Lokaler til Ejeren, Forsikringsselskabet »Danmark«, og at der er foretaget en Omordning af Lokalerne og en Nedsættelse af Huslejen.

Om Landøkonomisk Rejsebureau's Virksomhed og Arbejdet for at fremme Afsætningen af dansk Sædefrø til Udlandet vil der senere paa Dagsordenen blive givet Meddelelse.

Selskabet har som sædvanlig fra Institutioner og private saavel i Indlandet som Udlandet modtaget og besvaret en Del Forespørgsler, ligesom det fra Ministeriet har modtaget Sager til Erklæring, deriblandt en Del Anmodninger fra Udlandet om Oplysninger om danske Landbrugsforhold m. m.

6. Beretning om »Fond til Landmænds Uddannelse«.

Kasserer *H. M. Knudsen*: Det er i Aar Fondens 59. Forretningsaar, idet den som bekendt blev stiftet i Anledning af Selskabets 100 Aars Jubilæum i Aaret 1869. I Aar indkom ialt 33 Ansøgninger om Understøttelse af Fonden. Af disse er der tilstaaet Understøttelse til 7 Landbrugsstuderende, der for Tiden studerer paa Landbohøjskolen, nemlig: *Jens Kristian Hansen, Hans Werner Christensen, Jens Kristian Kristensen, Carl Frede Jørgensen, Halfdan Jørgensen, Erik Olsen* og *Søren Anton Jensen*.

Deraf har de 5 førstnævnte hver faaet tildelt 120 Kr. og de 2 sidstnævnte hver 90 Kr. Understøttelserne vil altsaa tilsammen udgøre 780 Kr., og da der var 795 Kr. 58 Øre til Raadighed, bliver der altsaa et Beløb af 15 Kr. 58 Øre at overføre til næste Aars Regnskab.

Fonden er stillet under Landhusholdningsselskabets Varetægt, men — som det vil være D'Herrer bekendt — har den sin særlige Bestyrelse, der bestaar af Selskabets ældste Præsident, det ældste Medlem af Bestyrelsesraadet og 3 af Selskabets Medlemmer umiddelbart valgte Mænd. Gennem en lang Aarrække var nu afdøde Professor *Bøggild* valgt Medlem af Fondens Bestyrelse og gennemgik altid med stor Interesse de indkomne Ansøgninger fra de Landbrugsstuderende, som han fra sin Lærergerning paa Landbohøjskolen havde særligt Kendskab til. Som allerede meddelt er Professor *O. H. Larsen* nu valgt ind i Fondens Bestyrelse i Stedet for Professor *Bøggild*.

7. Meddelelse om Forhandlingerne vedrørende Selskabets fremtidige Stilling.

Forpagter *Sonne* forelagde denne Sag, hvorom der er givet Meddelelse i Tidsskriftets Januar-Hefte, S. 26—34.
(Sluttes).

Bog anmeldelser og udkomne Bøger.

Danmarks Smørpris-Statistik. Udgivet af Udvalget for Mejeri-Statistik, 25. Aarsberetning, 1927—28. Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik ved Kontorchef *L. P. Frederiksen*. (Odense).

Dette aarligt tilbagevendende og for vor indenlandske Smørhandel saa nyttige lille Skrift indeholder udover et mindre Afsnit om Statistikens Tilblivelse, dens historiske Udvikling og Materialets Indsamling og Bearbejdning tillige den sædvanlige Oversigt vedrørende vor i Finansaaret samlede Smørudførsel og dennes Fordeling til de forskellige Markeder. Ifølge Tallene i denne Oversigt er vor Smørudførsel steget ca. 9 pCt., og naar Lande som Frankrig og De forenede Stater undtages, har Mængderne til Markederne kvantitativt set været stigende og procentisk nærmest de samme som i foregaaende Aar.

Københavns Smørnotering har for Aaret pr. 100 kg været Kr. 301,94 mod Kr. 301,42 i Fjor, og de betalte Smørpriser henholdsvis Kr. 307,59 mod Kr. 306,63. — Der foreligger i Aar Indberetninger fra 375 til 380 Mejerier mod 337 i Gennemsnit i Fjor. De betalte Overpriser er saaledes det sidste Aar steget fra Kr. 5,21 til Kr. 5,65; for de enkelte Kvartaler har Overpriserne været henholdsvis Kr. 5,29—5,64—5,77 og 5,89, hvilket viser, at der har været fortsat Stigning gennem hele Aaret, selv om Stigningen fra April til Juli Kvartal dog har været størst. Kun faa Mejerier har faaet Overpriser, der ligger under Kr. 4,00 eller over Kr. 7,00, men der er dog enkelte Mejerier, der konstant kun faar 2—3 Kr., og andre, der faar 8—10 Kr. — Man maa vel her forudsætte, at Smørkvaliteten har gjort sig gældende, men der er dog ogsaa stor Sandsynlighed for, at en Faktor som Beliggenheden ikke har været helt uden Betydning. De største Overpriser er betalt til den østlige Øgruppes Mejerier og da navnlig — det skyldes sikkert ogsaa Beliggenheden — til Mejerierne paa Lolland-Falster.

Endelig vises i en Tabel de Overpriser, der er betalt af de enkelte (25) Smørkøbere. Tallene her frembyder ikke som i den tilsvarende Tabel for i Fjor særlig store Svingninger, og Gennemsnit af de enkelte Køberes betalte Overpriser ligger mellem Kr. 4,10 og Kr. 6,58.

For dem, der ønsker saavel almindelige som specielle Oplysninger om vor Smørhandel, kan denne Beretning anbefales paa det bedste.

Chr. H. Ibsen.

Arbeitsverfahren und Arbeitsleistungen in der Landwirtschaft.
1. Teil: Grossbetriebe. Bearbeitet von Dr. A. Peters. (Arbeiten der Deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft. Heft 360. Berlin 1928).

Af de mange forskelligartede Opgaver, der paahviler den erhvervsdrivende Landmand, er Arbejdets Tilrettelægning ikke blot en af de Opgaver, der lægger stærkest Beslag paa Lederens Tid; men den fordrer tillige et indgaaende Kendskab til Landbrugsarbejdet i sin Helhed og Evnen til at foretage en rigtig Vurdering af udførte eller forventede Arbejdsydelser. Fejltagelser paa dette Omraade er vel ikke alle lige skæbnesvangre; men utilstrækkeligt Kendskab til Arbejdsstyrkens Ydeevne giver dog ofte Anledning til unyttige Ærgrelser og resulterer som Regel i et større eller mindre Spild af Arbejds-kraft og Materiel.

I Betragtning af Arbejdsomkostningernes stærke Indflydelse paa Bedriftens økonomiske Resultat vilde det derfor være ønskeligt, at den udøvende Landmand ogsaa paa dette Omraade kunde supplere sin Viden gennem skriftlige Oplysninger om andres indhøstede Erfaringer og saaledes undgaa nogle af de mest alvorlige Skær. Hist og her vil man da ogsaa kunne finde forskellige »Normaltal«, hvoraf dog de fleste er af saare ringe Værdi, idet de som Regel er angivet i Dage — uden nærmere Angivelse af Arbejdsdagens Længde — og hyppigt mangler de mest nødvendige Oplysninger for Forstaelsen af de anførte Arbejdsydelser.

Det er derfor glædeligt at kunne henlede Opmærksomheden paa ovennævnte Beretning, der indeholder det første større samlede Bidrag til Klaring af disse Spørgsmaal i Form af Resultaterne af et toaarigt Undersøgellesarbejde over Arbejds-metoder og Arbejdsydelser paa 32 større Ejendomme i forskellige Egne af Tyskland.

Undersøgelserne, der er iværksat og tildels bekostet af Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft, paabegyndtes i For-

aaret 1926 med Ansættelse af 4 Assistenten, som hver paa sin Ejendom skulde anstille Iagttagelser over Arbejdsydelser og andre dermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal. Arbejdet viste sig hurtigt tilfredsstillende, og Aaret efter udvidedes Virksomheden til ialt 40 Ejendomme under Dannelse af de saakaldte Arbejds-Kontrollforeninger. I Sommeren 1928 fandtes ialt 12 saadanne Sammenslutninger, der omfattede 43 større Ejendomme og 26 almindelige Bønderbrug.

Efter en Række indgaaende, i flere Tabeller sammenstillede, Oplysninger over de iagttagne Ejendommers Driftsforhold følger Resultaterne af de foretagne Undersøgelser, der strækker sig over saa godt som alle forefaldende Landbrugsarbejder. Her finder man saaledes Oplysninger om Pløjning med Dampkraft, Motorkraft og Heste, Oplysninger om Arbejdsydelser og Frengangsmaader ved Jordens øvrige Behandling og Besaa-ning, Afgrødernes Pleje under Væksten saavel som om Arbejdet med Høstning og Tærskning m. m.

Grundlaget for de anførte Gennemsnitstal, der for Størstedelen angives i tabellarisk Form, er i det hele og store forholdsvis solidt, idet samtlige Opgivelser støtter sig paa Iagttagelser af mindst en Arbejdsdags Længde. Resultater fra Undersøgelser, hvor f. Eks. Omslag i Vejrliget har øvet væsentlig Indflydelse paa Arbejdsresultatet, er naturligvis ikke optaget i Beretningen. Med Henblik paa en Bedømmelse af Opgivelsernes Værdi bør særlig fremhæves, at disse udelukkende refererer til den faktiske Arbejdstid, medens Totalarbejdstiden overhovedet ikke anvendes som Maalestok for de anførte Arbejdspræstationer. Det er nemlig indlysende, at denne Form afgiver et langt sikrere Grundlag (for Sammenligning af Arbejdsydelser) end den totale Arbejdstid, der indbefatter ulige store Tidstab som Følge af de forskellige Afstande til Arbejdsstedet saavel som Tabene ved uforudsete Forstyrrelser under Arbejdet. Ogsaa i anden Henseende vil alle rimelige Krav sandsynligvis kunne tilfredsstilles, idet Opgivelserne i alle Tilfælde ledsages af Oplysninger om de vigtigste Arbejdsbetingelser (Vejrlig, Jordart, Lønningsform), ligesom Beretningen indeholder indgaaende Beskrivelser af en Række af de undersøgte Arbejdsmetoder, hvoraf flere yderligere anskueliggøres gennem Illustrationer.

Som ogsaa Dr. *Peters* bemærker, kan Gennemsnitstallene dog ikke uden videre betragtes som forventede Normalydelser paa andre Ejendomme, idet man her som Regel vil finde mere eller mindre afvigende Arbejdsbetingelser. Et flygtigt Blik paa de anførte Tabeller vil da ogsaa vise, hvor varie-

rende Arbejdsydelserne selv under tilsyneladende ensartede Forhold har været, og Beretningen opfordrer herigennem til nogen Forsigtighed ved Bedømmelsen af Arbejdsydelsen i Landbruget. Derimod kan de i denne Henseende betragtes som særdeles brugbare Støttepunkter, ligesom Tallene naturligvis vil afgive et værdifuldt Grundlag ved Udarbejdelse af Arbejdsplanen.

Under danske Forhold vil navnlig Arbejdskontrollen i Almindelighed være af noget mindre Betydning end i det tyske Storbrug, hvortil Bogen i første Række henvender sig. Det, der giver denne sin særlige Interesse for danske Læsere, er derfor ikke saa meget den Støtte, Normaltallene hver for sig kan give, men mere Beskrivelserne af de iagttagne Arbejdsmetoder og i særlig Grad de foretagne Undersøgelser over forskellige Fremgangsmaaders relative Arbejdsværdi, hvis Resultater sandsynligvis ogsaa tør betragtes som et tilnærmelsesvis rigtigt Udtryk for Forholdene i det danske Landbrug. De foretagne Sammenligninger frembyder nemlig overordentlig store Variationer i Arbejdsresultatet efter forskellige Fremgangsmaader og viser saaledes, hvor lidet rationelle mange af de almindeligt anvendte Metoder synes at være. Men herved faar man samtidig den betydningsfulde Oplysning, at en mere effektiv Anvendelse af Landbrugets Arbejdskraft kan opnaas ved at sigte de hidtil anvendte Fremgangsmaader eller indføre nye og bedre.

Uden iøvrigt at gaa nærmere ind paa de enkelte Undersøgelser skal dog anføres nogle faa Eksempler, der bekræfter, at Arbejdspræstationerne foruden af Arbejdernes Dygtighed bl. a. ogsaa bestemmes af den anvendte Fremgangsmaade. I Afsnittet om Saaarbejder finder man bl. a. en Sammenligning af tre forskellige Fremgangsmaader ved Lægning af Kartofler med Haanden. Medens to af disse er hinanden jævnbyrdige, har den tredje vist sig at være meget underlegen, idet Arbejdsudbyttet efter denne Metode er 16 pCt. mindre end efter hver af de to andre. I samme Retning peger tillige nogle foretagne Undersøgelser over Høstning af Sukkerroer, hvor Arbejdsydelsen efter den bedste af tre sammenlignede Metoder endog er 28 pCt. højere end efter den daarligste Metode. Som endnu et Eksempel kan endelig nævnes de Side 135 meddelte Resultater ved Høstning af Kaalroer, hvoraf fremgaar, at en Ændring af en almindelig anvendt Fremgangsmaade har medført en Sænkning af Arbejdsforbruget pr. ha fra 286 til 157 faktiske Arbejdstimer, hvilket svarer til en Tidsbesparelse af 45 pCt.

Saa vel direkte som indirekte kan der saaledes hentes ad-

skillige værdifulde Oplysninger med Henblik paa Anvendelsen af Landbrugets Arbejdskraft. At ofre nogle enkelte af de kommende Vinteraftener paa Gennemlæsningen af det paagældende Arbejde er sikkert ingen daarlig Anvendelse af Tiden.

Helge Larsen.

Verdensmarkedet og Danmark i Aaret 1928 (Handelsberetningens I og foreløbige Del). Udgivet af *Grosserer-Societetets Komite*. 284 Sider. (Kbhvn.).

Beretning om Foreningen af jyske Landboforeningers 54. Delegeretmøde i Aarhus den 5. og 6. Oktober 1928. Samlet af Foreningens Sekretær. 182 Sider. (Aarhus).

Mindre Meddelelser.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Februar Maaned.

Onsdag den 6. Februar vil Professor *Johs. Jespersen* holde Foredrag om: Svinefodringsforsøg, og Onsdag den 20. Februar vil Godsinspektør *C. O. Jørgensen* holde Foredrag om: Vedvarende Græsgange.

Uddeling af Landhusholdningsselskabets Duelighedsmedailler. Det kgl. danske Landhusholdningsselskab lader i 1929 uddele indtil 20 Sølvmedailler til Tyende paa Landet og Landarbejdere (Mænd og Kvinder), der har vist særlig Dygtighed i et eller flere til Landbrug, Havebrug eller Skovbrug hørende Fag. Ogsaa til lang og tro Tjeneste tages der Hensyn, men først i anden Række.

Indstillinger, ledsaget af fornødne Oplysninger, derunder Navn, Adresse, Alder, om Vedkommende tidligere har været indstillet, anbefalinger fra Husbonder, og med den stedlige Landboforening eller Sogneraadets Erklæring, indsendes paa almindeligt Brevpapir (Skema benyttes ikke) til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab inden Udgangen af Juli Maaned.

Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa.

Tilbageblik og Udblik.

Af fhv. Statskonsulent, Statsraad C. A. Koefoed.

(Sluttet fra Side 78).

II.

I Estland har det »anglo-fynske« Kvæg efter Landets Løsrivelse fra Rusland været underkastet samme Skæbne som i Letland og med samme Resultat. Ikke alene er dets ydre Type undergaaet samme Ændring i begge Lande, det har ogsaa begge Steder skiftet Navn, men i Valget af Benævnelsen er der en væsentlig Forskel. Medens Letterne har kaldet Efterkommerne af de tidligere anglo-fynske Hjørde for »brunt lettisk Kvæg«, har Esterne valgt at kalde dem for »Angel«-Kvæg. Professor Mägi i Dorpat, som har lanceret denne Benævnelse, har i sin Tid forklaret mig, at han har valgt den, fordi den er lettere at udtale for den estniske Bonde end det tidligere gængse »Anglo-Fynere«. Muligt er det dog ogsaa, at i denne Navneændring har Ønsket om at lede Udviklingen af det forhaandenværende røde Kvæg henimod Angler-Typen spillet en ikke uvæsentlig Rolle. Man har ment, at Angler-Kvæget, som er noget mindre af Krop end det danske Kvæg, vilde passe bedre end dette til de stedlige Ernæringsbetingelser. Hermed stemmer det godt overens, at det første Indkøb af rødt Kvæg, der efter Landets Frigørelse blev foretaget i Udlandet, gjaldt Angel, hvorfra Professor Mägi i 1922 hjemførte to Tyre. Forsøget synes dog ikke at have vakt Tilfredshed, i alt Fald blev det ikke gentaget (se forøvrigt Tab. 4).

Det er allerede tidligere nævnt, at i Estland har det røde danske Malkekvæg alle Dage haft en stærk Konkur-

rent i det sortbrogede Kvæg af hollandsk og østprøjsisk Oprindelse. Det synes endogsaa, som om det sortbrogede Kvæg i Begyndelsen af dette Aarhundrede, saa længe som Nordestland vedblev at være en af Petersborgs vigtigste Mælkeleverandører, har trængt det røde Kvæg noget tilbage i denne Del af Landet. Nu, efter at denne Form for Mælkeafsætning er indskrænket til de estniske Byers nærmeste Omegn, synes det modsatte at være Tilfældet, men til Gengæld har der vist sig en ny Konkurrent, som er saa meget desto farligere, som den nyder godt af alle Mestbegunstigelsesrettighedernes Fordele; dette er den saakaldte stedlige Kvægrace, som forøvrigt synes at have mere Ret til Benævnelsen »stedlig« end det rødbrøgede lettiske Kvæg. Ganske vist synes Flertallet af de estniske Kvægavlsspecialister at hælde til den Anskuelse, at vestfinsk Kvæg har spillet den samme Rolle i den stedlige Kvægraces Tilbliven, som den røde danske Malkerace i »Angel-Kvæget«; kun er Typen for det stedlige Kvæg endnu mere udvisket, end »Angel-Kvæget« er blevet det efter Agraromvæltningen. Den stedlige estniske Kvægrace, som den nu opfattes, vilde saaledes ikke have eksisteret uden stærk Indvirkning af vestfinsk Kvæg, som endnu stadig fortsættes, men et andet er, at der er god Grund til at formode, at det estniske Kvæg i sin Urtilstand stod det oprindelige vestfinske Kvæg meget nær, og at der som Følge deraf er et nært Slægtskabsforhold mellem de to Racer.

I Estland som i Letland har vi saaledes at gøre med tre Hoved-Kvægracer, den røde, den sortbrogede og den stedlige. De to første er fuldstændig ens i begge Lande, medens de saakaldte stedlige Racer er vidt forskellige fra hinanden. Styrkeforholdet mellem de tre Kvægracer kan nogenlunde skønnes af de i Tabel 3 anførte aarlige Opgørelser af kontrollerede Køer, indregistrerede som Racekvæg. Tallene i Tabellen angiver det samlede Antal af indregistrerede Køer ved Slutningen af vedkommende Aar.

Tabel 3.
Kontrollerede Køer, indregistrerede som Racekvæg.

	Angel-Kvæg		Østfriserne		Stedligt Kvæg		Ialt	
	Antal	pCt.	Antal	pCt.	Antal	pCt.	Antal	pCt.
1922....	8.646	45,5	9.659	50,9	682	3,6	18.987	100
1923....	10.058	47,8	10.277	48,9	730	3,3	21.065	100
1924....	11.169	48,5	10.819	47,0	1.032	4,5	23.020	100
1925....	12.082	47,6	11.652	45,9	1.663	6,5	25.397	100
1926....	12.648	46,1	12.604	45,9	1.663	8,0	27.460	100
1927....	14.702	47,7	13.481	43,7	2.643	8,6	30.826	100

Ved Bedømmelsen af Tallene i Tabel 3 maa det tages i Betragtning, at i dem indgaar ikke alene mer eller mindre renblodede Eksemplarer, men ogsaa »Halvblod«, som udgør godt og vel 60 pCt. af det samlede Antal. Dernæst omfatter de samme Tal alle i Aarenes Løb indregistrerede Køer, som selvfølgelig langt fra alle endnu er i Live. Nogen, alle Racer omfattende Opgørelse af det faktisk forhaandenværende Antal af Hel- og Halvblod har jeg ikke kunnet tilvejebringe, men at dømme efter en mer eller mindre officiel Opgivelse angaaende en enkelt Race, Østfriserne, udgør det ca. 57 pCt. af de indregistrerede. Naar man gaar ud fra dette Forhold, kommer man til det Resultat, at der den 1. Januar 1928 fandtes i Estland ca. 14,000 kontrollerede Køer, indregistrerede som hel- eller halvblods Racekvæg, hvilket er 40,3 pCt. af alle kontrollerede Køer. Deraf udgør »Angel-Kvæget« henimod Halvdelen.

Af Tabellen ses det, at det procentvise Forhold mellem Racerne Aar for Aar forrykkes: Østfriserne gaar tilbage, og det stedlige Kvæg gaar frem. Mest konstant holder »Angel-Kvæget«s Andel sig, skønt ogsaa den synes at have en svag Tendens til Fremgang paa Østfrisernes Bekostning. Den stærke procentvise Fremgang for det stedlige Kvæg finder muligvis sin Forklaring i den højst naturlige Sympati for egne Racer, som kan træffes i ethvert Land, særlig da i unge Stater. Dertil kommer, at Racens Type er mere udvisket end »Angel-Kvæget«s eller Østfrisernes, hvorfor Spørgsmaalet om Racetilhørigheden

hyppigere maa afgøres ved Skøn, naar det angaar det stedlige Kvæg, end naar Talen er om de to andre Racers. Dette gælder saa meget desto mere, som Stamtavleføring over den stedlige Race er af meget ny Dato. Forøvrigt er den absolute Fremgang for det stedlige Kvæg endogsaa mindre end for det sortbrogede.

I geografisk Henseende har hver af de to indførte Kvægracer, den røde og den sortbrogede, sin bestemte Rayon af fortrinsvis Udbredelse: Det røde Kvæg er hovedsagelig udbredt i Sydestland, tidligere den nordlige Del af den russiske Østersøprovins Lifland, i hvis største By, Dorpat, Selskabet for Avl af rødt Kvæg har Sæde. Det sortbrogede Kvæg har sin største Udbredelse i Nord-estland, navnlig da i den Del af dette, som er beliggende Øst for Reval. Dets Interesser varetages af Selskabet for Avl af sortbroget Kvæg, som har Sæde i Reval, Dør om Dør med Landbrugsministeriet, hvilket sidste skulde synes ikke at være nogen lille Fordel. Forøvrigt er der Enklaver med rødt Kvæg i det sortbrogede Kvægs Rayon, ligesom der ogsaa findes Pletter med sortbroget Kvæg endogsaa i Byen Dorpats nærmeste Omegn.

Grænserne for det »stedlige« Kvægs Udbredelse er mere udvisket end for de andre to Racers Vedkommende, men mest udbredt synes dette Kvæg at være i Nordvest-Estland, hvorfra der jo ogsaa er nærmest til Vestfinland.

Af andre Forhold, som kan give nogen Oplysning om, hvorledes de estniske Kvægavlere og den estniske Regering forholder sig overfor de tre i Landet mest udbredte Kvægracer, har vi Indførselen af Racekvæg i hvert af de Aar, som er forløbet siden Landets Frigørelse, og Antallet af statskontrollerede Tyrehold i Løbet af samme Tidsrum.

Største Delen af det indførte Kvæg er købt af vedkommende Kvægavlsforeninger: 1) For Avl af rødt, 2) for Avl af sortbroget og 3) for Avl af stedligt Kvæg. Til disse Indkøb er der ydet en vis Hjælp fra Statens Side, som har varieret noget fra Aar til Aar i Afhængighed af Tidspunktet, da Indkøbet blev foretaget, af Racen, hvor-

Tabel 4.
Til Estland indført Racekvæg.

	Rødt Kvæg				Sortbroget Kvæg				Vestfinsk Kvæg	
	Fra Angel		Fra Danmark		Fra Østprejsen		Fra Holland		Fra Finland	
	Antal	Omkostninger pr. Stk. Kr.	Antal	Omkostninger pr. Stk. Kr.	Antal	Omkostninger pr. Stk. Kr.	Antal	Omkostninger pr. Stk. Kr.	Antal	Omkostninger pr. Stk. Kr. ¹⁾
1920, Tyre	—	—	—	—	3	856	—	—	14	441
1922, »	2	400	—	—	—	—	—	—	1	614
1923, »	—	—	5	886	—	—	7	2.243	8	651
1924, »	—	—	4	1245	—	—	—	—	3	680
1925, »	—	—	3	1603	—	—	—	—	3	682
1925, Køer og Kvier	—	—	—	—	—	—	—	—	41	484
1926, Tyre	—	—	—	—	—	—	10	1.608	—	—
1927, »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928, »	—	—	8	1722	—	—	—	—	—	—
— Kvier	—	—	1	742	—	—	—	—	—	—
Stykker ialt og Gennem snitspris			20 Tyre à 1400 Kr. 1 Kvie						29 Tyre à 554 Kr. 41 Køer og	
pr. Dyr ...	2 à 400		à 742 Kr.		3 à 856		17 à 1.870		Kv. à 484 Kr.	

1 estnisk Kr. = 1 dansk Kr.

¹⁾ Værdien af det i Finland købte Kvæg er i de trykte statistiske Meddelelser angivet i Finmark, som her er overført til Kroner efter Kursen 10 Fmk. = 1 Kr.

til de indkøbte Dyr har hørt, og andre Forhold. Kun en mindre Del af Kvæget er købt af Landbrugsministeriet til eget Brug, d. v. s. til Anvendelse paa Statens Gaarde. Ifølge de mig tilgaaede Oplysninger er dertil anvendt fire af de i 1928 i Danmark købte Tyre og tre af de i 1926 indførte hollandske Tyre.

Af ovenstaaende ses det, at hvad angaar Indkøb af Avlsdyr i Udlandet og deres Anvendelse, bestaar hele Forskellen mellem Estland og Letland i, at medens det

lettiske Landbrugsministerium fordeler Krediterne mellem de store Landbosammenslutninger, som vel kan have Forkærlighed for den ene eller den anden Kvægrace, men ikke har dennes Avl og Udbredelse til udelukkende Formaal, bliver i Estland de bevilgede Summer fordelt mellem Foreningerne for Avl af henholdsvis rødt, sortbroget og stedligt Kvæg.

Som det af det foregaaende fremgaar, er Reglerne for Bestemmelse af Størrelsen af den af Regeringen til Indkøb af Avlsdyr ydede Hjælp ikke saa fastlagt i Estland som i Letland. Saaledes blev der til Hjælp til Anskaffelse af det i 1923 og 1924 indførte røde danske Kvæg givet 31 pCt. af de samlede Omkostninger. Omtrent det samme (32 pCt.) blev der givet til Indkøb af hollandske Tyre i 1926, men i 1923 var der til samme Formaal blevet givet 67 pCt. Den store Hjælp i det sidste Tilfælde kan maaske forklares ved, at Importen skete saa at sige umiddelbart efter, at estniske Specialister havde berejst Holland efter Indbydelse derfra og for hollandsk Regning. De til forskellig Tid indkøbte tre hollandske og fire danske Tyre, bestemte til Statens Gaarde, er selvfølgelig købt fuldt ud for Statens Regning. Mest begunstiget fra Statens Side synes dog Indkøb af vestfinsk Kvæg til Opfriskning af den saakaldte stedlige Kvægrace at have været. Til Indkøb af Kvæg af denne Race blev i Løbet af de første fem Aar, d. v. s. fra 1920 til 1924, Halvdelen af Anskaffelsesomkostningerne konstant dækket af Statskassen. I et Tilfælde har denne endogsaa betalt alle Omkostningerne og i et andet to Trediedele af disse Beløb. Ved Indkøbet af Kvæg i Finland i 1925 blev den for Fremme af Udførsel af Landbrugsprodukter og Landbrugsmaskiner til Søsterlandet, Estland, givne finske Eksportkredit udnyttet. Den Kendsgerning, at der af vestfinsk Kvæg er blevet importeret et langt større Antal Dyr end af de andre to Racer, behøver i og for sig ingen anden Forklaring end Eksportlandets større Nærhed og Kvægets langt større Prisbillighed.

Efter samme Principer som i Letland gives der i Estland Understøttelse til Forsyning af Tyreforeningerne med Avlstyre, hvis Fordeling efter Racer samt Antallet af de af dem bedækkede Hundyr er anført i Tabel 5 efter Korrekturaftryk til estnisk Statistisk Aarvog for 1927, elskværdigt overladt mig af det statistiske Departement i Reval.

Tabel 5.
Statskontrollerede Tyrehold.

	1924			1925			1926			1927		
	Antal anvendte Tyre	pCt.	Antal bedækkede Hundyr pr. Tyr	Antal anvendte Tyre	pCt.	Antal bedækkede Hundyr pr. Tyr	Antal anvendte Tyre	pCt.	Antal bedækkede Hundyr pr. Tyr	Antal anvendte Tyre	pCt.	Antal bedækkede Hundyr pr. Tyr
»Angel«-Tyre...	87	41,8	38,9	119	39,0	44,7	131	40,9	45,1	130	39,4	43,8
Sortbrogede Tyre	39	18,8	29,3	73	23,9	34,7	65	20,3	41,2	66	20,0	39,5
Tyre af stedlig Race	82	39,4	45,5	113	37,1	44,3	124	38,8	48,3	134	40,6	42,6
Ialt.....	208	100		305	100		320	100		330	100	

I Tabel 5 er, som ogsaa for Letlands Vedkommende i Tabel 2, for hvert enkelt Aar kun anført Antallet af de Tyre, som i Løbet af dette og de nærmest foregaaende tre Aar er erhvervet af Tyreforeningerne med Hjælp fra Statskassen, og som altsaa endnu ikke har aftjent det af Statskassen til deres Erhvervelse givne Tilskud. De tidligere udstationerede Tyre er allerede overgaaet i Foreningernes Besiddelse og derfor udgaaet af Kontrollen (se S. 64). Ogsaa her vil derfor det virkelige Antal af endnu benyttede Avlstyre af ren Race være noget større end i Tabellerne anført.

Forøvrigt viser Tallene i Tabel 5, at i Tyreforeningerne holder Forholdet mellem de to konkurrerende Racer sig temmelig konstant. Det gør det ogsaa saa nogenlunde, hvad Antallet af indregistrerede Køer (Tabel 3)

angaar, og dog er der et mærkeligt Misforhold mellem Tallene i de to Tabeller. Af Tabel 3 ses det, at der er omtrent lige saa mange indregistreret af de sortbrogede Køer som af de røde, men blandt de statskontrollerede Tyre er der dobbelt saa mange røde som sortbrogede. Og ikke nok med det, de sortbrogede Tyre udnyttes betydelig mindre intensivt end de røde. Disse to Omstændigheder kunde muligvis tyde paa, at Interessen for det sortbrogede Kvæg er i Aftagen, medens Interessen for det røde Kvæg holder sig konstant. I hvert Tilfælde taler de ikke til Ugunst for det røde Kvægs Tilpasnings-evne til de stedlige Forhold i Estland, som disse har udviklet sig efter Landets Frigørelse. Det mærkværdig store Antal statskontrollerede Tyre af den saakaldte stedlige Race, et Antal, som ikke staar i noget rimeligt Forhold til Mængden af indregistrerede Køer af samme Race, maa formodentlig skrives paa en lidt overdreven, men forøvrig ret forstaaelig Hjemstavnsfølelses Regning, ja og saa er Begrebet om Tilhørighed til denne Race ret elastisk.

For saa vidt, som de i Tabellerne 3, 4 og 5 anførte Tal kan regnes for at være et tilforladeligt Udtryk for den estniske Landbefolknings og dens Regerings Forhold overfor de tre Racer, som har størst Betydning for den estniske Kvægavl: det røde, det sortbrogede og det stedlige Kvæg, synes det, at det røde Kvæg har større Chance for at kunne hævde sig end det sortbrogede: det har i Aarenes Løb taget noget stærkere til i Antal end dette sidste, der er i Løbet af det samme Tidsrum blevet indført nogle flere Individuer, der er blevet udstationeret et forholdsvis langt større Antal Bedækningstyre af denne Race, og de røde Tyre har været mere søgt end de sortbrogede. Hvis det skulde vise sig at være rigtigt, at der i Estland virkelig er en Forskydning i Gang mellem de to nævnte Racer til Fordel for det røde Kvæg, kan dette muligvis forklares ved den efter Landets Frigørelse foregaaede Ændring i Avlsvilkaarene. De gunstige Betingelser, som i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af inde-

værende Aarhundrede fremkaldte og senere støttede Udbredelsen af det sortbrogede Kvæg i Estland, forefindes ikke mere. Nordestland er ikke mere Mælkeleverandør til Petersborg, de store med Brændevinsbrænderier forsynede Gaarde, hvor det sværlemmede østfrisiske Kvæg fandt sin rigelige Ernæring, er udstykket til Smaabrug, største Delen af Brænderierne er nedlagt, og den estniske Bonde, som nu dyrker de tidligere Herregaardes Jord, har i Regelen ikke den Forstaaelse af den stærke Fodrings Betydning, som udkræves for fuld Udnyttelse af Kvægets Ydeevne. Der kan ikke være Tvivl om, at det røde Kvæg, i alt Fald i den formindskede Ud gave hvori det hovedsagelig forefindes i Østersøstaterne, kræver et mindre Vedligeholdelsesfoder end det østfrisiske, hvis Produktion derfor lider i endnu højere Grad end den konkurrerende Races af mangelfuld Fodring. Det store Foderforbrug er da ogsaa en Anke, som hyppigst anføres i Estland over det østfrisiske Kvæg. I tidligere Aar har jeg gentagne Gange i mine Indberetninger henvist til, at der heri muligvis er en Chance for at skaffe det jyske sortbrogede Kvæg Indpas i Estland, da dette i Gennemsnit endnu er noget mindre end det østfrisiske. Hidindtil er det dog ikke lykkedes mig at faa de estniske Kvægavlerkredse tilstrækkelig interesseret for denne Tanke.

Noget andet er den saakaldte stedlige Kvægrace. Tabellerne bærer Vidnesbyrd om den Forkærlighed fra Regeringens og Befolkningens Side, som dette Kvæg nyder godt af. Denne Forkærlighed fremgaar ikke saa meget af den stærke procentvise Fremgang i Antallet af indregistrerede Køer af denne Race som af det uforholdsmæssig store Antal af statskontrollerede Tyrehold og af den intensive Udnyttelse af disse samt af den store Hjælp, som Staten har ydet til Indførsel af vestfinsk Kvæg, som, og det vel ikke helt uden Grund, anses for at repræsentere et højere Udviklingsstadium af den samme Kvægtype, som den det oprindelige nordvestestniske Kvæg har tilhørt.

Til Trods for at Statistikkens Tal vidner om en ikke ringe Forkærlighed for det stedlige Kvæg saavel fra Befolkningens som fra Regeringens Side, forekommer det mig dog, at der er Grund til at antage, at med den estniske Landbefolknings stigende Velstand og Kvægavlens fremadskridende Udvikling i Landet vil denne Forkærlighed næppe blive af stor Varighed, hvis det da ikke ved fortsat Støtte fra Regeringens Side og samtidig maaltbevidst Avlsarbejde i Mellemtiden lykkes af det uensartede Materiale, som den hjemlige Kvægrace nu omfatter, at udarbejde en konstant Race, som selv ved en stærkere Ernæring end den, der nu om Stunder almindeligvis bydes Kvæget af de estniske Bønder, kan tage Konkurrencen i Ydedygtighed op med de to importerede Racer.

Forøvrigt maa det siges, at denne Forkærlighed for det stedlige Kvæg til en vis Grad retfærdiggøres af de estniske Kontrollforeningers Beretninger, hvori til Forskel fra Letland Resultaterne af Kontrolleringen af de indregistrerede Køer opgøres særskilt for hver Race. Dette gøres paa den Maade, at hver Kontrolassistent i sin Indberetning til Ministeriet meddeler Ydelsestallene for alle de af ham kontrollerede og indregistrerede Køer særskilt med Angivelse af Race, hvortil hver enkelt Ko hører. De i Tabel 6 anførte, til dette Omraade henhørende Tal er taget fra Korrekturaftryk til den estniske statistiske Aar-bog for 1927.

Mod de i Tabel 6 anførte Tal og da ganske særlig mod dem, som angaar Foderforbruget pr. Ko, kan der selvfølgelig indvendes, at naar det selv i Danmark med dets højt kultiverede Landbrugerstand kan være vanskeligt nok at faa Tallene til at tale det rette Sprog, maa dette være endnu langt vanskeligere i Estland. I det statistiske Departement i Reval mente man dog, at selv om de enkelte Opgivelser, navnlig angaaende Foderforbruget, næppe kunde betragtes som fuldt ud paalidelige, maatte det dog formodes, at disse Urigtigheder, som i hvert Fald ikke var forsætlige og derfor ikke havde nogen be-

Tabel 6.
Ydelsestal for Køer af de tre Hovedracer i Estland.

	Aar	Antal	Køernes gennemsnitlige Vægt kg efter Maal	Forbrug af Foderenheder		Ydelse			kg Smørfedt pr. 100 Foderenh.
				i alt	deraf Kraftfoder	Mælk kg	Smørfedt kg	pCt.	
» Angel « Race	1926/27	3.750	405	1.953	438	2.516	91,2	3,63	4,67
— —	1925/26	3.938	405	1.959	405	2.468	89,7	3,63	4,57
— —	1924/25	3.726	390	1.859	395	2.294	83,0	3,62	4,46
Østfrisere . . .	1926/27	2.572	447	2.127	539	2.822	93,8	3,32	4,41
— —	1925/26	2.260	446	2.141	557	2.741	91,1	3,32	4,26
— —	1924/25	2.101	448	2.018	455	2.465	81,8	3,32	4,05
Stedligt Kvæg	1926/27	1.192	338	1.771	387	2.120	84,6	3,99	4,77
— —	1925/26	984	341	1.773	425	2.169	85,3	3,96	4,84
— —	1924/25	693	339	1.719	356	2.111	83,0	3,93	4,83

stemt Tendens, tilnærmelsesvis vilde udlignes ved Sammenlægningsen og ikke komme til Udtryk i Gennemsnittallene, der saaledes maatte betragtes som svarende til Virkeligheden. Hvis denne Slutning er rigtig, viser Tallene i Tabel 6 hen til, at det røde Kvæg i Ydedygtighed staar noget højere end det sortbrogede, men under det stedlige, som navnlig udmærker sig ved en høj Fedtprocent. Det er dog muligt, at dette Forhold vil ændre sig, efterhaanden som den fortsatte Udvikling af Kvægavlen som sin uundgaaelige Følge vil medføre en stærkere Fodring af Kvæget — en Formodning, som jeg gentagne Gange har hørt udtalt i estniske Kvægavlerkredse.

Det kan da heller ikke siges, at den stedlige Kvægrace hidindtil har optraadt som Konkurrent overfor de to indførte Kvægracer; den udbreder sig snarere paa Bekostning af det Blandingsgods, som endnu udgør den langt overvejende Del af den estniske Kvægbestand. Derimod kan der vel være Tale om nogen Konkurrence mellem det røde og det sortbrogede Kvæg, men at dømme efter det i Tabellerne 3, 5 og 6 anførte er der, som allerede nævnt, skellig Grund til at formode, at det røde

Kvæg for Tiden trænger det sortbrogede noget tilbage. Dette er dog at betragte som en midlertidig Fremtoning. Sandsynligheden taler for, at hver af de to Racer for Fremtiden som hidtil vil hævde sin Mestudbredelse indenfor hver sin mer eller mindre bestemt afgrænsede Rayon.

Hvis nu det ret naturlige Spørgsmaal stilles mig: »Er der Udsigt til, at Udførselen af Avlsdyr af rød dansk Malkerace til Letland og Estland i en overskuelig Fremtid vil kunne antage de samme Dimensioner som før Krigen?« saa vil jeg dertil svare, at for saa vidt som den vil være beregnet til Landenes eget Forbrug, kommer denne Udførsel under normale Omstændigheder næppe nogen Sinde saa højt op som dengang. I begge de nævnte Lande er Markedet for Avlsdyr blevet et andet, end det var i fordums Dage. Det var det store Landbrug, som havde begyndt Indførselen af rødt dansk Kvæg, og det var det, som indtil det sidste gik foran i Fortsættelsen af den paabegyndte Reform af Kvægavlen. Selv om Bønderne under Ledelse af deres Sammenslutning, Centralforbundet, ogsaa var begyndt at komme med i den sidste Del af Førkrigsperioden, saa naaede de dog aldrig i deres Import at komme op ved Siden af Godsejerne, som havde Raad til med eet Slag at forny hele deres Besætning ved direkte Import fra Danmark, og som hver især satte en Ære i at have den bedste og den racereneste Besætning i deres Egn. Nu eksisterer Godserne ikke mere, og de fordums Godsejere er ikke mere den førende Klasse i Landbruget, selv om ogsaa en stor Del af dem, navnlig i Estland, er blevet i Landet. Det er det mindre Landbrug, som de fordums Godsejere nu selv hører til, der maa bære hele Importen.

Før Krigen var det jo ogsaa begyndt at gaa ret godt med det mindre Landbrugs Import, som syntes at have Chance for videre Udvikling, men siden da er Krigen gaaet hærgende hen over Landene, navnlig over Letland.

Den Del af den baltiske Bondestand, Storbønderne, de graa Baroner, som de endnu kaldes, som tidligere var Aftager af importeret Kvæg, er endnu ikke ret kommet til Kræfter igen efter Krigens Ødelæggelser, og Nybyggerne paa den tidligere Herregaardsjord har først i Løbet af de seneste Aar begyndt at faa Tag over Hovedet; der er langt tilbage endnu, inden denne talmæssigt meget betydelige Del af Landbostanden kan begynde at tænke paa en saadan Luksus, som selvstændig Import af Racekvæg fra Udlandet er.

Paa Forbedring af Kvægavlen arbejdes der stærkt saavel i Estland som i Letland, men i begge Landene har de Midler, der har staaet til Raadighed til dette Brug, været for smaa til at tillade en saa stor Import af Avlskvæg fra Udlandet, som det af racemæssige Hensyn vilde være ønskeligt at foretage. Noget er dog blevet importeret, men paa faa Undtagelser nær har hele denne Import været indskrænket til Indkøb af Tyre, enten ved Regeringens Hjælp efter Bestilling fra Tyreforeningerne, eller helt ud for Statskassens Regning til Brug for Statens Gaarde.

I sin Helhed kan denne Import kaldes næsten forsvindende lille, og tilmed har i Letland den Mening i de senere Aar faaet Overhaand i ledende parlamentariske Kredse, at Hjælp til Indkøb af rødt dansk Kvæg i dettes Moderland var ubetimelig, da det brune lettiske Kvæg stod saa højt og var saa egenartet, at det burde udvikles videre i sig selv uden Hjælp udefra.

Det syntes endogsaa, som om den ubetydelige Import af danske Tyre til Letland nu helt skulde standses, da et nyt Moment greb ind i Begivenhedernes Gang, et Moment, som ved klog Udnyttelse og lidt Held kan give Udførselen af rødt dansk Malkekvæg et mægtigt Stød fremad. Ifølge den russisk-lettiske Handelstraktat er Sovjetregeringen forpligtet til i Løbet af 5 Aar, fra og med 1928, aarligt at lade opkøbe i Letland for 200,000 Guldrubler (ca. 385,000 Kroner) Avlsdyr, og praktisk talt

kan der i denne Forbindelse kun være Tale om Hornkvæg eller, mere konkret, om Kvæg af Brun lettisk Malkerace. Dette forstod Letterne ogsaa selv udmærket, og i det tidlige Foraar 1928 tilbød de Russerne at købe anglo-fynsk Kvæg hos dem til meget moderate Priser. At Letterne i givne Tilfælde er gaaet tilbage til den allerede af dem selv bandlyste Benævnelse: »Anglo-fynsk Kvæg«, behøver ingen anden Forklaring, end at denne er bedre kendt i Rusland end Benævnelsen: »Brunt lettisk Kvæg«.

Nok sagt, Sovjetregeringen sendte Specialister i Kvægavl til Letland for der at købe anglo-fynsk Kvæg, men det viste sig snart, at om der end findes Besætninger dér, som ikke staar tilbage for gode danske, saa er der dog for faa af dem til Landets egen nødtørftige Forsyning med Avlsdyr, endsige til Eksport.

Da Handelen i Forsommeren kom i Gang, var det da ogsaa umuligt for Letterne at tilfredsstille de russiske Fordringer, men købes skulde der jo. Dette saa meget mere som Begrebet »Avlsdyr« ikke var nærmere præciseret i Handelstraktaten. Den ualmindelig slette Høst i Letland, som allerede om Sommeren kunde forudses, da Landets frugtbareste Egne den Gang stod fuldstændig under Vand, kom med Hensyn til Opkøbets Resultater begge Parter til Hjælp. Paa den ene Side fik mangan en lettisk Bonde Mulighed for at sælge til en god Pris den Ko, som han ellers paa Grund af Fodermangel havde maattet sælge for Spotpris til Slagtning, og paa den anden Side fik Russerne Mulighed for at købe mere til Avlsbrug anvendeligt Kvæg, end de under almindelige Omstændigheder vilde have kunnet faa til Købs. Letterne var da ogsaa at dømme efter deres Presses Udtalelser gennemgaaende tilfredse med Opkøbets Resultater. Mindre tilfredse var Russerne, hvad man i og for sig ikke kan fortænke dem i, da de havde ventet at finde mere, end de fandt. Deres Forventninger havde ganske vist aldrig været særlig højtspændte, men de havde dog

ventet at kunne finde brugeligt Avlsmateriale for hele den Sum, som de var forpligtet til at gøre Indkøb for. Der blev købt i alt om ved 950 Stykker Kvæg, men deraf kunde kun 35 pCt. regnes for at være Avlsdyr. Af det købte Kvæg hørte største Delen til den brune lettiske Malkerace.

Langt den vigtigste Følge af dette Indkøb var utvivlsomt det Røre, det bragte i lettiske Kvægavlerkredse. For det første har det været en mægtig Støtte for Kontrolforeningernes videre Udbredelse over Landet. Russerne forlangte nemlig en vis stadfæstet Minimalydelse af det Kvæg, der blev tilbudt dem, eller af dets Ophavsmødre; altsaa købte de kun saadanne Køer, som mindst et Aar havde været under Kontrol, og kun saadanne Tyre og Kvier, hvis Mødre havde været kontrolleret lige saa lang Tid. Russerne betalte en god Pris for det Kvæg, som de købte, adskillige Gange mere end Sælgeren vilde have kunnet indkassere ved at sælge det samme Kvæg til en Slagter, hvad Fodermanglen vilde have tvunget ham til, hvis Russerne ikke var kommet til som Købere. Saaledes blev den praktiske Nytte af at være Medlem af en Kontrolforening indlysende saavel for den Bonde, som havde haft Mulighed for at sælge sin Ko til en god Pris, fordi den var under Kontrol, som for den, der havde maattet sælge en mindst lige saa god Ko til Spotpris, blot fordi han ikke var Medlem af nogen Kontrolforening. Endvidere har saavel Sælgerne som de Specialister og Institutioner, som fra lettisk Side ledede Salget, faaet Øjnene op for den Indflydelse, som de til Salg udbudte Dyrs Afstamning kan have paa Salgsprisen. Det viste sig, da det kom til Stykket, at jo nærere det Slægtskabsforhold var, som de til Salg udbudte Dyr stod i til fra Danmark importeret Kvæg, jo villigere blev disse Dyr antaget af Køberne, og jo mere blev der ved øvrige lige Egenskaber betalt for dem.

Dertil kommer Øjensynligheden af, at hvis det i det forløbne Aar, efter at Misvæksten havde tvunget de let-

tiske Bønder til at sælge det Kvæg, som de under normale Omstændigheder vilde have beholdt for sig selv, har været vanskeligt at imødekomme de russiske Opkøberes billige Fordringer, saa vil det blive endnu vanskeligere til næste Aar, da saa at sige hver enkelt Bonde til den Tid vil være optaget af Tanken om Genopbyggelsen af sin Hjord.

Det er vel disse to Omstændigheder tilsammen: Bevidstheden om den direkte Fordel ved Opfriskning af den hjemlige Kvægstamme ved Hjælp af danske Avlsdyr og Øjensynligheden af de Vanskeligheder ved at tilfredsstille de russiske Opkøbere, som den kommende Salgssæson vil komme til at byde paa, som har givet Teorien om det brune lettiske Kvægs videre Forbedring i sig selv som en selvstændig Race et saa føleligt Grundskud, at denne Teori har maattet vige Pladsen for den Stemning for Genoptagelse af Indførselen af danske Avlsdyr, som i Slutningen af 1928 har gjort sig almindelig bemærket i lettiske Kvægavlerkredse, endogsaa i saadanne af disse, som endnu kun for et Aars Tid siden med Afsky vilde have veget tilbage for en saadan Tanke. Endnu er denne Stemning ikke udløst i tilsvarende Handling, men der er saavel fra Institutioner som fra Privatpersoner indkommet alvorlige Forespørgsler med forestaaende Indkøb for Øje, og personlig nærer jeg ingen Tvivl om, at hvis ingen Omstændigheder af katastrofal Natur griber forstyrrende ind i Begivenhedernes Gang, og hvis den opstaaede Stemning bliver passet, som den skal og bør passes, saa vil Handlingen ikke lade længe vente paa sig.

Her maa dog erindres, at Letland ikke er noget rigt Land; endnu trækkes det med Efterveerne efter Krigens Ødelæggelser, indre Omvæltninger og den bratte Overgang fra at være et overvejende Industriland til at blive en Agrarstat, som Adskillelsen fra Markedet — Rusland — fremkaldte. Naar dertil føjes Følgerne af den næsten fuldstændige Misvækst i 1928, kan det ikke undre, at Landet ikke har Raad til at indføre saa store Partier Kvæg, som det vilde have Brug for for hurtigt at bringe

Kvægavlen op paa den ønskede Højde. Jeg formoder, at der i denne Omgang ikke vil blive indført meget mere end et Hundrede Stykker, men Importen vil sandsynligvis gentage sig i en Række af Aar og maaske endogsaa vokse lidt til.

Alt hvad her er sagt angaaende Importmuligheder i Forbindelse med de russiske Opkøb, gælder kun Letland, da Estland ikke har nogen Handelstraktat med Sovjetunionen, men det er at formode, at hvis der i Letland skulde opstaa en stærk Bevægelse for Forbedring af den hjemlige Kvægavl ved Hjælp af Indførsel af Avlsdyr fra Udlandet, saa vil denne Bevægelse ikke undlade at sætte Spor i Søsterlandet Estland. Ikke for intet har de to Folkeslag, Ester og Letter, gaaet under samme Aag i Løbet af mange Aarhundreder. Trods Raceforskellen imellem dem har der, navnlig i Erhvervslivet, udviklet sig en vis Ensartethed imellem dem i Tankegang og Handlemaade, som ogsaa i dette Tilfælde vil gøre sig gældende.

Ovenstaaende udelukker ikke Muligheden af, at det, i Afhængighed af Forholdet mellem Priserne paa Avlsdyr i Danmark og i Østersølandene, muligvis med Tiden vil kunne svare Regning for danske Kvæghandlere at føre dansk Kvæg til de østersøiske Markeder for egen Regning og der udbyde det til Salg.

Dog, selv om der, efterhaanden som Letlands og Estlands Økonomi i det hele taget og Landbostandens Købekraft i Særdeleshed forbedres, vil kunne opnaas en endog ret betydelig Forøgelse af Udførselen af Kvæg fra Danmark til disse Lande, saa vil denne Udførsel dog, for saa vidt som den vil være beregnet paa Letlands og Estlands eget Forbrug, næppe nogensinde blive saa stor, som den var før Krigen, og den vil ikke vare evig, næppe mere end en Snes Aar, men ved klog, tillidvækkende Udnyttelse vil den kunne føre til andre Former for Udveksling af Landbrugsprodukter mellem Landene til gensidig Fordel.

(Sluttes).

Det kgl. danske Landhusholdnings­selskabs Generalforsamling

den 18. December 1928.

(Sluttet fra Side 94).

8. Meddelelse om det landøkonomiske Rejsebureau.

Bureauets Leder, *N. Siggaard*, afgav følgende Beretning: Landøkonomisk Rejsebureauets Virksomhed er ogsaa blevet forøget i Aaret 1928. Det skyldes et større Antal planlagte Rejser, tillige ogsaa, at Bureauet har haft et stort Besøg af Danske, som ønskede Oplysninger om Udvandring.

Fra 29 forskellige Lande har der paa Kontoret været Besøg af en Mængde fremmede, der har ønsket Oplysninger om danske Forhold: Undervisning, Andelsvæsen, Foreningsvæsen, Skattevæsen, mest dog om Forhold vedrørende vor Fedevareproduktion.

Angaaende Studierejserne kan jeg oplyse, at Bureauet i 1928 har planlagt og ordnet 75 Selskabsrejser for Udlændinge mod 67 i Fjor. Rejseselskaberne fordeler sig paa de forskellige Lande som følger:

Engelske 23, svenske 8, polske 7, tyske 6, japanske 4, amerikanske 4, russiske 3, lettiske 2, czekoslovakiske 2, hollandske 2, rumænske 2, estniske 2, franske 2, schweiziske 1, italienske 1, bulgarske 1, kinesiske 1, spanske 1, norske 1, finske 1, internationale (Studenter) 1, ialt 75.

Hertil kommer saa Planlæggelse af 61 Rejser for Enkeltpersoner fra Udlandet mod 52 i Fjor. For danske Selskaber til Udlandet er der planlagt 6 Rejser; for 1 Sel-

skab til Studierejse her i Landet og desuden for 13 enkelte Danske til Udlandet. Det bliver i alt Planlæggelse af 156 Rejser i 1928 mod 141 i 1927. Rejsetravlheden var i Aar stærkest i Juli, August og September, men der har i øvrigt været Besøgende i alle Aarets Maaneder, mindst dog i Maanederne November og December.

Med Hensyn til Anbringelsen af Landvæsenselever kan jeg nævne, at der er blevet ansat 105 udenlandske Elever her i Landet og 30 danske Elever i Udlandet, hvilket i alt bliver 135 mod 140 i 1927.

Af de udenlandske Elever var 32 fra Polen, 15 fra Rusland, 14 fra Czekoslovakiet, 10 fra Schweiz, 8 fra Østrig, 7 fra Tyskland, 6 fra Estland, 5 fra Finland, 5 fra England, 1 fra Japan, 1 fra Kina og 1 fra Letland.

Af de 30 danske Landvæsenselever er de 12 kommet til England, 8 til Tyskland, 6 til Schweiz, 3 til Holland og 1 til Letland.

Som meddelt ved sidste Aars Generalforsamling var der paa Foranledning af de danske Ingeniørorganisationer fra Landøkonomisk Rejsebureau igennem Landbrugsministeriet sket Henvendelse hos den østrigske Regering om at give Overenskomsten af 19. December 1925 om Udveksling af Landvæsenselever den Vedføjelse, at østrigske Landvæsenselever kan udveksles med danske Landvæsenselever og tillige med danske Ingeniører. Den 1. August i Aar meddelte det danske Landbrugsministerium, »at den østrigske Regering af praktiske Grunde ikke ønsker at udvide den nævnte Overenskomst, men foreslaar, at der mellem de to Regeringer afsluttes to nye lignende Overenskomster om Udveksling af Ingeniører og Udveksling af Forstkandidater og Landbrugsstuderende«. Herefter har Landøkonomisk Rejsebureau saa henstillet til Ingeniørorganisationerne selv at tage Sagen op.

Fra de samme nævnte Ingeniørorganisationer kom der i Juni Maaned dette Aar Henvendelse om en Udveksling af unge danske Ingeniører mod czechoslovakiske Land-

væsenselever, hvoraf en Del af dem, som kommer her til Landet, har Landbrugskandidateksamen (Landbrugsingeniøreksamen, som det hedder i Czekoslovakiet). Paa Foranledning heraf indsendte Landøkonomisk Rejsebureau den 8. Juni Anmodning til Landbrugsministeriet om at foranledige, at der forespørges i Czekoslovakiet, om den gældende Overenskomst af 1923 om Udveksling af Landvæsenselever kan ændres derhen, at der bliver Mulighed for, at Danmark kan sende unge polytekniske Kandidater til czekoslovakiske Industriforetagender som Gengæld for de czekoslovakiske Landvæsenselever (Landbrugsingeniører), vi modtager. Nu har Landbrugsministeriet meddelt, at den czekoslovakiske Regering vil være villig til at give Overenskomsten den ønskede Ændring. Udvekslingen vil saa tage sin Begyndelse med det kommende Foraar.

Forhandlinger om Overenskomster af lignende Beskaffenhed er ogsaa indledet med Polen. Der er i Tiden megen Ledighed mellem de unge Ingeniører her i Landet, saa det er naturligt, at de ønsker at komme ud til fremmede Landes Industriforetagender. Nogen Rimelighed kan der være i, at der ydes Gengæld for de mange Landvæsenselever, vi modtager fra Udlandene.

I Tilknytning til Udvekslingen af Landvæsenselever har Landøkonomisk Rejsebureau haft en Del Samarbejde med Gartnerorganisationerne, idet en Del danske Gartnerelever har faaet Plads i England og Tyskland som Udveksling mod engelske og tyske Landvæsenselever.

Som tidligere Aar har Landøkonomisk Rejsebureau fra Justitsministeriet faaet tilstillet et stort Antal Pas-Sager, angaaende hvilke Ministeriet har ønsket en Udtalelse om, hvorvidt Opholdstilladelse skulde gives eller ikke. Tillige har der fra Gesandtskaberne og Konsulaterne samt fra Udlandet været rettet en hel Del Forespørgsler om mange forskellige Forhold; disse Spørgsmaal har Bureauet efter bedste Evne besvaret.

9. Meddelelse om Uddeling af Gammeleje-Legatet og Brødr. Bendix' Jubilæumslegat.

Kammerherre *Juel*: Under Landhusholdningsselskabet er henlagt et Legat, *Gammeleje-Legatet*, hvis Renter ifølge Fundatsen kan anvendes som »en Ærespræmie enten ved Landmandsforsamlinger, Udstillinger eller lignende eller til fremragende Mænd eller Kvinder, der paa en eller anden Maade have gjort sig udmærket fortjente af det danske Landbrug«. Et andet Legat, *Brødr. Bendix' Jubilæumslegat*, der ligeledes er henlagt under Selskabet, kan ifølge Fundatsen uddeles »som Præmie for et paa Landbrugets Omraade eller til dets Bedste udført fortjenstfuldt Arbejde af videnskabelig eller praktisk Art; herunder henregnes ogsaa Besvarelser af de af Landhusholdningsselskabet udsatte Prisopgaver. Subsidiært kan Legatet ogsaa uddeles som Præmie for veldrevne mindre Landbrug«. Af begge disse Legater kan der altsaa uddeles Præmier til Personer, der har udført et fortjenstfuldt Arbejde til Gavn for Landbruget.

Paa Bestyrelsesmødet den 13. Oktober i Aar blev det enstemmig vedtaget paa Forslag af Præsidiets at tildele Forsøgsleder *H. A. B. Vestergaard*, Abed, en Ærespræmie af Gammeleje-Legatet for hans samvittighedsfulde, trofaste og uegennyttige Arbejde ved Fremstilling af særlig værdifulde, yderige Sorter og Stammer af Landbrugets Kulturplanter. Af Brødr. Bendix' Jubilæumslegat vedtoges det at tildele Forsøgsleder *N. A. Hansen*, Aarslev, en Ærespræmie for hans mangeaarige, samvittighedsfulde og utrættelige Virksomhed i Landbrugets Tjeneste, ganske særlig for hans udmærkede Arbejde for rationel Opbevaring og Anvendelse af Staldgødning og Ajle. Endvidere vedtoges det af samme Legat at tildele mag. scient. Fru *Sofie Rostrup* en Ærespræmie for hendes omfattende og ihærdige Arbejde for Udbredelse af Kendskab til Skadedyrene og deres Bekæmpelse i Landbrug og Havebrug. Ærespræmierne, der hver er paa 500 Kr., blev

sammen med de tilhørende Diplomer tilsendt Præmie-tagerne umiddelbart efter Bestyrelsesmødet.

Gammeleje-Legatet, der blev stiftet 1903, er i de for-løbne Aar uddelt til følgende: Dyrlæge *Smith* i Kolding, Statskonsulenterne *Axel Appel*, *Harald Faber*, *J. Jensen*, *P. Aug. Mørkeberg*, *Fr. Hansen* og *K. Hansen*, Forsøgs-leder *L. Helweg*, Forsøgsleder *Karl A. Jørgensen* og Kon-torchef *H. Hertel*. Af Brødr. Bendix' Jubilæumslegat er der ikke tidligere uddelt Ærespræmier af denne Art, idet Legatrenterne hidtil er anvendt dels som Præmier ved Landhusholdningsselskabets Prisopgaver og dels som Præmier for veldrevne, mindre Landbrug.

10. Meddelelse om Uddeling af Selskabets Hædersbelønninger.

Kammerherre *Juel*: Selskabet uddeler som bekendt 3 Slags Hædersbelønninger, nemlig Sølvbægre for Landbo-flid, Duelighedsmedailler for dygtig og tillige lang og tro Tjeneste og endelig Redaktør *J. Pedersen-Bjergaards* Legat for fremragende Ydelser paa Landbrugsbinærin-gernes Omraade.

Der er i Aar indkommet 7 Indstillinger fra Landbo-foreninger vedrørende Hædersbelønninger for Landboflid, og følgende har derefter modtaget Sel-skabets Sølvbægre: *Frederik Jepsen og Hustru*, Hørme-sted Sogn, Horns Herred, Hjørring Amt, som har mod-taget det store Sølvbæger, Husmand *Hans Peter Hansen (Banke) og Hustru*, Billesbølle, Fjeldsted Sogn, Vends Herred, Odense Amt, *Frands Mølgaard og Hustru*, Fa-sterholt Mark, Arnborg Sogn, Ringkøbing Amt, *Peter Husum Jensen og Hustru*, Skjærlund, Brande Sogn, Vejle Amt, *Jens Jacob Rasmussen og Hustru*, Aagaard, Thyre-god Sogn, Vejle Amt, *Niels Hansen og Hustru*, Frøstrup, Lunde Sogn, Ribe Amt, og *Karen Marie Adsersen*, Kast-kær, Lunde Sogn, Ribe Amt (Enke efter Husmand Stefan Adsersen), som alle 6 har modtaget det almindelige Sølvbæger.

Hvad Duelighedsmedailler angaar, vil D'Hrr. erindre, at Selskabet aarlig kan uddele indtil 20 Sølvmedailler til Tyende paa Landet og Landarbejdere (Mænd og Kvinder), der har udvist særlig Dygtighed i et eller flere til Landbrug, Havebrug eller Skovbrug hørende Fag og har præsteret lang og tro Tjeneste. I Aar er indkommet 33 Ansøgninger om Tildeling af Medaillen, deraf har 2 Kvinder, 17 Mænd og 1 Ægtepar faaet tildelt Medaillen; af disse er 6 gaaet til Jylland, 10 til Sjælland og 4 til Lolland-Falster. Jeg ved ikke, om D'Hrr. vil høre Navnene paa dem, der har faaet Duelighedsmedailler i Aar; de vil jo senere fremkomme i Aarsberetningen.

Hvad endelig angaar *Redaktør J. Pedersen-Bjergaards Legat* for særlig fremragende Virksomhed paa Landbrugsbinæringernes Omraade er der i Aar indkommet 15 Ansøgninger, og der er derefter uddelt ialt 12 Præmier, nemlig 9 Sølvbægre og 3 Hædersdiplomer. Navnene paa disse Præmietagere vil ligeledes blive optaget i Aarsberetningen, men saafremt det maatte ønskes, vil Navnene blive oplæst.

11. Meddelelse om Landbrugsraadets Virksomhed i 1928.

Denne Meddelelse blev afgivet af Forpagter *Chr. Sonne* og findes optaget i Tidsskriftets Januar-Hefte, S. 35—43.

Efter de givne Meddelelser fremkom følgende Udtalelser:

Landstingsmand, Gaardejer *Gunnar Fog-Petersen*: Præsidenten nævnte, da han omtalte Landbrugsraadets Virksomhed, Udsendelsen af dets regelmæssige Meddelelser som et Led i dets Overvaagen af Landbrugets Eksport. Jeg tror, disse Meddelelser med deres nøgterne Syn paa Eksporten og Priserne og den kortfattede Redegørelse derfor er til stor Nytte baade i Ind- og Udland og noget, som Landmænd i Almindelighed sætter megen Pris paa. Jeg ser derfor ogsaa med Glæde, at vor Dagspresse i saa

høj Grad, som Tilfældet er, bringer disse Meddelelser videre ud til det danske Publikum og maaske ogsaa til Udlandet. Men Dagspressen er, som det er dens Pligt at være, meget lydhør overfor de Stemninger, som behager Læserne, og derfor ser man, naar det glædelige indtræffer, at Priserne paa Smør og Flæsk gaar i Vejret, dette udbasuneret i Dagspressen Uge for Uge med meget stærke Betegnelser, som giver Indtryk af — Glæden bliver saa stærk — at vi er oppe paa svimlende høje Priser. Priserne sammenlignes med Fortidens; der nævnes, at vi ikke i mange Aar har haft saa høje Priser o. s. v. Jeg tror, dette er skadeligt; det er skadeligt af Hensyn til Eksporten udadtil, og jeg tror heller ikke, det gavner Hjemmemarkedet, som efterhaanden ikke er helt uden Betydning for vor Produktion. Nu véd jeg vel, at det ikke er muligt — det vil jeg heller ikke paa nogen Maade tilraade — at gennemføre en Ordning, hvorved disse Meddelelser overhovedet ikke bliver offentliggjort, det kan slet ikke lade sig gøre, men jeg vilde tro, det var praktisk, om Landbrugsraadet henstillede til Pressen, der er organiseret lige saa vel som, maaske bedre end, Landbruget, at have Øje for den Side af Sagen, at det kan skade Handelen, naar det altfor stærkt slaas fast, at Priserne er saa særdeles høje og tilfredsstillende.

Med det samme, jeg næver dette, vil jeg gøre opmærksom paa, at det maaske ogsaa var en Opgave for Landbrugsraadet at sørge for, at Noteringen, i hvert Fald paa Københavns Kvægtorv, blev noget mere i Overensstemmelse med den virkelige Handel, end den er nu. Saaledes som Københavns Kvægtorvs Priser offentliggøres i Dagspressen, bevæger de sig i Aarets Løb, fra Januar til December, jeg tænker; et Par Gange fra den Pris, der virkelig betales eller derunder, og ned til Nul og derunder, idet de saa ofte i Aarets Løb falder 5 Øre uden at stige i tilsvarende Grad, at man, hvis man talte det sammen fra Marked til Marked, ikke alene vilde komme ned paa Priser, der laa ved Nul, men man vilde endog

komme til det Resultat, at man skulde betale en betydelig Sum for overhovedet at komme af med sine Kreaturer. Jeg tror, det skyldes, at Opkøberinteresser staar bag ved de Meddelelser, der gives til Dagspressen. Det er ganske sikkert et uheldigt Forhold. De Opkøbere, som kommer fra Udlandet, sætter maaske nok Pris paa det, men det er ikke heldigt set fra Producenternes Side, og det er heller ikke heldigt for Producenterne, naar de skal sælge til Opkøbere herhjemme. Jeg tillader mig at henlede Landbrugsraadets Opmærksomhed paa dette Forhold.

Forpagter *Sonne*: Jeg tror, de Udtalelser, Landstingsmanden fremsatte, finder fuld Genklang i vore Sind.

Med Henblik paa det sidste Forhold: Noteringerne paa Københavns Kvægtorv, kan jeg sige, at det netop i den allersidste Tid er optaget af Landbrugsraadet, og der er Undersøgelser i Gang. Jeg tror, man er kommet — og yderligere vil komme — til det Resultat, at det ikke alene er Københavns Kvægtorvs Notering, det drejer sig om, det er vist omtrent over hele Linien, at der tiltrænges Ændring, bedre Tilpasning af Noteringen til de virkelig betalte Priser.

Maa jeg med Hensyn til Udtalelserne vedrørende den af Dagspressen for at behage Læserne tilkendegivne Glæde over de gode Priser, vi dog til Tider og heldigvis nu i den sidste Tid kan glæde os over, sige, at det er ganske sikkert rigtigt, at det er mindre heldigt, at denne Glæde faar altfor ubehersket Udtryk, og der er vist fra Landbrugsraadets Side Beredvillighed til at søge at afværge, at Glæden gaar ud over de rette Grænser. Men jeg véd ikke, om der haves gunstige Erfaringer for, at Dagspressen er saa let at faa i Tale og at faa til at rette sig efter de Ønsker, der forelægges fra Landbrugsraadet — vi beklager os ikke over vort Forhold til Dagspressen, men jeg har det Indtryk, at den ikke er saa let at faa til at følge en bestemt udstukket Linie; Forskrifter tror jeg ikke, Dagspressen vil være tilfreds med at faa

udfærdiget. Jeg tror imidlertid at turde sige paa Landbrugsraadets Vegne, at vi meget gerne vil slutte os til denne Henstilling fra Landstingsmand Føg-Petersen om, at man ikke i altfor høj Grad giver denne Glæde Luft; jeg tror ogsaa, det er uheldigt.

Folketingsmand, Gaardejer *P. P. Pinstrup*: Jeg tror, denne Stemningstilkendegivelse fra Pressen falder paa 2 Maader; en Del af Pressen siger som saa: Slaa det stærkt op, det er storartet. En anden Del af Pressen siger: Nu er Smørret steget igen, nu er det saa meget dyrere, der er ingen Grænser for, hvad de Agrarer tager ind. Det vil vist derfor ikke være let at øve nogen betydende Indflydelse paa dette Forhold; man kunde risikere, at et eller andet Blad skrev: Naa, ja, Forbrugerne maa ikke faa at vide, hvor meget Landbrugsprodukterne er steget, og hvor stærkt Agrarerne skovler ind o. s. v. I øvrigt er jeg ganske enig med Landstingsmanden i de Udtalelser, han fremsatte, og jeg takker ham derfor. Det er ret dyrt at fremstille de nævnte Meddelelser, men vi tillægger de Oplysninger, der bringes, megen Betydning.

Hvad Noteringen angaar, er der sikkert dør et svagt Punkt. Paa Københavns Kvægtorv, hvor Noteringsudvalget, saa vidt jeg husker, bestaar af 4 Repræsentanter for Slagterne, 3 for Kommissionærerne og 1 for Landbruget, og Repræsentanten for Landbruget er en Stor-eksportør, er der sikkert noget at gøre, og der er ogsaa noget at gøre andre Steder, men saa grelt som her er det vel næppe; det er faktisk saaledes, at Noteringen er mere vildledende end vejledende for Landmændene. Vi har som sagt taget dette Spørgsmaal op til Undersøgelse og haaber paa en Reform.

12. Meddelelse fra Udvalget for Afsætning af dansk Sædefrø til Udlandet.

Forpagter *Sonne*: Udvalgets Virksomhed til Fremme af Afsætningen til Udlandet af dansk Sædefrø gaar som bekendt fornemmelig ud paa at aabne Interessenter i

Udlandet bekvem Adgang til ved sammenlignende Dyrkning ogsaa med stedegne Kulturformer at vinde Kendskab til den Dyrkningsværdi, der i det paagældende Land kan tillægges gode danske Sorter og Stammer.

Med dette for Øje er der ogsaa i det forløbne Aar afgivet Frøprøver saavel til saadanne Dyrkningsforsøg som til mere videnskabeligt Brug, og Anmodningerne om at faa tilsendt Frø indgaar dels direkte til Udvalget, dels gennem Udenrigsministeriet, indenrigske Landbrugsinstitutioner, Frøhandlerfirmaer m. fl.

Det Frø, der afgives i nævnte Øjemed, leveres ordinært samlet og vederlagsfrit direkte fra Udvalget, der i Reglen modtager Frøet gratis fra Stammeejerne. Hvor der imidlertid rekvireres større Frøsendinger af handelsmæssig Karakter — til almindelig Brug eller til Videreforhandling — giver Udvalget Dansk Frøhandlerforening Meddelelse herom, saaledes at Eksportfirmaerne faar Lejlighed til at afgive Tilbud.

Til Vejledning for udenlandske Interessenter har der i en Række Aar foreligget en paa Engelsk affattet Oversigt over de danske Sorter og Stammer, som Udvalget har kunnet anbefale til Forsøgsdyrkning. I 1924 blev denne Oversigt revideret og forelaa da med Opgivelse og Karakteristik af 38 Kulturformer. I indeværende Aar er der imidlertid udarbejdet en ny Oversigt, som omfatter 41 Sorter og Stammer.

Antallet af udenlandske Adressater og af Frøprøver tilsendt disse er ikke noget direkte Maal for Omfanget af den paagældende Udsendelse af Frø, idet Modtagere i adskillige Lande besøger Frøets Fordeling til flere Forsøgssteder indenfor Landets Grænser. Aarets Udsendelse af 101 Frøprøver til 22 Modtagere bør bedømmes under Hensyn hertil.

Udvalgets Virksomhed er imidlertid ikke begrænset til den her nævnte Udsendelse af Frø. Det faar saaledes fra Landbrugsministeriet sendt mange Sager til Gennemsyn og Erklæring, herunder navnlig Sager vedrørende Im-

port- og Eksportbestemmelser i forskellige Lande m. v. Og endvidere søger saavel Organisationer som Private Oplysninger hos Udvalget eller paakalder dets Indskriden paa dertil given Foranledning. Saaledes kan anføres, at Landbrugsraadet gjorde Udvalget opmærksom paa ondartede Publikationer, fremkomne paa New Zealand og støttede fra autoritativ Side, gaaende ud paa, at de danske Stammer af Hundegræs udvælges mere efter deres Evne til at give Frø end til at give Foder, hvorhos det antydedes, at de danske Landmænd bruger udenlandsk Hundegræs til deres egne Marker og eksporterer det Hundegræs, de selv avler. Mod disse urigtige Paa-stande tog Udvalget kraftigt til Genmæle ved en Redegørelse, som tilsendtes det danske Generalkonsulat i Sydney med Anmodning til dette om at tage sig af Sagen paa den Maade, som skønnedes virksomst.

Som i de forudgaaende Aar har der ogsaa i Aar været Vanskelighed ved at faa Modtagerne af det udsendte Frø til at afgive Beretning om Resultatet af den foretagne Dyrkning, og energisk Paamindelse herom fra Udvalgets Side har været nødvendig for i det hele taget at faa indsamlet et nogenlunde fyldigt og oplysende Materiale. Adskillige af de modtagne Rapporter om Dyrkningsresultatet af de udsendte Frøprøver lider i øvrigt af den væsentlige Fejl, at der savnes Oplysning om, hvorledes en sammenlignende Dyrkning med tilsvarende stedegne Kulturformer er faldet ud — en Mangel altsaa, som i høj Grad reducerer Værdien af det modtagne Talmateriale.

Om Dyrkningsresultatet af udsendte Frøprøver foreligger der Beretninger fra 12 forskellige Lande, og Flertallet af disse omhandler en Række Prøver, der har været Genstand for fleraarig Dyrkning, hvorhos der jævnlig i de enkelte Lande har været iværksat samtidig Prøvedyrkning paa flere Stationer.

En samlet Beretning om Dyrkningsresultaterne for de senere Aar er under Udarbejdelse og ventes afgivet i en

nær Fremtid. Ogsaa under Hensyn hertil er der ved denne Lejlighed næppe Anledning til at komme dybere ind paa denne Side af Sagen. En kort Meddelelse om nogle Hovedpunkter bør dog ogsaa her afgives.

Af de udsendte Kulturformer er vel nok Strynø Barres VI den, som i en Række Lande har tiltrukket sig størst Opmærksomhed. Den viser gennemgaaende et stort Mængdeudbytte; men ogsaa naar Tørstofprocenten tages i Betragtning, har den de fleste Steder klaret sig smukt i Konkurrencen. Den roses som en ensartet valseformet Type med faa Rødder, hvorhos dens Utilbøjelighed til at give Stokløbere fremhæves.

Vore kaalbroksikre Kaalroestammer har ved Dyrkning flere Steder i England vundet anerkennende Opmærksomhed.

I flere Lande har Fodersukkerroe, Marienlyst V, klaret sig godt i Konkurrencen, og for Turnipsens Vedkommende gælder det samme om Østersundom Stammen.

Forskellige danske Græsser har ved flersidige Forsøg i Tyskland vundet Anerkendelse og hævdes at udmærke sig ved god Spireevne og ubetinget Renhed samt en kraftig og regelmæssig Vækst. Særlig fremhæves i saa Henseende Hundegræs, Engsvingel og italiensk Rajgræs. Ogsaa Sildig Rødkløver, Hersnap Stamme, har i Tyskland paa 2 Forsøgssteder givet et Udbytte, som for første Slæts Vedkommende betegnes som udmærket og alle andre prøvede Sorter betydelig overlegent. I andet Slæt — efter en fremtrædende Tørkeperiode — gav den derimod kun et forholdsvis ringe Udbytte.

Endnu skal omtales den Forsøgsdyrkning med tidlig Rødkløver af Stammerne Øtofte og Tys-tofte 40, som Udvalget har faaet iværksat med mulig Frøavl til vort Brug for Øje. Der er tidligere givet Meddelelse om en truffen Aftale med Canadian Seedgrowers'

Association om at søge iværksat en af den kanadiske Regering overvaaget Fremavl af disse 2 Stammer.

Paa 3 Forsøgsstationer i Canada er disse 2 Stammer blevet udsaaet. Øtofte Stammen har overalt vist sig vinterfast, medens Tystofte Stammen paa den ene Forsøgsstation udvintrede med en for høj Procent. Der foreligger endnu ikke Oplysninger om Stammernes frøgivende Evne, men disse ventes snart at ville indgaa, og der foreligger Udtalelser, der lader formode, at Frøsætningen vil have været tilfredsstillende. Ogsaa i Aar er der herfra sendt Frø af de ommeldte Stammer til Canada.

Efter Direktør *Dorph-Petersens* Rejse til Polen i 1925, hvor han ved Landbrugskongressen traf Aftale med forskellige Fagmænd om at faa prøvet de to forannævnte Kløverstammer ved Forsøg forskellige Steder i det østlige Mellemeuropa, blev der af disse sendt Udsædsprøver, bl. a. til Forsøgsinstituttet i Prag. Og herfra foreligger Oplysning om, at begge Stammer har klaret sig udmærket, baade hvad Udbytte og Vinterfasthed angaar. Heller ikke herfra foreligger Meddelelse om Frøudbytte, men der udtales Forventning om, at Stammerne i saa Henseende vil staa Maal med de stedege.

13. Betænkning fra Udvalget vedrørende Forsøg med de forskellige Tagdækningsmaterialer.

Kammerherre *Juel*: I Efteraaret 1925 nedsatte Selskabet — paa Foranledning af senere afdøde Baron *Wedell-Neergaard* til Svenstrup — et Udvalg vedrørende Forsøg med de forskellige Tagdækningsmaterialer. Udvalget kom til at bestaa af Baron *Wedell-Neergaard*, der blev Udvalgets Formand, Lensgreve *Danneskiold-Samsøe* og Arkitekt *Gotfred Tvede* som Selskabets Repræsentanter; endvidere blev der rettet Anmodning til De danske Statsbaner, Statsprøveanstalten og Teknologisk Institut om hver at udpege et Medlem til Udvalget. De 3 Institutio-

ner indgik beredvilligt herpaa og valgte henholdsvis Overarkitekt *Seest*, Direktør *Schjerbeck* og Bygningsingeniør *Juel Jørgensen*. Efter at Baron Wedell-Neergaard i Januar 1926 var afgaaet ved Døden, indtraadte jeg i Udvalget som dets Formand.

I sin Henstilling til Selskabet udtalte Baron Wedell-Neergaard, at da han ansaa det for at være af Betydning snarest at faa et foreløbigt Resultat, kunde et nedsat Udvalg maaske begynde med at »samle og publicere de Erfaringer, der alt haves og de Materielprøver, der foreligger«. Men dernæst var det Baron Wedell-Neergaards Tanke, at der skulde anstilles Forsøg paa langt Sigt, d. v. s. Oplægning af Tage af de forskellige Materialer, der saa skulde undersøges og bedømmes igennem en længere Aarrække.

Udvalget holdt sit første Møde i April 1926, og der forelaa her Henstilling fra Præsidiet om, at man i hvert Fald ikke foreløbig skulde anstille direkte Forsøg med Oplægning af Tage, men man skulde indskrænke sig til at indsamle og senere offentliggøre allerede foreliggende Erfaringer paa Tagdækningens Omraade. Udvalget nedsatte et Underudvalg, bestaaende af Arkitekt *Tvede* og Direktør *Schjerbeck*, der fik til Opgave at foretage Undersøgelser af forskellige gamle Tage og det under disse værende Træværk, samtidig med, at man enedes om at tage Ventilationsspørgsmaalet op som et Sagen nærliggende og meget vigtigt Spørgsmaal.

I Vintrene 1926—27 og 1927—28 foretog dette Underudvalg forskellige Undersøgelser og foretog nogle Forsøg, bl. a. paa en større Forpagtergaard i Sydsjælland. Som Resultat af de ved disse Undersøgelser og Forsøg vundne Erfaringer afgav Underudvalget en Betænkning til Udvalget, som derefter holdt Møde i April Maaned i Aar. Selve Udvalget har derefter i Juli Maaned i Aar afgivet en Betænkning til Selskabet.

Efter at Betænkningen havde været forelagt Bestyrelsesraadet paa dettes Møde i Oktober, blev den offentlig-

gjort i November-Heftet af »Tidsskrift for Landøkonomi«, saa d'Hrr. Medlemmer af Selskabet har haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med den; jeg skal derfor kun ganske kort omtale den her.

Hovedindholdet af Betænkningen er dette, at Udvalget paa Grundlag af de ved Undersøgelserne indvundne Erfaringer er kommet til den Overbevisning, at naar man blot sørger for, at den varme Staldluft ikke kan komme op og fortætte sig ved Berøring med det kolde Tag, saa er Spørgsmaalet, om hvilket Tagmateriale, der skal benyttes, væsentlig afhængig af den øjeblikkelige Pris paa de forskellige Materialer. Udvalget har da særlig samlet sin Opmærksomhed om Ventilationsspørgsmaalet og har da søgt at give en Anvisning paa, hvorledes man er i Stand til at bevare Træværket i Tage over Staldbygninger, naar Tagene er tækket med koldt Materiale, saasom Tagpap, Tagsten, Jern og lignende. Ved de gode gamle Rør- og Straatatage, som man nu — vel væsentlig af brandtekniske Hensyn — for en væsentlig Del er gaaet bort fra, var man ikke udsat for den Kalamitet, som man nu har ved de kolde Tage. Grunden til, at Træværket i de kolde Staldtage som Regel har saa kort Levetid, er den, at den fugtige, varme Ange fra Stalden faar Adgang til Loftet, den vandfyldte Luft fra Stalden fortættes til Vand ved at slaa op mod den kolde Tagflade, Træet driver af Vand og ødelægges i Løbet af relativt faa Aar. Det gælder derfor om at forhindre, at Angen faar Adgang til Træværket. Dette kan ske ved, at der over hver Nedkastningslem bygges en Skorsten, hvori anbringes en praktisk selvluukkende Lem, saaledes som det nærmere er vist paa Tegningen i Betænkningen. Det er Medlem af Udvalget, Arkitekt Gotfred Tvede, der har konstrueret denne Skorsten.

Spørgsmaalet om Forsøg paa langt Sigt med Oplægning af Tage af forskellige Materialer — saaledes som oprindeligt foreslaaet — har Udvalget overvejet, men har ikke iværksat saadanne Forsøg, idet Udvalget er kommet til

den Anskuelse, at saadanne Forsøg ikke vil være formaalstjenlige. Disse Forsøg maatte nemlig strække sig over en meget lang Aarrække, og naar den Tid var gaaet, vilde antagelig Markedet for Tagdækningsmaterialer være et ganske andet end nu. Sandsynligvis vil til den Tid Interessen dreje sig om Materialer, som slet ikke har kunnet være med i saadanne Forsøg, og disse vilde da være uden større Interesse eller i hvert Fald ufyldstgørende.

Udvalget har ikke ment at kunne komme ind paa at give Forskrifter for, hvilke Tagmaterialer man fortrinsvis bør vælge; inden for alle Grupper af saadanne Materialer kan der nemlig være udmærket egnede Kvaliteter, og selv det bedste Tagdækningsmateriale kan virke utilfredsstillende, naar det oplægges mangelfuldt. I al Almindelighed gælder det om at anvende Tagdækningsmaterialer af saa god en Kvalitet som muligt, og Udvalget anbefaler eventuelt at lade Materialernes Egenskaber undersøge paa Statsprøveanstalten.

— Som før nævnt er Betænkningen offentliggjort i »Tidsskrift for Landøkonomi«, men da saavel Præsidiets som Bestyrelsesraadet fandt det ønskeligt at faa den bragt ud til Offentlighedens Kundskab i saa vid Udstrækning som muligt, er der taget en Del Særtryk, som Selskabet har udsendt til Landboforeninger, større Husmandsforeninger, Landbrugsskoler, en Del Højskoler samt alle Landbrugs- og Dagblade. Bladene er blevet anmodet om at meddele, at alle interesserede vil kunne faa Eksemplarer af Betænkningen gratis tilstillet ved Henvendelse til Landhusholdningsselskabet, saa langt Oplaget strækker, og der er sket mange Henvendelser til Selskabet i den Anledning.

14. Forslag om Ændring af § 16 i Selskabets Love.

Forpagter *Sonne*: Jeg har allerede tilladt mig at henpege herpaa under Omtalen af det tidligere Punkt paa

Dagsordenen: Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling. Jeg gjorde opmærksom paa, at man saavel indenfor Bestyrelsesraadet som indenfor Præsidiets skønner, at det vilde være ønskeligt at faa noget lettere Adgang end den nu i § 16 foreliggende til at foretage Ændringer i Selskabets Love. Der staar nu: »Forandringer i foranførte Love kan kun træde i Kraft efter at være forhandlede først i et Bestyrelsesmøde og dernæst paa to efter hinanden følgende ordentlige Generalforsamlinger«. Dette vil sige, at der maa hengaa et Aar mellem de to saaledes afholdte Generalforsamlinger. Bestyrelsens Forslag gaar ud paa, at man i nævnte Paragraf stryger Ordet »ordentlige« og efter Ordet »Generalforsamlinger« indsætter: »hvoraf den første skal være den ordentlige«, saaledes at Paragrafen kommer til at lyde: »Forandringer i foranførte Love kan kun træde i Kraft efter at være forhandlede først i et Bestyrelsesmøde og dernæst paa to efter hinanden følgende Generalforsamlinger, hvoraf den første skal være den ordentlige«. Dette Forslag tillader vi os hermed at forelægge til Generalforsamlingens Vedtagelse. Jeg véd ikke, om nogen ønsker at udtale sig derimod. Jeg skal blot tillade mig at gentage, at ganske uanset den Skæbne, der bliver Forhandlingen om Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling til Del, maa Selskabets Bestyrelse og Præsidium ansé det for ønskeligt, at vi har noget lettere Adgang til at indføre Lovændringer end den nu foreliggende. Der er vist ingen Fare for, at der leges Himmelspræt med Selskabets Love, saa jeg tror, man uden Betænkelighed kan give Forslaget sin Tilslutning.

Hvis ingen udtaler sig derimod, vil jeg betragte Forslaget som godkendt.

Et Medlem: Det skal saa frem igen næste Aar, saa vi har Lov til at tænke nærmere over det.

Forpagter Sonne: Ja, der er ikke forgrebet noget. (Ophold). Saa vil jeg betragte Forslaget som vedtaget.

15 og 16. Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1929—30.

Forpagter *Sonne*: Der er nogle Ændringer, som jeg skal tillade mig at gøre opmærksom paa. Der er for det første Konto 1: Medlemskontingenter; der er foreslaaet opført 13,000 Kr., det er mere stemmende med det nuværende Medlemsantal.

Under Konto 11: Anskaffelse og Uddeling af Skrifter er Beløbet nedsat med 300 Kr. som en Følge af, at Udgifterne til Anskaffelse af Landøkonomisk Aarbog er gaaet ned paa Grund af Nedgang i Medlemsantallet.

Under Konto 20: Husleje og Inventarium er Indtægten gaaet ned med 4000 Kr. som Følge af Planteavlsudvalgets Flytning. Udgiften er gaaet ned med 4400 Kr., idet Selskabets Husleje er gaaet 4400 Kr. ned, da vi har afgivet Lokaler til Ejeren af Huset, Forsikringsselskabet »Danmark«. Naturligvis er Landhusholdningssselskabets Installation derved blevet noget mere afgrænset end tidligere; jeg kan anbefale D'Hrr., naar De kommer paa Landhusholdningssselskabets Kontor, at se ind, hvorledes den nyindrettede Sal er blevet; det er virkelig blevet en rigtig smuk Sal med et stort Bord, om hvilket der kan sidde 18 Personer, og der er Plads udenom, saa det er ikke saa ringe et Lokale; det er meget pynteligt, saaledes som det nu fremtræder.

Under Konto 21 er Udgifterne til Kontoret sat ned med 400 Kr. paa Grund af Prisnedgang paa Kontorsager.

Under Konto 25: Udgivelse af »Tidsskrift for Landøkonomi« er Udgiften nedsat med 500 Kr. paa Grund af Nedgang i Trykningsudgifterne.

Under B er hele den tidligere Post: Assistance for Statskonsulenten i Svineavl 8800 Kr. gaaet ud, idet Stillingen som Statskonsulent i Svineavl er nedlagt, og Svineavlsassistenterne er overgaaet til De samvirkende danske Andels-Svineslagterier.

Under C, Konto 9: Fond, tilhørende Foreningen af jydsk Landboforeninger er Renteindtægten forøget med 100 Kr. paa Grund af Udtrækning og Køb af Obligationer.

Endelig er under Konto C 17: Købmand Jørgen Sørensen og Hustru Cecilie Sørensen, født Langes Legat Renteindtægten forøget med 250 Kr., idet Kapitalen efterhaanden er vokset paa Grund af Opsparing i Henhold til Legatfundatsen. —

Forslag til Virksomhedsplan for 1929—30 og Forslag til Budget for samme Tidsrum vedtoges.

F. Hempel Syberg.

(Født 12. April 1837. — Død 12. Februar 1929).

Da Forpagter *Hempel Syberg* i den høje Alder af 91 Aar afgik ved Døden, mistede det fynske Landbrug en Mand, der i over en Menneskealder har været som et Samlingsmærke inden for dets Forningsliv og haft en Betydning for dette, som i Nutiden ingen anden Fynbo har haft.

Hempel Syberg fødtes i Lydinge Møllegaard paa Fyn. Som ungt Menneske arbejdede han paa nogle fynske Godskontorer, blev derefter Underforvalter først paa Gjedsersgaard, senere paa Ourupgaard, og i *Edw. Tesdorpf*, den Gang Danmarks betydeligste Landmand, fik han en Husbond, hvis vækkende og ansporende Indflydelse fik den største Betydning for ham som for de andre dygtige unge Mænd, Tesdorpf antog som Medhjælper. I Aarene 1864—66 var han Forvalter paa Skjoldemose, 1866 forpagtede han den under Grevskabet Muckadell hørende Hovedgaard Gjelskov i Svendborg Amt; i 32 Aar sad han inde med denne Forpagtning, hvorefter han indtil 1916 fik Gaarden »Ensomhed« i Fæste; men paa Grund af dens ensomme Beliggenhed tog han ikke fast Bopæl paa den, men flyttede til Odense.

Hempel Sybergs praktiske Landmandsgerning udførtes altsaa fornemmelig paa Gjelskov. Ejendommen var forsømt, da han tiltraadte Forpagtningen: Jorderne var tildels udrænedede, Besætningen tarvelig, Bygningerne daarligere, Maskiner og Redskaber gammeldags. Han raadede kun over smaa Midler, men med den sejge Energi, der var ham egen, bragte han ved en Række gennemgribende Foranstaltninger Ejendommen paa Fode, snart søgte Elever til ham — i mange Aar var Gaarden Lærested for Landhusholdningsselskabets Lærlinge —, og en Mængde unge Landmænd lærte Landbrug hos ham. Det var i Kornsalgstiden, Hempel Syberg begyndte som Landmand, men hans Interesse for Mejeribrug og Kvægavl var bleven vakt ved Gerningen under Tesdorpf, og han blev en af Foregangsmændene for det nye, der var i Gennembrud inden for Landbruget; flere Forsøg paa Mejeribrugets Omraade blev med Professor *Segelcke* som Vejleder foretaget paa Gjelskov, og Hempel Syberg kom efterhaanden i intim Føling med de fynske Mejeribestyrere.

Han blev ledet ind paa den organisatoriske Virksomhed, som blev hans Livs uvisnelige Fortjeneste. Han var et sjældent organisatorisk Talent, ogsaa et agitatorisk, men uden at bruge stærke Ord eller store Fagter, tværtimod stilfærdig af Tale og Optræden, der fik Menneskene til at følge sig ved den rolige Vederhæftighed, hans Person ejede, ved den Erfaring, som mærkedes bag hans Ord, og ved den sejge Energi, med hvilken han stilfærdigt arbejdede mod de Maal, han havde sat sig. Han drøftede de forskellige Sager, der optog ham, med Folk han havde Tillid til, og havde han sat sig et Maal, slap han det aldrig af Syne, selv om Forsøgene paa at naa det foreløbig glippede. Han forenede altsaa Jævnhed med Kraft. Og dertil kom, at alle vidste, han var en uegennyttig Mand, der uselvsk stillede sin Tid og Kraft til Landbrugets Raadighed. Det er da ikke at undres over, at han paa sin Fødeø fik en Indflydelse som ingen

anden, og at Fynboerne tillidsfuldt fulgte ham, naar hans Forslag skulde gennemføres.

Det er et stort Antal Foranstaltninger, Hempel Syberg har taget Initiativet til eller været med til at gennemføre paa Fyn, saa mange, at det her vilde føre for vidt at komme nærmere ind derpaa. Følgende skal kun nævnes her: Det var paa hans Tilskyndelse, at allerede i 1889 oprettedes »Centralforeningen for Andelsmejerier i Fyns Stift«, der 1895 afløstes af »Fyns Mejeriforening«, hvis Formand han senere blev, at de fynske Mejeriudstillinger begyndte i 1894, og at Centralforeningen ansatte en Mejerikonsulent. Det var ligeledes paa hans Initiativ, at de provinsielle Mejeriforeninger sluttede sig sammen i »De samvirkende danske Mejeriforeninger«, hvad der gav Stødet til, at de 2 Mejeristatistikere — Smørpris- og Mejeridriftsstatistikeren — blev slaaede sammen under »Udvalget for Mejeristatistik«, for hvilket Hempel Syberg blev Formand som ogsaa for det »Voteringsudvalg«, der nu optog et Samarbejde med Grosserersocietetets Komité om den ugentlige Smørnotering. I en Aarrække var han endvidere Formand for det fynske Mejeriudvalg og de fynske Mejeriudstillinger. Han var altsaa en inden for Erhvervet anset Mand, hvad der bl. a. viste sig, da Landhusholdningsselskabet optog Spørgsmaalet om en videregaaende Uddannelse af Mejeripersonalet og anmodede ham om at tiltræde det 7-Mands Udvalg, som Selskabet nedsatte til Drøftelse af Sagen.

Blandt de Opgaver, Hempel Syberg stillede sig som Leder af den nys nævnte Centralforening, var bl. a. Foranstaltninger til at forhindre Driftstab ved Mund- og Klovesyge, og i 1895 oprettedes med ham som Formand den fynske Forsikringsforening mod Driftstab ved denne Sygdom. Som Næstformand i Svendborg Amts landøkonomiske Selskab blev han valgt ind i Bestyrelsen for De samvirkende fynske Landboforeninger (den Gang Fyens Stifts patriotiske Selskab), han blev Formand for Samvirkenshedens Kvægbrugsudvalg, og paa hans Henstil-

ling begyndte Samvirksomheden i 1894 at foranstalte 2-aarige Konkurrencer mellem hele Kvæghold i Fyns Stift, for hvilke han blev Formand. Han foranledigede, efter Forhandling med Konsulent *Bøggild*, at der ved Konkurrencerne skulde »iværksættes maanedlig Prøvemalkning med Fedtbestemmelser samt Kontrol med Kraftfodermængden og Regnskabsføring ved en dertil lønnet Medhjælper«. Han hørte altsaa til Rækken af de Mænd — Bestyrer *L. Hansen*, Kildebrønde Andelsmejeri, Godsejer *Harald Branth*, Forstander *Niels Pedersen*, Statskonsulent *Frederik Hansen* m. fl. —, der ved deres Gerning og Eksempel banede Vejen for Oprettelsen af Kontrolforeninger. Han interesserede sig stærkt for disse og for Kvægavlsforeningerne, og da de sidste sluttede sig sammen i en Fællesledelse, valgtes han til dennes Formand. Endelig kan det nævnes, at han gav Stødet til Oprettelsen af den i 1894 dannede Forsikringsforening for Avlstyre i Fyns Stift, for hvilken han ogsaa blev Formand.

For Mejerierne og Kvægbruget glemte Hempel Syberg ikke Svineavlen. Han virkede for Oprettelsen af Svineavlscentre og Svineavlsforeninger, og da disse paa hans Foranledning i 1905 sluttede sig sammen paa Fyn i en Fællesledelse, blev han dennes Formand. Og han var Formand for Bedømmelsesudvalget for Svineavlscentre i Fyns Stift og for den først oprettede Forsøgsstation for Svin.

Der var endnu forskelligt at nævne, som Hempel Syberg har arbejdet for og tildels ledet, bl. a. har han været Formand for et Par Hesteavlsforeninger, De samvirkende danske Landboforeningers Husholdnings-Aftenskolekursus, Selskabet til Udgivelse af »Fyns Stifts Landbrugstidende«, Leder af det fynske Konsulentkontor o. s. v. Der skal — og unægtelig med en vis Berettigelse — engang være bleven brugt den spøgefulde Vending om ham, at han var »den fynske Landbrugsminister«.

Det var saaledes mange Jern, Hempel Syberg fra Tid

til anden havde haft i Ilden, og et overordentlig stort og samfundsnyttigt Arbejde har han gennem Aarene udført i Landbrugets Tjeneste, og dette til Trods for hans i mange Aar skrøbelige Helbred, der fordrede et strængt regelmæssigt Liv, som han med sin faste Karakter gennemførte og anvendte til Arbejde. Foruden at være en klog Mand, der forstod at holde de mange Traade, der løb sammen i hans Hænder, ude fra hverandre, var Hempel Syberg en elskværdig og hjælpsom Mand, som alle, der samarbejdede med ham, kom til at holde af.

Ydre Tegn paa Samtidens Paaskønnelse var bl. a. Kommandørkorset og Sølvkorset, Segelcke-Medailen — sjælden og derfor særlig hæderfuld —, den ham skænkede Æresgave i Form af et Mindelegat, og den Æresbolig, han havde i Patriotisk Selskabs Bygning i Odense. Af Bestyrelsen for De samvirkende fynske Landboforeninger og af Fyns Mejeriforening var han Æresmedlem.

Hempel Syberg havde i sin Ungdom staaet i Lære hos Mænd, der dengang gik forrest i Arbejdet for det danske Landbrugs Udvikling, og han hørte til dem, der tog Arven og Forpligtelserne op. Selv blev han en Foregangsmand blandt sine Samtidige, en Læremester for et yngre Slægtled og en Fører inden for det fynske Landbrugs Organisationsliv. Hans Livsgerning har sat sig dybe Spor og vil blive mindet med Taknemmelighed.

**Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs
Kontrol med Korn og Foderstoffer
i Københavns Frihavn i Aaret 1928.**

Af Inspektør *James Høyer.*

Den mindre Fremgang, som Kontrollens Beretning for 1927 kunde notere i Vægten af det i Aaret kontrollerede og eller prøvetagne Kvantum, har desværre ikke holdt sig i 1928, som tværtimod viser Tilbagegang. Dette skyldes dels, at Importen af saavel Majs som Foderkager er mindre end foregaaende Aar, dels og vel nok ikke mindst, at Forsendelsen af Majs og Foderstoffer pr. Bane fra København til Provinsbyerne i meget betydelig Grad er gaaet tilbage de senere Aar af Grunde, som før er paa-pegede, nemlig Importbaadenes Fordeling af Ladningerne til flere Havne samt Bilernes Konkurrence med Banerne. Bilernes Afhentning af Varer, som tidligere ekspederedes pr. Bane, spiller nu en meget stor Rolle, og den Kontrol, som Købmændene tidligere ønskede af Banevognsladnings-Gods (Majs og Foderstoffer), er nu saa godt som bortfaldet, og dette Forhold maa naturligvis influere stærkt paa Kontrollens Virksomhed.

Men Konkurrencen mellem de forskellige Kontrolforretninger og en deraf følgende Takstnedsættelse, særlig naar Talen er om Prøveudtagninger, paavirker jo ogsaa Kontrollen. Taksterne er nu saa lave, at der kræves en meget stor Import og Prøveudtagning, for at Kontrolforretningerne overhovedet skal kunne betale sig, naar da ikke anden Forretning drives samtidig.

Den store danske Høst 1928 har selvfølgelig ogsaa sin Andel i det mindre Forbrug af Majs og Foderstoffer.

Ifølge den foreliggende foreløbige Opgørelse fra »Statistisk Departement« nævnes Høsten som den største, der nogensinde er avlet i Danmark, og Opgørelsen giver et meget talende Billede af Høstens Omfang.

Hv e d e n har saaledes givet 3,3 Millioner Tønder imod forrige Aars 2,6 Millioner. B y g g e t gav over 11 Millioner Tønder imod 7,8 Millioner ifjor og kan nok betegnes som den Kornart, der har givet mest. H a v r e og B l a n d s æ d har ogsaa givet store Afgrøder, henholdsvis 10,5 og 7,7 Millioner Tønder mod forrige Aars 8,8 og 5,6 Millioner. R o e r n e, som jo spiller en mægtig Rolle for Landmanden, har givet et rent ud forbløffende Udbytte, nemlig 225,3 Millioner Tønder, medens sidste Aar kun gav 186,6 Millioner. Roerne omfatter Kaalroer, Runkelroer og Turnipsroer. R u g e n er den Kornart, som har givet mindst, noget under forrige Aars Høst, og ligeledes har H ø h ø s t e n givet betydeligt mindre Udbytte end de senere Aar.

Med en saadan Afgrøde, som nævnt, og vel at mærke en Høst, som kvalitativt ogsaa i det store og hele maa siges at være meget tilfredsstillende, er der skabt et Plus for Landbruget af stor Betydning og det saa meget mere, som Majs og Foderstoffer har krævet Priser, der ikke har staaet eller staar i passende rentabelt Forhold til Kornpriserne.

Til Bedømmelse af dette Forhold skal her anføres nogle Priser efter Børsnoteringen:

September 1928	Hvede 128 \bar{a} holl.	15,50—15,75	Kr. pr. 100 kg	} frit paa Vogn
Oktober	Hvede 128 - - -	15,75—16,25	- - -	
November	Hvede 128 - - -	16,25	- - -	
December	Hvede 128 - - -	16,25—16,50	- - -	
September	Havre 88 - Thiele	15,00—15,75	- - -	
Oktober	Havre 88 - - -	14,75—15,75	- - -	

Tabel I. Oversigt over kontrollerede Varer i Aaret 1928 (anfört i 1000 kg).

1928	Majs	Hvede	Rug	Byg	Havre	Bomuldstrø- kager	Palme- kager	Hørfvø- kager	Jordnød- kager	Kokos- kager	Raps- kager	Sofaskraa	Solsikke- kager
Januar.....	1625	102	413	»	120	536	16	5	156	27	»	2	3
Februar.....	693	131	517	»	49	341	»	56	16	14	»	3	»
Marts.....	286	133	621	»	6	95	16	»	»	200	»	8	1597
April.....	1823	145	273	50	55	466	29	»	33	12	69	»	»
Maj.....	877	»	227	364	20	13	25	»	»	12	»	»	»
Juni.....	770	»	640	5	5	»	106	»	»	50	»	13	»
Juli.....	796	71	484	28	»	5	4	»	»	11	»	»	»
August.....	1887	155	69	29	5	86	»	»	»	160	»	»	12
September.....	1676	33	581	54	15	107	»	»	»	15	»	»	1
Oktober.....	537	11	228	42	5	211	30	»	»	68	1	»	604
November.....	748	46	400	11	35	762	29	»	34	51	6	»	345
December.....	666	87	292	»	242	213	»	»	32	3	»	»	182
Ialt...	12384	914	4745	583	557	2835	255	61	271	623	76	26	2744

1928	Hvedekliid	Hugkliid	Hvedemel	Rugmel	Græstø	Bibbymel	Kødfoder-Mel	Maltspirer	Ris	Melasse	Lucernemel	Tapiocamel	Risfodermel	Hørre	Kaffe
Januar	236	»	52	»	»	»	35	52	»	»	»	»	»	»	»
Februar	362	50	62	»	»	»	15	»	»	»	»	»	12	»	»
Marts	107	»	62	»	»	100	28	»	»	»	»	»	171	»	»
April	410	25	115	1	»	»	15	»	»	28	»	178	367	»	»
Maj	92	»	13	6	«	»	40	84	»	»	»	220	100	»	»
Juni	309	8	70	»	»	»	45	»	»	»	»	833	539	»	»
Juli	599	»	21	44	»	»	10	»	5	»	»	325	270	»	»
August	553	»	33	»	15	200	30	26	»	»	5	300	36	»	»
September	100	»	30	»	»	»	30	»	»	»	»	368	265	»	»
Oktober	470	»	85	»	30	»	30	»	»	»	»	210	224	»	»
November	19	»	50	»	»	»	61	»	»	»	»	489	8	3	18
December	464	»	53	»	30	»	40	»	»	»	»	537	192	»	»
Ialt	4721	83	646	51	75	300	379	162	5	28	5	3460	2184	3	18

Ialt 37,194,443 kg = 37,194 $\frac{443}{1000}$ Tons.

Tabel II. Oversigt over kontrollerede Varer

Aar	Majs	Hvede	Rug	Byg	Havre	Mel og Gryn	Bomuldsfrø- kager	Palmekager	Jordnød- kager og Mel	Solsikke- kager	Raps- og Hørfrøkager
1896— 1902	267007	4317	9861	7634	56	70	64775	355	2746	16314	3391
1903..	50811	1043	6639	9411		605	27031	85	292	8025	839
1904..	31674	1250	2836	18992	18	332	19749	64	890	7273	2102
1905..	64228	178	4008	14559	229	330	47980	89	461	4688	1925
1906..	76766	603	1914	6157	333	5	49669	66	1153	4527	954
1907..	51622	2640	898	536	109	423	44830	95	889	4273	568
1908..	38061	2747	2809	1762	919	556	33220	84	662	13013	120
1909..	26330	1805	2144	9295	730	322	34749	144	569	9764	156
1910..	25942	2328	3754	9160	1328	310	25487	119	1526	2323	354
1911..	52878	3047	3942	6671	1365	93	25329	112	1682	8817	350
1912..	47322	9984	953	2367	451	17	35300	24	1504	6633	394
1913..	49519	2889	1235	2720	1372	334	26718	90	1582	6662	53
1914..	33071	1564	1503	3296	2258	8	14008	383	1711	5823	712
1915..	67751	1528	1637	18645	1093	356	54163	926	1977	1	1086
1916..	74958	2118	454	1222	976	1020	30230	1277	1119	»	484
1917..	33073	888	317	422	6441	88	30862	25	1639	»	222
1918..	1757	90	16	596	5169	»	15	»	»	»	»
1919..	11458	1355	»	1615	703	1908	700	594	25	»	»
1920..	24650	1532	28	426	1636	1334	7922	287	968	»	531
1921..	40608	943	1086	2846	643	1931	10503	495	2758	241	580
1922..	27383	1641	3326	3332	1160	397	6256	278	1072	112	285
1923..	17515	4406	5768	5 255	2003	926	3463	203	1687	2107	225
1924..	2 6555	1356	5415	8749	2613	496	3598	278	647	5422	262
1925..	19926	1431	5320	2339	1229	921	4788	144	167	624	54
1926..	9477	3054	7133	3069	528	996	4261	289	721	1106	68
1927..	13185	4776	9604	1799	94	763	4182	129	208	833	12
1928..	12384	914	4745	583	557	697	2835	255	271	2744	137
Ialt..	1195911	60427	87345	143458	34013	15238	612623	6890	28926	111325	15864

Ialt 2,595,693,783 kg

Aarene 1896—1928 (anført i 1000 kg).

Sojakager og -skraa	Hvede- og Rugklid	Bomuldsfrø- mel	Melasse o. a. Foder	Foder-Hvede og Malt	Diverse Foderkager	Maltspirer og Risfodermel	Blodfoder	Diverse Frosorter	Roer	Bælfrugter	Bibby- o. a. Fodermel	Diverse Varer	Oliefrø og Kunsgødning
»	23745	2946	220	»	831	23	»	»	»	5	»	»	1256
»	7329	2102	340	»	48	9	»	»	»	»	»	»	50
»	8266	1631	298	»	320	21	»	»	»	»	»	»	6
»	9908	1819	1191	»	339	13	»	»	»	»	»	»	»
»	7923	734	626	»	362	61	»	»	»	2	»	»	50
»	12438	776	189	»	322	265	»	»	»	»	»	»	729
»	5022	1034	631	»	661	2260	»	»	»	3	»	»	1650
2294	5582	347	239	»	481	1249	»	23	»	1101	»	»	»
4905	4726	226	837	»	931	119	»	47	»	58	»	»	»
1518	5085	61	802	»	1510	94	»	106	»	17	»	»	20
193	3717	126	683	»	529	38	»	31	»	2794	»	»	»
634	3092	»	209	1226	243	56	»	84	»	210	»	»	152
301	1899	»	2747	776	376	451	»	41	»	202	»	»	»
2837	4766	»	1934	»	321	3124	»	45	»	»	»	»	1480
4265	339	»	471	»	2971	315	»	105	»	»	»	»	2360
470	403	»	1123	100	211	22	»	10	»	119	»	»	»
»	1120	»	4366	»	»	222	1775	2	63	»	»	153	4
»	730	237	10168	323	1365	74	»	999	10	370	»	378	567
6881	590	955	114	»	4409	162	»	22	»	2600	»	203	1454
451	1810	275	15	27	2286	»	»	53	»	19	»	207	3009
388	2632	»	»	50	718	114	»	13	»	450	200	119	2686
241	2816	»	3	62	579	244	»	125	»	313	»	174	2848
155	3208	»	194	2269	976	108	»	136	»	481	575	984	3581
132	2068	»	74	»	472	»	»	62	»	480	309	253	2355
61	2830	»	»	»	792	»	»	45	»	69	396	137	1284
»	2894	»	15	»	1641	»	»	16	»	6	796	54	»
26	3804	»	407	»	623	»	»	75	»	3765	23	»	3
5752	12874	13269	27896	4833	24317	11390	1775	2040	73	9299	6041	2685	25544

= 2,595,693 $\frac{3}{1000}$ Tons.

November					} frit paa Vogn
	Havre	88 \bar{u}	Thiele	16,75—17,25	
December					}
	Havre	—	—	16,75—17,00	

Samtidig noteredes:

La Plata Majs	pr. September	15,00—15,25	Kr. pr. 100 kg	} frit paa Vogn
—	- Oktober	15,75—16,00	— —	
—	- November	17,25—17,50	— —	
—	- December	17,75	— —	

og Foderkager:

	Bomuldsfrøkager	Solsikkekager	franske Jordnødkager
September	22,00—23,75	21,00—21,25	21,25—21,65
Oktober	21,75—22,50	21,00 22,25	21,75—22,50
November	22,00	22,00	22,65
December	22,00	21,75	22,25

og det vil jo let ses, at det naturlige Omsætningsforhold, hvor Landmanden sælger sin Kornhøst og køber Majs og Kraftfoder, ikke har kunnet gennemføres med Fordel. Der var intet Valg; Kornet maatte, bortset fra enkelte Salg straks efter Høsten, fodres op, og Købet af Majs og Foderkager, Klid etc. blev det mindst mulige, hvilket selvfølgelig har sat sit Præg paa Kontrollens Virksomhed.

Importen til Frihavnen de sidste 5 Aar viser følgende Kvanta, anført i Tons à 1000 kg.

	Majs	Byg	Oliekager	Klid
1924	65.000	20.000	50.000	12.000
1925	65.000	13.000	49.000	11.000
1926	77.000	7.000	45.000	11.600
1927	84.000	9.000	45.000	15.000
1928	80.000	6.000	31.500	11.500

Tallene bedes forstaaede som circa.

I samme Tidsrum er der kontrolleret og/eller prøvetaget følgende Kvanta, ligeledes anført i Tons à 1000 kg og »circa«.

1924	58.000	Tons
1925	43.000	—
1926	36.000	—
1927	41.000	—
1928	37.000	—

Tallet for 1928 omfatter følgende forskellige Varer, og angaaende Fordelingen paa Aarets enkelte Maaneder henvises til Tabel I.

Majs.....	12.384.477 kg
Hvede	913.918 -
Rug	4.745.420 -
Byg	583.341 -
Havre	557.528 -
Bomuldsfrøkager.....	2.835.057 -
Solsikkekager	2.743.508 -
Jordnødkager.....	271.055 -
Palmekager	254.925 -
Kokoskager	623.060 -
Hørfrøkager	61.000 -
Rapskager.....	75.989 -
Hvedeklid	3.720.506 -
Rugklid.....	83.443 -
Hvedemel.....	645.700 -
Rugmel.....	51.000 -
Tapiocamel	3.460.378 -
Risfodermel	2.184.328 -
Bibbymel	300.000 -
Lueernemel	5.000 -
Kødfodermel.....	378.500 -
Maltspirer.....	162.050 -
Græsfrø og andet Frø.....	78.096 -
Sojaskraa	25.024 -
Melasse	28.140 -
Ris.....	5.000 -
Kaffe.....	18.000 -
Ialt...	<u>37.194.443 kg</u>

eller 37.194 $\frac{443}{1000}$ Tons.

De enkelte Forretningers Antal er 1952, og der blev udstedt 11 Certifikater. Naar de enkelte Forretningers Antal er saa meget mindre end forrige Aar, skyldes dette, at hver Prøvetagning, som ofte omfatter ret store Kvanta, kun gælder for een Forretning.

Samtlige Varer er fremkommet gennemgaaende i god Kondition; for La Plata Majsens Vedkommende kom dog nogle Partier frem i mindre holdbar Stand og tog derfor

Varme under Lagringen i Siloerne, hvilket foraarsagede Udlægning paa Loft, Kastning etc.

Majs. Heraf kom

ca. 8.500 Tons	fra Nordamerika.
— 54.100 —	- La Plata,
— 8.100 —	- Afrika,
— 6.900 —	- Java,
— 2.000 —	- Donau,
— 400 —	- Ægypten.

Byg.

ca. 4.900 Tons	- La Plata,
— 1.000 —	- Californien,
— 50 —	- Nordamerika,

Oliekager.

ca. 13.500 Tons	Bomuldsfrøkager,
— 5.900 —	Kokoskager,
— 4.560 —	Jordnødkager,
— 4.000 —	Solsikkekager,
— 2.860 —	Palmekager,
— 650 —	Rapsfrøkager.
— 50 —	Sesamkager,
— 70 —	Hørfrø- og Babassukager.

Hvedeklid.

ca. 7,680 Tons	fra La Plata,
— 3,560 —	- England,
— 360 —	- Frankrig.

Det vil bemærkes, at Bomuldsfrøkager fremdeles er den førende Foderkage.

Tapiocamel fra Java via Holland er ikke hidtil importeret; der kom tidligere af og til Tapiocarødder, men i 1928 begyndte disse at komme i formalet Stand, og der indførtes ca. 37,000 Tons i Sække. I Begyndelsen krævedes der Told af denne Vare, men senere blev denne Afgift, efter Anmodning fra Importørerne, hævet, og dette Foderstof indgaar altsaa nu fri for Told. Uagtet der blev solgt store Partier til Konsumenten, ligger der dog, baade her og i Provinserne, store Kvanta paa Lager.

Risfodermel fra Østen (Bangkok) blev der ogsaa i 1928 indført ret meget af.

I den forløbne Tid, fra Kontrollen begyndte sin Virksomhed og til Udgangen af 1828, er ialt passeret Kontrollen:

2.595.693.783 kg

eller

2.595.693 $\frac{783}{1000}$ Tons,

hvorom henvises til Tabel II.

Kontrollen skal i Lighed med de foregaaende Aar slutte med at udtale, at Arbejdet udføres saa forsvarligt og samvittighedsfuldt som paa nogen Maade muligt, men noget materielt Ansvar for Uheld, som maatte ske under Kontrollens ret vanskelige Hverv, kan ikke paalægges Kontrollen.

Kapitelstaksterne for 1928.

(Statistiske Meddelelser, 4. Række, 79. Bind, 8. Hefte.)

Kapitelstakstkredse	Kr. pr. 100 kg				Kr. pr. gl. dansk Tønde			
	Rug	Byg	Havre	Hvede	Rug	Byg	Havre	Hvede
(Ældre Stifter)								
1. Sjællands Stift (Bornholm undtaget)	15.15	15.20	14.72	14.91	14.69	14.30	10.63	15.65
2. Bornholm	16.33	15.00	14.50	—	15.67	13.86	10.31	—
3. Lolland-Falsters Stift	15.93	16.24	15.08	15.23	15.42	15.32	11.13	16.24
4. Fyns Stift	16.14	16.24	15.51	15.93	15.55	15.27	11.21	16.73
5. Aarhus Stift	16.07	16.19	15.38	—	15.51	14.97	10.76	—
6. Aalborg Stift	16.29	16.50	15.41	—	15.04	14.89	10.33	—
7. Viborg Stift	16.00	16.33	15.42	—	15.04	15.09	10.49	—
8. Vejle Amt	16.17	16.58	15.33	—	15.65	15.23	10.56	—
9. Ringkøbing Amt	16.08	16.25	15.42	—	15.56	14.66	10.62	—
10. Ribe Amt	16.58	16.50	15.33	—	15.86	15.24	10.73	—
(Sønderjydske Amter)								
11. Haderslev Amt	15.17	15.67	14.12	15.67	14.02	14.52	10.42	16.58
12. Aabenraa Amt	16.08	16.00	14.17	15.75	15.47	15.09	10.23	16.53
13. Sønderborg Amt	15.58	16.08	14.58	15.67	15.25	15.56	10.60	16.53
14. Tønder Amt	15.92	15.58	14.50	—	15.40	14.05	9.87	—
Gennemsnit for hele Landet..	15.96	16.03	14.96	15.53	15.30	14.86	10.56	16.38

Kapitelstaksterne for Rug for 1928 er i Gennemsnit 15,96 Kr. pr. 100 kg mod 17,40 Kr. i 1927, altsaa en Nedgang paa 1,44 Kr. pr. 100 kg. Taksten er højest i Ribe Amt (16,58 Kr.) og lavest i Sjællands Stift (15,15 Kr.). Bygtaksten er i 1928 i Gennemsnit 16,03 Kr. eller 2,07 Kr. lavere end i Fjor, da den androg 18,10 Kr. Høje-

ste Takst (16,58 Kr.) findes i Vejle Amt, laveste (15,00 Kr.) paa Bornholm. — For Havre var Taksten i 1928 gennemsnitlig 14,96 Kr. mod 15,50 Kr. i 1927; der er altsaa en Nedgang paa 0,54 Kr. Højeste Takst findes paa Fyn (15,51 Kr.), laveste i Haderslev Amt (14,12 Kr.). Taksten paa Hvede ansættes kun paa Øerne (undtagen Bornholm) og i de 3 østlige af de sønderjydske Amter. For 1928 er Taksten i Gennemsnit 15,53 Kr. mod 17,71 Kr. i 1927, og er saaledes gaaet ned med 2,18 Kr. Højeste Takst (15,93 Kr.) har Fyn, laveste Takst (14,91 Kr.) har Sjælland.

De 4 Takster viser altsaa alle i Gennemsnit Nedgang, mindst for Havre, hvor Nedgangen er paa 3,5 pCt., og for Rug, hvor den er 8,3 pCt. For Byg er Taksten 11,4 pCt. lavere end foregaaende Aar, og for Hvede er den endog gaaet ned med 12,3 pCt.

De for Ærter, Boghvede, Boghvedegryn, Smør, Flæsk og Honning een Gang for alle ved Kapitelstakstlovens § 7 fastsatte Takster er følgende:

Kapitelstakstkredse (ældre Stifter)	Hvide	Graa	Bog-	Bog-	Smør	Flæsk	Hon-
	Ærter	Ærter	hvede	hvede-			
	pr. Td.	pr. Td.	pr. Td.	pr. Td.		pr. Pd.	pr. Pot
	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
Sjællands Stift:							
Moen	15. 64	14. 49			pr. Pd.		
Bornholm					1. 04		
Løll.-Falsters Stift:							
førrige Halsted Amt	16. 07	15. 23					
førrige Maribo Klosters og							
Aalholm Amter	15. 13	14. 49					
førrige Nykøbing Amt	15. 62	14. 96			pr. Td.		
Aarhus Stift				27. 62	251. 84		
Ribe Stift:					pr. Pd.		
Ribe Amt			13. 33		1. 14	0. 61	1. 37
Vejle Amt			13. 34		1. 14	0. 64	1. 29
Ringkøbing Amt			14. 10		1. 13	0. 60	1. 25

Bog anmeldelse og udkomne Bøger.

Arbejdsforbruget i danske Landbrug. Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold, Periodiske Beretninger II fra *Det landøkonomiske Driftsbureau*. 69 Sider. (Aug. Bangs Boghandel, Kbhvn.). I Regnskabsaaret 1922—23 blev der af Det landøkonomiske Driftsbureau iværksat en detailleret Arbejdsdagbogsføring paa en Del Gaarde af forskellig Størrelse og med forskelligartede Driftsforhold. Den gennemførtes i de følgende 5 Aar indtil 1926—27, saaledes at der ialt tilvejebragtes 118 Aarsregnskaber, der kunde danne Grundlaget for den statistiske Undersøgelse over Arbejdsforbruget, som Bureauet har foretaget, og om hvilken Konsulent *Ivar Dokken* har udarbejdet en Beretning.

Ved Undersøgelsen har man samlet Oplysning om det samlede Arbejdsforbrug under forskellige Forhold og om dets Fordeling paa de forskellige Arter af Arbejde henhørende enten under Markbruget, f. Eks. Jordbearbejdning, Gødskning, Saa-ning o. s. v., eller under Husdyrbruget eller andre Arbejder. Paa lignende Maade har man detailleret undersøgt Arbejdsforbruget for de enkelte Afgrøder og Besætningsgrene.

Indgaaende gøres der Rede for, hvorledes Arbejdsforbruget fordeler sig paa de forskellige Tider af Aaret, baade for Landbruget som Helhed og for dets enkelte Driftsgrene, navnlig de enkelte Afgrøder. I et særligt Afsnit undersøges det, hvorledes saavel det samlede Arbejde som de enkelte Arter af Arbejde fordeler sig Aaret igennem for forskellige Driftstyper, der er repræsenteret enten ved enkelte Gaarde eller ved Grupper paa 2—5 Gaarde. I Slutningskapitlet sammenlignes de danske Resultater med tilsvarende fra Undersøgelser i Sverige og Norge.

I Betragtning af de store Vanskeligheder, der er forbundet med paalidelig Gennemførelse af en stærkt detailleret Arbejdsdagbogsføring, er det et betydeligt Materiale, der er tilvejebragt, og det bliver i Beretningen ikke blot gjort tilgængeligt gennem Tabeller, men Resultaterne er hyppigt anskueliggjort ved Anvendelse af grafiske Fremstillinger.

Blandt Statistikens talrige interessante Resultater kan kun enkelte eksempelvis fremdrages.

Det samlede Forbrug af Mandsarbejde var i Gennemsnit for alle Ejendomme 371 Timer pr. ha, deraf 354 Timer ved Landbruget fordelt med 165 Timer direkte ved Markbruget, 161 Timer ved Husdyrholdet og 28 Timer ved forskelligt andet Arbejde, medens Hestearbejdet krævede 166 Timer pr. ha, deraf 159 Timer ved Landbruget. Forbruget af Mandsarbejde er størst paa de mindste Ejendomme, navnlig paa Grund af det store Husdyrhold. Af Hestearbejde har derimod Ejendommene med over 50 ha det største Forbrug, men kan dog nøjes med det mindste Hestehold.

Naar Arbejdet med Hestehold, Bygninger, Inventar m. m. fordeles paa de enkelte Produktionsgrene, var Arbejdsforbruget ved Planteproduktionen pr. ha:

	Mandstimer	Hestetimer
Jordbearbejdning	23	46
Gødskning	14	17
Saaning	9	13
Pleje under Væksten	30	6
Høstning og Hjemkørsel	68	49
Tærskning, Rensning o. l.	18	3
Andel i Hestepasning	19	1
Andet Arbejde	16	5
	Ialt.... 197	140

Ved Undersøgelsen af de enkelte Afgrøders Arbejdsforbrug har man valgt den Fremgangsmaade at sammenstille nogle faa Afgrøder ad Gangen, saaledes at de sammenlignede Tal helt kan tages fra de samme Ejendomme, hvorved man undgaar den Forskel i Arbejdsforbrug, der skyldes Uligheden i Jordbunds- og Intensitetsforhold i de Landbrug, hvor de enkelte Afgrøder fortrinsvis dyrkes.

Ved Sammenligning mellem Kornavl, Foderroer og Græs var Forbruget af Mandstimer henholdsvis 166, 521 og 52, af Hestetimer 123, 361 og 44. For Vintersæd og Vaarsæd var Forbruget henholdsvis 193 og 159 Mandstimer og 154 og 115 Hestetimer.

Kartofler havde 576 Mandstimer mod 517 for Foderroer, medens Forholdet for Hestetimer var 314 mod 368. Sammenlignes Sukkerroer med Foderroer var Forbruget af Mandstimer 618 mod 519, af Hestetimer 419 mod 388.

Hundegræsfrø krævede 148 Mandstimer mod 162 til Kornavl og 90 Hestetimer mod 127 til Kornavl.

Grønfoder viste sig at være en, navnlig med Hensyn til Heste-

arbejde, forholdsvis stærkt krævende Afgrøde. Af Mandstimer brugte den 158, hvor Kornavl brugte 167, af Hestetimer 172 mod Kornavlens 125, medens Lucerne under lignende Forhold kun brugte 100 Mandstimer og 87 Hestetimer.

Ved Sammenligning mellem Græsmarker i Omdriften og vedvarende Græsmarker var Forbruget henholdsvis 63 og 40 Mandstimer og 58 og 28 Hestetimer.

Afgrøderne med den store Produktion har som Regel ogsaa det største Arbejdsforbrug pr. ha, og sædvanligvis stiger Arbejdsforbruget endda stærkere end Produktionen, saaledes at de stærkt ydende Afgrøder ogsaa pr. Foderenhed er de dyreste, set fra et arbejdsøkonomisk Synspunkt. En Foderenhed i Roer koster saaledes 169 pCt. af det Mandsarbejde og 158 pCt. af det Hestearbejde, der medgaar til Produktion af en Foderenhed i Korn, medens det tilsvarende Forhold for en Foderenhed i Græs er 42 pCt. af Mandsarbejdet og 49 pCt. af Hestearbejdet.

Ved Betragtning af Rodfrugternes store Arbejdsforbrug er der imidlertid Grund til at tage Hensyn til, at det store Arbejde med Jordbearbejdning og Gødskning, der udføres i direkte Forbindelse med Rodfrugtdyrkningen og derfor paalignes denne, ogsaa for en Del kommer de følgende Afgrøder til gode. Men selv efter at der er foretaget en passende Fordeling af det paagældende Arbejde, bruges der dog til Produktion af en Foderenhed i Roer 35 pCt. mere Mandsarbejde og 7 pCt. mere Hestearbejde end til Produktion af en Foderenhed i Korn.

For Husdyrholdets Vedkommende var det samlede Forbrug af Mandstimer 163 pr. Hest, 194 pr. Malkeko, 50 à 60 pr. Stk. Ungkvæg og 17 pr. produceret Slagterisvin. Malkekøernes Arbejdsforbrug svarer til 6,1 Mandstime pr. 100 kg Mælk.

Arbejdsforbruget paa de forskellige Aarstider er meget ensartet for Husdyrholdets Vedkommende, idet kun de store Gaarde opnaar en væsentlig Arbejdsbesparelse ved at have Køerne ude i Sommermaanederne. Variationerne falder derfor i Hovedsagen alene paa Markbruget, hvor Arbejdsforbruget i de enkelte Vintermaaneder kun er 6—8 Timer pr. ha baade for Mænd og Heste. Forbruget af Mandsarbejde stiger til 18 Timer i Juni og kulminerer under Rodfrugtoptagningen med 22 Timer i Oktober. Hestearbejdet, der naar 17 Timer pr. ha i April, er i Juni og Juli kun 7—8 Timer, men fra August til November 14—17 Timer pr. Maaned.

Af afgørende Betydning for disse Forhold er det naturligvis, hvorledes Arbejdets Fordeling paa Aarstiderne er for de en-

kelte Afgrøder, og i hvilken Grad Landbruget præges af de forskellige Driftsgrene. For de enkelte Landbrug vil Arbejdsfordelingen jo som Regel være betydelig mere ujævn end den, Gennemsnitstallene viser. Alligevel er der sikkert her et Omraade, hvor Ændringer i Driftens Tilrettelægning ofte kan bringe væsentlig Fordel, saaledes som det bliver nærmere belyst gennem adskillige lærerige Eksempler.

Aksel Milthers.

Beretning om Fyens Stifts patriotiske Selskabs Virksomhed i Finansaaret 1927—1928. Udarbejdet af Selskabets Sekretær. 63 Sider. (Odense).

Beretning fra Statsfrøkontrollen for det 57. Arbejdsaar fra 1. Juli 1927 til 30. Juni 1928. Ved Direktør *K. Dorph-Petersen*. 58 Sider. (Særtryk af »Tidsskrift for Planteavl«, 35. Bind, G. B. N. F., Kbhvn.).

Nyhedsprøver. 52. Beretning fra Statens Redskabsudvalg, 27. Meddelelse fra Nyhedsudvalget. Afgivet af Dommerudvalgene ved Statskonsulent *Anton Christensen*. 45 Sider. (Aug. Bangs Boghandel). — Beretningen omtaler Prøver med Landbrugsmaskinen »Martins«, Dines Pedersens Jordfræser, Univerſal-Kultivatortanden »Arns« og Plæneklipperen »Åminne«.

Undersøgelser over Kvælstofomsætningen i Agerjord. Ved *Frode Hansen*. 38 Sider. 220. Beretning fra Statens Forsøgs-virksomhed i Plantekultur. (G. B. N. F., Kbhvn.).

Kontrol- og Kvægavlsforeningernes Virksomhed paa Lolland-Falster fra 1. Oktober 1927 til 30. September 1928. Samlet og udarbejdet af Konsulenterne *Kr. Frydenlund* og *H. Jensen*. 138 Sider. (Nykøbing F.).

Beretning om De samvirkende lolland-falsterske Landboforeningers Tilsyn med Kvægbesætninger 1928. Udarbejdet af Konsulent *Kr. Frydenlund*. 65 Sider. (Nykøbing F.).

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Sjælland 1928. Samlet og bearbejdet af de samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved Konsulent *L. Rasmussen*. 348 Sider. (Aug. Bangs Boghandel, Kbhvn.).

Mindre Meddelelser.

† Professor H. V. Nyholm afgik ved Døden d. 27. Januar omtrent 67 Aar gammel. Han var født i Nibe, hvor Faderen var Sognepræst. I 1882 tog han Landinspektøreksamen, men traadte derefter ind i Hæren, hvor han fra 1885 gjorde Tjeneste som Premierløjtnant i Artilleriet, indtil han i 1893 blev Assistent i Landmaalingsfagene paa Landbohøjskolen. Han underviste i disse Fag fra 1895 som Lektor, fra 1903 som Professor, indtil Sygdom i 1925 nødte ham til at træde tilbage, og han var desuden i en længere Aarrække Sekretær for Undervisningsraadet.

Gennem de mange Aar, Professor Nyholm med stor Dygtighed virkede som Lærer ved Højskolen, fik han Betydning ikke blot for Landinspektørerne, der specielt dyrkede hans Fag, men ogsaa for de unge fra andre Studieklasser, Landbrugere, Skovbrugere og Havebrugere, der vil mindes ham navnlig som den myndige Chef og omhyggelige Vejleder under Sommermaanedernes praktiske Landmaalingsøvelser i Dyrehaven.

Bag ved den undertiden lidt barske Fremtræden laa en oprigtig Interesse for de unge Elever, en Interesse, der ogsaa kom til Udtryk gennem Professor Nyholms Varetagelse af det Hverv, der var overdraget ham af Landhusholdningsselskabet, som Medlem af Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse«, hvis Opgave det er at støtte unge Landmænd under Studiet ved Landbohøjskolen.

Som Medlem af landmaalingsfaglige Kommissioner, som Redaktør af »Tidsskrift for Opmaaling og Matrikuls-

væsen« og som Forfatter af en Række værdifulde Lærebøger har Professor Nyholm i udstrakt Grad bidraget til sit Fags teoretiske og praktiske Udvikling.

Professor Nyholms Interesse og Virksomhed var dog ikke fagligt begrænset. Ogsaa paa andre Omraader udførte han et betydeligt og meget paaskønnet Arbejde, navnlig ved som Formand at lede Diakonissestiftelsen og Østerlandsmissionen gennem en Række vanskelige Aar.

A. M.

Foredrag i Landhusholdningsselskabet i Marts Maaned.

Onsdag den 6. Marts vil Konsulent *L. Rasmussen* holde Foredrag om: Omsætningen med Kartofler, Onsdag den 13. Marts taler Godsinspektør *C. O. Jørgensen* om: Vedvarende Græsgange, og Onsdag den 20. Marts holder Forsøgsleder *Karsten Iversen* Foredrag om: Staldgødningens Anvendelse.

Foredraget om »Vedvarende Græsgange« var oprindeligt berammet til den 20. Februar, men er bleven udsat til den 13. Marts.

Spredning af billige Rugeæg. I Lighed med tidligere Aar vil der i indeværende Foraar ved Fællesudvalget for Fjerkræavlens Foranstaltning blive spredt Rugeæg fra de kontrollerede Avlscentre. Kun Medlemmer af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, de lokale Landboforeninger og Husmandsforeninger samt Dansk Andels Ægexport kan komme i Betragtning og maa da inden den 8. Marts, henholdsvis gennem Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, de provinsielle Fællesforeninger og Dansk Andels Ægexport indsende en Meddelelse til Fællesudvalget for Fjerkræavl om, hvormange Rugeæg, der ønskes, dog ikke over 40 Stk. til hvert enkelt Medlem. Begæringerne vil blive efterkommet saa vidt Rugeæg og Midler slaar til.

Rugeæggene, der af Modtagerne betales med 15 Øre pr. Stk. Fragt og Emballage leveres fra de af Bedømmelsesudvalget anerkendte Avlscentre, der for Tiden omfatter brune og hvide Italienerne, sorte Minorkaer, tværstribede Plymouth Rocks og røde Rhode Islands.

Den 14. internationale Landbrugskongres. Programmet er nu fastlagt for de Ekskursioner, som vil blive afholdt i For-

bindelse med den 14. internationale Landbrugskongres, som finder Sted i Dagene fra 7.—10. Juni 1929 i Bukarest.

Der er planlagt ialt 6 Ekskursioner, hvoraf de fire hver især vil strække sig over 5 Dage, medens to vil vare $5\frac{1}{2}$ à 6 Dage. Ekskursionerne gaar til Rumæniens forskellige Landbrugsegne og er alle lagt saaledes, at der bliver rig Lejlighed til at faa et Indtryk af de forskellige Sider af det rumænske Landbrug. Det nærmere Program for Ekskursionerne, som faas ved Henvendelse til Landbrugsraadets Sekretariat, bærer Vidne om, at der fra rumænsk Side er gjort alt, for at Deltagerne skal faa et stort og rigt Udbytte af deres Besøg i Rumænien.

De rumænske Myndigheder omfatter Kongressen med stor Interesse og gør deres til, at Kongresdeltagerne skal føle sig velkomne. Der vil saaledes i Dagene fra 1. til 30. Juni kunne løses Billetter til halv Pris til de rumænske Jernbaner for Deltagere i Kongressen, og forøvrigt er der ogsaa andre Lande, der yder Kongresdeltagere Rabat paa Jernbanebilletter. Endvidere vil Kongresdeltagere fra alle Lande faa deres Pas afgiftsfrit viseret for Rejse til og Ophold i Rumænien.

For Deltagelse i Kongressen betaales 400 Lei (ca. 9 Kr.). Prisen pr. Dag for Værelse, samtlige Maaltider og Betjening under Opholdet i Bukarest er fastsat til 800 Lei (ca. 18 Kr.) pro persona. De daglige Omkostninger under Ekskursionerne (heri indbefattet Kost, Logi, Betjening, Rejse pr. Automobil og Jernbane (Sovevogn indbefattet) og Transport af Bagage) er fastsat til 1,000 Lei (ca. 22,50 Kr.) pro persona.

Danske Landøkonomer og andre interesserede, der maatte ønske at deltage i Kongressen og Ekskursionerne, anmodes om at lade deres Indmeldelse tilgaa det til Forberedelse af Danmarks Deltagelse i Kongressen nedsatte Udvalg inden den 10. April 1929. Alle Oplysninger vedrørende Kongressen faas ved Henvendelse til Landbrugsraadets Udvalget bestaar af Professor T. Westermann (Formand), Kasserer H. M. Knudsen, Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Sekretær O. Himmelstrup, De samvirkende danske Landboforeninger, Sekretær J. M. Henriksen, De samvirkende danske Husmandsforeninger, og Sekretær A. Høgsbro Holm, Landbrugsraadets Udvalgets Adresse er Landbrugsraadets, Vestre Boulevard 4, København V.

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold.

Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1926—27 samlede og bearbejdede af „Det landøkonomiske Driftsbureau“.

Af Forstander J. C. Overgaard.

For første Gang siden Det landøkonomiske Driftsbureaus Oprettelse har Antallet af Landbrugsregnskaber, som bearbejdes af Bureauet og indgaar i dettes aarlige Beretning, ikke været stigende. Heldigvis kan man dog med Sikkerhed sige, at denne Tilbagegang ikke skyldes Mangel paa brugeligt Regnskabsmateriale, thi i saa Fald var den jo et Udtryk for en Svækkelse af Interessen for denne for hele vor Landbrugsøkonomi saa vigtige Sag; men Forholdet er jo tværtimod, at denne Interesse er i god og sikker Fremvækst, takket være den stigende Forstaaelse af en ordnet Regnskabsførings Betydning for den enkelte Landbrugsbedrift — ikke mindst i økonomisk vanskelige Tider.

Tabel 1 viser Antallet af undersøgte Ejendomme gennem de forløbne Aar og disses Fordeling efter Størrelse. Som man ser, var den samlede Indskrænkning af Regnskabernes Antal ialt kun 15, nemlig fra 705 for Aaret 1925—26 til 690 for 1926—27; men da man de senere Aar har bestræbt sig for at fremskaffe og bearbejde Resultater fra et stadig større og større Antal Husmandsbrug, idet man af Hensyn til den offentlige Udstykningsbevægelse har anset det for at være af særlig samfundsøkonomisk Interesse saa grundigt og objektivt som muligt at faa belyst Husmandsbrugets Driftsøkonomi, saa har man i sidste Beretning maattet indskrænke Antallet af Regnskaber i de øvrige Størrelsesgrupper med tilsammen 30.

Tabel 1. De undersøgte Ejendommers Antal og Størrelse.

	Antal Ejendomme							Gennemsnits- størrelse i ha
	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha	Ialt	
Sjælland.....	27	17	29	43	20	21	157	56,9
De sydlige Øer	9	6	14	8	7	3	47	43,2
Fyn.....	35	13	20	33	12	8	121	38,3
Østjylland	27	22	28	41	19	17	154	51,0
Midtjylland.....	27	31	26	34	22	7	147	34,6
Vestjylland	14	10	21	13	4	2	64	28,3
Ialt 1926—27.....	139	99	138	172	84	58	690	44,0
— 1925—26.....	124	105	149	181	87	59	705	45,3
— 1924—25.....	120	106	135	171	87	52	671	43,5
— 1923—24.....	82	95	129	160	69	51	586	46,2
— 1922—23.....	45	88	121	154	74	52	534	50,2
— 1921—22.....	40	89	120	143	67	41	500	46,0
— 1920—21.....	47	90	111	121	60	37	466	43,4
— 1919—20.....	35	67	83	108	49	29	371	44,6
— 1918—19.....	24	51	78	95	38	19	305	42,4
— 1917—18.....	14	42	68	70	29	12	235	39,8
— 1916—17.....	3	13	23	20	15	1	75	36,8
Gns.størrelse i ha 1926—27	5,8	15,4	24,8	38,1	67,1	214,0	—	44,0

Dette er forsaavidt beklageligt, som man jo med stor Sandsynlighed kan gaa ud fra, at jo bredere Grundlag Bureauets Opgørelser hviler paa, desto større Almengyl-dighed har Resultaterne; men navnlig risikerer man ved en stærk Begrænsning og Sortering af det foreliggende store Materiale at komme til fortrinsvis at bibeholde de i driftsøkonomisk Henseende bedste Landbrug, idet disse ofte vil vise sig at have det i teknisk Henseende bedst gennemførte og paalideligste Regnskabsmateriale. Den dygtige Brugers Overlegenhed gør sig ofte gældende paa begge disse Omraader.

Men den foretagne Nedsikring af Statsbevillingen til Bureauets Drift har nødvendiggjort den stedfundne Re-

duktion af Regnskabsmaterialet. Det havde været ønskeligt, om man i Stedet kunde have gennemført en relativ Bevillingsnedskæring paa den Maade, at man for det samme Tilskudsbeløb havde kunnet fortsætte Udvildelsen af Arbejdsomraadet.

Regnskabsaaet 1926—27 var et for Landbruget endnu vanskeligere Aar end dets Forgænger. Selve Driftsøkonomien var daarligere, og dertil kom, at Landbrugerens Resourcer var svindende. Totalhøsten i 1926 var ret god, men for de enkelte Afgrøder en Del afvigende fra Normalen, idet Kornhøsten navnlig i Landets bedre Kornegne kan karakteriseres ved stærk Lejesæd og ringere Kærneudbytte baade kvalitativt og kvantitativt, medens Jyllands lettere Jorder havde god Kornavl. Kartoffelhøsten var usædvanlig lille og daarlig, men Rodfrugter og Græs gav Rekordhøst.

Nu vilde Skæbnen, at netop Afsætningsforholdene for Korn og Kartoffler var ret gunstige, idet baade Korn (Flæsk) og Kartoffler var i forholdsvis god Pris, medens Kvægavlsprodukter, gennem hvilke baade Korn og Græs hovedsagelig maa omsættes, laa forholdsvis lavt. Særlig var Kreaturpriserne smaa, men det samme gjaldt forøvrigt ogsaa baade Sukkerroer og de fleste Frøsorter.

En samlet Oversigt over Forskydningen i Landbrugets Prisforhold de sidste 3 Aar faar man af nedenstaaende Indextal, der er udregnet paa Grundlag af Finansaarets Prisnoteringer og efter S sammensætningen af Bruttoudbytte og Driftsomkostninger i Aarene 1922/23—1924/25 med Gennemsnitspriser 1909/14 = 100.

	1924/25	1925/26	1926/27
Planteprodukter	261	169	145
Husdyrprodukter	230	187	143
Ialt Produktpriser	233	185	143
Lønninger.....	246	236	206
Fodermidler.....	245	179	130
Kunstgødning.....	170	138	114
Andre Omkostninger.....	239	233	198
Ialt Driftsomkostninger.....	239	207	169

Ovennævnte Forskel paa de forskellige Husdyrprodukters Pris 1926/27 fremgaar af følgende Forholdstal, hvor ligeledes Prisen 1909/14 er regnet = 100.

Flæsk	171
Smør	145
Stude og Kvier, 1. Kl. . .	115
Slagtekøer, 1. Kl.	87

Af Driftsudgifter ligger Foderstoffer og navnlig Kunstgødning gunstigt, medens baade Lønninger og andre Omkostninger er alt for høje i Forhold til Produktpriser. Det fælles Indextal for disse er kun 143, medens det for Driftsomkostninger ialt er 169, hvilket jo vil sige, at medens Stigningen af Produktpriser i Forhold til 1909/14 er 43 pCt., er den for Driftsomkostninger 69 pCt. eller godt halvanden Gange saa stor; og Forholdet mellem Indextallet for Produktpriser og Omkostninger er endnu ugunstigere end Aaret forud, idet førstnævnte er faldet 42 Points, men sidstnævnte kun 38.

Til yderligere at forringe det økonomiske Resultat af den store Avl af Græs og Roer medvirkede tillige i høj Grad Mund- og Klovesygen, der i 1925/26 havde hærget store Dele af Landet, særlig paa Øerne og i Østjylland, og derefter atter blussede op i Sommeren 1926, men da fik sin største Udbredelse i Midt- og Vestjylland.

Efter de foreliggende Opgørelser ramte Epidemien i

	Aarene: 1925/26	1926/27
Af de undersøgte Besætninger	64 pCt.	35 pCt.
- hele Landets —	29 -	34 -

hvoraf man altsaa ser, at de i Beretningen omhandlede Besætninger 1925/26 i langt højere Grad har været angrebet end Landet som Helhed. Kun 20 pCt. af de undersøgte Besætninger er gaaet helt fri i begge Aar.

Da Eftervirkningerne mange Steder var endnu mere tabbringende end selve Sygdomsperioden, kom saaledes begge Epidemier til at influere kendeligt paa Driftsresultatet 1926/27.

En Opgørelse over Kvægholdsregnskaberne for Øerne

og Østjylland grupperet efter Mund- og Klovesygeangreb viser følgende:

	Ikke angrebet	Angrebet en Gang	Angrebet to eller flere Gange
Antal Besætninger	35	116	26
kg Mælk pr. Ko	3486	3309	3135
Grovf. udbr. i Kr. pr. Kreatur.	167	153	144
— — i Øre pr. F.-E.	7,6	6,8	6,2

Der er altsaa et kendeligt lavere Mælkeudbytte for de angrebne Besætninger, ligesom det selvfølgelig ogsaa er gaaet ud over Udnyttelsesprisen for Grovfoderet i de Besætninger, der har haft Mund- og Klovesyge. En Sammenligning af Mælkeudbyttet for de Besætninger, der ikke har været angrebet, med Gennemsnittet af samtlige Besætninger, viser en Forskel paa 190 kg i Aarsudbytte pr. Ko i førstnævntes Favør; men de virkelige Tab begrænser sig jo ingeniunde til det direkte Mæketab. Det har sikkert ogsaa givet sig Udslag i Foderforbruget og i en uforholdsmæssig stor Udsætterprocent m. m.; men herom giver Beretningen ingen talmæssige Oplysninger.

Tabel 2 viser det samlede Driftsregnskab gennem alle de Aar, for hvilke Driftsbureauet har udsendt Beretninger, og man ser, at sammen med Regnskabsaaet 1921/22 er 1926/27 det daarligste Aar, Landbruget endnu har haft. Nettoudbyttet er henholdsvis 33 Kr. og 35 Kr. pr. ha; men da Ejendomsværdien (Landbrugskapitalen) sidstnævnte Aar er lavere end førstnævnte, bliver Renteudbyttet af Landbrugskapitalen derfor forholdsvis lidt højere.

Betragter man øverste Del af Tabellen med den mere specificerede Oversigt for 1926/27, er det iøjnefaldende, at Driftsresultatet er forholdsvis bedst for Vestjylland — trods de lave Kreaturpriser. Forklaringen maa dels søges i det gode Høstudbytte for denne Landsdel og dels i, at de vestjydske Ejendomme er forholdsvis smaa, idet godt 70 pCt. hører til Ejendomsgrupperne under 30 ha, og Gennemsnitsarealet er kun 28,3 ha mod 44,0 ha for hele

Tabel 2. Samlet Oversigt over Driftresultatet.

	Kroner pr. ha					Nettoudbytte i pCt. af Landbrugskapitalen til	
	Landbrugskapitalen til		Bruttoudbytte	Driftsomkostninger	Nettoudbytte	Bogført Værdi	Handelsværdi
	Bogført Værdi	Handelsværdi					
Sjælland	2926	3477	838	785	53	1,8	1,5
De sydlige Øer	3343	3817	853	823	30	0,9	0,8
Fyn	3198	4086	898	882	16	0,5	0,4
Østjylland	2685	3302	741	705	36	1,3	1,1
Midtjylland	1912	2458	637	614	23	1,2	0,9
Vestjylland	2210	2808	636	588	48	2,2	1,7
Under 10 ha	3506	4811	1224	1162	62	1,8	1,3
10—20 -	2586	3306	761	719	42	1,6	1,3
20—30 -	2637	3204	730	696	34	1,3	1,1
30—50 -	2446	2931	627	606	21	0,9	0,7
50—100 -	2221	2562	555	533	22	1,0	0,9
Over 100 -	2154	2313	484	469	15	0,7	0,6
Alle Ejendomme 1926—27	2666	3305	767	732	35	1,3	1,1
do. 1925—26	2777	3755	880	836	44	1,6	1,2
do. 1924—25	2691	3819	1235	989	246	9,1	6,4
do. 1923—24	2594	3463	1023	813	210	8,1	6,1
do. 1922—23	2568	3233	837	692	145	5,6	4,5
do. 1921—22	2808	3607	831	798	33	1,2	0,9
do. 1920—21	2887	4038	1185	949	236	8,2	5,8
do. 1919—20	2394	3819	1024	743	281	11,7	7,4
do. 1918—19	2405	3686	857	551	306	12,7	8,3
do. 1917—18	2351	3197	699	482	217	9,2	6,8
do. 1916—17	2395	3016	824	604	220	9,2	7,3
Alle Ejendomme:							
1922/23—1926/27 .	2659	3515	948	812	136	5,1	3,9
1916/17—1921/22 .	2540	3560	903	688	215	8,5	6,0
1916/17—1926/27 .	2584	3540	924	745	179	6,9	5,1

Landet. Naar Sjælland ogsaa staar forholdsvis gunstigt, skyldes dette bl. a. en noget højere Mælkepris end det

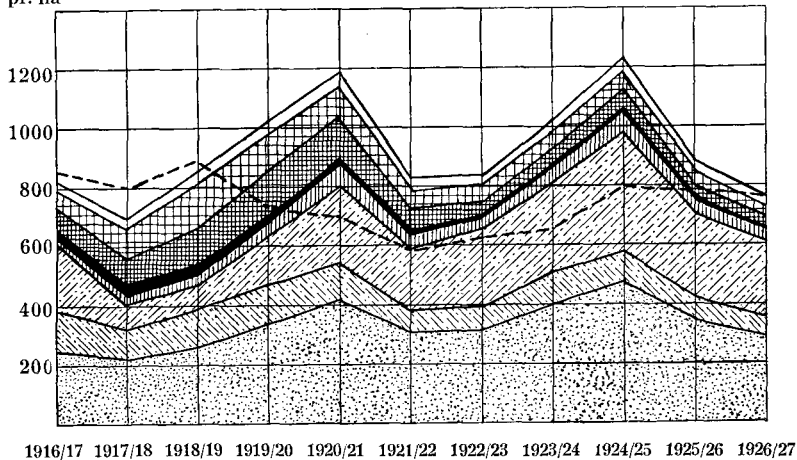
øvrige Land paa Grund af, at en Del Ejendomme har leveret Mælk til København og andre Byer, og endvidere at forholdsvis mange af de indsendte Brug har haft rentable Kulturer af Frø og Kartoffler. For de sydlige Øer har den daarlige Kornhøst og den ugunstige Sukkerroepriis sat tydelige Spor i Driftsresultatet, og naar Fyn mod Sædvane staar lavest, synes det at skyldes dels en for dyr Planteproduktion — gennemsnitlig 15,6 Øre pr. F. E. mod 14,0—14,8 Øre i de øvrige Landsdele — og dels en noget uøkonomisk Mælkeproduktion, der trods den største Mælkeydelse pr. Ko alligevel har givet den mindste Udnyttelsespris for Grovfoderet baade ialt og pr. F. E.

Af Beretningen skal anføres nedenstaaende 2 meget interessante, grafiske Fremstillinger, der paa en illustrerende Maade viser Omsætnings- og Driftsforholdene gennem de forløbne 11 Aar, Bureauet har Opgørelser for.

Fig. 1. Bruttoudbyttets Sammensætning 1916/17—1926/27.

Kr.
pr. ha

Kr. pr. ha.

Mælk

Fjerkræ

Korn

Andet Udbytte af Kvæg

Heste

Andre Planteprod.

Svin

Forskelligt

----- Bruttoudbyttet omregnet til Guldværdi.

Fig. 1 viser Bruttoudbyttets Størrelse og Sammensætning i de enkelte Aar, og Tidsrummet kan naturligt deles i 2 noget forskellige Perioder, hvoraf den første omfatter Aarene 1916/17—1921/22, og den anden 1922/23—1926/27. Man ser for alle Aarene Mælkens store Andel i Bruttoudbyttet; men ved Siden heraf var det i første Periode særlig Salg af Planteprodukter, Kvæg og Heste, der vejede forholdsmæssigt stærkt til, medens det i sidste Periode er Salg af Svin, der saa afgjort dominerer sammen med Mælkesalget.

Tabel 3. Bruttoudbyttets procentiske Sammensætning.

	1916/17— 1921/22	1922/23— 1926/27	1926/27
Fra Planteavlen:			
Korn.....	11,7	4,7	4,1
Frø.....	3,8	1,7	1,3
Handelsroer og Kartofler..	5,4	2,8	2,5
Andre Planteprodukter ...	2,0	1,1	1,2
Ialt...	22,9	10,3	9,1
Fra Husdyrholdet:			
Mælk	32,9	38,4	37,5
Andet Udbytte af Kvæg...	13,1	9,1	8,9
Svin	18,8	32,0	33,1
Heste	3,8	0,7	0,5
Fjerkræ m. m.....	4,7	5,5	6,1
Ialt...	73,3	85,7	86,1
Fra andre Kilder.....	3,8	4,0	4,8
Ialt Bruttoudbytte...	100,0	100,0	100,0

Talmæssigt ses denne Forskydning af Tabel 3, og det fremgaar heraf, at i første Periode udgør Salg af Plante- produkter, Kvæg og Heste tilsammen ca. 40 pCt., men i sidste kun ca. 20 pCt., medens Svinesalget er steget fra 18,8 pCt. til 32 pCt. Ægsalgets Andel i Bruttoproduktionen er nogenlunde konstant gennem Aarene; men man forbavses unægtelig ved at se, at Hestesalget i første Periode kun udgør 3,8 pCt. af hele Bruttoindtægten, og det højeste, det har været noget Aar, var i 1917/18, da det udgjorde 6,4 pCt. Nu er Hestesalget ganske betydningsløst, hvorimod Hesteholdet som Driftsmiddel selvfølgelig fremdeles spiller en meget betydelig Rolle i Landbrugets Driftsøkonomi.

Ved Sammenligning mellem Procenttallene for 1926/27 med de tilsvarende for Perioden 1922/23—1926/27 vil det skønnes, at Landbrugsproduktionen i disse Aar har ligget i et ret fast Leje, saa de enkelte Produktionsgrene Aar efter Aar har leveret omtrent samme Procentandel af det samlede Driftsudbytte.

Fig. 2. Driftsomkostningernes Fordeling 1916/17—1926/27.

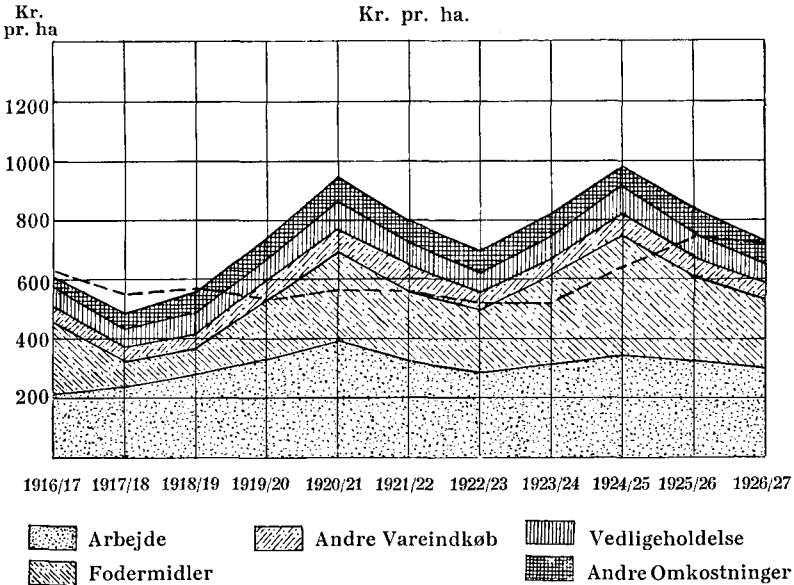

Fig. 2 viser Driftsomkostningerne og disses Fordeling, og her er det jo navnlig Arbejdsudgifter og Indkøb af Fodermidler, der vejer tungt til; men det er jo Foderindkøbene, der varierer stærkest gennem Aarene. I 1918/19 udgjorde Arbejdsomkostningerne 50,3 pCt. af samtlige Driftsomkostninger, medens de i 1924/25 kun var 34,5 pCt. for atter i 1926/27 paa Grund af de stærkt dalende Foderstofudgifter paany at udgøre 40,2 pCt. Kraftfoderindkøbene repræsenterede de tilsvarende Aar henholdsvis 5,4, 37,7 og 25,6 pCt. af Driftsomkostningerne.

De øvrige Driftsomkostninger varierer forholdsvis lidt gennem hele Perioden. »Andre Vareindkøb« omfatter Kunstgødning og Frø m. m., og af »Vedligeholdelse« udgør Inventarets Vedligeholdelse godt Halvdelen, medens Resten falder paa Bygninger og Grundforbedringer.

»Andre Omkostninger« omfatter en Del forskellige Poster, hvoraf Ejendomsskatter og Forsikringer udgør ca. $\frac{2}{3}$, og saaledes, at den procentiske Andel er omtrent den samme gennem Aarene, medens deres absolutte Størrelse er stigende fra de første til de senere Aar, for Skat-

Tabel 4. Samlet Driftsresultat for de forskellige Størrelsesgrupper 1916/17—21/22 og 1922/23—26/27.

	Kroner pr. ha					Nettoudbytte i pCt. af Landbrugskapitalen til	
	Landbrugskapitalen til		Brutto-udbytte	Driftsomkostninger	Netto-udbytte	Bogført Værdi	
	Bogført Værdi	Handelsværdi				Bogført Værdi	Handelsværdi
Gennemsn. 19¹⁶/₁₇-²¹/₂₂:							
Under 10 ha	3090	4639	1300	1095	205	6,6	4,4
10—20 -	2585	3677	956	729	227	8,8	6,2
20—30 -	2630	3696	928	703	225	8,6	6,1
30—50 -	2489	3418	848	632	216	8,7	6,3
50—100 -	2334	3135	760	564	196	8,4	6,3
Over 100 -	2242	2988	765	573	192	8,6	6,4
Alle Ejendomme	2540	3560	903	688	215	8,5	6,0
Gennemsn. 19²²/₂₃-²⁶/₂₇:							
Under 10 ha	3398	4998	1469	1287	182	5,4	3,6
10—20 -	2686	3700	990	841	149	5,5	4,0
20—30 -	2650	3432	939	794	145	5,5	4,2
30—50 -	2504	3198	821	697	124	5,0	3,9
50—100 -	2295	2853	724	621	103	4,5	3,6
Over 100 -	2219	2591	631	543	88	4,0	3,4
Alle Ejendomme	2659	3515	948	812	136	5,1	3,9

ternes Vedkommende saaledes fra 19 Kr. pr. ha i 1917/18 til 31 Kr. pr. ha 1926/27.

I Tabel 4 findes opgjort det samlede Driftsresultat for Ejendomme i de forskellige Størrelsesgrupper for de før-omtalte 2 Perioder. Det er ret ejendommeligt, saa lidt Forskel der er paa Nettoudbyttet omregnet i pCt. af Landbrugskapitalen. Naar Ejendomme under 10 ha i første Periode staar lidt lavere end de følgende Grupper baade i Nettoudbytte pr. ha og Forrentningsprocent, skyldes dette disse Ejendommers særlig vanskelige Stilling i de egentlige Krigsaar, da de var afskaaret fra de forholdsvis store Indkøb af Foderstoffer og den deraf be-tingede store Bruttoproduktion af Mælk og Flæsk, der ved normal Drift er disse Ejendommers Særkende.

Som Gennemsnit af samtlige Ejendomme og af alle Aar er Resultatet følgende:

Landbrugskapitalen: Bogført Værdi pr. ha ...	2584	Kr.
do. Handelsværdi — ...	3540	-
Bruttoudbytte pr. ha	924	-
Driftsomkostninger —	745	-
Nettoudbytte —	179	-
do. i pCt. af bogført Værdi	6,9	
do. i — Handelsværdi	5,1	

Hovedresultatet af disse bevægede Aars Drift er saaledes for Landbruget en omtrent normal Forrentning af den i Bedriften indestaaende Kapital, og set fra et Kapitalsynspunkt er Udbyttet af de forskellige Ejendomsstørrelses Drift ikke nævneværdig forskellig, naar undtages de smaa Ejendomme i Krigsperioden. Anderledes stiller Forholdet sig, hvis man betragter det samfundsmæssige Udbytte. Under denne Betegnelse sammenfattes i Beretningen følgende Poster:

1. Løn til lejet Arbejdskraft,
2. Familiens Arbejds løn og Driftslederløn,
3. Ejendomsskatter til Stat og Kommune,
4. Nettoudbytte eller Kapitalrente.

I Gennemsnit for de 10 Aar 1917/18—1926/27 var

Det samfundsmæssige Udbytte

	Ialt	Fraregnet Normalrente af Handelsværdien
for Ejendomme under 10 ha	771	519
- — 10— 20 -	537	345
- — 20— 30 -	523	336
- — 30— 50 -	478	305
- — 50—100 -	419	264
- — over 100 -	395	252

I denne Beretning findes en særlig Redegørelse for 9 Landbrug, hvorfra der for alle 10 Aar er indsendt Regnskab til Driftsbureauet. Ialt er der 72 Ejendomme, som Bureauet har Regnskab fra gennem alle Aarene; men man har blandt disse udvalgt de 5 bedste og de 4 dårligste. Vi skal her anføre Hovedresultaterne fra 4 af disse 9 Brug.

Af de i Tabel 5 omtalte Landbrug er de 2 første almindelige Bøndergaarde af omtrent samme Størrelse, men med meget forskelligt Driftsresultat.

Medens den første har et Nettoudbytte paa 450 Kr. pr. ha eller i Gennemsnit en Forrentningsprocent paa 13,5, har den anden kun 48 Kr. pr. ha, svarende til 1,6 pCt. af Landbrugskapitalen. Sidstnævnte har den højeste Jordværdi, men trods et betydeligt Brakareal dog den dårligste Kornhøst, hvilket maaske delvis kan forklares ved det lavere Kunstgødningsforbrug. Arealets Benyttelse er tilsyneladende ikke meget forskellig ud over 7,2 pCt. Brakareal hos Nr. 2 og 3,0 pCt. Frøareal hos Nr. 1; men de 3 pCt. er Gennemsnitstal for alle Aarene, medens der kun har været Frøavl de første 5 Aar, da Konjunkturerne herfor var gode, og enkelte Aar var der helt op til ca. 8 pCt. af Arealet. Fra Arealet med »Foderroer og Kartoffler« har Nr. 1 haft et betydeligt Kartoffelsalg, som i gunstige Aar har indbragt en god Fortjeneste.

Men ikke mindst Husdyrbruget er ledet med god Omtanke. Efter »Frøperioden« er der med Held lagt Vægt paa en stor Mælkeproduktion, der de sidste 5 Aar

Tabel 5. Driftsresultatet af 4 Ejendomme gennem 10 Aar.

Ejendom Nr....	Bøndergaarde 30—50 ha		Større Gaarde over 100 ha	
	Godt Resultat	Daarligt Resultat	Stor Omsætn.	Mindre Omsætn.
	1	2	3	4
Landbrugskapital, Kr. pr. ha...	3338	3080	2146	2727
Jordværdi - — ...	1223	1407	882	1461
Kornhøst kg — ...	3013	2747	2596	3192
Mælkeydelse - pr. Ko...	3892	3569	3629	3121
Arealets Benyttelse i pCt.:				
Korn.....	41,6	43,9	42,3	46,2
Foderroer og Kartofler....	16,9	13,9	12,9	10,0
Græs og Grønfoder.....	38,5	34,5	31,6	27,9
Frø.....	3,0	0,2	8,4	8,1
Handelsroer.....	—	0,3	0,7	—
Brak.....	—	7,2	4,3	7,8
Besætningens Størrelse pr. 100 ha:				
Arbejdsheste.....	15	14	11	12
Plage og Føl.....	4	13	3	3
Malkekøer.....	55	47	39	38
Opdræt.....	45	53	38	35
Svin.....	148	125	73	3
Bruttoudbytte: Kr. pr. ha.....	1353	910	1077	795
Heraf Korn.....	122	58	263	289
Frø.....	39	11	71	46
Andre Planteprodukter .	112	21	24	59
Mælk.....	481	329	318	295
Svin.....	368	253	192	11
Andre Husdyrprodukter.	180	203	109	74
Driftsomkostninger: Kr. pr. ha.	903	862	843	508
Heraf Legemligt Arbejde.....	265	247	222	138
Driftslederløn.....	99	89	48	62
Fødemidler.....	250	312	340	91
Kunstgødning.....	51	34	43	55
Andre Omkostninger ...	238	180	190	162
Nettoudbytte: Kr. pr. ha.....	450	48	234	287
do. i pCt. af Landbr.kap.	13,5	1,6	10,9	10,5

trods et haardt Mund- og Klovesygeangreb har varieret mellem 4200 kg og 4700 kg Mælk pr. Ko, og dette Resultat er naaet med et moderat Kraftfoderforbrug, men ved Hjælp af en betydelig Udvidelse af Græsarealet. Opdrættet har med Undtagelse af Aarene umiddelbart efter Krigens og de sidste Par Aar efter Mund- og Klovesygen været faatalligt i Forhold til Koantallet, og der er straks efter Krigens Ophør sat ind paa at udnytte de gode Konjunkturer for Flæskeproduktionen.

I det hele bærer Driften Vidne om en energisk, planmæssig og dygtig Ledelse, og Resultatet har i alle Aarene været blandt den bedste Trediedel af de til Driftsbureauet indsendte Regnskaber.

Svaghederne ved Driften af Ejendom Nr. 2 synes at være flere. Man lægger saaledes Mærke til den store Bestand af Plage og Føl samt et stort Kvægopdræt. Mælkeudbyttet er nogenlunde, men i Forhold til det store Kraftfoderforbrug dog utilfredsstillende, saa Produktionen utvivlsomt er uøkonomisk, og Indtægten af Svinene er for lille i Forhold til den ret store Bestand.

De 2 store Gaarde er interessante Eksempler paa 2 forskellige Driftstyper, der hver for sig bærer Præg af at være meget vellede, og som giver et særdeles godt økonomisk Resultat. Jordværdien og dermed antagelig Jordens Kvalitet er meget forskellig. Kornhøsten er ogsaa ret forskellig, men Kornsalget omtrent lige stort; Nr. 3 har med Held lagt stærkere Vægt paa Husdyrproduktionen, og da specielt paa Svineproduktionen, der for Nr. 4 er ganske minimal. Indkøb af Fodermidler er derfor ogsaa langt størst for Ejendom Nr. 3.

Trods den store Forskellighed i Landbrugskapital, Jordbonitet og Bruttoudbytte er der ikke megen Forskel paa det endelige Driftsresultat, og det, der særlig præger Ejendom Nr. 4, er den gennemførte Økonomi med Driftsmidlerne, specielt med Arbejdskraften. Begge er opmuntrende Eksempler paa, hvad dygtige og forstaa-

ende Landmænd ved en fornuftig og planmæssig Ledelse har kunnet bringe ud af danske Landbrug i en vanskelig, økonomisk usikker og omskiftelig Tid.

— — —

Iøvrigt skal henvises til et nøjere Studium af Driftsbureauets Beretning, der indeholder en Mangfoldighed af driftsøkonomiske Oplysninger om dansk Landbrug. Den er som sædvanlig med stor Grundighed udarbejdet af Professor *O. H. Larsen* og hans Stab af Medhjælpere paa »Det landøkonomiske Driftsbureau«.

Rødt dansk Malkekvæg og Østeuropa. Tilbageblik og Udblik.

Af flv. Statskonsulent, Statsraad C. A. Koefoed.

(Sluttet fra Side 117).

III.

Litauen.

I Henseende til saavel agrariske Forhold som ogsaa Kvægavl adskiller Litauen sig ret betydelig fra de to nordlige Østersølande. De litauiske Bøndergaarde er langt mindre end de baltiske om end i Gennemsnit maaske et Par Hektarer større end de letgalliske, og Herregaardsbrugene har aldrig spillet en saa dominerende Rolle i Litauen, som de spillede i de tidligere Østersøprovinser. Dertil kommer, at den Ændring af de agrariske Forhold, som er foregaaet i alle disse Østersølande, har antaget langt mildere Former i Litauen end i Estland og Letland, hvor den har haft Karakter af en fuldstændig Omvæltning af alle de Forhold, hvorunder det stedlige Landbrug havde udviklet sig i Løbet af de sidste syv Aarhundreder. For det første er den paagældende litauiske Lov langt fra saa haard, som de tilsvarende Love hos Naboerne i Nord. Den lader saaledes Godsejerne beholde 50 ha i Stedet for 25, som i Estland og Letland, og, hvad der er endnu vigtigere, den giver dem Ret til selv at bestemme af hvilken Del af Godset, dette Areal skal tildeles dem. Dernæst er en Række af Herregaarde helt eller delvis blevet bibeholdt som »Kulturbrug«, og, »last not least«, selve Reformen er blevet gennemført lidt efter lidt. Af henimod 600,000 ha tidligere

litauisk Herregaardsjord, som var bestemt til Udstykning, var ca. 70,000 ha endnu i Foraaret 1928 ikke blevet udskilt af de Ejendomme, som de oprindeligt tilhørte.

Ret naturligt lader denne større Skaansomhed, som de litauiske Myndigheder, de lovgivende saavel som de udøvende, har udvist overfor Godsejerne, sig forklare ved, at disse sidste aldrig har været saa forhadte af Landets Urbefolkning som deres Standsfæller mod Nord. Racemæssigt set er litauiske Bønder og Herremænd udsprunget af den samme Rod. Ganske vist, Bønderne er Litauere, der i Regelen kun taler Litauisk, medens Godsejerstanden som Helhed regner, eller maaske rettere regnede, sig for at være af polsk Herkomst, skønt den i Virkeligheden hovedsagelig bestaar af Efterkommere af Fortidens litauiske Stormænd. Vel har disse Slægter i Tidernes Løb optaget meget polsk Blod i sig og er i det hele taget blevet i høj Grad poloniserede, men da Landets Frihedstid slog, havde de endnu ikke helt tabt den nedarvede Samhørighedsfølelse med Folket. Dertil kommer, at de ikke, som de baltiske Baroner, var Efterkommere af fremmede Erobrere, der med eet Slag havde gjort Landets Urbeboere til Trælle og derved fremkaldt det Had mod Undertrykkerne, som var den estniske og den lettiske Bonde egen, og som Aarhundreders Samliv ikke har kunnet mildne endsige udlette. Endelig har de litauiske Godsejere aldrig haft den overvældende Indflydelse paa alle indre Anliggender, som de baltiske Baroner altid har haft i deres respektive Lande, hvilken Stats Overherredømme disse end var underlagt.

Derfor har de litauiske Godsejere i langt højere Grad end de baltiske Baroner bibeholdt deres stedlige Indflydelse og spiller endnu den Dag i Dag en betydelig Rolle i den litauiske Kvægvavl. At det var en Godsejer, Grev *Subof*, som tog Initiativet til Indførsel af rødt dansk Malkekvæg til Litauen, beviser i og for sig intet; det samme gjorde hans Standsfæller i de to nordlige baltiske Lande, men maaske virkede hans Eksempel hurtig-

gere og mere umiddelbart paa de omboende Bønder end det, som de baltiske Baroner gav til Bedste. Derimod havde det kun ringe Indflydelse paa de litauiske Godsejeres Kvægavl, maaske fordi Initiatoren, som Russer at Herkomst, ikke ret hørte med til Familien. Denne Omstændighed maa det til Dels tilskrives, at skønt den samme Mand endnu tager livlig Del i Propagandaen for rødt dansk Kvæg, kan denne Races Udbredelse i Litauen dog ingenlunde staa Maal med dens Udbredelse i de nordlige Randstater; men selvfølgelig har ogsaa andre Indflydelser her gjort sig gældende, navnlig Konkurrencen med det sortbrogede Lavlandskvæg, som allerede var gammel i Gaarde, da det røde danske Kvæg kom til Landet.

Dog, først et Par Ord om Kvægavl i Litauen i al Almindelighed.

Endnu mindre end i Estland og Letland kan der i Litauen være Tale om nogen virkelig stedlig Landrace af Kvæg. Fra Arilds Tid har Landet været som en aaben Port mellem Øst- og Vesteuropa, utallige er de Hærskarer, som i Løbet af det sidste Aartusinde er gaaet hængende igennem Landet, ikke alene medtagende alt det Kvæg de kunde, men ogsaa efterladende meget af, hvad de havde slæbt med sig andet Steds fra.

Hvis der overhovedet nogensinde har eksisteret en særlig litauisk Landrace af Hornkvæg, og hvis der endnu er Spor af en saadan tilbage, saa maa de søges i Kystegnene i Landets nordvestlige Hjørne.

Forskellige Godsejere har indført forskelligartet Racekvæg fra Vesteuropa, enkelte af dem har vist sig at være fortræffelige Opdrættere, som har haft god Afsætning for deres Tillæg til det indre Rusland; men de fleste af deres Hjorde er gaaet til Grunde under Krigen. Den Kulturrace, som før Krigen var og endnu er i absolut Overtal i Litauen, er Østfriserne, som havde og har direkte Tilgang til Landet over dettes Vestgrænse. Stærkest repræ-

senteret er denne Kvægrace derfor selvfølgelig i de vestlige Provinser.

For det røde danske Malkekvægs Vedkommende tilhører Initiativet til Racens Introduktion i Litauen, som allerede nævnt, Grev *Subof*, der i 1886 gjorde Begyndelsen ved i Danmark at indkøbe en Tyr og seks Kvier, som han overførte til sin Gaard, Medemrode, beliggende i Nordlitauen tæt ved den lettiske Grænse, vest for Jærnsvejen fra Kovno til Riga. Fire Aar derefter gentoges Forsøget i større Stil, idet den samme Grev *Subof* gennem en dansk Forretningsmand, *Schäffer*, indførte 40 danske Kvier og 2 Tyre til den samme Gaard. I den dygtige Kvægavlens Haand slog det indførte Kvæg an og blev jævnlig opfrisket ved Indførsel af danske Tyre. Fra Aar til Aar formeredes Hjorden, og ved Verdenskrigens Begyndelse havde Grev *Subof* allerede henimod 700 Stykker rødt dansk Kvæg paa sine Gaarde. De overflødige Kalve solgtes hovedsagelig til omboende Bønder, hvorimod Racen ikke syntes at falde i andre Godsejeres Smag.

Om det røde danske Kvægs Evne til at tillempe sig til de stedlige Forhold i Litauen, og ligeledes om dets Overlegenhed i Konkurrencen med andre Kvæg racer, taler den Omstændighed, at i Beretningen om de under Kovno Landboforening sorterende Kontrolforeningers Virksomhed 1913—14, staar Grev *Subofs* Hjord øverst med et Gennemsnitsudbytte pr. Normalko af 3531 kg Mælk og 128 kg Smør.

Saa kom Krigen. Den største og bedste Del af Grev *Subofs* Hjord blev evakueret til Rusland og gik saaledes til Grunde for Litauen, men paa den anden Side lader det efter de sidste Efterretninger til, at i alt Fald en Del af den endnu eksisterer paa Sovjetgaarde i Novgorod Guvernementet, hvor den muligvis kan danne Grundlaget til et nyt Centrum for Udbredelse af rødt dansk Kvæg. Da jeg i 1922 besøgte Grev *Subof*, fandtes der paa Medemrode med Udbyggergaarde kun en Femtedel af det Antal danske Køer, som havde været der før Krigen.

Efter Krigens Slutning havde Greven med Energi genoptaget sin tidligere Virksomhed for Avl af rødt dansk Kvæg; hans Iver for dettes Udbredelse og hans Overbevisning om, at blandt alle europæiske Kvægracer, som har fundet Vej til Litauen, er den røde danske Race den, som bedst egner sig for Landet, var endnu usvækket, men Forholdene har imidlertid ændret sig meget stærkt. Det er knapt med Pengene, og Agrarloven, der enten allerede har berøvet Godsejerne den overvejende Del af deres Jorder eller ogsaa hænger over deres Hoveder som et Damoklessværd, har lammet deres Initiativ og skabt en tidligere ukendt Følelse af Utryghed iblandt dem.

Hvad angaar den videre Udbredelse af rødt dansk Kvæg i det litauiske Landbrug, er det derfor, som Sagerne nu staar, hovedsagelig Bønderne, der maa regnes med, skønt nogen Hjælp i denne Henseende kan ogsaa ventes fra Forpagterne eller Lederne af de over hele Landet spredte saakaldte Mønsterbrug. At Bønderne skulde tage Initiativet til Indførsel af Avlsdyr for egen Regning kan ikke ventes, og heller ikke er Efterspørgselen efter dansk Kvæg saa stærk, at det ikke vilde være forbundet med meget stor Risiko for danske Kvæghandlere selv at føre Kvæg til Litauen for at sælge det der. For Udbredelse af dansk Kvæg blandt de litauiske Bønder, er det derfor nødvendigt, at det stedlige Landbrugsministerium ikke alene ønsker at paaskønne denne Races Udbredelse i Landet, men ogsaa er villig til at tage Initiativet til Indførsel af Avlsdyr.

Heldigvis synes denne Sympati at have været til Stede, og det har da heller ikke manglet paa Initiativ fra de litauiske Myndigheders Side, et Initiativ, som har fundet en udmærket Støtte i det foretagsomme danske Gesandtskab i Kovno. Som Resultat af fælles Virksomhed er der for den litauiske Regerings Regning i Tidsrummet 1923—1927 blevet erhvervet 70 Stykker Kvæg af rød dansk Malkerace, hvoraf ca. tre Fjerdedele var Tyre, Resten Kvier. Til at begynde med blev der af Regeringen for

egen Regning ikke anskaffet Avlsdyr af andre Racer end den røde danske, men senere har den ogsaa taget Del i Indkøb af sortbroget Kvæg.

Om det litauiske Landbrugsministeriums Interesse for rødt dansk Kvæg vidner fremdeles, at da i 1923 en Række litauiske Statsejendomme paa gunstige Vilkaar blev afgivet i Forpagtning til unge danske Landmænd, blev disse forpligtet til, lidt efter lidt, at danne deres Besætninger af Kvæg af denne Race. Desværre gik det af Mangel paa tilstrækkelig Driftskapital galt med disse Forpagtninger, men inden det kom saa vidt, havde Forpagterne naaet at indføre ca. 60 Stykker dansk Kvæg, hvoraf 5 Tyre, og naar dertil lægges 10 Tyre af samme Race, indførte af Privatpersoner, viser det sig, at der paa privat Initiativ er indført nøjagtig lige saa meget rødt dansk Kvæg som for Regeringens Regning. De først ankomne danske Forpagtere maatte trække sig tilbage, men andre og flere kom i deres Sted, til Dels endogsaa paa de samme Gaarde, og, hvad der for Udbredelsen af rødt dansk Kvæg er Hovedsagen, det indførte Kvæg blev i Landet.

Samtidig med at der er indført rødt dansk Kvæg til Litauen, er der, som ovenfor antydet, blevet indført endnu mere sortbroget Kvæg, dels ad den gammelkendte Vej fra Østprøjsen og dels fra Sverige. Hvor stor denne Indførsel har været, lader sig ikke nøjagtig bestemme, da der først i de senere Aar er blevet ført virkelig Kontrol med Litauens Ind- og Udførsel, men af Landbrugsministeriet er indregistreret Indførsel af 251 Stykker fra Østprøjsen og 66 fra Sverige (den svenske Eksportkredit). I Virkeligheden er der dog maaske indført en noget større Mængde Kvæg fra Østprøjsen, end her meddelt, da det næppe er lykkedes Landbrugsministeriet at indregistrere hver enkelt Ko eller Kalv, som er kommet over Grænsen. Der er forøvrigt ogsaa gjort et enkelt Forsøg med sortbroget jydsk Kvæg, idet Grev Subof junior vistnok i 1924 indførte en Tyr af denne Race, og da denne Tyr's Afkom har vakt almindelig Tilfredshed, er der nu indført een

til. Om dette Forsøg kan føre til nogen nævneværdig Import i Fremtiden, lader sig endnu ikke forudse. Nu synes Importen af sortbroget Kvæg fra Sverige at være ophørt, men til Gengæld er Memeldistriktet, med næsten udelukkende sortbroget Kvægbestand, i 1923 blevet indlemmet i Litauen. Efter at dette er sket, er der endogsaa for den litauiske Regerings Regning blevet indkøbt Avlsdyr af den sortbrogede Race i Memeldistriktet til Fordeling i den øvrige Del af Litauen. Som Forklaring paa disse Indkøb blev det fra velunderrettet Side anført, at de ikke maatte betragtes som et Tegn paa, at det litauiske Landbrugsministeriums Interesse for rødt dansk Kvæg er blevet svækket, men kun som en indrepolitisk Nødvendighed. Memellandet var blevet indlemmet i Storlitauen, og dette maatte vise sin Interesse for den nyerhvervede Provins. I og for sig behøvedes en saadan Forklaring slet ikke, da der er store Dele af Litauen, hvor det sortbrogede Kvæg fra gammel Tid er saa udbredt, og Landbefolkningen saa vant til det, at det fra Regeringens Side næppe vilde være rigtig Økonomi at ofre Penge paa at begunstige Udbredelsen af en anden Kvæg race i saadanne Egne i Stedet for at søge at fremme Avlen af den Race, som Befolkningen foretrækker. Forøvrigt er det fra kompetent Side meddelt mig, at der dog næppe vil udvikle sig nogen nævneværdig Indførsel af sortbroget Kvæg fra Memeldistriktet til det egentlige Litauen, da Memelkvæget vel er mælkerigt, men dets Mælk er for mager til, at det kan anbefales for Avlsformaal.

Udsigterne for den videre Udbredelse af det røde danske Malkekvæg i Litauen har for saa vidt forbedret sig i Løbet af de senere Aar, som de indførte Dyr af denne Race er blevet spredt over store, maaske for store Dele af Landet, hvorved Landbefolkningen i højere Grad end tidligere har faaet Lejlighed til at gøre sig bekendt med den. Hvorvidt dette vil føre til Racens videre Udbredelse beror mest af alt paa, i hvilke Hænder det indførte Kvæg er kommet. For saa vidt som det er kommet i

Pleje hos dygtige Kvægavlere, og Hundyrene derfor bliver yderige og Handyrene velvoksne og velproportionerede, samt hvis Afkommet i denne Henseende svarer til Ophavet, vil det kunne formodes, at der derigennem vækkes Sympati for Racen i vide Kredse, men for at denne Sympati skal kunne føre til Indkøb af Avlsdyr i større Maalestok, maa Landets og særlig Landbefolkningens Købekraft hæves ret betydelig over dens nuværende lave Niveau. Men det samme gælder jo baade for Estland og Letland.

Rusland.

Nordvest-Rayonen. Omtrent samtidig med at rødt dansk Malkekvæg i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede indførtes til den mellemste af de tre daværende Østersøprovinser, Lifland, fandt det ogsaa Vej til de tilgrænsende Guvernementer af det egentlige Rusland, og Aarsagen til Indførselen var begge Steder hovedsagelig den samme. Her som der havde enkelte Godsejere tidligere indført Anglerkvæg. Her som der havde det vist sig, at det indførte ret sarte Kvæg havde vanskeligt ved at tillempes sig til de stedlige Forhold, og som Følge deraf led det stærkt af Tuberkulose. Men da Betingelserne for Anglerkvægets Trivsel viste sig at være endnu ugunstigere i Rusland end i Baltikum, var Følgen den, at det paa de russiske Herregaarde led endnu mere af Tuberkulose end paa de liflandske.

De russiske Herremænd, der forøvrigt i denne Del af Landet for en stor Del selv var af tysk Herkomst, fulgte derfor deres baltiske Standsfællers Eksempel: for at gøre Anglerkvæget modstandsdygtigere indførte de røde danske Tyre. Lidt efter lidt voksede Indførselen, og foruden Tyre kom den til at omfatte Køer og Kvier. Med andre Ord, Udviklingen gik den samme Vej som i Baltikum: paa enkelte Gaarde var Anglerkvæget blevet bibeholdt i

Renblod, andre Steder var hele Besætningen af ren dansk Afstamning, men paa de fleste af de Gaarde, der havde rød Besætning, var denne af blandet anglo-dansk Herkomst. Paa de Herregaarde, som havde indført dansk Kvæg for Krydsning med Anglere, var Resultatet det samme som i Baltikum. Besætningernes Modstandsdygtighed mod Tuberkulose voksede synligt, dels fordi det danske Kvæg virkelig var modstandsdygtigere end Anglerkvæget, og dels var i Mellemtiden Røgt og Pleje af Husdyrene blevet noget forbedret, fordi Landbruget paa de russiske Herregaarde var i stadigt Fremskridt. Paa de Gaarde i Nordvest-Rusland, hvor rødt Kvæg var indført, foregik Udviklingen saaledes fuldstændig som i Baltikum, men hvad Intensiteten af dets Udbredelse angaar, var der stor Forskel paa de to Landsdele. Avlsstederne var langt mere spredt i Nordvest-Rusland end i Baltikum, og dertil kommer, at indtil Revolutionen spredte Herregaardshjordene over Landet, trængte det røde Kvæg ikke ind i de russiske Landsbyer, medens de lettiske og estniske Storbønder, som i det foregaaende anførte, allerede længe før Verdenskrigens Begyndelse havde faaet Smag for denne Kvægrace.

Saa blev der i 1906 indført mellem 30 og 40 røde Køer og Kvier samt 2 Tyre af rød danske Malke-race til den kejserlige Mejerigaard i Zarskoje, nu Djet-skoje, Selo. Hver især synes disse Dyr at have været af første Klasse, men ensartede var de langtfra.

Det kan ikke undre, at efter dette allerhøjeste Eksempel blev det røde »fionske« Kvæg straks Moderace; Hof-fets Stormænd, der selvfølgelig alle var Godsejere, var rede til at løbe Kapløb for at sikre sig en god Plads paa Listen over »Kalveaspiranterne«. Mange røde Kalve er paa den Maade blevet spredt over Landet; jeg har kunnet spore dem i en Række af Guvernementer, men stor Nytte i Retning af Reklamering for Racen har de ikke gjort, skønt det næppe har manglet paa underdanigste Rapporter om, hvor godt de erhvervede Kalve artede

sig. Det er ikke paa den Maade, en Race slaar an; noget godt har dog disse Forsendelser af røde Kalve over snart sagt hele Rusland gjort; de har udbredt Kendskab til »fionsk« Kvæg viden om i Landet, og efter hvad jeg har ladet mig fortælle, har disse »kejserslige Kalve« mange Steder faaet et godt Eftermæle, om end kun faa Efterkommere.

At den kejserslige Hjord fik en god Behandling, behøver jeg vel ikke at nævne. For dens Vinterpleje blev der bygget en luksuriøs Stald, ved hvis Opførelse intet blev sparet for at skaffe Kvæget et saa behageligt og navnlig sundt Vinterophold som vel mulig. En særlig Veterinærlæge overvaagede Besætningens Sundhedstilstand; ethvert Dyr, som viste mindste Tegn paa Tuberkulose, blev øjeblikkelig udskilt af Hjorden, og alt, hvad der havde været i Berøring med det, blev paa det grundigste desinficeret. Ikke nok med, at der blev bygget en pragtfuld Vinterstald til det danske Kvæg, det fik ogsaa en med stor Sans for Hygiejnens Fordringer indrettet Sommerstald, hvor der var Ly for Sol som for Slud, og hvor Tilgang af frisk Luft var sikret i rigeligt Maal, ved at Stalden kun havde een Væg. Forøvrigt var der ogsaa fuldt Brug for en Sommerstald, da Græsningen var ret tarvelig, hovedsagelig paa aabne Pletter i Slotsparken. Græs var der forøvrigt nok af, men nærende var det ikke, og derfor var det Tilskudsfoder, som Kvæget fik under Middags- og Natopholdet i Sommerstalden, ret paatrængt.

Ifølge en i 1911 udgivet Beskrivelse af Hjorden, udarbejdet paa Grundlag af en i 1908—09 foretaget Undersøgelse, som omfattede 29 Køer paa over fem Aar og 2 Tyre, vekslede Løden fra ensartet lyserød over hele Kroppen til dyb mørkerød med endnu mørkere Hoved, Hals og Bagparti. De fleste Dyr, navnlig de mørkerøde, var mere eller mindre udpræget »blommede«. Højden vekslede fra 118 til 136 cm, Kropslængden, i pCt. af Højden, fra 122,5 til 156,4 og Brystets

Dybde fra 50,0 til 55,9. De øvrige talrige foretagne Maal skal jeg ikke gengive. Snudespejlets Pigment var hos alle Dyrene mørkegraat. Det bemærkes forøvrigt, at »mørke og sorte Pletter paa Øjenlaagene, som ogsaa paa Patterne, giver sammen med Mangel paa Ensartethed af Løden Anledning til at formode, at de indførte Dyr er Krydsningsprodukter.«

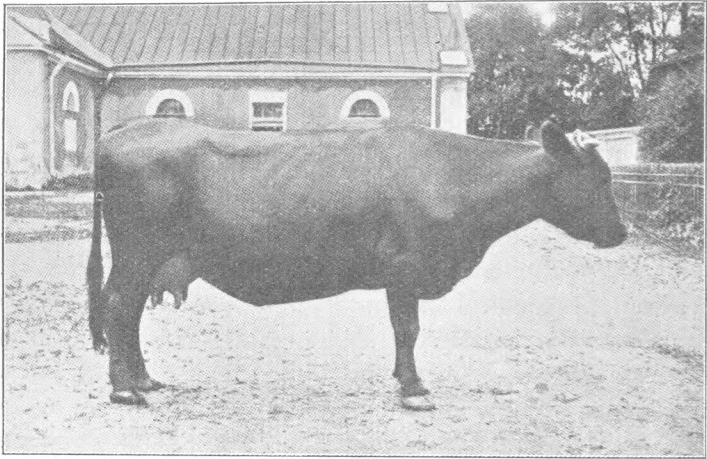

Fig. 5. Ko af Hjorden i Djetskoje Selo, »Jegosa«, født $\frac{1}{12}$ 1912.
F. »Finn«, M. Tutschka.

Ydelse:

1924—25.....	5471 kg Mælk, 3,13 pCt. Fedt.
1925—26.....	5106 - — 3,32 — —

I Hovedsagen passer denne Beskrivelse af Hjordens Eksteriør den Dag i Dag.

I 1908 varierede Køernes Vægt fra 399 til 527 kg, Gennemsnitsvægt: 457 kg. I 1909, da Køerne paany blev vejet, havde de alle tiltaget ret betydeligt i Vægt; de vejede da fra 461 til 541 kg, Gennemsnitsvægt: 509 kg. For dette Aar haves ogsaa Optegnelser angaaende to Tyres Vægt; den ene vejede 1024, den anden 934 kg.

Mælkeydelsen blev fastsat for hele Laktationsperioder (fra 169 til 470 Dage); højeste individuelle Mælkeydelse pr. Ko var 4914 kg (351 Dage) med 3,73 pCt. Fedtstof.

Efter Omregning til 300 Dage for de Køers Vedkommende, som har malket i længere Tid, men uden Omregning for de kortere Laktationsperioders Vedkommende beregner Forfatteren den aarlige Gennemsnitsydelse pr. Ko til 3138 kg Mælk.

Paa Foderet sparede der selvfølgelig lige saa lidt som paa Indretning af Stalde; men det synes, at det har skortet noget paa Forstand paa at anvende det. Foruden Halm gaves der om Vinteren pr. Ko 5 kg Kraftfoder, 6 kg Gulerødder og 10 kg Hø; men det synes, at Foderet har været ens for alle Køer, hvad enten de gav lidt eller meget eller slet ingen Mælk. Intet Under, at der for 100 Foderenheder ikke produceredes mere end i Gennemsnit 118,9 Mælkeenheder, medens enkelte Individuer var meget højt oppe, indtil 189,3¹⁾. Ogsaa Avl og Opdræt blev ledet efter ret ejendommelige Principer. Kælvningen var koncentreret i Foraars- og Efteraarsmaanederne. Efteraarskalvene blev tillagt, Foraarskalvene blev udsat, dette uden Hensyn til Forældrenes Herkomst, Ydelse og Eksteriør.

Foruden at mange Kalve fra den kejserlige Hjord var blevet spredt over Landet, synes Hjorden i Zarskoje Selo ogsaa at have haft en ret betydelig Indflydelse paa Besætningerne hos Omegnens Godsejere. I hvert Fald indførte flere af disse rødt dansk Kvæg til deres Gaarde.

Saa kom Krigen og efter den Revolutionen.

Jeg har opholdt mig saa længe ved Beskrivelsen af Hjorden i Zarskoje Selo, fordi den, som vi nedenfor skal se, i de senere Aar har haft en indgribende Betydning for Udbredelse af Kendskab til det røde danske Malkekvg over Rusland.

Under Krigens, Revolutionens og Hungerens Trængselstider gik det stærkt tilbage for de danske Hjorde i Nordvest-Rusland. Adskillige af dem synes helt og hol-

¹⁾ Udregnet for Staldfodringsperioden alene, hvorved Efteraarskælverne er kommen abnormt højt op og Foraarskælverne tilsvarende langt ned. Det lave Gennemsnitstal skyldes Overtal af Foraarskælvere.

dent at være blevet anvendt til Hovedstadens Ernæring, enkelte er det lykkedes delvis at bevare, en Del er blevet spredt mellem Bønderne. Hjorden i Zarskoje Selo er forblevet samlet og har med Glans bestaaet den Prøve, som Trængselsaarene satte den paa. Dybt har den været nede, men hverken Sult eller Kulde har kunnet knække dens Modstandskraft; selv i den værste Tid er intet Tilfælde af Tuberkulose forekommet indenfor den, og nu staar den i Ydelse paa Højde med de bedste Hjorde i Danmark. Samtidig har Gaarden, hvor den Hjord hører hjemme, skiftet Navn, da Byen, hvortil den hører, og hvorefter den benævnes, selvfølgelig ikke efter Oktoberrevolutionen kunde blive ved med at hedde Zarskoje Selo eller Kejserbyen (Selo 3: Landsby med Kirke); den blev døbt om til at hedde Djetskoje Selo eller Børnebyen, og Mejerigaarden, der er indgaaet i den zootekniske Afdeling af det i samme By oprettede Landbrugsinstitut, er nu blevet til »den djetskoselske zootekniske Station«.

Den 1. Oktober 1928 bestod denne Hjord af:

Tyre.....	2
Køer.....	48
Drægtige Kvier.....	10
Ungkvier.....	} 42
Ungtyre.....	

I alt 102 Stk. Kvæg.

Køernes Gennemsnitsvægt var 510 kg.

Først i Foraaret 1924 blev der for Alvor taget fat paa Hjordens Pleje. I 1923—24 var Gennemsnitsydelsen pr. Ko kun 1985 kg Mælk, men i de efterfølgende tre Aar var Udbyttet:

	I Gennemsnit			
	af alle Køer		af Normalkøer	
	kg Mælk	Fedtprocent	kg Mælk	Fedtprocent
1924/25.....	4011	3,54	4081	3,54
1925/26.....	3750	3,73	4200	3,69
1926/27.....	3893	3,54	4350	3,52

Hjordens bedste Ko, »Elsa«, Nr. 222, f. ²²/₁ 1921, gav:

	Mælkeydelse	Fedt
	i kg	pCt.
1924/25.....	4832	3,32
1925/26.....	5482	3,37
1926/27.....	5981	3,27
1927/28.....	5782	3,26

Med Undtagelse af Gennemsnitsydelsen af Mælk i 1923—24, som er taget umiddelbart fra Mejerigaardens Regnskaber, er Resten af ovenstaaende Tal taget fra en af en Kommission af fremragende Specialister i Kvægavl underskrevet Protokol, ifølge hvilken Hjorden i Djetskoje Selo erkendes for at være den bedste Hjord af den »fynske« Race indenfor den storrussiske Republik, samt fra en skriftlig Meddelelse fra Professor *Djakof*.

Det er jo ret høje Tal navnlig for Mælkeydelsens Vedkommende, Hjorden i Djetskoje Selo præsterer, men den bliver ogsaa fodret derefter. Foruden henimod 10 kg Hø gives der som Staldfoder indtil 5 kg Oliekager, lige saa meget Byggrutning og indtil 14 kg Kaalroer i Døgnet. Fedtprocenten kan vel nok siges at være den djetskoeske Hjords svage Punkt, men i Bedømmelsen af dette Forhold maa det tages i Betragtning, at Mejerifarmen økonomisk set ikke er interesseret i at højne den, da Mælken sælges i Petersborg, nu Leningrad, hvor der ikke gives Ekstrabetaling for Mælkens Fedme, kun maa denne ikke være under 3,4 pCt.

Denne Hjord er nu blevet det anerkendte Centrum for Avl af rødt dansk Kvæg i Nordvest-Rusland, og dens Varetager, Professor *Djakof*, er denne Avls utrættelige Talsmand. Hjorden i Djetskoje Selo har saa meget des større Betydning for Udbredelse af Kendskab til rødt dansk Kvæg, som Mejerigaarden hver Søn- og Festdag besøges af talrige Ekskursioner af Landboere fra nær og fjærn, og først og fremmest demonstreres den danske Hjord for Ekskursanterne.

Ogsaa mere umiddelbart, nemlig ved Salg af Tillægskalve, virker Bestyrelsen af Mejerigaarden i Djetskoje Selo for Udbredelse af rødt dansk Kvæg. Ifølge oven-

nævnte Protokol er der i Løbet af tre Aar, fra 1924 til 1927, af Gaardens Avl solgt følgende Antal Tillægsdyr:

	1924/25	1925/26	1926/27
Tyrekalve.....	11	11	16
Kviekalve.....	12	11	3
I alt...	23	22	19

Dette er jo ikke meget, men det er alt, hvad der er blevet tilovers udover eget Tillæg. Hovedaftagerne af Kalve er selvfølgelig de omboende Bønder, dog kommer der ogsaa nogen Efterspørgsel fra fjerne Egne, f. Eks. fra den sydlige Del af Guvernementet Moskva.

Besætningen paa Mejerigaarden i Djetskoje Selo er imidlertid ikke den eneste Hjord af rødt dansk Kvæg i Nordvest-Rayonen. Fra Centralstyrelsen af Sovjetgaardene i Storrusland har man meddelt mig Oplysninger om endnu tre Gaarde i samme Rayon, som har Besætninger af »fionsk« Kvæg. Personlig har jeg desværre ikke haft Lejlighed til at besøge disse Gaarde, som er beliggende 60—70 km Vest, Sydvest og Syd for Leningrad, men efter de mig tilgaaede Oplysninger skal der i alle tre Besætninger tilsammen indgaa 235 Stykker »fionsk« Kvæg, hvoraf 157 Køer.

Mælkeydelsen er stigende, som det fremgaar af følgende Oversigt:

	1925	1926	1927
	Mælk pr. Ko i Kilogram		
Siverskojo, Guv. Leningrad, Kreds Gatschino	2928	3381	4288
Gostilizy, do. do. , do. do.	2160	3381	3446
Siaglizy, do. do. , do. do.	2256	?	?

Fedtprocenten er kun angivet for den første af Gaardene og kun for 1925, da den i Gennemsnit udgjorde 3,6 pCt.

Denne Fortegnelse er dog næppe fuldstændig. Fra forskellig Side har jeg faaet Meddelelse, men desværre uden Detailler, om andre Sovjetgaarde i Nordvest-Rayonen med »fionsk« Besætning, tildels evakueret i 1915 fra de baltiske Provinser, f. Eks. om en Gaard i Guvernementet

Novgorod, hvorhen Grev Subofs Hjord (se Litauen) blev evakueret fra Medemrode.

Desforuden er der paa Centralstyrelsens Liste for 1926 opført fem Angler-Besætninger i Nordvest-Rayonen med ialt 407 Stykker Kvæg, hvoraf 169 Køer. At dømme efter den anførte Gennemsnitsvægt for tre af disse Besætninger: fra 426 til 469 kg, er det dog vel nærmest dansk Kvæg, der her er samlet. En saadan Fejltagelse i Racebetegnelsen vil ikke være enestaaende; af to Besætninger, som jeg besaa i Guvernementet Moskva, som begge gik under Navn af »angelske«, var største Delen af den ene efter Eksteriøren at dømme af dansk Herkomst; der var endogsaa enkelte Dyr med blommet Lød. Den anden Hjord, som jeg besaa samme Dag, var derimod typisk angelsk. Begge disse Hjorde var i 1915 blevet evakueret fra de baltiske Provinser og havde siden da ført en meget omflakkende Tilværelse fra Gaard til Gaard. Den første af dem, den danske, var endda samlet fra to forskellige Steder i Lifland, og det maa her siges, at naar Talen er om Kvæg, evakueret fra de baltiske Provinser, som i givne Tilfælde, bør en saadan Fejltagelse i Racebenævnelsen ikke undre. Fællesbenævnelsen for det baltiske røde Kvæg i dettes Hjemland var indtil den seneste Tid »anglo-fynsk«, hvorimod man i Rusland i alle Dage har skelnet mellem »angelsk« og »fionsk« Kvæg. Det var derfor nærmest en Skønssag, hvilken af disse Benævnelser man anvendte overfor de evakuerede Hjorde. Hertil maa endnu føjes, at der af de Personer, som i Krigens Tid har taget imod disse Hjorde omkring paa de russiske Herregaarde, ikke kunde forlanges tilstrækkelig Sagkundskab til at skelne mellem de to nævnte, i det indre Rusland ret ukendte udenlandske Racer, der jo oven i Købet begge er røde. Ikke desto mindre er den Racebetegnelse, som blev givet Hjordene ved deres første Modtagelse i Rusland, senere blevet hængende ved hver især af dem.

Ogsaa de Herregaardshjorde i Nordvest-Rayonen, som

Bønderne ved Revolutionens Begyndelse delte imellem sig, har, for saa vidt som de ikke har maattet vandre til Slagterbænken, i den nærmest paafølgende Tid bidraget til at udbrede Kendskab til rødt dansk Kvæg og til at give Bønderne Smag for denne Race. Det synes dog, at dette Kvæg kun for en ringe Del er blevet bibeholdt i Renblod; men her spiller særlige Forhold ind, som jeg senere skal omtale. Personlig har jeg haft Lejlighed til at overbevise mig om, at i store Dele af Nordvest-Rayonen omfatter Landbefolkningen det røde danske Kvæg med særlig Sympati. Ganske vist har jeg i Egne, hvorfra Mælken leveres til Leningrad, hørt Bemærkninger om, at det store sortbrogede Kvæg giver mere Mælk; men det er blevet føjet til, at hvis man vilde levere Mælk af sortbrogede Køer alene, saa risikerede man at blive mulkteret, da Minimum for Fedtindhold i Mælk, som bringes i Handelen i Leningrad, som allerede nævnt, er sat til 3,4 pCt.

Der kan næppe være Tvivl om, at de udmærkede Resultater fra Mejerigaarden i Djetskoje Selo og fra Sovjetgaardene med dansk Besætning har bidraget betydeligt til at skabe den Sympati for rødt dansk Kvæg, som man mødes med blandt Landbefolkningen i Nordvest-Rusland, og navnlig til at udbrede denne Sympati til den stedlige Landbrugsstyrelse. Men Kontrolforeningernes Beretninger viser ogsaa hen til, at denne Sympati ikke mangler Grundlag i Erfaringerne fra Bøndernes egne Besætninger. Af et Uddrag af disse Beretninger, som jeg i 1926 har meddelt i en Indberetning (Landbrugsraadets Meddelelser Nr. 29 samme Aar), fremgaar det, at i tolv af fjorten Kontrolforeninger, hvis Beretninger jeg undersøgte, var de bedste Køer af overvejende dansk Afstamning.

Reel Betydning for det røde danske Kvægs videre Skæbne i Nordvest-Rayonen fik den Sympati, det nød i Befolkningen og i den stedlige Landbrugsstyrelse, da i 1925 den saakaldte Rayonnering af Kvægracerne blev vedtaget for store Dele af det europæiske Ruslands Vedkommende. Det blev ved denne Lejlighed besluttet, at i

hvert Guvernement, eller i fastlagte Dele af et saadant, skulde man, hvad Statens Medvirkning til Fremme af Kvægavlen angaar, holde sig til en bestemt Race. Hvor der findes en ydedygtig og nogenlunde enspræget Landrace, bør Avlsarbejdet gaa i Retning af dennes videre Udvikling; hvor derimod en saadan Race ikke findes, bør man tage den af de russiske eller vesteuropæiske Racer, som bedst er slaaet an i Egnen.

Endnu er denne Rayonnering næppe blevet gennemført overalt, men for den her omhandlede Rayons Vedkommende blev det fra første Færd bestemt, at da der indenfor dens Grænser ikke findes en eneste nogenlunde udpræget stedlig Landrace, skulde man, hvad Statsinstitutionernes Avlsarbejde angaar, holde sig til de to i Rayonen mest udbredte og af Landbefolkningen mest foretrukne Kvægracer, nemlig til den cholmogorske og den røde danske. Det cholmogorske Kvæg, som fra gammel Tid er velkendt i Leningrad og i denne Bys Omegn, er en stor, sortbroget og meget rigtmalkende Kvægrace, der har sit Hjemland ved Dvinaflodens nedre Løb, et Par Hundrede Kilometer syd for Archangelsk, hvor den under stærk Paavirkning af indførte hollandske Tyre er opstaaet paa de rige og vidtstrakte Overflodsenge omkring ved den store Landsby Cholmogori, derfra Benævnelser.

Den stedlige Landbrugsstyrelses Sympati for rødt dansk Kvæg, som nu var blevet sanktioneret af den centrale Styrelse, har senere gentagne Gange ført til alvorlige Bestræbelser for at indføre større Partier Kvæg af denne Race fra dets Hjemland. Da der saaledes i Slutningen af Efteraaret 1926 blev Tale om at indføre Kvæg til en Række Soyjetgaarde i Omegnen af Leningrad, var det rødt dansk Malkekvæg, Styrelsen udtalte sig for. Det blev dog ikke til noget i den Omgang, da de fornødne Midler til Import af Kvæg ikke blev bevilget, og heller ikke er det blevet til noget senere, skønt det ikke har manglet paa Købelyst, og skønt det hjemlige Avlsmateriale af lige Beskaffenhed er dyrere, end det indførte vilde blive det.

Det hjemlige har imidlertid det Fortrin fremfor det indførte, at ved dets Erhvervelse kommer Pengene ikke ud af Landet, en Omstændighed, som for Tiden er af allerstørste Betydning.

I et Tilfælde, som nærmest er af anekdotisk Karakter, havde Importtilladelsen forøvrigt ingen Betydning, da den var forud givet, og dog blev det ikke til noget med det af Landbrugsstyrelsen anbefalede Indkøb af dansk Kvæg. Dette gik saaledes til:

En Gruppe fra Kanada tilbagevendte Finner havde faaet en Sovjetgaard i Omegnen af Leningrad anvist til Kolonisation mod der at indrette en Landbrugs-Kommune. Besætning skulde de selv købe, og de havde forbeholdt sig Ret til at anvende deres medbragte Dollars til Indkøb af Kvæg i Udlandet, hvis de ikke kunde finde noget for dem passende i Rusland. Den lokale Landbrugsstyrelse havde dog Ret til at bestemme, hvilken Race Kvæget skulde høre til.

Da dette foregik efter at Rayonneringen var foretaget, kunde Styrelsen kun give Finnerne Valget imellem cholmogorsk og »fionsk« Kvæg. Den første af disse Racer syntes Finnerne ikke om, tilbage stod kun det »fionske« Kvæg, til hvis Erhvervelse den allerede givne Indførseltilladelse nu skulde anvendes. Men da man saa skulde se det derom opsatte Dokument efter, viste det sig, at Maskinskriversken i Landbrugsstyrelsen i Stedet for »fionsk« havde skrevet »finsk« Race. O'et var faldet ud for hende, og ved Gennemsynet af Dokumentet havde ingen lagt Mærke til denne Skrivefejl. Glade var selvfølgelig Finnerne; »fionsk« Kvæg havde de ingen Begreb om, uden for saa vidt som det maaske var blevet demonstreret for dem i Djetskoje Selo, men deres Hjemstavns Kvæg, det kendte de, og de ønskede intet bedre end at faa Lov til at danne deres Besætning af østfinsk Kvæg, og det fik de; de havde jo det skrevne Ord paa deres Side. Jeg tog selv ud paa Gaarden og prøvede paa at tale dem til Rette, men det var Tale for døve Øren. Det var for

saa vidt ogsaa vanskeligt at føre Forhandlinger med dem, som de foruden Finsk kun talte et højst mangelfuldt Engelsk.

En lille Tilvækst har det røde Kvæg i Nordvest-Rayonen faaet i den allersidste Tid, idet 72 Stykker af det ifølge Handelstraktaten mellem Sovjetunionen og Letland i dette sidste Land af Sovjetregeringen opkøbte »brune lettiske Kvæg« er blevet tilstillet Bestyrelsen af Sovjetbrugene i Leningrad Guvernementet. Af disse 72 Stykker Kvæg kan 21 Stykker regnes for at være nogenlunde renblodede, medens 51 Stykker af Opkøberne er betegnet som »Krydsninger med brunt lettisk Kvæg«.

En mislig Omstændighed for Renavl af en hvilken som helst Kvægrace i Nordvest-Rayonen er Millionbyen Leningrads umiddelbare Nærhed. Al den Mælk, der kan undværes hjemme, gaar med til Storbyens Forsyning, og der betales godt for den, saa godt, at det ikke lønner sig at opdrætte. Mange Bønder gaar videre endnu; hvis Koen ikke er en ekstragod Malker, sælger de den til Slagtning, saa snart den kommer hen imod Slutningen af Laktationsperioden, og i Stedet for den køber de en ny Ko enten i et af Kvægudsalgene i Leningrad, eller ogsaa hentes den længere borte fra. Kun af særlig gode Køer tages Tillæg.

Dette passer godt sammen med de Iagttagelser, som jeg har haft Lejlighed til personlig at gøre. Paa en Rejse, som jeg foretog i 1926 omkring paa Bøndergaardene i Omegnen af Leningrad under Ledsagelse af en Kvægavlsspecialist fra den lokale Landbrugsstyrelse, maatte jeg konstatere, at skønt Hjordene selvfølgelig var meget smaa, højst paa fire à fem Malkekøer, var der dog med Undtagelse af Tyrene, som for største Delen stammede fra Mejerigaarden i Djetskoje Selo, kun meget lidt Renblod af en hvilken som helst Race iblandt dem og næsten lige saa lidt Opdræt. Skønt Bønderne udtalte sig meget rosende om det røde Kvæg og enkelte Steder med Stolthed fremviste en Ko eller en Kvie af ren dansk Her-

komst, saa var den overvejende Mening blandt dem dog, at til Trods for det danske Kvægs fortrinlige Egenskaber, kunde det alligevel ikke svare Regning at opdrætte det. Det var efter deres Mening fordelagtigere at sælge Kalvene til fjernere Egne, hvor der betaltes godt for dem, naar de var faldet efter en rød Tyr og en god Malkeko, selv om denne var af ubekendt Herkomst.

En Del røde Kvier med umiskendelige Tegn paa dansk Herkomst har jeg dog set i Leningrads umiddelbare Nærhed.

Hvor meget rødt dansk Kvæg, der i det hele taget findes i Nordvest-Rayonen, lader sig ikke bestemme. For at bringe Klarhed i dette Spørgsmaal og ligeledes for at opnaa betryggende Sikkerhed for Renavl af rødt dansk Kvæg i Nordvest-Rayonen, vilde det være ønskeligt, at der blev foretaget en omhyggelig Analyse af alle de Besætninger, som nu gaar under Navn af »fionske« og »angelske«, med Udskilning af de Individder, som enten kan betragtes som rent angelske, eller hvori der kan spores Iblanding af Blod af andre Racer.

Central-Rayonen. I Tiden før Krigen var det kun meget lidt rødt dansk Kvæg, som fandt Vej til Ruslands centrale Guvernementer, men det forlyder dog, at foruden de Kalve fra Mejerigaarden i Zarskoje Selo, som blev spredt over Landet uden at efterlade sig noget næneværdigt Spor, er i Begyndelsen af Firserne i forrige Aarhundrede et Par røde Tyre af dansk Herkomst kommet til en Egn i Gouvernement Rjasan ved Oka-Floden og har der haft en betydelig Indflydelse paa Udviklingen af en stedlig Kvægrace, der omtales som ydedygtig.

Under Krigen kom derimod en Del af de fra de baltiske Provinser evakuerede Besætninger til Centralrusland. Store Dele af disse Hjørde er, som det synes, gaaet sporløst til Grunde, og efter de Genvordigheder, som de har maattet gennemgaa i Hungeraarene, maa man nærmest undre sig over, at de ikke alle er gaaet samme Vej. Af de tiloversblevne er en Del blevet spredt mellem Bon-

derne; Resten er efter Revolutionen blevet samlet paa Sovjetgaardene og er senere planløst blevet drevet fra den ene af disse til den anden. Det var egentlig først i 1925, at man begyndte at tage sig af det evakuerede Kvæg i det hele taget og saaledes ogsaa af de danske Hjørde, som fandtes deriblandt.

Desværre for det røde danske Kvægs Udbredelse i de centrale Guvernementer begyndte denne vaagnende Omhu for de evakuerede Hjørde først at vise sig omtrent samtidig med, at den ovenomtalte Rayonnering af Kvægracerne var blevet besluttet. I Guvernementet Moskva findes der lige saa lidt nogen stedlig Landrace af Kvæg som i Nordvest-Rayonen; men da Nabo-Guvernementet mod Nordvest, Jaroslav, er Hjemstedet for en af Ruslands bekendteste Landracer af Malke-Typen, blev det bestemt, at i Guvernementet Moskva skulde Avlsarbejdet fra Statens Side indenfor Kvægavlens Omraade have Jaroslavkvægets Udbredelse og videre Udvikling som Formaal. Dette Jaroslavkvæg er en lille spinkel sort-hvid Kvægrace. Den typiske Lød er sort med hvidt Hoved, Sokker og Hale-spids, men Afgivelser fra denne Type træffes meget ofte. Der findes udmærkede Malkere blandt dette Kvæg, som ikke alene giver meget, men ogsaa meget fed Mælk; men Racen er endnu langt fra konstant, hvorfor Afstamningen er uberegnelig.

Endnu i 1926 fandt jeg dog paa to Sovjetgaarde røde Besætninger, den ene af overvejende dansk Herkomst, den anden af engelsk Type. Nu er de flyttet til andre Guvernementer. I Smolensk, Kaluga og Rjasan Guvernementerne findes der nu syv Besætninger af dansk og engelsk Herkomst med ialt ca. 400 Stykker Kvæg, men hvor mange af dem, der staar den danske og hvor mange den engelske Type nærmest, vides ikke bestemt.

Det er imidlertid kun de Sovjetgaarde, der er underlagt den moskovske Landbrugsstyrelse, som er forpligtet til kun at holde Jaroslav-Kvæg. De af dem, som er tilskrevet andre Institutioner, er ikke underkastet nogen direkte

Tvang i saa Henseende. Landbrugsstyrelsen kan ikke vilkaarligt befale dem at flytte deres Besætninger til andre Gaarde, fordi de ikke hører til de for givne Egn vedtagne Racer. Med lidt Energi og Paagaahenhed kan Ledelsen af saadanne Gaarde endogsaa gennemføre Nyanskaffelse af Kvæg af andre Racer. Saaledes har »Stats-Raceavls-Centret« i 1927 forstaaet at skaffe sig Indførselsret for 50 Stykker dansk Kvæg til Gaarden Atschkasovo, 120 km Syd for Moskva. En Kommission, som samme Sommer rejste til Danmark for at se paa dansk Landbrug og eventuelt gøre Indkøb af forskellig Art, blev det overdraget bl. a. ogsaa at foretage det nævnte Indkøb til Raceavls-Centret. Ikke desto mindre blev dette Parti ikke købt, Kommissionen nøjedes med at købe 18 Stykker rødt dansk Kvæg, som egentlig var bestemt til Nordvest-Rayonen, men som nu kom til Atschkasovo, hvor det trives godt og vækker almindelig Opmærksomhed. Til samme Gaard er nu blevet sendt de bedste Eksemplarer af det »brune lettiske Kvæg«, som i 1928 er blevet opkøbt i Letland.

Denne Hjord, som befinder sig i en udmærket Stand og i det hele taget faar en upaaklagelig Behandling, kan muligvis med Tiden faa en betydelig Indflydelse paa Kvægavlen i Omegnen af Atschkasovo, men foreløbig maa det siges om de røde Besætninger paa Sovjetgaardene i Centralrusland, at hvad enten de er af dansk eller angelsk Herkomst, har de tilbragt for kort Tid paa de Gaarde, hvor de har været opstaldet, og deres Pleje har været for mangelfuld til, at de har kunnet gøre noget varigt Indtryk paa den omboende Landbefolkning.

Større Betydning for Udbredelse af rødt dansk Malkekvæg har et Forsøg af privat Karakter paa at indpode denne Race i den sydlige Del af Guvernementet Moskva øjensynlig haft. I en Indberetning til Landbrugsministeriet (Landbrugsraadets Meddelelser, Nr. 43, 1926) har jeg udførligt omtalt dette overordentlig interessante Tilfælde, som viser hen til, at det røde danske Kvæg er i Besid-

delse af en højt udviklet Evne til at tillempe sig til uvante og kummerlige Livsforhold, en Evne, som det var en stor og behagelig Overraskelse for mig at konstatere ved Undersøgelse paa Stedet selv.

Et Par velhavende Bønder fra en Landsby ca. 150 km Syd for Moskva, som begge havde deres Ernæring i Petersborg, men som ifølge Skik og Brug havde bibeholdt deres Andel i deres Hjemstavn, hvor deres Familier laa paa Landet om Sommeren, ønskede begge at gøre noget for at hæve Landbruget i deres Fødeby, og da den ene af dem havde en stor Mælkeforretning i Petersborg, laa det nær i første Linie at forsøge at hæve den stedlige Kvægavl. Først forsøgte de med Simmenthalere, men dette store Kvæg kunde ikke ernære sig paa Landsbyens kummerlige Græsgange, og bedre gik det ikke med Kvæg af den tidligere omtalte chalmogorske Race, som derefter blev forsøgt. Saa benyttede Mælkehandleren sig af sit Bekendtskab med Lederen af den kejserlige Mejerifarm i Zarskoje Selo til der at erhverve tre Tyrekalve og to Kviekalve, der for at kunne overlades til ham til Trods for den stærke Efterspørgsel var blevet erklæret for kasserede.

Dette skete i 1915, da det allerede var begyndt at blive knapt med Foderet, og endnu værre blev det i de næstfølgende Aar. Da Hungeren rigtig begyndte, maatte Tyrene vandre til Slagtebænken, men de havde da allerede opnaaet at sætte en Del Afkom til Verden. Kviekalvene vilde deres Ejere derimod ikke give Slip paa, og skønt smaa af Vækst paa Grund af den slette Ernæring, de havde maattet nøjes med under deres Opvækst, var de blevet til de bedste Køer i en vid Omegn. Senere havnede en fra Lifland evakueret Tyr af dansk Herkomst i en af de Landsbyer, hvor de først indførte danske Tyre havde virket, og i 1925 rejste Bønder fra de samme Landsbyer til Zarskoje Selo, eller som det dengang allerede var kommet til at hedde, Djetskoje Selo, for at købe Kalve. En Kviekalv døde undervejs til Landsbyen; men

tre Tyrekalve blev bragt til Vejende. Fra Landsbyerne vidt omkring var der rivende Efterspørgsel efter de røde Kalve, og Ejerne af disses Ophav gjorde allerede Regning paa at tjene store Penge ved Salg af Opdræt. Saa blev den allerede omtalte Rayonnering af Kvægavlen besluttet, og den Egn, hvor det røde Kvæg var begyndt at slaa an, indgik i Jaroslav-Kvægets Zone. Om at tage Kvæget fra Bønderne, fordi det hørte til en for givne Egn ikke anerkendt Race, kunde der selvfølgelig ikke være Tale; men Landbrugsstyrelsen lagde, for saa vidt som den kunde det, Hindringer i Vejen for det røde Kvægs videre Udbredelse; det blev bl. a. forbudt at præmiere det ved Dyrskuerne. Jeg besøgte Egnen sammen med den øverste Kvægavls-specialist ved den moskovske Landbrugsstyrelse, der, som det synes, overbevistes om, at det røde Kvæg havde slaaet saa fast Rod i Egnen, at den almindelige Anordning om udelukkende Begunstigelse af Jaroslavkvæget overalt i Guvernementet ikke burde have Gyldighed dér. Senere har Avlen af rødt dansk Kvæg i denne Egn faaet en mægtig Støtte ved, at samme Race, som anført, holdes paa Stats-Raceavls-Centrets Gaard Atschkasovo, der er beliggende 20—30 km fra det her beskrevne lille Arnested for Udbredelse af »fionsk« Kvæg, saa der trods al Modstand kan haabes paa Fremgang for Racen ogsaa der.

Endvidere er af det i Løbet af 1928 i Letland indkøbte Kvæg 101 Stykker »brunt lettisk Kvæg« af nogenlunde ren anglo-dansk Afstamning samt 144 Stykker Krydningsprodukter af denne Race med andre, ialt 345 Stykker, blevet fordelt paa Sovjetgaarde i de centrale Guvernementer. Deraf er de 67 bedste kommet til det førnævnte Atschkasovo, som tilhører Stats-Raceavls-Centret, hvis Chef selv havde foretaget Opkøbene i Letland. Resten er blevet fordelt mellem fem centrale Guvernementers Sovjetgaarde. Endogsaa den moskovske Landbrugsstyrelse har trods al Rayonnering maattet tage imod 83 Stykker. Ganske vist tog den imod dem med Protest, men tage dem maatte den.

Hviderusland. Det er meget muligt, at Hviderusland (den til Polen grænsende vestlige Del af Central-Rusland) med Tiden vil kunne udvikle sig til at blive et ikke uvæsentligt Marked for Avlsdyr af den røde danske Malkerace. Da denne imidlertid endnu er saa godt som ukendt i disse Egne, kan der endnu næppe være Tale om nogen Stemning for den blandt Landbefolkningen. Men at de ledende Kræfter ved Landbruget interesserer sig for rødt dansk Kvæg, har de bevist ved i 1928 at lade en Specialist, Professor *Najdenof*, foretage Indkøb af Kvæg i Danmark, og dette Indkøb maa betragtes som en direkte Følge af, at den hviderussiske Landbrugskommissær sammen med en udvalgt Gruppe af hans underordnede i 1927 besøgte Danmark og vendte tilbage til sin Gerning overbevist om det danske Landbrugs høje Udvikling og i Særdeleshed om de danske Husdyr racers Fortrinlighed.

Der blev købt 32 Køer og 6 Tyre, som siges at have vakt stor Tilfredshed. Efter en unødvendig langvarig Jernbanerejse paa 7 Døgn og en derpaa følgende Spadseretur paa 20 km fra den sidste Jernbanestation ankom Kvæget i en ret udmattet Tilstand til sit endelige Bestemmelsessted. Da det dér fik en god Pleje kom det dog snart til Kræfter igen, hvilket kan skønnes af, at ifølge Beretning fra Gaarden giver de 8 Køer, som har kælvet først, fra 20 til 24 kg Mælk daglig. Et Uheld var der dog, idet en af Køerne gik tabt ved et paa en saa besværlig og langvarig Rejse hændeligt Ulykkestilfælde, Resten siges at befinde sig godt.

Om andre danske Besætninger i Hviderusland har jeg ikke faaet Meddelelse, derimod findes der dér et Par Anglerbesætninger. En af disse har nu i over 30 Aar haft til Huse i det til det hviderussiske Landbrugsakademi i Byen Gorki hørende Landbrug, den anden findes paa en Gaard i Omegnen af Vitebsk.

Kvægbestanden i Hviderusland er overordentlig forskelligartet, men det synes dog, at Hovedmassen af den

har Tilknytning til det røde mellemeuropæiske Kvæg, som endnu er stærkt udbredt i Polen, og som formodentlig er nær beslægtet med det oprindelige røde Kvæg paa de danske Øer og i Slesvig. Deraf har de hviderussiske Kvægavlsautoriteter draget den Slutning, at det nuværende danske og angelske røde Kvæg staar i saa nært Slægtskabsforhold til det stedlige Kvæg, at dette ved indgaaende Krydsning med danske og angelske Tyre kan udvikles til en homogen Race i Lighed med det danske Kvæg. Denne Formodning har forøvrigt haft den tragikomiske Følge, at der saa længe stod Strid om, hvor de indførte danske Tyre med bedst Resultat skulde anbringes, at disse henstod ubenyttede i et halvt Aar, inden man kunde blive enige om, hvorhen de skulde sendes. Nu synes dette Spørgsmaal at være afgjort.

Naar man nu af ovenstaaende vil danne sig en Forestilling om det røde danske Malkekvægs Fremtidsmuligheder i Rusland, maa hver af de tre her omtalte Rayoner tages for sig. I Nordvest-Rayonen er det »fionske« Kvæg allerede ret indarbejdet, og takket være den Propaganda for Racen, som den danske Besætning paa Mejerifarmen i Djetskoje Selo er Udgangspunkt for, holdes Stemningen nogenlunde vedlige. Langt svagere er Stillingen for de danske Interesser i Central-Rayonen og i Hviderusland, men ens er den ikke i disse to Landsdele. I Central-Rayonen, spredt over et Territorium saa stort som Frankrig, findes en Række Sovjetbrug med Besætninger af dansk, angelsk eller dansk-angelsk Oprindelse, der paa een nær, hvortil Grundlaget blev lagt i 1927 ved direkte Indførsel af 15 Køer og 3 Tyre fra Danmark, skylder Evakuationen af Racekvæg fra de baltiske Provinser i 1915 deres Tilblivelse. At disse Hjorde har naaet at gøre noget nævneværdigt Indtryk paa den omboende Landbefolkning, betvivler jeg, som allerede nævnt, meget; men der er godt Haab om, at den fra Danmark indførte lille

Hjord, der nu har faaet en ikke ubetydelig Tilvækst fra den bedste Del af det i 1928 fra Letland indførte røde Kvæg, med Tiden kan blive et Arnested for Udbredelse af dansk Kvæg, til Trods for at dette ikke er anerkendt i den paagældende Egn som en Race, der har Ret til at nyde godt af den statslige Understøttelse. Ganske vist ligger Gaarden Atschkasovo, hvor det i Danmark indkøbte Kvæg befinder sig, for langt fra Alfarvej til, at dens Besætning nogen Sinde kan komme til at spille en saa indgribende Rolle for Udbredelsen af rødt dansk Malkekvæg, som Hjorden i Djetskoje Selo nu i en Aarrække har gjort; men den har paa den anden Side en god Hjælp i Nærheden i den Gruppe Landsbyer, hvor denne Race allerede har faaet fast Fod, og hvor Bønderne synes fast overbevist om, at ingen anden Kvægrace kan maale sig med den, hverken i Ydedygtighed eller i Evne til at tillempe sig til de stedlige Forhold.

I Omtalen af Forholdene i de baltiske Lande har jeg nævnt den Hindring for Import af Avlsdyr, som ligger i Ændringen af de agrariske Forhold, og i den Pengemangel, som gør sig gældende i alle Samfundslag i disse af Krig og indre, økonomiske Omvæltninger paa Landbrugets Omraade hærgede Lande. Men selv om det dér under de forhaandenværende Landbrugsforhold kan være vanskeligt at gennemføre en saadan Import i større Maalestok uden Regeringens Hjælp, og selv om en saadan Hjælp vil være vanskelig at yde i indeværende, særlig vanskelige Aar, staa Importen dog aaben for det private Initiativ, for saa vidt som der er Penge til at gennemføre den, og en saadan Import, om end kun i mindre Maalestok, kan ventes i Løbet af forestaaende Foraar og Sommer. Forøvrigt er det ikke udelukket, at de lettiske Myndigheders Omhu for at opfylde Handelstraktaten med Sovjetunionen m. H. t. Salg af Avlsdyr kan føre til en Transitimport af saadanne fra Danmark, beregnet paa Videresalg til Sovjetunionen.

Endnu langt ugunstigere for den nærmeste Fremtids Vedkommende former Udsigterne sig for direkte Udførsel af danske Avlsdyr til Sovjetunionen, hvor de forhaandenværende finansielle Omstændigheder ikke er bedre end i de baltiske Lande, og hvor desforuden al Udenrigshandel er Statsmonopol. Af denne sidste Grund maa al Indførsel fra Udlandet foregaa gennem Handelskommisariatets Repræsentation i vedkommende Udland og gennemføres enten for Statens Regning eller med Godkendelse af de i givne Import interesserede Folkekommisariater. Da det endvidere, som Forholdene for Øjeblikket ligger, er en bydende Nødvendighed for Sovjetunionens statslige Institutioner at indskrænke Indførselen fra Udlandet til det mindst mulige, kan det næppe ventes, at der i Løbet af indeværende Aar vil blive tilladt Indførsel af Avlsvæg fra Udlandet; men dermed er ingenlunde sagt, at en saadan Indførsel ikke kan ventes i Fremtiden. Den Tid maa komme, da Landet faar Mulighed for at tilfredsstille den Trang til Forbedring af Kvægavlen, som nu er vakt i alle de Kredse af Landets Befolkning, fra de laveste til de højeste, som enten direkte har med Landbrug at gøre eller tjenstligt er interesseret i dets Opkomst.

Markedet for Avlsdyr i Baltikum kan have sin Betydning, men det er ret begrænset og maa betragtes som kortvarigt, hvorimod det Marked, som kan opstaa i Rusland, nærmest er ubegrænset, i Tid som i Omfang.

Hvad kan der gøres i Rusland fra dansk Side, for at saa stor en Del som mulig af denne ventede Efterspørgsel efter Avlsdyr kan komme det danske Landbrug til gode?

Med dette Formaal for Øje kan og bør der gøres grumme meget, og de Forholdsregler, som bør træffes, er ret forskelligartede. Nogle af dem er almengyldige for alle de Lande og Landsdele, hvorfra Efterspørgsel efter danske Avlsdyr kan ventes, andre vil være formaalstjenlige udelukkende eller fortrinsvis i bestemte Egne, medens de vil have ingen eller mindre Betydning i andre.

Til de almindelige Forholdsregler, som lige saa fuldt bør gennemføres i de baltiske Lande som i alle Sovjetunionens Rayoner, hører først og fremmest, at der maa sørges for, at der i de Lande, hvorfra Efterspørgsel ventes, er nogen til at varetage det danske Landbrugs Interesser, nogen, der paa Stedet selv kan følge med Bevægelsen paa Kvæg-avlens Omraade og saa vidt muligt tage Del i Vejledningen af den, samt skaffe sig Klarhed over de Midler, som det paa ethvert givet Sted og i ethvert givet Tilfælde vil være hensigtsmæssigt og tidssvarende at anvende, fremkalde Interesse for danske Avlsdyr dér, hvor disse endnu ikke er kendt, og holde Interessen vedlige og yderligere stimulere den dér, hvor den allerede er vakt.

Men det hjælper kun lidt at sende en Soldat i Marken, naar han ikke faar Vaaben i Hænde. Den, som det paa Avlsdyrudførelsens Omraade bliver betroet at varetage de danske Interesser i Østeuropa, maa have Mulighed for og Midler til stadig at berejse de Lande og Landsdele, hvorfra Efterspørgsel efter danske Avlsdyr kan ventes. Dernæst maa han have Reklamelitteratur med formaals-tjenligt Indhold og i tilstrækkelig Mængde til sin Disposition.

Ved Reklamelitteratur forstaar jeg:

1) Smaa Brochurer i Lommeformat, i Lighed med de tidligere udgivne Brochurer om det danske Malkekvæg og danske Hesteracer, om hver af de Husdyrarter, som formenes at kunne blive Genstand for Efterspørgsel, men jeg skal her holde mig udelukkende til Malkekvæget.

Da det er rødt dansk Malkekvæg, som, efter alle Solemærker at dømme, først og fremmest vil blive Genstand for Efterspørgsel, maa Kvæg-Brochuren nærmest være tænkt og udført som en Reklame for denne Race, men det vil dog være hensigtsmæssigt ogsaa at lade den omfatte sortbroget jydsk Kvæg og maaske Korthornskvæget, hvis der af denne Race haves Avlsmateriale tilovers i tilstrækkelig Mængde og af tilstrækkelig Godhed. Jeg skal her ikke komme ind paa nogen detailleret Redegørelse

for mit Syn paa en saadan Brochures Sammensætning, som den efter mit Kendskab til Forhold og Fordringer i Importlandene bør være, men indskrænke mig til at sige, at dens Tekst i Tilknytning til de nødvendige Illustrationer maa i en saa knap Form som mulig give et saa klart og letfatteligt Billede af vedkommende Races Eksteriør og Ydedygtighed, at selv en utrænnet Læser kan danne sig et Begreb om dens Betydning ved blot at se Brochuren igennem.

2) Korte aarlige Meddelelser, som omfatter alle de Husdyr-Arter og -Racer, som man ønsker og venter at finde Marked for. Disse Meddelelser kan være meget kortfattede og behøver i og for sig ikke at bestaa af mere end et i Lommeformat sammenfoldet Blad af saa stift Papir, at det ikke krøller sammen ved at blive stukket i Lommen. For Kvægets Vedkommende maa her anføres de sidste Resultater af Kontrolforeningernes Arbejde, Rekordkøers Ydelse, for saa vidt som denne er større end tidligere anførte, de sidste Tællings-Resultater, sidste Aars Eksport paa Kvægavlens Omraade o. s. v.

3) Aarlige Plakater med Tiden for de vigtigste Dyrskuers Afholdelse.

I de Lande, som denne Reklamelitteratur først og fremmest maa være beregnet paa, tales fire Sprog: Estnisk, Lettisk, Litauisk og Russisk. At lade alt trykke paa fire Sprog vil næppe svare Regning, men der er det gode ved det ene af Sprogene, nemlig Russisk, at det ogsaa forstås af den ældre Generation i de andre tre Lande, om end det ikke kan regnes for at være en yndet Udtryksform der. Da der endvidere kan regnes med, at det russiske Marked med Tiden langt vil overgaa alle de andre tre Markeder tilsammen i Betydning, vil det være heldigt, at hele Reklamematerialet trykkes paa Russisk.

Endelig vilde det for Sagens Fremme være ønskeligt, at der i Danmark blev oprettet et særligt Bureau med det Hovedformaal at udbrede Kendskab til danske Husdyr-racer i Udlandet. Et saadant Bureau maa være i stadig

Kontakt med Avlsdyr-Producenterne i alle Dele af Landet for til enhver Tid at vide Besked med hvor og hvad, der er til Salg, ligegyldig om Salgsemnet er røde Køer eller hvide Høns. Det maa paa dette Grundlag ikke alene kunne give udtømmende Oplysninger herom til tilrejsende Købere og vejlede disse, det maa ogsaa kunne paatage sig Leveringen af Avlsdyr af alle de forhaandenværende Husdyrracer efter Bestilling. Et saadant Bureau for Afsætning af danske Avlsdyr til Udlandet maa derfor ifølge sin Sammensætning, Organisation og Forretningsførelse være i Stand til at vække Tillid i Udlandet, en Tillid, som den Landbrugsraadet nyder i alle de Lande, som jeg er kommet i Berøring med i Landbrugsanliggender.

Hvad det røde danske Malkekvæg angaar, saa har vi ganske vist »Danske Opdrætteres Andels-Salgforening« og en Del andre Salgsforeninger paa Fyn, som utvivlsomt gør udmærket Fyldest paa deres Ø, men ogsaa kun dér. Det, der tiltrænges, er en central Institution, let tilgængelig for tilrejsende Udlændinge, som efter dér at have indhentet de nødvendige Oplysninger ikke behøver at rejse Landet rundt paa maa og faa for at finde, hvad de ønsker.

Naar Udlændinge kommer til Danmark lægger de i ni af ti Tilfælde Vejen over København; dér gør de deres første Ophold i Landet, og alene af den Grund vil det være hensigtsmæssigst, at den Institution, hvortil tilrejsende Avlsdyr-Købere først og fremmest bør henvende sig, befinder sig i dette Danmarks ekscentriske Knudepunkt, hvor Landets Livsnerver løber sammen.

Dette er kun Hovedlinierne i Organisationen af det tiltrængte Bureau og dets Forretningsførelse, Detaillerne skal jeg ikke komme ind paa her.

Saa vidt de almindelige Forholdsregler. Hvad specielle Forholdsregler angaar, saa er det navnlig i Rusland, at de tiltrænges. I Estland og Letland, hvor det røde danske Malkekvæg allerede længst er indgaaet i Landbefolkningens Bevidsthed som et bestemt Begreb, behøves ikke

andet for at holde Interessen for denne Kvægrace vedlige, end en Tillidsmands Besøg af og til, Uddeling een Gang for alle af Reklamebrochurer til de vigtigste Institutioner, Organisationer og til særlig interesserede Privatpersoner, aarlig Uddeling til samme Institutioner og Personer af de ovenfor omtalte supplerende, periodiske Meddelelser og Anbringelse af Plakater med Oplysning om Dyrskuerne paa enkelte dertil passende Steder. Heller ikke har jeg Indtryk af, at der i Litauen tiltrænges særlige Forholdsregler for at fremme Udbredelsen af danske Avlsdyr.

Anderledes forholder det sig med Rusland. I Nordvest-Rayonen maa de forhaandenværende Besætninger af angelsk og dansk Oprindelse besøges, deres Røgt, Pleje og Sundhedstilstand undersøges. Det stedlige Kvægavlspersonale og den omboende Landbefolkning kan anses for at være tilstrækkelig interesserede i dansk Kvæg og i dansk Kvægavl til at danne en forstaaende Tilhørerskare ved korte Foredrag om disse Emner.

Ogsaa i Central-Rayonen maa de forhaandenværende danske og angelske Besætninger besøges, deres Ydelsestal maa sammenholdes med de i den givne Egn autoriserede Kvæggracers Ydelse, under lige ydre Forhold, og de fundne Resultater maa blive Genstand for Omtale i stedlige faglige Tidsskrifter.

Hviderusland maa ogsaa berejses, og et Besøg i Lille-rusland, hvis der kan blive Tid og Raad dertil, vil være særdeles ønskeligt.

Til ovenstaaende kan bemærkes, at hvis vi i Spørgsmaalet om Afsætning af Avlsdyr til Østeuropa skal dømme om Fremtiden paa Grundlag af Fortidens Erfaringer, saa er der ikke stor Udsigt til, at det i det hele taget bliver til noget med denne Eksport. Det, der efter Krigen er blevet afsat paa dette Marked, kan kun betragtes som Børneleg. For et Par Aar siden saa det dog ud til, at der kunde ventes endog ret betydelige Bestil-

linger fra Rusland, men da det kom til Stykket, blev det hele ikke til noget, nu kommer sligt ikke engang paa Tale.

Ja, saaledes maa det jo se ud fra Danmark betragtet; men paa Stedet selv, hvorfra de tidligere Efterspørgsler kom, er det ikke vanskeligt at overbevise sig om, at Ønsket om at indføre gode Avlsdyr ingenlunde er mindre nu end dengang, snarere større; men Forskellen i Stillingen er den, at medens der i 1925—1926, da der var Tale om Indførsel af større Partier Kvæg fra Danmark, syntes virkelig at være Grund til at formode, at Indførsels-Licens vilde blive givet, maa det nu betragtes som haabløst at bringe et saadant Ønske paa Tale. Der er i og for sig end ikke skellig Grund til at formode, at næste Aar vil bringe en Bedring i dette Forhold. Glemmes maa det dog ikke, at Rusland alle Dage har været et Overraskelsernes Land, og det er det den Dag i Dag mere end nogen Sinde. Undertiden hænder netop det, som skulde synes umuligt.

Spørgsmaalet er nu, om det i det hele taget vil kunne svare Regning at sætte et saa stort Agitationsapparat, som det ovenfor beskrevne, i Gang, eller om det maaske ikke vilde være fornuftigere at opsætte dets Igangsættelse, til vi faar mere haandgribelige Beviser end dem, vi for Tiden har, for, at der fra Østeuropa virkelig kan ventes en saa alvorlig Efterspørgsel efter danske Avlsdyr, at den kan bære de store Udgifter, som der her kan være Tale om at afholde?

Ja, Forsigtighed er jo en Borgmesterdyd, men vil man gøre Fest, kan det ikke nytte at opsætte Forberedelserne til Gæsternes Ankomst. Det er ikke saa ganske lidt, der her staar paa Spil. Et vældigt Marked for Avlsdyr, et Marked, som med Tiden kan blive Verdens største, kan helt eller delvis gaa tabt for det danske Landbrug, hvis det ikke i Tide bliver passet. Andre vil komme Danmark i Forkøbet. Overalt, hvor man kommer hen, træffer man finske, svenske og navnlig tyske Brochurer og Plakater

om Fortrinligheden af disse Landes Husdyr. Tyskerne sender gladeligt hele Reklame-Pragtbind, saa snart der bliver givet dem et lille Vink om, at noget saadant kunde være ønskeligt, om ikke for andet saa for at pynte i Landbrugsmuseets Vitriner. Og dog har Tyskerne af Kvæg ikke solgt andet til Russerne end et Par Angler-Tyre. I Danmark er der købt adskilligt mere. Hollands og Svejts' Passivitet paa dette Omraade maa nærmest betragtes som en Følge af, at disse Lande ikke har diplomatisk Forbindelse med Sovjetunionen.

Endnu skal jeg angaaende Spørgsmaalet om Rentabiliteten af de Udgifter, der vil være forbundet med at gøre Østeuropa bekendt med danske Husdyrracer eller med at holde Erindringen om disse vedlige, minde om, at en god Vare kan betale Omkostningerne ved en dyr Reklame, og om at selv den bedste Vare kan forblive upaaagtet, hvis intet bliver gjort for at gøre Publikum bekendt med den. Danske Avlsdyr er ikke alene en god, de er en fortrinlig Vare; men heller ikke de kan af sig selv trænge sig ind i Købernes Bevidsthed og holde sig der til evige Tider, naar intet bliver gjort for at støtte dem.

Husbukken.

Af Konsulent ved Teknologisk Institut, Snedkermester *Th. Topp*.

Paa Opfordring af Det kongelige danske Landhus-holdningsselskab fremkommer denne Artikel for at henlede Opmærksomheden paa de ødelæggende Angreb paa mange Bygninger af den farlige Husbuk (*Hylotropes bajulus*).

Omkring 1865—70 vragedes ved et nyt Lune af Moden vore smukke, gamle, røde Tegltage til Fordel for et herhjemme ganske nyt og fremmedartet Tagmateriale, nemlig den sorte Skifer, og i en lang Aarrække derefter var disse Tage det eneste saliggørende.

Skiferens Fordele fremfor den gamle Tegl blev saa voldsomt opreklameret og overvurderet, at enkelte af Dætidens Arkitekter — ja, selv de førende — drev det til ikke alene at nedtage Tegltagene, men ogsaa Blytagene, af vore gamle Kirker for at erstatte disse med de »wunderbaren« Skifer. Derfor tillod heller ingen Arkitekt og ingen privat Bygherre — der blot havde mindste Agtelse for sig selv og den nye Metode — at anvende andet end Skifertag.

Resultatet ser vi i Dag derpaa, at Statsbanernes mange Stationsbygninger, en stor Del af Landets Kommune- og tekniske Skoler, Kaserne, Raadhuse, Administrationsbygninger, Museer, Kirker og en Mængde private Villaer nu er tækket med Skifer. Der er saaledes i København og flere af de større Provinsbyer hele Bydele, hvor Størstedelen af Husene er tækket med dette Tagmateriale, som i særlig Grad begunstiger Husbukkens Angreb paa det underliggende Tømmer.

Det er dog ikke alene i Byerne, at Husbukken udfører sit Ødelæggelsesværk, men ogsaa paa Landet, og desværre har det vist sig i den senere Tid, at adskillige af vore smukke gamle Herregaarde er slemt medtagne af Husbukkens Angreb. En af Aarsagerne hertil er, at man i Slutningen af forrige Aarhundrede for mange Herregaardes Vedkommende gennemrestaureerede Hovedbygningen, og her som saa mange andre Steder erstattede den gamle, røde og smukke Tegl med det ny og højmoderne Skifertag. Andre lod den røde Tegl erstatte med sort glaserede Tagsten, der omtrent er lige saa tætte og optager Solens Varme lige saa begærligt som Skiferen.

I Tiden, der er gaaet siden Halvfjerdserne, har vi lært, at Skifertagene ikke er saa fejlfri, som man dengang mente, særlig er den stærke Hede og den tørre Luft under dem meget generende, og i varme Sommerdage næsten uudholdelig for de Mennesker, der er henvist til at bebo Lejlighederne under Skifertag, ligesom Kulden om Vinteren trænger meget stærkere igennem disse Tage end gennem Tegltagene. Tætheden er ogsaa kun saa som saa, særlig ved de flade Tage, her har Vinden let ved at kile sig ind under Skiferstenenes fritliggende Ende og — ved de fremkomne Vibrationer — foraarsage, at Kitningen falder ud, ligesom Skiferen Tid efter anden slider sig løs omkring Sømmene.

Dog er alt dette Smaating mod de Erfaringer, der er gjort de sidste 6—8 Aar, thi disse vil sikkert helt dreje Halsen om paa Modelunet fra Halvfjerdserne, saa vore røde, danske Tegltage vil komme til Hæder og Værdighed igen. Det har nemlig vist sig, at et upaaagtet og ellers ufarligt Insekt, en Træbukkeart (*Hylotropes bajulus*), nu kaldet Husbukken, hvis Larver lever i gammelt og udtørret Træ (og her er en Form for Tidens Tand, saaledes at ogsaa dette Træ Tid efter anden skaffes af Vejen) har fundet særlig gunstige Livsbetingelser i Tagtømmet og andet Træværk under Skifertagene og andre haarde, tætte, sorte Tage. Insektet indfinder sig almin-

deligvis først efter at Træet i 10—15 Aar har været udsat for den voldsomme Tørringsproces, som det udsættes for under disse Tage (i varme Sommerdage er f. Eks. en Temperatur paa 40—45 Gr. C. ikke ualmindelig).

Billerne har i de mange Smaarevner, der herved opstaar i Tagtømmeret, fundet særlig gunstige Forhold for deres Æg; her kan nemlig disse sættes i Spænd — ofte dybt inde i Revnerne, ca. 2—3 cm — og er saaledes godt beskyttet mod Vind og Vejr, ydre Vold og eventuelle Fjender.

Den lille Larve, der efter 14 Dages Forløb kommer ud af Ægget, kan ligeledes naa at spænde sig fast mellem Revnens Sider, medens den gnaver sig ind i Veddet, hvorfor det heller ikke er mange af dem, der gaar til Grunde.

Larven, der er det egentlige Skadedyr, lever i og af Træet ved at gnave sig uregelmæssige Gange paa langs i dette, og den har særlig gunstige Forhold at udvikle sig under, thi Tømmeret er under Tag og saaledes godt beskyttet mod Fugtighed og Forraadnelse, og da Larven trives bedst og er flittigst i Varmen, kan den ikke ønske sig Forholdene bedre, end den netop finder dem under Skifertagene. Den stærke Kulde om Vinteren synes ligeledes kun at bekomme den vel, dog ikke til Arbejde, men til en Hvileperiode — en lang Vintersøvn. Det synes saaledes ikke at genere, at den i længere Tid er frossen fuldstændig stiv, thi udsættes den igen for Varme, spræller den livsglad og arbejdsivrig.

Den synes saaledes fra Naturens Side vel udrustet til at døje den stærkt skiftende Temperatur under vore Skifertage, og den har da ogsaa vist sin Taknemmelighed for de særlig gunstige Levevilkaar ved en rivende og hidtil ganske ukendt Udvikling, nemlig en ca. 10-foldig Formering pr. Aar, og da hver Hun lægger omkring 50—60 Æg, og Larven normalt lever 4—5 Aar i Tømmeret, inden den bliver til Bille, bliver der dog et pænt Overskud, som sikkert fuldt ud dækker det Antal, der i Mellemtiden gaar til Grunde.

I det her anførte ligger Forklaringen paa, at Angrebet Aar efter Aar udvikler sig med større Hast. Endelig sidste Sommer har det været os muligt at finde den første og muligvis den eneste Snylter: *Opilo domesticus*, som gør Jagt paa Husbukkens Larver inde i Træet ved at bide Hul paa deres Skind, hvorefter den ernærer sig af dem, og saaledes er med til at bremse Husbukkens hurtige Udvikling.

Larven er i Begyndelsen ikke meget tykkere end Sytraad og ca. 2 mm lang, men den kan efter nogle Aars Levetid i Træet opnaa en Længde paa indtil 3 cm og en Tykkelse omkring Hovedet paa 4—5 mm. Den er overordentlig flittig og gnaver saa kraftig løs af Tømmeret, at man en varm Sommerdag oppe under Taget kan høre mange Larver arbejde samtidig.

Det, der gør Angrebet af denne Larve paa vort Husbygningstømmer m. m. saa alvorligt, er ikke alene, at den er stor og arbejder flittigt, men at Angrebet begynder langt inde i Tømmeret, 2—3 cm, og at Larvetiden er saa lang. Den ødelægger saaledes Tømmeret indvendig fra, hvorved der ofte — særlig de første Aar — findes indtil 1½—2 cm uangrebet Træ udvendig. Slaar man med en Hammer paa saadant Tømmer, vil det derfor klinge fejlfrit, og da Larven aldrig gnaver Hul paa Tømmerets Overflade, er Angrebet ofte — selv efter 5—10 Aars Forløb — næsten umuligt at opdage.

Først naar Larven efter mange Aars skjult Arbejde er blevet til Bille, og denne skal ud af Tømmeret til Parring, Æglægning og Død, gnaves det første Hul paa Tømmerets Overflade, og dette gøres ofte paa en saa raffineret Maade, at smaa Træfliser, der ikke helt afgnaves, falder ned over Hullet og halvvejs skjuler det igen. Derfor opdages Angrebet almindeligvis først, naar Skaden har været 20—25 Aar. Ødelæggelsen af Tømmeret er da ofte saa langt fremskreden og Tømmerets Bæreevne saa stærkt svækket, at der ikke mere er noget at

redde og intet andet at gøre end at udskifte alt det angrebne.

Det er ret almindeligt, at Tømmeret ved Opmaaling viser sig at være saa stærkt svækket, at der kun er fra ca. en Femtedel til en Fjerdedel af den oprindelige Dimension uangrebet tilbage.

Den angrebne Del af Tømmeret — paa den uangrebne ydre Skal nær — er ofte saa gennemmineret, at man kan pille det fra hinanden med Fingrene, og ofte kan Tømmeret — trods tilsyneladende uangrebet Overflade — være saa medtaget, at det virker som at stikke Hul paa en Melpose, naar man med en Økse hugger gennem den yderste Skal.

Det maa bemærkes, at Husbukken kun angriber Naaletræ og aldrig Løvtræ. Muligvis ligger deri ogsaa en af Grundene til, at man i gamle Dage anvendte Egen i saa stor Udstrækning til Husbygningstømmer.

Billen, der almindeligvis er sort, er ret fladtrykt og har to skinnende sorte Knopper paa Forbrystet. Den fine Behaaring paa Dækvingerne bliver et Par Steder saa tæt, at de danner lysegraa Tværbaand.

Hunnerne er de største, de kan blive indtil $2\frac{1}{2}$ cm Hannerne derimod er væsentlig mindre, men der er til Gengæld saa mange flere af dem.

Fra Hunnernes Bagkrop kan ud af en Skede skyde et indtil 3 cm langt Æglægningsrør, hvormed den overbeføler Træet og nøje undersøger de Revner, i hvilke den lægger sine Æg.

Billen er som de fleste andre Insekter udstyret med 3 Par Ben. Hovedet bærer et Par kraftige Kæber foruden et Par ret lange Følehorn, der kan minde om Bukkehorn, deraf Navnet *Husbuk*.

Billernes Flyvetid falder normalt i Juli Maaned, men undertiden kan man træffe dem allerede i Juni og helt hen til Midten af August. Midt paa Dagen, naar Solen bager stærkest, kan man se dem løbe livligt om, men de

flyver sjældent, og langt den største Part af Billerne forbliver paa det Sted, hvor de er udviklede.

Hannerne, der i Reglen kommer nogle Dage tidligere frem end Hunnerne, er langt i Overtal og de livligste. Hunnerne sidder ofte skjult og stille.

De voksne Husbukke lever sjældent mere end en halv Snes Dage og gør kun Skade ved Æglægningen, der er den første Begyndelse til Ødelæggelsen.

Da Husbukkens Gange er ovale i Tværsnit, kan de ikke forveksles med Træhvæpsens, der er cirkelrunde, ej heller med Violbukkens (*callidium violacium*), der altid ligger lige under Barken. Bliver Barken pillet af Bjælkerne, stoppes Violbukkeangrebet, da Livsbetingelserne for den derved brydes. Den fuldvoksne Violbuk har i Modsætning til Husbukken en smuk blaaviolet Metalglans.

Vanskelighederne ved Bekæmpelsen af den farlige Husbuk er derfor mange. Først og fremmest, at Dyret og dets Levevis er saa lidt kendt og af Videnskaben saa godt som ikke studeret, dernæst at Angrebene er saa ualmindelig godt kamouflerede, samt at Larven kan leve langt inde i Tømmeret — ofte 5—6 cm — og derfor er vanskelig at komme tillivs, endvidere at ikke alle de gammelkendte Paastrygningsvædsker er giftige overfor Larven. Saaledes er f. Eks. Larven ikke i mindste Maade generet af Kultjære, Trætjære og de forskellige Carboliniumsarter, der anvendes som Paastrygningsmidler. Dette har vore systematisk gennemførte Forsøg paa Teknologisk Institut til fulde bevist. Dernæst skal de Midler, der skal anvendes, have en overordentlig stor Indtrængningsevne, hvad mange Paastrygningsmidler ikke har. Midlet skal foruden at være en Mavegift for Larven ogsaa være en Berøringsgift for Æggene, saaledes at disse gaar til Grunde, naar de lægges i Træets Smaasprækker. Desuden maa Paastrygningsmidlet virke ubehageligt paa Billerne, saaledes at disse ikke føler sig foranlediget til at opholde sig paa Tømmeret.

Endvidere maa Vædsken ikke være giftig for Mennesker og ikke angribe Hænderne, ikke lugte stærkere, end at den kan anvendes i Beboelseshuse og heller ikke være overdreven brandfarlig. Den maa heller ikke være for flygtig, og den skal efterlade blivende Giftstoffer i Træet o. s. v. Fordringerne er mange og ofte overordentlig vanskelige at overvinde, fordi man ikke paa Forhaand kan vide, hvad der er Gift for Larven, og dette Punkt har bragt mange Overraskelser.

Institutets Hovedopgave har derfor været gennem rationelle Forsøg at finde et brugtbart Bekæmpelses- og Forebyggelsesmiddel. Yderligere har Institutet udgivet en lille Pjece om »Husbukken og dens Ødelæggelsesværk« for at udbrede almindeligt Kendskab til dette lille Skadedyr, og vor Pjece er indtil Dato det meste, der er skrevet herom.

Vore Forsøg er langt fra ført til Ende endnu, men Resultatet af dette Arbejde er dog saa langt fremskredet, at vi i Dag kan gaa angrebsvis til Værks, hvad vi ikke kunde for blot 5 Aar siden; dengang stod vi endnu fuldstændig famlende og hjælpeløse i Kampen overfor Husbukken og havde faktisk ikke andre Midler at anbefale end Nedrivning og Fornyeelse af Tømmeret.

Vil man undersøge sit eget Lofttømmer, maa man begynde med Træværket omkring Loftsvinduerne, særlig lodretstaaende, stærkt belyste Stolper er meget eftertragtede, ligeledes Skorstenstolene, da Tømmeret her paa Grund af Varmen er stærkt gennemtørret og fuld af de af Billerne — for Æglægningen — særlig yndede Smaarevner.

Er Tømmeret svagt angrebet, vil det for den uøvede være umuligt at konstatere noget Angreb. En stærkere angrebet Bjælke vil i Reglen fremvise enkelte Flyvehuller, men selv her maa man se sig godt for, da Bjælken iøvrigt vil staa smukt fuldkantet og være uden andre Fejl paa Overfladen. En kraftigt angrebet Bjælke vil vise forholdsvis mange Flyvehuller, og ved en svag Be-

hugning vil man komme gennem den yderste Skæl ind i det gennemgavede Materiale.

Viser Angrebet sig — efter en grundig Undersøgelse — at være lokaliseret, vil det være nødvendigt at udskifte det stærkest angrebne Tømmer, behugge det øvrige fri for den angrebne Splint, og herefter kraftigt besprøjte saavel nyt som gammelt med f. Eks. Special Cuprinol mod Træorm.

Herudover bør man ved Indsætning af Riste i Gavle og Trepelmur og ved Opsætning af Ventilskorstene søge ved kraftig Luftfornyelse at bringe Temperatur og Fugtighedsgrad saa nær de Forhold, der findes under de gamle, røde Tage, der har vist sig selv at være kraftigt forebyggende, fordi Tømmeret under disse aldrig udsættes for saa stærk Varme og saa voldsom Udtørring som under Skifer, hvorfor ogsaa ca. 96 pCt. af alle de Angreb, vi er bekendt med (mellem 4—500), er under Skifertag eller lignende haarde, sorte, tætte Tage.

I de sidste Par Aar har vi med god Virkning anvendt Cyangasbehandling. Dette Middel er dog kun et meget virksomt Bekæmpelsesmiddel, men virker ikke forebyggende, og kan paa Grund af sin voldsomme Giftvirkning — som Regel — kun anvendes i fritliggende Ejendomme. Villaer, Kirker o. s. v.

Reparationens Omfang og Behandlingsmaade kan man derfor først skønne over efter en grundig og indgaaende Undersøgelse af Bygningens Tømmer og Træværk, Konstruktion og særlige Anvendelse.

Det er sikkert ikke for meget sagt, at mindst Halvparten af de Bygninger med Skifertage, der er opført i Tiden fra Halvfjerdserne til 1900, er mer eller mindre angrebet. Min Overbevisning er derfor, at vi nu staar ved Begyndelsen til en alvorlig Kamp mod vore Boligers allerværste og allerfarligste Fjende, det lille, uanselige, sorte, støvede Insekt, Hylotropes bajulus, nu kaldet Husbukken.

Mindre Meddelelser.

Anvendelse af Kunstgødning. I Forbindelse med den almindelige Landbrugstælling den 16. Juli 1928 har Det statistiske Departement for første Gang søgt Oplysning om Kunstgødningsforbruget paa alle Landets Landbrugsejendomme. Hovedresultaterne vedrørende Forbruget i de forskellige Egne er meddelt i »Statistiske Efterretninger« Nr. 4.

Opgørelsen omfatter et samlet Kunstgødningsforbrug i Landbruget i 1927—28 paa 5,3 Mill. hkg eller 95 pCt. af Aarets Overskudsindførsel af Kunstgødning, der var 5,6 Mill. hkg. Af Kvælstofgødninger anvendtes 1,47 Mill. hkg, af Fosforsyregødninger 3,34 Mill. hkg og af Kaligødninger 0,46 Mill. hkg. Indholdet af Plantenæringsstoffer i den anvendte Kunstgødning er beregnet ved at forudsætte samme procentiske Indhold i de tre Hovedsorter som det, der fremgaar af Indførselsstatistikens Gennemsnitstal. Til Sammenligning hermed er foretaget en — naturligvis meget skønsmæssig — Beregning af Indholdet af Plantenæringsstoffer i Aarets Produktion af Staldgødning og Ajle ved at gaa ud fra Antallet af Husdyr og en normal Gødningsproduktion pr. Dyr. Efter Beregningen, hvorved der tages Hensyn til Tab ved Opbevaring og Udbringning, var der følgende Mængder til Raadighed:

	Kvælstof hkg	Fosforsyre hkg	Kali hkg
Staldgødning	755 000	566 000	755 000
Ajle	336 000	—	504 000
Naturgødning ialt...	1 091 000	566 000	1 259 000
do. efter			
Fradrag af Tab.....	557 000	482 000	1 070 000
Kunstgødning	253 000	633 000	172 000
Gødning ialt...	810 000	1 115 000	1 242 000
Heraf Kunstgødning...	30 pCt.	57 pCt.	14 pCt.

Udregnet pr. ha Ager og Eng var Kunstgødningsforbruget 48 kg Kvælstofgødning, 110 kg Fosforsyregødning og 15 kg Kaligødning, og til Sammenligning hermed kan anføres, at Antallet af »Storkreaturer« var 1,0 pr. ha med en beregnet Gødningsproduktion, hvis Værdi i Marken angivet i runde Tal svarer til Værdien af 120 kg Kvælstofgødning, 80 kg Fosforsyregødning

Kunstgødningsforbrug og Kreaturhold pr. ha.

Amt eller Landsdel	Forbrug af Kunstgødning pr. ha Ager og Eng			Antal Storkreaturer pr. ha af	
	Kvælstofgødning	Fosforsyre-gødning	Kali-gødning	Ager og Eng	Høst-areal
	kg	kg	kg	Stkr.	Stkr.
København	65	72	17	1,12	1,60
Frederiksborg	46	70	11	1,03	1,55
Holbæk	41	64	7	1,20	1,77
Sorø	58	60	9	1,17	1,69
Præstø	62	73	8	1,16	1,69
Bornholm	42	66	12	1,32	2,18
Maribo	111	142	10	1,07	1,40
Svendborg	62	88	13	1,25	1,83
Odense	71	85	17	1,14	1,65
Tils. Øerne.....	65	83	11	1,15	1,67
Vejle.....	51	116	13	0,95	1,51
Aarhus	54	109	15	1,14	1,72
Randers	50	108	21	0,98	1,49
Aalborg	37	131	22	0,98	1,65
Hjørring	32	126	13	1,04	1,80
Thisted	18	117	11	1,23	2,07
Viborg	42	134	20	1,02	1,63
Ringkøbing	28	127	16	0,85	1,62
Ribe	45	151	25	0,94	1,79
Haderslev	51	129	16	0,82	1,46
Aabenraa	40	102	12	0,84	1,67
Sønderborg	70	132	8	1,20	1,82
Tønder	16	83	9	0,76	2,32
Tils. Jylland	40	123	17	0,97	1,68
Hele Landet	48	110	15	1,03	1,68

og 100 kg Kaligødning. Da Staldgødningen hovedsagelig anvendes til Høstarealerne (Korn, Rodfrugter, Frø o. a.) er Antal Storkreaturer ogsaa vist i Forhold der til i ovenstaaende Tabel over Kunstgødningsforbruget i de enkelte Amter, som udviser karakteristiske Forskelligheder, i Hovedtrækkene svarende til Forskellighed i Jordbundsforhold, Arealbenyttelse og Kreaturbestand.

Om Vildmosens Opdyrkning og Resultater deraf.

Foredrag ved Konsulentmødet den 23. Marts 1929
af Forpagter *Chr. Sonne*.

Loven af 14. April 1920 om Nedsættelse af Vildmosekommissionen gav Udtryk for Lovgivningsmagts Beredvillighed til ved Regeringsforanstaltning at søge Vildmosearealerne nyttiggjort. Og med Statens i Marts 1921 fuldbyrdede Køb af 2800 ha af Stamhuset Birkelses Areal i Store Vildmose sloges fast, at der paa dette skulde iværksættes et Kultiveringsarbejde i Overensstemmelse med det af Kommissionen herom stillede Forslag, og saaledes at det overdroges Kommissionen at forestaa Forslagets Gennemførelse.

Vildmosesagens Forhistorie maa vi her lade ligge. Den frembyder iøvrigt i og for sig en Række interessante Faser: med den krigsskabte Brændselsnød som Baggrund for Kravet om Vildmosernes Nyttiggørelse — med Professor *Westermanns* Initiativ i saa Henseende — med Kontorchef *H. C. Larsens* herved foranledigede kraftige Memorandum i November 1917 til Landbrugsministeriet — med det herefter i 1918 under Ingeniør *Claudi Westh* foretagne omfattende dygtige Undersøgelsesarbejde vedrørende Nyttiggørelsen af navnlig Store Vildmose — og med den vidtløftige Behandling af Sagen paa Rigsdagen, begyndende med et den 5. Februar 1918 forelagt Lovforslag og endende med Kommissionsloven af 14. April 1920.

Om alt dette og adskilligt andet vedrørende Vildmosesagen er der forholdsvis udførligt gjort Rede i Kommissionens Betænkning, afgivet i December 1921. Til denne

kan derfor hver den henvises, som ønsker at trænge dybere til Bunds i Sagens Forhistorie, medens vi her som det egentlige Udgangspunkt for Emnets Behandling tager Statens alt nævnte Erhvervelse af de 2800 ha, eller omtrent Halvdelen af Store Vildmose.

Det ligger nær til Orientering at begynde med en Karakteristik af det paagældende Areal med særligt Henblik paa dets naturlige Beskaffenhed. 2800 ha er jo efter danske Forhold et stort samlet Landbrugsareal. Det svarer til omkring 100 jævnt store Bøndergaarde. Og enhver, der har færdedes ad den 6 km lange Sporbane, som gennemskærer den alt opdyrkede mindre Del af Arealet, vil sikkert have faaet Indtrykket af, at dets Dimensioner er adskilligt over det sædvanlige for et enkelt Brug.

Som bekendt er Vildmoserne udprægede Højmoser, fornemmelig dannede af Tørvemos, Sphagnum. Efterhaanden som Mosevegetationens nedre Del dør bort danner den Tørv, medens Overfladevegetationens Vækst betinger en Hævning af Overfladen. For store Vildmoses Vedkommende ligger det omgivende Terrain i Flugt med Mosens faste Mineralbund. Og Beskaffenheden af denne godtgør, at den er gammel Havbund, som blev landfast ved den sidst indtraadte Landhævning, som i det hele taget lod betydelige Dele af Nutidens Vendsyssel hæve op over Havfladen.

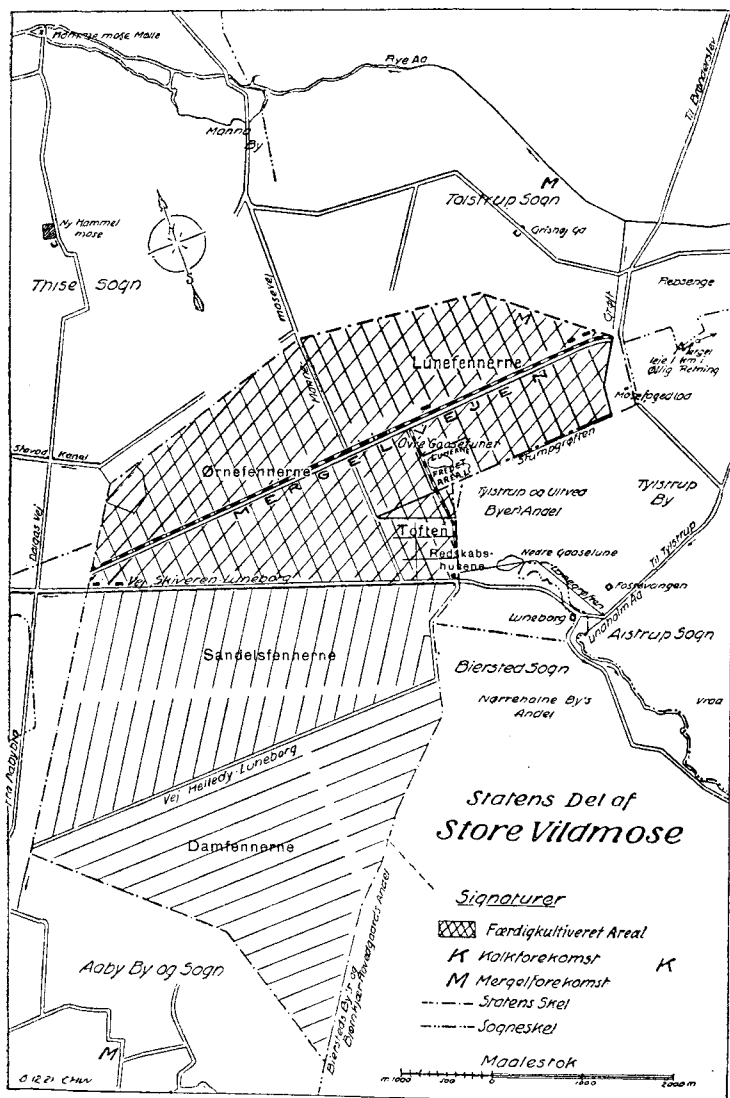
I Vildmosens Randpartier, hvorfra en naturlig Vandafstrømning foregaar, er Sphagnummossernes Vækst afsluttet og Lyngen er her dominerende. Men i Mosens Indre, hvor der er Fugtighed nok til Dækning af Sphagnummossernes store Vandbehov, foregaar Mosens Vækst stadig — navnlig mod Syd, hvor Tørvelaget har den største Dybde med indtil 5 m. Iøvrigt er det jo ikke nogen rig eller rigt vekslende Vegetation, som den udyrkede Vildmose har at opvise. Tuer af navnlig Tuekæruld, Halvgræsser mellem Tuerne og Smaabuske af Hedlyng, Klokkelyng, Rævling og Pors er Hovedbestanden i den dér forekommende Vegetation.

I det af Staten overtagne Areal har Tørvelaget en Mægtighed, der varierer fra 1 til 5 m. Rundt regnet udgøres de øverste $\frac{2}{3}$ af lidet omsat, svampet Tørvemasse, »Hundekød«, medens den underliggende Trediedel regnes anvendelig til Handelstørv. I Arealets nordøstlige Side, hvor Opdyrkningsarbejdet begyndte, er Tørvelaget mindst, begyndende med ca. 1 m Tykkelse, men ret hurtigt voksende til de 2 à $2\frac{1}{2}$ m Tykkelse, der tør regnes som Norm for det hidtil opdyrkede Areal. Dette omfatter hele det Terrain, der ligger Nord for Mosens Hovedvej, den saakaldte Luneborg-Skivervej, der med Retning Øst og Vest gennemskærer Arealet i Tilknytning til en Kommunevej mod Øst og den saakaldte Dalgasvej Vest for Statsarealet. (Se Kortet Side 224).

I alt væsentligt maa det blive dettes nordlige opdyrkede Del, som vi her skal beskæftige os med.

For Vildmosens Opdyrkning er det meget heldigt, at dens faste Mineralbund ligger 4—5 m over Vandstanden i Limfjorden. Der er herved tilrettelagt gunstige Vilkaar for Mosens Afvanding. Og Ry Aa mod Nord og Vest samt Lindholm Aa mod Øst er Hovedaarerne for Mosevandet's Bortførsel. At saadan Bortførsel finder Sted i behørigt Omfang er som bekendt en fundamental Forudsætning for Iværksættelse af Højmosekultur, og selvfølgelig blev ogsaa Vandafledningsarbejder det første grundlæggende Led af Foranstaltninger til Statsarealets Kultivering. Ved Optagelsen af dette Arbejde stillede Forholdene sig imidlertid saaledes, at Afvandingsproblemet syntes lettere at affinde sig med, end det i Virkeligheden er Tilfældet. Kultiveringsarbejdet iværksattes nemlig i Maj 1921 og begunstigedes af usædvanlig tørt Vejr. I Aalborg og Hjørring Amter, som omfatter Statsarealet, faldt der saaledes i April til September 1921 30 pCt. mindre Regn end normalt, og det paagældende Landbrugsaar var i det hele taget det tørreste, som er oplevet siden 1864—65. Dette i Forbindelse med den Omstændighed, at Opdyrkningsarbejdet begyndte i den

nordøstlige Side, hvor Tørvelaget er tyndest og Kravet til Afvandingsforanstaltninger mindst, foranledigede, at Kommissionen ved Arbejdets Start i nogen Maade kom til at undervurdere Effektiviteten af den Afvanding, som

normalt er paakrævet, for at Mosen kan bære den Maskine, som besørger Overfladens Sønderdeling og Planering — en af Firmaet Lanz i Mannheim fremstillet Fræser, der vejer 8 à 9 Tons, og som drives ved en med Maskinen fast sammenbygget Motor paa 80 H.K.

Paa det i 1921 fræsede Areal var der forud for Fræserens Arbejde opgravet 2 m dybe Grøfter i 200 m indbyrdes Afstand, hvilken Plan for Grøftesystemet paa et tidligt Tidspunkt gennemførtes paa hele den nu opdyrkede Del af Statsarealet, hvorhos den er væsentlig fremmet paa dettes endnu uopdyrkede Del. Som Forholdene stillede sig i 1921, fik man egentlig Indtrykket af, at en saadan Afvanding vilde være tilstrækkelig for Kultivering af den paagældende Del af Arealet med det forholdsvis tynde Tørvelag. For selve Græsklædningen af Arealet var dette ogsaa Tilfældet. Thi Mosen kunde uden Vanskelighed bære Fræseren, som i Sommeren 1921 gik sin Sejrgang til Kommissionens fulde Tilfredshed, og som da naaede at bearbejde et 430 ha stort Areal.

Paafølgende Somre med normal eller stærk Nedbør godtgjorde imidlertid, at fordi Mosen i en tør Sommer kan bære Fræseren, er dermed ikke givet, at Vandafledningen er tilstrækkelig effektiv for den kommende Græsvegetation. Dennes Utilstrækkelighed viste sig nemlig for det heromhandlede Areal Vedkommende. Imidlertid vil det altid paa Forhaand være meget vanskeligt at afgøre, hvor effektiv Afvandingen bør være. Dette lader sig nemlig først med Sikkerhed fastslaa, naar Arealet har været besaaet nogle Aar og været benyttet under forskellige Vejrforhold. Selvfølgelig *kan* man sikre sig ved fra Begyndelsen at afvande meget stærkt. Men det kan dels medføre et betydeligt Kapitalspild og dels — hvad der næsten er værre — skade den fremtidige Græskultur. Der kan derfor næppe rejses berettiget Kritik imod, at man paa den først kultiverede Del af Statsarealet valgte som grundlæggende Vandafledningsforanstaltning at opgrave Grøfter i 200 m indbyrdes Afstand

og derefter senere supplerede denne Afvanding, efterhaanden som det viste sig tiltrængt.

Ved tre vel indgrøftede Veje — af hvilke de to er solidt grundforbedrede — er Statsarealet delt i 4 Hovedafdelinger. De to af disse er opdyrkede, nemlig »Lunefennerne« — den nordøstlige Del — omfattende 540 ha, og »Ørnefennerne« med »Toften« med tilsammen 608 ha, ialt 1148 ha. Hertil kommer imidlertid 77 ha, der fordeles med 17 ha, bortsolgt for 15,000 Kr. i den Tilstand, hvori Staten overtog Arealet med forhaandenværende Bygninger, 23 ha fredet Areal ved de saakaldte »Gaaseluner«, 34 ha til Grøfter og Veje samt 3 ha til Byggepladser. Tilsammen udgør dette 1225 ha, saaledes at der af Statsarealet endnu er 1575 ha tilbage at opdyrke.

Lunefennernes 540 ha blev først opdyrket, og man er her saa godt som overalt bleven staaende ved Grøfter med 200 m Afstand. Paa ca. 200 ha har dette vist sig tilstrækkeligt. De øvrige 340 ha har derimod vist sig at tiltrænge yderligere Afvanding, hvilket er afhjulpet og afhjælpes ved Tværdræn til Grøfterne i 40 m Afstand mellem Ledningerne, og dette Arbejde er tilendebragt paa rigelig Halvdelen af det paagældende Areal.

Paa Ørnefennerne er paa Arealets alt overvejende Del indlagt en Grøft mellem de først opgravede, saaledes at Grøfteafstanden her er 100 m. Yderligere er her 280 ha tværdrænet med 50 m Afstand mellem Ledningerne. Og selv om der paa dene Afdeling formentlig hist og her vil vise sig Trang til Supplering eller Udbedring af den foretagne Afvanding, menes denne i det store Hele her at være vel gennemført, hvilket tillige gælder det Ørnefennerne tilgrænsende 60 ha store Areal, kaldet »Toften«, som ligeledes er færdigkultiveret.

At det her drejer sig om et meget stort Grøftearbejde belyses ved, at Grøftenettet paa det opdyrkede Areal i Forbindelse med den forberedende Udgrøftning med 200 m Grøfteafstand paa det uopdyrkede Areal omfatter en Grøftelængde af 207 løb. km og med en Normaldybde

af 2 m. Paa hele det sidstnævnte Areal regnes indlagt Mellemgrøfter, saaledes at Grøfteafstanden nedbringes til 100 m, og den samlede Grøftelængde forøges herved med 73 km eller til 280 km ialt.

I den tørre Sommer 1921 kunde Grøfterne paa Lunefennerne gennemgaaende opgraves til fuld Dybde uden at flyde sammen. Men paa de øvrige Arealer med større Tørvedybde har det under normale Nedbørsforhold vist sig nødvendigt at leddele Opgravningen, saaledes at man først med 2 à 3 Opgravninger naaede fuld Dybde, idet man saa vidt muligt lod hengaa rigelig Tid mellem de enkelte Opgravninger.

Hvad angaar Dækningen af Arealets Kalkbehov blev der som et indledende Skridt forsøgsvis tilført et 9 ha stort Areal 10,000 kg kulsur Kalk pr. ha. Dette Areal besaaedes i 1923, og det blev herved den først græsklædte Del af Statsarealet, hvis Besaaning iøvrigt først iværksattes i 1924. Imidlertid har Kommissionen fra første Færd næret den Anskuelse, at Kalktilførsel i Form af Mergel med deri indeholdt Mineraljord vilde være at foretrække for Gødningskalk, og denne Opfattelse er ikke bleven afkræftet ved Iagttagelser over Græsvegetationen paa de nævnte 9 ha. Bortset fra disse er derfor Kalktilførselen til hele det opdyrkede Areal sket ved Mergel fra et rigt Mergelleje, beliggende 2 km øst for Statsarealet. Mergelen indeholder ca. 27 pCt. kulsur Kalk i Tørstoffet og er tilført i en Mængde af 50 m³ pr. ha. Tilførselen er sket ad et 8 km langt Banespor, og Arbejdet er udført ved Entreprise.

Mergelen — som ogsaa er forholdsvis rig paa Kali, idet den indeholder 0,6 pCt. — er gennemgaaende udkørt paa forud fræset og tiltromlet Jord. Imidlertid viser Erfaringen, at Mosen er stærkest at køre paa, saalænge den ikke er fræset. Paa den ene Side taler dette for at foretage Merglingen paa ufræset Mosebund, medens Fræsningen paa den anden Side betinger en jævnere Spredning for Mergelen end den tuede Moseoverflade. Imid-

lertid vil betydelige Dele af det endnu udyrkede stærkt tuede Areal være at haandplanere forud for Iværksættelsen af det egentlige Opdyrkningsarbejde, hvilken Planering medfører en Udgift af ca. 60 Kr. pr. ha. Og i hvert Fald paa disse Arealer vil det formentlig vise sig mest praktisk at foretage Mergling forud for Fræsningen.

Maaske vilde man derved kunne nøjes med en enkelt Fræsning, medens 2 Fræsninger hidtil har været Normen, nemlig en første Fræsning som Forberedelse for Merglingen og en anden til samtidig Nedbringning af Mergel og tilført Kunstgødning. En Del af Lunefennerne krævede endda en ekstra Fræsning, fordi der hengik for lang Tid, et Par Aar, mellem den første Fræsning og Arealets Besaaning, saaledes at Arealet blev for stærkt tilgroet inden Saaningen.

Tilførselen af Kali og Fosforsyre som Grundgødning er gennemgaaende sket paa det nymerglede Areal og ved Anvendelse pr. ha af 300 kg 37 pCt. Kaligødning og 300 kg 18 pCt. Superfosfat, idet dog Lunefennernes Fosforsyretilførsel skete ved et under Krigsaarene udvundet Parti bornholmsk Fosfat, som af Staten afgaves til Brug i Vildmosen. Som aarlig Gødningstilførsel til de græsklædte Arealer er pr. ha normeret 150 kg 37 pCt. Kaligødning og 200 kg 18 pCt. Superfosfat.

Med Nedfræsning af den paaførte Mergel og Kunstgødning og ved Arealets samtidig foretagne Tiltromling var dette gjort færdigt til at besaas. Besaaningen er paa Lunefennerne sket ved 36 kg Frø pr. ha af en Frøblanding omfattende: 3 kg Morsø Hvidkløver, 1 kg Alsike, 2 kg Kællingetand, 5 kg Eng Rapgræs, 2 kg Alm. Rapgræs, 5 kg Timothe, 6 kg Engsvingel, 10 kg Alm. Rajgræs og 2 kg Eng Rævehale.

I den til Ørnefennerne og Toften anvendte Frøblanding benyttedes 6 kg Morsø Hvidkløver — idet 3 kg heraf traadte i Stedet for en tilsvarende Mængde af Alsike og Kællingetand. Endvidere er Brugen af Eng Rævehale udeladt, og i Stedet for de paa Lunefennerne ud-

saaede 10 kg Lundbæk Rajgræs, som viste sig lidet holdbart, er her saaet 6 kg Irsk Rajgræs.

I den udsaaede Græsfrøblanding har Hvidkløveren vist sig som den absolut dominerende, og det er den, som i ganske særlig Grad har givet Vildmosens Græsarealer Præget af Frodighed og givet dem et gunstigt Omdømme blandt Græslejerne.

Ligesom en Traktor-trukken Gødningsspreder besørger Gødningens Udstrøning, sker Græsfrøets Saaning ved Benyttelse af tilsvarende Drivkraft for en Saamskine, paaspændt en let Harve til Frøets Nedbringning. Behandlingen af det tilsaaede Areal afsluttes derefter med en solid Tromling, foretaget enten med en svær Cementtromle, trukken af Traktor, eller ved Fræseren, som ved sine brede Færdselshjul med en mellem disse fastspændt svær Tromle, gør fortræffelig Fyldest ogsaa til dette Brug.

Angaaende Tidspunktet for Arealernes Færdiggørelse til Brug kan anføres, at der besaaedes 9 ha i 1923, 467 ha i 1924, 88 ha i 1925, 517 ha i 1927 og 67 ha i 1928, foruden at der da omsaaedes en 17 ha stor sivbevokset Fenne paa Lunefennerne, efter at den Aaret forud var rensset for Siv ved en efter Omstændighederne vellykket Havreafgrøde. Det vil saaledes ses, at Besaaningens store Fremstød fandt Sted i 1924 og 1927 med Besaaning af ialt 984 ha. Begge disse Aargange, navnlig 1924, var meget regnfulde, hvilket besværliggjorde Saaarbejdet, især den paafølgende Tiltromling, medens det paa den anden Side begunstigede Frøets Spiring. Det bør dog bemærkes, at det i 1928 viste sig hensigtsmæssigt at eftersaa en mindre Del af det i 1927 udlagte Areal. Dette gjaldt dettes sidst saaede Del — besaaet i sidste Halvdel af Juli. Og i det hele taget er der ogsaa paa Vildmosen gjort den Erfaring, at Besaaningen bør tilstræbes udført tidligt og nødig fortsættes ud over Midten af Juli.

Med Arealernes Besaaning er et første Vilkaar tilvejebragt for disses fremtidige Brug, som for den alt over-

vejende Del maa gælde Afgræsning. Arealernes paagældende Udnyttelse er imidlertid betinget af, at der fremskaffes saavel fornøden Indhegning af Græsfennerne som Dækning af Græsningsdyrenes Vandbehov, hvorhos det paa det afsides beliggende Vildmoseareal har vist sig nødvendigt at opføre 4 Kreaturpasserhuse.

De enkelte Græsfenner fremkommer som det to Nabo-grøfter mellemliggende Areal. Og i denne Forbindelse skal nævnes, at det opdyrkede Areal deles ved en midt gennem dette fra Øst til Vest gaaende 6 km lang Vej, ad hvilken Mergeltransporten foregik, og som nu er almindelig Færdselsvej, samtidig med at den giver Plads for et fastliggende Markspor. Da Arealets Ydergrænser er alt andet end parallelle med »Mergelvejen«, betinger alene denne Omstændighed, at de enkelte Fenneres Størrelse er meget variabel. Paa Lunefennerne med 200 m mellem Grøfterne varierede saaledes Størrelsen af de enkelte Fenner fra 8 til 27 ha, med rigelig en Snes ha som den hyppigst forekommende Størrelse. Paa Ørnefennerne med kun 100 m mellem Grøfterne er Fennerne selvfølgelig bleven væsentlig mindre, knap 10 ha i Gennemsnit og med 15 ha som Maksimum.

Til Udlejningsbrug har det imidlertid vist sig uhenigtsmæssigt at manøvrere med saa store Fenner, som fremkom paa Lunefennerne ved alene at lade Grøfterne bestemme disses Areal. Det er derfor fundet praktisk at dele disse paa langs ved et Traadhegn midt imellem og altsaa parallelt med Grøfterne. Det nu opdyrkede Areal omfatter ialt 123 med Grøfter og Traadhegn adskilte Enkeltfenner, hvis gennemsnitlige Størrelse saaledes udgør mellem 9 og 10 ha.

Arealernes Indhegning er ogsaa foretaget langs Grøfterne, hvor Hegnet bestaar af 2 Pigtraade, medens det iøvrigt bestaar af 3 saadanne, og den samlede Længde af de paa det nu opdyrkede Areal anbragte Traadhegn udgør ca. 230 km.

Fremskaffelsen af fornødent Drikkevand har ikke be-

redt særlige Vanskeligheder. Ved Boringer langs Mergelvejen har der overalt kunnet skaffes Vand, og der er her anlagt en Brønd for hver 4 Fenner — 2 til hver Side af Vejen — fra hvilken en transportabel motordreven Pumpe med Slange besørger Forsyningen af Fennernes Cementvandtruge.

Det vil forstaas, at det efterhaanden har vist sig nødvendigt at anskaffe et betydeligt Arbejdsmateriel til Statsarealet, saaledes Fræsere, Traktorer, Vogne, Gødnings-spredere, Frøsaamaskiner — alle forsynede med brede Hjulfølge til Færdsel paa den bløde Bund — Cementtromler, Harver, Kreaturvægt, Motorpumpe, Brandsprøjte til Afværgelse af de Mosebrande, som i tørre Somre let opstaar paa det udyrkede Moseareal, samt et Benzin-Lokomotiv med Materiel til Transport bl. a. af det aarlige store Gødningsforbrug ad et 8 km langt Markspor, som er afgivet af Hedeselskabet.

Endvidere er der rejst et Bygningskompleks paa Arealets Østside, omfattende 2 Beboelseshuse for Arbejdsformand og Maskinpasser, Maskinværksted for Arbejdsmateriellets Reparation, Lagerrum for Brændselolie, Kunstgødning og Frø m. v. samt Husrum for Arbejdsmateriellet. En anlagt Plantning udenom denne Bebyggelse tegner foreløbig til at ville trives.

Vi gaar herefter over til Spørgsmaalet om, hvad den nu foretagne Kultivering har kostet pr. Arealenhet. Naar der til denne Udgift lægges de 250 Kr. pr. ha, som var Købesummen for Statsarealet, fremkommer altsaa det Beløb, hvortil Arealet staar Staten. For de først kultiverede 572 ha opgjordes Beløbet til 1292 Kr. pr. ha, nemlig Købesum 250 Kr., Afvanding 153 Kr., Mergling 337 Kr., Fræsning og anden Jordbearbejdning 294 Kr., Gødning 74 Kr., Græsfrø 90 Kr., Veje og Brønde 62 Kr. samt forskellige Udgifter 32 Kr. Heri er ikke medregnet Udgiften til Indhegning, idet denne — 24 Kr. pr. ha — skyldes Statens foreløbige Selvdrift af Arealet.

Kultiveringen af Ørnefennerne med Toften har været

noget dyrere, dels paa Grund af den stærkere Vandafledning og dels fordi den længere Transport fra Mergellejet fordyrede Merglingen, hvortil kommer nødvendig Haandplanering af en Del af Arealet. Da Rigsdagens Finansudvalg den 28. Juni i Fjor besigtigede den græsklædte Del af Statsarealet, kunde det derfor oplyses, at de paa-gældende 1148 ha gennemsnitlig staar Staten i 1338 Kr. pr. ha (eller 743 Kr. pr. Td. Ld.). Og ved den supplerende Vandafledning, som foretages paa Lunefennerne, maa Beløbet regnes at ville forøges med omkring 30 Kr. pr. ha.

Maaske vil man finde, at Kultiveringen er bleven dyr, navnlig naar henses til den Forrentning, der i de forløbne Aar har kunnet opnaas af den i de paagældende Arealer bundne Kapital. Til rigtig Bedømmelse heraf bør dog forskellige Forhold anføres:

For det første er Kultiveringen væsentligst sket i en Periode, hvor de derved foranledigede Udgifter var at dække med letvægtige Inflationskroner, medens Græslejen — altsaa Renteindtægten — inkasseredes som Parikroner. Ogsaa er det Opmærksomhed værd, at omkring Halvdelen af Kultiveringsudgifterne tør regnes udredet som Arbejds løn, jvfr. den Omstændighed at alene Grøftegravningsarbejdet og Merglingen beslaglægger 47 pCt. af disse. Den paagældende Arbejdsbeskæftigelse har i væsentlig Grad tjent til at modvirke Egnens Arbejdsløshed og har saaledes aflastet det Offentliges Udgiftsbyrde paa denne Konto. Billigt har imidlertid Arbejdet ikke været. Men mon f. Eks. Opdyrkningen af Danmarks Hedejorder vilde have stillet sig forholdsvis billigere, hvis Kultiveringens Arbejdsudgifter skulde, som paa Vildmosen, været opførte med organisationsmæssige Tarifpriser. Heller ikke bør det overses, at Forrentningen af normale Jordbrugs Landbrugskapital har i de sidste 3 Aar været overmaade lav herhjemme — under 2 pCt. Og endelig er der i denne Landvinding for Kulturen Værdier, som ikke lader sig maale i klingende Mønt, saaledes bl. a. Omskab-

ningen af et hidtil goldt og øde Terrain til produktivt Areal, som nu og for al Fremtid yder sit Bidrag til Egnens og dermed Samfundets Økonomi — det med Statsarealets Kultivering givne Eksempel til Efterfølgelse — samt den Indflydelse, som en gennemført Opdyrkning af Vildmosen formentlig vil faa paa Oplandets Klima, jvfr. de Frosttaager, som den vandfyldte raa Vildmose paaførte Egnen.

I denne Forbindelse ligger det iøvrigt nær at anføre en forleden herhjemme publiceret Redegørelse angaaende den i Holland iværksatte Tørlægning og Opdyrkning af Zuydersøen. Det drejer sig her om et kæmpemæssigt Foretagende, der gælder Indvinding af 224,000 ha meget frugtbart Areal, beliggende 4—7 m under Havfladens Niveau og modsvarende i Omfang 6 pCt. af Hollands samlede Areal. Arbejdet er i god Gang og er planlagt afsluttet i 1959. Udgiften er budgetteret til 1100 Mill. Kr. Ved Udstykningen, der er tænkt at ske i Brug à 20 ha, regner man imidlertid kun at faa 765 Mill. Kr. ind, altsaa 335 Mill. Kr. mindre, end Kultiveringsarbejdet forventes at ville koste. Men det bemærkes, at man venter sig saa store indirekte Fordele af Foretagendet, at det alligevel bliver rentabelt for Landet som Helhed.

Saaledes bedømmer man altsaa i Holland et Landvindingsarbejde som det omtalte. Og mon det i det hele taget ikke vil være berettiget stedse at anlægge en hermed beslægtet Synsvinkel, hvor det drejer sig om at skaffe en blivende Arbejdsplads for en voksende Befolkning, der tiltrænger Albuenum til Udløsning af Arbejdsevnen.

Med Græsklædningen af den først kultiverede Del af Statsarealet meldte sig Spørgsmaalet om Formen for Arealets fremtidige Nyttiggørelse. I og for sig vilde der næppe kunne rejses afgørende Betænkelighed mod at søge denne først kultiverede Del udnyttet som selvstændigt Jordbrug. Som anført har Tørvelaget her kun en Tykkelse af omkring 1 m, og Overfladens Formuldning er

forholdsvis mere fremskreden, end paa den øvrige Del af Statsarealet, saaledes at ordinært Landbrug — om end med Græsproduktion som dominerende Led af Planteavl — nok her maatte kunne gennemføres. Kommissionen syslede da ogsaa paa det Tidspunkt med Plan om Udstykning af Arealet i Jordbrug af passende Størrelse — f. Eks. omkring 20 ha — og saaledes at Bebyggelserne var tænkt lagt langs fremskaffede Veje over Arealet. Og saafremt Forfølgelsen af denne Plan var bleven støttet ved modtagne Vidnesbyrd udefra om Lyst til Overtagelse af saadanne Brug paa Vilkaar, der stod i blot nogenlunde rimeligt Forhold til den Pris, hvortil Arealet staaar Staten, vilde Planen formentlig være bleven fastholdt og bragt helt eller delvis til Udførelse.

Kommissionen mærkede imidlertid intet til en virkelig betydende Efterspørgsel efter saadanne Brug. Og dette kan i og for sig ikke undre. Der var jo nemlig for mulige Lysthavende al Anledning til at afvente Resultatet af Opdyrkningen i produktionsmæssig Henseende. Og de paa det nævnte Tidspunkt indtraadte utrygge Udsigter for Landbrugets Driftsøkonomi gjorde det end mere forklarligt, at man vilde se sig for og have nærmere Rede paa, hvad man gik ind til, forinden man valgte den nyopdyrkede Vildmose som fast Virkefelt med dertil knyttet Fastbinding af Kapital.

Ret beset kunde iøvrigt Kommissionen kun finde det i sin Orden, at det blev Staten, som fik den Opgave ved Selvdrift at søge Arealet nyttiggjort i den første Periode. Skulde det vise sig, at Arealets Græsklædning langtfra indfriede de hertil af Kommissionen knyttede Forventninger, vilde Kritiken over dennes Arbejde sikkert ikke blive mindre, hvis det var lykkedes den at overføre Arealerne paa private Hænder som Ejendom eller som Forpagtning for et længere Aaremaal. Og hertil kom, at Kommissionen maatte være klar over, at Arealernes gode og omsigtsfulde Behandling i de første Aar efter Kultivering er af største Betydning for disses fremtidige Græs-

vegetation. De maa saaledes værnes mod uforholdsmæssig stærk Afgræsning, som medfører en særdeles skadelig Opæltning af Græsunden. Afvandingen maa holdes i Orden eller bringes i Orden, hvor den oprindelig foretagne Afvanding maatte vise sig utilstrækkelig, saaledes som det ovenfor er omtalt at have været Tilfældet paa Dele af den først opdyrkede Hovedafdeling. Endvidere maatte der sikres Arealerne Tilførsel af fornøden Gødning samt den mindst een Gang aarlig foretagne svære Tromling, som ikke mindst i de første Aaringer efter Kultivering er af største Betydning.

Fyldestgørelsen af disse og andre uafviselige Krav — som f. Eks. Eftersaaning, der imidlertid heldigvis kun i ringe Omfang har vist sig paakrævet — sker selvfølgelig bedst ved, at Driftsledelsen er samlet i én Haand, som Tilfældet blev, ved at Kommissionen for Statens Regning varetog Driften og Overvaagningen af Arealerne.

Resultatet af det her anførte blev derfor, at den Udnyttelsesform, der fra første Færd valgtes, og som hidtil er fulgt, er étaarig Udleje af Arealerne til Afgræsning, men ikke eller kun i stærkt begrænset Omfang til Høstet, som i hvert Fald paa de unge Græsfenner sikkert bør anvendes med Varsomhed.

De ad denne Vej opnaaede Driftsresultater, og disses Forhold til den ved Opdyrkningen beslaglagte Kapital, stiller sig for de enkelte Aar saaledes:

I 1924, da den første Besaaning foretoges i større Stil, omfattende 467 ha, gav Græsningen paa dette Areal endnu ingen direkte Indtægt. En Afgræsning i Eftersommeren af den først udlagte Del af Arealet viste sig ganske vist nødvendig, men besørgedes ved Kreaturer fra Fossevangen, og den overvejende Del af Arealet lodes da urørt. Det var derfor kun de i 1923 udlagte 9 ha, som gav en Lejeindtægt, der rundt regnet androg 1000 Kr.

Endnu i 1925 tillod Forholdene ikke Udlejning af Græsarealer i stor Stil. Den regnfulde Sommer 1924 havde i generende Grad forsinket Saaning, hvorfor Ve-

getationen ved Afslutningen af Aarets Vækstperiode kun paa de først saaede 150 ha var naaet saa langt frem, at man allerede da turde bortleje Arealet, hvilket skete underhaanden og til en Gennemsnitspris af ca. 90 Kr. pr. ha. I Løbet af Foraaret udlejedes yderligere ca. 150 ha til en noget lavere Gennemsnitspris, medens Mund- og Klovesygens Optræden ogsaa blandt Vildmossens Kreaturer hindrede Udlejning af yderligere Arealer. Paa en Del af disse iværksattes da en ganske vellykket Avl af Hvidkløverfrø, af hvilken overførtes til det følgende Regnskabsaar ca. 40 hkg, som senere i alt væsentligt anvendtes til Udsæd paa Ørnefenerne. Bortset fra det saaledes overførte Frøparti indbragte Arealerne godt 25,000 Kr., eller en Indtægt af omkring 80 Kr. pr. ha af det udlejede Areal.

Denne Lejeindtægt er imidlertid beskeden, idet Forholdet er det, at Staten varetager Arealets Gødskning og Tromling, Vedligeholdelse af Grøfter og Hegn samt Vanding af og Tilsyn med de indlejede Kreaturer, hvilket ialt maa regnes at medføre en Udgift af meget nær 70 Kr. pr. ha. Dette betydelige Beløb er altsaa at fradrage den samlede Græsleje-Indtægt. Som anført, var imidlertid Arealet endnu i 1925 ikke fuldt færdigt til normal Udlejning.

I Aaret 1926 gik Udlejningen af Græsarealerne adskilligt bedre. Arealet var nemlig nu i det væsentlige bragt i god Stand til Udlejning, men dog saaledes, at 88 ha af dette først var besaaet i Juli 1925, hvorfor Vegetationen her stod væsentligt tilbage og indbragte en kendelig lavere Lejeindtægt end den for det øvrige Areal opnaaede. Og som før omtalt, lod Afvandingen paa store Dele af det samlede Areal adskilligt tilbage at ønske, hvilket først lidt efter lidt er afhjulpet ved den før omtalte Tværdræning, som i indeværende Aar vil være fuldt gennemført overalt, hvor den har vist sig tiltrængt.

Ikke desto mindre indbragte Sommeren 1926 den hidtil højest opnaaede Lejeindtægt pr. Arealenhed. Area-

lerne bortauktioneredes i Oktober 1925 for Afgræsning i 1926. Af 550 ha disponibelt Areal udlejedes 540 ha, og den derved vundne Indtægt i Forbindelse med Høsalg fra de tilbageholdte 10 ha androg ialt 64,100 Kr. eller i Gennemsnit 117 Kr. pr. ha. Fradrages heri de ca. 70 Kr., som Pasningen af henholdsvis Arealerne og de indlejede Dyr koster, bliver der altsaa til Rest ca. 47 Kr., hvilket ganske vist kun er en beskeden, men dog ikke helt utilfredsstillende Forrentning af den Kapital af henimod 1300 Kr. pr. ha, som Staten har fastbundet i de paagældende Arealer.

For 1927 blev Græslejen pr. Arealenhed væsentlig lavere end i 1926. Dette var næppe foranlediget ved, at Græsningen som saadan skulde have bragt Lejerne Skuffelse. Adskillige af de her tilstedeværende var formentlig Deltagere i den jyske Græsmarkssektions Besøg paa Vildmosen den 7. Juni 1926 og vil da have skønnet, at de derværende Arealers Græsvegetation kunde staa for Censuren. Nej, det var andre Omstændigheder, som greb ind og virkede afdæmpende paa Lysten til at engagere sig paa Spekulation i Græskvæg. Man havde saaledes i 1926 erfaret Virkningen af Tysklands den 1. Oktober 1925 iværksatte Told af 13 Mark pr. D.C. af levende Kvæg og af 24 Mark pr. D.C. af Kød. Endvidere følte man sig, og med Rette, utryg overfor mulige Mund- og Klovesyge-Kalamiteter. Og endelig var vi jo i Efteraaret 1926, da Auktionen paa Vildmosen afholdtes over Græsningen 1927, naaet ind i den ved Deflationen foranledigede Kriseperiode for Landbruget. Det tjener til Belysning af Stemningen, at da Kommissionen under Auktionen gav sin Utilfredshed tilkende over, at Budene faldt trægt og var væsentlig lavere end Aaret forud, lød der fra en tilstedeværende Græslejer en stilfærdig Bemærkning om, at Kommissionen dog egentlig ikke kunde forlange, at den nyopdyrkede Vildmose skulde være det eneste Areal i Danmark, der afgav en rimelig Forrentning af den deri bundne Landbrugskapital.

Medens Auktionen i Efteraaret 1925 gik glat, saaledes at samtlige til Udlejning bestemte Arealer da afsattes. blev der i Efteraaret 1926 paa Grund af den træge Stemning kun bortauktioneret omkring $\frac{2}{3}$ af det til Udlejning bestemte Areal. Resten blev saa senere udlejet underhaanden.

Indtægten af Lunefennernes 550 ha blev herefter i Sommeren 1927 ved Græsleje samt ved Salg af Havre fra den før omtalte ompløjede sivbevoksede Fenne ialt 47,400 Kr. eller ca. 86 Kr. pr. ha. Paa Arealet græssedes endvidere i 1927 54 for Statens Regning indkøbte Stude, som trivedes godt. Deres gennemsnitlige Begyndelsesvægt var nemlig 361 kg mod en Afgangsvægt af 503 kg, altsaa en gennemsnitlig Tilvækst af 142 kg eller pr. Græsdag 1,075 kg. Studene var imidlertid indkøbt til en Gennemsnitspris af 76,7 Øre pr. kg og maatte sælges for 62,4 Øre, saaledes at de trods den respektable Tilvækst ikke gav nogen nævneværdig Betaling for de 23 ha, som de afgræssede i Sommerens Løb.

Den paagældende meget ugunstige Konjunktur for Af sætning af Græskvæg i Efteraaret 1927 øvede en let forstaaelig uheldig Indflydelse paa Græsudlejningen for 1928. Den gentog sig desværre i Efteraaret 1928, navnlig for de Græslejere, som ventede til hen paa Efteraaret med at afsætte Kreaturerne.

For 1928 skete al Udlejning underhaanden. En stor Del af Ørnefennerne, som var bleven udlagt i 1927, var nu kommen med, og Arealet var derved bleven for stort til, at man turde gaa til en Bortauktionering under Konjunkturer, hvor Efterspørgselen maatte forudsættes ikke at staa Maal med det udbudte store Areal. Der var ved Udgangen af 1927 besaaet ialt 1081 ha, men en større Del heraf var saa sent udlagt, at det ikke turde udlejes, men holdtes tilbage som Reservefenner. Iøvrigt gik Bortlejningen trægt, saaledes at der først henimod Græsnings-tiden blev nogenlunde god Efterspørgsel. Under disse Omstændigheder blev der udlejet ca. 800 ha til ialt 70,000

Kr. eller ca. 87 Kr. pr. ha. Resten anvendtes dels som Reserve til Udlejning til Græslejere, som ved at besætte deres Fenner for stærkt vilde faa Brug for større Græsareal, dels til en i Slutningen af Juni afholdt Græsauktion, som i det høknappe Aar indbragte ca. 3100 Kr., dels til nogen Avl af Hvidkløverfrø, som indbragte 4000 Kr., hvortil endvidere kommer Indtægten af 45 for Statens Regning indkøbte Køer, som med en gennemsnitlig daglig Tilvækst af 1,07 kg — netop den samme som for de i 1927 indkøbte 54 Stude — gav i Græsleje 1696 Kr. eller 97½ Kr. pr. ha.

Den samlede Indtægt af Græsarealet blev herefter i 1928 78,800 Kr.

Heller ikke for den nu forestaaende Sæson har man villet anvende Bortauktionering, men Arealernes Bortlejning er sket underhaanden. Trods de ugunstige Erfaringer ogsaa i afvigte Efteraar med Afsætningen af Græskreaturer har imidlertid Efterspørgselen været forholdsvis livlig, idet man ganske vist ogsaa har ment det rigtigt at lempe sig efter Forholdene og Konjunkturerne ved at normere en moderat Lejeafgift. Der bør nemlig utvivlsomt lægges Vægt paa at søge Græslejernes gode Omdømme af Vildmosegræsningen bevaret. Og at dette er lykkedes, turde fremgaa af, at allerede i Begyndelsen af afvigte December var der disponeret over de ca. 1000 ha, som man anser det for rigtigt at udleje. Der er etableret Lejemaal med 61 Lejere og 54 ha er det største Areal, som er overdraget Enkeltmand. Den gennemsnitlige Lejeafgift er 92 Kr. Tilbage er saa ca. 140 ha, der tilsigtes benyttet som Reservefenner og til Græsning af et Hold Kreaturer, indkøbt for Statens Regning. Ialt skulde der herefter i 1929 kunne ventes en Indtægt for det opdyrkede Areal af omkring 100,000 Kr. eller ca. 90 Kr. pr. ha. Det er, naar de førnævnte 70 Kr. pr. ha fradrages, unægtelig en beskeden Forrentning af den i Arealet bundne Kapital, men Konjunkturerne er jo alt andet end medgaaende, og de bliver forhaabentlig bedre.

Spørgsmaalet om den fremtidige Brugsform for det opdyrkede Vildmoseareal er det Fremtiden forbeholdt at besvare. Arealernes Salg eller Bortleje paa længere Aaremaal vil fra Ledelsens Side foretrækkes for en Fortsættelse med étaarige Lejemaal. De øjeblikkelige Konjunkturen maa imidlertid erkendes ugunstige for Arealernes Afgivelse under den Form. Der har iøvrigt været ført hertil sigtende Forhandlinger med forskellige Lysthavende, hvis fremholdte Ønske om, at Staten skulde opføre eller bistaa med Opførelse af Staldrum paa Arealet imidlertid har bidraget til, at Forhandlingerne hidtil har været resultatløse. Det maa erkendes, at Adgang til Staldrum for de græssende Dyr er af Betydning, selvfølgelig særlig i Foraars- og Efteraarstiden. Og det er planlagt i Løbet af Forsommeren at opføre en let konstrueret Staldbygning for de Kreaturer, som for Statens Regning indkøbes til Græsning paa Vildmosen.

Den nuværende Driftsform med étaarig Udlejning af 123 Fenner og de hermed forbundne mangesidige Forhandlinger og Overvaagningsforanstaltninger stiller betydelige Krav til Driftsledelsen. Og i saa Henseende er det af største Betydning, at Kommissionen blandt sine Medlemmer tæller Forsøgsleder *L. P. Jacobsen* med Domicil ved Vildmosen og med alle Forudsætninger for paa fortræffelig Maade at varetage ogsaa den Side af Kommissionens Arbejdsopgave, som gælder Driftsøkonomien for det opdyrkede Areal.

Det andet betydningsfulde Led af Kommissionsarbejdet gælder Opdykningsarbejdets Fortsættelse. Thi som før anført er der 1575 ha tilbage at opdyrke. Der er altsaa nok at tage fat paa.

Den træge Efterspørgsel efter Græsarealer i Fjor var Aarsag til, at Kommissionen under Samraad med Landbrugsministeren fandt det for rigtigst ikke at presse paa med Opdykning af nye Arealer. Og man turde saa meget roligere se Tiden lidt an, som det Areal, der nu staar nærmest for Tur til at opdyrkes — »Sandelsfen-

nerne« med ialt 834 ha — ved den nu væsentlig gennemførte Udgrøftning med 100 m Afstand kun kan vinde god Forberedelse til Opdyrkningen ved, at Afvandingen faar Tid til at virke.

Som Efterspørgselen efter Vildmosegræsningen i Aar har stillet sig — trods fortsat uheldig Konjunktur for Græskvæg — synes der imidlertid ikke at være Anledning til længere end nødvendigt at udskyde Opdyrkningsarbejdets Videreførelse. 834 ha er imidlertid et stort Areal, af hvilket den væsentligste Del maa drænes. Hvorvidt Plovdræning her med Fordel kan anvendes, anser Kommissionen for tvivlsomt, men det vil blive undersøgt.

Ved forceret Arbejde vilde der intet være til Hinder for, at de tilbageværende 1575 ha kunde gøres færdige i Løbet af fire eller fem Aar. Men ved det Arbejdstempo, som skønnes at stemme bedst med den paagældende Egns normalt disponible Arbejdskraft, og som formentlig ogsaa vil foretrækkes af Bevillingsmyndighederne, vil det nævnte Tidsrum af 4 à 5 Aar formentlig medgaa, inden Sandelsfennerne er græsklædt og inden man faar taget fat paa Færdiggørelsen af Statsarealets fjerde og sidste Hovedafdeling: »Damfennerne«, med ialt 741 ha.

Det er imidlertid Bevillingsmyndighederne, som bestemmer Tempoet for Kultiveringsarbejdets Videreførelse, eftersom dette i første Række betinges af de dertil bevilgede Midler. Hvad saa iøvrigt Lovgivningsmagtens Stilling til Vildmosens Kultivering angaar, er det mig kært at kunne udtale, at denne i Almindelighed og de Landbrugsministre i Særdeleshed, under hvem Kommissionen har arbejdet, har vist dennes Arbejde en Interesse og Velvilje, som Kommissionen i høj Grad maa paaskønne, og som den kun kan ønske ogsaa fremtidig at se opretholdt.

Landbrugsproduktionen og Verdensmarkedets Forsyning.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den
23. Januar 1929 af Statskonsulent S. Sørensen.

Den amerikanske Forfatter *Garet Garrett* har skrevet en interessant Roman om Hvedehandelen med den drastiske Titel »Satans Bushel« (Bushel er Navnet paa et Kornmaal, der rummer ca. 2 danske Skæpper). I denne Roman findes et Opgør mellem de to Hovedpersoner, *Weaver* — Landbrugets Velgører — og *Dreadwind* — Hvedebørsens Repræsentant, som kan danne Udgangspunktet for nogle Betragtninger over Produktions- og Afsætningsforhold.

Dreadwind har en tidlig Morgen antruffet *Weaver* i Færd med at udsaa Rustsporer paa Hveden i Kansas. Han forstaar ikke Hensigten med denne frygtelige Handling og forlanger — under Trusel med Politianmeldelse — en Forklaring.

»Landmændene vilde hænge Dem, hvis de vidste, hvad De har gjort.«

Weaver lader sig ikke anfægte af Truslen med Politianmeldelse eller Udsigten til at blive hængt. Han svarer med Sindsro: »Ja! det er rigtigt, Landmændene vilde hænge mig, men de tænker ikke paa, at de hænger sig selv, og de hænger hverandre i et Reb, som de ikke kan faa Øje paa. Dette Reb hedder Overproduktion. Fortæl mig, hvorfor syv Bushels ofte giver Landmanden større Fordel end ti Bushels. Jeg forstaar det ikke. Han forstaar det ikke, og han vil fortsætte med at producere de sidste tre

Bushels, som ødelægger Rentabiliteten af hans Produktion. Han kan ganske simpelt ikke lade være.« Weaver mener dog, at Landbruget saa vidt muligt skal undgaa at producere den Satans Bushel, som ødelægger Markedet og kun er til Glæde for Spekulanterne. I denne Betragtning findes Undskyldningen for, at han saar Rust paa Hveden for at nedbringe Høstudbyttet.

Garet Garrett har her paa en dramatisk Maade opstillet Problemet: Produktion og Afsætningsmuligheder (Forbrug), et Problem, der i disse Krisetider for Landbruget beskæftiger Regeringer, lovgivende Forsamlinger, Landbrugsorganisationer, Nationaløkonomer etc. Verden over. Landmændene har i Overensstemmelse med Weavers Udsagn bragt Produktionen op til en saadan Højde, at Verdensmarkedet for Tiden er saa vel forsynet med Landbrugsprodukter, at Priseniveauet i høj Grad er i Forbrugernes Favør. Resultatet af denne Udvikling er, at Landbrugserhvervet ikke er rentabelt i Øjeblikket.

De forenede Staters vordende Præsident, *Herbert Hoover*, udtalte for nogle Aar siden, da han var Handelsminister, »at et grundigt Kendskab til Produktion og Om sætning vilde afværge de fleste internationale økonomiske Forviklinger og bidrage til at indskrænke Spekulation og Prissvingninger. Deri har han sikkert Ret. Alle Parter — Producenter, Forbrugere, Handelen, Samfundet — er i det lange Løb bedst tjent med, at der er nogenlunde Harmoni mellem Produktion og Forbrug; men Problemet er ikke let at løse.

Landbruget er betydelig vanskeligere stillet end Industrien, idet Vejr og Vind, Sygdomsepidemier hos Planter og Dyr kan bringe store — uforudsete — Svingninger i Produktionen. Vi staar dog ikke helt hjælpeløse. Indsamling af national og international Statistik vedrørende Areal, Høstudbytte, Husdyrbestand, Husdyrprodukter, Import og Eksport m. m. har gjort det muligt at borteliminere en Del af Usikkerheden ved Landbrugsproduktionen; men der er endnu langt til Maalet.

At skaffe mere Harmoni i Forholdet mellem Produktion og Forbrug — i snævrere Forstand mellem Tilbud og Efterspørgsel — kræver ikke blot statistiske Oplysninger, men et indgaaende Kendskab til Verdensmarkedets Behov. Producenten maa have solide Oplysninger om Afsætningsmuligheder, Priser og Markeder, hvis han blot i nogen Maade skal disponere derefter. Vi er da ogsaa i de senere Aar blevet Vidne til, at Landbrugsministerier, Landbohøjskoler og Landbrugsorganisationer med stor Energi har taget fat paa Løsningen af Problemet: — Landbrugsprodukternes bedst mulige Afsætning.

Jeg behøver kun at minde om det Efterretnings- og Undersøgelsesarbejde, som udføres i De forenede Staters Landbrugsministerium, det engelske Landbrugsministerium, det tyske og danske Landbrugsraad o. s. v. Landbrugets Handels- og Markedsforhold er nu en Videnskab, som doceres ved mange Landbohøjskoler; men de praktiske Landmænd er ogsaa blevet interesseret i Sagen.

Baade her og i andre Lande kræver man nu, at de ledende Mænd indenfor Landbrugsorganisationerne ved Aarsmøderne giver udførlige Oplysninger om Produktions- og Afsætningsforhold, og der afholdes et stadig stigende Antal Foredrag om disse Forhold i de lokale Foræninger.

Hidtil har man i Hovedsagen indskrænket sig til at give Oplysning om, hvad der er sket; men Landbrugsproduktionen sker oftest paa langt Sigt, og Landmanden maa derfor kræve, at de Oplysninger, som fremskaffes, lægges saaledes til Rette, at han bliver i Stand til at se lidt ind i Fremtiden. Her er vi ved det ømme Punkt. Ingen holder af at være Spaamand. Udviklingen gaar dog i Retning af, at de mange Enkeltheder vedrørende Statistik, Priser, Markedsforhold etc. af de respektive Organisationer vejes mod hverandre og sammenarbejdes paa en saadan Maade, at der fremkommer noget i Retning af et Program for den fremtidige Landbrugsproduktion.

De forenede Staters Landbrugsministerium gjorde Springet for ca. seks Aar siden. Det voldte Landmændene derovre store Vanskeligheder at tilpasse Produktionen til Forholdene efter Krigen, og Ministeriet maatte derfor se bort fra Risikoen ved at være Spaamand.

Hvert Aars 1. Februar udsender Ministeriet en Meddelelse om Udsigterne for Aaret, og hidtil er man kommet godt fra Eksperimentet. Der er ingen Tvivl om, at Ministeriets Virksomhed paa dette Omraade har haft en heldig Virkning paa Udviklingen indenfor Landbruget i de vanskelige Aar efter Krigen. For at overbevise eventuelle Tvivlere skal her meddeles et lille Uddrag af sidste Aars Spaadomme (udsendt 1. Februar 1928) samt Oplysninger om, i hvilken Grad disse er gaaet i Opfyldelse.

Hvede: »Verdenshøsten vil antagelig igen blive stor, hvis Gennemsnitsudbytte eller mere opnaas. Sker der ikke større Ødelæggelser af Vinterhveden, vil enhver Forøgelse af Vaarhvedearealet bidrage til at overfylde Verdensmarkedet og bringe Prisen længere ned end i 1926 og 27.«

Prisen paa Hvede til Landmændene var i Januar 1928 115 cents pr. Bushel, men ved Slutningen af Aaret 95—100 cents pr. Bushel.

Slagtekvæg: »Markedet vil sikkert blive bedre og Prisen højere end i 1927. Tilførselen falder antagelig 6—10 pCt.«

Prisen pr. 100 lbs. (1 lb. = 0,45 kg) levende Vægt var i Januar 1928 ca. 8,5 Dollars, men i Oktober—November ca. 9,6 Dollars.

Svin: »Svinepriserne vil vise nogen Fasthed, men der vil ikke blive store Forandringer indtil næste Efteraar og Vinter, naar Produktionen aftager. Nogen Forøgelse af Hjemmeforbruget er ventet; men Efterspørgselen fra Udlandet bliver antagelig mindre end i 1927.«

Prisen pr. 100 lbs. levende Vægt holdt sig omkring 8 Dollars fra Januar til Juli. Efter den Tid begyndte en Stigning, saa Prisen i September naaede ca. 11 Dollars.

Mejeribrug: Herom meddeles, at denne Gren af

Landbruget gaar et godt Aar imøde. Forbruget vil stige stærkere end Produktionen, og dette vil medføre Prisstigning, hvilket ogsaa har fundet Sted.

Der er ikke Grund til at fremdrage flere Eksempler. Ministeriet har gennemgaaende — ligesom i tidligere Aar — været heldig med Spaadommene, der er byggede paa et stort Materiale af Oplysninger fra Ind- og Udland vedrørende Landbrugssituationen.

Chefen for det økonomiske Bureau, *L. Tenny*, har skrevet en Artikel om Bureauets Virksomhed paa dette Omraade i de forløbne 5 Aar, og han meddeler, at de aarlige Vejledninger, »Outlooks«, faar større og større Indflydelse paa Tilrettelægningen af Landbrugsproduktionen i De forenede Stater. Om Formaålet siger han: »Gennem disse Meddelelser om Udsigterne for det kommende Aar søger Landbrugsministeriet i Samarbejde med de enkelte Stater at give hver eneste Landmand en Del tørre Fakta, som kan hjælpe ham til at lægge en fornuftig Plan for Bedriften. Ministeriets Vejledning maa ikke opfattes som en Recept, som den enkelte Landmand skal følge. Han maa i sidste Instans selv bestemme, hvad han vil gøre, men Vejledningen skal hjælpe ham til at træffe den bedst mulige Afgørelse under de forhaanden-værende Forhold.«

I Tilslutning til den aarlige Oversigt udsendes nu maaendlige Situationsbetragtninger, som ogsaa er meget instruktive.

I forskellige andre Lande har man Opmærksomheden stærkt henvendt paa det amerikanske System, og selv i vort lille fredelige Land slipper de ledende Mænd og andre, som beskæftiger sig med Afsætningsforholdene, ikke helt for at agere Spaamænd.

Det er imidlertid umuligt for Enkeltmand at samle og bearbejde alle de Oplysninger, som bør danne Grundlaget for en solid Vejledning vedrørende den nærmeste Fremtid.

Mon her ikke ligger en Opgave for Landbrugsraadet?

Det er i hvert Fald sikkert, at Raadet i Samarbejde med de økonomiske Organisationer kan fremskaffe Vejledninger, som gør alle private Spaamænd overflødige i Fremtiden.

Vi har nu beskæftiget os med den ene Side af Medaljen — Produktionen —; men den anden Side — Afsætningen — er lige saa vigtig.

Landmanden kan ikke som de fleste andre Erhvervsdrivende selv fastsætte Salgsprisen for Produkterne. Naar han sælger, maa han i Reglen spørge: »Hvad kan jeg faa?« Naar han køber: »Hvad skal jeg give?« Under saadanne Forhold gælder det om, at Afsætningen — Salget — er organiseret saaledes, at Landmanden faar den Pris, som Markedet betinger.

Med Loven om Udbud og Efterspørgsel kan der af Spekulanter manøvreres en hel Del, og det gælder derfor om, at Landbruget er velunderrettet om de virkelige Markeds- og Prisforhold. Baade her og i andre Lande tager Producenterne i stadig stigende Grad Del i Afsætningen af Produkterne, og en kort Omtale af enkelte Organisationer i Udlandet, som har løst Opgaven paa en tilfredsstillende Maade, vil sikkert danne et passende Grundlag for Overvejelser vedrørende Forholdene herhjemme.

I det vestlige Kanada — Provinserne Manitoba, Saskatchewan og Alberta — er Hveden Landbrugets vigtigste Indtægtskilde. Her findes Verdens største samlede Vaarhvedeareal, og det aarlige Høstudbytte ligger omkring 120—130 Mill. hkg (over 100 Mill. Tønder). Størstedelen af dette Kvantum udføres, og Kanada dominerer Verdensmarkedet for glutenrig Vaarhvede. Det er en uforglemmelig Oplevelse at passere gennem disse endeløse Hvedeegne, hvor den eneste Afveksling er Stationerne med en hel Række Siloer og et Par enlige Huse. Landskabet er ensformigt og fladt, men Jorden er frugtbar, og Aar efter Aar yder den Afgrøder uden Tilførsel af Gødning.

Det er ogsaa en Oplevelse at overvære Forhandlingerne ved et Aarsmøde i Verdens største Hvedesalgsforening, »Canadian Wheat Pools«, som Organisationen populært kaldes; men lad mig begynde ved Begyndelsen.

I *Hopkins Moorhouse's* udmærkede Bog »Deep Furrows« (Dybe Furer) fortælles følgende om Oprindelsen til de storslaaede Andelsorganisationer i det vestlige Kanada:

»En Oktober Eftermiddag i 1901 kunde man nær »Indian Head« (en Stationsby i Provinsen Saskatchewan) se et ensomt Køretøj bevæge sig langsomt nordpaa. I Vognen var en ny Plov og nogle Varer til Husholdningen etc. Kusken sad foroverbøjet, og Tømmen hang løst ned. Han var en kraftigt bygget Mand, brunet af Præriens Vind og Sol, men det var synligt, at Humøret var daarligt. Med Albuerne paa Knæene sad han hensunken i dybe Tanker. En Gang imellem knyttede han Næverne, og der kom et vredt Blink i Øjet, men saa rystede han paa Hovedet, som om det hele var haabløst. Pludselig kom et lille ufrivilligt Udbrud: Pokker staa i dem!«

Denne Mand var *William R. Motherwell*, nu Kanadas højt ansete Landbrugsminister, som bærede Danmark med sit Besøg sidste Sommer. Motherwell havde kørt sit første Læs Hvede til Stationen — ca. 2 Dagsrejser fra Hjemmet — og under Opholdet i »Indian Head« havde han opdaget, at Jernbaneselskaberne ikke overholdt Loven om Levering af Jernbanevogne til Landmændene, men stod i Ledtog med Opkøberne, saa Landmændene var nødt til at tage den Pris, som de lokale Siloselskaber bød. Det var denne Opdagelse, som gjorde ham gram i Hu.

Paa Hjemvejen mødte Motherwell en Kollega, som tidligere havde været ansat i det berømte kanadiske ridende Politi. Han fortalte ham om Forholdene ved Stationen. Den forhenværende Politimand bliver ivrig og udbryder: »Her hjælper kun Krudt og Kugler.« Motherwell var klogere, han søgte at berolige sin Standsfælle og udtalte:

»Vi maa gaa Fredens Vej, vi maa selv organisere Afsætningen af vore Produkter.«

Tiden tillader ikke at skildre det Organisationsarbejde, som paa Motherwell's Initiativ udførtes fra Aarhundredets Begyndelse, og indtil Hvedehandelen under Krigen kom under Regeringens Kontrol. Der er mange dramatiske Episoder i Landmændenes Kamp med Jernbaneselskaberne, Hvedebørsen, Siloselskaberne o. s. v.; men Modgangen skabte det nødvendige Sammenhold.

Da Regeringen efter Krigen frigav Hvedehandelen, var man rede til at organisere paa en endnu bredere Basis end hidtil, og i Løbet af Aarene 1923—24 dannedes de nuværende Organisationer. Systemet er følgende:

I hver af de tre Provinser Manitoba, Saskatchewan og Alberta er oprettet et Andelselskab, hvis Medlemmer tegner femaarige Kontrakter om Levering af deres Korn. Den provinsielle Organisation modtager, oplagrer og afregner Hveden (og andet Korn) til Landmændene, sørger for Oplagringsplads (Siloer) ved Stationerne og de store Afskibningspladser, kort sagt: gør Kornet færdigt til Salg.

Salget foregaar gennem en fælles Salgsorganisation, der er oprettet af de tre provinsielle Andelselskaber og ledet af en Bestyrelse paa tre Mand fra hver af disse.

Salgsorganisationen har til Opgave at holde sig underrettet om Forholdene paa Verdensmarkedet og sælge Produktionen af Hvede og andet Korn bedst muligt i Aarets Løb. Hovedkontoret er i Winnipeg; men desuden findes Kontorer i Calgary, Toronto, Montreal, New York, London og Paris, samt faste Agenter i andre Lande, hvor der afsættes Hvede.

Det er saaledes en velorganiseret Salgsorganisation i Verdensformat, der er et Vidnesbyrd om økonomisk Sans og Udsyn hos Pionerlandmændene paa den kanadiske Prærie.

I Sæsonen 1927—28 omsattes 223 Mill. Bushels Hvede (over Halvdelen af Avlen i de tre Provinser) og ca. 20 Mill. Bushels andet Korn til en samlet Værdi af 324 Mill.

Dollars (1215 Mill. Kr.). Til Sammenligning kan anføres, at Værdien af Danmarks Landbrugseksport i 1928 var ca. 1260 Mill. Kr.

Det er saaledes en mægtig Forretning, som her drives. I 1928 eksporterede man direkte til over tyve Lande (ogsaa Danmark), og der er næppe Tvivl om, at den besindige Handelspolitik, som Producenternes Salgsorganisation fører, har bidraget til at stabilisere Hvedepriserne. Dette gælder maaske i særlig Grad i Aar, hvor en meget stor Høst let kunde have fremkaldt Panik paa Hvedebørsen.

De kanadiske Kornsalgsforeninger har, saa vidt man kan skønne, opfyldt deres Formaal. Der er gennemført Beparelser ved Oplagringen, og Landmændene har faaet en god Gennemsnitspris for det leverede Korn. En Sammenligning med Børsnoteringerne i Winnipeg viser, at disse laa lavere end Andelsforeningens Afregningspris i ni af Aarets Maaneder. Kun i April, Maj og Juni var de højere, og i den Tid leverer Landmændene meget lidt Hvede. Det er saaledes godtgjort, at Landbruget gennem egne Organisationer kan betjene Verdensmarkedet paa en heldig Maad.

En Udtalelse af den danske Vicekonsul i Saskatchewan til Generalkonsulatet i Montreal vil yderligere understrege Betydningen af den økonomiske Udvikling, der i de senere Aar har fundet Sted i de vestlige Provinser.

Han skriver: »Der er næppe Tvivl om, at »Wheat Pools« har været til økonomisk Gavn for Landmændene; men dette er maaske ikke det mest betydningsfulde. Har man fulgt Udviklingen her i de senere Aar, kan man ikke undgaa at se, at hele dette mægtige Organisationsarbejde har udløst skjulte Evner og Kræfter i Landbefolkningen, udviklet Karakteren, øget Trangen til Oplysning og fremmet Sansen for den forretningsmæssige Side af Landbrugserhvervet.«

I De forenede Stater findes en Række lignende økonomiske Sammenslutninger, som med Held har løst den

vanskelige Opgave at sælge Landbrugets Produkter paa en hensigtsmæssig Maade. Bedst kendte er de kaliforniske Frugtsalgsforeninger for Appelsiner, Citroner, Grapefruit, Rosiner, Valnødder m. fl.

Et Par Ord om den ældste af disse, »Den kaliforniske Frugtbørs«, der sidste Aar omsatte for ca. 350 Mill. Kr. Appelsiner, Citroner og Grapefruit etc., vil give en Forestilling om disse Organisationer.

Allerede før Aarhundredskiftet havde man stiftet Lokal- og Distriktsorganisationer; men Afsætningsforholdene var ikke tilfredsstillende. Man havde ingen Oversigt over Markedet, og en uheldig indbyrdes Konkurrence mellem Distriktsorganisationerne medførte, at der paa nogle Markeder var Overflod, paa andre Mangel paa Frugt.

Disse uheldige Forhold medførte, at Distriktsorganisationerne allerede i 1904 blev enige om at danne et Fælleskontor, som skulde organisere Afsætningen rationelt.

Systemet har nu staaet sin Prøve gennem 25 Aar; Omsætningen er mangedoblet og udgør over 70 pCt. af den samlede Produktion i Kalifornien.

Fælleskontoret (Frugtbørsen) har egne Repræsentanter paa alle vigtige Markeder, og Tilførselen afpasses saa vidt muligt efter Behovet. En saadan Handelsmaade giver et stabilt Prisniveau og et regelmæssigt Forbrug. Det er ogsaa Fælleskontorets Opgave at øge Forbruget ved Avertering og paa anden Maade, og man har paa dette Omraade betydelige Resultater at opvise.

Tiden tillader ikke en nærmere Omtale af de store Producentorganisationer for Rosiner og Tobak etc., der ogsaa har virket tilfredsstillende.

Endnu skal Opmærksomheden henledes paa, at Mejeribruget i Australien og New Zealand gennem en vis Regulering af Afskibningerne af Smør og Ost forfølger det samme Formaal. Man vil hindre en midlertidig Overfyldning af Verdensmarkedet og de deraf følgende uheldige Prissvingninger. Spørgsmaalet om Produktionen og Ver-

densmarkedets Forsyning er saaledes aktuelt i alle de Lande, som har stort Eksportoverskud.

Vi har nu set, at man i Landbrugsministerier og faglige og økonomiske Organisationer med større eller mindre Held prøver paa at løse de vanskelige Problemer, som knytter sig til Omsætningen af Landbrugets Produkter.

Om vore hjemlige Forhold bliver her kun Lejlighed til at gøre nogle korte Bemærkninger.

Danske Landmænd er solide Producenter, der sørger for, at vore vigtigste Landbrugsvarer er paa Verdensmarkedet hele Aaret rundt. Mange af vore Konkurrenter med Sæsonproduktion misunder os den stærke Stilling, som en regelmæssig Eksport af friske Varer giver.

Af og til hænder det dog, at vi ikke helt passer Maaden, og dette giver sig Udslag i Prissvingninger, som er ubehagelige baade for Producenter, Handlende og Forbrugere.

I en amerikansk Lærebog om Markeds- og Afsætningsforhold anføres, at 90 pCt. af det danske Landbrugs Succes skyldes Forbedring af Produktionen, medens kun 10 pCt. skyldes Afsætningen.

Forfatteren har rimeligvis ved Procentfordelingen villet fastslaa, at Landmændene er dygtigere som Producenter end som Handelsmænd.

Her skal ikke fældes nogen Dom i denne Sag; men der er sikkert Grund til at understrege, at vi baade ved vor Produktion og den Maade, vi afsætter Varerne paa, influerer paa Forholdene paa Verdensmarkedet. Dette gælder naturligvis særlig for Smør og Flæsk, hvor vi leverer en meget væsentlig Del af hele Omsætningen.

Smørproduktionen har været i jævn Stigning i de senere Aar, og Verdensmarkedet har aftaget det forøgede Kvantum til nogenlunde rimelige Priser. Der er saaledes ikke Grund til at fæste Opmærksomheden ved Produktionsmængden; men det kan jo ikke nægtes, at der stadig

hersker nogen Utilfredshed vedrørende Smørhandelen. Vi er vist omtrent i samme Situation som de kaliforniske Frugtsalgforeninger, før Samarbejdet etableredes i 1904.

At der mangler Samarbejde i Smørhandelen, faar man bekræftet ved at læse Direktør for Midtjydsk Smørekseportforening *H. Hansens* Udtalelse ved »De samvirkende jydsk Mejeriforeninger«s Delegeretmøde sidste Efteraar. Han oplyser, at de elleve Eksportforenings-Direktører hver Tirsdag taler sammen om Markedsforholdene og i Reglen bliver enige om den Pris, som det er rimeligt at gaa ud med; men hidtil er det ikke lykkedes at faa de private Firmaer med til en saadan Drøftelse, og derfor hersker der megen Usikkerhed i Smørhandelen.

Naar man erindrer, at vi leverer en Trediedel — oven i Købet den bedste Trediedel — af det Kvantum Smør, som udbydes paa Verdensmarkedet, saa giver man Direktør Hansen Ret i, at en Drøftelse af Markeds- og Prisforhold mellem de interesserede Parter er meget ønskelig.

Der er særlig Grund til at lægge Vægt paa det omtalte Forhold, da den Notering — eller rettere det Afregningstal —, som vi hver Uge sender ud i Verden, er en mindre god Basis for Smørhandelen.

Det er bekendt, at officielle Noteringer fastsættes paa Grundlag af virkelige Priser — konstaterede paa Børsen eller paa de større Markeder —. Det vækker derfor ikke ringe Forbavselse, naar Handelsmænd og Landøkonomer i Udlandet erfarer, at den verdenskendte danske Smørnotering er et Afregningstal til Vejledning for Mejerierne. Et Tal, der for Tiden ligger ca. 6 Øre pr. kg Smør under den virkelige betalte Pris.

Vore Aftagere maa først og fremmest være interesserede i en Notering, der angiver Niveauet for f. o. b. Prisen. Forholdet mellem Producenter og Eksportører er dem ret uvedkommende.

Grosserer *Stilling Andersen* skriver i »Børsen« for 30. December 1928, »at man kunde ønske at se Noteringen som en ren Børsnotering, d. v. s. en Notering af den i

Øjeblikket betalte Pris for fejlfrit Eksportsmør«. Det er højst sandsynligt, at vi ved at gaa ud paa Verdensmarkedet med en Notering, der angiver det omtrentlige Niveau for f. o. b. Prisen, vilde bringe mere Stabilitet i Smørhandelen og hjembringe bedre Priser. Det er lettere at forklare en Køber, at han under Hensyn til Kvaliteten skal betale 2—3 Øre over en saadan Notering end 10—12 Øre over det nuværende Afregningstal.

De Oplysninger, som hver Uge foreligger for Smørnoteringsudvalget, kan meget vel benyttes til at fastsætte baade en virkelig Notering og et Afregningstal. Mon ikke 50-Aars Jubilæet for Noteringen burde være en Anledning til, at man gennemførte en saadan Forbedring til Gavn for det danske Mejeribrug.

Flæskeproduktionen har været i stærk Fremgang siden Krigen, men først i 1927, da Eksportmængden pludselig steg med 73 Mill. kg, blev vi mindet om, at vi foruden andre Problemer ogsaa har et Produktionsproblem at løse. Markedet i England kunde ikke absorbere den forøgede Eksportmængde til Priser, der var rentable for Producenterne. Vi har Oplysninger om den øjeblikkelige Produktion gennem Tallet for de ugentlige Slagtninger, men skal Landmændene have Vejledning vedrørende Fremtiden, er der vist ingen anden Vej at gaa end den, Amerikanerne med Held har betraadt — nemlig hyppige Svinetællinger.

Vi har en aarlig Tælling den 15. Juli; hvis denne blev suppleret med Sotællinger 15. Oktober, 15. Januar og 15. April, vilde vi faa Materiale til at følge Udviklingen. Landmændene er i Reglen villige til at bøje sig for Kendsgerninger.

Alle, som interesserer sig for vor Flæskeproduktion, har sikkert en Fornemmelse af, at der i Løbet af Efteraaret og Vinteren er holdt for mange Søer til; men ingen ved noget bestemt. Havde vi haft Tællingsresultater fra Oktober og Januar, vilde Situationen ligge langt klarere.

Statistisk Departement skriver i en Oversigt over Er-

hvervsforholdene i 1928, at Opgangen i Flæskepriserne siden Tællingen i Juli utvivlsomt har bragt ny Udvidelse af Svineholdet, og »The Grocer« meddeler, at Danmark vedbliver at dominere Baconmarkedet, og at der ogsaa i Fremtiden er Udsigt til rigelige Tilførsler. Producenterne har saaldes god Grund til at overveje Situationen.

Vore Afsætningsforhold for Slagtekvæg kan sikkert organiseres paa et bedre Grundlag, Noterings- og Markedsforholdene er ikke tilfredsstillende.

Her er kun anført enkelte Eksempler, der viser, at vi ogsaa i Danmark har adskillige Problemer at løse i vort Forhold til Verdensmarkedet.

Hensigten med dette Foredrag har i Hovedsagen været at henlede Opmærksomheden paa det dygtige Oplysnings- og Undersøgelsesarbejde, som i andre Lande udføres vedrørende Landbrugets Produktions- og Afsætningsforhold. Herhjemme er der ogsaa en forøget Interesse for disse Problemer.

Landbrugets Organisationer — specielt Landbrugsraadet —, Fag- og Dagspressen beskæftiger sig i stadig stigende Grad med den internationale Omsætning af Landbrugsprodukter og Danmarks Andel deri.

Kort sagt, der er en Grotid paa dette vigtige Omraade af Landøkonomien, som bør udnyttes paa det bedste til Gavn for det danske Landbrug.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Den ledende Præsident, Lensgreve *F. Moltke*, udtalte, at der, saaledes som det var gammel Skik, ogsaa i Aften vilde være Adgang til Diskussion, og spurgte, om nogen ønskede Ordet i Tilknytning til det interessante Foredrag.

Sekretær *Høgsbro Holm* takkede Foredragsholderen for det interessante og udmærkede Foredrag og vilde gerne i Tilslutning til Foredragsholderen understrege Betydningen af det Arbejde, vi nu har paabegyndt; det er endnu i sin Vorden, men det er vort Haab, at vi ikke alene kan fortsætte det, men ogsaa yderligere udvikle det. I Amerika hedder det sig, at man er

naaet saa vidt, at man kan forudsige Priserne med samme Sikkerhed som Meteorologisk Institut, men man ofrer ogsaa meget betydelige Midler hertil. Selv om vi ikke kan ligestille os med Amerika, vil vi omend under beskednere Former kunne udføre et Arbejde til stor Nytte for Landbruget. Vi har herhjemme et ret righoldigt Materiale af Enkeltheder; det Arbejdet skal gaa ud paa, er at samle disse Enkeltheder, saaledes at de kommer til at danne et saa paalideligt Helhedsbillede, som muligt.

Foredragsholderen nævnede, at i Amerika var 50 pCt. af Hveden samlet under samme Salgsledelse under Landmændenes Kontrol. Der kunde dog være Anledning til at nævne, at vi jo paa en Maade er gunstigt stillede i Danmark, idet 85 pCt. af Smørret gaar gennem Andelsmejerierne og 82 pCt. af Flæsket gennem Andelsslagterierne; det er dog et betydningsfuldt Skridt, selv om ikke alt Smørret eller alt Flæsket er samlet paa een Haand, naar det gaar til Salg. Vi har hidtil slaaet os til Taals med, at vi bør beholde den fri Konkurrence ogsaa indirekte inden for Mejerierne, men naar Folk udefra hører, at kun 25—30 pCt. af vort Smør afsættes af Andelseksportforeninger, og at vi har 10 forskellige af disse, saa forstaar de det slet ikke. Sagen er, at medens vore Andelssammenslutninger er skabt af Hensyn til Produktionen, saa er de udenlandske dannede af Hensyn til Omsætningen. Det vilde være ønskeligt, om vi kunde finde en Form, hvorved vi bevarer Konkurrenceelementet og saa alligevel faar et mere koncentreret Salg.

Foredragsholderen bemærkede, at naar han kun ret flygtigt havde omtalt de danske Forhold, saa var det væsentlig af Hensyn til, at Tiden for Foredraget jo nødvendiggjorde nogen Begrænsning. Vi er for vore Husdyrproduktors Vedkommende stillet noget gunstigere, end Tilfældet er for Planteavlsproduktens Vedkommende. Men iøvrigt kunde han ganske tiltræde Sekretær Høgsbro Holms Udtalelser. Det var Talerens Haab, at hans Foredrag i Aften i nogen Grad maatte bidrage til at vække Interessen om disse Forhold.

Landbrugslærer *Fenger* havde under sit Ophold i Amerika søgt at faa Rede paa, hvorledes man fik Tallene for Svinetællingerne i Amerika. Han havde egentlig faaet det Indtryk, at det i nogen Grad var en Skønsag, og hvis dette er Tilfældet, reduceres deres Betydning jo ganske betydeligt.

Forstander *J. J. Hansen* meddelte, at han fornylig havde haft Besøg af en brasiliansk Farmer, der i Samtalens Løb havde omtalt, at de lige havde haft Tælling. Der var bl. a. en, der havde opgivet 17 Svin, medens han i Virkeligheden havde 100. Far-

merne troede, Tællingen stod i Forbindelse med Skatteansættelsen og var derfor yderst forsigtige med deres Opgivelser.

Foredragsholderen udtalte, at man jo nu tænkte paa at faa gennemført en Verdenskreaturtælling, men man maatte naturligvis være klar over, at i de nye Lande vil Kreaturtællingernes Nøjagtighed endnu i nogen Tid være problematisk. I Amerika foregaar de aarlige Tællinger paa den Maade, at man tager 10 pCt. af Svineopdrætterne og udsender Tællingskort til disse 12 Gange om Aaret; paa Grundlag af de saaledes indkomne Oplysninger beregner man Svinebestanden Maaned for Maaned, og de har været tilstrækkelig nøjagtige til at vise Tendensen.

Redaktør *K. Raunkjær* ønskede at udtale en Tak, fordi denne Sag er taget op. Vi har i Landbrugspressen saa at sige daglig Anledning til at gøre Erfaringer om den store Interesse, der i det praktiske Landbrug er for Markedsnoteringerne, og han vilde derfor gerne henstille, at man ogsaa optog en Undersøgelse af Noteringsforholdene ved vore Markeder, saaledes som de er i Øjeblikket. Noteringsforholdene er meget uheldige for Øjeblikket; vi søger i Landbrugspressen at skaffe os saa paalidelige og gode Noteringer som muligt, men er jo som Regel henvist til de officielle Noteringer. Som disse er i Øjeblikket, er det godt, at Landbrugspressen ikke har Ansvar, men at dette er placeret paa andre Skuldre.

Taleren var sikker paa at have det praktiske Landbrug bag sig, naar han anmodede om, at man ogsaa vilde have Opmærksomheden henvendt paa Noteringsforholdene for vore hjemlige Markeder, saaledes at disse kom ind under en bestemt Plan og kunde blive til virkelig Nytte og Vejledning for Landmændene.

Den ledende Præsident, Lensgreve *Moltke*, sluttede derefter Mødet med en Tak til Foredragsholderen for det udmærkede og interessante Foredrag.

James Høyer.

(Født 17. Januar 1856. — Død 9. April 1929).

I en Alder af 73 Aar er Landhusholdningsselskabets trofaste Medarbejder gennem en Menneskealder, Inspektør *James Høyer*, afgaaet ved Døden.

James Høyer havde i sine unge Aar været ansat ved De forenede Dampmøller og derefter i 12 Aar som Lagerforvalter ved den københavnske Afdeling af Kornfirmaet B.

Muus & Co. Han havde gennem denne Virksomhed erhvervet en betydelig praktisk Erfaring, der gjorde ham til en ualmindelig dygtig Kornkender, og han mødte derfor med fortrinlige Forudsætninger til det Arbejde, der blev overdraget ham, da han i 1894 ansattes som Inspektør ved Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Kontrol med Korn og Fødestoffer, som oprettedes samme Aar ved den nyaabnede Københavns Frihavn.

Kontrollens egentlige Virksomhed begyndte først i 1896; men efter faa Aars Forløb maatte man erkende, at den ene af de Hovedopgaver, man havde stillet sig, og som Høyer straks fra sin Ansættelse omhyggeligt havde forberedt, nemlig Klassificering og Udstedelse af Oplagsbeviser til Støtte ved Afsætningen af dansk Korn, aldrig vilde opnaa den tiltænkte Betydning. Ved Omsætningen

af dansk Korn spillede Udenrigshandelen allerede da en mere underordnet Rolle.

Anderledes gik det derimod Kontrollen med Importen af Korn og Foderstoffer. Denne Del af Virksomheden vandt hurtigt Paaskønnelse og er gennem Aarene blevet meget benyttet af Købmænd og Importører. I de næsten 35 Aar, der er gaaet siden Kontrollens Oprettelse, har den paa dette Omraade formaaet at løse en betydningsfuld Opgave, og det gode Resultat er naaet som en Frugt af Inspektør Høyers altid dygtige og yderst samvittighedsfulde Arbejde gennem de mange Aar. Til sit ikke altid lette Hverv kunde Høyer møde ikke alene med den kyn-diges Autoritet, men ogsaa med en personlig Elskværdighed, der gjorde ham afholdt, hvor han færdedes.

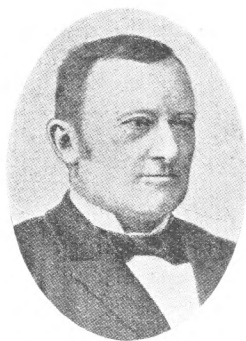
Da Inspektør Høyer i 1919 kunde holde 25 Aars Jubilæum i sin Virksomhed, tog Landhusholdningsselskabet Anledning til at give ham et synligt Udtryk for sin Værd-sættelse af hans Arbejde ved at overrække ham Selska-bets »store Sølvbæger« med en Inskription, der udtrykte Anerkendelsen for en lang Aarrækkes »dygtig og nidkær Virksomhed i Selskabets Tjeneste«.

A. M.

**Ole Olsen,
Haslev.**

(Født 8. November 1849. — Død 14. April 1929).

Fhv. Gaardejer og Hypotekfor-
eningsdirektør *Ole Olsen*, der er
afgaaet ved Døden i sit Hjem i
Haslev 79 Aar gammel, var en af
de sjællandske Bønder, der ikke
blot passivt gjorde Udviklingen
med i en Tid, hvor hans Stand
vandt sin politiske og økonomiske
Indflydelse. Han var selv en af
dens virksomste Forkæmpere og

hørte i fremtrædende Grad til Foregangsmændene, hvis
dygtige og energiske Arbejde i det praktiske Landbrug
som i dets stedlige og landsomfattende Fællesforetagen-
der bidrog til at give denne Udvikling sin solide Grund-
vold.

Ole Olsen var født 1849 i Skrodsbjerg ved Haslev, hvor
hans Fader var Gaardfæster. Efter i sin Ungdom at have
været paa Højskole og en Tid læst paa Landbohøjskolen,
købte han 1876 en Gaard i Tjæreby, som han senere for-
øgede til en betydelig Ejendom, og han viste sig hurtigt
som en dygtig Praktiker. Hans store Virkelyst i Forbin-
delse med hans sikre Bedømmelse af økonomiske For-
hold førte ham ogsaa ind paa andre Erhvervsomraader.
Han oprettede saaledes Fællesmejeri og Dampmølle og

deltog i Haslevs store Købmandsforretning, Aktieselskabet C. Ulrich og Søn.

Paa sin Egn blev han da ogsaa tidligt en Fører, der blev valgt ind i Ledelsen i Sogneraad, i Landboforening, i Brandforsikring og i andre stedlige Foretagender. 1891 blev han Formand for Haslev og Omegns Landboforening, og han beholdt dette Hverv til 1906. Han var stærkt medvirkende ved Oprettelsen af Haslev Andelsvineslagteri i 1896, som han var Formand for lige til 1918.

I de samme Aar — fra Begyndelsen af Halvfemserne — droges Ole Olsen ogsaa ind i sin Tids bevægede politiske Liv. Stærkt præget af den Stand og den Egn, hvor han havde sin Oprindelse, deltog han med megen Iver i Bondestandens Kamp for politisk Indflydelse; til lige følte han sig stærkt tiltrukket af den samtidige Agrarbevægelses Bestræbelser for at værne Landbrugets Erhvervsinteresser, og netop som en Mand, der forenede disse Anskuelser, blev han Medlem af Folketinget 1898—1906, hvor han med sit indgaaende Kendskab til Landbrugets Forhold gjorde en dygtig Indsats i Udvalgsarbejdet, bl. a. nogle Aar som Medlem af Finansudvalget.

Ole Olsen havde dog ikke svigtet de landbrugsfaglige Interesser for de politiske og fik stadig tildelt mere omfattende Hverv, som han varetog med saglig Indsigt og repræsentativ Dygtighed. 1902 valgtes han til Næstformand for De samvirkende sjællandske Landboforeninger og virkede i denne Stilling til 1911. Han ledede bl. a. som Formand det store Jubilæumsdyrskue i København i 1905 og var endvidere Formand for Statsdyrskuekommissionen 1907—19 og Medlem af Landbohøjskolens Tilsynsraad 1904—23.

Efter at den offentlige Virksomhed saa stærkt havde lagt Beslag paa Ole Olsens Interesse, trak han sig mere tilbage fra Arbejdet i det praktiske Landbrug og blev nogle Aar efter Direktør i Østifternes Landhypotekforening, hvilken Stilling han indehavde fra 1910 til 1924.

Den store Erfaring og Anseelse, Ole Olsen gennem sin mangeartede Virksomhed havde erhvervet sig, gjorde ham til en af de Mænd, hans Standsfæller med Tillid betroede vigtige Poster i de for Ledelsen af Danmarks Næringsliv saa vanskelige Aar under Krigen. 1915—22 var han saaledes Formand for De samvirkende danske Andelssvineslagterier. Han var Medlem af Andelsudvalget 1917—19, af Landbrugsraadet 1919—22 og tillige bl. a. i en Aarrække Medlem af Akkordretten og af Overskyldraadet.

Blandt disse mange Opgaver var der dog særlig een, hvorved Ole Olsen kom til at medvirke i et Arbejde af vidtrækkende Betydning, og det var den, han blev stillet overfor som Formand for Andelssvineslagterierne under Krigen. Den neutrale Handelspolitik fordrede, at Flæskeeksporten fordeltes til de forskellige Lande i samme Forhold som før Krigen uden Hensyn til Prisforhold og Transportvanskeligheder, og samtidig skulde Hjemmemarkedet forsynes. Som det paagældende Eksportudvalgs Formand ydede Ole Olsen sit værdifulde Bidrag til paa dette Omraade at holde Retningen gennem de Vanskeligheder, som Landets udenrigspolitiske Stilling saavel som dets indre Forhold kunde forvolde.

Ole Olsen var en selvstændig og retlinet Personlighed, som i sin store offentlige Virksomhed med Klogskab og Myndighed kunde forfægte sit Standpunkt, og for det danske Landbrug udførte han et fortjenstfuldt Arbejde. I de ansvarsfulde Stillinger, han indtog, gjaldt det ikke for ham om at synes, men om at være, og han oplevede da ogsaa den Lykke, mere end de fleste, at kunne se tilbage paa et langt, virksomt Livs frugtbringende Arbejde blandt de Mennesker og i den Gerning, han af Oprindelse og Væsen følte sig knyttet til med de stærkeste Baand.

A. M.

Bog anmeldelser og udkomne Bøger.

Maskinbog for Landmænd. Udgivet paa Foranledning af Udvalget for Afholdelse af Kursus i Maskinbrug for Landmænd. Redigeret af Statskonsulent *Niels Balle*. 3. Udgave. 622 Sider. (Teknologisk Instituts Forlag, Kbhvn.).

Af den ved sit Emne som ved sin Fremstilling særdeles nyttige Haandbog, Maskinbog for Landmænd, hvis 2. Udgave udkom for 10 Aar siden, foreligger nu en 3. Udgave, ved hvilken Bogen er undergaaet en grundig Fornyelse, samtidig med at den har faaet en betydelig Forøgelse, dels gennem Omarbejdelsen af de tidligere Afsnit, dels ved Tilføjelse af enkelte nye.

Et af de Omraader, hvor Teknikens Fremgang og dens stigende Betydning for Landbruget har gjort en Omarbejdning ønskelig, er Afsnittet om Forbrændingsmotorer i Forbindelse med den voksende Anvendelse af Traktorer, Automobiler og stationære Motorer. Dette Afsnit, der er skrevet af Statskonsulent *Balle*, er da ogsaa forøget meget stærkt, saaledes at der kan gives en baade fyldig og instruktiv Vejledning paa dette vigtige Felt. Det særlig store og betydningsfulde Afsnit om Landbrugets Redskaber og Maskiner, skrevet af Landbrugslærer *J. Jensen*, er ligeledes gennemgribende omarbejdet og fornyet, særlig under Hensyn til det omfattende Materiale, der er tilvejebragt i det forløbne Tiaar gennem Statens Redskabsprøver. Af helt nye Afsnit er der tilføjet et om Malkemaskiner, skrevet af Statskonsulent *Ibsen*. Et Afsnit af Ingeniør *Sv. Aa. Hansen* om elektriske Installationer har i Forbindelse med Statskonsulent *Balles* Redegørelse for Valg af mekanisk Kraft afløst et tidligere Afsnit om Landbrugets Forsyning med Elektricitet. *A. M.*

Die landwirtschaftlichen Genossenschaften in der Sowjetunion. Af *G. Ratner*, Moskva. 64 Sider. Paul Parey, Berlin). Efter Krigens og Revolutionens Forstyrrelser kom der med Indførelsen af den saakaldte Nye økonomiske Politik i 1921 Fremgang i den nuværende Andelsbevægelse i Rusland, over hvis Organisation og Virksomhed det foreliggende lille Skrift giver en let tilgængelig, kortfattet Oversigt.

Den sovjetrussiske Andelsbevægelse sætter sig som Maal med Hensyntagen til de enkelte Landbrugs økonomiske Interesse at organisere Landbruget paa socialistisk Grundlag. Der arbejdes derfor dels efter de andetsteds velkendte Retningslinier med Organisation af Landbrugsprodukternes videre Forarbejdning og Afsætning, Landbrugenes Vareforsyning og Landbrugs-krediten, men desuden søger man i Forbindelse med Landbrugets tekniske Ophjælpning at støtte Udviklingen af forskellige Former for kollektivt Landbrug, idet mindre, lokale Sammen-slutningers Fællesskab om Maskiner, Grundforbedringer, Avls-arbejde m. m. søges udviklet til et helt omfattende Drifts- og Ejendomsfællesskab.

Medens Andelsselskaberne til en Begyndelse sædvanlig for-medes som Universal-Selskaber, der varetog alle Sider af Land-brugets Omsætning, blev det i Løbet af faa Aar mere alminde-ligt at specialisere Virksomheden, saaledes at det enkelte Sel-skab kun beskæftiger sig med f. Eks. Forarbejdning og Om-sætning af et enkelt Produkt. Igennem forskellige Mellemed er de smaa lokale Foreninger samlet i store Forbund, der op-rindelig alle samledes i eet Centralselskab, Selskosojus, omfat-tende hele Sovjetunionen undtagen Ukraine, der har sin egen Centralforening; men fra dette har der senere udskilt sig Cen-tralselskaber med specielle Opgaver, Mejeribrug, Kornhandel etc. Sammen med Selskaber for Forsikring, Forlagsvirksomhed og Bankvæsen sammensluttet Centralselskaberne i Andelsbevæ-gelsens øverste, ledende Fællesforbund, Sojus Sojusow.

De senere Aar har udvist en stærk Forøgelse saavel i An-tallet af Andelsselskaber som i Medlemstallet, der i 1927 var ca. 10 Mill., svarende til godt en Trediedel af samtlige Bønder-brug. Samtidig har der været en stærk Vækst i Andelsselska-bernes Omsætning, saaledes som det, støttet paa Talmateriale, er belyst for de enkelte Centralselskaber. Yderligere gives der detailleret Oplysning om Samhandelen med Udlandet, specielt om den Virksomhed, der udøves gennem de russiske Andels-selskabers Repræsentation i andre Lande.

Aksel Milthers.

Beretning om Planteavlsarbejdet i De samvirkende jyske Husmandsforeninger 1928. Samlet og udarbejdet af Planteavls-udvalget ved *H. P. Martekilde*. 256 Sider. (Aarhus).

Andelsselskaber i Danmark i Aaret 1927. Udarbejdet af Andelsudvalgets Sekretariat ved Redaktør, cand. polit. *A. Axelsen Dreyer*. 28 Sider. (Aarhus).

Forsøg med Turnipssorter paa Færøerne 1922—1927. Ved *Ejnar Knudsen*. 8. Beretning fra Statens Landbrugsforsøg paa Færøerne. 21 Sider. (Kbhvn.).

Beretning fra V. Steins analytisk-kemiske Laboratorium om Undersøgelser vedrørende Landbruget, foretagne i Aaret 1928. Ved *Fr. Christensen* og *Gunner Jørgensen*. 20 Sider. (Kbhvn.).

Register Stambog over Kvæg af jydsk Race. Bind III. Tyre Nr. 2709—2901. Køer Nr. 1446—1590. Udarbejdet af Konsulent *Nic. Bonde*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring over Kvæg af jydsk Race. 352 Sider. (Aarhus).

17de Beretning om sammenlignende Forsøg med Svin fra statsanerkendte Avlscentre. Af *N. Beck*. 130te Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 180 Sider. (Aug. Bangs Forlag, Kbhvn.).

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Aarsskrift 1929. Redigeret af Bibliotekar *Max Lobedanz*. 150 Sider. (Aug. Bangs Bogh., Kbhvn.). Aarsskriftet indeholder følgende Artikler: *J. E. V. Boas*: Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Zoologiske Samling; *H. Moltzen-Nielsen*: Haseleddet hos Hesten. En anatomisk-fysiologisk Studie; *Søncke Knudsen* og *A. Sørensen*: Bidrag til Syrevækkernes Bakteriologi; *Mathias Thomsen*: On the development of economic entomology in Denmark.

Arbejdsprøve med Radrensere paa Falster 1928. 54. Beretning fra Statens Redskabsudvalg. Afgivet af Dommerudvalget ved *Anton Christensen* med Bistand af *Aage Hansen* og *P. Stoubæk*. 119 Sider. (Aug. Bangs Boghandel, Kbhvn.).

Beretning om det 42. Delegeretmøde i De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift 1928. Udarbejdet af Foreningernes Sekretær. 146 Sider. (Odense).

7de Beretning om Landbrugsraadets Virksomhed, 1926. Udarbejdet af Raadets Sekretariat. 176 Sider. (Kbhvn.).

Danmarks Erhvervs- og Samfundsliv. En Lærebog i Danmarks Statistik. Af Professor *Jens Warming*. 1. Hefte. 128 Sider. (G. E. C. Gads Forlag, Kbhvn.).

Mindre Meddelelser.

† **Kammerherre Ad. Tesdorpf**, Pandebjerg, afgik ved Døden den 19. April. Tidsskriftet vil i næste Nummer bringe en Nekrolog, som Professor *T. Westermann* velvilligst har givet Tilsagn om at ville skrive.

Fond til Landmænds Uddannelse. Bestyrelsen for »Fond til Landmænds Uddannelse«, stiftet i Anledning af Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Hundredeaarsfest, uddeler i Løbet af Sommeren 1929 af Fondets disponible Renter Understøttelser til unge Landmænd, der agter at erhverve sig en fuldstændigere Uddannelse i Landbruget.

Understøttelsen tænkes for Tiden nærmest anvendt til saadanne, der agter at tage Landbrugseksamen ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Skema til Ansøgning, der maa skrives af Ansøgeren selv, faas ved Henvendelse til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Vestre Boulevard 34, København V., hvortil Ansøgningerne maa være indsendt *inden 1. Juni*.

Hædersbelønninger for Landboflid. Indstillinger fra Landboforeninger til Landhusholdningsselskabet om Hædersbelønninger (Sølvbægre) for Landboflid indsendes til Selskabet saavidt muligt *inden 1. Juni*.

Indstillingerne skrives paa et Skema, der faas ved Henvendelse til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Vestre Boulevard 34, København V.

Inspektør N. P. J. Buus' Legat. Af dette Legat, der bestyres af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, vil der blive uddelt en Portion paa 300 Kr. til en lovende ung Landmand til Hjælp til hans Uddannelse paa Landbohøjskolen, dog paa Betingelse af, at den paagældende har været Lærling under Landhusholdningsselskabet og har udtjent sin Læretid med tilfredsstillende Vidnesbyrd. Under iøvrigt lige Vilkaar har Slægtninge af Inspektør Buus samt Ansøgere, der har Hjemstavn i Thy, Fortrinsret.

Ansøgninger om Legatet indsendes *inden 1. Juni* til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Vestre Boulevard 34, København V.

Arbejdslønninger i Landbruget. I 22. Meddelelse fra Det landøkonomiske Driftsbureau bringes Resultaterne fra den aarlige Undersøgelse af Lønningsforholdene, der for det paa-gældende Aar, Maj 1928—April 1929, omfatter 1017 Landbrug.

Blandt Medhjælperne, som faar Kosten paa Gaarden, op-naaedes den største Pengeløn af Fodermestre, nemlig gennem-snitlig 846 Kr. for hele Aaret, Forkarle fik gennemsnitlig 735 Kr. og for almindelige Karle i Aldersklasserne: Over 21 Aar, 17—21 Aar og under 17 Aar var Lønnen henholdsvis 634 Kr., 539 Kr. og 367 Kr. For Piger, som deltager i Landbrugsarbejde, var Lønnen 473 Kr. for Aldersklassen over 18 Aar og 377 Kr. for de yngre. Piger ved indvendig Gerning fik i de samme Aldersklasser henholdsvis 450 Kr. og 350 Kr. Paa egen Kost opnaaede Foder-mestre gennemsnitlig 1987 Kr.

Med det forøgede Antal Opgivelser har der i dette Aar kunnet gennemføres en stærkere Deling efter Landsdele end tidligere. Højest er Lønningerne paa de sydlige Øer, hvor de for Karle og Piger er 20—30 pCt. højere end i Nordjylland, som er den Landsdel, der har de laveste Lønninger. Blandt de jyske Landsdele alene staar Vestjylland med de højeste Løn-ninger.

En Sammenligning med Medhjælperlønningerne i de fore-gaaende Aar viser, at Nedgangen efter 1925—26 har været fortsat og ialt i de forløbne 3 Aar udgør ca. 30 pCt. for Karlene. I Forhold til 1927—28 er Karlelønnen gaaet ca. 6 pCt. ned. At Lønningerne i Vinter er faldet mindre end Sommerens Løn-ninger, sammenlignet med de tilsvarende Perioder sidste Aar, kan tyde paa, at Nedgangsbevægelsen nu har naaet en Standsning.

I følgende Oversigt over Daglejernes Løn er kun medtaget Oplysninger om mandlige Arbejdere, som ikke ud over Kosten har modtaget Naturalier som en Del af Lønnen.

Gennemsnitlig Dagløn Maj 1928—April 1929.

	Sommer Kr.	Høst Kr.	Vinter Kr.
Faste Daglejere paa Gaardens Kost	3,45	4,07	2,74
Løse Daglejere paa Gaardens Kost	3,96	4,49	3,01
Faste Daglejere paa egen Kost	4,58	5,35	4,13
Løse Daglejere paa egen Kost	5,30	5,93	4,50

Nedgangen i Daglønnen saavel i Forhold til sidste Aar som i Forhold til 1925—26 er noget mindre end Nedgangen i Med-hjælperlønningerne.

Alt i alt er Lønnedgangen ifølge disse Opgivelser, som hoved-sagelig stammer fra Landbrug, der staar uden for Arbejdsgiver-

foreningen for Land- og Skovbrug, lidt større end Nedgangen i de overenskomstmæssige Landarbejderlønninger.

Høsten i Danmark 1928. I »Statistiske Efterretninger« Nr. 7 meddeles Hovedresultaterne fra Opgørelsen af Høsten i 1928. Efter disse Opgivelser var Kornhøsten i 1928 ialt 35,1 Mill. hkg mod 27,5 Mill. hkg i 1927. Sammenlignet med Gennemsnitshøsten i Perioderne 1924—28, da den var 28,8 Mill. hkg, og 1919—23, da den var 24,4 Mill. hkg, er Kornhøsten i 1928 saaledes ualmindelig stor. Halmudbyttet var ca. 56 Mill. hkg, omtrent som sidste Aar, men ca. 12 pCt. over Gennemsnittet for 1924—28. Den stærke Stigning i Kornhøsten maa foruden Aarets meget store Foldudbytte navnlig af Vaarsæden ogsaa for en Del tilskrives Udvidelsen af Kornarealet og dettes Omlægning til de mere yderige Kornsorter.

Rodfrugthøstens samlede Udbytte var 253 Mill. hkg mod 203 Mill. hkg i 1927. Gennemsnittet for 1924—28 var 218 Mill. hkg, og for 1919—23 var det 164 Mill. hkg. Fremgangen skyldes for en Del Udvidelse af Arealet, men navnlig det store Udbytte pr. ha. Kartoffelhøsten var ca. 12 Mill. hkg i 1928 mod kun ca. 6 Mill. hkg i 1927, men ca. 13 Mill. hkg i de i denne Henseende mere normale Aar 1919—23. Af Sukkerroer høstedes ca. 13 Mill. hkg mod 11 Mill. hkg i 1927 og 8 Mill. hkg i Aarene 1919—23. For Foderroer var der en Fremgang fra 187 Mill. hkg i 1927 til 228 Mill. hkg i 1928.

Høhøsten var i Modsætning til de andre Afgrøder mindre end i det foregaaende Aar, nemlig kun ca. 14 Mill. hkg mod 21 Mill. hkg i 1927. Gennemsnitshøsten var i 1924—28 19 Mill. hkg, men i 1919—23 kun 15 Mill. hkg.

Det samlede Høstudbytte af alle disse egentlige Høstafgrøder var i 1928 79 Mill. Afgrødeenheder (à 100 kg Byg eller 100 Foderenheder), og lægges hertil det beregnede Udbytte af Sommergræsning og Grønfoder, som var 24 Mill. Afgrødeenheder, maa Aarets samlede Høst regnes at være 103 Mill. Afgrødeenheder. I 1927 avledes i alt 90 Mill. Afgrødeenheder, samme Mængde som gennemsnitlig i Aarene 1924—28, medens Gennemsnitstallet for 1919—23 kun var 73 Mill.

Det gennemsnitlige Udbytte pr. ha af Høstarealet var 36,7 Afgrødeenheder i 1928 mod 30,4 i 1927. I Aarene 1924—28 var Gennemsnitsudbyttet 31,9 Afgrødeenheder pr. ha mod 25,8 i 1919—23.

Mælkeribruget i Danmark 1928.

Af Statskonsulent *Th. J. Brask.*

Atter er et Aar forløbet, hvor Mælkeribruget har været det danske Landbrugs vigtigste Produktionsgren, og atter er der sat Rekord med Hensyn til Produktionens Størrelse, idet 1928 kan opvise den største Mælkemængde, der hidtil er fremstillet i Danmark i et enkelt Aar, ligesom vi heller aldrig har haft saa stor en Smørekспорт som i det sidst forløbne Aar.

Naar jeg her skal søge at gøre Rede for Aarets Mælkeribrug, ligger det nær at begynde med en Undersøgelse af, hvorledes Grundlaget for Produktionen har været, hvorfor her skal gøres Rede for Landets Købestand, Høsten 1927, Græsningen i 1928 og flere Forhold, der har været bestemmende for Produktionens Størrelse og øvet stor Indflydelse paa sammes Rentabilitet.

Ifølge Kvægtællingen den 15. Juli 1928 har der atter været nogen Fremgang i Koantallet, en Fremgang af nogenlunde samme Størrelse som fra 1926 til 1927, nemlig for hele Landet 2,4 pCt. mod 2,3 pCt. Aaret før.

Følgende Opstilling giver et godt Overblik over den øjeblikkelige Stilling og den stedfundne Udvikling gennem en Aarrække:

Danmarks Bestand af Malkekøer.

1914	1921	1927	1928	Tilvækst i pCt.		
				fra 1914 til 1928	fra 1921 til 1928	fra 1927 til 1928
1.310.268	1.271.514	1.514.033	1.540.676	18,3	22,0	2,4

Statistikken viser, at den stedfundne Forøgelse ikke er jævnt fordelt over Landet, idet den er størst i Jylland

med 3,4 pCt. mod 0,8 pCt. paa Øerne. Inden for det jydsk Landomraade er der ogsaa Forskel paa Forøgelsen, idet denne mærkeligt nok har været mindst i de sønderjydske Amter med 3,0 pCt. mod 3,5 i de øvrige jydsk Amter. Den skete Forøgelse har fundet Sted paa Trods af, at Udsætterprocenten, der i en Aarrække paa Grund af Mund- og Klovesygen og dens Følgesygdomme har været særlig stor, i 1928 endog har været større end sædvanlig, nemlig 16,5 pCt. mod 16,1 pCt. i 1926—27, 15,3 pCt. i 1925—26 og 12,9 pCt. i 1924—25. Naar Udsætterprocenten har været saa stor, skyldes det maaske endnu Eftervirkningerne af Mund- og Klovesygen, idet 10,3 pCt. er udsat paa Grund af Ufrugtharhed, Kastning og Overløbning.

Heldigvis har vi i 1928 været nogenlunde fri for Mund- og Klovesyge, der nu snart i mange Aar har kostet Landet en Masse Penge, dels direkte, men navnlig indirekte gennem nedsat Ydelse og uberegnelige, meget generende Forstyrrelser særlig i Kobesætningernes Drift. Vel er der i 1928 hist og her optraadt spredte Tilfælde af Sygdommen, men heldigvis har den ikke faaet en saadan Magt, at man har kunnet tale om nogen egentlig Epizooti. Det er at haabe, at vi nu i en lang Aarrække maa være fri for denne ubehagelige Gæst. Ja lad os haabe, at den ikke kommer igen, før Videnskaben har set sig i Stand til at yde virksom Hjælp imod den.

Statistisk Departements Opgørelse over Høsten i 1927, der danner det væsentlige Grundlag for Vinterproduktionen i 1928, ser saaledes ud:

Høsten i 1924—27

i Millioner Afgrødeenheder.

	Kærneafgrøder	Foderroer	Hø	Halm	Ialt
1924.....	23,86	18,09	6,10	8,85	56,90
1925.....	26,81	19,66	8,71	9,09	64,27
1926.....	24,66	21,75	9,64	10,16	66,21
1927.....	25,57	18,94	8,35	10,93	63,79
1927 naar 1919—23 sættes = 100...	113	124	137	166	

Her er kun medtaget de Afgrøder, der har særlig Betydning for Kvægets Vinterernæring.

Angaaende det benyttede Fællesmaal: Afgrødeenheder, skal her ganske kort oplyses, at Grundlaget herfor er Foderværdien af en hkg Byg. De forskellige Afgrøder er saa omregnet til Afgrødeenheder paa den Maade, at man har anvendt de Erstatningstal, der benyttes af Kontrolforeningerne. Herefter er der regnet 1,2 hkg Havre og 1,1 hkg Blandsæd til en Afgrødeenhed, medens de øvrige Kornsorter er sat lige med Byg. Rodfrugternes Omregning er sket paa Grundlag af Tørstofindholdet. For Foderroernes Vedkommende er 1,1 hkg Roetørstof sat lig en Afgrødeenhed. Hø og Halm er omregnet til Afgrødeenheder paa den Maade, at 2,5 hkg Hø og 5 hkg Halm uden Hensyn til Arten er sat lig en Afgrødeenhed.

Som det fremgaar af den tabellariske Oversigt, stillede Høsten i 1927 ikke saa store Afgrøder til Raadighed som de to foregaaende Aar, idet det samlede Udbytte var 2,42 Millioner hkg mindre end i 1926 og 0,48 Millioner mindre end i 1925, hvorimod det var 7,89 hkg større end i 1924. Sammenligner man endelig med Femaaret 1919—23, viser det sig, at de enkelte Afgrøder hver for sig staar betydeligt over det femaarige Gennemsnit.

En nøjere Gennemgang af Tabellen fortæller, at Kærneafgrøderne i Mængde staar noget over 1926, selv om de ikke naar op paa Højde med 1925. Hvad Foderroerne angaar, viser disse et betydeligt lavere Udbytte end for 1926, der hidtil staar som Rekordaar for Roehøstens Vedkommende. Høavlen var ikke særlig stor, idet den var betydelig mindre end i 1926 og noget mindre end i 1925, men dog betydelig større end i 1924, ligesom den ogsaa staar betydeligt over Femaaret 1919—23. Endelig siger Tabellen os, at 1927 var et usædvanlig godt Halmaar, idet Mængden af avlet Halm staar betydeligt over alle tidligere Aar og endog er over $1\frac{1}{2}$ Gang saa stor som i Femaaret 1919—23.

De her opførte Tal giver kun Udtryk for Høstudbyttets

Størrelse; men naar denne paa den ene eller den anden Maade skal omsættes for at gøres i Penge, spiller Kvaliteten jo en ikke ringe Rolle. Der kan for den her omtalte Høst være Anledning til at ofre den Side af Sagen nogen Omtale, da Høstvejret i 1927 var af en saadan Art, at Kvaliteten af de indhøstede Afgrøder havde lidt meget.

Høslætten faldt i en Regnperiode, saa Hovedparten af Høet blev bjærget i daarlig Kondition. For Kornhøsten var Vejret om muligt endnu mere ugunstigt, idet Regnen slog Kornet ned, saa der blev usædvanlig megen Lejesæd, som ikke alene gav en besværlig Høst, men ogsaa en daarlig Kvalitet af saavel Halm som Kærne. At Forholdene var vanskelige, faar man et stærkt Indtryk af ved at undersøge Nedbørsforholdene. Herom oplyser Statistisk Aarvog for 1928, at August, der normalt er Aarets fugtigste Maaned, i 1927 gav 125 mm Regn mod en femaarig Normal paa 80 mm. De nærmest følgende Maaneder gav ogsaa megen Regn, nemlig følgende Antal mm over Normalen for vedkommende Maaneder: September 20 mm, Oktober 31 mm og November 16 mm. Dette Forhold gjorde ikke alene Kornhøstens Afslutning besværlig, men foraarsagede ogsaa en yderligere Ferringelse i Kvalitet af meget af den Sæd, der skulde tærskes i Marken, ligesom Roehøsten blev meget vanskelig, og Roerne blev indbjærget i meget snavset Tilstand.

Den daarlige Kvalitet, meget af Kærnen fremkom i, foraarsagede uden Tvivl, at en stor Del af denne opfodredes paa Kærne, hvilket maaske nok har været til Gavn for Koholdets Rentabilitet, men sikkert til Skade for Smørrets Konsistens. Det er en almindelig Erfaring, at Halm, der stammer fra en fugtig Sommer, ikke er særlig drøj at fodre med, og denne Erfaring blev kraftigt bekræftet sidste Vinter og Foraar, idet det mange Steder kneb med at faa den store Halmængde til at slaa til, til Kreaturerne kunde komme paa Græs. Det skete maaske for mere end en Landmand, at de gamle Halmstakke paa Grundlag af den store Halmhøst afbrændtes i Efteraaret,

og at der saa maatte købes Halm i Foraarstiden for at faa Vinterfoder og Græs til at naa sammen.

Til Supplering af det hjemmeavlede Foder blev der selvfølgelig som sædvanlig importeret store Mængder Kraftfoder af forskellig Art. Følgende statistiske Oversigt giver Oplysning herom:

Danmarks Indførsel af Kraftfoder.

(Millioner kg).

	1924	1925	1926	1927	1928
Oljekager (Overskudsindførsel) .	711	745	694	719	656
Oljekagemel m. m.	64	58	24	48	88
Hvedeklid.	77	69	60	89	102
Stoffer til Oljepresning.	295	218	288	277	366
Ialt...	1147	1090	1066	1133	1212

Som Oversigten viser, er der indført færre Oljekager, men mere Oljekagemel og Hvedeklid end i de forud liggende Aar, ligesom der er indført et stærkt forøget Kvantum af Stoffer til Oljepresning. Dette sidste Forhold siger ikke alene, at den hjemlige Oljeindustri har gjort et Fremstød, men at der samtidig er blevet mere Kraftfoder af hjemlig Tilvirkning til Raadighed til Opfodring. Alt i alt er der Grund til at mene, at der er anvendt endda noget mere Kraftfoder i 1928 end tidligere, hvilket falder godt sammen med, at Mælkeproduktionen er forøget paa Trods af forskellige Vanskeligheder.

Med Hensyn til Sommergræsningen i 1928 er der ikke mange Lyspunkter at fremføre. Ganske vist grønnedes Græsmarkerne ret tidligt, men paa Grund af til Tider ret streng Nattefrost, der omkring Midten af April Maaned endog var helt nede paa minus 10 Grader, kom der ikke rigtig Fart i Græssets Vækst. Enkelte Steder var Køerne lidt ude daglig fra Paaske og fremefter (10. April) og befandt sig vel derved, selv om der ikke var meget Græs at bide i. Ret trist lyder det, naar »Ugeskrift for Landmænd« den 18. April skriver: »Saavel Roer som Halm synger nu sidste Vers, om det ikke mange Steder alt er

sunget, og ingen Tegn er der til snarlig Udbinding.« En jydsk Korrespondent ser særlig mørkt paa Forholdene og skriver: »Sparsomt med Halm, lidt eller ingen Roer, dyrt Kraftfoder, det er Vilkaarene for Husdyrholdet. Resultatet er: ingen Penge, lidt Mælk og magre Ungkreaturer.«

Først i anden Uge af Maj var Udbindingen almindelig gennemført, men rigeligt Græs var der ikke og blev der ikke, navnlig paa Grund af den lave Temperatur, der herskede det meste af Sommeren. Nøjagtigere angivet var Varmegraden i Maj 0,7, i Juni 2,8 og i Juli 1,4 Grader under Normalen.

Alt i alt stod der saaledes ikke nogen særlig stor Avl til Raadighed for Vinterfodringen, navnlig Roemængden var for lille. Kvaliteten af saavel Kærne som Straa og Hø lod noget tilbage at ønske. Udbindingen blev sen og Sommergræsningen sparsom. Man kan altsaa ikke sige, at Produktionsvilkaarene var gode.

Som den større Import af Kraftfoder viser, har Landmændene bødet paa disse Vilkaar ved et forøget Forbrug af dette Hjælpemiddel, der nok har kunnet holde Produktionen oppe, men selvfølgelig har gjort den dyrere, saa meget mere, som det æggehviderige Kraftfoder har været dyrt. Aarets Gennemsnits-Detailpris paa 50 pCt. Texas Bomuldsfrøkager har saaledes ifølge de i Fyns Stifts Landbrugstidende offentliggjorte Priser været 23,87 Øre pr. kg, og hvis vi sammenligner Kraftfoderprisen med Smørprisen, ser vi, at den Tendens til at formindske Forskellen mellem disse to Priser, der i de senere Aar har gjort sig gældende, er fortsat endda med forøget Fart. 1 kg Smør har saaledes i 1928, naar man regner med Prisen paa 50 pCt. Texaskager og inkluderer Overprisen i Smørnoteringen, knapt kunnet løse 14 kg Kager hjem imod 15 kg i 1927, 16 kg i 1926 og 17 kg i 1925. I Virkeligheden er Forholdene maaske noget gunstigere, end disse Tal viser, idet Kageprisen var særlig høj i den Tid, da der brugtes mindst. Den gik saaledes op over 24 Øre midt i April, op paa 25 Øre i Maj og igen under

24 Øre i September, saa selv om der paa Grund af den mangelfulde Græsning er brugt meget Kraftfoder i Sommer-tiden, maa det meste af det gennem Aaret anvendte Kvantum være indkøbt billigere end den ovenfor anførte Gennemsnitspris.

En skønsmæssig Opgørelse over den producerede Mælkemængde giver til Resultat, at Mælkemængden pr. Ko i hvert Fald er paa Højde med 1927 og maaske endda en lille Smule højere, idet den procentiske Stigning i Mælkemængden synes at være noget større end Stigningen i Koantallet. Efter mit Skøn er det saaledes, at Stigningen i Mælkemængden helt ud er kommen Smørproduktionen til Gode, og da denne, for saa vidt Eksporten er et gyldigt Udtryk for Svingningerne i Produktionen, er steget med 3,2 pCt., maa Stigningen i Mælkemængden være noget lignende.

Denne Stigning er ikke jævnt fordelt over Aaret. Benytter man ogsaa til Undersøgelse heraf Smørproduktionen, viser det sig, at Mælkemængden i de første 3 Maaneder af 1928 var noget større end i den tilsvarende Periode i 1927, nemlig 4,1 pCt. I de næste 4 Maaneder var Produktionen omkring 2,5 pCt. mindre end i 1927, og endelig i de sidste 5 af Aarets Maaneder var den 6,5 pCt. større end i 1927. Dette Forhold finder vel nok sin naturlige Forklaring i, hvad der foran er omtalt angaaende Betingelserne for Kvægets Ernæring, hvorefter det er Mangelen af Roer i April Maaned, den sene Udbinding og Sommerens sparsomme Græsning, der har virket nedstemmende paa Produktionen. Sidst paa Aaret gør det forøgede Koantal sig særlig gældende, ligesom Græsningen var rigeligere i Eftersommeren og Efteraaret end tidligere, hvortil kommer efter Indbindingen et godt Bidrag fra Høsten i 1928, saaledes at Produktionen i den sidste Del af Aaret fandt Sted under gunstige Forhold.

Med Hensyn til Mælkens Kvalitet er der ikke store Ting at bemærke, idet denne vel omtrent har været som i de nærmest forud liggende Aar. Her er et Omraade, hvor

der stadig maa passes paa, idet det er ganske givet, at saa snart der fra Mejeriernes Side ikke vises Agtpaagivenhed, saa »Tøjlerne holdes passende stramme«, vil mange af Mælkeleverandørerne falde tilbage i gammel Slendrian og levere daarlig Mælk. Der maa passes paa ved Indvejningsvægten, og der maa stadig gøres et oplysende og helst opildnende Arbejde paa dette Omraade.

Ifølge Mejeri-Drifts-Statistikkens sidste Beretning lader 59 pCt. af de indberettende Mejerier Mælken underkaste en systematisk Bedømmelse; men kun 45 pCt. foretager Afdrag i Prisen for daarlig Mælk. Før alle Mejerier er med i dette Arbejde, kan vi ikke sige, at der er gjort, hvad der bør gøres paa dette Omraade. Det er imidlertid ikke nok at lade Mælken bedømme. Skal der virkelig naas Resultater, maa der foretages Afdrag for den daarlige Mælk, og disse Afdrag skal være større, end de i mange Tilfælde er, hvis de virkelig skal føre til at udrydde 3. og 4. Klasses Mælk. Maaske vil det være klogt yderligere at give en Præmie for første Klasses Mælk i Form af et mindre Tillæg i Prisen. Dette praktiseres i nogle Tilfælde, idet 3 pCt. af de til Statistikken indberettende Mejerier i 1927 har gennemført denne Ordning.

Mælkens Fedme har for Aaret som Helhed været ret tilfredsstillende, selv om der til Tider har været nogen Grund til Utilfredshed. Det er jo almindelig bekendt, at stærk Varme kan foraarsage Nedgang i Mælkens Fedme; men der kan ogsaa være andre Aarsager. Svingningerne i Mælkens Fedme er i det hele taget et Spørgsmaal, der er lidet oplyst; det er saaledes vanskeligt at finde nogen Forklaring paa, at Fedtprocenten i Forsommeren 1928 faldt betydeligt paa mange Mejerier rundt i Landet. Jeg talte samme Dag i nævnte Tidsrum med Mejeribestyrere fra Vestjylland, Østjylland og Fyn, og alle beklagede sig over det høje Forbrug, medens man i samme Tidsrum kunde træffe Mejerier, hvor intet usædvanligt var bemærket. Det kan i nævnte Tilfælde ikke være Varmen, der har generet, da Vejret jo endog var meget køligt. Det

ligger vel nærmest at søge Aarsagen i Egenskaber hos Græsset; men hvilke disse var, og hvorledes de er fremkomne, skal jeg end ikke forsøge at gætte paa.

Paa Trods af ovennævnte uheldige Tidsrum er Mælkeforbruget pr. kg Smør for Aaret som Helhed gaaet noget ned, og der er da ogsaa stadig god Fart paa de forskellige Arbejder til Fremme af Mælkens Fedme. Stadig flere Mejerier gaar over til Fedtbestemmelse i Mælken i Stedet for Flødebestemmelse, og dette medfører sædvanligvis samtidig en mere retfærdig Afregning af Mælken, hvilket i høj Grad synes at vække Producenternes Interesse for at producere saa meget Smørfedt som muligt.

I Kontrolforeningsarbejdet har der været noget større Fremgang end fra 1926 til 1927. Ifølge »Lommebog for Mejerister« omfattede de danske Kontrolforeninger den 1. Oktober 1928 1278 Foreninger med 38,970 Medlemmer og 517,488 Køer, hvilket er en Fremgang paa 72 Foreninger, 2270 Medlemmer og 35,460 Køer. Selv om Fremgangen har været større end tidligere, er der dog endnu ikke saa stærk Fart paa som ønskeligt og klogt. Ifølge Opgørelsen for 1927 var da 31 pCt. af Landets Køer under Kontrol, og efter sidste Opgørelse lige akkurat $33\frac{1}{3}$ pCt. eller nøjagtig $\frac{1}{3}$ af de danske Køer. Maalet maa være at faa saa mange med i Arbejdet som muligt. Det kan vel nok ikke lade sig gøre at faa alle med; men det skulde ikke synes uopnaeligt at faa $\frac{2}{3}$ i Stedet for $\frac{1}{3}$ under Kontrol. Skal vi nøjes med en Tilgang paa et Par pCt. aarlig, vil det jo endnu være en Aarrække, inden den Side af Sagen er i Orden.

Nogen egentlig Rentabilitetsberegning angaaende Mælkeproduktionen i 1928 skal ikke her foretages; men jeg vil som i tidligere Aar prøve paa gennem Uddrag af Regnskaber fra forskellige Mejerier at belyse, hvordan Mejerierne har forvaltet det dem betroede Raamateriale. Atter i Aar har jeg henvendt mig til de samme Mejerier, som alle gennem flere Aar og nogle i en meget lang Aarrække har stillet Materiale til Raadighed, og atter har vedkom-

mende Mejeribestyrere elskværdigt overladt mig de ønskede Regnskaber, hvorfor jeg her udtaler min bedste Tak.

Da jeg mener, det kan være af Interesse gennem disse Regnskaber at faa et Overblik over den stedfundne Udvikling ikke alene i de allersidste Aar, men ogsaa i nogen Maade gennem et længere Aaremaal, opføres enkelte Tal for flere Aar til Sammenligning. Tallene for 1914 viser saaledes Stillingen før Verdenskrigen, og Tallene for 1919 viser, hvor langt Produktionen gik ned paa Grund af Krigsaarenes Vanskeligheder.

Driftsresultater fra et fynsk Andelsmejeri med Ostelavning.

Aar	Mælkemængde	Forbrug til 1 kg Smør
1914	4,377,500 kg	25,5 kg Mælk
1919	2,290,800 -	25,15 » --
1926	4,966,915 -	24,5 » —
1927	5,205,861 -	24,15 » —
1928	4,758,662 -	23,8 » —

Regnskabet omfatter Tiden fra 1. November 1927 til 30. September 1928, altsaa kun 11 Maaneder, hvilket skyldes, at Regnskabets Afslutning i Overensstemmelse med de herhenhørende Bestræbelser er forlagt til 1. Oktober. Paa Grund heraf kan der ikke foretages nogen nøje Sammenligning med Hensyn til Mælkemængden, der dog kan skønnes at have været af nogenlunde samme Størrelse som i 1927. Forbruget af Mælk pr. kg Smør har fortsat den nedadgaaende Bevægelse, der har gjort sig gældende gennem en længere Aarrække, og er ligesom fra 1926 til 1927 faldet med 0,35 kg, hvilket er et saa stort Fremskridt, at man ikke kan vente det gentaget hvert Aar.

Ostelavningen har været af nogenlunde samme Omfang som i 1927, idet Omsætningen har været godt 6000 Kr. mindre i de 11 Maaneder, Regnskabet omfatter. Paa Trods af, at 1928 ikke har været noget godt »Ostear«, idet Afsætningen nærmest til Stadighed har været træg,

maa dog Udbyttet af Ostelavningen her betegnes som meget tilfredsstillende med en Fortjeneste af godt 12,000 Kr., efter at den til Ost anvendte Mælk er betalt efter Mælkenoteringen.

Osteregnskabet:

Indtægt.

Der er solgt Ost for	52,238 Kr. 15 Øre
— - — Valle for.....	7,978 - 41 -
Beholdning d. 1. Oktbr. 1928.....	16,752 - 00 -
	<u>Ialt... 76,968 Kr. 56 Øre</u>

Udgift.

Anvendt til Ost 582,122 kg Sk.- og Kærnem. à 3,24 Øre	18,860 Kr. 75 Øre
— - — 193,640 - Sødmælk à 14,5 Øre	28,077 - 80 -
Omkostninger	3,500 - 00 -
Beholdning d. 1. Novbr. 1927	14,481 - 98 -
Fortjeneste	12,048 - 03 -
	<u>Ialt... 76,968 Kr. 56 Øre</u>

Den opnaaede Smørpris har været 317 Øre pr. kg mod 302 Øre i 1927. Nettoprisen pr. kg Sødmælk har været 14,5 Øre mod 13,7 Øre i 1927. Dette giver en Fremgang i Smørprisen paa 15 Øre pr. kg og i Mælkeprisen paa 0,8 Øre pr. kg. Den til Leverandørerne returnerede Skummetmælk er betalt med ca. 2 Øre pr. kg.

Driftsresultater fra et stort jydsk Andelsmejeri med stor Ostelavning.

Dette Regnskab omfatter Tiden fra 28. Oktober 1927 til 5. Oktober 1928. Regnskabstidens Afslutning er altsaa ogsaa for dette Mejeris Vedkommende ændret, saaledes at nærværende Regnskab kun omfatter 11 Maaneder. Hovedresultaterne er følgende:

Forbrug af Mælk pr. kg Smør	23,66 kg
Pris pr. kg Smør	320 Øre
Samtlige Driftsudgifter pr. 1000 kg Mælk	1291 Øre
Pris pr. kg Sødmælk incl. Afdrag paa Laan	15,51 Øre
Pris » » — udbetalt	15,46 Øre.

Mælkemængde og Forbrug af Mælk pr. kg Smør belyses for dette Mejeris Vedkommende for en Aarrække ved følgende Tal:

Aar	kg Mælk	Forbrug til 1 kg Smør
1914	5,674,838	25,4 kg Mælk
1919	2,697,358	24,6 » —
1926	7,765,703	23,54 » —
1927	8,329,311	23,68 » —
1928	8,058,652	23,65 » —

Ogsaa her vanskeliggøres Sammenligning af sidste Aars Mælkemængde med tidligere Aar paa Grund af Regnskabstidens Omlægning; men det kan skønnes, at der har været en Fremgang paa 5 à 6 pCt., saaledes at den aarlige Mælkemængde her stærkt nærmer sig 9 Millioner kg.

Mælkeforbruget pr. kg Smør viser en lille Nedgang i Forhold til 1927, men er dog lidt højere end i 1926.

Regnskabets Indtægtsside viser følgende Hovedposter:

Salg af 262,192 kg Smør	839,469	Kr. 69 Øre
— - 359,021 - Ost	388,410	— 10 —
Andelshaverne 3,790,877 kg Sk.- og Kærnemælk	123,387	— 35 —
— 4,296,295 - Valle	21,487	— 19 —
— 810 - Fløde	1,062	— 44 —
Detailsalg af Mælk og Fløde	43,856	— 88 —
Andre Indtægter	2,616	— 99 —
Ialt...	1,420,290	Kr. 64 Øre

Indtægterne, der ses at være stærkt paa Vej op imod 1½ Million Kroner, er paa Grund af de højere Smørpriser steget ikke saa ganske lidt i Forhold til 1927. Paa Trods af, at der her mangler Indtægten for en Maaned, er den samlede Sum et Par pCt. højere end for hele Aaret 1927.

Driftsudgifterne, som er vist i Tabellen Side 281, viser atter for 1928 en betydelig Nedgang, hvilket tydeligst ses af Tallene pr. 1000 kg Mælk, der her er opført for flere Aar. Der er Nedgang for alle Poster med Undtagelse af »Renter og Skatter«, der er forhøjet som Følge af, at der er optaget et Laan paa 45,000 Kroner. Det ses, at Udgiften pr. 1000 kg Mælk er gaaet ned med 189 Øre.

Driftsudgifternes Fordeling.

	Ialt Kr.	Øre pr. 1000 kg Mælk			
		1928	1927	1919	1914
Kørsel	28,253.67	351,0	381,0	1030,0	243,8
Brændsel	11,241.00	139,0	163,0	599,4	83,0
Dritler og Pergament	11,607.91	144,0	175,0	87,2	21,6
Olie	700.00	9,0	12,0	15,8	3,8
Salt, Farve, Løbe m. m.	12,004.62	149,0	184,0	270,6	30,8
Kontorudgifter	779.04	10,0	12,0	32,2	11,0
Forskelligt	1,189.52	15,0	16,0	31,7	42,8
Inventarets Vedligeholdelse.	7,827.74	97,0	120,0	240,2	38,6
Bygningernes —	902.86	11,0	48,0	26,2	5,6
Voggeneses —	5,103.57	63,0	76,0	71,2	26,6
Lønninger	21,577.86	268,0	278,0	613,3	152,0
Renter og Skatter	2,906.76	36,0	16,0	275,8	105,2
Ialt...	104,094.55	1292,0	1481,0	3293,6	764,8

Sætter man Driftsudgiften pr. 1000 kg Mælk i 1914 = 100, faar man for 1919: 431, for 1927: 193 og for 1928: 169.

Regnskabet over den store Ostelavning viser følgende Resultater:

Osteregnskabet.

Indtægt.

Der er solgt Ost for	335,255 Kr. 60 Ø.
Beregnet Vallepris	34,370 — 56 —
Ialt...	369,626 Kr. 16 Ø.

Udgift.

Anvendt til Ost 1,755,560 kg Sødmælk	261,579 Kr. 33 Ø
— - — 1,986,533 - Sk.- og Kærnemælk	
à 3,24 Øre pr. kg	64,363 — 67 —
Lønninger og andre Omkostninger	20,000 — 00 —
Overskud	23,683 — 16 —
Ialt...	369,626 Kr. 16 Ø.

Ostelavningen har været af lignende Omfang som i 1927, idet der er ostet 338,000 kg Mælk mindre i de 11

Maaneder, Regnskabet omfatter, end i 1927. Den fremstillede Ost er noget federe end i 1927, da der er anvendt forholdsvis mere Sødmælk.

Ostelavningsens Rentabilitet har knap været saa god som i 1927; men den staar dog med et meget pænt Overskud paa omtrent 24,000 Kr.

Driftsresultater fra et stort vestjydsk Andelsmejeri.

Dette Regnskab omfatter Tiden fra 18. Oktober 1927 til 1. November 1928 og viser følgende Resultater:

Indtægt.

Solgt 280,062 kg Smør.....	883,286 Kr. 68 Øre
— 4,858 » Fløde	8,632 » 70 »
— 15,685 » Sødmælk	3,247 » 10 »
— 5,744 » Ost.....	3,999 » 29 »
— 6,720,752 » Skummet- og Kærnemælk.....	203,434 » 05 »
Andre Indtægter	11,545 » 52 »
	<hr/>
	Ialt... 1,114,145 Kr. 34 Øre

Indtægterne er her forøget med ca. 10 pCt. i Forhold til 1927, hvorimod Mælkemængden kun er stegen med et Par pCt.

Udgift.

	Ialt		Øre pr. 1000 kg Mælk	
	Kr.	Øre	1928	1927
Kørsel af Mælk	46,710	32	665,0	787,2
Andre Kørsler	577	51	8,2	8,6
Lønninger	11,985	09	170,6	166,4
Brændsel	9,228	47	131,4	165,8
Dritler og Pergament	13,743	35	195,7	230,6
Olie og Fedt.....	500	57	7,1	4,4
Salt, Farve, Kontor- og Rengøringsartikler	3,331	82	47,5	48,2
Inventar, Bygninger og Vej.....	5,150	92	73,4	72,2
Skatter, Forsikringer m. m.	2,405	97	34,3	32,2
Renter.....	1,841	66	26,3	27,0
Nyanskaffelser.....	4,176	50	59,5	81,4
Andre Udgifter.....	697	30	10,0	0,8
	<hr/>			
	Ialt... 100,349	48	1429,0	1624,8

Udgifterne er her gaaet ned med godt 11 pCt., og Oversigten viser, at det navnlig er saadanne betydelige Poster

som Mælkekørsel, Brændsel samt Emballage, der er gaaet ned med ret store Beløb, medens enkelte andre Poster viser en lille Stigning. Mælkekørselen er dog stadigvæk dyr; men dette kan ikke være anderledes, da Mælken transporteres over forholdsvis store Afstande.

Der er ialt indvejet 7,024,543 kg Sødmælk, som er			
udbragt i	15,861	Øre pr. kg	
Der er udbetalt Andelshaverne 868,509 Kr. 52 Ø. =	12,364	» » »	
	Forskel ...	3,497	» » »
	Driftsudgifter ...	1,429	» » »
	Overskud ...	2,068	» » »

Den til Leverandørerne betalte Nettopris er herefter 14,3 Øre pr. kg, en Pris der som Grundlag har en Smørpris af 315,4 Øre pr. kg og en Skummetmælkspris paa 3 Øre pr. kg.

Som Afslutning paa disse Regnskaber, der stammer fra Mejerier, der drives paa almindelig Maade med Smør- og Ostelavning, skal her opføres nogle Tal fra et Mejeri, der sælger en stor Del af Mælken og Fløden til en Kondensfabrik.

Dette Mejeri, der tidligere har afsluttet Regnskabet først i August Maaned, har nu lagt Regnskabsaaret om til at omfatte Tiden fra November til November, og efterfølgende Regnskab gaar fra 30. Oktober 1927 til 27. Oktober 1928.

Mælkemængden er her stegen med omtrent 7 pCt., og der er ialt indvejet 4,094,573 kg Sødmælk.

Til Kondensfabrikken er solgt følgende Mængder:

165,953 kg Fløde à 124 Øre.
836,249 » Sødmælk à 15,8 Øre,
109,862 » Skummetmælk à 3,2 Øre.

Mælkefabrikken har betalt Noteringen for Sødmælk og Skummetmælk, og Fløden er betalt med Smørnoteringen + 15 Øre for 84 Fedtenheder. Ialt er der til Kondensfabrikken solgt Mælk og Fløde for godt 341,000 Kr. eller omkring 44 pCt. af Mejeriets samlede Omsætning.

Hovedresultaterne af dette Mejeris Drift ses af følgende Oversigt:

Mælkeforbruget pr. kg Smør	24,9	kg
Bruttoprís pr. kg Sødmeík	15,20	Øre
Nettoprís pr. kg Sødmeík	14,07	Øre
Driftsudgifter pr. 1000 kg Mælk	1220	Øre
Brændsel	»	»
Mælkekørsel	»	»
	100	»
	440	»

De af de her omtalte Mejerier opnaaede Nettoprís er gennemgaaende en Del større end for Aaret 1927, og de falder ret godt sammen, naar berettiget Hensyn tages til den forskellige Mælkefedme og Forskellen i Mælkens Anvendelse.

Det er allerede nævnt, at der i 1928 er fremstillet mere Smør her i Landet end i noget tidligere Aar. Den samlede Eksport er stegen med 3,2 pCt. og udgjorde omtrent 148 Millioner kg. Gaar man ud fra, at Hjemmeforbruget har været af sædvanlig Størrelse — 18—19 Millioner kg — har den samlede Smørproduktion været omkring 166 Millioner kg.

Kvaliteten af det fremstillede Smør har været god, hvilket vore Kunder i Udlandet har paaskønnet ved at aftage Smørret villigt og give os gode Priser derfor. Vi har forøvrigt nu Kontrollen med vor Smørkvalitet i en saadan Gænge, at vi ikke saa let kommer ud for Overraskelser paa dette Omraade. Den officielle Kontrol med, at Lurmærket ikke benyttes til andet Smør end det, der er af den krævede gode Kvalitet, varetages stadig gennem de lovbefalede Bedømmelser paa Forsøgslaboratoriet. Disse Bedømmelser træffer jo imidlertid normalt det enkelte Mejeri saa sjældent, at der kunde være Fare for, at en Del daarligt Smør smutter igennem. Nu er der imidlertid etableret et vist Samarbejde mellem Holdbarhedsbedømmelserne hos Eksportørerne og Forsøgslaboratoriets Smørbedømmelser, saaledes at Resultaterne af Bedømmelserne hos Eksportørerne indsendes til Forsøgslaboratoriet, der saa kan sammenligne de paa de

forskellige Steder opnaaede Resultater, og for saa vidt disse maatte give Anledning dertil, kan de benyttes som Grundlag for ekstra Indkaldelser til Bedømmelse paa Laboratoriet.

Nu foretager vist alle — i hvert Fald alle betydende — danske Smøreksporfirmaer ugentlig Bedømmelse af Smørprøver, der er mindst 14 Dage gamle. Denne Form for Smørbedømmelse er af den allerstørste Betydning for Opretholdelse og Forbedring af det danske Smørs Kvalitet. Den virker i høj Grad til at vedligeholde Interessen hos Mejeribestyrerne for at faa det daglige Arbejde udført saaledes, at det giver det bedst mulige Resultat. hvad Kvaliteten angaar. Ja saa interesserede er Mejeribestyrerne, at Bedømmelsen alene uden Tvivl virker lige saa ansporende, som en gennemført Kvalitetsbetaling vilde gøre.

Vi maa dog ikke slaa os til Taals med, at alt nu er i Orden paa dette Omraade, idet en Del af vort Sommer-smør endnu lader noget tilbage at ønske med Hensyn til Holdbarheden, ligesom en Del af Efteraarssmørret bærer Præg af en uforsigtig og skadelig Røefodring. Endelig skal det bemærkes, at Konsistensen i vort Vinter-smør i de seneste Aar har været uheldig, idet meget af Smørret har været haardt og sprødt, saa det vanskeligt lader sig smøre. Dette Forhold skyldes vel især, at der fortrinsvis fødes med Kraftfoder, der giver Smørfedt med et højt Smeltepunkt. Vi savner Rapskager og vel især Solsikkøkager i Foderblandingen, og hvis ikke dette Forhold ændres »af sig selv« ad handelsmæssig Vej, kan det maaske blive nødvendigt, at der paa anden Maade gribes ind. I hvert Fald kan det ikke gaa an, at vi giver vore Kunder berettiget Grund til at klage paa dette Omraade. Vi bør rette Fejlen, før Kunderne begynder at beklage sig.

Naar vi ikke har modtaget Klager af Betydning over det danske Smør, ligger det nær at antage, at dette hænger sammen med, at Datomærkningen har bevirket, at

al Smørret forbruges i frisk Tilstand, eller, for saa vidt det har været hengemt, maa sælges for hvad det er, saaledes at ingen faar Lejlighed til at komme ud for ubehagelige Overtaskelser i Forbindelse med dansk Smør. Forøvrigt er der nu meget stille om Datomærkningen, saa man maa vist deraf slutte, at alle Parter nu har slaaet sig til Ro med denne som en Kendsgerning, der er af en saadan Betydning, at ingen tænker paa, at den igen kan afskaffes.

Smørproduktionen har nogenlunde været fordelt over Aaret som sædvanlig med den største Produktion i For sommeren og den mindste i Vintertiden. Den mindste ugentlig eksporterede Mængde viser Ugen fra 31. Marts til 6. April med 2308 Tons og den højeste Ugen fra 9. til 15. Juni med 3386 Tons. Disse to Tal er dog maaske knap nok Udtryk for den producerede Mængde, idet Eksporten sikkert er forskubbet noget. Tager vi nemlig Eksporttallene for den forud for de nævnte liggende Uge, faar vi henholdsvis 2671 Tons og 3160 Tons, hvilke Tal jo ikke tilnærmelsesvis viser saa stor Forskel i Mængden som de andre. I første Tilfælde var Forskellen 978 Tons og i sidste kun 489 Tons. Dette, at vi har en nogenlunde ensartet Smørmængde Aaret rundt, er da stadig et af de Forhold, der virker fremmende for Afsætningen til gode Priser. Iøvrigt kan Produktionens Fordeling over Aaret i nogen Maade belyses gennem de maanedlige Eksporttal, hvorfors disse opføres her:

Den maanedlige Smørekspert i Hundrede Kilogram.

	1925	1926	1927	1928
Januar	109,292	107,127	110,355	111,503
Februar	90,125	99,370	98,038	107,716
Marts.....	92,958	114,302	118,610	123,906
April	103,764	113,552	108,015	108,691
Maj	100,580	116,074	132,959	131,867
Juni.....	113,985	120,399	150,226	142,427
Juli	125,471	124,543	130,580	136,245
August.....	95,037	103,561	119,851	132,543

	1925	1926	1927	1928
September	93,808	111,855	122,737	115,617
Oktober	97,955	96,155	104,118	115,830
November.....	89,867	101,826	103,619	127,773
December.....	102,503	105,137	122,486	113,209

De ugentlige Eksporttal vilde selvfølgelig være bedre her end de maanedlige; men af Pladshensyn maa jeg nøjes med de her opførte, der nok kan bruges, naar man holder sig for Øje, at enkelte Maaneder maa spænde over 5 Uger, medens de fleste kun omfatter 4 Uger. Det synes af Tallene at fremgaa, at Marts, Juni, August og November i 1928 omfatter 5 Uger.

Til Belysning af Danmarks Ind- og Udførsel af Smør gennem en længere Aarrække tjener følgende Oversigt:

Danmarks Ind- og Udførsel af Smør i Millioner kg.

Aar	Ind-førsel	Udførsel				Over-skuds-ud-førsel	Værdi i Mill. Kr.
		i Dritler og Kasser	i Daaser	i Fløde	Ialt		
1914	9.66	101.40	2.21	5.56	109.17	99.51	212.00
1915	3.73	102.95	2.05	0.08	105.08	101.35	273.80
1916	0.22	94.01	1.85	0.25	96.11	95.89	296.00
1917	—	60.23	1.17	0.01	61.41	61.41	241.45
1918	—	14.11	0.47	—	14.58	14.58	61.04
1919	0.31	35.64	1.04	0.17	36.85	36.54	207.54
1920	0.05	73.18	1.68	0.27	75.13	75.08	480.39
1921	0.39	91.62	0.64	0.09	92.35	91.96	433.27
1922	1.25	94.60	0.90	0.02	95.52	94.27	363.23
1923	1.83	110.33	1.30	0.01	111.64	109.81	483.62
1924	3.85	122.11	1.28	0.10	123.49	119.64	625.04
1925	2.09	121.53	1.24	0.13	122.90	120.81	540.62
1926	2.32	131.39	1.11	—	132.50	130.18	400.03
1927	1.74	142.16	1.05	—	143.21	141.47	426.00
1928	1.51	146.73	1.01	—	147.74	146.23	458.40

Den opadgaaende Linje, der paabegyndtes i 1919 efter Verdenskrigens Afslutning, er, som Tabellen viser, fortsat ogsaa i 1928. Ganske vist er Forøgelsen i Smøreks-

porten ikke saa stor som i de to nærmest forudgaaende Aar, men, hvad der er bedre, er, at Værdien er stærkere forøget end Mængden. Dette skyldes ikke alene, at Aarets Smørnotering i Gennemsnit er gaaet opad, men det skyldes maaske lige saa meget, at Smørprisen især var højere i 1928 i den Tid, da vi har mest Smør. Dette vil sandsynligvis straks staa enhver klart, naar jeg nævner, at Gennemsnit af Smørnoteringen for Maanederne Maj, Juni, Juli og August var henholdsvis 21, 14, 35 og 24 Øre højere i 1928 end i 1927, medens Gennemsnit for Aaret som Helhed kun var 12,35 Øre højere. De nævnte Kendsgerninger kan tyde paa, at den Sum, der staar opført som Værdien af vor Smørekspport, for 1928 skal forhøjes noget, idet den er udregnet ved en simpel Multiplikation af Gennemsnits-Smørnotering og Smørmængde, idet der ikke er taget Hensyn til betalte Overpriser.

Statistisk Departement oplyser gennem Handelsstatistiske Meddelelser, hvorledes Værdien af vor Vareomsætning med Udlandet stiller sig, og heraf er uddraget følgende Oversigt:

**Sammenligning mellem Værdien af udførte
Mælkeprodukter og Slagteriprodukter.
(i 1000 Kr.)**

	1928	1927	1926
Smør, Fløde, Mælk og Ost	506,658	469,396	454,343
Flæsk, Kød o. a. Slagteriprodukter . . .	482,177	453,588	455,617

Oversigten viser en betydelig Stigning i Værdien saavel af Mælke- som Slagteriprodukter; men den Overvægt, som Mælkeprodukterne havde i 1927, er for 1928 forøget fra 15,8 til 24,5 Mill. Kr., i 1926 var den ÷ 1,3 Mill. Kr. Af samtlige udførte indenlandske Varer udgjorde Værdien af Mælkeprodukterne omkring en Trediedel.

Vore Kunder har aftaget Smørret nogenlunde i samme Forhold som i de nærmest forudgaaende Aar, dog med en »lille Forskydning mod Syd«, idet Storbritannien har

faaet 69 pCt. mod 71 pCt. i 1927. Efterfølgende Tabel viser nogenlunde fuldstændigt, hvor Smørret er gaaet hen. Tallene omfatter dog kun Smør i Dritler og Kasser.

Oversigt over den danske Smørekports Fordeling i 100 kg.

	1924	1925	1926	1927	1928
Til Tyskland.....	257,266	335,634	321,935	351,046	399,547
- Storbritannien ..	862,001	832,871	943,043	1,010,416	1,010,683
- Norge	4,392	3,306	3,067	3,436	2,790
- Sverige	422	10	78	167	10
- Belgien	3,369	3,715	597	46	577
- Frankrig.....	2,219	840	615	5,074	3,140
- Schweiz	49,122	29,977	36,542	44,235	44,755
- Foren. Stater	28,072	2,172	5,129	3,719	1,955
- Czekoslovakiet...	10,230	2,344	422	1,235	365

Paa Trods af, at Storbritannien procentvis ikke har faaet saa meget af vort Smør som i 1927, er det aftagne Kvantum dog steget. Det er da navnlig Tyskland, der har aftaget det væsentligste af vor Forøgelse af Eksporten, idet dette Land i 1928 har faaet 14 pCt. eller omtrent 5 Millioner kg mere end i 1927. Af vor samlede Eksport har Tyskland aftaget godt 27 pCt. Af vore øvrige Kunder har Schweiz faaet lidt mere end i 1927, ligesom Belgien, der i Fjor var ved at glide helt ud, hvorimod alle de øvrige har aftaget mindre. De Forenede Stater er saaledes gaaet ned med 176,000 kg eller omtrent det halve af det Kvantum, de fik i 1927. Forøvrigt maa det vel siges at være mærkeligt nok, at det overhovedet kan lade sig gøre at sælge Smør til Staterne, saa længe der maa betales en Told af 12 Cents pr. engelsk Pund eller ca. 1 Krone pr. kg. Det maa være dyrt at faa Smør paa Brødet i dette Land.

Der synes heldigvis ikke at være nogen Grund til foreløbig at frygte, at det skal mangle paa Efterspørgsel efter dansk Smør; men vi maa dog ikke glemme, at ingen

køber Smør hos os for vore smukke Øjnes Skyld. Den Dag, vi ikke staar i Spidsen med Kvaliteten, kan vi meget let risikere at blive bagefter baade med Prisen og Afsætningen. Det er vel ikke alle vore Konkurrenter, der ønsker at bruge saa drastiske Midler imød os, som hin forhenværende Generalguvernør for New Zealand, Earl Jellicoe, der vil fratage os vore Kunder paa den Maade, at han vil have alle, som spiser dansk Smør i Stedet for new zealandsk Smør, skuddt. Den Propaganda, der gøres i England for Brugen af Produkterne fra det store Verdensrige forud for andre Landes Varer, er jo velkendt her hjemme; men lignende Bestræbelser gør sig ogsaa gældende andre Steder. »Landbrugsraadets Meddelelser« har saaledes omtalt et Tilfælde fra Tyskland, hvor en Forbrugsforening ved at foretrække dansk fremfor tysk Smør fik samlet saa megen Opmærksomhed om sig, at den endog blev Genstand for politisk Interesse.

Man faar af og til Indtryk af, at vore Konkurrenter gør sig al mulig Umage for at gøre sig gældende, og disse Bestræbelser giver sig mange forskellige Udslag. Saaledes har Irland fra 1. April 1928 indført et Nationalmærke for det Smør, der eksporteres, ligesom man søger at centralisere Salget. Australien har forsøgt sig med at sende halvfærdigt Smør til England for at give det en »sidste Afpudsning« der, vel nærmest for at kunne faa det paa Markedet med en friskere Smag.

Alt dette skal vi være opmærksomme paa; men vi skal dog fortrinsvis have vor Opmærksomhed henvendt paa at gøre vort Arbejde, saaledes at ingen kommer foran os med Kvaliteten. Kan vi fortsat hævde os der, saa faar vi ogsaa nok vort Smør afsat, og saa faar vi ogsaa nok en Pris hjem for det, som betinger en rentabel Produktion, selv om man søger at spærre vort Smør ude ved Toldforanstaltninger. I den Forbindelse skal lige nævnes, at Frankrig har forhøjet Smørtolden fra 34 til 100 Francs pr. 100 kg.

Med sit Forbrug af over 101 Millioner kg dansk Smør

er Storbritannien stadig i saa høj Grad vort Hovedmarked, at der kan være Grund til at se lidt nærmere paa dette Lands samlede Smørimport, hvorfor her efter »The Grocer« skal gives en Oversigt, der omfatter flere Aar. Tallene for 1928 er dog her gengivet efter »Landbrugsraadets Meddelelser«.

Storbritanniens Indførsel af Smør i cwts.

(1 cwt. = 50,8 kg).

Fra	1914	1924	1925	1926	1927	1928
Rusland	613,380	—	292,226	262,291	350,422	336,000
Finland	—	134,004	169,696	186,591	205,177	199,000
Sverige	270,138	57,654	81,436	154,072	165,951	176,000
Danmark	1,749,072	1,734,161	1,658,052	1,906,495	1,994,764	2,016,000
Holland	183,999	92,109	76,034	150,442	170,235	129,000
Frankrig	273,819	13,739	30,996	29,971	65,994	69,000
Forenede Stater .	7,844	35,015	11,966	4,654	672	—
Argentina	55,704	538,754	484,503	513,697	420,058	367,000
Irske Fristat . . .	—	461,311	403,111	496,245	586,485	559,000
Australien	433,802	630,068	1,161,238	752,088	488,721	873,000
New Zealand . . .	357,920	1,086,667	1,255,544	1,153,866	1,260,729	1,227,000
Canada	3,151	131,374	163,137	64,394	423	—
Andre Lande . . .	32,092	377,345	66,562	144,789	117,234	168,000
Ialt	3,983,921	5,292,761	5,854,501	5,819,595	5,826,865	6,121,000

Oversigten viser, at Storbritanniens Indførsel af Smør i 1928 har været endda noget større end i 1927, og den er større end nogensinde tidligere. Danmarks Andel heri omfatter det største Kvantum, vi nogensinde har afsat paa dette Marked. De fleste af vore Konkurrenter har haft en formindsket Eksport til Storbritannien, selv om det ikke er store Forskydninger, det drejer sig om. Det er særlig iøjnefaldende, at De Forenede Stater og Canada er gleden helt ud. New Zealand, der af og til fremstilles som vor store Bussemand, er ogsaa gaaet tilbage. De Lande, der viser Fremgang, er foruden Danmark Sverige, Frankrig og Australien. Særlig det sidste Land

har gjort et voldsomt Fremstød, der maaske kan være foraarsaget af de meget svingende klimatiske Forhold i dette Land. Det er dog muligt, at den saakaldte »Patterson Plan«, hvorefter der opkræves en Afgift paa $1\frac{1}{2}$ Pence pr. lbs. af alt Smør, produceret i Australien, og ydes en Eksportpræmie paa 4 Pence pr. lbs. eksporteret Smør, ogsaa har været medvirkende.

Danmarks Andel i det engelske Markeds Forsyning har i 1928 været 33 pCt. mod 34 pCt. i 1927 og 33 pCt. i 1926. New Zealand har ydet 20 pCt. i 1928, 21,6 pCt. i 1927 og 19,8 pCt. i 1926.

Med Hensyn til Prisforholdet mellem dansk og new zealandsk Smør viser 1928, at vi i den Tid, da der er new zealandsk Smør af Betydning paa Markedet, faar en betydelig Overpris, der endog har været helt oppe paa 24 Shilling pr. engelsk Centner eller 43 Øre pr. kg, og som i 18 af Aarets Uger har ligget omkring 20 Shilling. Det kan ganske vist ske, at der betales lige saa meget eller endog lidt mere for new zealandsk end for dansk Smør; men dette finder kun Sted i en Tid, da der kun tilføres Markedet lidt eller intet fra vore Konkurrenter. Jeg skal saaledes nævne, at new zealandsk Smør i London i 11 Uger fra 7. Juni til 16. August noteredes lige saa højt eller indtil 2 Shilling højere end dansk. Dette Forhold betyder dog ikke saa meget, at vi af den Grund behøver at tabe Modet.

Maanedlig Gennemsnit af Københavns Smørnotering.

(Øre pr. kg).

	1925	1926	1927	1928
Januar	519.80	324.75	299.00	291.25
Februar	562.25	349.25	323.00	308.50
Marts	562.00	324.00	302.40	328.60
April	465.60	304.25	290.00	302.50
Maj	432.25	293.00	270.50	291.00
Juni	454.25	297.25	273.20	287.00
Juli	417.60	294.20	264.50	299.50
August	418.50	300.00	288.00	312.20
September	411.25	303.80	325.60	330.50

	1925	1926	1927	1928
Oktober	416.80	301.50	324.00	324.75
November	395.25	289.00	339.00	334.00
December.....	335.00	307.00	312.20	349.00
Gennemsnit....	447.50	307.30	301.13	313.48

Som Tilfældet har været nu i en lang Række Aar, er ogsaa i 1928 Københavns Smørnotering fremgaaet af Samarbejde mellem Grosserersocietetets og Statistikudvalgets Noteringsudvalg. Dette Samarbejde kan selvfølgelig ikke foregaa uden visse Gnidninger, som man paa forskellig Maade har søgt at formindske. Da de to Udvalg jo tildels repræsenterer forskellige Interesser, er det ikke altid lige let at blive enige om Prisansættelsen. Tidligere benyttedes da den Ordning, at Udvalgene skiftevis havde Afgørelsen, naar Enighed ikke kunde opnaas. Da denne Ordning ikke altid virkede heldigt og vistnok tidt foraarsagede større Svingninger i Noteringen end ønskeligt, gik man sidste Vinter (1928) over til den Ordning, at det Udvalg, hvis Forslag til Notering ligger nærmest ved den sidst satte Notering, har Afgørelsen, for saa vidt Forhandling ikke kan føre til Enighed.

Som det fremgaa af ovenstaaende tabellariske Opstilling, var Aarets Gennemsnitsnotering 313,48 Øre mod 301,13 Øre i 1927 eller ca. 4 pCt. større. Dette er en saa stor Fremgang i Smørprisen, at der kan være Grund til at være godt tilfreds med det økonomiske Resultat af Aarets Smørproduktion, hvad Indtægtssiden angaar.

Den højeste Notering havde vi den 13. December med 364 Øre pr. kg og den laveste den 31. Maj med 279 Øre, altsaa en Forskel paa 85 Øre. Noteringen har i det hele og store ikke været udsat for saa store Svingninger som i tidligere Aar, hvilket uden Tvivl har været til Gavn for saavel Afsætningen som den opnaaede Gennemsnitspris. I 1927 var Forskellen paa højeste og laveste Notering 93 Øre, 8 Gange sattes Noteringen uforandret, og den største Forandring var paa 30 Øre. I 1928 sattes uforandret Notering 13 Gange, og den største Forandring var 20 Øre.

De betalte Overpriser har nærmest været i Stigning, idet der i Gennemsnit for Januar Maaned betaltes 5,87 Øre pr. kg og for November Maaned 6,50 Øre. Som Gennemsnit for Aaret er der betalt 6,08 Øre mod 5,53 i 1927, 5,01 i 1926 og 5,54 i 1925.

Denne Overpris, som rettelig skal medregnes, naar Aarets Smørpris nævnes, bevirker, at den betalte Gennemsnitspris i 1928 har været 319,56 Øre eller 12,90 Øre mere end i 1927. Efterfølgende Tabel giver Oplysninger om Overpriserne gennem en Aarrække.

Maaned Nr. . .	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Overpris i Øre pr. kg	1923	8,95	8,69	9,06	10,96	0,67	0,55	0,64	1,12	1,37	1,63	2,27	2,66
	1924	2,44	2,89	3,25	3,23	4,02	4,10	4,37	4,70	5,00	5,17	5,53	5,59
	1925	5,62	5,91	5,79	5,74	5,51	5,58	5,44	5,30	5,56	5,49	5,43	5,06
	1926	4,95	4,48	4,19	4,01	4,04	4,31	4,90	5,59	5,66	6,12	5,99	5,83
	1927	5,43	5,47	5,34	5,31	5,27	5,28	5,65	5,64	5,64	5,83	5,77	5,22
	1928	5,87	5,88	5,90	5,91	5,91	5,89	6,06	6,07	6,08	6,42	6,50	6,49

Osteproduktionen har i 1928 ikke frembudt noget særligt lyst Billede. Der skønnes at være lavet nogenlunde samme Mængde Ost som i 1927, nemlig omkring 25 Millioner kg, men der har for det meste hverken været Fart i Omsætningen eller Priserne, og naar det overhovedet har været muligt at faa den fremstillede Ost afsat til Priser, der ikke var ganske ruinerende, skyldes det i høj Grad, at Eksporten har været stigende.

Til Belysning af Aarets Ostepriser i Sammenligning med forrige Aars tjener nedenstaaende Oversigt, der er udarbejdet efter de i Mælkeritidende ugentlig meddelte betalte Priser. Her er taget Gennemsnit af de for hver Ostetype opførte 2 Prissatser. Priserne viser en lille Nedgang over hele Linjen; men paa Trods heraf kan det dog siges, at der ogsaa er Lyspunkter at faa Øje paa i Prisoversigten. Det viser sig nemlig, at Prissvingningerne ikke har været saa store som tidligere, hvilket er

et Forhold, der gør det lettere for Mejerierne at disponere uden at komme ud for ubehagelige og tabgivende Overraskelser. Dernæst fremgaar det af Tallene, at vi ikke som sædvanlig har haft de laveste Priser i Sommermaanederne, idet Priserne i 1928 laa lavest i Tiden fra Februar til Maj. Det er vist ikke urimeligt at tage dette Forhold som et Udtryk for, at Mejerierne nu mere end tidligere har Lagerforholdene i Orden, saaledes at de ikke længere er særlig udsat for at være nødt til at sælge paa Grund af Pladsmangel, men er i Stand til, ogsaa i den Tid, da Produktionen er størst, at holde Osten saa længe paa Lager, at den ikke behøver at komme i Handelen, før den er tjenlig dertil, hvorfor den ogsaa kommer frem i en bedre Kvalitet.

Ostepriser i 1927 og 1928.

(Øre pr. kg).

Maaned	pCt. Fedt i Ostens Tørstof					
	30		20		10	
	1927	1928	1927	1928	1927	1928
Januar	114	101	85	76	65	58
Februar	110	98	80	73	63	52
Marts	108	98	77	73	60	50
April	103	98	74	72	55	50
Maj	103	98	73	72	53	50
Juni	107	101	76	75	55	54
Juli	105	103	75	78	55	55
August	100	108	74	83	55	59
September	108	110	84	84	63	59
Oktober	114	110	90	84	65	59
November	111	106	86	81	65	57
December	108	106	82	80	63	56

Der finder stadig en ret god Fremgang Sted i Kvaliteten af den danske Ost, hvilket der er rig Lejlighed til at konstatere og glædes over ved saavel de afholdte Udstillinger som de mange Lagerbedømmelser, der finder

Sted over det meste af Landet et Par Gange aarlig. Imidlertid ser det ud til, at den uheldige Konsistens, Smørfedt i de seneste Aar har haft i Stalfodringstiden, ogsaa over en uheldig Indflydelse paa Ostens Kvalitet især for de federe Ostesorters Vedkommende.

Som allerede nævnt har Osteeksporten i 1928 været stigende i Forhold til 1927, og da Indførselen af udenlandske Ostesorter samtidig har været nedadgaaende, er Overskudsudførselen steget saa meget mere, saa den ikke alene er større end i 1927, men ogsaa er højere end i 1926. Stigningen har været størst i Eksporten til Tyskland, der stadig er vort Hovedmarked for Ostens Vedkommende; men ogsaa Storbritannien og U. S. A. har affaget noget mere end i 1927, ligesom Sverige ogsaa har faaet en Del mere.

Danmarks Ind- og Udførsel af Ost i 1000 kg.

Aar	Indførsel	Udførsel	Over- skuds- udførsel	Kasein- udførsel
1920.....	130	9,706	9,576	26
1921.....	246	12,541	12,295	8
1922.....	550	8,924	8,374	23
1923.....	331	5,458	5,127	85
1924.....	356	8,860	8,504	124
1925.....	387	8,520	8,133	83
1926.....	649	6,960	5,311	117
1927.....	501	5,282	4,781	189
1928.....	394	6,086	5,692	275

Uden at have faste Holdepunkter at henvise til, er det min Opfattelse, at den danske Osteproduktion stadigvæk bliver mere værdifuld, ogsaa naar man ser bort fra Mængde og Kvalitet, idet der efterhaanden laves mere og mere af de federe Typer. Dette hænger vel i nogen Maade sammen med den stigende Eksport, i hvert Fald for den Dels Vedkommende, der gaar til Storbritannien

og U. S. A. Saa vidt jeg har forstaaet, er det fortrinsvis Roquefort, der gaar til førstnævnte Marked og Emmen-thaler til det sidstnævnte.

Foranstaaende Oversigt viser en stor Forøgelse af Kaseinudførselen. Hvorvidt denne Produktion har været nogen god økonomisk Foranstaltning, tør jeg ikke udtale mig om, men i hvert Fald kan den vel kun have gavnet Ostepriserne, da Ostemængden sandsynligvis var saa meget mindre, end den ellers vilde have været, som Kaseinmængden var større end sædvanlig.

Eksportstatistikken viser, at der i 1928 er udført en Del Sødmælk uden særlig Behandling, nemlig godt $\frac{1}{4}$ Million kg. Det drejer sig vist udelukkende om Sødmælk, der fra Esbjerg er sendt over til Supplering af det londonske Marked.

Størsteparten af den eksporterede Mælk og Fløde er dog gaaet ud i kondenseret Tilstand.

Det trækker stadig i Langdrag med at faa dansk Mælkekonserves til at spille den store Rolle for den danske Mælkeproduktion, som fra visse Sider saa stærkt har været forudsagt; men vi faar vel saa slaa os til Taals med de Resultater, der foreligger.

Det er ikke store Ting, der foreligger for Offentligheden angaaende Resultaterne af Kondensvirksomhedernes Drift. Efter Dagbladene kan dog her gengives nogle Oplysninger om »Den danske Mælkekondenseringsfabrik«s Virksomhed i 1928. Dette Selskab har som bekendt Fabrikker i Nakskov, Maribo, Nykøbing F. og Horsens. Alle Fabrikkerne har været fuldt beskæftiget. Priserne paa Mælkekonserves har ligget svagt største Delen af Aaret, og naar det i Modsætning til de to foregaaende Aar er lykkedes at oparbejde et Driftsoverskud, skyldes det væsentlig en paabegyndt Driftskoncentration. Denne agtes fortsat, og det er Meningen, at Afdelingen i Maribo indtil videre sættes ud af Drift, hvorefter den til Maribo beregnede Mælkemængde oparbejdes i Nakskov og Nykøbing.

Driftsregnskabet balancerer med $13\frac{1}{4}$ Million Kroner, og der udbetales et Aktionærudbytte paa 6 pCt.

Efter »Handelsstatistiske Meddelelser« gives nedenstaaende Oversigt over Eksporten af Mælkekonserves.

Danmarks Udførsel af Mælkekonserves i 100 kg.

	1924	1925	1926	1927	1928
Mælk og Fløde, kondenseret, steriliseret m. m., hermetisk.	315610	261904	255565	250851	238579
Kondens. Mælk, ikke hermetisk, med Sukker	6502	4952	1777	6	3
uden Sukker	1272	31	—	—	—
Ialt...	323384	266887	257342	250857	238582
Mælkepulver	18724	1807	544	1580	4197

Tabellen viser, at der har været en stadig Tilbagegang i Mængden af eksporteret Kondensmælk i de sidste fem Aar; men man maa ikke deraf slutte, at Mælkekondenseringens Betydning er gaaet tilsvarende tilbage, idet Fedmen af den eksporterede Vare vistnok stadig har været stigende.

Den ret betydende Eksport af Mælkepulver, der saa brat blev afbrudt, da »Mejeriernes Mælkeeksport« maatte standse, synes nu efterhaanden at indvindes igen. Det i 1929 eksporterede Mælkepulver repræsenterer saaledes en ikke ganske uvæsentlig Mælkemængde.

Af offentlige Foranstaltninger, der vedrører Mælkeribrug, skal her nævnes følgende:

Den saakaldte »Tuberkuloselov« blev i Aarets Løb revideret med et saadant Resultat, at Landets Mejeribestyrere følte sig meget ilde berørt deraf, idet der fra den Side hævdes, at Loven sætter u hensigtsmæssigt haardt ind mod Mejerierne, medens Tuberkulosesmittens Arne steder ude hos Landmændene ikke berøres. Bøderne for utilstrækkelig opvarmet Mælk forhøjes for første Overtrædelse fra 10—20 til 40—60 Kroner og for Gentagelses-

tilfælde fra 20—200 til 100—500 Kroner. Mindstebøden er altsaa firdoblet, medens Højstebøden ganges med $2\frac{1}{2}$.

I Henhold til den saakaldte »Ostelov« er kommen en ny Bekendtgørelse af 2. Juni 1928, hvis væsentligste Interesse knytter sig til, at der gives Plads til Fremstilling af en ny Ostetype med 40 pCt. Fedt i Ostens Tørstof, samt at der fastsættes en Mindstealder af 4 Uger for al fast Ost, der udføres. Mindstealderen var tidligere 6 Uger, men omfattede kun store Oste.

Endelig skal nævnes »Regulativ af 19. Januar 1928 vedrørende Renlighed paa Mejerierne«.

Dette Regulativ er udstedt i Medfør af § 5 i Lov Nr. 129 af 12. April 1911 om Handel med Smør og fremmede Landbrugsprodukter. Det ses heraf, at et saadant Regulativ kunde have set Dagens Lys allerede for en lille Snes Aar siden. Naar dette ikke har fundet Sted, er Grunden vel den, at rette Vedkommende ikke har ment, at der var nogen Trang dertil. Naar Regulativet nu er kommet, er Grunden heldigvis ikke den, at der er blevet snavset paa vore Mejerier, nej, man kan heldigvis sige tværtimod; men det er Hensynet til vore Kunder i Udlandet, der har været raadende, idet der menes, at det skulde kunne virke beroligende paa dem, at vi har et saadant Regulativ at henvise til.

Denne Oversigt kan ikke sluttes, uden at det lige nævnes, at den Mand, der i 35 Aar, fra 1885 til 1920, skrev Tidsskriftets aarlige Beretning om Mælkeribruget i Danmark, nu ikke mere er blandt de levendes Tal. Her skal ikke skrives nogen Nekrolog over Professor Bøggild, saa meget mindre som en saadan findes i Tidsskriftet for 1928 Side 310; men jeg vil gerne minde om den sjældne Samvittighedsfuldhed, hvormed Professor Bøggild røgtede sin Gerning, hvilket ogsaa kom Tidsskriftets Mælkeriberetninger til Gode, hvorfor jeg slutter med et: Ære være Professor Bøggilds Minde!

Adolph Valdemar Tesdorpf.

Født 23. Oktober 1859 — død 19. April 1929.

Ved Kammerherre, Hofjægermester *Ad. Tesdorpf*s Død har vi mistet en af vore betydeligste Landmænd, der ved sin ualmindelige Dygtighed og ved sin aabne, retsindige Karakter havde erhvervet sig stor Indflydelse og Tillid hos sine Kaldsfæller og dermed i vort Landbrugs Organisationer. Hans Bortgang har derfor efterladt Sorg og Savn, mest naturligvis hos hans

nærmeste Slægt og Venner, men ogsaa hos talrige Medarbejdere i hans offentlige Virksomhed og ikke mindst hos de mange Funktionærer og Arbejdere, der i ham havde lært at skatte en god, forstaaende og human Husbond.

Adolph Tesdorpf blev født paa Ourupgaard som yngste Søn af den højt ansete Godsejer, senere Gehejmekonferensraad *Edward Tesdorpf*, hvis Gerning har haft en saa gennemgribende Betydning for vort Landbrug, at han med Rette blev betegnet som Danmarks første Landmand. Det Eksempel, Sønnen gennem hele sin Ungdom havde for Øje i sin Faders mønsterværdige Virksomhed som Leder af større Landbrug, kan ikke have undgaaet

at øve stærk Indflydelse paa ham, og dette saa meget mere, som han fra sin tidlige Ungdom nærrede stor Interesse for Landbruget. Ad. Tesdorpf var desuden en god Søn, der i Ungdommen med Ærbødighed rettede sig efter Faderens Anvisninger og hele sit Liv bevarede Mindet om ham med Beundring og Veneration.

I 21 Aars Alderen blev Ad. Tesdorpf ansat som Forvalter hos den fremragende Landøkonom, Inspektør *N. P. J. Buus* paa Rosvang, Danmarks første Landbrugs-kandidat og tidligere Forvalter paa Gedsergaard. Rosvang var en Ejendom paa ca. 1400 Tdr. Ld., opstaaet ved Udtørring af Sjørring Sø i Thy, og Forholdene var derfor her meget forskellige fra dem, den unge Forvalter hidtil havde virket under. Der stillede desuden her store Krav til hans Evner som Arbejdsleder, til hans Udholdenhed og Konduite, men han udførte sit Hverv til fuld Tilfredshed baade for sin Husbond og for de andre, han kom i Berøring med.

Med samvittighedsfuld Flid tog han efter 1½ Aars Ophold paa Rosvang fat paa Studeringerne ved Landbohøjskolen, hvor han var meget afholdt af sine Kammerater paa Grund af sit friske Humør, der navnlig gav sig Udslag under Landmaalingsøvelserne i Dyrehaven. Ogsaa Lærerne satte Pris paa ham, og 1883 afsluttede han Studiet til Landbrugskandidat med en smuk 1. Karakter.

Efter Aftjening af Værnepligten, hvilken Tesdorpf afsluttede som Sekondløjtnant i Artilleriet, fulgte Rejser i Udlandet, der tjente til baade almen og faglig Uddannelse, og ved Hjemkomsten forelaa en ny, interessant Opgave ved Indarbejdelse af den i 1884 stiftede Andels-sukkerfabrik ved Nykøbing, ved hvilken han samme Aar blev landbrugskyndig Medlem af Direktionen, en Stilling han bevarede indtil 1927. Han var endnu ved sin Død Medlem af Bestyrelsen for Fabriken, som han stedse ofrede megen Tid og Interesse. Overtagelsen af Direktørposten suppleredes et Par Aar efter med Forpagtning af Gaarden Pandehjerg, der er smukt beliggende ved Guld-

borg Sund, og her opslug han sin faste Bolig, som han senere har bevaret. Efter den gamle Ekscellences Død i 1889 overtoges hans smukke Landejendomme af Arvingerne, og Ad. Tesdorpf's Arvepart omfattede bl. a. et Areal paa ca. 1600 Tdr. Ld., fordelt paa Gaardene Gjedsergaard, Pandebjerg, Frisenfeld og Ludvigsgave, og senere tilkøbte han Boderup og Ny Kirstineberg, hvorved Arealet forøgedes med ca. 1200 Tdr. Ld., Eng og Skov iberegnet, saaledes at alle Ejendommene omfattede ca. 2800 Tdr. Ld., deraf ca. 2400 Tdr. Ld. Ager og Eng. Den overvejende Del af dette store Areal hører til Landets bedste Jorder; de 4 først nævnte Gaarde var tillige i høj Kultur ved Overtagelsen, men Ydeevnen er dog i de siden da forløbne Aar væsentlig forøget og de to tilkøbte Gaarde bragte op til et lignende Standpunkt, saaledes at man nu uden Tvivl maa lede længe for at finde et Komplex af Landejendomme i saa ypperlig Drift som dette.

Sligt kan ikke præsteres, uden at den Ledende er i Besiddelse af baade Kyndighed, Flid og Kærlighed til Gerningen, men disse Egenskaber besad Ad. Tesdorpf da ogsaa i fuldt Maal. Han stiledede stedse mod at holde alt paa et højt Niveau og i god Orden, og med udpræget økonomisk Sans forbandt han et godt Perspektiv, saaledes at der aldrig sparedes, hvor han ansaa en Udgift for vel anvendt. Han viste Paapassenhed i alle Detailler, men i en saa stor Bedrift maatte der naturligvis overlades meget til andre, og det var da af Vigtighed, at han havde Evne til at vælge sine Medhjælpere rigtigt og at vinde dem ved Tillid og Paaskønnelse af den virkelige Dygtighed. Som Regel havde hans betroede Funktionærer arbejdet sig op fra Lærling eller Underforvalter paa en eller flere af hans egne Gaarde, og som Følge af denne solide Basis for Valget skuffede det sjældent eller aldrig. Det kan saaledes anføres, at der paa 4 af Gaardene ialt kun har været 8 Forvaltere i de sidste 30 Aar; heraf er de 3 døde i Tjenesten, og een tog sin Afsked som 74-aarig efter 44 Aars Tjeneste, medens de 4 sidste endnu er i

Virksomhed. Lige overfor den gamle Stab af prøvede Funktionærer vistes der stor Tillid, og de havde frie Hænder til at disponere efter eget Skøn indenfor deres Omraade. Den daglige Ledelse har saaledes været stærkt lokaliseret, medens den administrative og merkantile var centraliseret, idet al Omsætning af større Betydning, Ændringer i Driften saavel som større Ind- og Udbetalinger m. m. foregik fra Godskontoret, hvor Kammerherren regelmæssigt deltog i Forhandlingerne og traf Bestemmelse om de vigtigere Afgørelser, hvorved hans udprægede Handelstalent kom ham meget til Gode.

Ved Administrationen af Ejendommene har Kammerherren gennem ca. 30 Aar haft en højt skattet Medarbejder i Godsforvalter, Landbrugskandidat *B. M. From*, hvem Undertegnede skylder adskillige af de her meddelte Oplysninger.

Ad. Tesdorpf's ualmindelige Dygtighed som Landmand medførte, at mange unge Mænd søgte til ham for at lære Landvæsen, og han havde stadig Lærlinge fra Landhusholdningsselskabet. Et stort Antal af hans tidligere Elever har som selvstændige Landbrugere spredt Kendskab til hans Virksomhed over Landet, og det fremgaar af disse Vidnesbyrd, at han var en god Husbond, der viste megen Interesse for deres Gerning og personlige Velfærd. Meget Arbejde blev altid forlangt af Eleverne paa de tesdorpf'ske Gaarde; det hørte med til det gamle System, men dette omfattede ogsaa god Kost og human Behandling, og det blev stadig fulgt af Kammerherren. Han havde et skarpt Øje for Elevernes Evner, og de dygtige viste han en ganske særlig Interesse, idet han i dem sporede Emner for videre Udvikling og Forfremmelse. Paa Pandebjerg, hvor Kammerherren boede, deltog han saa vidt muligt i den daglige Ledelse og kom derved i nærmere Berøring med Eleverne paa denne Gaard. Han bød Eleverne gode Kaar, men fordrede til Gengæld Flid, Punktighed og Orden, og næppe ret mange er slupne helt fri for en barsk Irettesættelse, naar Kammerherren

var vred over en eller anden Forseelse. Han kunde dog ogsaa, trods sit noget koleriske Temperament, vise Ro og Overbærenhed lige overfor Folk, der havde paaført ham ret stort Tab, naar det skønnedes at være »hændeligt« eller uforskyldt fra vedkommendes Side. En gammel Pandebjerg-Elev fortæller saaledes, at han, da han engang blev sendt ud med et Par vanskelige Heste, ved et Uheld med en Harve fik dem molesterede, saa de begge maatte slaas ned. Han var meget ulykkelig og ventede det værste, men slap til sin Overraskelse og Glæde fri for enhver Bebrejdelse.

I Slutningen af Firserne arvede Ad. Tesdorpf efter en Onkel Godset Randen i Østpreussen, som han solgte faa Aar efter, og i 1889 købte han den store, gode Ejendom Rudbjerggaard ved Nakskov, hvor han egentlig havde tænkt at fæste Bo, men han opgav dette og solgte Ejendommen et Aars Tid efter.

Man skulde nu ogsaa synes, at Driften af de øvrige Ejendomme maatte lægge fuldt Beslag paa en Mands Tid og Kræfter, selv efter at disse Ejendomme var bragte i høj Kultur og stabil Drift, men den Trang til at tumle med megen Jord og til stadige Udvidelser og Forbedringer, der var karakteristisk for hans store Fader, besjælede ogsaa Kammerherren, og i 1925, altsaa i en Alder af ca. 66 Aar, købte han det herligt beliggende Gods Gjorslev i Stevns med et Tilliggende af over 3000 Tdr. Ld., hvoraf 1600 Tdr. Ld. Sædegaardsjord. Hverken Jord, Bygninger eller Besætning var her tilnærmelsesvis i den Tilstand som Kammerherrens gamle Ejendomme, og her blev da atter en vid Mark for Forbedringer. Med stor Iver og Interesse tog han straks fat paa Arbejdet hermed, og skønt baade Gjorslev Sædegaard og den tilliggende Søholm Sædegaard var bortforpagtede, blev der straks foretaget Grundforbedring af Jorden ved Dræning m. m., Anlæg af Møddingsplads, Bygning af Ajlebeholder og Restaurering af Økonomibygninger. Mange andre Planer optog hans Tanker, og han glædede sig øjensynlig meget

til at bringe dem til Udførelse, men det skulde altsaa ikke ske.

I Tidens Løb søgte mange Besøgende fra hele Landet og fra Udlandet til de nævnte falsterske Ejendomme for at se og lære, og stadig hørtes beundrende Udtalelser om det, de fik at se, baade paa Jorddyrkningens, Planteavlens og Husdyrbrugets Omraade.

Det var da naturligt, at den Anseelse, Kammerherren vandt blandt sine Kaldsfæller, maatte drage ham ind i Ledelsen af Landbrugets faglige Organisationer.

Han var saaledes Medlem af Det kgl. Landhusholdningsselskabs Bestyrelsesraad fra 1902 til sin Død og blev ved Landbrugsraadets Oprettelse i 1919 af Landhusholdningsselskabet valgt til dets Repræsentant i Raadet, af hvilket han ligeledes var Medlem til sin Død, og i Perioden 1919 til 1925 var han tillige Præsident i Raadet.

Af De samvirkende lolland-falsterske Landboforeninger blev han valgt til Formand i 1911, og fungerede som saadan til 1922, i dette Tidsrum tillige som Medlem af Forretningsudvalget og Bestyrelsen for De samvirkende danske Landboforeninger. Fra hans Virksomhed som Formand fremhæves hans aarlige Beretninger ved Delegeretmøderne, der betegnes som interessante og tankevækkende ved den livlige, umiddelbare Maade, hvorpaa de blev fremførte, og ved den Sagkundskab, der laa bagved.

Stillingen som Medlem af De samv. danske Landboforeningers Bestyrelse medførte, at Kammerherren valgtes til Repræsentant for Lolland-Falster i »Det staaende Landbrugsudvalg«, der nedsattes af Indenrigsministeriet i 1917 og ophævedes 1919. Dets Opgave var at være raadgivende for Regeringen i Landbrugsspørgsmaal under Krigssituationen og ifølge Kornloven af 3. August 1917 at bistaa Ministeren ved Lovens Gennemførelse. De forskellige Landsdeles særlige Interesser faldt naturligvis ikke ganske sammen, og fra sagkyndig Side meddeles, at

Tesdorpf under de paagældende Forhandlinger viste sig som en kyndig og utrættelig Forkæmper for sin Landsdels.

Vanskeligheder ved at skaffe fornøden Arbejdskraft til Sukkerroedyrkningen foranledigede i 1908 Oprettelsen af »Landsudvalget for Anvendelse af udenlandske Landarbejdere«, af hvilket Tesdorpf straks blev Medlem, og fra 1911 til sin Død var han Formand for Udvalget, en Stilling, der krævede baade Rejser og meget Hjemmearbejde. Blandt Kammerherrens Virksomheder af Betydning for Landbruget skal endnu nævnes hans Stilling som Formand for Aktieselskabet »Dansk Frøavls Kompagni og Markfrøkontoret«, hvilken han beklædte fra Selskabets Oprettelse til sin Død.

Af de nævnte, egentlige Landbrugsorganisationer var det altsaa Landhusholdningsselskabet, hvor han virkede længst, og hvor man i en lang Aarrække havde Lejlighed til at følge hans Udvikling i Samarbejdet. Her var Ad. Tesdorpf's Deltagelse i Virksomheden stedse præget af hans store Interesse for Landbruget og af hans Kyndighed som praktisk Landmand. Hans Indlæg i Forhandlingerne vakte derfor altid Opmærksomhed, og hertil bidrog den friske, djærve Maade, hvorpaa han forfægtede sine Anskuelser. Han var elskværdig og afholdt af sine Kollegaer i Bestyrelsen og i det Hele skattet af alle, der havde at gøre med Selskabets Ledelse. At han ogsaa selv satte Pris paa Selskabet og dets Virksomhed, fik et meget smukt Udtryk i den Tale, han holdt for Selskabet ved dets 150 Aars Jubilæum i 1919.

Adolph Tesdorpf's Eftermæle som Landmand hører til de bedste, og det maa vurderes saa meget højere, som han ikke hørte til dem, der giver sig Mine af mere end de formaar og forstaar. Tværtimod gav han med den elskværdigste Aabenhed og Beskedenhed til Kende, hvad han i en foreliggende Sag manglede Forstaaelse af, og han gjorde det ofte paa en humoristisk Maade, som havde let ved at lokke Smilet frem hos Tilhørerne. Han holdt

heller ikke af at smykke sig med laante Fjer. Blev en Sag heldigt gennemført ved et Udvalg, hvoraf han var Medlem, gav han altid Æren til den, der havde Ret der-til, og roste man noget i hans Bedrift, fik man hyppig det Svar, at det skyldtes en eller anden af hans Funktionærer. Aabenhed og Djærvhed parret med Humor var et Særkende i hans Fremtræden og harmonerede godt med det smukke, raceprægede Ansigt og den kraftige Skikkelse. Saaledes vil han blive mindet af sine Venner og af alle, der lærte ham ret at kende, og de vil tillige vidne, at han var en Mand med Hjertet paa det rette Sted.

T. Westermann.

Arbejdsforbruget ved forskellige Afgrøder.

En sammenlignende Oversigt.

De enkelte Afgrøders vidt forskellige Krav til Arbejde af forskellig Art er et af de Forhold, som det kan være nyttigt at have talmæssige Udtryk for til Støtte ved Overvejelser over Driftens Ordning og dertil knyttede Kalkulationer. Bedst stillet i denne Henseende er selvfølgelig de Landmænd, som har Dagbogsføring fra egen Bedrift at holde sig til; men selv hvor dette er Tilfældet, har det sin Værdi at kunne foretage Sammenligning med Tal fra mere omfattende Undersøgelser.

En Sammenligning mellem Afgrødernes Arbejdsforbrug paa Grundlag af Regnskaber fra Landets forskellige Egne vanskeliggøres imidlertid noget derved, at Oplysningerne om de enkelte Afgrøder ikke fremkommer i lige stor Udstrækning fra de m. H. t. Dyrknings- og Driftsforhold forskellige Typer af Ejendomme. I Det landøkonomiske Driftsbureaus Beretning om Undersøgelserne over Arbejdsforbruget i Aarene 1922—26¹⁾ har man derfor nøjedes med at foretage Sammenligningen for 2 eller 3 Afgrøder ad Gangen, for saa vidt som det drejer sig om det samlede Arbejde pr. ha og dets Fordeling paa de enkelte Arter af Arbejde, og de sammenlignede Tal har saaledes helt kunnet tages fra de samme Ejendomme. Enkelte Afgrøder, navnlig Korn, til Dels ogsaa Foderroer og Græs, er derved taget med i flere Sammenstillinger, hvor deres Arbejdsforbrug viser sig noget forskelligt, dels paa Grund af Tilfældigheder og dels som Følge af, at der er mere væsentlige Forskelligheder mellem de paagældende Ejendomsgruppers Driftsforhold.

¹⁾ »Arbejdsforbruget i danske Landbrug«. Kbhv. 1928. Anmeldt i Tidsskriftets 3. Hefte 1929, Side 154.

Foruden disse særlige Sammenligninger kan det imidlertid ogsaa være af Interesse at se en Oversigt over Arbejdsforbruget og dets Fordeling for alle de undersøgte Afgrøder i Sammenhæng. En saadan Oversigt er det derfor paa Grundlag af Driftsbureauets Beretning forsøgt at give med noget afrundede Tal i de efterfølgende Tabeller 1 og 2 over henholdsvis Mands- og Hestearbejdet, og Forholdene er anskueliggjort i de tilsvarende Figurer 1 og 2.

Ved Tabellernes Udarbejdelse er der for Kornavl, Foderroer og Græs regnet med det Arbejdsforbrug, der fremgaar af den Tabel, hvori disse tre Hovedafgrøder er sammenlignet, og som tillige er bygget paa Grundlag af Regnskaber fra det største Antal Ejendomme. Disse Ejendomme kan formentlig bedst gælde som typiske Repræsentanter for Landet, og til det Gennemsnitsniveau, der dermed er angivet, er Tallene for de øvrige Afgrøder omregnet. F. Eks. er det samlede Forbrug pr. ha af Hestearbejde ved Korn og Foderroer ca. 7 pCt. lavere i Gruppen med de tre Hovedafgrøder end i den Gruppe Ejendomme, hvorfra der ogsaa er afgivet Sukkerroeregnskaber. Til Brug ved Sammenligningen er Tallene for Sukkerroerne derfor formindsket tilsvarende, idet der dog er taget Hensyn til, at Forskellighederne ikke er helt ens for de forskellige Arter af Arbejdet. De øvrige Omregninger er alle betydelig mindre. Mandsarbejdet er saaledes ved Sukkerroerne kun formindsket med ca. 1 pCt. og ved Kartofflerne forøget med ca. 1 pCt.

Angaaende udførlige Oplysninger om det til Grund liggende Materiale henvises til Driftsbureauets Beretning. Her skal kun gøres opmærksom paa, at ved Jordbearbejdningen er den enkelte Afgrøde belastet med første Pløjning og eventuelt Harvning efter Afgrødens Fjernelse. Senere Behandling, indbefattet Nedpløjning af Gødning, er ført paa den følgende Afgrøde. Brakbehandling, bortset fra første Pløjning, er ført med Halvdelen paa den følgende Afgrøde og Halvdelen fordelt paa hele Ager-

Tabel 1. Mandsarbejde i Timer pr. ha.

	Vintersæd	Varsæd	Kornavl i alt	Hundegres- frø	Kartofler	Sukkerroer	Foderroer	Bælg-sæd til Grønfoeder	Lucerne	Græsmark i Omdriften	Vedvarende Græsmarker	Græsmarker i alt	Markbrugget i alt
Alm. Jordbearbejdning	24	20	21	10	43	39	44	29	7	12	2	7	21
Andel i Brak	9	1	3	1	1	1	1	1	1	1	$\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$	2
Gødskning	11	5	6	13	42	37	54	18	3	4	6	$5\frac{1}{4}$	14
Saaning	12	11	11	1	48	13	14	14	1	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	9
Pleje under Væksten	1	2	2	6	75	192	168	3	2	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	30
Høstning og Hjemkørsel	53	47	48	49	321	274	181	53	65	$23\frac{1}{4}$	15	21	68
Tærskning, Rensning o. l.	41	36	38	42	—	—	—	—	—	—	—	—	18
Vedligeh. af Grundforbedring.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Andel i Hestepasning	19	14	16	11	39	47	46	23	11	7	3	6	19
Andel i andre Arbejder	18	18	18	16	10	8	10	13	10	8	8	8	13
Ialt	191	157	166	152	582	614	521	157	103	59	38	52	197

Tabel 2. Hestearbejde i Timer pr. ha.

	Vintersæd	Vaarsæd	Kornavl fald	Hundegras- fald	Kartofler	Sukkerroer	Foderroer	Bælg- sæd til Grønfo- der	Lucerne	Græs- mark i Omdren	Ved- varende Græs- marker	Græs- marker fald	Markbrug- fald
Alm. Jordbearbejdning	50	42	44	21	78	80	83	59	17	25	3	15	42
Andel i Brak	18	2	6	2	2	2	2	2	2	2	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	4
Gødskning	13	5	7	17	52	44	57	27	3	$6\frac{1}{2}$	9	8	17
Saaing	19	19	19	1	40	22	22	23	1	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	13
Pleje under Væksten	1	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$	29	29	28	1	3	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$	6
Hostning og Hjemkørsel	36	32	33	29	104	207	163	52	56	17	$9\frac{1}{2}$	14	49
Tærskning, Rensning o. l.	8	7	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Vedligeh. af Grundforbedring.	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
Andel i Hestepasning	$5\frac{1}{2}$	5	5	5	$4\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{4}$	3	$3\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$
Andel i andre Arbejder													
Ialt	152	114	123	87	311	390	361	170	87	56	27	44	140

marken. Arbejdet med Gødskningen er ført paa den Afgrøde, som Gødningen er udbragt til. Vedligeholdelse af Grundforbedringer er fordelt ligeligt paa hele Arealet. Hestepasningen er delt i Forhold til Hestenes Arbejde. Vedligeholdelse af Bygninger og Inventar, som er medtaget under »andre Arbejder«, er fordelt i Forhold til det Omfang, hvori de er benyttet til de forskellige Afgrøder, og forskelligt andet Arbejde er fordelt i Forhold til Afgrødernes Areal.

Den overordentlig store Forskel i de Krav, som de tre store Hovedgrupper af Afgrøder, Rodfrugter, Korn og Græs, stiller til baade Mands- og Hestearbejde, fremgaar med al ønskelig Tydelighed af Tabellerne og Tavlerne tilligemed de karakteristiske Forskelligheder i Arten af det Arbejde, de enkelte Afgrøder nødvendiggør. Af Mandsarbejde kræver Foderroerne saaledes 3 Gange saa meget pr. ha som Kornavlen og 10 Gange saa meget som Græsmarkerne, medens de af Hestearbejde kræver ligeledes 3 Gange mere end Kornavlen og 8 Gange mere end Græsmarkerne. Ser man paa Sukkerroernes Arbejdsforbrug og for Mandsarbejdets Vedkommende ogsaa paa Kartofflernes, bliver Forskellen endda mere udpræget. Det er dog ogsaa iøjnefaldende, at den for en ikke ringe Del hidrører fra den Slags Arbejder, der, saaledes som ekstra Jordbearbejdning, Gødskning og det store Rensningsarbejde under Afgrødernes Vækst, netop er medvirkende til at gøre Rodfrugtdyrkningen til et saa værdifuldt Led i Sædskiftet, til Gavn ogsaa for de andre Afgrøder. Men selv om Hensyn tages dertil, og selv om Arbejdsforbruget ses ikke i Forhold til Arealet, men i Forhold til Produktionen, er Rodfrugterne dog iflg. Driftsbureauets Undersøgelser de mest arbejdskrævende (jfr. Tidsskriftet, Side 156). Lucernens og navnlig Græsmarkernes iøjnefaldende lave Arbejdsforbrug er derimod, selv naar det maales i Forhold til Produktionen, meget lavt.

Aksel Milthers.

Mindre Meddelelser.

Forsøgslaboratoriets Aarsoversigt over de lovbefalede Smørbedømmelser for 1928. Til Undersøgelse med Hensyn til Vandprocent har der i Aarets Løb været indkaldt 5471 Mærker, som fordeler sig i følgende Grupper:

med under 13,0 pCt. Vand....	217 Mærker eller	3,97 pCt. af alle
-- 13,1—16,0 -- --	5203 -- --	95,10 -- --
-- over 16,0 -- --	51 -- --	0,93 -- --

Gennemsnitsvandprocenten for alle 5471 Mærker i 1928 var 14,45 pCt.

I Aarets Løb har 14 Mejerier mistet Lurmærket paa Grund af daarligt Smør, heraf har 1 mistet det 4 Gange, 1 har mistet det 3 Gange og 3 har mistet det 2 Gange. 8 af dem har ved Aarets Slutning generhvervet det. De 14 Mejerier var alle Fællesmejerier. Ekstraindkaldelser paa Grund af daarligt Smør er sket over for 10 pCt. af Andelsmejerierne og over for 61 pCt. af Fællesmejerierne.

Ved Smørrets Klassificering kommer Fællesmejerierne i Modsætning til Andelsmejerierne overvejende i de mindre gode eller daarlige Grupper; men for den samlede Smørproduktion bliver Betydningen heraf formindsket derved, at kun 15 pCt. af Mejerierne er Fællesmejerier, og kun 7 pCt. af Smørproduktionen hidrører herfra.

94,7 pCt. af alt vort Smør maa betragtes som 1. Klasses og værdigt til Lurmærket, medens 4,7 pCt. maa betragtes som ringe og 0,6 pCt. som daarligt.

Landets Mælke- og Smørproduktion har fortsat været stigende. For 1928 er Mælkeproduktionen beregnet til 4287 Mill. kg, hvilket er 21 pCt. mere end i 1923. Smørproduktionen er beregnet til 166 Mill. kg eller 26 pCt. mere end i 1923. Der udførtes i 1928 ialt 148 Mill. kg, og Hjemmeforbruget maa saaledes have været ca. 18 Mill. kg, omtrent som i de nærmest foregaaende Aar. Hjemmeforbruget udgjorde i 1923 15 pCt. af den samlede Smørproduktion; men efter dennes betydelige

Stigning er Hjemmeforbrugets forholdsvise Andel stadig gaaet ned og var i 1928 kun 11 pCt.

I Beretningen omtales bl. a. nogle Prøvekørsler med Smør, der i Aarene 1926 og 1928 i August Maaned foretoges paa Ruten Odense—Berlin med Kølevogne af forskellig Type og med forskellige Ismængder. Prøvens Resultater fremhævede Nødvendigheden af at benytte gode Vogne med Plads til rigelig Is, og den bedste danske Vogntype viste sig at være særlig fortræffelig til Formaålet. Forsøgslaboratoriet slutter med at udtale, at det derfor er dobbelt beskæmmende at se, at danske Eksportører ofte har sendt Smør til Berlin i almindelige, brune, ikke isolerede Godsvogne.

Udvandringen fra Danmark til oversøiske Lande i 1928. Ifølge »Statistiske Efterretninger« Nr. 6 udvandrede fra Danmark til oversøiske Lande i Aaret 1928 ialt 7699 Personer. Den Forøgelse af Udvandringen, der har fundet Sted i de senere Aar indtil 1927, da der udvandrede 7996 Personer, er dermed afløst af en lille Nedgang. Til Sammenligning anføres, at der i Perioden 1910—13 aarligt udvandrede 8594 Personer, hvoraf 6514 til De forenede Stater. I 1928 rejste 3891 til Kanada og 3089 til De forenede Stater, til begge Lande lidt flere end i 1927. Til Mellemsydamerika rejste derimod i 1928 kun 633 mod 1082 i 1927.

Hele Tilbagegangen falder paa Gruppen voksne Mænd, der efter Livsstilling fordeler sig omtrent som i 1927; 1350 var Landbrugere og 1766 var Arbejdsmænd og Tyende. Efter Fødested var 61 pCt. af de voksne Mænd og 46 pCt. af de voksne Kvinder fra Landdistrikterne.

Slagtingerne paa Eksportslagterierne. Antallet af slagtede Svin var i 1928 5,4 Mill., hvilket er 4 pCt. mere end i 1927. Antal Slagtinger af stort Kvæg og Kalve steg med 15 pCt. til 498000 i 1928. For Spædekælve alene var Stigningen 20 pCt.

Hvordan betaler det danske Landbrug sig?

Af Departementschef *Adolph Jensen*.

Til Besvarelse af dette Spørgsmaal yder det landøkonomiske Driftsbureau's Beretninger et værdifuldt Bidrag. For de 10 Landbrugsaar 1917/18—1926/27 har Bureauet bearbejdet over 5000 Aarsregnskaber fra Landbrug af forskellig Størrelse lige fra smaa Husmandsbrug til de største Gaarde. De paagældende Ejendommers Fordeling efter Landsdele og Størrelse er en saadan, at man med nogenlunde Tryghed kan benytte den til at danne sig et Billede af Landbrugets Driftsforhold i den nævnte Periode, som omfatter baade gode, middelgode og daarligere Aar. Dog maa der tages det Forbehold, at de undersøgte Regnskaber gennemgaaende angaar Ejendomme, som baade med Hensyn til Høstudbytte og Husdyrholdets Størrelse ligger over det normale Niveau. Dette skal vi senere komme tilbage til, naar vi har set, hvordan de Landbrug, hvis Regnskaber er bearbejdede af Driftsbureauet, har betalt sig i den nævnte Periode.

Ligesom Driftsbureauet gør det, vil vi angive de forskellige Regnskabsmomenter udregnede i Kr. pr. Hektar af Landbrugsarealet. Da Prisniveauet i den paagældende Periode imidlertid var stærkt svingende, saaledes at det samme Beløb i Kroner betyder noget forskelligt i hvert af Aarene, er alle Værdibeløb omregnede efter Kronens Købeevne i Januar 1929.

I det følgende vil vi betragte de undersøgte Ejendommers Udbytte, dels fra et samfundsmæssigt og dels fra et privatøkonomisk Synspunkt, og det vil derfor være hensigtsmæssigt paa Forhaand at definere de regnskabsmæssige Begreber, hvormed der opereres.

Ved det samfundsmæssige Udbytte forstaas det, der

bliver til Rest, naar man fra Bruttoudbyttet trækker alle de ved Produktionen forbrugte Værdier, altsaa hvad der er medgaaet til Fodermidler, Saasæd, Gødningstoffer, Vedligeholdelse og Afskrivninger (paa Grund af Slid og Ælde) paa Bygninger, Grundforbedringer og Inventar; endvidere hvad der er medgaaet til Forsikringer, Elektricitet m. m.

Det samfundsmæssige Udbytte (svarende til, hvad man i Industrien benævner »Forædlingsværdien«) indbefatter tre Poster, som paa Landbrugsregnskabet figurerer som Udgiftskonti. Den største af disse Poster er Arbejdsløn, herunder beregnet Arbejdsvederlag til Ejeren og hans Familiemedlemmer for udført legemligt Arbejde samt Driftslederløn til lønnede Bestyrere, Regnskabsførere o. l. Den anden Post er Renterne af hele den i Bedriften anbragte Kapital, altsaa betalte Renter af den laante Kapital og beregnede Renter af den Del af Landbrugskapitalen, der tilhører Ejeren selv. Endelig Beløbet af de paa den faste Ejendom lignede Skatter til Stat og Kommune. Naar disse tre Poster trækkes fra det samfundsmæssige Udbytte, fremkommer en Rest, som udgør Ejeren's Profit efter at alle Omkostninger er afholdt, ogsaa Ejeren's Rentekrav for egen Kapital og Vederlag for hans eget legemlige Arbejde; derimod er der ikke ved Beregningen af Profiten fradraget noget Beløb som Vederlag for Ejeren's personlige Ledelse af Bedriften, idet s a a d a n »Driftslederløn« efter almindelige økonomiske Begreber snarere er at betragte som et Profitmoment end som en Driftsomkostning.

For hvert af de 10 Aar udgjorde det samfundsmæssige Udbytte pr. Hektar følgende Beløb i Nutidskroner:

Samfundsmæssigt Udbytte pr. ha			
1917/18.....	485 Kr.	1922/23.....	408 Kr.
1918/19.....	556 —	1923/24.....	449 —
1919/20.....	453 —	1924/25.....	476 —
1920/21.....	462 —	1925/26.....	349 —
1921/22.....	337 —	1926/27.....	335 —

Den undersøgte Periode var jo en meget bevæget Tid for Landbruget, hvad man allerede faar et Indtryk af ved at betragte den ovenstaaende Talrække. Og dog er Svingningerne i det samfundsmæssige Udbytte naturligvis langt mindre end dem, man finder ved at betragte den privatøkonomiske Profit; hertil skal vi senere komme tilbage.

For alle 10 Aar under eet finder man et gennemsnitligt samfundsmæssigt Udbytte af 431 Kr. pr. Hektar. Dette Gennemsnitstal for den Værdi, der er tilført Nationen ved Dyrkning af en Hektar af de undersøgte Ejendommens Jord, dækker imidlertid over meget store Forskelligheder ikke alene efter Ejendommenes Beliggenhed og Jordens naturlige Bonitet, men særlig efter den anvendte Driftsform. Da nu Forskellen i Driftsform i væsentlig Grad hænger sammen med Brugenes Størrelse, er det af største Interesse at se, hvorledes det samfundsmæssige Udbytte pr. Arealenhed varierer fra de mindste til de største Ejendomme. Et Husmandsbrug drives jo langt mere intensivt end et Gaardmandsbrug og dette atter mere intensivt end en Herregaard. Uden at komme nærmere ind paa de driftstekniske Forskelligheder skal det her kun antydes, at bl. a. de smaa Brugs forholdsvis langt større Husdyrhold medfører saadanne Forskelligheder, at Omsætningen (Bruttoudbyttet) pr. Hektar gennemsnitlig er over dobbelt saa stor paa Ejendomme under 10 ha som paa Ejendomme over 100 ha. For de nedenfor anførte Grupper af Landejendomme er angivet det gennemsnitlige samfundsmæssige Udbytte pr. Hektar:

Samfundsmæssigt Udbytte pr. ha

Ejendomme med indtil 10 ha	616 Kr.
— — 10— 20 —	446 —
— — 20— 30 —	435 —
— — 30— 50 —	401 —
— — 50—100 —	350 —
— — over 100 —	330 —

Hovedinteressen ved disse Tal er den, at de giver et Fingerpeg til Bedømmelse af det vigtige Spørgsmaal om

de nationaløkonomiske Fordele og Mangler ved de forskellige Brugstyper. Man kan maaske være tilbøjelig til at mene, at Tallene ikke alene giver et Fingerpeg, men at de simpelt hen indeholder Problemets Løsning; naar Brugene afkaster des større samfundsmæssigt Udbytte pr. Arealenhed, jo mindre de er, ligger det fristende nær at slutte, at det nationaløkonomiske Ideal er en Udstykning af al Landets Jord til Husmandslokker.

Denne Slutning vilde imidlertid være forhastet. Det vilde være en ensidig Betragtning, om man ved Bedømmelsen alene tog Hensyn til Størrelsen af det samfundsmæssige Udbytte i Forhold til den anvendte Mængde Jord. Eensidig, fordi Jorden jo ikke er den eneste Produktionsfaktor, men kun den ene af de tre: Jord, Kapital og Arbejde. Det er disse tre Faktorer, som i Samvirken frembringer Udbyttet, og da baade Landbrugskapitalens Størrelse og Arbejdsanvendelsen pr. Arealenhed er meget varierende efter Bruges Størrelse, maa man tillige undersøge, i hvilket Forhold de forskellige Brugstyper, samfundsmæssigt set, lønner den i Bedriften anbragte Kapital og det anvendte Arbejde. For at belyse Spørgsmaalet fra alle tre Sider anføres nedenstaaende tre Talrækker, der angiver det samfundsmæssige Udbytte pr. Arealenhed, pr. Kapitalenhed og pr. Arbejdsenhed; for Overskuelighedens Skyld er alle Tallene omregnede til Procenter af Gennemsnittet for alle Ejendomme.

Forholdstal for det samfundsmæssige Udbytte

	pr. Areal- enhed	pr. Kapital- enhed	pr. Arbejds- enhed
Ejendomme med indtil 10 ha.....	143	113	87
— — 10—20 —.....	104	102	97
— — 20—30 —.....	101	101	105
— — 30—50 —.....	93	98	109
— — 50—100 —.....	81	93	111
— — over 100 —.....	77	92	114
Alle Ejendomme.....	100	100	100

Tallene viser, at jo større Ejendommene er, des slettere lønner de gennem det samfundsmæssige Udbytte

Produktionsfaktorerne Jord og Kapital, idet dog de smaa Brugs Overlegenhed er langt mindre med Hensyn til Kapitalen end med Hensyn til Jorden. Hvad Arbejdet angaar, er Bevægelsen i Talrækken den modsatte; jo større Ejendommen er, des større er det samfundsmæssige Udbytte pr. anvendt Arbejdsenhed.

En Kombination af de tre Synspunkter er naturligvis udelukket, fordi Jord, Kapital og Arbejde er uensartede Faktorer, som ikke kan maales indbyrdes. Beregninger som de her anførte kan derfor ikke give Svar paa Spørgsmaalet om, hvilken Brugstype der er den nationaløkonomisk fordelagtigste, men kun Støtte for et Skøn.

Da Spørgsmaalet, naar det drejer sig om Landbrugs-politik i Danmark, tilspidser sig til at angaa Forskellen mellem det samfundsmæssige Udbytte ved Smaabrug og egentlige Storbrug, kan det være nyttigt at betragte Sagen paa den Maade, at man bortser fra Mellemgrupperne og alene undersøger, hvor store Kvanta af hver af de tre Produktionsfaktorer, der udkræves for at frembringe en vis Sum i samfundsmæssigt Udbytte dels i de mindste, dels i de største Brug.

Et samfundsmæssigt Udbytte af 100,000 Kr. aarlig frembringes ved den Driftsform, der anvendes i Husmandsbruget, med et Areal af 162 Hektarer, en Landbrugskapital paa 438,000 Kr. og en Arbejdsanvendelse af 43 Mand. For at frembringe den samme Sum i samfundsmæssigt Udbytte udkræves der ved Herregaardsdrift et Areal af 303 Hektarer og en Kapital paa 563,000 Kr., men kun 32 Mands Arbejde. Uagtet Husmandsbrugets Landbrugskapital pr. Arealenhed er langt større end Herregaardsbrugets, beslaglægger det altsaa en mindre Kapital pr. frembragt Enhed af samfundsmæssigt Udbytte. Dette beror udelukkende paa, at Herregaardsdriften for at frembringe en Enhed af samfundsmæssigt Udbytte beslaglægger et henved dobbelt saa stort Areal som Husmandsbruget og altsaa en i omtrent samme Forhold større Jordkapital (281,000 mod 142,000 Kr. pr. 100,000

Kr. samfundsmæssigt Udbytte). Derimod staar de to Driftstyper omtrent ens med Hensyn til Bygningskapital og Driftskapital pr. frembragt Enhed af samfundsmæssigt Udbytte; Bygningskapitalen er for Husmandsbruget 151,000, for Herregaardene 147,000 Kr., og Driftskapitalen henholdsvis 145,000 og 136,000 Kr., alt pr. 100,000 Kr. samfundsmæssigt Udbytte. — Herregaardenes Arbejdsforbrug er baade pr. Arealenhed og pr. frembragt Enhed af samfundsmæssigt Udbytte mindre end Husmandsbrugets.

Saa betydningsfuldt Spørgsmaalet om Landbrugets samfundsmæssige Udbytte end maa erkendes at være, er det dog for Landmanden som privat Erhvervsdrivende ikke det, der interesserer rent umiddelbart. Som naturligt er, kommer Brugerens Profit her i første Række, og selv om den private Profit udgør en Del af det samfundsmæssige Udbytte, staar disse to Værdier dog ingenlunde i fast Forhold til hinanden.

Vi saa foran, at det gennemsnitlige samfundsmæssige Udbytte af Landbrug af alle Størrelser under eet er beregnet til 431 Kr. pr. Hektar som Middeltal for de 10 Aar. Dette Beløb fordeler sig med 204 Kr. til Arbejds løn, 115 Kr. til Renter, 24 Kr. til Ejendomsskatter, og endelig blev der 88 Kr. tilovers som Ejerens Profit. De tilsvarende Tal for Profitten pr. Hektar for hvert af de 10 Aar var følgende:

Profit pr. ha			
1917/18	163 Kr.	1922/23	77 Kr.
1918/19	207 —	1923/24	128 —
1919/20	123 —	1924/25	149 —
1920/21	94 —	1925/26	÷ 14 —
1921/22	÷ 30 —	1926/27	÷ 18 —

Periodens vekslende Konjunkturer giver sig her et stærkt Udtryk, idet Profitten varierer fra over 200 Kr. pr. Hektar i det bedste Aar til negative Beløb i de daarligste. I de sidstnævnte Aar har de undersøgte Ejen-

domme som Helhed altsaa ikke alene ikke afkastet nogen Profit, men der har, regnskabsmæssigt set, været et Tab at dække. Dette kan være sket paa forskellig Maade; man kan enten udtrykke det saaledes, at Ejeren ikke har faaet fuld Betaling for sit eget og sine Familiemedlemmers Arbejde, eller at han har maattet renoncere paa fuld Forrentning af sin egen Del af Landbrugskapitalen. Profitunderskuddet kan endelig i visse Tilfælde have været saa stort, at Kreditorerne har lidt Tab, hvorimod den lejede Arbejdskraft normalt vil have faaet Dækning efter Arbejdets Markedsværdi, ligesom Stat og Kommune som Ejere af Skatteprioriteten vil have faaet deres Part af Udbyttet ubeskaaret.

For Perioden som Helhed er Tabene i de daarlige Aar blevet udlignede ved de gode Aars store Profit, saaledes at der, som før nævnt, er fremkommet en Gennemsnitsprofit af 88 Kr. pr. Hektar.

Profitten indbefatter to forskellige Momenter, nemlig Driftslederløn for Ejeren personlige Ledelse af Bedriften og den egentlige Driftsherregevinst.

I Landbrugernes Bevidsthed vil disse to Momenter i Almindelighed være sammenblandede, og for at kunne bestemme Størrelsen af Driftsherregevinsten vil det være nødvendigt at gaa ud fra visse Forudsætninger om, hvor stort et Beløb der ved de forskellige Ejendomsstørrelser maa antages at være en rimelig Driftslederløn. Hvor det drejer sig om store Ejendomme, hvor Driftsledelsen hyppigt helt eller dog overvejende er lagt i Hænderne paa lønnede Personer, afgiver det Vederlag, der faktisk ydes for saadan lønnet Driftsledelse, naturligvis et Holdepunkt for Ansættelsen af Ejeren Driftslederløn, naar han styrer Bedriften uden fremmed Hjælp. Men jo mindre Ejendommene er, des vanskeligere bliver Opgaven, fordi det nævnte Holdepunkt svigter i stigende Grad, og ved de mindste Landbrug lader Driftslederlønnen sig i Virkeligheden kun ansætte med stor Vilkaarlighed.

I det landøkonomiske Driftsbureaus Beregninger anvendes ved Ansættelsen af Driftslederlønnen en Skala,

der varierer efter Ejendomsskyldværdien fra 3 til 1 pCt. af Landbrugskapitalen. Hvis man regner med disse Værdier, finder man, at der i aarligt Gennemsnit i Tiaaret 1917/18—1926/27 for alle Ejendomme under eet er oppebaaret en Driftslederløn af 59 Kr. pr. Hektar og en Driftsherregæst af 29 Kr. pr. Hektar. Det sidstnævnte Beløb repræsenterer den Risikopræmie, som Ejerne af de Ejendomme, hvis Regnskaber har været Genstand for Under søgelse, har indkasseret ud over den ansatte Driftslederløn.

Rundt regnet har de paagældende Landbrugeres gennemsnitlige Profit i de sidste 10 Aar altsaa været halvanden Gang saa stor som den Driftslederløn, hvormed der regnes af det landøkonomiske Driftsbureau.

Idet vi nu gaar over til at undersøge Profittens Højde i Landbrug af forskellig Størrelse, er det paa sin Plads at minde om den uhyre Forskel, der bestaar med Hensyn til Driftsmaaden ved de forskellige Brugstyper. Forskellen kan anskueliggøres ved nogle faa Tal, og for ikke at gøre Sagen mere vidtløftig end fornødent, vil vi nøjes med at sammenligne de tre Grupper, Husmandsbrugene (under 10 ha), de middelstore Bøndergaarde (20—30 ha) og de store Gaarde (over 100 ha). Forskellen i Driftsform kan karakteriseres ved Omkostningerne pr. Arealenhed til følgende 4 Poster: 1) Rente af Grundkapitalen (Jord og Bygninger); 2) Rente af Driftskapitalen (Besætning, Inventar og Forraad); 3) Materialeforbrug (Kreaturfoder, Saakorn, Gødning) samt Vedligeholdelse og Amortisation af Bygninger og Inventar m. m.; 4) Arbejdsvederlag. Hvis man for hver af disse Poster sætter Tallet for Husmandsbrug lig 100 og stiller Tallene for middelstore Bøndergaarde og store Gaarde i Forhold hertil, faar man følgende:

	Husmands- brug	Middelstore Bøndergaarde	Store Gaarde
Rente af Grundkapital	100	86	78
Rente af Driftskapital	100	73	50
Materialeforbrug m. m.	100	65	47
Arbejdsvederlag	100	53	45

Paa alle 4 Hovedposter er Omkostningerne pr. Arealenhed mindre for Bøndergaardene end for Husmandsbrugene og atter mindre for de store Gaarde end for Bøndergaardene. Mindst er Forskellen med Hensyn til Grundkapitalen, fordi Jordværdien er nogenlunde ens, saaledes at det kun er de mindre Ejendommies forholdsvis større Bygningsværdi, der gør Udslaget. Paa Posten Driftskapital spiller Kreaturbesætningen Hovedrollen, men iøvrigt er ogsaa Værdien af Maskiner og Redskaber pr. Hektar aftagende med stigende Ejendomsstørrelse. Stærkest viser sig den med stigende Ejendomsstørrelse aftagende Driftsintensitet paa Posterne Materialeforbrug (Kreaturfoder!) og Arbejds løn (mindre Rodfrugtdyrkning og mindre Kreaturrøgt paa de større Ejendomme).

Som Følge af den her antydede Forskel i Driftsintensiteten er Bruttoudbyttet i Kroner pr. Hektar paa de middelstore Bøndergaarde og de store Gaarde kun henholdsvis to Trediedele og Halvdelen af Bruttoudbyttet i Husmandsbrug.

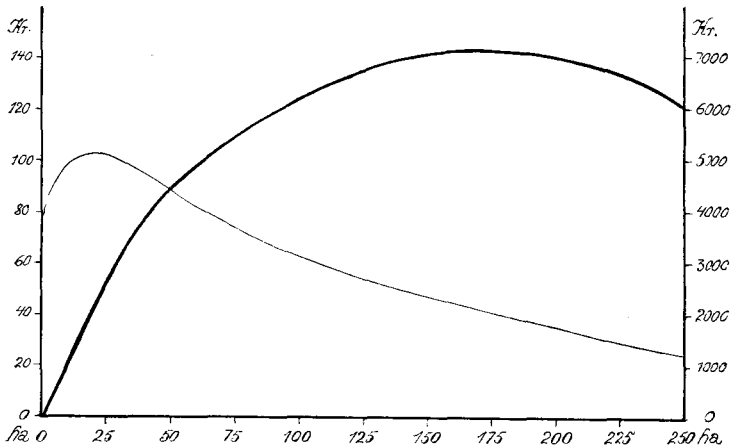
Man kunde nu være tilbøjelig til at vente, at Profitten pr. Arealenhed — ligesom Bruttoudbyttet og det samfundsmæssige Udbytte — vil vise sig jævnt aftagende med stigende Ejendomsstørrelse. Dette er dog ikke Tilfældet. For den 10aarige Periode, vi her behandler, udgjorde den gennemsnitlige Profit pr. Hektar følgende Beløb:

Ejendomme med	Profit pr. ha
indtil 10 ha.....	87 Kr.
10— 20 —.....	102 —
20— 30 —.....	103 —
30— 50 —.....	96 —
50—100 —.....	74 —
over 100 —.....	48 —

Den største Profit pr. Arealenhed afkastede altsaa de smaa og mellemstore Bøndergaarde, medens Profitten fra dette Maksimum aftog ikke alene med stigende, men ogsaa med faldende Ejendomsstørrelse. Den Grænse, ud over hvilken man normalt ikke kan forøge Profitten pr.

Arealenhed ved at anvende mere Kapital og Arbejde, synes at ligge ved den Driftsform, der benyttes ved Brug paa ca. 20 Hektarer, og det danske Smaabrug skulde her-efter, set fra et privatøkonomisk Synspunkt, være for lille.

Paa Grundlag af de ovenfor anførte 6 Gennemsnitstal for Profitten pr. Hektar ved Landbrug af forskellig Størrelse kan man nu danne sig en Forestilling om den Tendens, der behersker Landbrugets Profitafkastning. Denne Tendens er anskueliggjort ved den svagt optrukne Linie i hosstaaende Figur.

Landbrugets Profitafkastning.

Den svagt optrukne Kurve angiver Profitten pr. Hektar (Skalaen til Venstre). Den stærkt optrukne Kurve angiver Profitten pr. Ejendom (Skalaen til Højre).

Det vil ses, at Profitten pr. Hektar er stigende indtil Brug med ca. 20 Hektarer. Mellem ca. 20 og ca. 45 Hektarer aftager Profitten pr. Arealenhed ret stærkt, men derefter bestandig svagere.

Hvis man ved Hjælp af den Række af Værdier for Profitten pr. Hektar, der er anskueliggjort ved den svagt optrukne Kurve, beregner tilsvarende Tal for Profitten pr. Ejendom, finder man en Række, der er indtegnet paa Figuren som den stærkt optrukne Kurve.

Ved Ejendomme paa 5 Hektarer ligger Profitten omkring 450 Kr., hvorefter den stiger, i Begyndelsen ret stærkt, derefter svagere og svagere, indtil Profitten ved Ejendomme paa ca. 175 Hektarer har naaet sit Maksimum, lidt over 7200 Kr. Derefter er Profitten pr. Ejendom aftagende med tiltagende Ejendomsstørrelse. Dette sidste beror paa, at Omkostningerne pr. Arealenhed til lønnen og Driftsledelse (Bestyrerløn, Regnskabsføring o. l.) er stigende med Ejendommenes Størrelse, et Moment, som gør sig særlig kraftigt gældende ved de store Ejendomme. Hvis Ejerne selv varetog hele Driftsledelsen, vilde Profitten pr. Hektar vel være aftagende med Ejendommenes Størrelse, men — som en Undersøgelse har vist — ikke saa stærkt aftagende, at der paa noget Punkt vilde indtræde et Fald i Profitten pr. Ejendom.

Det er en Selvfølge, at Beregninger som de her anførte ikke kan have nogen eksakt Karakter. Man kan naturligvis ikke paa Figuren nøjagtigt aflæse Størrelsen af den Profit, der afkastes ved Drift af Landbrug af den eller den Størrelse; Kurverne kan kun betragtes som en raa Illustration af den Maade, hvorpaa Profitten varierer med Ejendommenes Størrelse ved de Driftsformer, der benyttes af de undersøgte regnskabsførende Landbrug.

Den Gruppe af Ejendomme, for hvilken Beregningerne er mindst sikre, er de store Gaarde, fordi der ikke foreligger Oplysning om, hvorledes Profitafkastningen foreløber inden for Grænserne af denne vidt spændende Gruppe. Det er ovenfor nævnt, at Maksimum af Profit pr. Ejendom efter Beregningen ligger ved Gaarde paa ca. 175 Hektarer, men dette holder kun Stik under den Forudsætning, at Profitten pr. Hektar aftager jævnt. Det er imidlertid ikke udelukket, at f. Eks. den foran omtalte Stigning i Omkostningerne pr. Arealenhed til lønnen og Driftsledelse i nogen Grad koncentrerer sig ved en bestemt Ejendomsstørrelse, og at disse Omkostninger der-

efter ikke forøges synderlig ved stigende Areal. I saa Fald vil Kurven for Profitten pr. Ejendom forløbe paa en anden Maade, end Figuren viser; den vil pludselig synke ret stærkt og derefter atter stige langsomt. Dette vilde betyde, at en vis Størrelsesgruppe af Landejendomme benytter fremmed (lønnet) Hjælp til Driftsledelsen i et Omfang, som kun større Brug er i Stand til at bære økonomisk.

Som foran nævnt varierer den gennemsnitlige Profit pr. Hektar mellem 207 Kr. i det bedste af de 10 Aar (1918—19) og ÷ 30 Kr. i det daarligste (1921—22). Hvis man deler de 10 Aar i to Grupper, omfattende henholdsvis de 5 bedste og de 5 daarligste Aar, finder man, at den gennemsnitlige aarlige Profit var 154 Kr. pr. Hektar i den første Gruppe og 22 Kr. i den anden. Forskellen mellem Profitten pr. Hektar i de 5 bedste og de 5 daarligste Aar var altsaa 132 Kr., d. v. s. at Afgivelsen fra Gennemsnittet 88 Kr. var plus og minus 75 pCt.

Hvis man foretager en tilsvarende Beregning for hver af de 6 Størrelsesgrupper, finder man, at Forskellen mellem Profitten i de gode og daarlige Aar for alle Grupperne laa imellem 120 og 140 Kr. Da den gennemsnitlige Profit imidlertid er meget forskellig for de forskellige Størrelsesgrupper, varierede de procentvise Afgivelser fra Gennemsnittene meget betydeligt, saaledes som det fremgaar af nedenstaaende Tal, der angiver, hvor mange Procent Profitten i de 5 bedste Aar og i de 5 daarligste Aar laa henholdsvis over og under Gennemsnitsprofitten i hele Tiaaret.

Indtil 10 ha.....	±	80 %
10— 20 —.....	±	69 —
20— 30 —.....	±	62 —
30— 50 —.....	±	68 —
50—100 —.....	±	81 —
Over 100 —.....	±	137 —

Tallene viser, at i det paagældende Tiaar har de største Ejendommers Profitafkastning været stærkest paavirket

af saavel gode som slette Konjunkturer, samt at den Ejendomsgruppe, der har haft den mest stabile Profit, er Gruppen med 20—30 Hektarer. De middelstore Bøndergaarde har altsaa ikke alene hævdet deres økonomiske Overlegenhed ved at afkaste den største Profit pr. Hektar, men ogsaa ved — hvad Profitafkastningen angaar — at være mindst følsomme for, hvad de vekslende Tider har ført med sig af baade ondt og godt.

Hermed er dog ikke sagt, at det er Ejerne af de middelstore Bøndergaarde, der mindst mærker Forskellen mellem gode og daarlige Konjunkturer. For at faa Rede paa dette Forhold er det ikke tilstrækkeligt at betragte Profitafkastningen alene, men man maa tage Landbrugernes samlede Indtægter ind i Beregningen.

Bortset fra mulige Indtægter fra andre Kilder end Landbruget, bestaar Landmandens Indtægt af tre Dele: Vederlaget for hans eget og hans Familienmedlemmers Arbejde i Bedriften, Renter af den Del af Landbrugskapitalen, som han selv ejer, og endelig Profitten. Efter de af Driftsbureauet bearbejdede Regnskaber udgjorde Summen af disse tre Poster i aarligt Gennemsnit for alle Ejendomsstørrelser under eet paa det nærmeste 216 Kr. pr. Hektar eller Halvdelen af det samfundsmæssige Udbytte. Gennemsnittet for de 5 bedste og de 5 daarligste Aar var henholdsvis ca. 277 og 154 Kr.

Af de 216 Kr. var omtrent en Trediedel Arbejdsvederlag, en Fjerdedel Rente af egen Kapital og to Femtedele Profit. Men det Forhold, hvori de tre Indtægtsarter fordeles sig, er meget forskelligt for mindre og større Ejendomme. Af den Indtægt, der oppebares af en Husmand, Ejeren af en middelstor Bondegaard og Ejeren af en Gaard med over 100 Hektarer, udgjorde Arbejdsvederlaget henholdsvis 63, 18 og 1 pCt., Rentegodtgørelsen 18, 31 og 37 pCt. og Profitten 19, 51 og 62 pCt. Da nu saavel Arbejdsvederlaget som Rentegodtgørelsen er forholdsvis faste Elementer, er det praktisk talt Profittens Størrelse, der bliver bestemmende for Aarets Indtægtssum,

men da Profittens forholdsmæssige Andel i Indtægtssummen er stigende med Ejendommenes Størrelse, kommer Konjunkturerne til at paavirke den samlede Indtægt des mere jo større Ejendommen er. Dette fremgaar af nedenstaaende Tal, som angiver den gennemsnitlige Indtægt pr. Hektar i de 5 bedste og de 5 daarligste Aar:

Ejendomme med	Gennemsnitlig Indtægt pr. Hektar	
	i de 5 bedste Aar	i de 5 daarligste Aar
indtil 10 ha.....	501 Kr.	406 Kr.
10— 20 —.....	307 —	178 —
20— 30 —.....	266 —	140 —
30— 50 —.....	233 —	108 —
50—100 —.....	184 —	62 —
over 100 —.....	142 —	11 —

Husmænd med 5 Hektarer Jord havde i de 10 Aar en gennemsnitlig Indtægt af knap 2300 Kr., og Gennemsnitsindtægten i de 5 bedste og de 5 daarligste Aar var kun en halv Snes Procent over og under dette Beløb (ca. 2500 og 2100 Kr.). Ejere af Bøndergaarde paa 25 Hektarer havde i Tiaaret en Gennemsnitsindtægt af godt 5000 Kr., i de 5 bedste Aar ca. 6500 Kr. og i de 5 daarligste Aar 3500 Kr., altsaa et Udsving fra Middeltallet paa ca. 30 pCt. For de meget store Gaarde maa en tilsvarende Beregning naturligvis være usikker, da Gruppen med over 100 Hektarer er saa vidt spændende. For Gruppen som Helhed er de 5 bedste og 5 daarligste Aars Udsving fra Tiaars-Gennemsnittet imidlertid ca. 85 pCt., og med dette Udsving vil Ejeren af en Gaard paa 200 Hektarer have haft en Gennemsnitsindtægt af ca. 28,000 Kr. i de 5 bedste Aar, men kun ca. 2000 Kr. i de 5 daarligste.

Vi har i det foregaaende udelukkende beskæftiget os med Resultater, udledede af det Regnskabsmateriale, der staar til Raadighed for det landøkonomiske Driftsbureau. Som allerede nævnt, vedrører de paagældende Regnskaber imidlertid Landbrug, som med Hensyn til Momenter, der er væsentlig bestemmende for Størrelsen af Brutto-

udbyttet, gennemsnitlig ligger en Del over det normale. Man kan derfor ikke uden videre overføre Resultaterne fra de undersøgte Regnskaber paa det samlede Landbrug. Der kan næppe være Tvivl om, at den mere intensive Drift, som kendetegnes ved et større Bruttoudbytte, under iøvrigt lige Forhold i Almindelighed vil resultere i et større Nettoudbytte. Men selv om dette Forhold lod sig udrede med tilstrækkelig Nøjagtighed, maa det yderligere tages i Betragtning, at de Landmænd, der fører saa gode Regnskaber som dem, Driftsbureauet bearbejder, sandsynligvis hører til de dygtigste og mest indsigtfulde, og at de derfor er i Stand til at faa mere ud af Driften end deres mindre fremmelige Kolleger. Paa den anden Side er det en ikke ualmindelig Opfattelse, at det kan være en kostbar Fornøjelse at høre til dem, der gaar i Spidsen for Fremskridtet. Den dygtige, energiske og vovsomme Foregangsmand maa jo ofte dyrt betale Erfaringer, som andre maaske i anden Omgang høster Fordel af.

Hvor meget man skal reducere Udbytte-Tallene fra de undersøgte Regnskaber for at udfinde tilsvarende Gennemsnitstal for samtlige Landbrug, kan derfor kun angives skønsmæssigt. Forskellige Beregninger tyder paa, at Reduktionsfaktoren ligger et Sted mellem 10 og 20 pCt.; fra sagkyndig Side anslaaes den til noget over 10 pCt.; i det følgende er der regnet med 15 pCt.

Vi saa foran, at den gennemsnitlige aarlige Profit pr. Hektar i de 10 Aar efter Driftsbureauets Materiale var 88 Kr. For Landbruget som Helhed kan der derfor i Henhold til det ovenfor anførte maaske regnes med en Gennemsnitsprofit af omtrent 75 Kr. pr. Hektar.

Om en Profitrate af denne Størrelse kan anses for at være tilfredsstillende, eller om den muligvis giver Støtte for den Paastand, der er blevet fremsat, at Landbruget er et Liebhaberierhverv, maa vi lade staa hen. Men i denne Forbindelse maa det erindres, at Landbrugets Profit aldrig vil kunne blive synderlig høj gennem en længere Arrække, idet den reguleres saa at sige auto-

matisk. Saavel gode som daarlige Tider følges jo erfaringsmæssigt tæt i Hælene af Stigning og Fald i Ejendomspriserne. Hvis Landbruget i nogle Aar har afkastet højere Profit end i den forudgaaende Tid, vil en Del af den værende og muligvis af den forventede Profit »gaa i Jorden«. De Ejendomme, der sælges eller udlægges som Arv, faar en forøget Grundkapital at forrente, hvorved Profitten beskæres for de nye Ejere. Og ganske vist vil Ejerne af de Ejendomme, der forbliver paa samme Haand, reelt beholde det høje Udbytte ubeskaaret, men efterhaanden vil ogsaa disse Landbrugere opskrive deres Grundkapital (f. Eks. efter ny Vurdering til Ejendoms skyld), hvorved en Del af Profitten overføres til Ejerens Konto for Renteydelse til sig selv. Det kan saaledes nævnes, at den Opskrivning af Landbrugets Grundkapital (Jord og Bygninger), der foranledigedes ved Ejendoms skyldvurderingen 1920, regnskabsmæssigt gav sig Udtryk i en Forøgelse af Rentekontoen med ca. 20 Kr. pr. Hektar og altsaa en Forminskelse af Profitten med samme Beløb. Med dette i Erindring lyder den pessimistiske Udtalelse, at Danmarks »bærende Erhverv« skulde give saa ringe økonomisk Udbytte, at det kan betegnes som et Liebhaberierhverv, mindre absurd.

Husdyrbruget i 1928

med særligt Henblik paa Kvægbruget og Kvægavlens.

Af Forstander N. Bredkjer.

Det mest iøjnefaldende Træk ved Husdyrbruget i 1928 var den store Produktion, der frembragtes til Trods for vanskelige og slidsomme Vilkaar for Opnaaelsen af en passende Lønsumhed i Landets mange Husdyrhold. Det var ikke lyse Betingelser, der var til Stede. Aaret lignede i saa Henseende sine nærmeste Forgængere. Først mod Slutningen af 1928 viste der sig Tegn, der kunde opfattes som Varsler om, at de sværeste Trængselsaar for Landbruget og dermed ogsaa for Husdyrbruget muligvis var overstaaet. Under noget lysere Forventninger end ved Aarets Begyndelse kunde de, der har med Husdyr at gøre, derfor se det svinde, og dette alene er et ret bemærkelsesværdigt Træk i Aarets Historie.

Husdyrbestandens Størrelse

blev i det væsentlige opretholdt. For Hornkvæget var der en Fremgang paa ca. 3,6 pCt. fra Tællingen i 1927, hvorimod Hesteantallet endnu en Gang gik lidt tilbage, og Svinene aftog med ca. 10 pCt.

Husdyrenes Antal i 1000 Stkr.

Aar	Heste	Hornkvæg		
		Ialt	heraf Køer	Svin
1928	518	3016	1541	3363
1927	525	2913	1514	3731
1926	548	2838	1480	3122

Angaaende Forskydningerne indenfor de enkelte Husdyrgrupper kan følgende fremføres:

Hestene. I Statistisk Departements Meddelelser over Tællingens Hovedresultater siges: »Tællingen 1928 viser, som man maatte vente, Nedgang for de voksne Heste, hvorimod der er nogen Opgang i Antallet af Føl. Men Stigningen i Tillæget af Føl andrager kun ca. 1750, og det samlede Tillæg 20,800 kan endnu paa langt nær dække den naturlige Afgang, der kan beregnes til at have udgjort godt 28,000 eller ca. 35 pCt. mere end Tillæget af Føl, idet der har været en Overskudsindførsel af 1200 Heste og en Nedgang i Hestebestanden paa godt 6000 Stkr.« Selv om der var 29,750 bedækkede Hopper i 1928 mod 25,105 i 1927, forslaaer dette dog næppe til at bringe Balance.

Af særlig Interesse er den Undersøgelse, der ved Tællingen i 1928 blev foretaget over Hestebestandens Aldersforhold, og som kan sammenlignes med en tilsvarende fra 1924. Det viser sig da, at vel er der ikke siden 1924 sket nogen Nedgang i Antallet af Heste i den arbejdsdygtige Alder, men der er nu betydeligt flere gamle Heste og færre unge end i 1924. Antallet af Vallakker over 6 Aar gamle var f. Eks. 160,596 i 1928 mod 141,274 i 1927. De tilsvarende Tal for Hopper over 6 Aar var 178,175 og 158,539 Stkr. Vi er, som Statskonsulent *Aug. Kjær* siger: »paa Vej til at køre med gamle Heste, og den Nedgang, der nu gennem en Række Aar har været i Føl-tillæget, vil bevirke en Nedgang i Antallet af arbejdsdygtige Heste, en Nedgang, som ikke alene maa forventes at blive større i de kommende Aar, men ogsaa maa forventes at øve yderligere Indflydelse paa Hestens Arbejdsevne som Følge af, at Hestenes Gennemsnitsalder gaar i Vejret.«

Hornkvæget. Tyre og Stude gik frem med ialt 12,300 Stkr., Køerne med 26,600 Stkr. og Kvier, der ikke har kælvet, 35,600 Stkr., ligesom Kalvenes Antal forøgedes med ca. 29,000 Stkr.

Hornkvægbestandens Sammensætning og Tilvækst.

	¹⁰ / ₇ 1928	¹⁵ / ₇ 1927	Tilvækst
Tyre	69,057 Stkr.	63,065 Stkr.	9,5 pCt.
Stude	76,497 —	70,212 —	9,0 —
Køer	1,540,676 —	1,514,033 —	1,8 —
Kvier	531,134 —	495,472 —	7,2 —
Kalve	798,808 —	769,854 —	3,8 —
Ialt. . .	3,016,172 Stkr.	2,912,636 Stkr.	3,6 pCt.

Forøgelsen af Kobestanden er altsaa noget mindre end for Hornkvægbestanden som Helhed, men alligevel giver ogsaa dette Aars Tælling Bevis for en stadig fortsat Udvikling af Kvægholdet, der paa Baggrund af de Vanskeligheder, der har været med at fremskaffe et passende økonomisk Udbytte er bemærkelsesværdigt. En saadan stadig Fremgang har de sidste 10 Aar kunnet fremvise, og den er et stærkt Vidnesbyrd om Kvægets usvækkede Betydning ogsaa i det Landbrug, der er fremstaaet efter Verdenskrigens Afslutning.

Tællingsresultaterne for Svinene har altid stor umiddelbar Interesse, dels fordi Svingninger i Bestandens Størrelse lettere og hurtigere kan indtræde, dels paa Grund af det vældige Opsving, Svineholdet har taget i de senere Aar. Toppunktet viser sig foreløbig at være naaet i 1927 med de 3,7 Millioner Svin. At der maatte komme et Tilbageslag, var naturligt efter de Prisforhold, der indtraf efter denne voldsomme Udvikling. Vel er Nedgangen, som før nævnt, ret betydelig, omtrent 10 pCt., men dog næppe svækkende i foruroligende Grad, selvom Avlssvinene er gaaet ned med 12,9 pCt.; thi en Bedring i de økonomiske Produktionsvilkaar vil at dømme efter Erfaringerne fra tidligere Aar hurtigt kunne vende Bladet og give et fornyet Opsving. Svineholdet synes i disse Aar ganske at sprænge Rammer og Grænser for den hidtil gængse Opfattelse af, hvad der danner det naturlige Produktionsgrundlag. Derfor vil der nødvendigvis kunne forekomme betydelige Svingninger i Bestandens Størrelse. Den i dette Aar stedfundne Nedgang er stærkest i Jylland.

Svinebestandens S sammensætning og Tilvækst.

	^{10/7} 1928	^{15/7} 1927	Tilvækst
Orner, 4 Mdr. og derover	18,004 Stkr.	19,670 Stkr.	÷ 8,5 pCt.
Søer, — — —	344,259 —	396,423 —	÷ 13,1 —
Fedesvin, — — —	733,127 —	794,678 —	÷ 7,7 —
Grise under 4 Mdr.	2,267,465 —	2,519,959 —	÷ 10,0 —
Ialt...	3,362,855 Stkr.	3,730,730 Stkr.	÷ 9,9 pCt.

For Faar og Geder og Fjerkræ er ingen Tælling foretaget i 1928.

Ernæring, Pleje og Sundhedstilstand.

Høstudbyttet i 1927 og 1928 afgiver et Grundlag af væsentlig Værdi for en Redegørelse for Produktionsforholdene, og i det følgende fremsættes et Uddrag af Statistisk Departements Opgørelser herover.

Aarligt Høstudbytte i Mill. hkg.

	1928	1927	1924/1928	1919/1923
Korn	35,13	27,54	28,78	24,36
Foderroer ¹⁾	227,96	186,68	198,08	142,34
Halm	55,88	54,66	50,00	32,99
Hø	13,87	20,87	19,18	15,25

¹⁾ Til Foderroer er regnet Gulerødder, Runkelroer, Kaalrabi og Turnips.

Omregnes disse Udbyttetal til Afgrødeenheder (Foderværdien af 100 kg Byg) fremkommer følgende Opgørelse:

Aarligt Høstudbytte i Mill. Afgrødeenheder.

	1928	1927	1924/1928	1919/1923
Korn	32,67	25,57	26,71	22,66
Foderroer.....	24,30	18,94	20,55	15,23
Halm.....	11,18	10,93	10,04	6,60
Hø	5,55	8,35	7,67	6,10
Græs	24,08	22,33	20,61	16,90

Opgørelsen af Høstens Størrelse er imidlertid en vanskelig Sag. Der kan være Anledning til at tage en Række Forbehold. Men selv med dette i Erindring viser ovenstaaende Oversigter dog ret slaaende, at Høsten i 1928 gennemgaaende har givet bedre Betingelser for Hus-

dyrproduktionen end Høsten Aaret forud. Alligevel er der Grund til at bemærke, at Avlen af Foderroer i 1927 ikke naaede Middel for de senere Aar, hvilket ogsaa i Praksis bekræftedes ved, at der i Foraaret 1928 til mangfoldige Kvæghold Landet over kun var smaa Roemængder til Raadighed. Paa samme Maade har den lille Høhøst 1928 ogsaa paavirket Vinterfodringen 1928—29 i nogen Grad. Hertil kan endvidere føjes, at den forholdsvis store Halmmængde fra 1927 viste sig at være noget udrøj at fodre med — og alt i alt gav dette nogle Steder Foderknaphed i April Maaned. Trods Kulde og ringe Græsvækst maatte tidlig Udbinding af Kreaturerne derfor i et betydeligt Antal Landbrug gennemføres, og man tilskyndedes yderligere dertil ved de stigende Kraftfoderpriser.

I Forsommeren 1928 fandt af de foran nævnte Grunde en stærk Udnyttelse af Græsmarkerne Sted, men Sommeren blev ret heldig for Græsvæksten, og Efteraarstiden blev tillige saadan, at Kreaturerne længe kunde være ude paa de i denne Tid ret frodige Græsmarker. Derfor blev Sommerernæringen forholdsvis let at gennemføre tilfredsstillende. De mange vedvarende Græsmarker, som i de senere Aar er fremkommet, gav et godt Udbytte, og Sommeren 1928 har utvivlsomt paa Grund af de forholdsvis gunstige Vækstforhold øget Interessen for Udlæg af saadanne Arealer til Løsdrift.

Sommeren 1928 var iøvrigt ejendommelig ved sin lave Temperatur og sit ublide Vejrlig. De Resultater, Kornhøsten gav, overtraf derfor alle Forventninger, og vakte ikke ringe Forundring. I Modsætning til Kornhøsten 1927 har Kornhøsten i 1928 ydet betydelige Bidrag, ikke blot til Svineproduktionen, men ogsaa til Hornkvægets Underhold i Vinteren 1928—29.

Sundhedstilstanden hos Husdyrene maa i 1928 betegnes som god. Mund- og Klovesygen har sluppet sit Tag denne Gang. Mod Kvægets Tuberkulose indvarsledes der i 1928 en Kamp stærkere end nogen Sinde. Næst efter

Tuberkulosen er det vel nok Kastning og Ufrugtbarheds-sygdommene hos Kvæget, der volder de største Tab, men antagelig er ogsaa en systematisk Bekæmpelse især af Ufrugtbarhedssygdomme i øget Omfang optaget i 1928, thi Forstaaelsen af, at der paa dette Omraade bør gøres noget, er utvivlsomt voksende.

Produktion og Afsætning.

Aaret 1928 slog alle hidtidige Rekorder for Udførsel af Kvægbrugs- og Svineprodukter. Utvivlsomt skyldes dette ikke Bestandens stærke Udvikling alene, men er antagelig ogsaa en Følge af den bedre og fornuftigere Ernæring og Pleje, som trods alle Brøst, der endnu kan paapeges, dog har kendetegnet det danske Husdyrbrugsarbejde i Tiden efter Verdenskrigen. Er der end meget at rette og forbedre endnu, træder der dog frem for den opmærksomme Iagttager og Tilskuer en Række uomstødelige Kendsgerninger og Beviser paa større Produktions-evne og Ydelse end nogen Sinde tidligere. Dette bøder noget paa de af Prisforholdene fremkaldte almindelige Vanskeligheder ved at tilvejebringe en nogenlunde Økonomi. Og er der end dem, der af et hidsende Kapløb lader sig drive udover den rentable Grænse, f. Eks. for Foderets Størrelse, maa dette kun opfattes som de Undertagelser, der altid vil være til Stede.

1928 taler da et stærkt og glædeligt Sprog om Produktionskraft og Produktionsevne hos det danske Husdyrbrug.

Udførsel af indenlandske Husdyrprodukter.

	1928	1927	1926	1925
Smør, Mill. kg	147.7	143.2	132.5	122.7
Ost, —	6,0	5,3	7,0	8,5
Æg, Mill. Snese	39,5	42,2	41,6	40,3
Bacon og Flæsk, Mill. kg.	272.2	256.3	190.2	191.5
Levende Svin, 1000 Stkr.	44,9	37,3	18,1	12,6
Kød, Mill. kg	2,7	1,8	16,2	25,9
Slagteriaffald, Mill. kg	25,7	27,4	23,2	22,1
Lev. Hornkvæg, 1000 Stkr.	255.2	262.7	158,3	81,7
Heste, 1000 Stkr.	5,9	8,7	2,6	11,4

Angaaende Eksportens Fordeling kan nedenstaaende Beregning, hentet fra »Landbrugsraadets Meddelelser«, anføres:

Procentisk Andel i Danmarks Eksport.

	England			Tyskland			Andre Lande		
	1928	1927	1926	1928	1927	1926	1928	1927	1926
Smør	68	70	71	27	28	27	5	2	2
Ost	8	7	6	84	87	91	8	6	3
Æg	72	76	78	27	24	20	1	0	2
Slagteriaffald	19	22	23	70	64	60	11	14	17

Af Flæsk gik de 99 pCt. som sædvanlig til England. Levende Hornkvæg sendtes til Tyskland saa godt som altsammen. Det samme var Tilfældet med Kød, hvorimod der af levende Svin udførtes henimod 70 pCt. til Tyskland, mens de 30 pCt. gik til Italien.

Til foranstaaende Tal maa dog bemærkes, at i de 30 pCt. af vor Smørudførsel, der angives at være sendt til Tyskland, er ligesom i tidligere Aar indbefattet en Del, der er gaaet til Schweiz, Czekoslovakiet og Østrig. Den voksende Betydning, Tyskland efterhaanden har faaet som Marked for danske Husdyrbrugsprodukter, kan ogsaa spores i 1928.

Paa det engelske Marked har den danske Smør-, Æg- og Baconeksport spillet en lignende Rolle som i tidligere Aar. Den procentvise Andel i Englands samlede Indførsel af disse Produkter fremgaar af hosstaaende Oversigt:

	1928	1927	1926	1925
Smør: Mængde	33 pCt.	34 pCt.	33 pCt.	28 pCt.
— : Værdi	36 —	37 —	36 —	32 —
Æg: Mængde	20 —	23 —	25 —	27 —
— : Værdi	25 —	29 —	30 —	33 —
Bacon og Skinker: Mængde	55 —	54 —	42 —	42 —
— - - : Værdi	56 —	54 —	43 —	44 —

Til Trods for, at vor Ægeksport ingenlunde er formindsket synderligt, synes den efterhaanden, hvad Mængde angaar, at indtage en noget mindre dominerende Plads paa det engelske Marked end tidligere. Til Genæld er vor Ægeksport til Tyskland af stigende Betyd-

ning. For Bacon og Skinker viser disse Opgørelser en modsat Bevægelse gennem Aarene end den, der angives for Ægeksperten. — Den Overpris, danske Produkter sædvanlig plejer at hjembringe, er nogenlunde opretholdt i 1928.

Om Udførselsværdien af vor Eksport af Husdyrbrugsprodukter gives i nedenstaaende Tabel en Oversigt.

Udførselsværdien af indenlandske Husdyrprodukter. Mill. Kr.

	1928	1927	1926	1925
Levende Dyr	85,5	92,8	55,0	49,7
Fersk Kød m. m.	482,2	453,6	455,6	581,4
Smør, Fløde, Mælk, Ost	506,7	469,4	454,3	616,0
Æg	84,4	87,8	90,6	123,4
Skind, Huder m. m.	35,8	28,2	24,7	34,9
Tilsammen...	1194,6	1131,8	1080,2	1405,4

Udførselen af andre Landbrugsprodukter, særlig Planteavlprodukter, havde en Værdi af 66,0 Mill. Kr., og der bliver saaledes en samlet Udførselsværdi for Landbruget paa ialt 1260,6 Mill. Kr., hvilket stillet i Forhold til Landets samlede Udførselsværdi, ca. 1541 Mill. Kr., giver til Resultat, at Husdyrbrugsprodukternes Værdi udgør 94,8 pCt. af Landbrugsprodukternes, men 77,5 pCt. af Danmarks samlede Udførselsværdi af indenlandske Varer.

Ved en Betragtning af Udførselsværdierne gennem Aarene maa det erindres, at i alt Fald Tallene før 1925 er stærkt paavirket af Kronekursen.

I overvældende Grad danner Husdyrbrugets Artikler Hovedhjørnестenen i Danmarks Udførsel. Mangehaande nationaløkonomiske Betragtninger kan dette give Anledning til, men der kan næppe herske Uenighed om, at den Udvikling, Husdyrbruget er undergaaet siden de vanskelige Aar i 1917—1919, er forbløffende. Ligesom forud for Verdenskrigen giver Husdyrbruget ogsaa nu om Stunder paa afgørende Vis det danske Landbrug sin særegne Karakter, hvilket træder stærkest frem netop ved en Betragtning af Udførselsværdierne.

Men Medaillen har ogsaa en anden Side. Selv om den

danske Høst danner et Hovedgrundlag for Husdyrbrugets Produktion, maa der en Indførsel af Foderstoffer til. Dens Omfang i 1928 i Sammenligning med tidligere fremgaar af nedenstaaende Oversigt over de betydningsfuldste Foderstoffer.

Indførsel af Foderstoffer til Forbrug. Mill. kg

	1928	1927	1926
Uformalet Korn.....	500,3	436,6	342,4
Majs.....	625,9	835,3	385,3
Oliekager og -mel...	721,6	749,8	712,4
Hvedeklid.....	102,3	89,1	59,6

Hvor meget af det uformalede Korn, Husdyrbruget har udnyttet, lader sig ikke afgøre, men af de ovenfor anførte godt 500 Mill. kg Korn i 1928 er omtrent 420 Mill. kg Rug og Hvede, og det er saaledes en betydelig Part, der kan være indført til Benyttelse udenfor Husdyrbruget.

Værdien af indførte Foderstoffer (÷ Genudførsel) Mill. Kr.

	1928	1927	1926
Uformalet Korn og Bælgsæd.....	195	200	120
Foderstoffer.....	175	142	122

Man kan med Henblik paa den beskedne Kornhøst i 1927 undres noget over, at Majsindførselen er over 200 Mill. kg mindre end i 1927, men da der dette Aar var en usædvanlig stor Indførsel, har der antagelig været ikke ringe Beholdninger til Stede i 1928.

Foruden de indførte Foderstoffer udnyttes i Husdyrbruget nu om Stunder en ret betydelig Oliekagemængde, som er produceret her i Landet. Denne Produktion angives saaledes i 1925 og 1926 ifølge »Statistisk Aarbog« at have været henholdsvis 180 og 193 Mill. kg.

Priser og Noteringer.

Det er selvsagt en vanskelig Opgave i enkelte Tal at anskueliggøre, hvorledes Aarets Prisforhold har artet sig i Sammenligning med tidligere Aar. Baade Produkterne og Raavarerne, der bruges til Fremstillingen. er mange-

artede og afvigende i Kvalitet — hvortil kommer, at Gennemsnitstal slet ikke illustrerer de Svingninger i Prisforholdene, der fremkommer i Løbet af et Aar, og som kan gribe voldsommere ind i det enkelte Husdyrbrugs Økonomi, end et Gennemsnitstal giver Besked om.

Om Prisforholdene for vigtige Sider af Husdyrbrugets Produktion kan ogsaa i Aar hentes Oplysning fra de fortrinlige Opgørelser, der foreligger i »Landbrugsraadets Meddelelser«. Paa Grundlag heraf er nedenstaaende Tabel udarbejdet. Hvor intet andet er angivet, er Priserne Øre pr. kg.

Gennemsnitspriser og Noteringer.

	1928	1927	1926	1909/14
Smør (Kbhv.s Smørnotering) ..	314	301	307	208
Sød Mælk (Mejeriforeningernes Notering ab Mejeri)	15,7	15,3	15,3	9,3
Æg (D. A. Æ.s Notering)	160	162	170	120
Ost (Ostemejeriernes Notering)	84	86	82	57
Flæsk (Andelsslagteriernes Landsnotering, 1. Klasse) ..	137	134	178	97
Slagtekvæg (Kbhv.s Kvægtorv, Unge Køer, lev. V., Middel- klasse)	45	48	46	55
Kælvekøer, Kr. pr. Stk. (Odense Marked, 1. Klasse)	357	399	386	290
Handelsheste, Kr. pr. Stk. (Fynske Landbof.s højeste Notering, Unge Heste)	701	690	693	730
Torvegrise, Kr. pr. Stk. (Køge Marked)	21,50	19	37	—
Byg (Kbhv.s Kornmarked, høje- ste Notering)	19,69	20,19	17,83	13,07
Texas Bomuldsfrøkager (Ø.A.F.s Notering)	22,63	18,82	17,29	14,71
Majs (Kbhv.s Kornmarked, La Plata)	17,78	14,40	14,88	11,27

Denne Opgørelse udviser i store Træk et Prisleje om- trent som i 1927 — dog er Foderstofpriserne 15 à 20 pCt. højere i 1928. Vel er der ogsaa en lille Stigning i Smør- prisen paa 4 pCt., men det forslaar ikke til en Bedring

af Rentabiliteten. Baade for Smør og Flæsk laa Noteringerne i Aarets første Maaneder lavere, men i de sidste Maaneder højere end i 1927. Aarets højeste maanedlige Gennemsnitspris paa Smør faldt i December med 349 Øre. For Flæsk staar Efteraarsmaanederne højest med 154 Øre. Mens Smørpriserne varierer fra 279 Øre den 31. Maj til 364 Øre den 13. Decbr., gør Flæskenoteringen Udslag fra 116 Øre den 16. Januar til 154 Øre i Efteraaret. — Produktionsvilkaarene belyses — omend ikke udtømmende — ved at stille Smør- og Flæskepris i Forhold til Oliekage- og Majspris. Opstillingen taler ikke til Gunst for 1928.

	1928	1927	1926	1909/14
Forholdstal for Smørpris: Oliekagepris..	13,9	16,0	17,8	14,1
Forholdstal for Flæskepris: Majspris....	7,7	9,3	12,0	8,6

Hvis den almindeligt herskende Anskuelse om, at der mindst bør kunne købes 8 kg Majs pr. kg Flæsk, er rigtig, vil ovenstaaende Tal kort og godt fortælle, at Flæskeproduktionen i 1928 har været urentabel. Det maa her erindres, at disse Forholdstal for Flæskeproduktionen giver mere Udtryk for Lønsomheden, end Forholdstallene for Smørproduktionen gør, idet Kornet er langt det betydeligste Foderemne, og Grovfoderet kun spiller en underordnet Rolle.

For Kødproduktionen var Vilkaarene i 1928 som i foregaaende Aar mørke. Det griber betydeligt ind i Kvægbrugets Økonomi, at det er vanskeligt at sælge Udsætterdyrene til nogenlunde rimelige Priser, men det bliver katastrofalt for de Kvægbrug, der specielt er anlagt paa ensidig Kødproduktion ved Fedning. Svingningerne i Priserne kan som i 1928 yderligere forværre Stillingen. thi f. Eks. foregik en Del Indkøb af Græskreaturer i Foraarstiden til forholdsvis høje Priser, mens Afsætningen om Efteraaret skete under Aarets laveste Kødpriser. Det er intet Under, at de Forholdsregler, der tages fra vor store Nabo mod Syd, følges med største Opmærksomhed af Landmændene, især i de Egne, hvor Kødpro-

duktionen fra tidligere Tid har været særlig fremtrædende.

Aaret 1928 har atter understreget, at Kvægopdrættet i al Almindelighed har vanskeligt ved at svare Regning. Ganske særlig er det Tilfældet, hvor Sommerernæringen er baseret paa Agermarkens Afgrøder. I saadanne Landbrug indbyder Erfaringerne fra 1928 som i tidligere Aar til en vel gennemtænkt Driftsplan med Hensyn til Kvægholdet, saa Opdrættets Omfang afpasses efter, hvad der er nødvendigt for Malkekvægbesætningernes Vedligeholdelse. At have stort mere, har næppe været fordelagtigt i 1928 undtagen for de Kvægholdere, der har kunnet sælge Avlsdyr til gode Priser.

Avlsarbejdet m. m.

Det siger sig selv, at Avlsarbejdet indenfor Hesteavl en ikke har haft gode Betingelser at trives under. Det er gode Afsætningsvilkaar og passende Priser, der giver den nødvendige Spore til avlsmæssige Foranstaltninger, men disse Forhold har ikke i synderlig Grad bedret sig i 1928. Der var en lille Overgang midt paa Aaret, hvor Hestepriiserne blussede lidt op til 8 à 900 Kr. for de bedste Heste til Eksport, men Prisen faldt atter, og den af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift ansatte Notering laa ca. 100 Kr. lavere mod Aarets Slutning end i Foraarstiden, nemlig henholdsvis 650 Kr. og 750 Kr. — Paa Dyrskuerne er Fremstillingerne af Heste meget smaa, og omend der fra sagkyndig Side hævdes, at Fremstillingen paa Ungskuet i Skanderborg og Kaa-ringerne i Jylland udviste en Kvalitet saa god som nogen-sinde af Avlsdyr af jydsk Race, saa er dog Indtrykket, man faar af Hesteavlsforholdene Landet over det, at der hersker en vis sløvende Tilstand. Der er forstaaeligt nok kun ringe Humør til at ofre noget paa Avlsarbejdet. I 1927 var der et Par Smaategn fremme om mere Liv i Hesteavlsforeningerne, men dette har ikke rørt sig stærkt

i 1928. Det er lange Ventetider for de Opdrættere, der bevarer Haabet en lysere Tid for Hesteavlsarbejdet.

I Kvægavlen var der mere Liv og Blomstring i 1928. Det mærkedes paa Dyrskuerne Landet over, og der anføres i det følgende nogle Træk herom. I Skanderborg var der til Ungskuet for Jylland anmeldt ialt 632 Stkr. Kvæg eller omtrent som den gennemsnitlige Anmeldelse til de sidste 10 afholdte jyske Ungskuer. Særlig var der en forholdsvis stor Udstilling af røde danske Tyre, og mest Fremgang var der kvalitetsmæssigt at spore indenfor denne Gruppe. — I Henhold til Oplysninger i »Kvægavlen i Jylland 1928« er der ved de lokale Landboforeningers Dyrskuer i Jylland foregaaet følgende Præmiering, som giver et interessant Billede af de enkelte Racers Indflydelse:

Antal præmierede: Tyre	Enkelte Køer	Enkelte Kvier	Samlinger og Familier	
Jydsk Race	1221	412	264	955
Rød dansk Race	896	349	139	450
Korthorns —	710	430	219	358
Hollandsk —	18	1	0	9
Jersey —	2	6	0	3
Andre (Race ikke angivet)	10	2	14	78
Ialt	2857	1200	636	1853

Ved Skuerne for ældre Tyre, der er traadt i Stedet for de tidligere Statsskuer, præmieredes følgende Antal Tyre:

	Individpræmie	Afkomspræmie
Jydsk Race	103	35
Rød dansk Race	73	38
Korthorns —	81	38
Hollandsk —	2	0
Ialt	259	111

Dyrskuevirksomheden paa Fyn kan efter Beretningen fra Fællesledelsen af Kvægavls- og Kontrolforeninger i Fyns Stift opgøres saaledes:

Antal præmierede: Tyre	Enkelte Køer og Kvier	Samlinger og Familier	
Lokalskuerne	455	271	316
Fællesskuet	315	21	41

Af de 315 Tyre paa Fællesskuet præmieredes de 53 for Afkom. De 86 Køer i Samlingerne paa Fællesskuet havde i Gennemsnit følgende smukke Ydelse: 4676 kg Mælk, 4,18 pCt. Fedt og 219 kg Smør.

Paa Sjælland var Anmeldelsen til Dyrskuerne saaledes:

	Tyre	Enkelte Køer og Kvier	Samlinger og Familier
Lokalskuerne.....	721	1247 Stkr.	
Fællesskuet	408	32	41

Af de 408 anmeldte Tyre til Fællesskuet bedømtes der Afkom for 75 ialt.

Paa Lolland-Falster holdtes Fællesskue i Maribo, hvor der præmieredes 108 Tyre og 16 Samlinger af Kvæg.

Det fremgaar af foranstaaende, at det er store og fyldige Kvægudstillinger, der har været ved Aarets Dyrskuer. Det vil føre for vidt her at gaa ind paa en nærmere Omtale af disse mange Kvægudstillinger, men af de fremsatte Udtalelser om Skuerne synes Kvaliteten af de udstillede Dyr at have været saa god som nogensinde. Den ved Statsskuerne's Ophævelse forandrede Maade at foretage Afkomsbedømmelserne paa, synes nu i alle Landsdele at være kommet i et fast Leje ved Landboforeningernes Ordning af dette Forhold.

Kontrollforeningernes Aarsresultater giver et godt Grundlag til Forstaaelse af Kvægbrugets Standpunkt i 1928. Fra de Kontrolberetninger, som foreligger fra de forskellige Landsdele, hidsættes nogle Oversigter, der fortæller om dette:

Kontrollforeningerne 1927—28.

	Antal Foreninger	Besætninger	Køer	G.snitsydelse pr. Ko		
				kg Mælk	pCt. Fedt	kg Smør
Jylland.....	579	16965	235885	3362	3,71	139,2
Sjælland.....	296	8724	120829	3392	3,83	145,0
Fyn og Langeland..	245	8007	89433	3754	3,83	161,0
Lolland-Falster...	84	2104	37430	3179	3,84	136,0
Bornholm.....	30	650	11032	3459	3,87	149,6

Til foranstaaende Tal maa bemærkes, at Antallet af Foreninger kun omfatter saadanne, hvis Regnskaber er medtaget i Aarsberetningerne, og at Antallet af Køer er Aarskøer (Køer i 365 Dage). Der har været flere Foreninger i Gang, flere Medlemmer med og flere Køer kontrolleret ialt. I Forhold til Landsdelenes Koantal ved Kreaturtællingerne har Fyn i 1928 kunnet opvise, at 56,3 pCt. af fynske Malkekøer var under Kontrol. Næst i Rækken kommer Lolland-Falster med 50 pCt., Bornholm 41 pCt., Sjælland 40 pCt. samt Jylland og Samsø med 25,9 pCt. Samsø er muligvis den Del af Landet, der staar højest, nemlig med over 60 pCt. af Køerne under Kontrol.

Mange Køer opnaar nu om Stunder store Udbyttetotal. Fyn har i 1927—28 216 Køer, der har givet 300 kg Smør og derover. Sjælland har 175, Jylland 91 og Bornholm 11 Køer.

For Kvægavlsforeningerne er der gennemgaaende Fremgang at melde i 1928.

	Antal Foreninger	Antal Tyre	Fremgang fra sidste Aar	
			Foreninger	Tyre
Jylland	579	643	+ 11	+ 16
Sjælland	217	270	+ 14	+ 23
Fyn og Langeland .	156	219	+ 7	+ 10
Lolland-Falster . . .	30	36	÷ 4	÷ 8
Bornholm	28	32	+ 1	÷ 1

Det er vistnok især Ejerne af de smaa Kvæghold, der i disse Aar slutter sig sammen om fælles Tyrehold; dette kan i alt Fald paapeges paa Sjælland. Utvivlsomt kan der for 1928 i det hele noteres en voksende Forstaelse af det gode Tyreholds Betydning. Den Mængde Avlsdyrauktioner, som holdes Landet over, og hvor især mangan Enkeltmand skaffer sig gode brugelige Tyre, vidner om noget saadant.

Stambogsføringen er fortsat i det sædvanlige Spor. For den røde danske Malke race udkom saaledes baade en Stambog over Tyre og en Stambog over Køer, ligesom der udkom en Register-Stambog. — Stambogen

over Køer er Bind VIII og omfatter 423 Køer, der har den smukke Gennemsnitsydelse af 4873 kg Mælk, 4,25 pCt. Fedt og 232.3 kg Smør, hvilket er en Fremgang paa 504 kg Mælk, 0,20 pCt. Fedt og 34,3 kg Smør fra den Gennemsnitsydelse, de 267 Køer, der var optaget i 1. Bind, havde.

For den danske Svineavl's Vedkommende kan der ikke i 1928 meldes om særlig nye Foranstaltninger. Der er vel Grund til at antage, at de daarlige Prisorhold for Flæskeproduktionen ikke har virket tilskyndende til og fremmende for det planmæssige Avlsarbejde, men det maa dog siges, at Udstillingerne paa de store Dyrskuer bar Vidne om, at Svineavlerne staa stærkt rustet med et solidt og godt Avlsmateriale. De danske Avlscentre holdes gennemgaaende godt vedlige og afgiver et værdifuldt Grundlag for Fremtidens Avl. Den Opgangsperiode, der i 1929 indtraf for Svineproduktionen, har da ogsaa tilfulde vist, at man fra stedse videre Kredse tyer til Svineavlscentrene, naar nyt Avlsmateriale skal hentes.

Aaret 1928 kan, som før nævnt, ikke betegnes som hørende til de lyse Aar i husdyrbrugsmæssig Henseende. Dog fremkommer der ved en nøjere Analyse af Enkeltheder og Foreteelser saa meget, der er Grund til at glædes over. Husdyrbrug og Husdyravl er i 1928 ledet paa en Maade, der kun kan tydes som et Varsel om, at dette Husdyrhold under blidere Kaar vil kunne udfolde sig produktivt saa stærkt som aldrig før. Dansk Landbrug vil — at dømme efter Husdyrbrugets Historie i Aaret 1928 — endnu i en rum Tid staa som et stærkt husdyrbrukspræget Landbrug.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1928.

I.

Beretning fra Statskonsulent Nic. Hørlyck.

1928 gav mere Arbejde end noget tidligere Aar. noget over 300 Arbejdsdage med tilhørende Hjemmearbejde. Fordelingen af Rejsedage har været som følger:

- 159 Mejeribesøg,
- 213 Ugebedømmelser,
- 49 Bøtteudstillinger,
- 18 Møder,
- 11 Bedømmelser i Ostekontrollen,
 - 8 Smørbedømmelser paa Forsøgslaboratoriet,
 - 1 Bedømmelse ved Forsøgsostninger,
 - 3 provinsielle Mejeriudstillinger,
 - 2 Eksamener paa Mejeriskolerne.

Arbejdet paa Mejerierne har været det sædvanlige, dels efter Tilkaldelse, men især foranlediget af Ugebedømmelser, som i kendelig Grad animerer Mejerierne til at fremstille den finest mulige Smørkvalitet. Kun i enkelte Tilfælde kan det volde Vanskeligheder med at rette Smørfejl, og ikke sjældent synes der i saadanne Perioder at være noget i Vejen med Mejeriets Vand. Der er meget, der tyder paa, at Mejeriernes Vand kan være vekslende, og sker det undtagelsesvis, at Vandet paa en eller anden Maade forurenes, hvilket kan ske, uden at man paa Mejeriet bliver opmærksom derpaa, kan det i høj Grad gaa ud over Smørrets Holdbarhed, og det vil da tage

Tid at faa Vandet rensat, selv om Vandforbruget er stort; men efterhaanden glider Forholdene i Lave.

I øvrigt har Mejerierne samlet Opmærksomheden om to Spørgsmaal, som begge er vigtige: Mælkens Forbedring og Mælkens Afregning.

Hvad Mælkens Forbedring angaar, da er Interessen stærkest for at faa indført Reduktaseprøven, og en smuk Reklame vilde det være, om vi snart kunde meddele: Nu bedømmes al dansk Mælk. Og det vilde ogsaa paa anden Maade blive en Gevinst, idet kun den gode Mælk lader sig behandle økonomisk. Som Forholdene er, maa den gode Mælk staa halv Skade med den daarlige, og uforstaaeligt er det, at Folk med god og velbehandlet Mælk vil finde sig i, at den mindre gode Mælk giver Tab for Mejeriet. Vejen maa synes at være saa lige til: Al Mælk skal være god Mælk, og for at naa dette, er Indførelsen af Reduktaseprøven en god Begyndelse. Der skal naturligvis mere til, men Reduktaseprøven er en naturlig Begyndelse, da Folk i Almindelighed hellere tror paa den end paa almindelige Mælkebedømmelser. Og lad os ikke glemme den gode Reklame: Al Mælk bedømmes ved Reduktase.

Fedtafregningen har fanget Interesse, og det kan heldigvis siges, at der er almindelig Tilfredshed paa de Steder, hvor den gennemføres. Tillige ser det ud til, at Mælken ret hurtigt bliver federe, uden at det er saa let at afgøre hvorfor. Der kan sikkert være flere Grunde, men en enkelt af Grundene synes desværre at være den, at Landmanden fristes til en ret ensidig Fodring med de Oliekager, der har Ord for at kunne hæve Fedtprocenten. Men disse Kager øver en særdeles uheldig Indflydelse paa Smørrets Bygning, der bliver sprød og talgagtig. Smør med denne Bygning er almindeligt forekommende især i Vintertiden, og der er Grund til at skænke denne Sag den største Opmærksomhed, da det ser ud til, at der er virkelig Fare tilstede.

Ugebedømmelserne er nu kommen ind i nogenlunde

fast Form. men ogsaa kun nogenlunde, for saa vidt som alle Eksportører og Foreninger nu efter Overenskomst gennemfører en ugentlig Bedømmelse af Eksportsmørret. Men Overenskomsten gik ud paa, at der skulde gennemføres en Holdbærhedsbedømmelse ugentlig, og det synes enkelte ikke at kunne komme i Gang med. Dog er det vel kun rimeligt, at det maatte gaa saaledes, der skal Tid til alt; og forhaabentlig kommer Ensartetheden i al Almindelighed vel ogsaa ved disse udmærkede Bedømmelser. Men der er særlig Grund til at fremhæve, at man maa naa samme absolut gode Form, som gennem Aarene har kendetegnet Forsøgslaboratoriets Udstillinger, Landets bedste, hvor Smørret henstaar i passende Tid og under passende Temperatur. Først da kan man vente at faa den fulde Nytte af dem. Der er altsaa lang Vej endnu for enkeltes Vedkommende.

Bøtteudstillinger samler vel ikke den samme Interesse som for Aar tilbage, men de er endnu det gode Mødested, hvor der er Lejlighed til at drøfte Dagens Spørgsmaal, og et saadant Mødested kan ikke undværes. Disse Udstillingers Tid er derfor endnu ikke forbi, men fortsættes i det gamle Spor. Der kunde være god Grund til at forny dem noget, særlig i Retning af Forsøgsudstillinger, men der synes ikke at være stor Interesse derfor. Men ogsaa her maa vel Tiden efterhaanden bringe den rette Form, saa man faar fuld Nytte af dem. Maaske er den væsentligste Grund til, at en Fornyelse af Bøtteudstillingerne synes vanskelig, den, at der uddeles Præmier og Diplomer, som naturligvis ikke lader sig forene med Forsøg. Enkelte Steder har man forsøgt til Bedømmelse at medbringe daggammel Kærnemælk, og da overgemt Kærnemælk er en ganske god Norm for det tilsvarende Smørs Holdbarhed, er det muligt, at der ad denne Vej kan hentes værdifulde Oplysninger. I det hele taget er det saaledes, at der ikke skyes Ulejlighed for at naa fremad, og den, der vil følge med, maa følge den daglige Produktion med Opmærksomhed. Der er dog den Van-

skelighed her at notere, at Mejeribestyrelserens Tid, navnlig paa de mindre Mejerier, er saa optaget, at der knapt nok bliver Tid til at følge Syrningen og Smørrets hele Produktion med den Nøjagtighed, som er nødvendig. Den Skik, at Mejeriets Bestyrer skal udfylde en bestemt Plads i det daglige Arbejde, er næppe saa økonomisk, som mange Landmænd synes at mene. Paa store og mellemstore Mejerier er det vel nok sjældent, at Bestyreren finder sig nødsaget til at staa bunden til en fast Plads for Eks. ved Indvejningen; men der kan tillige være Grund til paa mindre Mejerier at overveje, om ikke Bestyreren kan gøre sig mere nyttig ved ikke at være for fast bunden.

II.

Beretning fra Statskonsulent N. Balle.

Atter i det forløbne Aar har jeg haft en Del Forespørgsler vedrørende de nu saa udbredte smaa Motorer med Fordampningskøling og elektrisk Tænding, der jo oftest gaar under Navnet »Landbrugsmotorer«, og som i hvert Fald er billige i Anskaffelse, hurtigt opstillede og lette at passe.

Desværre giver den officielle Statistik ingen Oplysninger om, hvor stort Landbrugets aarlige Forbrug er af disse Motorer, men efter alt at dømme indføres der stadig et meget betydeligt Antal saavel af europæiske som af amerikanske Motorer, og adskillige Hundrede Tusinde Kroner vandrer aarlig ud af Landet til Indkøb af udenlandske Motorer. Paa Forhaand skulde det ikke anses for ugørligt for den danske Industri at optage Konkurrencen, thi gennemgaaende rangerer de fremmede Motorer ikke højt, hverken i konstruktiv eller mekanisk Henseende, og som Helhed er Arbejdet alt andet end Præcisionsarbejde. Naar de alligevel gaar saa godt, som

de unægtelig i Reglen gør, saa skyldes det en nøjagtig Forarbejdning paa gode Specialmaskiner af Stempel og Cylinder. Indkøbsprisen er heller ikke særlig lav, vel mest paa Grund af de store Mellemandleravancer.

For de danske Motorfabrikker, der er i Besiddelse af de fornødne tidssvarende Maskiner, og som vil hellige sig en rationel Seriefabrikation af de i Landbruget mest gangbare Størrelser, skulde Chancerne for at tilbageerobre i hvert Fald en Del af det indenlandske Marked derfor ingenlunde være daarlige, og de vil yderligere bedres, hvis der kan etableres en mere direkte Forbindelse mellem Køber og Sælger og Mellemandleravancen derved formindskes.

Fra Landbrugets Side maa Industriens Forsøg paa at udnytte den omtalte Chance naturligvis mødes med Sympati, og naar Statens Redskabsudvalg i Sommeren 1928 besluttede at afholde en Hovedprøve med Landbrugsmotorer, saa var det ikke alene for at yde Køberne en haardt tiltrængt Vejledning, men ogsaa i Haabet om, at en saadan Prøve vilde blive til Gavn og Støtte for den danske Motorindustri.

Til Prøven indmeldtes 10 forskellige Motorer, men af disse var kun de 4 af dansk Fabrikat, og 2 af disse trak sig endog tilbage forinden Prøven; saa Deltagelsen fra dansk Side var beklageligvis kun ringe.

Prøverne, der bestod i Bremseprøver med en paafølgende mekanisk Undersøgelse, afholdtes sidste Efteraar paa Teknologisk Institut under min Ledelse og gav bl. a. til Resultat, at en af de Motorer, der klarede sig bedst under samtlige Prøver, og som fuldt ud kunde konkurrere med Hensyn til Prisen, var af dansk Fabrikat!

Den udførlige Beretning om disse Prøver er meddelt i Statens Redskabsudvalgs 53. Beretning.

I den forløbne Sommer meddelte Ford Motor Company ret uventet, at Fabrikationen af Traktorer indtil videre var ophørt. — Antagelig har denne Standsning influeret paa Salget, der dalede fra 327 i 1927 til 227 i 1928, men

de noget dyrere Traktorer fik herved en uventet Chance, som straks blev udnyttet. For Tiden er den her i Landet mest solgte Traktor utvivlsomt »International« (alias McCormick), men ogsaa den svenske Munktell Traktor, der er forsynet med en 2 Cyl. 2 Takts Glødehovedmotor, er blevet solgt i ikke ringe Udstrækning, efter at den var blevet underkastet en ret indgaaende Prøve og Undersøgelse af Statens Redskabsudvalg (omtalt i Redskabsudvalgets 51. Beretning). Af nye Traktortyper paa det danske Marked er der i øvrigt kun Grund til at nævne »Wallis« Traktor forhandlet af A/S Massey Harris & Co. Ogsaa denne Traktor, der i den forløbne Sommer blev afprøvet under min Ledelse paa Teknologisk Institut, gjorde et tiltalende Indtryk.

Traktorer af forældet og mer eller mindre umulig Konstruktion og Udførelse spøger stadig, og da jeg har Eksempler paa, at saadanne nærmest værdiløse Maskiner er blevet solgt til meningsløst høje Priser til Landmænd med manglende Indsigt, finder jeg Anledning til at advare mod at foretage saadanne Køb, forinden en paa-lidelig og uinteresseret Fagmands Udtalelser foreligger.

Atter i Aar har jeg været Raadgiver for adskillige Landelektricitetsværker og Foderstofforeninger, hvor Udvidelser forestod, eller hvor gamle Maskiner skulde ombyttes med nye. Desuden har jeg forestaaet Afleveringsprøverne med de nye Anlæg.

Paa særlig Opfordring har jeg projekteret en Drænplov og en Trækanordning fra Traktor til denne. Iøvrigt har min Tid været meget stærkt beslaglagt af Arbejder vedrørende en ny og betydelig forøget Udgave af »Maskinbog for Landmænd«, som jeg har redigeret, og hvoraf jeg har skrevet en væsentlig Del. Herudover har mit skriftlige Arbejde indskrænket sig til nogle mindre Artikler i Blade og Tidsskrifter.

Som de foregaaende Aar har jeg atter i Aar været Leder af og Lærer ved de forskellige Maskinkursus for Landmænd, der afholdes paa Teknologisk Institut, og

ligeledes ved et Motorkursus for Fiskere. Endvidere har jeg holdt Forelæsninger og Eksaminatorier for saavel Landbrugs- som Mejeribrugsstuderende paa Landbohøjskolen.

III.

Beretning fra Statskonsulent Anton Christensen.

I Indberetningerne for de nærmest foregaaende Aar er der gjort opmærksom paa, at Landbruget som Følge af Pengeknaphed holdt tilbage med Maskinanskaffelser; den gode Høst og de noget bedre økonomiske Tider, der karakteriserede Aaret 1928, gav sig Udslag i en livligere Maskinanskaffelse i Landbruget.

Indenfor de egentlige Jordbearbejdningsredskaber er der ikke dukket betydningsfulde Nyheder op, ligesom der ej heller er foregaaet væsentlige Forskydninger. Plovs-kær og Harver interesserer stadig; der udfoldes hæderlige Bestræbelser for at fremstille en Harve, der nogenlunde har Fjedertandskultivatørens gode Egenskaber uden at være behæftet med dens Mangler.

For Radrensere er der stadig levende Interesse saavel blandt Fabrikanter som Brugere. Efter Anmodning fra nogle Landboforeninger iværksatte Statens Redskabsudvalg i Sommeren 1928 en sammenlignende Arbejdsprøve, hvori deltog 34 Radrensere; Prøven afholdtes paa Falster; dens Resultater er offentliggjort i 54. Beretning om Statens Redskabsprøver. Beretningen indeholder ikke alene Omtale af de prøvede Radrensere, men desuden en Vejledning vedrørende Radrensernes Bedømmelse og Anvendelse.

Aaret bragte en ny Blokhakkeskine, konstrueret af Gaardejer *Valdemar Gram*, Store Nustrup; Apparatet er prøvet af Statens Redskabsudvalg og omtalt i 50. Beretning; samme Sted er omtalt den nye Form

af Roehakke »Hjarup« samt Roehøsteren »Lellinge«, der er konstrueret af Forpagter *K. Abel*, Gl. Lellinge, og virker efter et nyt, men meget enkelt Princip. En betydningsfuld landbrugsmaskinel Begivenhed er Fremkomsten af Vædskesprederen »Kartof«, som er konstrueret af Godsejer, Ingeniør *Petrus Vinkel*, Dybvad, og har vakt megen Interesse navnlig i kartoffel- dyrkende Egne. »Kartof« fordeler Vædsken ved Hjælp af en hurtig roterende Skaal, saa der ikke er Fare for Tilstopning.

Vædskesprederen var Genstand for ret indgaaende Prøve af Statens Redskabsudvalg og er omtalt i 49. Beretning. I 48. Beretning, der ogsaa er udsendt i 1928, er omtalt Resultater af Hovedprøver med Høstbindegarn af dansk og udenlandsk Fabrikat. Ved disse Undersøgelser blev det fastslaaet, at det danske Høstbindegarn med Hensyn til Styrke og Brugbarhed kan sidestilles med det udenlandske. Beretningens Resultater har utvivlsomt haft en ikke ringe Betydning i Retning af at øge Interessen for dansk Høstbindegarn.

Efter at Mole-Dræning i flere Aar har været anvendt i England, er der pludselig i Danmark kommen Interesse for denne billige Vandafledningsmetode. Interessen er navnlig vakt ved en indgaaende Afhandling af Professor *Westermann* i Februarheftet af Tidsskrift for Landøkonomi 1928. Ganske vist har Proprietær *H. P. Thorslund*, Tanderup ved Ribe, et Par Aar arbejdet med en af ham konstrueret Drænplov, der er omtalt i Fagpressen, men i 1928 er der for første Gang anvendt Plovdræning forskellige andre Steder i Danmark, f. Eks. i Lammefjordsarealerne paa Sjælland samt paa Herregaardene »Aakjær« og »Rosenholm« i Jylland. Der er indført en hollandsk samt adskillige engelske Drænplove.

Apparater til Transport af Sæd og Hø er i Aarets Løb anskaffet til flere større Gaarde; der anvendes dels Elevatorer og dels Transport ved Luftstrøm; det er navnlig sidstnævnte System, som er udbredt i det forløbne

Aar, efter at der er fremkommen Apparater, som kan transportere hele Neg samt Hø uden at beskadige Afgrøden.

Den i de nærmest foregaaende Aar stærkt opblussende Interesse for Sukkerroerivere synes at have lagt sig lidt, selv om disse Maskiner anvendes flere Steder; der er derimod glædeligvis en voksende Interesse for Redskaber og Maskiner til Rensning af Fodderroer.

Efter som det bliver mere almindeligt at anvende Roer til saa godt som alle Husdyr, er Kravene til Rensning af Rodfrugterne naturligt stegne. Der anvendes fortrinsvis Tørrensere, men man erfarede i Vinteren 1928, da Roerne flere Steder var meget snavsede, at det kan knibe med Rensningen alene i Tremmetromlen, og enkelte gik over til Vaskning.

Interessen for Kunstgødningsspredere er stadig levende; det mærkes paa de mange Forespørgsler og den betydelige Anskaffelse. Opfinderhjernerne er i stadig Virksomhed for at udfinde nye Konstruktioner. Ogsaa danske har været virksomme, og der er nogen Udsigt til, at Landbrugskandidat *J. M. Henriksen*, Strarup ved Kværndrup og Proprietær *D. Villemoes*, Villemoesgaard ved Hjerm, hver for sig har fremstillet en brugelig Gødningsspreder. Den i Gang værende Prøve med Gødningsspredere kan maaske skaffe lidt Klarhed med Hensyn til Vurderingen af de forskellige Spredemaskiner. Iøvrigt er de store Forskelligheder i Kunstgødningernes Konsistens en væsentlig Hindring for Konstruktion og Anvendelse af Spredemaskinerne.

Efter Anmodning fra Landbrugsministeriet var jeg sammen med Forsøgsleder *C. J. Christensen*, Ribe, i Foråret 1928 i England og Holland for at studere Anvendelse af Plovdræning, som jeg siden har beskæftiget mig en Del med.

I Aarets Løb har jeg medvirket ved de fleste Prøver, som er afholdte af Statens Redskabsudvalg. I Marts Maa-

ned holdt jeg, efter Opfordring af den svenske jordbrugstekniske Forening, Foredrag under Landbrugsugen i Stockholm om aktuelle Spørgsmaal vedrørende Maskiner i dansk Landbrug. Ved samme Lejlighed deltog jeg i Forhandlingen om nordisk Samarbejde vedrørende Standardisering af Landbrugsmaskiner. Under den tyske Vandreudstilling i Leipzig var jeg til et Møde med Repræsentanter fra forskellige europæiske Lande for at drøfte Mulighederne for et internationalt Samarbejde paa Standardiseringens Omraade.

Efter Anmodning af Foreningen af danske Landbrugsmaskinfabrikanter besluttede Den danske Standardiseringskommission i April 1928 at nedsætte et Udvalg til Undersøgelse af Mulighederne for Standardisering af Landbrugets Redskaber og Maskiner. Standardiseringskommissionen har valgt mig til Formand for Udvalget, der holdt et orienterende Møde den 7. December.

Jeg har deltaget i de fleste af Landboforeningernes Delegeretmøder samt i adskillige andre Landbomøder; Foredragsvirksomhed, Bistand ved Kursus o. lign. er gaaet omtrent som i de foregaaende Aar; det samme gælder den litterære Virksomhed; foruden Prøveberetninger har jeg affattet nogle Oversigter og Artikler til Fagblade, Tidsskrifter, Aarbøger m. m. Bl. a. har jeg til Udenrigsministeriets Aarvog *Le Danemark* skrevet en Oversigt over Fabrikationen og Anvendelsen af Landbrugsmaskiner i Danmark.

IV.

Beretning fra Statskonsulent Chr. H. Ibsen.

Mit Arbejde i 1928 har nærmest formet sig som i de foregaaende Aar, idet jeg har været optaget udenfor Hjemmet i 298 Dage.

Mejeribesøgene, der som sædvanlig har været Hoved-

arbejdet, har udgjort 272, men derudover har jeg deltaget i Bedømmelsen af Smør 6 Gange ved »Lovbefalede Smørbedømmelser ved Forsøgslaboratoriet«, ved de provinsielle Mejeriudstillinger i Odense og København, ved 49 Bøtteudstillinger i Kredsen og ved 33 Lagerbedømmelser, i Bedømmelsen af Ost ved den provinsielle Mejeriudstilling i Fredericia, ved Forsøgsostestillingen i Nykøbing F. og ved 4 Osteudstillinger i Kredsen, samt i Ostelagerbedømmelserne to Gange i Gl. Roskilde-Kredsen paa henholdsvis 12 og 13 Mejerier, to Gange i Holbæk-Kredsen paa 7 Mejerier, to Gange i Maribo-Kredsen paa 24 Mejerier, to Gange i Præstø-Kredsen paa 10 Mejerier og to Gange i Sorø-Kredsen paa henholdsvis 11 og 10 Mejerier. Endvidere har jeg været indbudt til og deltaget i 37 Møder, hvoriblandt Delegeretmøderne i Dansk Mejeristforening, Sjællandske Landboforeninger, Lolland-Falsterske Landboforeninger, forskellige Mejeriforeninger m. fl. Overtrædelsen af »Pasteuriseringsloven« og »Smørloven« har krævet henholdsvis 4 og 7 Møder. Af Foredrag har jeg holdt 39.

Mejeribesøgene har for den største Del haft sin Aarsag i tilstedeværende Fejl i Smørrets Kvalitet, og i ikke mindre end 21 Tilfælde har Mejerierne staaet i Fare for at miste Retten til Lurmærkets Benyttelse. Lagerbedømmelserne har ligeledes givet Anledning til mange Besøg, idet Mejerierne gennem disse mere end gennem nogen anden Bedømmelse har Lejlighed til at følge Smørrets Kvalitet i Sammenligning med Kvaliteten af andre Mejeriers Eksportsmør hver eneste Uge Aaret igennem. Naar undtages de Steder, hvor Smørret har været surt eller osteurt, konstaterer man gennemgaaende ved disse Besøg paa Mejerierne, at Syrningsforholdene og saavel Syrens som Flødens Syrning er i Orden, men derimod træffer man endnu ofte Transportspande, som paa Grund af deres indvendige ufortinnede og rustne Tilstand ikke burde anvendes til Sødsmæk, og Apparater, hvis Fortinning ikke er helt upaaklagelig. Det har dog navnlig i

de sidste Maaneder i Aaret været galt med det Vand, der haves til Raadighed til Afskylning og til Smørrets Vaskning, og der er vist heller ikke nogen Tvivl om, at der her paa den østlige Øgruppe med det gennemgaaende stærkt jernholdige Vand — navnlig paa de sydlige Øer — bør gøres noget med Hensyn til en Afjerning og Filtre-ring af Vandet. Mange Mejerier har da ogsaa allerede installeret saadanne Anlæg, ligesom en Del har sluttet Kontrakt om en Installering.

Den stærke Fodring med lavprocentiske Oliekager og Soyaskraa bevirkede i den første Del af Aaret et meget fast Smørfedt i Mælken og en sprød Konsistens i Smørret. Jeg har desangaaende haft en Del Henvendelser, men da jeg ikke, hverken gennem private Forsøg eller egne Erfaringer, har kunnet finde andet Middel til Fejlens Afhjælpning end et Tilskud til Malkekøernes Foder af Oliekager, der giver mere smidigt Smørfedt, har mit mundtlige eller skriftlige Svar paa disse Henvendelser alene været dette, at man hos Mælkeproducenterne skulde søge at faa gennemført en Fodring, der med al Hensyn-tagen til Økonomien dog først og fremmest tager Hensyn til Smørkvaliteten.

Som sædvanlig har jeg været tilkaldt mange Steder, hvor man ønskede Raad og Vejledning vedrørende en ny Regnskabsform, Anskaffelse af nye Maskiner og Apparater og Om- eller Nybygninger. Renlighedsregulativet har bevirket, at man paa mange Mejerier har faaet Gulve og Lofter istandsat, og paa de allerfleste Mejerier har man nu faaet de i Regulativet paabudte Haandvaske installeret. Paa eget Initiativ har jeg ligesom tidligere Aar besøgt en Del Mejerier, hvor der var et eller andet, der særligt interesserede.

Mejeriernes Afregningsforhold er nu saa godt som overalt i Orden med Hensyn til Grundlaget for Afregningen, men der er dog mange Steder, hvor man har ønsket Raad vedrørende Ændringer, der skulde tjene til at gøre Afregningen fuldt retfærdig. Mælkebedømmelsen

og Kvalitetsbetalingen af Mælken gaar fremad, men kun smaat, og der findes desværre endnu ikke saa faa Mejerier, hvor man absolut ikke vil have noget med dette Spørgsmaal at gøre, ja endog enkelte, hvor man gaar tilbage fra Mælkebedømmelse og Kvalitetsbetaling til de gamle Folder.

Lagerbedømmelserne har min Tid ikke tilladt mig at følge i ret stort Omfang, endskønt disse Bedømmelser som foran nævnt giver det bedste Billede af vort Eksportsmørs Kvalitet fra Uge til Uge. Bøtteudstillingerne har jeg derimod fulgt, og disse Udstillinger, der er fortsat som i de foregaaende Aar, giver sammen med lokale Osteudstillinger, til hvilke det indsendte Materiale ikke har været særlig stort, som altid ud over de mange faglige Diskussioner Lejlighed for de unge Mejerister til at bedømme og sammenligne Smørret og Osten fra de forskellige Mejerier og til at søge Varekundskaab saavel paa Smørrets som Ostens Omraade.

Ostelagerbedømmelserne har været fortsat i samme udmærkede Spor som hidtil, men i nogle Kredse har de dog den Fejl, at der ud over Bedømmelsen levnes for kort Tid til Drøftelse af eventuelle Fejl ved det bedømte Materiale og andre faglige Spørgsmaal.

Som Fællescensor i Maskinlære har jeg været til Stede ved Afgangsprøverne for Mejerister paa Dalum og Ladelund. Og endvidere deltog jeg med Stipendium fra »Internationalt Mælkeriforbunds danske Afdeling« som Delegeret fra Landbrugsministeriet i Verdensmejerikongressen i England, men da jeg tidligere har givet en Beretning herom i »Tidsskrift for Landøkonomi« (1928, Side 643), skal jeg indskrænke mig til at henvise hertil.

Arbejdet ude har kun givet mig en ringe tilmaalt Tid til Hjemmearbejdet og til at følge med i Mejeribrugets Faglitteratur.

Udkomne Bøger.

Prøve med Forbrændingsmotorer paa Teknologisk Institut 1928. 53. Beretning fra Statens Redskabsudvalg. Afgivet af Dommerudvalget ved *Niels Balle*. 41 Sider. (Aug. Bangs Bogh., (Kbhvn.).

Beretning om Maltbygudstillingen i København 1928. Afgivet af Maltbygudvalget ved dets Sekretær *L. Rasmussen*. 66 Sider og 9 Tavler. (Kbhvn.).

Register-Stambog over Heste af Frederiksborg-Race og svært Halvblod. IV. Ved Statskonsulent *Alfr. L. Søndergaard*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring for Heste af Frederiksborg-Race og svært Halvblod. 113 Sider. (Slagelse).

Register-Stambog over Kvæg af rød dansk Malke race. VI. Tyre: 5393—6545. Køer og Kvier: 1592—1762. Udarbejdet af Konsulent *M. Nielsen*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Udvalg for Stambogsføring og Registrering af rødt dansk Malkekvæg. 340 Sider. (Kbhvn.).

Stambog over Tyre af rød dansk Malke race. XXXIII. Stbg. Nr. 2167—2224. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeninger ved Konsulenterne: *N. Bonde* (Jylland), *Kr. Frydenlund* (Lolland-Falster), *K. A. Jensen* (Bornholm), *L. Hansen Larsen* (Sjælland) og *Jørgen Fr. Pedersen* (Fyn). Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Stambogs- og Registreringsudvalg for rødt dansk Malkekvæg. 112 Sider. (Odense).

Stambog over Køer af rød dansk Malke race. IX. Bind. Nr. 3710—4186. Udarbejdet af de provinsielle Fælleslandboforeninger ved Konsulenterne: *N. Bonde* (Jylland), *Kr. Frydenlund* (Lolland-Falster), *K. A. Jensen* (Bornholm), *L. Hansen Larsen* (Sjælland) og *Jørg. Fr. Pedersen* (Fyn). Samlet og udgivet af De samvirkende danske Landboforeninger ved Kostambogsudvalgets Sekretær. 551 Sider. (Odense).

Anvendelsen af Landbrugsarealet og Kreaturholdet 1928. Udgivet af Det statistiske Departement. 40 Sider. (Statistiske Meddelelser. 4. Række, 82. Bind, 2. Hefte.) (G. B. N. F., Kbhvn.).

Høsten i Danmark i Aaret 1928. Udgivet af Det statistiske Departement. 38 Sider. (Statistiske Meddelelser. 4. Række, 82. Bind. 1. Hefte). (G. B. N. F., Kbhvn.).

Danmarks Erhvervs- og Samfundsliv. En Lærebog i Danmarks Statistik. Af Professor *Jens Warming*. 2. Hefte. 176 Sider. (G. E. C. Gads Forlag, Kbhvn.).

Beretning fra Statens Planteavlssudvalg for 1928—29. Udarbejdet af Statens Planteavlsskontor. 133 Sider. (Kbhvn.).

8de Beretning om Landbrugsraadets Virksomhed 1927. Udarbejdet af Raadets Sekretariat. 258 Sider. (Kbhvn.).

Mindre Meddelelser.

Købmand Jørgen Sørensen og Hustru, Cecilie Sørensen, født Langes Legat. Af dette Legat, der bestyres af Landhusholdningsselskabet, vil der i September Maaned blive uddelt nogle faa Portioner til unge lærvillige Mennesker, der opholder sig paa Landet eller i Stationsbyerne, til videre Uddannelse i deres Fag, ligegyldigt om det er Landmænd, Handlende, Haandværkere — Mænd eller Kvinder.

Ansøgning skrives paa Skema, der faas paa *Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs* Kontor, Vestre Boulevard 34, København V., og maa være tilbagesendt Selskabet inden den 1. August.

Islands Landbrugsstatistik. Landbrugsproduktionen paa Island har paa de fleste Omraader været i Fremgang, siden Husdyrbestanden i 1919 efter en daarlig Høhøst i 1918 var blevet reduceret ret betydeligt. Fremgangen er dog ikke stor, navnlig ikke naar den ses i Forhold til den overordentlig stærke Udvikling, som i de samme Aar har præget Landets anden store Næringsvej, Fiskeriet. Fra Landbrugstællingen i 1927 er Resultaterne meddelt i »Bunaðarskýrslur arið 1927«, udgivet af Islands statistiske Bureau i Reykjavik.

I 1927 fandtes der ca. 600,000 Faar. Tallet er større end i de nærmest foregaaende Aar, men dog stadig mindre end i 1918, da man var naaet op paa et Antal af ca. 645,000. I 1901 var der ca. 482,000 Faar.

Antallet af Geder har været stigende og var i 1927 ca. 2800; heraf fandtes alene i Tingøssyssel paa Nordlandet ca. 2100. For de øvrige Landsdele er Gedeholdet ganske ubetydeligt.

Af Hornkvæg var der i 1927 ca. 29,000, og heraf var ca. 20,000 Køer og drægtige Kvier. I 1901 var der ca. 26,000 Stkr. Hornkvæg, og dette Antal bevaredes, indtil der skete nogen Tilbagegang 1918—19; men derefter er det igen forøget, saaledes at man i 1927 naaede det hidtil største Antal, saafremt man ser bort fra den fjerne Periode, nemlig Begyndelsen af

det 18. Aarhundrede, da Island havde en noget større Hornkvægbestand, end det har nu.

Ogsaa Antallet af Heste har været stigende i de seneste Aar og naaede i 1927 ca. 53,000, det samme Antal som i 1918, medens man i 1901 kun havde ca. 43,000. Af Hestene i 1927 var ca. 21,000 fuldvoksne (4 Vintre eller ældre), og af disse var ca. 15,000 Hopper og 276 Hingste.

Først ved de sidste Tællinger har Hønsene været taget med. Deres Antal var i 1927 ca. 29,000.

I 1915 blev det besluttet at foretage en Opmaaling af de dyrkede Arealer, der anvendtes til Tun, d. v. s. dyrket Græsmark, og til Urtehave. Efter denne nu omtrent afsluttede Undersøgelse var der ca. 23,000 ha dyrket som Tun og ca. 500 ha dyrket med Havesager.

Udbyttet af Tunene, hvor det værdifuldeste Hø avles, var i Aarene lige efter 1900 gennemsnitlig ca. 49 Mill. kg Hø. Efter en fortsat Stigning var det i 1912—16 gennemsnitlig ca. 55 Mill. kg og i 1917 ca. 57 Mill. kg; men derpaa fulgte et meget daarligt Udbytte i 1918 med kun ca. 31 Mill. kg. Ogsaa de 2 følgende Aar var Udbyttet af Tunhø ret lavt, ca. 48 Mill. kg; men i Aarene derefter er der sket en betydelig Forbedring, og Gennemsnitsudbyttet i 1921—25 var ca. 60 Mill. kg, i 1926 var Udbyttet ca. 72 Mill. kg og i 1927 ca. 69 Mill. kg.

En tilsvarende Fremgang har ikke fundet Sted med Hensyn til Udbyttet af Hø fra Udmærkerne, som hovedsagelig udgøres af mindre værdifuld Enghø. Udbyttet varierer fra Aar til Aar med de skiftende Vejrforhold, men væsentlige Fremskridt i Udnyttelsen sker der ikke. Endnu er det dog Udmærkerne, der skaffer den største Del af Vinterfoderet. Opgjort i Hestebyrder var Høudbyttet fra Udmærkerne i 1927 ca. 1,385,000 »Heste«, omtrent som Gennemsnitsudbyttet siden 1901, medens Tunhøet i 1927 optaltes til 864,000 »Heste«.

Høsten af Kartofler var i 1927 usædvanlig stor, ca. 43,000 Tdr. mod ca. 28,000 Tdr. i Gennemsnit i 1922—26. Ogsaa Høsten af Roer var meget stor i 1927, ca. 17,000 Tdr. mod gennemsnitlig ca. 11,000 Tdr. i 1922—26.

Landbrugets Prisforhold i 1928—29. I 23. Meddelelse fra Det landøkonomiske Driftsbureau gives en Oversigt over Priserne paa nogle af de vigtigste Landbrugsprodukter og Produktionsmidler i Finansaaret 1928—29. I følgende Tabel er Priserne i 1928—29 for nogle af de vigtigste Hovedgrupper sammenlignet med Priserne i det foregaaende Aar og med Prisniveauet før Krigen.

Forholdstal for Priser paa Produkter og Produktionsmidler.

	1928—29, naar 1927—28 sættes = 100	Naar 1909—14 sættes = 100	
		1928—29	1927—28
Husdyrprodukter.....	105	137	131
Planteprodukter.....	90	139	154
Landbrugsprodukter ialt ..	102	137	134
Foderstoffer	117	159	136
Kunstgødning	89	99	111
Bygningsomkostninger	96	180	187
Inventar.....	98	155	158

Landbrugets to vigtigste Salgsprodukter er steget i Pris fra 1927—28 til 1928—29, Smør med 4 pCt. og Flæsk med 9 pCt. Betydelig større Stigning har der været for Smaagrise, nemlig 32 pCt. Den samlede Stigning for Husdyrprodukterne er dog kun 5 pCt., idet der for andre Produkter har været nogen Nedgang: for Æg 4 pCt., Heste 5 pCt., de forskellige Klasser af Slagtekvæg 0—9 pCt. og Kælvekøer 9—16 pCt.

For Planteprodukterne tilsammen har der været en Nedgang paa 10 pCt., omtrent svarende til Nedgangen i Kornpriserne alene. For Sukkerroer var Nedgangen 17 pCt., og for Kartoffler (pr. Sælgers Station) reduceredes de høje Priser fra 1927—28 med 26 pCt. Priserne paa Hø og Halm og paa forskellige Frøsorter steg derimod betydeligt.

For Landbrugets Produktionsmidler har der paa flere Omraader været nogen Nedgang, men for Foderstoffer har der derimod været en meget betydelig Stigning paa ialt 17 pCt., hvad der vejer tungt til paa Aarets Regnskaber, naar det erindres, at Indkøbet af Kraftfoder sædvanlig gennemsnitligt udgør omkring en Fjerdedel af Landbrugets Driftsomkostninger.

Sammenlignet med Prisniveauet i Aarene før Krigen er Landbrugsprodukterne tilsammen steget med 37 pCt. For flere vigtige Produkters Vedkommende ligger Prisniveauet dog noget højere, 40—50 pCt. over Førkrigsaaarenes. Dette gælder saaledes baade de fleste Kornsorter, Flæsk og Mælkeriprodukter. For Fedekvæg er der derimod kun en Stigning paa ca. 15 pCt., og for Heste og Udsætterkøer er Prisniveauet endog sænket betydeligt. Kunstgødningspriserne har nu naaet Førkrigs-

niveauet, Kaligødningen dog undtaget; men iøvrigt er Priserne paa Produktionsmidlerne endnu forholdsvis meget høje.

Landbrugsarealet 1928. I nedenstaaende Tabel meddeles Hovedresultaterne fra Opgørelsen af det dyrkede Landbrugsareal den 16. Juli 1928 tillige med de tilsvarende Tal fra de foregaaende 2 Aar.

	1928	1927	1926	Tilvækst fra 1927 til 1928	
	ha	ha	ha	ha	pCt.
Areal benyttet til:					
Korn	1,310,461	1,299,191	1,288,200	11,270	0,9
Rodfrugter	514,175	497,495	481,900	16,680	3,4
Andre Høstafgrøder.	31,622	31,428	28,100	194	0,6
Grønfoder og Græsning	859,839	864,689	866,400	÷ 4,850	÷ 0,6
Brak	72,915	83,959	99,400	÷11,044	÷13,2
Dyrket Areal ialt . .	2,789,012	2,776,762	2,764,000	12,250	0,4

Den betydelige Forøgelse af det dyrkede Areal, Arealet under Plov, som har fundet Sted, skyldes næsten helt og holdent Fremgangen i Jylland, hvor den var ca. 11,700 ha, medens Fremgangen paa Øerne kun var ca. 550 ha. Oversigten viser, at der tillige er sket en fortsat Ændring i Arealbenyttelsen ved Udvidelse af de mest intensivt dyrkede Arealer, Rodfrugt- og Kornarealerne, paa Bekostning af Brakarealerne og Græsmarkerne. Arealet med Rug og Hvede samt graa Havre er gaaet betydeligt tilbage, medens Arealet med Byg, Blandsæd og hvid eller gul Havre har faaet en tilsvarende stærk Forøgelse. Arealet med Fodersukkerroer er for første Gang opgjort særskilt; det var for hele Landet ca. 7,200 ha, deraf $\frac{2}{3}$ paa Øerne.

For Runkelroerne har man undersøgt Udbredelsen af de enkelte Sorter og Stammer. Der benyttes næsten udelukkende Barresstammer, nemlig 98,5 pCt., der fordeler sig saaledes: Sludstrup 30,2 pCt., Strynø 39,3 pCt., Taarøje 11,1 pCt. og andre Barres 17,9 pCt.

Arealet med vedvarende Græs forøgedes fra 1927 til 1928 med ca. 7,800 ha, medens Græsmarker i Omdriften formindskedes med ca. 8,300 ha, og Lucernearealet gik tilbage med ca. 7,700 ha eller ca. 30 pCt.

Oprettelse af mindre Landbrug. I »Statistiske Efterretninger« Nr. 17 gives Oplysning om Oprettelsen af mindre Landbrug i Henhold til Statshusmandslovene samt Jordlovene af 1919. I Finansaaret 1927—28 oprettedes i Henhold til Statshusmandslovene (Lov ^{29/3} 1924 m. fl. Love) 626 nye Brug paa Grundlag af Statslaan paa ialt ca. 9,6 Mill. Kr. — Siden den første Statshusmandslov traadte i Kraft er der paa dette Grundlag ialt oprettet ca. 13,800 Brug. Det samlede Udlaan og Tilskud har andraget 124,6 Mill. Kr. foruden 16,6 Mill. Kr. givet som Til lægs laan til de oprettede Brug.

I Henhold til Jordlovene af 4. Oktober 1919 er der i Aarene 1920—28 oprettet ialt 4095 Brug. Af disse er 1219 oprettet paa tidligere Præstegaardsjord og 2876 paa Jord i offentligt Eje, som for største Delen er afgivet af Len og Stamhuse. Til Supplering af bestaaende Husmandsbrug er der endvidere udstykket ialt 1749 Parceller, deraf 724 af Præstegaardsjord og Resten af Jord i offentligt Eje. Ialt er der i Henhold til disse Love udstykket til mindre Jordbrug ca. 33,000 ha og ydet Byggelaan paa ca. 49 Mill. Kr. — I 1928 oprettedes paa dette Grundlag 270 nye Brug med ca. 2000 ha og ca. 2,4 Mill. Kr. i Byggelaan.

Fodringsforsøg med Svin.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den
6. Februar 1929 af Professor *Johs. Jespersen*.

Hvor et Lands Økonomi er afhængig af dets Husdyrbrug i saa høj Grad som i Danmark, er det af den allerstørste Betydning, at Husdyrbruget, d. v. s. saavel Avlen som Fodringen og Plejen af Dyrene ledes efter rationelle Principper. I denne Forbindelse er der kun Tale om Svinenes Fodring; men selv med denne Begrænsning drejer det sig om en meget vigtig Side af det danske Husdyrbrug.

En Betingelse for, at der kan blive fodret saa økonomisk som muligt, er, at man kender de forskellige Fodermidlers Produktionsværdi. Gør man ikke det, kan man heller ikke fodre rationelt; derfor bliver Fodringsforsøgene af største Betydning for en økonomisk Fodring og saaledes et meget vigtigt Led i Husdyrbrugets Økonomi.

Der er ogsaa i Aarenes Løb udført et meget stort Antal Forsøg med Svin. Først og fremmest bør Docent *N. J. Fjords* Forsøg nævnes. Bortset fra nogle mindre Forsøg begyndte Fjord sine Fodringsforsøg med Svin i 1883—84. Efter Fjords Død 1891 fortsattes de af ham paabegyndte Forsøg under Ledelse af *F. Friis*. I 10., 15., 19., 26., 30. og 42. Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landøkonomiske Forsøgslaboratorium er Resultaterne fra disse Forsøg offentliggjort. Omkring halvfjerde Tusinde Svin — nemlig 3425 — har disse Forsøg omfattet, og følgende Fodermidlers Produktionsværdi er

undersøgt: Mælkeriaffaldsprodukterne Skummetmælk og Valle, Kornsorterne Byg, Hvede, Rug og Majs; endvidere Solsikke-, Hampefrø-, Palme- og Jordnødkager, Rug- og Hvedeklid, Blodbrød og forskellige Slags Melassefoder og endelig Runkelroer, Gulerødder, Turnips, Kaalroer og Kartoffler.

Disse Forsøg har haft den allerstørste Betydning for Gennemførelsen af en rationel Fodring.

En meget omfattende og betydningsfuld Forsøgsvirkosomhed har ligeledes fundet Sted i Sverige. Forsøgene, der er foretaget af Centralanstaltens afdeling for Husdjursskøtsel under Ledelse af *Nils Hansson*, har omfattet flere Fodermidler end de danske Forsøg. Af Fodermidler, som har været undersøgt ved de svenske Forsøg, men ikke ved de danske, kan der være Grund til at nævne: Sød-Mælk, Kærnemælk, Havre, Blandsæd, Ærter, en Del forskellige Klidsorter samt af proteinrige Kraftfodermidler Blodmel, Kødmel, Sildemel, Fiskemel og Hørfrøkager. Desuden er der undersøgt en Del Grovfoder, bl. a. forskellige Grøntfodermidler og Hø.

Ogsaa i andre Lande har der været foretaget Fodringsforsøg med Svin. I Amerika er der udført mange Forsøg, og fra Tyskland foreligger der et ret betydeligt Antal større og mindre Forsøgsberetninger. Der haves desuden en Del Forsøgsresultater fra Storbritannien, Holland, Norge og endnu flere Lande.

Til Trods for, at der saaledes er foretaget mange Forsøg med Svin, er Sagen endnu ikke undersøgt til Bunds. Der benyttes efterhaanden et meget stort Antal Fodermidler, og alene dette kræver mange Forsøg. Men dertil kommer, at de enkelte Fodermidlers Produktionsværdi i ikke ringe Grad er afhængig af det samlede Foders S sammensætning, saa det er ikke altid tilstrækkeligt at undersøge vedkommende Fodermiddel i eet Blandingsforhold, men nødvendigt at prøve det i flere. Ganske særligt for de proteinrige Fodermidler er det meget vanskeligt at angive en Værdi, der kan have Gyldighed i

saavel det ene som det andet Tilfælde. Værdien af disse Fodermidler er nemlig meget forskellig, alt eftersom de opfodres sammen med et Foder, der indeholder tilstrækkeligt Protein uden det proteinrige Fodermiddel, eller de gives som Tilskud til et Foder, der er for proteinfattigt i Forvejen. For disse Fodermidlers Vedkommende er det ikke den rent kaloriemæssige Værdi, der er afgørende. I mange Tilfælde er det mere den særlige Værdi, som de har i Kraft af deres høje Proteinindhold, man er interesseret i at faa Oplysninger om.

Til det ovenfor nævnte — at det kan blive nødvendigt at undersøge de enkelte Fodermidler i forskellige Blandingsforhold, fordi de kan have en forskellig Værdi — kan man ganske vist sige, at det kun gælder, naar der er visse Fejl i det samlede Foders Sammensætning. Sørges der blot for, at Foderet som Helhed er sammensat saaledes, at de forskellige Næringsstoffer er til Stede i Optimumsmængde, vil 1 kg Byg, 1 kg Majs o. s. v. altid have den samme Foderværdi. Der ses her bort fra, at Grisenes Udnytningssevne kan være forskellig. Det kan derfor se saa tilforladeligt ud, naar der gøres gældende, at Fodringsforsøgenes Opgave er at konstatere de forskellige Fodermidlers Værdi netop under saadanne Forhold, og at man egentlig kun kan bruge Resultaterne fra Forsøg, hvor dette har været Tilfældet. Det er ogsaa givet, at man af alle Kræfter saa vidt muligt bør stile efter at foretage Forsøgene paa den Maade, men førend vi ved, hvor mange Gram Protein, der giver den bedste Tilvækst, og hvor mange Gram Mineralstof af de forskellige Askebestanddele, der kræves, kan man ikke foretage en saadan Regulering, og uden Forsøg faar man ikke Oplysninger herom. Man er nødt til at foretage Forsøg med et Foder, hvori der er for lidt Protein, og med et Foder, der indeholder tilstrækkeligt, for at faa konstateret, hvor meget der kræves, og er Proteinstofferne i de forskellige Fodermidler af en forskellig biologisk Værdi, bliver det nødvendigt at prøve sig frem

med forskellige Fodermidler for at konstatere, hvor Optimum ligger for saavel det ene som det andet Foder. Man bliver nødt til at undersøge de forskellige Fodermidler i forskellige Blandingsforhold og saa angive Værdien med det bestemte Forbehold, at den kun gælder for saa vidt nævnte Fodermiddel opfodres sammen med de og de Fodermidler, i hvert Fald i Blandinger, som ikke afviger stærkt fra den, der har været brugt ved Forsøget.

Selvfølgelig maa man ikke stille Sagen paa Spidsen og f. Eks. mene, at Roer har en helt anden Værdi, naar de opfodres sammen med Byg, end naar de opfodres sammen med Hvede. Det gælder her som alle Vegne om at finde den gyldne Middelvej. Paa den anden Side kan det heller ikke nytte at se bort fra, at en meget væsentlig Del af Aarsagen til, at man stadig er nødt til at være meget reserveret i sine Udtalelser om snart det ene, snart det andet Fodermiddel, ligger i, at det i mange Tilfælde er overordentlig vanskeligt at foretage holdbare Beregninger for et Fodermiddel, det er Hensigten at bruge i en Foderblanding¹⁾, som er væsentlig forskellig fra den, der har været brugt ved Forsøget. Dette gælder særlig for de proteinrige Fodermidler, og faar man først Forholdet nærmere undersøgt, vil det muligvis ogsaa vise sig at gælde for Fodermidler, der enten er meget fattige eller meget rige paa bestemte Vitaminer, eventuelt visse Fedtstoffer o. s. v.

At der ogsaa er andre Grunde til, at det kan være vanskeligt at finde Forsøgsresultater, der kan bruges ved Vurderingen af et eller andet Fodermiddels Værdi til Slagterisvin, skal ikke nægtes. Udenlandske Forsøg er saaledes ofte gennemført med Svin af andre Racer og Typer end de, vi bruger. I en Masse Tilfælde er der

¹⁾ Udtrykket »Foderblanding« tages her i omfattende Betydning, idet der ved Foderblanding tænkes paa det samlede Foders Sammensætning og ikke — som ret hyppigt — paa en eller anden fabrikmæssig fremstillet Blanding.

Tale om Grise af helt anden Vægt, og saa er det næsten umuligt at overføre Resultaterne paa danske Forhold. Har Grisene saaledes ved Forsøgets Begyndelse været en Del tungere, end de i Almindelighed er her i Landet ved Fravænningsen, kommer den Periode af Fedningstiden, hvor Foderforbruget pr. kg Tilvækst er lavest, ikke med, og man kommer nemt til at undervurdere det undersøgte Fodermiddel. Har Grisene ved Forsøgets Afslutning været over 90—100 kg, kan man heller ikke bruge Resultaterne, med mindre der foreligger udførlige Hovedtabeller.

Skal Forsøgene bruges til en Vurdering af den rent økonomiske Side af Sagen, er det heller ikke altid tilstrækkeligt at faa konstateret, at et Fodermiddel kan give en tilfredsstillende Tilvækst; i mange Tilfælde vil det være af mindst lige saa stor Betydning at faa undersøgt, i hvilken Mængde det bruges med størst Fordel. Det er f. Eks. ikke altid givet, at den største Tilvækst giver det bedste økonomiske Udbytte.

Tilbage er endelig et Forhold, som danske Svineholdere er særlig interesseret i. Det nytter kun lidt, at dette eller hint Fodermiddel giver en god Tilvækst og et lavt Foderforbrug, naar man ikke kan være sikker paa, at det ogsaa giver godt Flæsk. Saa snart man vil undersøge et nyt Fodermiddel — særlig naar man lader det indgaa i Foderet i stigende Mængder — eller man bruger et eller andet Fodermiddel i kendeligt større Mængder end ved tidligere Forsøg, er man derfor nødt til at undersøge vedkommende Fodermiddels Indflydelse paa Flæsket, samtidig med at Produktionsværdien bestemmes.

Til en Begyndelse var man ganske naturligt ikke klar over, hvor vanskeligt det kan være at faa et rigtigt og tilstrækkeligt udtømmende Svar paa de Spørgsmaal, man gennem Forsøg ønskede Oplysninger om. Man troede, Sagen var lige til. Dette faar man et tydeligt Indtryk af ved at se paa de Fodringsforsøg, der gennemførtes for 100—150 Aar siden. Som Eksempel herpaa vil jeg an-

føre et Forsøg, der er udført paa den danske Veterinærskole og omtalt i *E. Viborgs* »Vejledning til Svinets Behandling«. Det var Spørgsmaalet, om den sure Bærme feder lige saa godt som den friske, man ønskede besvaret, og Viborg beskriver Forsøget herom paa følgende Maade: »Tvende halvaarige Sviin bleve i 11 Dage fodrede med suur Bærme. De aade i den Tid 184 Pot. eller 1 Td. 40 Pot. Det var ved Sult man bragte dem til at æde den sure Bærme. Først efter 4 til 5 Dage begyndte de at æde den, og i de sidste Dage aade de 32 Potter daglig. Det ene aad ikke saa godt som det andet. Man vejede dem saavel før, som efter at man begyndte denne Fodring, og fandt, at Svinet, som aad godt, havde tabt 1 Pd. i Vægten, og det andet derimod 5 Pd.«

Viborg følger ingen Kommentarer til denne Redegørelse, saa Læserne maa nærmest have faaet den Opfattelse, at den sure Bærme snarere formindsker end forøger Vægten. Forsøget omtales første Gang i 1. Udgave af »Vejledning til Svinets Behandling som Huusdyr«, der er dateret d. 9. Octob. 1803, og da det gengives ordret i en Udgave, der er udsendt 1836 af *Carl Viborg*, har man sandsynligvis ikke ment, at der rent forsøgsteknisk var noget at indvende imod dette Forsøg.

I Modsætning til den Slags Undersøgelser er *Fjords* Forsøg gennemført paa et virkeligt rationelt forsøgsmæssigt Grundlag. Fjord arbejdede først og fremmest paa at bestemme de enkelte Fodermidlers indbyrdes Værdi, paa at bestemme, hvilken Foderværdi Hvede har i Forhold til Byg, Rug i Forhold til Byg eller Hvede, Skummetmælk i Forhold til Korn o. s. v. Forholdet er imidlertid — som lige nævnt — mere indviklet, end det paa Forhaand kan se ud til. Det har Fjord ganske sikkert ogsaa regnet med, da han tog fat paa Forsøgene. Han betoner nemlig i 10. Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg (Side 7), at Formaalet med de i denne Beretning omtalte Forsøg har været at kaste Lys over det indbyr-

des Forhold mellem Værdien af enkelte af de Foderstoffer, der benyttes som Svinefoder, men derimod ikke at skaffe Materiale til Vejledning af, om den ene eller den anden Foderblanding giver det bedste økonomiske Resultat.

Til en Begyndelse var man ogsaa ganske simpelt hen nødt til at nøjes med en grovere Orientering og regne med, at den Værdi, der var fastslaaet i een Foderblanding, i det store og hele ogsaa kunde gælde i andre Foderblandinger. Det var der den Gang saa meget større Grund til at tro, eftersom man endnu ikke var klar over den overordentlig store Betydning, Mineralstofferne og Vitaminerne har for Foderets Produktionsværdi, og Kendskabet til Proteinoptimum var den Gang endnu ringere, end det er for Øjeblikket, saa Landmændene kunde ikke tage Hensyn hertil ved S sammensætningen af Svinenes Foder. Resultatet af de Fjordske Forsøg blev da ogsaa, at den ved disse Forsøg konstaterede Produktionsværdi blev brugt i alle Tilfælde, uanset det samlede Foders S sammensætning.

I Tidens Løb har Forholdene imidlertid ændret sig en Del. Blandt andet forlanges der nu til Dags en hurtigere Tilvækst end tidligere, hvilket har haft til Følge, at man efterhaanden er blevet mere og mere interesseret i det samlede Foders S sammensætning, idet man er blevet klar over, at Tilvækstens Størrelse i væsentlig Grad bestemmes heraf. Man er ogsaa blevet mere overbevist om, at Foderets Udnyttning kan være meget forskellig alt efter det samlede Foders S sammensætning. Skal der opnaas den størst mulige Tilvækst af en vis Mængde Næringsenheder, f. Eks. en vis Mængde Kalorier, er det ganske nødvendigt, at det samlede Foder indeholder en passende Mængde Protein, en passende Mængde Mineralstoffer o. s. v. Og dette — i Forbindelse med endnu flere Forhold — gør, at man nu til Dags ikke blot spørger om Hvedens Foderværdi i Forhold til Byggens, Rugens i Forhold til Hvedens o. s. v., men mindst lige saa meget

om, hvorledes det samlede Foder skal sammensættes, for at Tilvæksten kan blive tilstrækkelig stor, og for at man kan være i Stand til at producere 1 kg Tilvækst paa et forholdsvis lille Foder.

Alle disse Forhold gjorde, at det efterhaanden blev ganske nødvendigt at faa nye Fodringsforsøg, og Ønsket om at faa de af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles landøkonomiske Forsøgslaboratorium udførte Fodringsforsøg med Svin udvidet blev ganske naturligt stærkere og stærkere, og efter at De samvirkende danske Andels-Svineslagterier havde givet Tilsagn om at støtte Forsøgene med betydelige Tilskud og ved samme Lejlighed var blevet direkte Part i Sagen, blev der i Sommeren 1927 taget fat paa en saadan Udvidelse. Man besluttede at begynde med

Skummetmælk.

Skummetmælk er nemlig et Foder, der interesserer danske Svineholdere forholdsvis stærkt. Der raades over meget store Mængder, som ikke kan udnyttes paa anden Maade end ved Opfodring til Svinene, og det har været en meget udbredt Antagelse, at Skummetmælk er et særlig godt Foder til Svin.

Da Skummetmælken bruges som et Slags Proteintilskudsfoder, idet den gives som Tilskud til et Foder, der i Forvejen er for proteinfattigt og i mange Tilfælde ogsaa i andre Henseender for ensidigt til at give en tilfredsstillende Tilvækst, iværksatte man Forsøget paa den Maade, at der gaves stigende Mængder Skummetmælk til et Foder, der bestod af Korn ($\frac{1}{2}$ Byg og $\frac{1}{2}$ Majs). Meningen var at undersøge hvor meget Skummetmælk, der giver den bedste Tilvækst, og samtidig — og det var ikke det mindst vigtige — undersøge med hvor lidt Mælk, man kunde klare sig og alligevel faa en tilfredsstillende Tilvækst. Der er intet i Vejen for, at man undertiden staar sig ved at nøjes med en lidt langsommere Fedning mod at spare en Del Mælk, thi mange Svineholdere har

snarere for lidt end for meget Mælk, og for disse er det ikke altid fordelagtigt at stile efter den største Tilvækst.

Forsøgene er udført paa Faurholm paa Sjælland, Grauballegaard i Jylland og Dalum Landbrugsskole paa Fyn efter følgende

Forsøgsplan.

Hold 1 har faaet 0 kg Mælk for hvert kg Korn.

— 2	—	$\frac{1}{2}$	—	—
— 3	—	1	—	—
— 4	—	$1\frac{1}{2}$	—	—
— 5	—	2	—	—

Tages alle 3 Gaarde under et, har der været 60 Grise i hvert Hold, og Holdinddelingen er foretaget paa den Maade, at Grisene i de forskellige Hold havde samme Gennemsnitsvægt ved Forsøgets Begyndelse, og at der saa vidt muligt var samme Antal So- og Galtegrise i hvert Hold.

Forsøgets Forløb og Resultat.

Et Overblik over Foderforbruget i den egentlige Forsøgstid, der begyndte efter en Forberedelses- og en Overgangsperiode hver paa 14 Dage, faas i

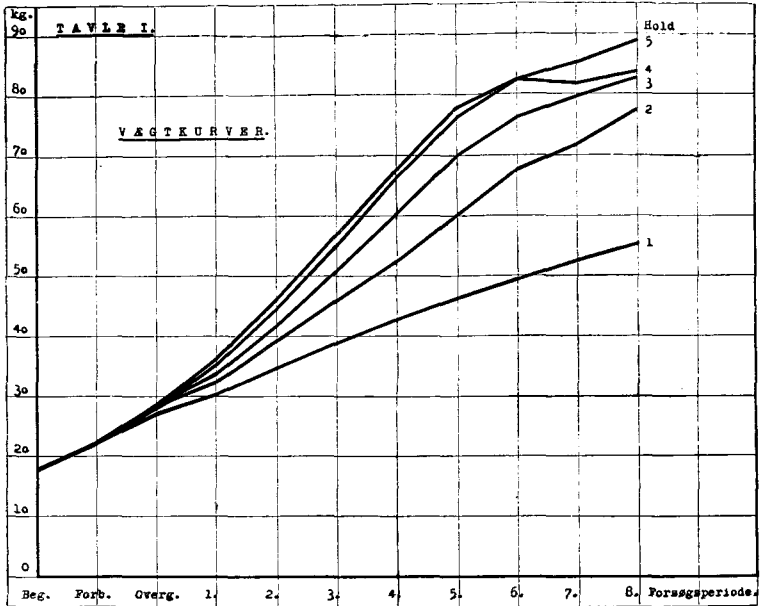
Tabel I. Gennemsnit pr. Dyr.

Hold Nr.	kg Mælk pr. kg Korn	Antal Foderdage	Fortæret Foder			
			Skm. Mælk kg	Byg kg	Majs kg	F. E. Ialt
1	0	148	0	113	113	232
2	$\frac{1}{2}$	123	119	119	119	264
3	1	97	197	99	99	236
4	$1\frac{1}{2}$	87	276	92	92	235
5	2	86	353	88	88	240

Der er regnet med 1 kg Byg, 0,95 kg Majs og 6 kg Skummetmælk til 1 F. E.

Om Forsøgsdyrenes Vækst danner man sig bedst et Billede ved at se paa

Tavle I.

Forsøget er ikke sluttet efter Udgangen af 8. Forsøgsperiode, men Kurverne, der angiver Vægten, kan efter den Tid ikke bruges til Sammenligning. De kan kun sammenlignes, saa længe alle Grise i vedkommende Hold er til Stede, for Hold 4 og 5 saaledes kun til Udgangen af 5. Forsøgsperiode. Afgang af Grise markeres paa Tavlen tydeligt ved et Knæk paa den Kurve, der angiver Grisenes Vægt.

Et mere præcist Udtryk for Skummetmælkens Virkning faas ved at betragte Tilvæksten og Foderforbruget. Tallene herfor findes i Tabel II.

I disse Beregninger er Forberedelses- og Overgangsperioden ikke medregnet. For Hold 2, 3, 4 og 5 gælder Tallene fra 1. Forsøgsperiodes Begyndelse til Forsøget sluttet, d. v. s. naar alle Grise er leveret paa Slagteriet

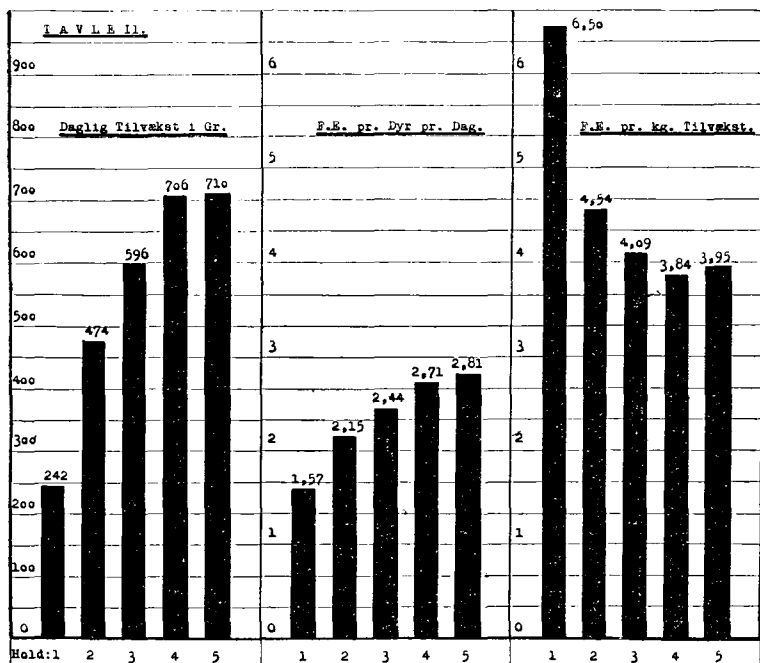
Tabel II.

Hold Nr.	kg Mælk pr. kg Korn	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. Dyr pr. Dag	F. E. pr. kg Tilvækst
1	0	242	1,57	6,50
2	1/2	474	2,15	4,54
3	1	596	2,44	4,09
4	1 1/2	706	2,71	3,84
5	2	710	2,81	3,95

ved en Vægt af 86—100 kg. Grisene fra Hold 1 gik derimod ud af Forsøget ved Slutningen af 11. Forsøgsperiode med en Gennemsnitsvægt af 61,6 kg. De var paa dette Tidspunkt 235 Dage gamle, og det var givet, at Tilvæksten aldrig vilde blive tilfredsstillende paa dette Foder.

Et hurtigt Overblik over Tilvækst og Foderforbrug faas ligeledes af den grafiske Fremstilling paa

Tavle II.

Dyrene, der har faaet Skummetmælk, har altsaa haft en større Tilvækst end de, der ingen Mælk har faaet. Efter disse Forsøg har der været den største Tilvækst, naar der er givet 2 kg Mælk for hvert kg Korn, men den billigste, hvor der har været $1\frac{1}{2}$. Adskilligt kan tyde paa, at sammen med Byg og Majs er Optimumsmængden omkring $1\frac{1}{2}$ kg pr. kg Korn. Større Mængder vil vel just ikke forringe Tilvæksten, men fordyre den.

Naar Svin, der faar en passende Mængde Skummetmælk, har en meget større Tilvækst end de, der faar Vand, skyldes det først og fremmest, at de æder mere. For en Del ligger det imidlertid ogsaa i, at de udnytter deres Foder bedre. Og naar de Dyr, der kun har faaet Korn og Vand, udnytter deres Foder mindre godt, skyldes det ganske sikkert for en væsentlig Del Proteinmangel. Det viste sig ogsaa, at Tilvæksten steg meget stærkt, saa snart Foderets Proteinindhold øgedes. Efter at Dyrene var taget ud af det egentlige Forsøg ved Slutningen af 11. Forsøgsperiode, øgedes nemlig Foderets Proteinindhold fra 73 gr pr. F.E. til 100 gr, og den daglige Tilvækst steg straks meget betydeligt, i Gennemsnit for 14 Dage saaledes hos en Gris fra 357 til 1414 gr, hos en anden fra 193 til 1214 gr o. s. v.

Udelukkende et Spørgsmaal om Proteinmængden er det dog næppe. Naar Skummetmælken giver en saa god Tilvækst, som den gør, skyldes det muligvis ogsaa for en Del, at Proteinstofferne i Mælken har en høj biologisk Værdi, men iøvrigt er det heller ikke usandsynligt, at Mælkens Mineralstoffer spiller en Rolle, idet de ikke blot er let fordøjelige, men ogsaa til Stede i et gunstigt Blandingsforhold.

Da Fodringsforsøgene i sidste Instans skal støtte Landmændene i deres økonomiske Dispositioner, ligger det nær at bruge foreliggende Forsøgsresultater til Beregninger af økonomisk Art. I mange Tilfælde er man af en eller anden Grund afskaaret fra at gøre dette paa Grundlag af Forsøgsberetninger. Man kender f. Eks. ikke Pri-

sen paa det Fodermiddel, der er Tale om. Hvor det er muligt, er der dog utvivlsomt Grund til at lægge Foderplanen saaledes, at der kan foretages saadanne Beregninger. Forsøgsresultaterne faar paa den Maade en langt større Værdi, og i Længden er det heller ikke tilfredsstillende, at det ene Forsøgsresultat efter det andet udsendes, hvor disse Beregninger — der er den vanskeligste Opgave, men rigtignok ogsaa den vigtigste Side af Sagen — er overladt til de faa, der har Tid og Lejlighed til at udføre dem.

En saadan økonomisk Vurdering af Skummetmælken har man forsøgt ud fra Resultaterne af Skummetmælksforsøget. Ved Hjælp af den samlede Tilvækst og det samlede Forbrug af Mælk og Korn for hvert Hold, har man beregnet hvor meget Mælk og Korn, de enkelte Hold har brugt til hvert kg Tilvækst. Efter denne Beregning viser det sig, at man faar den billigste Tilvækst ved at bruge de i Tabel III anførte Mængder Skummetmælk, naar Prisen paa Mælk og Korn er som angivet.

Tabel III.

Naar Prisen er for 1 kg	Mælk	4 ell. mindre	4 ¹ / ₂	5	5 ¹ / ₂	6	6 ¹ / ₂	7	7 ¹ / ₂ Øre
	Korn	faas den billigste Produktion ved at bruge følgende kg Mælk pr. kg Korn:							
14 Øre		1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1	1	1	1/2	1/2
15 —		1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1	1	1	1/2
16 —		1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1	1	1
17 —		1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1-1 ¹ / ₂	1	1
18 —		1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1	1
19 —		1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1

Til denne Beregning er der i den udsendte Forsøgsberetning tilføjet: Det er dog givet, at man skal vogte sig for at tage for skematisk paa den Slags Beregninger. De støtter sig til Tilvæksten og Forbrug af F. E. pr. kg Tilvækst efter Fodring med Skummetmælk og Korn, saa

Tallene har kun Gyldighed, hvor der fodres paa samme Maade, og saa er det endda nødvendigt at fremhæve, at de kun gælder, hvor Kornet er Byg og Majs.

Der er ogsaa andre Grunde til at gøre opmærksom paa, at man skal være varsom med at bruge de i Tabel III anførte Tal og de Beregninger, der er foretaget paa Grundlag af dette Forsøg som almengyldige for Skummetmælkens Værdi. Det er muligt, at man ved at bruge Blodmel, Soyaskraa, Oliekager og andre proteinrige Kraftmodermidler som Tilskud til Kornet kan producere 1 kg Tilvækst billigere end ved at bruge Skummetmælk til høje Priser. Det er sandsynligt, at Skummetmælkens Foderværdi ikke mindst bør bestemmes i Forhold til disse Fodermidlers Foderværdi og Prisen paa Mælken paa samme Maade bestemmes i Forhold til Prisen paa disse Fodermidler.

At det var af stor Betydning at faa dette Forhold undersøgt, kunde ingen, der kendte Forholdene i Praksis, være i Tvivl om. Der var flere og flere Svineholdere, der havde for lidt Mælk, og da det er ganske nødvendigt at give Tilskud af proteinrige Fodermidler, naar der fodres med Korn eller Korn og Rodfrugter, var der ingen anden Udvej end at bruge proteinrige Kraftfodermidler.

De Fodermidler, der kan være Tale om at bruge, er imidlertid i de fleste Tilfælde betydelig dyrere end Kornsorterne, og derfor melder Spørgsmaalet sig straks: Hvor meget Protein kræves der i Slagterisvinenes Foder, for at Tilvæksten kan blive tilfredsstillende?

Paa Forhaand vidste man kun meget lidt herom; man havde ingen egentlige Forsøgsresultater at holde sig til. Nogle Beregninger, som Forsøgsleder V. *Steensberg* og jeg for en Del Aar siden foretog paa Grundlag af alle her i Landet foretagne og offentliggjorte Fodringsforsøg, viste, som det fremgaar af Tabel IV, at den største Tilvækst er opnaaet, naar der i Foderet har været 100—129 gr fordøjeligt Renprotein pr. F.E., og den billigste, naar der har været 80—109 gr. Med et meget afrundet Tal

Tabel IV.¹⁾

Gram fordøjelige Æggehvide-stoffer pr. Foderenhed	Daglig Tilvækst i Gram	Foderenheder pr. kg Tilvækst
60— 69	334	5,07
70— 79	426	4,87
80— 89	466	4,41
90— 99	485	4,41
100—109	506	4,30
110—119	496	4,48
120—129	507	4,56
130—139	462	4,77
140—149	446	4,73
150—159	442	4,79

bliver det 100 gr fordøjeligt Renprotein pr. F.E. Man kan dog ikke bruge disse Tal som et sikkert Maal for Proteinoptimum, de kan kun bidrage til en Orientering i meget grove Træk. De hidrører fortrinsvis fra Forsøg med Kraftfoder og Mælkeriaffaldsprodukter; der er Tale om ret langsomt voksende Svin, og det drejer sig om Foderet fra Fravænningsindtil Afgangen til Slagteriet, altsaa Gennemsnit for hele Fedningstiden, medens Forholdet sandsynligvis er det, at de smaa Grise behøver mere Protein end de større. Bestaar Foderet for en stor Del af let fordøjelige Kulhydrater (f. Eks. kogte Kartofler) kan der efter alt at dømme ogsaa faas en tilfredsstillende Tilvækst ved et mindre Proteinindhold.

Som Forholdene har udviklet sig, er de danske Svineholdere imidlertid ikke blot interesseret i hvor meget Protein i Foderet, der giver den bedste Tilvækst, men mindst lige saa meget i, om Svinene udnytter de forskellige proteinrige Fodermidler lige godt. Det er jo nemlig ingen Sag at sammensætte et Foder, der indeholder 100 gr Protein pr. F.E., men det blev efterhaanden tydeligere og tydeligere, at de proteinrige Fodermidlers Værdi — i alt Fald i de Fodersammensætninger, hvori de brugtes

¹⁾ Se »Fyns Stifts Landbrugstidende« 1926, Side 187.

her i Landet — ikke altid stod i ligefremt Forhold til deres Indhold af Protein.

Spørgsmaalet blev efterhaanden mere og mere brændende. Der var udført en Del — for ikke at sige mange — Forsøg med Erstatningsmidler for Skummetmælk, men det var vanskeligt at faa et afrundet Billede af Forholdene paa Grundlag af Resultaterne fra disse Forsøg, og det var mindst lige saa vanskeligt at faa Klarhed over Forholdet ved at lægge de forskellige Svineholderes Mening om forskellige Oliekagesorter, Blodmel o. s. v. til Grund for sin Vurdering af disse Erstatningsfodermidler. Derfor blev der i Vinteren 1928—29 gennemført Forsøg med

proteinrige Kraftfodermidler.

Forsøgene er gennemført paa 7 Gaarde og med ialt 500 Grise. Grundfoderet har været Majs, Byg og Hvede, og som Proteintilskudsfoder har der været anvendt til Hold 1 Skummetmælk, Hold 2 Solsikkekager, Hold 3 Jordnødkager, Hold 4 Soyaskraa og Hold 5 en Blanding af halvt Blodmel og halvt Kød-Benmel.

Ved 3 Forsøg, eet paa Dybvad Hovedgaard og to paa Faurholm, skulde Grisene efter Planen — Foderplan A — have 100 gr beregnet fordøjeligt Protein pr. F.E. gennem hele Forsøgstiden. De smaa og de store Grise skulde saaledes have lige meget Protein pr. F.E. Det ved Forsøgene givne Tilskudsfoder til de forskellige Hold har været:

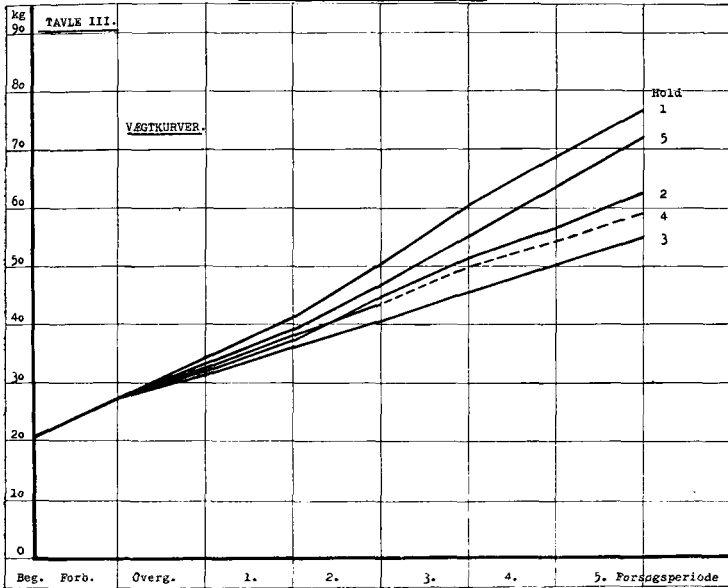
Hold:	1	2	3	4	5
pCt.	Skm.	Solsikke-	Jordnød-	Soya-	Blodmel &
afsaml.	Mælk.	kager.	kager.	skraa.	Kød-Benmel.
Foder:	26,3	17,3	14,0	13,5	11,6

Betragtet under et, har de tre Forsøg omfattet 150 Grise eller 30 Dyr i hvert Hold.

Forløbet af Forsøget — udtrykt ved de forskellige Holds Vægt ved Slutningen af hver 14-Dages Periode ses af

Tavle III.

FORSØG MED OLIEKAGER 1928 - 29.

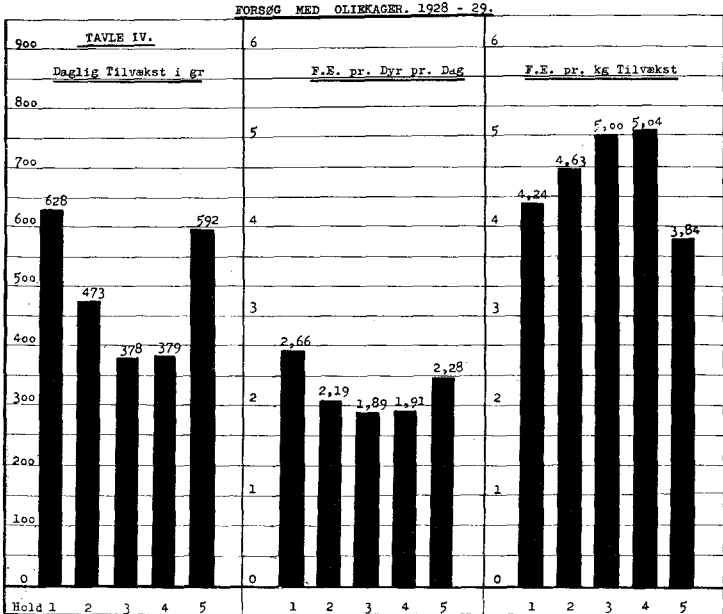
Vægtkurverne er kun indlagt til Slutningen af 5. Forsøgsperiode; efter den Tid kan de ikke sammenlignes, fordi de Grise, der er længst fremme i Udviklingen, nu er slagtefærdige og sættes ud af Forsøget. Grisene vejede ved Begyndelsen af Forberedelsestiden ca. 20 kg, ved Slagtingen 86—100 kg.

Tilvæksten og Foderforbruget ses af Tabel V og den dertil hørende Tavle IV.

Tabel V.

Hold Nr.	Proteintilskudsfoder	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. Dyr pr. Dag	F. E. pr. kg Tilvækst
1	Skummetmælk.....	628	2,66	4,24
2	Solsikkekager.....	473	2,19	4,63
3	Jordnødkager.....	378	1,89	5,00
4	Soyaskraa.....	379	1,91	5,04
5	Blodmel + Kød-Benmel.....	592	2,28	3,84

Tavle IV.

I Tilknytning til Tallene kan der være Grund til at sige et Par Ord om Dyrenes Sundhedstilstand. Grisene i Hold 1 havde hele Tiden det pæneste Udseende. Enkelte kunde vise Tegn til Stivsyge, men i det store og hele var de hele Tiden pænt glatte og hvide. De, der fik Solsikkekager, var i Begyndelsen ogsaa glatte og hvide, men lidt efter lidt blev de urene i Huden, samtidig med at de blev stive og utrivelige. Der blev dog kun udsat 3 af 30. De Grise, der fik Jordnødkager, mistede ret hurtigt Ædelysten og kom til at se skorpede ud. Ogsaa disse Grise blev hurtigt stivsyge, om end ikke saa hurtigt som de, der fik Solsikkekager. Der blev kun udsat 1 af 30, men til sidst var flere saa stive, at de ikke kunde gaa til Truget eller til Vægten. Med de Grise, der fik Soyaskraa, gik det ikke stort bedre. Der var dog den Forskel. at Grisene aad Soyaskraa med større Begær, end de aad Kagerne, særlig Jordnødkagerne. De Grise, der fik Blan-

dingen af Blodmed og Kød-Benmel, var ikke saa pæne af Udseende som de, der fik Skummetmælk; de havde et brunligt, rødligt Anstrøg, saa de kom til at se lidt snavse ud. Sundhedstilstanden var imidlertid tilfredsstillende.

Ved to Forsøg, et paa Dalum Landbrugsskole og et paa Grauballegaard, skulde Grisene efter Planen — Foderplan B — have 120 gr beregnet fordøjeligt Protein, indtil de vejede ca. 50 kg, og derefter 90 gr. Til Hold 2, 3 og 4 er hele Proteintilskudet givet i de prøvede Fodermidler, henholdsvis Solsikkekager, Jordnødkager og Soyaskraa. I Hold 5 fik Grisene under 50 kg noget Skummetmælk ved Siden af Blod-Kød-Benmelet. Hvert Sted har Forsøget omfattet 100 Grise.

De forskellige Hold fik følgende Mængder Tilskuds-foder:

Hold	1		2		3		4		5	
	pCt. af saml. Foder	Skm. Mælk	Solsikke- kager	Jordnød- kager	Soya- skraa	Skm. Mælk	Blodmel + Kød-Benmel			
Grise under 50 kg	39	27	23	21	24	6				
» over 50 »	20	12	11	10	—	9				

Det øvrige Foder har været Korn.

I Hovedtrækkene er det gaaet som ved Forsøgene efter Foderplan A. Grisene i Skummetmælks- og i Blod-Kød-Benmels-Holdene trivedes godt, medens Grisene i Oliekage- og Soyaskraa-Holdene havde en daarlig Tilvækst. Paa Dalum Landbrugsskole var Tilvæksten og Foderforbruget saaledes, som det fremgaar af Tabel VI.

Tabel VI. Tilvækst og Foderforbrug.

Hold Nr.	Proteintilskuds-foder	Daglig	F. E.	F. E.
		Tilvækst gr	pr. Dyr pr. Dag	pr. kg Tilvækst
1	Skummetmælk	710	2,76	3,88
2	Solsikkekager	446	2,09	4,68
3	Jordnødkager	363	1,76	4,86
4	Soyaskraa	441	2,01	4,55
5	Blodmel + Kød-Benmel	605	2,46	4,08

I Enkelthederne falder Resultaterne ikke helt sammen. I Forsøget efter Plan A stod de Hold, der havde faaet Jordnødkager og Soyaskraa, lige med en kendelig mindre Tilvækst end Solsikkebage-Holdene. Ved de Forsøg, der her er Tale om, har Jordnødkage-Holdene ogsaa haft den laveste Tilvækst, medens de Grise, der har faaet Soyaskraa, har omtrent lige saa god Tilvækst som de, der har faaet Solsikkebager.

Med Hensyn til et Par Enkeltheder paa de to Forsøgs-gaarde finder jeg Anledning til at gøre opmærksom paa følgende. Paa Dalum Landbrugsskole havde Grisene i Hold 5 et ret stort Foderforbrug pr. kg Tilvækst. Saa vidt man kan se, skyldes det Foderet og ikke, at man tilfældigvis har faaet de daarligste Grise i dette Hold. Paa Dalum bestod Hold 5 nemlig af to Hold paa hver 10 Grise, og Forbruget har været stort for begge Hold. Grisene har heller ikke været mere uensartede end f. Eks. paa Grauballegaard. For de 20 Grise, der hører til Hold 5, var den gennemsnitlige daglige Tilvækst, saa længe alle Grise var i Holdene, paa Dalum Landbrugsskole 583 gr og paa Grauballegaard 714. Middelfejlen paa Gennemsnittet i samme Tidsrum er i begge Tilfælde ± 23 , hvilket svarer til 4 pCt. paa Dalum Landbrugsskole og 3 pCt. paa Grauballegaard.

Paa Grauballegaard begyndte Grisene i Kage- og Soyaskraa-Holdene at vise tydelige Tegn paa Stivsyge, da de vejede omkring 50 kg, og Tilvæksten blev efterhaanden meget ringe; for Hold 3 saaledes kun gennemsnitlig 146 gr daglig i 4. Forsøgsperiode. Der var givet Tilskud af Tran fra Forberedelsesperiodens Slutning, og der var blevet prøvet med Tilskud af Kridt, men det hjalp ikke. Man prøvede derfor at give Tilskud af Skummetmælk — $\frac{1}{2}$ kg daglig pr. Dyr eller 1 F.E. i 12 Dage — og saa kom der Fart i Tilvæksten. Man saa endog, som vist i Tabel VII, at efter Tilskudet af Mælk har Grisene i Kage- og Soyaskraa-Holdene det laveste Foderforbrug pr. kg Tilvækst.

Tabel VII. Tilvækst og Foderforbrug.

Hold Nr.	Proteintilskuds- foder	Perioder	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. Dyr pr. Dag	F. E. pr. kg Tilvækst
1	Skummetmælk	Den egentl. Forsøgstid	745	3,01	4,04
»	—	2.—4. Forsøgsperiode	746	2,84	3,81
»	—	5.—Slut.	742	3,45	4,65
2	Solsikkekager	Den egentl. Forsøgstid	515	2,17	4,22
»	— + Vand	1.—4. Forsøgsperiode	441	1,85	4,21
»	— + Mælk	5.—Slut.	589	2,49	4,23
3	Jordnødkager	Den egentl. Forsøgstid	520	2,10	4,04
»	— + Vand	1.—4. Forsøgsperiode	387	1,75	4,53
»	— + Mælk	5.—Slut.	659	2,35	3,74
4	Soyaskraa	Den egentl. Forsøgstid	558	2,23	3,99
»	— + Vand	1.—4. Forsøgsperiode	476	1,97	4,15
»	— + Mælk	5.—Slut.	659	2,53	3,84
5	Blodmel + Kød-Benmel	Den egentl. Forsøgstid	711	2,75	3,86
»	— + Mælk	inden 50 kg	750	2,65	3,53
»	— + Vand	efter 50 kg	668	2,85	4,27

Forsøget viser, at et ganske ringe Tilskud af Skummetmælk i Forbindelse med Kager og Soyaskraa kan give en forholdsvis billig Tilvækst. Her er imidlertid kun Tale om et enkelt Forsøg, og man kan derfor ikke regne med, at det altid vil gaa paa samme Maade.

Dette viser to Forsøg — efter Foderplan C — da ogsaa. Ved disse Forsøg fik Grisene under 50 kg ligesom i Forsøgene efter Plan B 120 gr Protein pr. F.E., men de fik en Del af Proteintilskudet i Skummetmælk, medens Dyrene i Forsøget efter Plan B havde faaet hele Proteintilskudet i det for vedkommende Hold prøvede Fodermiddel. Og det viser sig — ved et Forsøg paa Steffensminde — at saa længe der gives Skummetmælk klarer Grisene i Hold 2, 3 og 4 sig godt. Grisene i Hold 4 har saaledes paa det nærmeste samme Tilvækst og praktisk talt samme Foderforbrug pr. kg Tilvækst som Dyrene i Hold 5. Hold 1 har den største Tilvækst og det laveste

Foderforbrug. En Sammenligning af Tilvækst og Foderforbrug for Kage- og Soyaskraa-Holdene ved dette Forsøg med Holdene paa Dalum Landbrugsskole og Grauballegaard, der har været fodret efter Plan B, er vist i Tabel VIII.

Tabel VIII. Tilvækst og Foderforbrug.
Svin under 50 kg.

Hold Nr.	Proteintilskudsfoder	Steffensminde Hold 2-3-4, Mælk		Dalum Land- brugsskole og Grauballegaard Hold 2-3-4, ingen Mælk	
		Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. kg Tilvækst	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. kg Tilvækst
1	Skummetmælk	673	3,34	662	3,50
2	Solsikkekager	539	3,67	427	3,99
3	Jordnødkager	507	3,89	365	4,19
4	Soyaskraa	578	3,47	432	3,84
5	Blodmel + Kød-Bemmel	590	3,49	629	3,39

Tallene fra den efterfølgende Tid lader sig vanskeligt bruge til Sammenligning.

Et Forsøg efter samme Plan som paa Steffensminde blev gennemført paa Fa u r h o l m, men ved dette kunde Skummetmælken ikke klare de Vanskeligheder, som indtraf i Kage- og Soyaskraa-Holdene.

Saa længe Grisene fik Mælk ved Siden af Kager og Soyaskraa — altsaa indtil de vejede omkring 50 kg — gik det helt godt, bortset fra Soyaskraa-Holdet, hvor Grisene begyndte at skrante allerede 14 Dage til 3 Uger efter det egentlige Forsøgs Begyndelse. Men saa snart Mælken i 3. Forsøgsperiode gradvis blev taget fra Grisene, gik det overordentlig stærkt tilbage med Tilvæksten, samtidig med at Foderforbruget pr. kg Tilvækst steg ganske overvældende. I den Periode, der fulgte efter, var Tilvæksten for Holdene 2, 3 og 4 yderst ringe, medens

Tilvæksten for Holdene 1 og 5 var god, for Hold 1 endda meget god.

Tilvækst i 4. Forsøgsperiode.

Hold.....	1	2	3	4	5
Gram daglig.....	741	74	178	64	525

Man overvejede at give Tilskud af Mælk paany, men vilde af forsøgsmæssige Grunde gerne vente saa længe dermed, som det paa nogen Maade lod sig gøre. I 36 Dage fik Grisene slet ingen Mælk, saa gav man Tilskud i 6. Forsøgsperiode — $\frac{1}{2}$ kg pr. Dyr daglig. Om dette Tilskud har gavnet, er det vanskeligt at udtale sig. Det har i hvert Fald ikke været i Stand til at fremme Tilvæksten saa meget, at den blot tilnærmelsesvis kan kaldes normal.

Hvad der har været Aarsag til dette daarlige og ret ejendommelige Resultat, er det vanskeligt at sige noget bestemt om. Meget tyder paa, at det i nogen Grad skyldes Stalden. Man havde tidligere set, at Grise, der gik i samme Del af Stalden, gennemgaaende havde en daarligere Tilvækst end Grise, der gik i den anden Del af Stalden. Man har forsøgt at forbedre Forholdet ved en mere effektiv Ventilation ved Hjælp af et her i Landet ret almindeligt benyttet Ventilationssystem, men selv efter at dette er taget i Brug, har der jævnlig været Vanskeligheder med Grise, hvis Foder har været mindre godt sammensat, hvorimod de Grise, der er fodret med Korn og Skummetmælk, altid har haft en god Tilvækst.

Alt i alt har Oliekagerne og Soyaskraaet ikke egnet sig som Proteintilskudsfoder. En Blanding af Blodmel og Kød-Benmel har derimod paa det nærmeste kunnet maale sig med Skummetmælk. Mælken har givet den største Tilvækst; Blodmel og Kød-Benmel har til Gengæld givet et kendeligt lavere Foderforbrug pr. kg Tilvækst.

Ved Vurderingen af de prøvede Fodermidlers Værdi bør der ikke ses bort fra deres Indflydelse paa Flæsket, og der kan i denne Forbindelse være Grund til at gøre

opmærksom paa, at alle de her prøvede Erstatningsfodermidler har givet forholdsvis blødt Flæsk, Jordnød- og Solsikkekager dog mest. Paa Forhaand kunde der maa-ske være Grund til at vente, at Soyaskraa skulde give fast Flæsk, ligesom det giver Smørret en fast Konsistens, men det har som sagt ikke været Tilfældet. Fra de fleste af Forsøgene er der udtaget Prøver af Flæsket til Jodtalsbestemmelse, og denne har givet følgende Resultat:

Hold	1	2	3	4	5
Tilskudsfoder.....	Skm. Mælk	Solsikke- kager	Jordnød- kager	Soya- skraa	Blodmel + Kød-Benmel
Jodtal.....	59,9	65,5	66,5	64,8	63,3

I de sidste Aar er mange Svineholdere gaaet over til at anvende større eller mindre Mængder Tapiokamel i Foderet til Slagterisvinene. For at faa nogle Oplysninger om dette noget ensidige og meget proteinfattige Produkt har man desuden i Sommeren 1928 gennemført Forsøg med

Tapiokamel + forskellige proteinrige Kraftfodermidler.

I dette Forsøg, der er udført paa Bjergbygaard, har man ligeledes brugt Jordnødkager og Soyaskraa som Proteintilskudsfoder. Dette har imidlertid ikke — som i de foregaaende Forsøg — været sammen med Korn alene, men derimod som Tilskud til et Foder, bestaaende af Korn, Tapiokamel og Skummetmælk. Man vilde undersøge, om man i et Foder, der bestaar af Korn og Skummetmælk, kunde erstatte en Del af Kornet med Tapiokamel + saa meget af et proteinrigt Kraftfodermiddel, som er nødvendigt for at give det samlede Foder samme Indhold af Protein som før Ombytningen. I de andre Forsøg blev Kagerne og Soyaskraaet brugt som Erstatning for Skummetmælk; her er de benyttet som Supplement til det meget proteinfattige Produkt Tapiokamel og i et Foder, hvori der er $1\frac{1}{2}$ kg Mælk for hvert kg Kraftfoder.

Forsøgsplan.

Hold

- 1 Korn og Skummetmælk
 2 30 % af Kornet erst. med 25 % Tapiokamel + 5 % Jordnødkager
 3 30 % » — — — 25 % — + 5 % Soyaskraa.
 4 60 % » — — — 50 % — + 10 % Jordnødkager
 5 60 % » — — — 50 % — + 10 % Soyaskraa.

Der var egentlig to Forsøg. Ved det ene vejede Gri-sene ved Begyndelsen 21,5 kg. ved det andet 14,6 kg. Da Resultatet er ens, omtales kun det sidste.

Tabel IX. Tilvækst og Foderforbrug.

Hold Nr.	pCt. Tapiokamel og Oliekager i det samlede Foder	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. Dyr pr. Dag	F. E. pr. kg Tilvækst
1	0	642	2,32	3,61
2	25	631	2,23	3,54
3	25	639	2,22	3,47
4	50	609	2,15	3,54
5	50	653	2,34	3,58

Tallene for den daglige Tilvækst ligger meget nær op ad hinanden, og Foderforbruget pr. kg Tilvækst er for alle Hold — foruden at være omtrent ens — forholdsvis lavt. I dette Forsøg har man slet ikke mærket til de Vanskeligheder, der ellers har været almindelige for alle de Hold, der har faaet Kager og Soyaskraa. Tallene viser endvidere, at 1 kg Tapiokamel fuldt ud kan erstatte 1 kg Korn, naar der ved Foderets Sammensætning tages Hensyn til Tapiokamelets ringe Indhold af Protein.

Foruden disse Forsøg med Skummetmælk og Erstatningsfodermidler for Skummetmælk har der i de sidste Aars Tid været foretaget Forsøg med

Sukkerroer og Kaalroer.

I Tider, hvor Landbruget har vanskeligt ved at betale sig, rettes Landmændenes Opmærksomhed uvilkaarligt paa det hjemmeavlede Grovfoder. Selv om 1 F.E. heri,

regnskabsmæssigt set, ikke altid er billigere end i indkøbt Foder, undgaar man i det mindste nogle kontante Udlæg.

Man søger da at bruge Grovfoder alle Vegne, hvor det kan lade sig gøre, saa vidt muligt ogsaa til Svinene.

Paa den anden Side er det dog en udbredt Opfattelse, at det ikke lønner sig at bruge meget Grovfoder til Svinene, i alt Fald ikke til Slagterisvinene, og der bruges gennemgaaende heller ikke ret meget. Ifølge Det landøkonomiske Driftsbureaus Regnskaber udgør Grovfoderet kun omkring 10 pCt. af Svinenes Foder.

Man skulde imidlertid synes, at der med Fordel kunde bruges mere end en halv Snes pCt. Rodfrugter i Svinenes Foder. Mærkeligt nok, at Spørgsmaalet om, hvor mange Roer Svinene kan udnytte, stadig staar aabent, thi allerede i 1880'erne og 90'erne, da Landmændene diskuterede Roernes Foderværdi i det hele taget, var man ogsaa meget optaget af, hvor mange Roer, der med Fordel kunde bruges i Svinenes Foder, og der blev af Forsøgslaboratoriet sat Forsøg i Gang, specielt for at faa Roernes Værdi som Foder til Svin belyst.

Der blev sat omfattende Forsøg i Gang, og en summarisk Gennemgang af Forsøgsresultaterne kunde næsten tyde paa, at Svinene kan udnytte Roerne lige saa godt som Køerne. Det saa ud til, at 1 kg Tørstof er = 1 F.E., og at der ikke er noget i Vejen for at give Svinene $\frac{1}{3}$ af deres Foder i Form af Roer. I saa Fald skulde Svinene udnytte Roerne lige saa godt som Køerne.

Det kan derfor se lidt mærkeligt ud, at Landmændene — samtidig med at de har brugt store Mængder Roer til deres Køer — har været meget tilbageholdende med at bruge Roer til Grisene. Mange brugte overhovedet ingen, og hvor man benyttede Roer, udgjorde disse sjældent mere end 15 à 20 pCt. af Foderet.

Naar Landmanden ikke har brugt saa mange Roer, som man kunde synes, der var Grund til, ligger det temmelig sikkert for en Del i rent praktiske Forhold. Det er

forbunden med et ikke ringe Ekstraarbejde at fodre med mange Roer. Dernæst, og det er muligvis den vigtigste Aarsag, vokser Svinene langsomt, naar de faar mange Roer, men derved bliver Foderforbruget pr. kg Tilvækst forholdsvis stort. Man kan heller ikke se bort fra, at langsomt voksende Svin hele Tiden viser større Tendens til at blive syge end Svin, der vokser hurtigt.

En Del af Aarsagen til, at Roerne ikke har fundet den Anvendelse i Svinenes Foder, som de ifølge Forsøgene tilsyneladende var berettiget til, ligger vistnok ogsaa i, at man har regnet med en lidt for høj Foderværdi. Der skal — naar man tager det samlede Foder, d. v. s. Vedligeholdelses- og Produktionsfoder under eet — mere end 1 kg Tørstof til 1 F.E., og man har heller ikke altid taget tilstrækkeligt Hensyn til, at man skal sørge for, at der sammen med Roer skal være forholdsvis meget Protein i det øvrige Foder.

For at faa Sagen undersøgt paany, blev der sat Forsøg i Gang i Vinteren 1927—28.

Formaalet med disse Forsøg har været at kontrollere Tilvækst, Foderforbrug og Flæskets Kvalitet for at undersøge, hvor stor en Del af Svinenes Foder Rodfrugterne passende kan udgøre, naar de gives som Erstatning for Korn (Byg, Hvede og Majs).

Forsøgene er gennemført paa 3 Gaarde. Med Sukkerroer paa Bjergbygaard og Dalum Landbrugsskole, med Kaalroer paa Grauballegaard. Hvert Sted har der været 100 Grise i Forsøg. Efter Forsøgsplanen har Kontrolholdene (Hold I) faaet Korn og Skummetmælk. Forsøgsholdene har ogsaa faaet Korn og Mælk; men til Forskel fra Kontrolholdene har de tillige faaet Roer. Roemængden har været stigende fra Hold til Hold samtidig med, at Kornmængden har været aftagende. Kornet har været Byg, Majs og Hvede.

		I Sukkerroe- forsøgene	I Kaalroe- forsøgene
I Foderet til Hold 2 var.	10 pCt. Roer	10 pCt. Roer	10 pCt. Roer
- " " - 3 "	20 " "	20 " "	20 " "
- " " - 4 "	30 " "	25 " "	25 " "
- " " - 5 "	40 " "	30 " "	30 " "

1 kg Byg, 0,95 kg Majs, 1,0 kg Hvede, 6 kg Skummetmælk, 1,0 kg Sukkerroetørstof og 1,1 kg Kaalroetørstof er regnet = 1 F.E.

Sukkerroeforsøgene.

Med Hensyn til Forsøgets Forløb kan man ved at se paa nedenstaaende Tabel X danne sig et godt Billede af Forholdet. Holdenes Gennemsnitsvægt er dog kun medtaget til Slutningen af 6. Forsøgsperiode, fordi Grisene paa dette Tidspunkt er begyndt at gaa til Slagteriet.

Tabel X.

Hold Nr.	pCt. Sukkerroer	Vægt ved Begyndelsen	Gennemsnitsvægt ved Slutningen af							
			Forberedelses- perioden	Overgangs- perioden	1. Forsøgs- periode	2. Forsøgs- periode	3. Forsøgs- periode	4. Forsøgs- periode	5. Forsøgs- periode	6. Forsøgs- periode
1	0	18,5	23,6	29,1	36,5	45,3	54,5	63,9	72,6	81,3
2	10	18,3	23,5	28,8	35,3	43,1	53,0	61,8	71,3	79,5
3	20	18,1	23,6	29,1	36,0	43,8	52,7	61,5	70,6	77,6
4	30	18,2	23,9	28,3	35,1	41,3	49,7	58,4	66,8	75,2
5	40	18,1	23,6	28,0	33,9	39,6	46,9	54,3	61,2	68,6

En mere kortfattet Oversigt over Tilvækst og Foderforbrug har man i Tabel XI, hvor Tallene for Daglig Tilvækst og Foderforbrug samt Foderforbrug pr. kg Tilvækst for den egentlige Forsøgstid er opført.

Denne Tabel viser tydeligt, at Tilvæksten bliver mindre med stigende Mængder Roer i Foderet. Som en Følge heraf bliver Fedningstiden forlænget for de Grise, der faar mange Roer. Det er dog først, naar man kommer

Tabel XI.

Hold Nr.	pCt. Sukkerroer	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. Dyr pr. Dag	F. E. pr. kg Tilvækst
1	0	644	2,57	3,99
2	10	610	2,44	3,99
3	20	616	2,39	3,88
4	30	559	2,24	4,00
5	40	494	2,07	4,18

op paa 30 pCt. Sukkerroer eller derover, at der er Tale om en nævneværdig Forlængelse, men der kan ikke være Tvivl om, at i hvert Fald 40 pCt. forsinker Udviklingen ret væsentligt.

Hold.	1	2	3	4	5
Alder i Dage ved Afgang..	187	192	192	197	215

Foderforbruget pr. kg Tilvækst stiger, naar Roemængden øges. Beregnet paa almindelig Maade — efter levende Tilvækst — er Foderforbruget dog omtrent ens for Normalholdet og Holdene med 10—20 og 30 pCt. Roer, nemlig ca. 4 F. E. pr. kg Tilvækst. medens de Grise, der har faaet 40 pCt. er oppe paa 4,18. Tager man ved Beregningen af Foderforbruget samtidig Hensyn til, at Slagtesvindet stiger med Roemængden, stiller Forholdet sig noget anderledes. I saa Fald er det kun de tre første Hold, der har et normalt Foderforbrug. Med 30 pCt. Roer stiger Forbruget kendeligt, og for 40 pCt. stiger det yderligere, endda ret betydeligt.

Et Sted, hvor Roernes Indvirkning gaar i heldig Retning, er paa Rygflæskets Tykkelse, som er aftagende med stigende Mængder Roer i Foderet. Som Følge heraf gaar der flere Svin i I. Klasse og færre i III. efter Fodring med Roer, end efter Fodring udelukkende med Mælk og Korn.

Men samtidig viser det sig ogsaa, at Roer giver forholdsvis blødt Flæsk. Efter Slagtningen er Grisene blevet bedømt, og samtidig er der udtaget Prøver af Flæsket

til Jodtalsbestemmelse. Saavel Bedømmelsen af Flæskest Fasthed som Jodtallene har tydeligt vist, at stigende Mængder Roer giver en tiltagende Blødhed i Flæsket.

Hold	1	2	3	4	5
pCt. Sukkerroer	0	10	20	30	40
Jodtal	—	60,4	60,5	61,8	62,3

Kaalroeforsøget.

Som det fremgaar af Planen Side 396, er der i dette Forsøg givet højst 30 pCt. Roer. Forsøgsledelsen har ikke ment, at der i første Omgang var Grund til at prøve større Mængder Kaalroer.

Nedenstaaende Opgørelse over Daglig Tilvækst og Foderforbrug samt Foderforbrug pr. kg Tilvækst i den

Tabel XII.

Hold Nr.	pCt. Kaalroer	Daglig Tilvækst gr	F. E. pr. Dyr pr. Dag	F. E. pr. kg Tilvækst
1.....	0	726	2,89	3,98
2.....	10	647	2,64	4,08
3.....	20	607	2,42	3,99
4.....	25	540	2,26	4,18
5.....	30	501	2,17	4,33

egentlige Forsøgstid viser, at Forholdet er det samme som for Sukkerroeforsøgene, blot er Udslagene større. Tilvæksten aftager med stigende Mængder Roer, og Foderforbruget pr. kg Tilvækst stiger. Forlængelsen af Fedningstiden er større ved Brug af Kaalroer end ved Brug af Sukkerroer, hvad nedenstaaende Tal for Alder i Dage ved Afgang til Slagteriet viser.

Hold	1	2	3	4	5
Alder i Dage.....	177	190	194	204	218

Beregner man Foderforbruget paa almindelig Maade, er Stigningen i sig selv større end ved Brug af Sukkerroer. Værre bliver det, naar man samtidig tager Hensyn til Slagtesvindet. De mindre tørstofrige Kaalroer har ved

Forsøget givet et betydeligt større Svind ved Slagtingen end Sukkerroerne, og dette indvirker i høj Grad paa Foderforbruget. Stigningen i Forbrug af F.E. pr. kg Tilvækst gør sig selvsagt stærkest gældende for de Hold, der har faaet flest Roer — 25 og 30 pCt. — men den mærkes allerede, hvor der gives 10 og 20 pCt.

Hvad Rygflæskets Tykkelse angaar, viser Kaalroeforsøget endnu tydeligere end Sukkerroeforsøgene, at man faar tyndere Rygflæsk efter Fodring med Roer, men Forsøget viser ogsaa, at Kaalroer i endnu stærkere Grad end Sukkerroer har Tendens til at give blødt Flæsk. Jodtallene har været:

Hold.	1	2	3	4	5
pCt. Kaalroer	0	10	20	25	30
Jodtal.	58,4	60,8	60,9	62,8	63,6

Hvor 1 F.E. i de ved Forsøgene benyttede Fodermidler kan sættes til en bestemt Pris, f. Eks. til den paa vedkommende Tidspunkt gældende Handelspris, vil det som Regel være let at foretage økonomiske Beregninger paa Grundlag af Forsøgsresultaterne. Hvor der, som her, er Tale om hjemmeavlet Grovfoder, som i nogle Tilfælde maa sættes til en Pris, i andre til en anden, bliver det altid vanskeligere. Prisen paa 1 F.E. i Roer kan saaledes med Rette sættes noget forskelligt, alt efter Omkostningerne ved Dyrkningen, Hjemkørslen m. m. Naar alt kommer til alt, bliver det maaske først og fremmest et Arbejdsspørgsmaal, der bliver afgørende for, om Roer finder Anvendelse som Svinefoder. Hvor den væsentligste Del af Arbejdet, eventuelt det hele, kan gøres af Familien selv, maa der utvivlsomt kunne tjenes en Del Penge ved at bruge Sukkerroer. Spørgsmaalet bliver saa, hvor mange? Lader man 40 pCt. af Foderet udgøre af Sukkerroer, kan der med et rundt Tal spares 100 kg Korn for hver Gris, der leveres til Slagteriet, men denne Røemængde er dog sikkert vel rigelig, i alt Fald saa længe man ikke er ganske klar over, hvorledes man paa den bedste Maade skal regulere Foderets Proteinindhold. Paa

Ejendomme, hvor man er henvist til lejet Arbejdskraft, kan Udgiften til 1 F.E. eventuelt blive saa stor og Ulejligheden med at fodre med Roer saa betydelig, at man højst bør stile efter at bruge 20 pCt. eller maaske endnu mindre.

Resultaterne fra Forsøget med Kaalroer opfordrer just ikke til at bruge disse i større Mængder, medmindre man har 1 F.E. kendeligt billigere end i Kraftfoder og Mælkeriaffaldsprodukter, eller man ligefrem tilsigter at forhale Fedningen noget. Og det sidste — bevidst at ville forhale Fedningen — skulde man paa Forhaand tro var udelukket, eftersom en langsom Fedning altid bliver forholdsvist dyr, d. v. s. Foderforbruget for hver kg Tilvækst bliver større ved langsom end ved tilpas hurtig Fedning¹⁾. Desuagtet er det ikke udelukket, at Kaalroer og Runkelroer kan faa Betydning paa denne Maade. I Løbet af Efteraaret og Vinteren er en Del af det Flæsk, der sendes til England, federe, end man paa vedkommende Tidspunkt ønsker paa Markedet, og Forsøgene viser tydeligt, at man ved Hjælp af Roer kan producere Svin med passende Tykkelse af Rygflæsket. Om Sagen dermed er i

¹⁾ Udregnet paa Grundlag af 3041 Hold à 4 Grise fra De sammenlignende Forsøg med Svin fra statsunderstøttede Avlscentre, hvor Svinene har været fodret ens, faar man følgende:

Alder i Dage	F. E. pr. kg Tilvækst
140	3,12
150	3,27
160	3,27
170	3,33
180	3,42
190	3,54
200	3,67
210	3,78
220	3,86
230	3,95
240	4,04
250	4,11
260	4,50

Korrelationskoefficienten er positiv, den er
 $+ 0,62 \frac{+}{-} 0,007$

Orden, er dog et Spørgsmaal. Hos de overfedede Grise ses nemlig i en Del Tilfælde ikke blot for tykt Rygflæsk, men tillige en udpræget Fedtdegeneration af Muskulaturen, og om denne Degeneration optræder selvstændigt — ogsaa hos letfedede Svin — og i saa Fald kan undgaas ved Fodring med Roer, maa først undersøges.

Der er ingen Tvivl om, at der er en ganske overordentlig stor Forskel paa det økonomiske Udbytte i de forskellige Svinehold. Det landøkonomiske Driftsbureaus Undersøgelser viser dette tilstrækkelig tydeligt, og de viser ogsaa, at Forskellen saa godt som udelukkende ligger i et forskelligt Foderforbrug pr. beregnet Svin.

I den sidst udsendte Beretning fra Landøkonomisk Driftsbureau findes i en Oversigt over dette Forhold bl. a. nedenstaaende Oplysninger. Paa Gaarde mellem 20—50 ha var Tallene pr. beregnet Svin følgende:

Gruppe	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Det samlede Foderforbrug F. E.	604	536	505	470	419	371
Nettooverskud Kr. ÷	12,53	÷2,26	3,50	11,82	17,79	23,21

En Betingelse for at faa Tabene reduceret og Overskudene bragt højere op er en mere økonomisk Fodring. Den første Betingelse herfor er et nøje Kendskab til Fodermidlernes Værdi, og dette Kendskab naas bl. a. ved Hjælp af Fodringsforsøg.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Selskabets Præsident, Kammerherre N. Juel, takkede for det udmærkede Foredrag og spurgte, om nogen ønskede Ordet.

Folketingsmand P. P. Pinstrup rettede det Spørgsmaal til Foredragsholderen, om man ikke har haft Kartoffler med i Forsøgene; har man ikke det, bør de tages med. Vi kan ikke regne med Salg af Kartoffler, og hvis vi skal opretholde vor Kartoffelavl — hvad vi bør — saa maa vi bruge Kartoffler til Foder, og det var da ogsaa Talerens Tro, at hvor Jorden egn sig til Kartoffel dyrkning, der er Kartofflerne at foretrække for Sukkerroer. Endvidere vilde Taleren gerne spørge, om man havde inddraget Kogning af Foderet i Forsøgene. Med Hensyn til det fede Flæsk, havde Taleren egentlig været af den Opfat-

telse, at der mere laa Handelspolitik end Realiteter bagved den stærke Fremhævning af, at det danske Flæsk er for fedt; der er jo nemlig det mærkelige ved det, at Klagerne over det fede Flæsk altid kommer i den kolde Tid, hvor man dog egentlig skulde tro, det mærkedes mindst. Mon ikke det i nogen Grad staa i Forbindelse med, at der er rigeligt med Flæsk fremme paa Markedet paa den Tid af Aaret; thi naar der er rigeligt af en Vare, bliver Folk som bekendt mere kræsne.

Forstander *J. J. Hansen* var enig med Foredragsholderen i, at det først og fremmest gælder om at blive klar over, hvorledes Forsøgene skal tydes. Ved Fjords Forsøg er der sikkert mange Enkeltheder, som ikke er blevne tydede, og Fjord var ogsaa selv klar over, at man ikke maatte lægge for meget ind i Forsøgene. Han gjorde jo nemlig opmærksom paa, at hvad der gjaldt for et Foderstof i een Blanding, maaske ikke vilde gælde i en anden Blanding. Naar Professor Jespersen i Aften understreger det samme, er han ikke derved i Uoverensstemmelse med Docent Fjord.

Naar 100 kg Æggehvide i Mælk synes bedre end 100 kg Æggehvide i Kager, saa kan det jo mulig ogsaa skyldes, at der kan være betydelig Forskel paa Kager; der skal ikke meget til, før der fremkommer væsentlig Forskel i Kagernes Værdi. Med Hensyn til Roefodringen til Svin, saa lyder der fra Landmændene ofte Klager over, at der kommer saa meget Vand i Stalden, naar der gives Roer.

Statskonsulent *S. Sørensen* havde med Interesse hørt Foredragsholderens Udtalelser om det gode Resultat ved Anvendelse af Kød-Benmel og Blodmel. Da Taleren var udsendt af Staten for at studere Forholdene i Kanada, havde han spurgt flere Svineholdere, om de nu ogsaa kunde producere godt Flæsk uden Skummetmælk, og Svaret var da altid, at naar blot de fodrede med Kød-Benmel, saa fik de ogsaa godt Flæsk. Taleren vilde spørge om, hvor gamle Grisene var ved Forsøgets Paabegyndelse, thi han kunde tænke sig, at der kunde blive nogle Vanskeligheder ved Fodringsovergangen. Med Hensyn til det fede Flæsk er det muligt, at de rigelige Tilførsler i Efteraarstiden medfører, at man er mere kritisk paa denne Aarstid; men vi bør være opmærksomme paa det vigtige Spørgsmaal med Hensyn til Flæskets Kvalitet og gøre alt, hvad vi kan, for at faa det saa godt som muligt.

Forpagter *Chr. Sonne* havde fæstnet sig ved nogle af de Tal, Professor Jespersen anførte, angaaende Sukkerroernes Anvendelse til Svinefoder. Régner vi med 5 kg Roer til en F.E., vil en Dobbeltcentner Sukkerroer modsvare 20 F.E., og vi vil da

faa en Dobbeltcentner Roer betalt med 3 Kr. 40 Øre eller 3 Kr. 50 Øre. Dette ligger jo langt over, hvad der kan opnaas ved Levering paa Fabrik. Der er talt meget om Besværligheder med Roerne; de skal baade vaskes og raspes; men det bør dog ogsaa erindres, at naar vi fodrer Roerne op, spares Transportomkostningerne. Roefodring til Svin vil sikkert være rentabel; men selv om dette er Tilfældet, er Sukkerroespørgsmaalet ikke dermed løst; thi det er kun et meget lille Areal, der vil lægges Beslag paa til Foderbrug. Taleren vilde i sit Landbrug kun kunne anvende 500—550 Dobbeltcentner eller et Areal paa $3\frac{1}{2}$ Tdr. Ld., medens hans samlede Roearreal nu udgjorde 25—30 Tdr. Ld. Det er altsaa kun et lille Areal, der paa denne Maade dækkes, men alligevel bør Betydningen af Roernes Anvendelse til Svinefoder ikke underkendes; den Kornmængde, der kan afløses af Roefoderet, vil jo blive ganske betydelig, saafremt Roefodringen finder almindelig Anvendelse. Naar det var bleven udtalt, at der som Grovfoder kun kunde være Tale om Roerne, vilde Taleren dog gerne tage lidt Forbehold. Vi har jo dog ogsaa grøn Lucerne. Og hvis vi kunde bruge Lucernen i stærkere Grad, saa vi kunde naa til at lade denne afløse Roerne, naar disse slipper op, saa vilde Grovfoderanvendelsen jo kunne udstrækkes til at finde Sted hele Aaret rundt.

Inspektør *Bendt Jensen* spurgte, om man havde nogen Erfaring for, hvorledes Soyaskraa og Oliekager virker til Grisesøer i den Tid, de gaar med Grise.

Professor *Jespersen* udtalte, at han med Hensyn til Kartoflerne ikke skulde udtale sig om den mere landøkonomiske Side af Sagen; men det er dog sikkert rigtigt, at man paa Kartoffeljord vil staa sig ved at dyrke Kartofler. Kartofler er et fortrinligt Svinefoder; man regner med 4 kg til en F.-E. og, naar Kartoflerne er kogte, lidt mindre. For de øvrige Foderstoffers Vedkommende er det vistnok saaledes, at Kogningen ikke gør dem bedre som Foder i og for sig, men i den kølige Tid paa Aaret har det sin Betydning, at Foderet er lunkent. Ogsaa Foredragsholderen havde angaaende det fede Flæsk haft den Opfattelse, at det i nogen Maade var et Handelsspørgsmaal; men det kunde ikke nægtes, at der nu ogsaa var en Realitet deri, som vi maa se at faa afhjulpet. Ved at undersøge flere Prøver Flæsk var han ved at naa til den Anskuelse, at det i visse Tilfælde drejede sig om et Degenerationsfænomen, idet det synes, som om Musklerne hos nogle Svin har Tilbøjelighed til at fedtdegenerere. Hvis det er Tilfældet, er det jo ikke alene Fodringen, vi maa have Opmærksomheden henvendt paa. — Til vore Forsøg har vi købt Grise fra Griseturvene; vi faar derved Blan-

dingsgrise og mener derved bedst at sikre os mod at faa Grise med ensidige Arveanlæg i en eller anden Retning.

Med Hensyn til Fodring med Kød- og Benmel, saa havde der egentlig ikke været Overgangsvanskeligheder. De Grise, der faar Kød- og Benmel, kommer ganske vist i Begyndelsen til at se lidt daarlige ud. De faar en rødlig Farve, men det skyldes sikkert, at Gødningen bliver rødlig. Der havde været Tale om at tage Fodring med grøn Lucerne ind i Forsøgene; men Taleren var iøvrigt ikke i Tvivl om, at hvor man har grøn Lucerne, bør man bruge den. Angaaende Spørgsmaalet om Oliekager til Grisesøer, da havde Taleren i sin Tid anbefalet at bruge Oliekager til Søer, hvor man brugte Roer; men han turde ikke mere uden Forbehold anbefale Kager, idet der i flere Tilfælde havde været uheldige Bivirkninger ved Oliekagefodringen til Grisesøer. Soyaskraa er sikkert noget bedre end Oliekager; men ogsaa om Soyaskraa gælder det, at det maa anvendes med Forsigtighed.

Forstander *J. J. Hansen* fandt, at der var en vis Fare ved at benytte sammenblandede Grise, saaledes som de købt paa Grisetorvene. Man kunde sikkert faa passende Materiale ved Indkøb paa en Herregaard.

Kammerherre *N. Juel* sluttede derefter Mødet med at bringe Foredragsholderen Selskabets og Forsamlingens Tak for det interessante og lærerige Foredrag.

Om Omsætningen med Kartofler.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den
6. Marts 1929 af Konsulent *L. Rasmussen*.

Det danske Landbrugs Udøvere har gennem den sidste Menneskealder haft Held og Lykke til at fremstille en førsteklasses Vare af forskellige Husdyrprodukter, saasom Smør, Flæsk og Æg. Udlandet saavel som andre Erhverv her i Landet har med stedse stigende Beundring set hen til den stadig større og større Mængde af ensartet, førsteklasses Vare, det danske Landbrug har kunnet producere og føre frem paa Verdensmarkedet. Den Overpris, som Landbruget har hentet hjem for sine Varer, har ligeledes aftvunget berettiget Beundring. Det danske Landbrug har ikke kunnet opnaa denne for andre Landes Landbrug misundelsesværdige Stilling som Fabrikanter og Eksportører af Verdens bedste Husdyrprodukter uden en betydelig Indsats, en Indsats, som hver enkelt Jorddyrker gennem omhyggeligt og dygtigt Arbejde har været med til at underbygge og stabilisere.

I Arbejdet for at skabe den her skitserede førsterangs Stilling har Landbruget i nogen Maade glemte eller maaske ikke faaet Tid til at udføre et tilsvarende Arbejde paa Oparbejdelsen af en god, solid og tillidvækkende Produktion og Omsætning af andre Landbrugsprodukter. Dette er et Forhold, der gælder for Salg af Varer saavel uden for som inden for Landets Grænser. Naar undtages Eksporten af Kød og Heste samt af lidt Frø og Maltbyg, er det kun undtagelsesvis, der har fundet nogen Eksport Sted af andre Landbrugsprodukter, og Salget til andre Erhverv inden for Landets Grænser

har hidtil med Undtagelse af enkelte Varer kun betydet lidt. Omsætningen af Kartoffler, som vi skal beskæftige os med her i Aften, har kun undtagelsesvis fundet Sted til Udlandet; det hidtidige Marked for danske Kartoffler har i det væsentlige ligget inden for Landets Grænser. Der er dog sikkert intet til Hinder for, at vi kan oparbejde en Eksport af Kartoffler, men før dette kan udføres med Held, skal vi have lært at behandle Kartofflerne saaledes, at de paa lignende Maade som Smør, Flæsk og Æg kan komme frem paa Markedet som en absolut førsteklasses Vare. I de enkelte Aar, hvor vi her fra Landet har eksporteret Kartoffler af nogen særlig Betydning, har vi som Regel haft Vanskelighed med Fremskaffelse af den Kvalitet, som Kunderne i Importlandet er vant til at modtage, og Resultatet er blevet, at vi hurtigt er slaaet ud af Markedet igen. Et Land som Holland, der har en betydelig større Befolkningstæthed end Danmark, har hvert Aar en ret stor Kartoffeleksport. Der er sikkert intet til Hinder for, at vi, hvis vi fik lært at behandle Kartofflerne rigtigt, kunde optræde som farlige Konkurrenter til det hollandske Landbrug, men før dette kan ske, skal der udføres et stort Oplysningsarbejde, saa Landbrugets Udøvere kan faa lært at sortere og emballere Kartofflerne paa rette Maade. Det maa dog sikkert være rigtigst at begynde Arbejdet med en Forbedring af de Kartoffler, der sælges inden for Landets Grænser.

I det følgende skal jeg tillade mig at omtale en Del af de Arbejder, der hidtil er udført til Forbedring af en tilidvækkende Omsætning af Kartoffler.

Først omtales Arbejdet for Tilvejebringelse af Oplysninger om Prisen paa Kartofflerne.

Kartoffelnoteringen.

Efter Meddelelse fra Torveinspektør *Rannow* vedtog Københavns Magistrat i 1889 at paabegynde en Notering af de Priser, hvortil Kartofflerne omsættes paa Københavns Torv. Denne Notering af Kartoffelpriserne blev

udført af en kommunalt ansat Mand og blev første Gang offentliggjort den 26. April 1889. I de første Aar, Noteringen blev udført, meddeltes den laveste og højeste Pris, der var opnaaet paa Torvet. I Tiden indtil 1918 blev Noteringen fastsat af Kommunens Embedsmænd. Nævnte Aar nedsatte Københavns Magistrat paa Forslag af Torveinspektøren et Noteringsudvalg, der fik til Opgave at notere Priserne paa de forskellige Produkter, der sælges paa Københavns Grønttorv og derunder ogsaa Kartofler. Noteringsudvalget var til at begynde med sammensat af en Repræsentant fra hver af følgende Organisationer, der alle er interesserede i Torvehandelen: Kartoffelhandlerforeningen for København og Omegn, Amagerlands Producentforening, Foreningen af Københavns Handelsgartnere, Almindelig dansk Gartnerforening, Kommissionsforeningen og Foreningen af Frugt og Grønthandlere samt Torveinspektøren, der er født Formand i Udvalget. Senere er Udvalget tiltraadt af to Repræsentanter for Københavns Husmoderforening.

Noteringen bliver fastsat hver Lørdag og omfatter de Priser, der er opnaaet paa Torvet i den forløbne Uge, hvorfor Noteringen mere er at betragte som en Prisstatistik end en Notering, der gælder Prisen i den kommende Tid.

Den paa Københavns Torv noterede Pris paa Kartofler tilfredsstillede ikke helt de kartoffeldyrkende Landmænd, dels fordi den ikke altid blev meddelt i Bladene, og særlig fordi de Priser, som betaltes for Kartofler ved Levering paa Dyrkerens Jernbanestation, ikke altid stod i et rimeligt Forhold til den paa Torvet noterede Pris, desuden varierede Priserne stærkt fra Sted til Sted. Der kan saaledes meddeles Eksempler paa, at Kartofler af samme Sort og Kvalitet betaltes med højst forskellige Priser selv paa nærliggende Jernbanestationer.

Disse Forhold foranledigede Formanden for Frederiks-

borg Amts Planteavlsforening, Proprietær *F. Smith*, Nyrupgaard, til paa de sjællandske Landboforeningers Planteavlsmøde i Februar 1912 at fremsætte Forslag om Tilvejebringelse af en officiel ugentlig Notering for Kartofler. Sagen vandt paa nævnte Møde Tilslutning, og det vedtoges at rette Henvendelse til de provinsielle Landboforeningers Planteavlsudvalg om at tage sig af denne Sag, da man fandt, at den havde Interesse for hele Landet.

Paa de provinsielle Planteavlsudvalgs Fællesmøde i Marts samme Aar blev Sagen drøftet og et Udvalg nedsat til Forberedelse af Noteringen. Det nedsatte Udvalg rettede en Opfordring til De samvirkende danske Landboforeninger om at søge iværksat en ugentlig Notering for Kartofler. Udgifterne ved Noteringens Ansættelse ansloges til 500 Kr. aarlig.

De samvirkende danske Landboforeninger vedtog i Juni 1913 at yde 500 Kr. til Igangsættelse af en Kartoffelnotering paa følgende Grundlag:

1. Formaalet med Noteringen er at give danske Landmænd og Handlende paalidelige Efterretninger om Handelsprisen paa Kartofler i Ind- og Udland.
2. Noteringen gælder gode Handelsvarer fragtfrit i Vognladninger paa Køberens Station, og Prisen gælder solgte Partier i den Uge, for hvilken Indberetningen har fundet Sted.
3. Noteringen baseres paa ugentlige Meddelelser fra Eksportforeninger, større private Handlende samt Landmænd og Konsulenter. Disse Meddelelser indsendes paa Brevkort med Spørgeskemaer. Til Notering for Udlandet benyttes Handelstidender eller Forbindelser med udenlandske Noteringskontorer eller udenlandske Firmaer.
4. Noteringen offentliggøres ved, at den tilstilles Ritzaus Bureau.
5. Noteringen ansættes for København og 2 à 3 Steder i Jylland, enten større Byer eller ogsaa for større Dele af Jylland med Angivelse af, hvilke Byer Prisen

stammer fra. Der meddeles samtidig Priser fra de mest betydningsfulde Handelspladser i Udlandet.

6. Som fast Noteringskontor foreslaas De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavskontor.

7. Prisberetningerne indsamles og sammenarbejdes af Kontorets Personale under Ledelse og Tilsyn af de sjællandske Landboforeningers Planteavlskonsulent.

8. Der vælges et Udvalg paa 3 Mand, valgt med 1 Mand paa Sjælland, 1 paa Fyn og 1 i Jylland, hvortil Konsulenten i givet Tilfælde kan henholde sig.

9. Virksomheden tænkes paabegyndt i Efteraaret 1913.

Som Medlemmer af nævnte Noteringsudvalg valgtes Proprietær *F. Smith*, Nyrupgaard, Konsulent *M. K. Kristensen*, Skanderborg, og Landbrugslærer *Kr. Møller*, Korinth, med daværende Konsulent *A. P. Jacobsen* som Sekretær.

Den første Notering blev sat den 23. September 1913, og udsendtes som i Planen angivet gennem Ritzaus Bureau. I de følgende Uger indtil den 26. Maj 1914 blev der af Noteringsudvalget fastsat Notering paa Kartofler.

De samvirkende danske Landboforeninger fandt imidlertid ikke fortsat at kunne bevilge de med Noteringen forbundne Udgifter, og da en Henvendelse gennem de provinsielle Planteavlsudvalg til de respektive Fællesforeninger om økonomisk Støtte til Noteringens Fortsættelse heller ikke førte til noget heldigt Resultat, ophævedes Noteringsudvalget.

I Maj 1915 vedtog det af Landbrugsministeriet nedsatte Landbrugsudvalg at lade udsende ugentlige Noteringer over betalte Kartoffelpriser, hvorfor der nedsattes et særligt Kartoffelnoteringsudvalg bestaaende af Proprietær *Smith*, Nyrupgaard, Konsulent *M. K. Kristensen*, Skanderborg, og Statskonsulent *K. Hansen*, med Konsulent *A. P. Jacobsen* som Sekretær. Udgiften ved Noteringens Fastsættelse betaltes af Landbrugsministeriet. Oplysningerne til Grundlag for Noteringens Fastsæt-

telse indsamledes paa tilsvarende Maade som ved den af De samvirkende danske Landboforeninger i 1913—14 fastsatte Notering. Ved Noteringens Fastsættelse blev der dog foretaget den Forandring, at Kartoffelprisen blev fastsat pr. Sælgers Station i Stedet for, som i Forslaget fra Landboforeningerne anført, paa Købers Station. Den første Notering udsendtes den 29. Maj 1915. Landbrugsudvalgets Noteringsudvalg fastsatte Kartoffelnoteringen indtil den 29. Juni 1920. Med Udgangen af Finansaaret 1919—20 inddrog Landbrugsministeriet den hidtidige Bevilling paa 500 Kr. til Noteringens Fastsættelse, og Noteringsudvalget blev samtidig ophævet. Men forinden dette skete, fremsendte det gennem Landbrugsudvalget en Skrivelse til De samvirkende danske Landboforeninger, hvori disse opfordredes til at drage Omsorg for Noteringens Fortsættelse. De samvirkende danske Landboforeninger imødekom imidlertid ikke Opfordringen.

Paa et den 1. Oktober 1921 af de sjællandske Landboforeninger afholdt Formandsmøde blev Spørgsmaalet om Genoprettelsen af Kartoffelnoteringen for Sjælland fremlagt af Konsulent *L. Rasmussen*. Formandsmødet vedtog snarest at fastsætte og udsende en ugentlig Notering paa Kartoffler. Til at forestaa Noteringen nedsattes et Udvalg, bestaaende af Proprietær *F. Smith*, Nyrupgaard, Gaardejer *Niels Larsen*, Højagergaard, og Baron *Lerche*, Klampenborg, med Konsulent *L. Rasmussen* som Sekretær.

Det nedsatte Udvalg fastsatte den første Notering den 19. Oktober 1921, og den blev udsendt gennem Ritzaus Bureau under Navnet: »Kartoffelnoteringen ved de sjællandske Landboforeningers Noteringsudvalg«. Siden nævnte Dato er Noteringen fastsat for hver Uge med Undtagelse af den Tid hver Sommer, da der ingen Engroshandel med Kartoffler finder Sted.

Grundlaget for Fastsættelsen af Kartoffelnoteringen indhentes hver Uge ved Udsendelse af omkring et Halvt-hundrede dobbelte Brevkort med Spørgeskema til Kartoffelhandlere og interesserede Kartoffeldyrkere paa

Sjælland. De indberettende Landmænd er udpeget af Landboforeningerne. De Priser, som meddeles Udvalget, gælder pr. Sælgers Station for velsorterede Handelsvarer af Kartofler, solgte i hele Vognladninger, og refererer sig til virkelig betalte Priser for Kartofler i den paagældende Uge. Den Pris, som Udvalget offentliggør, er i og for sig ikke nogen egentlig Notering, men den er at opfatte som en Statistik over de Priser, der er opnaaet for velsorterede Kartofler paa Sælgers Station i hele Vognladninger i den Uge, der staar anført i Noteringen, altsaa ganske analogt med, hvad der er anført vedrørende Noteringen paa Københavns Torv.

Man kan med rette rejse Spørgsmaalet: »Har Kartoffelnoteringen under det nuværende saavel som under de tidligere Udvalgs Ledelse svaret til sit Formaal?«

Det tilkommer egentlig ikke mig at svare paa dette Spørgsmaal, da jeg i de sidste 10 Aar har været Sekretær for Noteringsudvalget, og derfor maa anses for at være Parthaver i Sagen, men jeg drister mig dog til at besvare Spørgsmaalet, idet jeg, ud fra den nære Føling, jeg har haft med Sagen hele Tiden, har haft nært Samarbejde med saavel Køber som Sælger af Kartofler. Noteringsudvalget, der ligesom kiler sig ind mellem Køber og Sælger, faar naturligvis nu og da nogle Klager over Noteringen. Som Regel har det, som det maatte ventes, været saaledes, at Køberen har anset Noteringen for at være for høj, medens Sælgeren har klaget over, at den ansatte Pris var for lav. I flere Tilfælde har Udvalget inden for samme Uge modtaget Klager fra saavel Købere som Sælgere. De første klagede over for høj Notering og de sidste over for lav Notering; men da begge Klager, der altsaa gjaldt for den samme Notering, ikke kan være berettigede, maa Udvalget gaa ud fra, at den noterede Pris ikke har været helt ved Siden af den virkelig betalte Pris i den forløbne Uge. I enkelte Tilfælde har Udvalget modtaget Klage fra Kartoffeldyrkere, der syntes, Noteringen var for høj. Ved Undersøgelse af Sagen viste det sig, at den paagældende

Landmand leverede daarligt sorterede Kartoffler, hvorfor han aldrig kunde opnaa den almindelige Handelspris, altsaa Noteringen, for sine Varer. Han fik ved denne Lejlighed imidlertid lært at sortere Kartofflerne, og siden gaar hans Opfattelse af Noteringen nærmest i modsat Retning af hans tidligere fremsendte Klage.

Om Noteringens Betydning for de enkelte Landmænds Orientering med Hensyn til Prisen paa Kartoffler, foreligger der mange Udtalelser fra Kartoffeldyrkere.

Det kan ligeledes nævnes, at de af Udvalget noterede Priser ret hyppigt bliver lagt til Grund ved Handlers Afslutning, hvilket kommer til Udvalgets Kundskab derved, at Udvalget afkræves Oplysninger om de noterede Priser til Benyttelse ved Afregningen.

Med disse Eksempler, der udmærket kan suppleres med flere lignende Oplysninger, mener jeg at have svaret paa det rejste Spørgsmaal vedrørende Kartoffelnoteringens Betydning for Omsætningen med Kartoffler.

Organisationen af Kartoffelsalget.

Paa de sjællandske Landboforeningers første Planteavlsmøde, der afholdtes i København den 27. Marts 1903, foreslog Professor *T. Westermann* at oprette et Selskab til Varetagelse af Afsætningen af Køkkenurter og derunder ogsaa Kartoffler. Forslaget blev indgaaende drøftet, og der nedsattes et Udvalg til at arbejde for Sagens Gennemførelse. Det nedsatte Udvalg virkede i flere Aar; men da Sagen ikke fandt fornøden Tilslutning blandt sjællandske Landmænd faldt den bort og Udvalget ophævedes.

I Aarene 1910—1912 beskæftigede Frederiksborg Amts Planteavlsforening sig med Spørgsmaalet om Oprettelsen af et Selskab til Salg af Kartoffler i København, men heller ikke dette Arbejde førte til et positivt Resultat.

I Aarene 1916—17 paabegyndte Horns Herreds Landboforening et Arbejde for Oprettelsen af en Kartoffelforening, kaldet »Horns Herreds Kartoffelforening«. Land-

hoforeningen kom saa vidt i dette Arbejde, at der blev udarbejdet og trykt Love for nævnte Forening. I Lovenes Paragraf 1 meddeles, at Foreningens Formaal er at virke for Fremskaffelse af Spisekartofler af bedst mulig Kvalitet samt søge Afsætningsforholdene for disse ordnet paa bedste Maade.

I Paragraf 2 meddeles, at dette Formaal vil Foreningen søge fremmet ved blandt andet at virke for, 1) at formaa Medlemmerne til at dyrke sortsrene og sygdomsfrie Kartofler, 2) at fremme Udbredelsen af nye yderige Kartoffelsorter, 3) at foranledige Salgskartoflerne sorteret og emballeret paa ensartet Maade, saaledes at de kan komme frem paa Markedet i saa god Tilstand som mulig, 4) at plumbere alle af Foreningen emballerede Kartofler med lovbeskyttet Plombe, 5) paa Grundlag af de nævnte Foranstaltninger at søge oparbejdet et godt Marked i København og andre større Byer for den gode Horns Herreds Kartoffel, 6) at søge skabt et Marked for Salg af Læggekartofler og 7) at være Medlemmerne behjælpelig med Bekæmpelse af Kartoffelskimmel m. m.

I Løbet af Sommeren 1917 indmeldtes en Del Medlemmer i Foreningen, saa alt syntes at tegne til en god Start. Men paa dette Tidspunkt blev hele Arbejdet standset, idet Ernæringsraadet ved ministeriel Anordning overtog al Handel med Kartofler. Foreningen kom derfor aldrig til at virke efter sit Formaal.

I 1919 tog Frederiksborg Amts Planteavlforening igen Spørgsmaalet om Oprettelsen af en Kartoffelforening op til Drøftelse. I denne Omgang førte Overvejelserne til et Resultat, idet der dannedes et Andelsselskab kaldet »Frederiksborg Amts Kartoffelcentral«. Dette Selskabs Formaal tog i Henhold til dets Love udelukkende Sigte paa at modtage og sælge Andelshavernes Kartofler. Selskabet traadte i Virksomhed i 1919 og arbejdede i et Par Aar, men maatte saa indstille sin Virksomhed paa Grund af vanskelige Pengeforhold.

I andre Egne af Landet har der ligeledes været udført

et omfattende Arbejde for Tilvejebringelsen af lokale Foreninger og Sammenslutninger, der havde til Formaal at varetage Omsætningen af Kartofler. Det kan saaledes nævnes, at der i 1911 eller 1912 dannedes en Forening kaldet »Dansk Andels-Kartoffeleksport«. Foreningen, der dannedes med Støtte af Mænd som *P. P. Pinstrup*, *A. Christensen* og *Daugbjerg*, havde sit største Virkefelt i Aalborgegnen, men udstrakte ogsaa sin Virksomhed til Lokalforeninger i Egnen omkring Hobro, Holstebro, Horsens og Vamdrup samt Bornholm. Foreningen fik dog kun en kort Levetid. Omtrent samtidig dannedes en Forening i Randerseggen kaldet »Jydsk Andels Eksportforening«. Denne Forening havde en Levetid af ca. 10 Aar og havde i flere Aar en betydelig Omsætning. De her nævnte samt flere andre af de i Jylland dannede Kartoffelforeninger har nærmest haft til Formaal at varetage Eksporten af Kartofler, samt i enkelte Tilfælde taget Sigte paa Oprettelse af Stivelse- eller Melfabrikker eller Tørrerier, og i flere Tilfælde har Foreningerne enten enkeltvis eller i mindre Sammenslutninger omsat ret store Partier Kartofler. Men Foreningernes Levetid har været kort, kun nogle faa Aar har de virket.

I 1919 dannedes en landsomfattende Organisation »Dansk Kartoffeldyrkerforening«. Foreningen havde til Formaal at virke for en organiseret Dyrkning og Afsætning af Kartofler. Dansk Kartoffeldyrkerforening havde i 1919—20 et Medlemsantal paa ca. 23,000. Dens væsentligste Virksomhed kom til at omfatte Eksport af Kartofler, og i dens første Arbejdsaar havde den i Henhold til Meddelelse paa Generalforsamlingen en Omsætning paa 450,000 hkg Kartofler (se Ugeskrift for Landmænd 1920, Side 36). I 1920 var Foreningens Virksomhed ligeledes stor, men grundet paa økonomiske Vanskeligheder maatte Foreningen træde i Likvidation allerede i 1921.

For Tiden findes der i Henhold til de i Landøkonomisk Aarbog for 1929 meddelte Oplysninger kun to Foreninger, der arbejder for de omtalte Formaal. Antallet af

Medlemmer er i Aarbogen opgivet til 79 for begge Foreninger tilsammen.

Som det fremgaar af det her refererede, har det ikke manglet paa Initiativ med Hensyn til Startning af Foreninger og Selskaber, der havde til Opgave at arbejde for en ordnet Omsætning af Kartoffler. Men de hidtil opnaaede Resultater kan ikke siges at være særlig opmuntrende, idet saa godt som alle Foreninger efter kortere eller længere Tids Forløb har standset Virksomheden og er opløst. Det daarlige Resultat skyldes sandsynligvis flere sammenstødende Omstændigheder; men Kartofflernes Letfordærvlighed og Dyrkernes til Tider manglende Forstaaelse af en omhyggelig Sortering har ganske sikkert været de væsentligste Aarsager til det sørgelige Resultat. De mange Tilløb til Ordningen af Kartofflernes hensigtsmæssige Afsætning vidner om den Betydning, dette har for store Dele af vort Landbrug. Det er derfor saa meget mere sørgeligt, at Arbejdet for Spørgsmaalets Løsning stadig er forblevet resultatløst.

Kontrol med Omsætningen af Kartoffler.

I Aarene lige efter Verdenskrigens Afslutning blev der her fra Landet eksporteret en Del Kartoffler, hvilket var den virksomme Aarsag til Dannelsen af den førnævnte landsomfattende Kartoffeldyrkerforening.

De Erfaringer, som man indvandt i disse Aar, fremkaldte Kravet om Oprettelse af en Kontrol med de Kartoffler, der eksporteredes her fra Landet, idet man ved Oprettelsen af en Kontrol med Eksporten vilde forhindre Udførsel af daarligt sorterede Kartoffler.

De saaledes fremsatte Krav foranledigede Loven af 6. Maj 1921, hvorved Landbrugsministeren bemyndiges til at iværksætte Kvalitetskontrol med Kartoffler, der udføres her fra Landet.

I Medfør af denne Lov udstedte Landbrugsministeriet en Bekendtgørelse, hvorefter alle Kartoffler, der ønskes udført fra Landet, forinden Udførselen skal underkastes

en Kontrol af et af Landbrugsministeriet nedsat Udvalg kaldet »Udvalget for Kvalitetskontrol ved Kartoffeleksport«. Ved Udførselen skal Kartoffelsendingen ledsages af en Attest, udstedt af en af nævnte Udvalg antagen Inspektør, hvori meddeles, at Sendingen er kontrolleret, og dens Kvalitet godkendt til Udførsel i Henhold til et af Ministeriet udstedt Regulativ. Man opnaaede herved, at Kartoffler, der ikke svarede til det i Regulativet fastsatte Minimumskrav til Kvalitet, ikke kunde eksporteres.

De i Regulativet fastsatte mindste Krav til Kartofflernes Kvalitet var følgende:

De for Kvalitetskontrollen fremstillede Kartoffler maa ikke være saa jordede, snavsede eller fugtige, at Sygdomsangreb og Knoldbeskadigelser ikke kan ses, eller være saa blandede med Halm, at det skæmmet Partiet, eller være paaviselig frostbeskadigede. Endvidere stiller Regulativet Krav om, at der i Partiet ikke indeholdes over $\frac{1}{2}$ pCt. raadne (vaadforraadnede) Kartoffler samt 5 pCt. Knolde, der er beskadigede eller er angrebet af Kartoffel-skimmel eller anden Tørforraadnelse eller Skurv. De nævnte Sygdomsangreb maa dog ikke forefindes i Sendingen udover ialt 5 pCt. I Regulativet gives nærmere Oplysninger om, hvad der forstaas ved Beskadigelse og lignende.

Der stilles endvidere Krav om, at Sendingen kun maa indeholde 3 pCt. Knolde med over 2 cm lange Spirer, 3 pCt. Jord eller lign., 5 pCt. Knolde af anden Sort med væsentlig anden Form end det til Kontrol anmeldte Parti, samt at Kartofflerne er velsorterede. Særlig store Knolde og Knolde med afvigende Form maa ikke findes i over 5 pCt. Endvidere var fastsat en mindste Knoldstørrelse, der for Sendinger til England og De forenede Stater i Amerika var 4,5 cm og til andre Lande 3,5 cm. De fire sidstnævnte Kvalitetsforringelser maa dog ikke findes i Sendingen udover 6 pCt. af Knoldenes Vægt.

Til Kontrollens Udøvelse var der under Udvalget ansat et lille Hundrede Inspektører og Kontrollører. Inspektø-

terne var bosiddende i Landets forskellige Egne, og Kontrollen udførtes paa samtlige Landets Jernbanestationer og Udskibningssteder.

I de første to Aar af Udvalgets Virketid eksporteredes der et ret stort Kvantum Kartoffler. Af Kartoffelhøsten for Aaret 1921 blev der saaledes udstedt Udførselsattester for 5412 Vognladninger Kartoffler og for det følgende Aars Høst for 162 Vognladninger. I de følgende fire Aar var der derimod ingen Eksport af væsentlig Betydning.

Den foran nævnte Lov af 6. Maj 1921 var kun gældende for tre Aar. I Rigsdagssamlingen 1923—24 blev vedtaget en ny Lov, der ligeledes var gældende for tre Aar. Men i denne Lov blev det fastsat, at Kvalitetskontrollen ved Kartoffeleksporten ikke som hidtil skulde være obligatorisk, men frivillig. Med Lovens Udløb i 1926 standsede Kontrollen, og Udvalget ophævedes.

Har de her omtalte Love og den i Henhold til disse udøvede Kontrol virket efter Hensigten? Som Svar paa det rejste Spørgsmaal kan jeg oplyse følgende: Af de til Kontrol anmeldte Partier af Kartoffler blev en Del fremstillet i en saadan Tilstand, at de paa ingen Maade kunde anerkendes som almindelig god Handelsvare i Henhold til de i Regulativet stillede Regler, hvorfor de blev afvist som uegnede til Eksport i den foreliggende Tilstand, og man maa formode, at Kontrollen alene derved har udøvet et godt Arbejde, da de paagældende Partier af Kartoffler i alle Tilfælde vilde have forvoldt de paagældende Eksportører ikke alene meget Vrøvl og tidsrøvende Brevvekslen, men tillige ikke ubetydelige Tab, idet Eksportørerne utvivlsomt vilde have faaet de paagældende Partier kasseret, naar de var ankommet til Bestemmelsesstedet. Dertil kommer, at Fremkomsten af en daarlig Kvalitet til vore Kunder i Udlandet naturligvis vil være en medvirkende Aarsag til Nedsættelsen af vort Renomé og til Fremme af Modvillie mod Køb af Kartoffler i Danmark.

Endvidere kan nævnes, at flere udenlandske Opkøbere

benyttede Kvalitetskontrollen som Grundlag for Afslutning af Handler, hvorved de sparede store Udgifter til Rejser for deres Repræsentanter, som, hvis Kontrollen ikke havde været, nødvendigvis maatte møde her og godkende Kartofflerne, hvis disse skulde afregnes ved Indladningen her i Landet.

Ved Gennemførelsen af et saa stort Kontrolapparat som det, der her er omtalt, og hvortil der er benyttet et saa stort Antal Kontrollører, er der naturligvis fremkommet enkelte Klager over Arbejdets Udførelse. Men naar der ses hen til det store Kvantum af Kartoffler, der er eksporteret, maa det siges at være forbavsende faa Klager, der i det hele taget er fremkommet over Kontrollens Gennemførelse. Ved Eftergang af Klagerne var saa godt som ingen berettigede, kun i et Par enkelte Tilfælde, hvor det kun drejede sig om smaa Partier, var Klagerne berettigede. I disse Tilfælde blev de paaklagede Forhold ændrede, og Sagen berigtiget.

Alt i alt er det min Opfattelse af Kontrollen, at den har svaret til sin Hensigt og været en medvirkende Aarsag til at hæve Kvaliteten af Kartoffler og stabilisere Omsætningen af disse.

Kontrollen med Importen af Kartoffler.

Som Professor *C. Ferdinandsen* omtalte i sit Foredrag her i Selskabet i 1927, føres der i Medfør af forskellige af Rigsdagen vedtagne Love Kontrol med alle Kartoffler, der indføres her til Landet. Kontrollen, der er henlagt til Landbrugsministeriets Tilsyn med smitsomme Plantesygdomme, udøves kun for at modvirke Indslæbning af Plantesygdomme og beskæftiger sig ikke i mindste Maade med Kartofflernes øvrige Tilstand. Samme Tilsyn udfører ligeledes Sygdomskontrol med Kartoffler, der udføres til en Række Lande, hvis Lovgivning fordrer Kontrol med de Kartoffler, der indføres til de paagældende Lande.

Om Kartoffelhandelens Organisation i enkelte Lande.

Da det for det her omtalte Emne kan have sin Betydning at vide, hvorledes Kartoffelhandelen er organiseret i andre Lande, har jeg med velvillig Bistand af Statskonsulenterne *A. P. Jacobsen, Harald Faber* og *S. Sørensen* indhentet Oplysninger om Kartoffelhandelens Organisation i Tyskland, England, De forenede Stater i Amerika, Canada og Ungarn. For den ydede Bistand bedes de Herres Statskonsulenter modtage min erkendtlige Tak.

I Tyskland er der gennemført officielle Regler for Handelen med Kartoffler. De første Regler blev udarbejdet af »Verband deutscher Kartoffelinteressenten« i Forening med det tyske Landbrugsraad og vistnok Torvebestyrelsen. Reglerne gjaldt kun for Handelen paa Berlins Torv. Disse Regler, der traadte i Kraft i 1911, omfatter Bestemmelser vedrørende Leveringsfristen, Vægten af Leveringerne, Knoldenes Størrelse, Indhold af frosne, raadne, skurvede, tørforraadnede og beskadigede Knolde samt Indholdet af fremmed Sort og Indblanding af Jord og andre fremmede Genstande.

Omtrent samtidig indførtes lignende Regler for Kartoffelhandelen i andre tyske Storbyer. Til en Begyndelse var der i Reglerne fastsat ret store Spillerum for Indhold af ukurante Knolde, senere er Reglerne strammede, idet det tilladelige Indhold af beskadigede Knolde er formindsket. De første Regler var som nævnt udarbejdet af Handelsorganisationen og Torvenes Styrelse, men uden noget Samarbejde Byerne imellem. Dette manglende Samarbejde foranledigede, at Reglerne var forskellige i forskellige Byer, hvilket naturligvis førte til Fejltagelser, idet saavel Landmændene som Opkøberne ofte tog fejl og fremsendte Kartofflerne efter de mildeste Regler, og Resultatet blev Uoverensstemmelse mellem Modtager og Sælger. Disse Mangler er nu afhjulpne, idet man er enedes om fælles Regler for hele Riget. Reglerne er godkendt

af Repræsentanter for saavel Forbrugerne og Handelen som Landbruget.

I de gældende Regler er meddelt fuldstændige Oplysninger vedrørende de almindelige Bestemmelser om Kartoflernes Levering, Vægt, Sortering, Overdragelsesdokument m. m.

Angaaende Kartoflernes Levering, Indladning og Forsendelse er der i Reglerne fastsat bestemte Tidsfrister, Indpakningsmaader m. m. Kartofflerne skal saaledes i Tiden fra 1. November til 31. Marts ved Indladning i Jernbanevogne pakkes med Isolationsmateriale, saa de kan naa frem til Bestemmelsesstedet i frostfri Tilstand.

Vedrørende Sorteringen findes følgende Bestemmelser i Reglerne: Kun sunde og rene Kartoffler kan leveres. Indblanding af indtil 2 pCt. Jord tages der ingen Hensyn til, findes der derimod mellem 2 og 6 pCt. Jord mellem Kartofflerne, kan Køberen fordre noget Nedslag i Prisen, og udgør Jordmængden over 6 pCt., kan Køberen enten tilbagegive Partiet eller kræve at faa hele Jordindholdet og Fragten for dette godtgjort.

For almindelige Spisekartofler skal mindste Knoldstørrelse være mindst 4 cm ($1\frac{1}{2}$ Tomme) i Diameter. Hvis et Parti Kartoffler indeholder mere end 3 pCt. efter Vægt vaadforraadnede Knolde, er Køberen berettiget til at tilbagegive Partiet.

Er der købt en særlig Sort, Farve eller Herkomst af Spisekartofler, er det tilladeligt at finde indtil 4 pCt. efter Vægt af fremmede. En større Indblanding berettiger Køberen til at tilbagegive Sendingen.

Hvis der ved Udladningen viser sig Mangler ved de Kartoffler, der ligger nederst i Vognen, skal Sælgeren ogsaa erstatte dette.

Hvis der i Partiet findes Knolde angrebet af Kræft, kan Køberen nægte Modtagelse.

Hvis de forskellige Kvalitetsforringelser, heri indbefattet Indblandingen af Jord, udgør over 10 pCt., kan Sendingen tilbagevises.

For Læggekartofler, Fabriks- og Foderkartofler gælder særlige Regler.

Stridigheder vedrørende Reglernes Overholdelse og Stridigheder vedrørende Handler afsluttede paa Grundlag af Reglerne henvises til Afgørelse ved Voldgiftsretter samt en Appelret. For Tilfældet er der nedsat Voldgiftsretter i de forskellige Distrikter.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa alle de mange enkelte Bestemmelser, som findes i de udarbejdede Regler, det vilde føre for vidt; men jeg har ønsket at give mine Tilhørere et lille Indblik i Reglernes Karakter og dermed i deres Virkemaade. I disse Dage forhandles om nye Regler, hvori der gives Normer for en særlig fin Kvalitet. Men hvorledes Reglerne vil komme til at se ud, vides ikke endnu, da Forhandlingerne ikke er afsluttede.

Statskonsulent *A. P. Jacobsen* meddeler i 1926, at Kartofflerne til Berlins Forsyning overvejende fremskaffes gennem Opkøbere paa Landet, som i Reglen modtager Kartofflerne paa Sælgerens (Landmandens) Jernbanestation. Direkte Salg af Kartoffler fra Landmændene til Kartoffelhandlere i Berlin finder som Regel kun Sted i de Tilfælde, hvor Landmændene personligt kender og har Tillid til Køberen.

Blandt de Handlende indbyrdes foregaar Omsætningen saa godt som altid paa Grundlag af de officielle Handelsregler, »Geschäftsbedingungen für den deutschen Kartoffelhandel«, som de omtalte Regler hedder.

Følgen heraf maa da være, at Opkøberne enten maa foretage en ekstra Sortering af Kartofflerne eller modtage disse hos Landmændene i den Tilstand, som de officielle Regler fastsætter.

Statskonsulenten meddeler, at de officielle Regler for Kartoffelhandelen efter hans Mening har været en medvirkende Aarsag til at skabe fastere Rammer og mere Stabilitet i Kartoffelhandelen i Tyskland, end Tilfældet er her i Danmark.

I 1925 vedtog Kongressen i De forenede Stater i

Amerika en Lov, hvorved det overdroges til Landbrugsministeren at fastsætte Regler for Omsætningen med Kartoffler og andre letfordærlige Landbrugsvarer, der forsendes mellem de enkelte Stater eller frembydes til Salg paa større Markeder i Staterne. Endvidere bemyndigedes Ministeren til at oprette og gennemføre en Kontrol med Kvaliteten af de i Loven nærmere omtalte Varer. I de af Ministeren udstedte Regler vedrørende Omsætningen med Kartoffler findes blandt andet følgende Graduering af og Bestemmelser vedrørende de to bedste Kvaliteter, kaldet U. S. Nr. 1 og U. S. Nr. 2: Kartofflerne skal være sunde og ensartede, fri for frosne, bløde og raadne Knolde. Fremmed Indblanding som Jord og Snavs maa ikke findes. Knoldene maa ikke være vanskabte, lide af Skurv, Tørforraadnelse eller paa nogen Maade være saaret.

For Kvalitet U. S. Nr. 1 skal de mindste Knolde af Sorter med runde Knolde være mindst $1\frac{7}{8}$ Tomme og for Sorter med lange Knolde mindst $1\frac{3}{4}$ Tomme i Diameter. For de ovale Knolde regnes med den største Diameter vinkelret paa Knoldens længste Akse.

For Kvalitet U. S. Nr. 2 skal de mindste Knoldes Diameter være mindst $1\frac{1}{2}$ Tomme. Kvaliteten som for Nr. 1.

I Reglerne er fastsat en tilladelig Latitude paa 5 pCt. for Knoldstørrelse, samt tillige et Indhold af indtil 2 pCt. vaadforraadnede Knolde, dog maa ukurante Knolde ialt kun udgøre 6 pCt. Frosne og spirede Knolde samt Indblanding af Jord maa ikke findes i Kartofflerne.

Der findes endvidere andre Kvaliteter og andre Betegnelser. Disse afviger fra de nævnte særlig derved, at der stilles andre Krav til Knoldstørrelsen. Kravene til Indholdet af sunde og ubeskadigede Knolde samt Kravene til Indholdet af Jord og lignende er i det væsentlige som nævnt for U. S. Nr. 1 og 2.

De i De forenede Stater udstedte Regler for Omsætningen med Kartoffler er ikke obligatoriske, men frivil-

lige, saa Handelen kan, men skal ikke, ske paa Grundlag af disse.

I flere af de Publikationer, som Ministeriet eller dets Embedsmænd har udsendt, meddeles, at Handelen med Kartoffler i stedse større og større Omfang foregaar efter de af Ministeriet fastsatte Regler, hvilket man tager som et Bevis for en stigende Stabilitet i Handelen med Kartoffler. I Indberetningerne fra en Del af de af Ministeriet ansatte Kontrollører meddeles, at det ofte kniber for Landbrugerne at faa Kartofflerne sorteret tilstrækkeligt godt, saa Opkøberne maa foretage en ekstra Sortering, før Kartofflerne kan sendes paa Markedet i en tilfredsstillende Tilstand. En saadan ekstra Sortering er forbundet med ret store Udgifter, og Resultatet bliver naturligvis, at de paagældende Landmænd opnaar en tilsvarende mindre Pris for Kartofflerne.

I Canada er der ligeledes ved Lov givet Landbrugsministeren Bemyndigelse til at udstede Regler for Handelen med Kartoffler. Lovgivningen paa dette Omraade er noget ældre i Canada end i Staterne. I de af den canadiske Landbrugsminister udarbejdede Regler er fastsat følgende Kvaliteter af Kartoffler: Kvalitet »Canada A«, bestaaende af sunde og ensartede Knolde, som er praktisk taget fri for Indblanding af Jord og anden fremmed Genstand. Knoldene maa ikke være beskadigede af Frost, Forraadnelse eller Skader foraarsaget af Sygdom, Insekter, mekaniske eller andre Midler. I denne Kvalitet maa Knoldenes Diameter af Kartoffler med runde Knolde ikke være under $1\frac{7}{8}$ Tomme og for Kartoffler med lange Knolde $1\frac{3}{4}$ Tomme. Kvalitet »Canada B«, som Kvalitet A, men med Knolde af mindst $1\frac{1}{2}$ Tomme i Diameter. Kvalitet »Canada C« er usorterede Kartoffler, der dog ikke maa indeholde Knolde med under $1\frac{1}{2}$ Tomme i Diameter.

I Kvalitet A og B maa indtil 5 pCt. efter Vægt være under den angivne Størrelse, ligesom Reglerne ogsaa tillader indtil 2 pCt. efter Vægt ødelagt af Blødforraadnelse. Dog maa de samlede Skader ikke overstige 6 pCt. ialt.

Reglerne fastsætter saaledes, at Kartofflerne i Kvalitet A og B skal være fri for alvorlig Beskadigelse; hermed menes, at enhver Skade hidrørende fra de nævnte Aarsager kan fjernes ved den sædvanlige Skrælning uden et Tab paa mere end 10 pCt. over det, der vilde være Tilfældet, hvis Kartofflerne i enhver Henseende var fuldkomne. Nye Kartoffler samt Læggekartofler og Kartoffler til Eksport er undtaget fra disse Regler.

I de samme Regler, der er obligatoriske, fastsætter Ministeren bl. a. følgende vedrørende Pakning og Mærkning af Kartoffler:

Enhver, der selv eller ved Hjælp af andre udbyder til Salg eller sælger Kartoffler i Sække, lukkede Tønder, lukkede Kasser eller i Vognladninger, skal mærke disse med Navn og Adresse samt forsyne dem med Mærke, der angiver Kartofflernes Kvalitet som foreskrevet i Ministeriets Bekendtgørelse. Mærkningen skal finde Sted paa en tydelig og uudslettelig Maade, før Emballagen fjernes fra det Sted, hvor den pakkes.

Der gives derefter en nøje Beskrivelse af, hvorledes Mærkningen skal foregaa samt om Emballagens Størrelse og Form. Det fastsættes saaledes angaaende Tønder bestemt til Kartoffler, at de skal rumme saa nær som muligt 7056 Kubiktommer, og kun Tønder af denne Størrelse maa benyttes til Kartoffler til Salg i Canada, og ingen maa sælge, udbyde, udstille eller have i sin Besiddelse Kartoffler til Salg i lukkede Tønder, medmindre hver Tønde er godt og passende fyldt.

Det fremgaa heraf, at man i Canada er gaaet meget radikalt til Værks i den udstedte Forordning vedrørende Kartoffelhandelen, saavel hvad der angaa Kartofflernes Sortering som deres Emballering.

Hvis der i Danmark udstedtes tilsvarende skrappe Bestemmelser, tror jeg nok, jeg tør sige, det vilde volde nogen Vanskelighed at faa dem haandhævet.

I England nedsatte Landbrugsministeriet for nogle Aar siden en Kommission, der fik til Opgave at indsamle

Oplysninger om Kartoffelhandelens Organisation samt eventuelt at fremkomme med en Plan til dens Reorganisation. I 1926 afsluttede Kommissionen sit Arbejde og afgav en ret udførlig Beretning derom.

I Beretningen meddeles, at der for Tiden ikke findes officielle Regler for Handelen med Kartoffler i England. I de forskellige Byer stiller man noget forskellige Krav til Kartofflernes Størrelse. Kravene til den mindste Knoldstørrelse varierer saaledes fra $1\frac{1}{2}$, $1\frac{5}{8}$, $1\frac{3}{4}$ til 2 Tommer i Diameter, og Partier med disse mindste Knoldstørrelser findes hyppigt paa samme Engrosmarked. Prisen paa en Sorteringsstørrelse ligger hyppigt omkring 5 Shilling pr. Ton over Prisen paa nærmeste større eller nærmeste mindre Sortering. Kommissionen udtaler sig for en Standardisering af Spisekartofler og meddeler, at Manglen af bestemte og faste Regler for Kartoffelhandelen maa siges at være en sikker Grund til Strid mellem Køber og Sælger, selv i de Tilfælde, hvor det drejer sig om en velsorteret Vare. Ved Indførelsen af faste Regler for de forskellige Kartoffelkvaliteter vil man sikkert opnaa at faa en bedre Vare frem fra de Landmænd, der hidtil har sorteret Kartofflerne daarligt, og man vilde sikkert tillige opnaa at faa fjernet nogle af de Handelsmetoder, der ikke ønskes opretholdt.

I Holland er der ligesom her og i England ingen Regler for Omsætningen med Kartoffler.

I Ungarn er gennemført omtrent tilsvarende Regler som i Tyskland.

Efter denne noget kortfattede Omtale af Kartoffelhandelen i forskellige Lande vil jeg gerne fremsætte nogle Bemærkninger eller Forslag til eventuelle Forbedringer af Kartoffelhandelen her i Landet.

Som tidligere nævnt, er der af Kartoffeldyrkerne prøvet med Dannelse af særlige Foreninger og Sammenslutninger til Varetægelse af Kartofflernes Omsætning, men dette Arbejde er helt eller delvis mislykket. Det er ligeledes

nævnt, at der i mange Tilfælde er stor Brist med Hensyn til Kartofflernes Sortering. Enhver, der vil overbevise sig om dette Forholds Rigtighed, behøver kun at gaa paa Københavns Grønttorv og se de der falbudte Kartoffler. Der er saa godt som ingen af de almindelige Spisekartofler, der kan siges at være velsorteret, og gaar man paa Banegaarden eller til Havnen og ser de Kartoffler, der sendes ind til Byen under Betegnelsen Spisekartofler, vil man ofte forbaves over den Tilstand, hvori Kartofflerne fremkommer. I en kortere Tid fungerede jeg som Voldgiftsmand ved Handel med Kartoffler, der var købt efter Kontrakt, og jeg havde der rig Lejlighed til at se, hvordan Kartoffler, der sendes her til Byen under Betegnelsen Spisekartofler, kan se ud, eller om man vil, hvorledes Spisekartofler ikke skal se ud. I min Egenskab af Voldgiftsmand var det naturligvis ogsaa i særlig Grad de daarligt sorterede Kartoffler, jeg blev præsenteret for; men som Regel var der ogsaa samtidig andre Kartoffler paa Jernbanestationen eller ved Havnen, som der ikke var klaget over, skønt der egentlig ofte kunde være Grund dertil.

De mange Tillob til Oprettelse af Kartoffelforeninger sammen med den udstrakte Foredragsvirksomhed i Landbo- og Husmandsforeningerne har naturligvis foranlediget en stærk Agitation for Fremme af en bedre Sortering af Salgskartofler, og jeg synes, der i de senere Aar er sket nogle Fremskridt paa dette Omraade; men hvis der ikke paa en eller anden Maade foretages noget for at fremme denne Udvikling, vil der dog sikkert hengaa mange Aar, før Kartoffelhandelen kommer ind i et solidt og godt Leje. Som det er nu, er Kartoffelhandelen en af de mest ukurante Handler, der findes i dette Land, hvilket ogsaa bl. a. viser sig ved, at Kartoffelhandlerne ofte er et noget ubestandigt Folkefærd. Hvis Handelen med Kartoffler var fuldt ud reel, d. v. s. hvis de Kartoffler, der fremkommer paa Markedet, bestod af en ensartet Kvalitet, ligesom det Smør, der kommer frem til Salg, vilde de Folk, der giver sig af med Kartoffel-

handelen, sikkert være lige saa bestandige som Folk ved andre Erhverv.

Hvad kan der da gøres for at forbedre Kvaliteten af Kartofler og for Indførelse af mere stabile Forhold i Handelen med disse?

Jeg har her haft Lejlighed til at pege paa, hvad flere andre Lande har gennemført for denne Sags Fremme, og jeg kunde tænke mig, at vi her i Landet kunde gaa de samme Veje: Udarbejdelse af Regler for Sortering og Emballering af Kartofler, der omsættes paa offentlige Markeder. Landbruget er ingenlunde ukendt med at sælge og købe efter fastsatte Regler. Jeg behøver her kun at henpege paa Regler for Tillavning og Omsætning af Ost og Regler for Klassificering af Smør. Man vil maaske hertil sige, at dette kan sagtens lade sig gøre, for baade Ost og Smør er forarbejdede Produkter og kan derfor ikke sidestilles med Kartofler, der nødvendigvis maa sælges som de avles. Men jeg kan ogsaa henpege paa Klassificeringen af Svin paa Slagterierne, Mælk paa Mejerierne og Æg paa Pakkerierne m. m.; disse Produkter maa dog alle leveres, saaledes som de bliver produceret i Landbruget. Endvidere kan jeg pege paa Reglerne for Handelen med Frø, Sædekorn og Maltkorn. Handelen med Frø og Sædekorn er dog i meget høj Grad sidestillet med Handelen med Kartofler. Det er muligt, at nogle i sin Tid stillede sig skeptisk over for Indførelsen af Regler for Handel med Frø og Saasæd; men der er dog næppe mange, der nu vil benægte Betydningen af disse, og der er sikkert ingen, der vil stille Forslag om deres Ophævelse. Det forekommer mig, at Handelen med Kartofler staar paa et lignende Standpunkt nu, som Handelen med Frø stod paa i sin Tid, da *Møller Holst* paabegyndte sine Frøundersøgelser, Undersøgelser, der førte til Oprettelse af Statsfrøkontrollen og dermed til Gennemførelse af ordnede Forhold ved Omsætningen af Frø.

Ved Udarbejdelse og Udsendelse af officielle Regler for

Omsætningen med Kartofler tror jeg, det paa lignende Maade, som Tilfældet har været for mange andre Landbrugsprodukter, ret hurtigt vil gaa saaledes, at Reglerne benyttes som Grundlag ved Handlers Afslutning, og endvidere vil Reglerne sandsynligvis ret hurtigt blive benyttet som Grundlag for Voldgifts- og Retskendelser, da saavel Køber som Sælger sandsynligvis vil paaberaabe sig de officielle Regler og henvide Retten til at afgøre Stridigheden i Overensstemmelse med disse. Ved Udarbejdelsen af eventuelle Regler maa der naturligvis forhandles med de forskellige i Sagen interesserede Parter, saasom Producenterne, Handelen og Konsumenterne, hvilke sidste vel nok i nogen Grad kan siges at være repræsenteret i Københavns Magistrat. Sidstnævnte havde for faa Aar siden Spørgsmaalet om Fastsættelse af Regler for Handel med Kartofler fremme til Drøftelse, men da der samtidig var Spørgsmaal fremme om en Omordning af Administrationen paa Byens Torve, blev Kartoffelsagen udsat til senere. Spørgsmaalet om Torvenes Administration har nu i nogen Grad fundet sin Afslutning, idet der er ansat en Torvedirektør for samtlige Torve i Byen, og Tiden for Rejsning af det her omtalte Spørgsmaal vil derfor sikkert være belejlig.

Efter mit Kendskab til Kartoffelhandlerne tør jeg ligeledes formode, at den her omtalte Sag vil vinde deres Tilslutning.

Inden jeg slutter disse Meddelelser, tillader jeg mig at opfordre det højtærede Selskabs Præsidium til at tage dette Spørgsmaal op til Overvejelse, og hvis Præsidiet finder det betimeligt, da at søge Regler udarbejdet og offentliggjort for Omsætningen af Spisekartofler.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Proprietær *F. Smith*, Snekkersten, takkede Foredragsholderen for det gode og interessante Foredrag. Der holdes og er holdt mange Foredrag om Kartofler og Kartoffel dyrkning, men Foredraget i Aften har hentet noget Nyt frem, idet det navnlig er Kartoffelnoteringen og bestemte Regler for Kartoffelomsæt-

ningen, der er omtalt. Foredragsholderen stillede Forslag om, at der i Danmark blev indført visse bestemte Regler, saaledes som Tilfældet er mange Steder i Udlandet, og han henstillede, at Sagen blev taget op til velvillig Overvejelse. Frederiksborg Amts Planteavlsforening har tidligere haft Opmærksomheden henvendt paa denne Sag, og vi har taget den op, i hvert Fald hvad Leveringen til Hovedstaden angaar. Men som Foredragsholderen ogsaa adskillige Gange berørte i sit Foredrag, er Sagen ikke saa lige til; der er mange Vanskeligheder at overvinde. Naar vi flere Gange er gaaet i Staa, ved de Forsøg, vi har gjort fra Frederiksborg Amts Planteavlsforening, er Grunden nærmest den, at hverken Sælger eller Køber hidtil rigtig har haft Forstaaelse af Sagens Betydning. Hos Køberne har der lige til den seneste Tid været en vis LigeGYldighed overfor Sort og Sortering, og navnlig har man været meget utilbøjelige til at ville betale den lille Overpris, som en god, ensartet og ren Vare nødvendiggjorde. Det var denne LigeGYldighed hos Køberne, der medførte, at vi gik i Staa i 1919. Der har ogsaa været ydret Tvivl om Landmændenes Evne til at levere den Vare, de skulde; det er muligt, det tidligere har skortet i denne Henseende, men nu er vi sikkert i hvert Fald i Frederiksborg Amt i Stand til at opfylde alle de Krav, der med Berettigelse kan stilles. Vi har i mange Aar leveret Læggekartofler til Amager; Grunden dertil er dels den, at de for at tilfredsstille deres Kunder er tilbøjelige til at sælge Beholdningerne ud, men det er særlig, fordi de har Erfaring for, at de faar en bedre Høst ved at benytte Læggekartofler fra Frederiksborg Amt end ved at bruge af deres egen Avl. Denne Levering af Læggekartofler er af gammel Dato, den har staaet paa i en Aarrække; fra Sommeren 1928 er det arrangeret saaledes, at Leveringen foregaar efter noget strengere Regler end hidtil, og Amagerne er gaaet ind paa at betale en Merpris. Fra Amagerens Side har der ikke været nogen Klage over denne Ordning, hvorfor man tør gaa ud fra, at den virker til gensidig Tilfredshed. Landbruget er sikkert nu, i hvert Fald i de Egne, hvor Kartoffelavlens spiller en betydende Rolle, modent til at gaa ind under visse bestemte Regler og til at levere en ganske bestemt Sort i god Kvalitet. — Vi har i de sidste 3 Aar gjort et Forsøg paa at sætte Kartoffelhandelen i System sammen med Kartoffelhandlerforeningen, og vi har i Fællesskab fastsat visse bestemte Regler, som vi var enige om skulde overholdes. Men i de to følgende Aar fik vi en saa daarlig Kartoffelhøst, at vi var nødt til at lade det løbe ud i Sandet. — I Frederiksborg Amt vil man sikkert gerne gaa med til at levere

under Kontrol rene, velsorterede Kartofler af en bestemt Størrelse, og det vilde være meget ønskeligt, om Landhusholdningsselskabet eller andre vilde tage Sagen op. Som Forholdene er nu, hvor der baade hos Producent og Forbruger er langt større Interesse for denne Side af Sagen end tidligere, vil en Ordning med visse bestemte Regler for Kartoffelhandelen sikkert blive modtaget med Velvilje og Forstaaelse og kunne blive til Gavn for baade By og Land.

Folketingsmand *P. P. Pinstrup* vilde gerne understrege Foredragsholderens Udtalelse om, at Kartofler er en ret vanskelig Vare, der hverken taaler Kulde eller Varme. Kartoflerne kan derfor ikke sammenlignes med Korn eller Frø, lige saa lidt som Kartoffelhandelen kan sidestilles med Frøhandelen. Kartoflerne taber deres Værdi i Maj—Juni Maaneder og kan ikke gemmes til næste Aar, selv om Afsætningsforholdene er nok saa vanskelige, saaledes som Tilfældet er for Kornets og Frøets Vedkommende. Vi har jo forsøgt med Handel med Kartofler paa det engelske Marked, men fik jo i Virkeligheden kun Skuffelser deraf. Baade Avlen og Afsætningsforholdene er uberegnelige. Hvor man kan indrette sig med Københavns Marked for Øje, er Forholdene ganske gode, men i det øvrige Land er det hele meget usikkert. Nu kommer jo yderligere til, at der flere Steder er lukket for os. Vi har før kunnet sælge baade til Sverige og Norge og undertiden ogsaa til Tyskland, men det synes jo nu at være ophørt. I gamle Dage kom Skipperne hertil med Tømmer og tog Kartofler med hjem, men det eksisterer ikke mere. Taleren troede i Grunden ikke, der vilde være Udsigt til stabil Handel med Kartofler, med mindre særlige Forhold gør sig gældende, saaledes som i Københavns Nærhed. Hvis vi i Jylland kunde naa til at regne med et Skifte Kartofler baseret paa Salg, vilde det være en meget stor Fordel; men det er sikkert ganske umuligt. Iøvrigt kunde Taleren ikke helt forstaa, hvorfor Hollænderne saa fuldstændig er i Stand til at dominere det engelske Marked.

Foredragsholderen takkede for de faldne Udtalelser, der jo i det væsentlige gav Tilslutning til de Udtalelser, han havde fremsat. Taleren kunde ganske tiltræde den Opfattelse, at der er store Vanskeligheder at overvinde, før det lykkes at faa mere konstante Markedsforhold, og ogsaa Vanskeligheder at overvinde for Landmændene med Hensyn til selve Kartoffelavlens. Naar vi ikke har kunnet hævde os med Hensyn til Kartoffeleksport til Udlandet, f. Eks. til England, er en af Grundene sikkert den, at vi, fordi vi ikke har haft bestemte Regler, ikke har kunnet tilfredsstille de Fordringer, der stilles, og vi

har derfor ikke kunnet konkurrere med de Lande, hvor man har denne Side af Sagen i Orden. — Taleren var glad ved at høre, at Landmændene i de kartoffeldyrkende Egne ønsker Regler for det danske Marked. Det vil sikkert ogsaa være nødvendigt, at man faar saadanne Regler, og det er jo en Foranstaltning, der ikke medfører Udgifter. Paa Sjælland er der ca. 10,000 ha med Kartofler, men dette er ikke tilstrækkeligt til at tilfredsstille Behovet; vi maa enten have Arealet udvidet eller Avlen forøget. Der kommer jo dog tillige en Del Kartofler fra Samsø og Jylland, og navnlig det første Sted spiller Kartoffelavlens i mange mindre Brug en betydelig Rolle.

Selskabets Præsident, Kammerherre *N. Juel*, udtalte, at Foredragsholderen jo havde sluttet sit Foredrag med en Henstilling til Præsidiet om at tage Spørgsmaalet om Ønskeligheden af bestemte Regler for Kartoffelhandelen op til Overvejelse. For Taleren stod det som en Fordel at faa gode og faste Regler for Omsætningen, thi som det er nu, er det ikke for meget sagt, at Kartoffelhandelen er noget af det mest vanskelige at have med at gøre, og det gælder sikkert baade for Sælger og Køber. Og saadanne Regler vilde jo ikke alene være af stor Betydning for det hjemlige Salg, men ogsaa for vor Konkurrenceevne paa Udlandets Markeder. Præsidiet vil derfor sikkert være villigt til at tage Sagen op.

Taleren sluttede med at bringe Foredragsholderen Præsidiets og Forsamlingens Tak for det udmærkede og interessante Foredrag.

Mindre Meddelelser.

Nye Medlemmer i Landhusholdningsselskabet, optaget i Juni 1929:

Konsulent *N. M. Jørgensen*, Hillerød, og Underbibliotekar *Aksel Milthers*, Sprogøvej 12, København F., begge indmeldt ved Sekretariatet.

Uddeling af Præmier vedrørende Landbrugets Binæringer. Af Midler af *Redaktør J. Pedersen-Bjergaards Legat* uddeler Det kgl. danske Landhusholdningsselskab forskellige Præmier for særlig fremragende Virksomhed paa Landbrugsbinæringernes Omraade.

Blandt de Ydelser, der særlig vil komme i Betragtning ved Præmieuddelingen, kan nævnes:

1. En kort og klar Skildring af Virksomheden og de opnaaede økonomiske Resultater, med Hovedvægten lagt paa Fjerkræavl som væsentlig Indtægtskilde og med Fremhævelse af, hvad man mener særlig at skyldes sine hidtil opnaaede Resultater.
2. Den for Dagen lagte Omtanke og Ordenssans.
3. Børns og unge Familienmedlemmers Opdragelse til Deltagelse i Arbejdet.
4. Sans for god Oplysning i Almindelighed og hjemlig Hygge.

Ansøgninger bør til Vejledning for Bedømmelsesudvalget være ledsaget af Vidnesbyrd fra sagkyndig Side.

Ansøgninger om at komme i Betragtning ved Uddelingen af Legatportionerne eller Indstillinger dertil maa være indsendt inden 15. September til *Det kgl. danske Landhusholdningsselskab*, Vestre Boulevard 34, København V.

Vedvarende Græsgange.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den
13. Marts 1929 af Inspektør C. O. Jørgensen.

Af det samlede danske Landbrugsareal paa ca. 3 Mill. ha dyrkes mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{4}$, nemlig 0,86 Mill. ha, med Græs og Grøntfoder. Men inden for dette store Areal indtager de vedvarende Græsgange ifølge Statistikken en meget beskeden Plads, kun 0,125 Mill. ha. Dette er imidlertid sikkert ikke Udtryk for det virkelige Forhold, en betydelig større Del af Arealet benyttes formodentligt nu til vedvarende Græs; men selv om dette er Tilfældet, vil man sikkert paa mange Ejendomme se sin Fordel ved at udvide de vedvarende Græsgange. Rundt omkring har man allerede mange Ejendomme, der med stor Fordel anvender betydelig mere, 30—40—50 pCt. af Arealet, med vedvarende Græs.

En Udvidelse af Græsgangsarealet behøver ikke i Almindelighed foreløbig at gaa nævneværdigt ud over Rodfrugt- og Kornarealet, men Arealerne bør fortrinsvis tages fra det meget store Areal, der allerede dyrkes med Græs og Grøntfoder. Et Udbytte af dette Areal paa ca. 2400 F. E., som har været Gennemsnittet i en Aarrække, 1916—25 ifølge Landøkonomisk Driftsbureau's Regnskaber, ligger langt under, hvad der kan og bør naas.

Ved en Udvidelse og en rationel Pleje af de vedvarende Græsgange vil vort store samlede Græsareal kunne bidrage i langt højere Grad til vore Husdyrs Ernæring saavel Sommer som Vinter, end nu er Tilfældet. De Udbyttetal, vi igennem Forsøgsarbejdet og Græsmarkskon-

trollen har opnoteret, ligger langt højere, end man tidligere anede var opnaaelige. I Forsøgene har vi saaledes høstet helt op til 60,000—70,000 kg Grønvægt pr. ha, hvilket svarer til 10,000—14,000 F.E., og i den jyske Græsmarkskontrol er vi i Sommeren 1927 naaet op til 8000 F.E.; paa vedkommende Areal var foruden Tilvækst produceret 9990 kg Mælk pr. ha.

Vor Viden om de vedvarende Græsgange er i de sidste 10 Aar blevet meget stærkt forøget. Igennem et maalt bevidst Arbejde og rationel Udnyttelse af den Viden, vi nu er i Besiddelse af om vedvarende Græsarealers Anlæg, Pasning og Udnyttelse, vil enhver dansk Jordbruger være i Stand til ud af den danske Jord at fremtrylle langt større Mængder af let fordøjeligt Foder med et saa stort Indhold af let tilgængelig Æggehvide, at man om Sommeren kan fodre sine Malkekøer rationelt ganske uden Tilskud af Kraftfoder og om Vinteren ved Hjælp af Græsgangshø kan nedsætte Forbruget af de dyre indkøbte Fodermidler.

Dette Foder fra de vedvarende Græsgange frembringes billigere end nogen anden Afgrøde. Arbejdsomkostningerne er de billigst tænkelige, ingen Jordbehandling, ingen Høstningsudgifter. Dyrene optager selv Føden og styrkes under de naturlige Forhold i Sundhed og Levetid.

Naar en F.E. i Kraftfoder koster 20 Øre eller mere, kan Græsfennerne levere en F.E. til ca. $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ heraf: 3—4—5 Øre.

Almindeligvis opnaar man den billigste Foderenhedspris paa de Arealer, der giver det største Udbytte, og dette gælder endnu mere, efterhaanden som man gennem et fleraarigt Forsøgsarbejde har faaet Klarhed over, at en god Hvidkløverbestand fuldstændig kan erstatte Kvælstofgødningen. Talrige Forsøg viser, at Hvidkløveren fuldt ud er i Stand til at hente tilstrækkelige Mængder af Kvælstof ud af Luften til Dækning af de allerstørste Græsafgrøders Behov, netop nogle af de højeste Udbyttetall er opnaaet i ikke kvælstofgødede Parceller.

Ved Anlæg af vedvarende Græsgange maa man før Udlægget sørge for, at Jorden er velafvandet, Grundforbedringsarbejderne maa først gennemføres, og Jorden skal være ren. Den lave Jordbund, hvor Fugtighedsforholdene selv i en tør Sommer er saa gode, at Græsproduktionen uafbrudt kan fortsættes gennem hele Vækstperioden, er den heldigste. Gode Læforhold er ligeledes af stor Betydning for Udbyttet og særlig for Græsnings-tidens Længde.

Naar ovennævnte Forhold er bragt i Orden, skal man til at besaa Arealet; man staar over for Plantevalget, det mest indviklede og vanskeligste Forhold at faa klarlagt. Enighed om ganske bestemte Frøblandinger naar vi næppe nogensinde til, fordi Forholdet er saa sammensat, i saa høj Grad afhængig af forskellige Forhold, der varierer fra Landbrug til Landbrug. Gødskningen, Afgræsningsintensiteten m. m. virker i høj Grad bestemmende paa, hvilke Plantearter man skal vælge. De forskellige Plantearters Trivsel er saa nøje knyttet til disse Forhold. Vi taler i Øjeblikket om Plantearter. I Fremtiden — vi er godt begyndt — vil vi, takket være Planteforædlingsarbejdet, komme til at tale om Græsgangsstammer, og alene af denne Grund vil det, vi i Dag mener er det bedste, forhaabentlig om faa Aar ikke mere være tidssvarende. Paa dette tidligere næsten helt udyrkede Omraade er umaadelig meget at vente af et maalbevidst Forædlingsarbejde.

Det bliver imidlertid ikke nok, at vi med Tiden faar saa og saa fortrinlige Stammer af gode Plantearter. Naar vi skal sammensætte Frøblandingen, staar vi over for Kampen i Plantesamfundet, de enkelte Arters indbyrdes Forhold til hinanden. Vi kender alle Hundegræssets uheldige trængen paa; dets Optræden er imidlertid saa tydelig, at her kan næsten alle se Fejlen. Langt vanskeligere bliver man klar over Kampen, naar det drejer sig om Mellemløbere contra de finere Græsser, de virkelige Græsganggræsser. Undertiden erobrer en bestemt Græsart

Tabel I. Frøblandingforsøg paa Visborggaard 1927—28.

20 Frøblandinger med 4 Fællesparceller a 25 m².

Forsøget lagt ensartet 4 Steder, Afgræsning i 3 Aar og høstet i passende Afgræsningshøjde hvert 4. Aar.

Frøblanding kg pr. ha	Aar	Grøngræs kg pr. ha	Plantemassens Sammensætning					Tørstof kg pr. ha	Raaprotein	
			Hvidkløv. el. Kællin- gstand pct.	Den prø- vede Græsart pct.	Andre Græsser pct.	Ulkrudt pct.	i pct. af Tørstof		kg pr. ha	
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Alm. Rajgræs, Lundbæk	1927	44770	44,4	50,7	3,0	1,9	6644	21,20	1408,49	
	1928	33516	38,9	47,1	10,8	3,2	6441	19,59	1262,00	
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Alm. Rajgræs, Coylton perennial	1927	52100	44,4	46,6	4,4	4,6				
	1928	25600	51,5	29,0	18,5	1,0				
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Alm. Rajgræs, Øtofte	1927	41760	47,8	42,1	7,6	2,5				
	1928	29160	52,5	40,0	6,5	1,0				
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Eng Svingel, F. D. B.	1927	40020	38,6	51,7	7,7	2,0	8114	16,18	1312,86	
	1928	27083	31,4	62,5	4,3	1,7	5444	16,50	898,30	
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Eng Svingel, Mc Gill & Smidt	1927	45180	40,3	51,0	4,6	4,1				
	1928	28063	37,0	53,7	5,9	3,4				
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Red Svingel, Mc Gill & Smidt	1927	47620	58,0	7,0	25,5	9,5	7239	19,99	1447,70	
	1928	29402	42,2	10,2	40,7	6,9	5732	20,80	1192,00	
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Hundegræs	1927	33680	28,2	62,7	4,5	4,6	6245	13,07	811,90	
	1928	24904	26,6	55,2	13,8	4,4	5200	16,02	833,00	
4 kg Morsø Hvidkløver + 30 - Eng Rævehale	1927	37710	42,0	35,4	18,7	4,3				
	1928	23124	38,7	37,9	18,8	4,6				
4 kg Morsø Hvidkløver + 15 - Eng Rapgræs	1927	39630	60,0	16,4	20,0	3,6	7378	20,26	1485,00	
	1928	29728	39,1	40,9	12,2	7,8	6260	18,74	1173,15	
4 kg Morsø Hvidkløver + 15 - Kamgræs	1927	52710	51,6	20,4	19,6	8,4	7780	21,00	1634,00	
	1928	34363	45,2	43,1	8,7	3,0	6659	19,98	1330,46	

allerede faa Maaneder efter Saaningen en aldeles dominerende Stilling til Skade for andre Arter; dette sker næsten altid, naar man saar større Mængder af Alm. Rajgræs sammen med andre Plantearter. Andre Græsser, f. Eks. Alm. Rapgræs, kan i Løbet af faa Aar brede sig paa bedre Arters Bekostning, og saa staar man tilbage med denne lunefulde Græsart, der i fugtige Varmeperioder giver et fortrinligt og værdifuldt Udbytte, men i kolde Foraars har en saare spæd og sen Udvikling. Vi kender alle de kedelige rødlig eller brunlige Pletter, hvor Alm. Rapgræs dominerer fra sidste Aars sene kolde Foraars. og i Sommertiden er det det første Græs, der melder Pas i Tørketiden. Paa Grund af disse uheldige Egenskaber og dets overmaade store Evne til at optage Pladsen for mere paalidelige Græsser, bør denne Planteart ikke medtages i Frøblandingerne til varige Græsgange.

Hvidkløveren er den eneste Bælgplante, der medtages i Frøblanding. Man bør altid anvende Morsø eller Strynø, da disse Stammer giver meget mere end almindeligt Handelsfrø. I de Aar, hvor man kan faa Frø af Strynø, bør man saa $\frac{2}{3}$ Morsø og $\frac{1}{3}$ Strynø, det vil paa heldig Maade fordele Græsudbyttet, idet Strynø er senere end Morsø og sætter ikke saa tidligt Blomsterhoveder.

Man har efterhaanden lært at vurdere Hvidkløverens umaadelige store Betydning i de vedvarende Græsgange. Kun hvor der er meget Hvidkløver, naas de højeste Udbyttetal med rimelige Kunstgødningstilskud. I de Græsgange, hvor Hvidkløveren indtager sin rette Plads, ca. 30—60 pCt. af Bestanden, faar man en daarlig Betaling for Kvælstofgødningen og bør absolut af Hensyn til Hvidkløverens Trivsel undlade at give Kvælstofgødning. At Hvidkløverens Vækst og Udvikling skal fremmes mest muligt, er næsten alle enige om nu, men samtidig er man dog ogsaa klar over, at den ikke kan staa helt alene, der skal Græsser med i Blandingen, fordi Hvidkløveren ofte indtager en mere beskedne Plads i Foraars- og Efteraars-

Tabel II. Frøblandingsforsøg paa Visborggaard.
Plantemassens S sammensætning.

Frøblanding. Hvidkløver overalt 4 kg pr. ha	pCt. af den samlede Plante- masse						Samlet Udbytte kg				
	21. Maj	27. Juni	3. Aug.	21. Sept.	2. Nov.	Gen- nemsn.	21. Maj	27. Juni	3. Aug.	21. Sept.	2. Nov.
Hvidkløver	32,0	59,0	50,0	30,0	3,0	38,9	3814	3742	2876	2550	27
Alm. Rajgræs, Lundbæk	48,8	28,0	40,0	60,0	90,0	47,1	5791	1806	2300	5100	803
Hvidkløver	15,3	41,5	48,0	48,0	3,0	31,4	1875	1660	2016	3024	90
Eng Svingel, F. D. B.	67,0	41,3	38,0	52,0	81,0	62,5	9779	1870	1848	3150	243
Hvidkløver	20,5	56,0	57,0	37,0	8,0	42,2	1647	3997	3449	2997	32
Rød Svingel	11,8	6,0	10,0	23,0	28,0	10,2	1115	321	605	1863	111
Hvidkløver	25,8	42,3	30,0	12,0	1,0	26,6	2202	2472	1186	774	4
Hundegræs	44,0	38,5	65,0	80,0	90,0	55,2	3630	2253	2569	5160	358
Hvidkløver	34,5	45,8	42,0	37,0	6,0	38,7	2812	2597	1260	2257	10
Eng Rævehale	37,0	40,5	26,0	43,0	36,0	37,9	3016	2308	780	2623	62
Hvidkløver	28,3	60,3	56,0	30,0	6,0	39,1	2959	4006	1919	2544	39
Eng Rapgræs	40,5	18,0	27,0	53,0	84,0	40,9	4925	1129	940	4494	544
Hvidkløver	31,3	61,5	60,0	35,0	4,0	45,2	3344	4152	3894	3692	18
Kamgræs	55,0	22,3	21,0	60,0	82,0	43,1	5885	1502	1239	6330	348
Hvidkløver	24,0	53,8	62,0	42,0	12,0	42,5	2064	2806	2343	4149	79
Eng Rapgræs	56,8	25,8	24,0	46,0	70,0	42,3	4406	1104	907	4544	448
Hvidkløver	25,0	53,5	68,0	40,0	4,0	44,5	2094	3845	2176	4576	29
Alm. Rapgræs	60,5	39,3	20,0	50,0	80,0	44,2	4420	1274	640	5720	576
Hvidkløver	28,3	54,0	47,0	42,0	10,0	44,0	4968	4464	2444	4586	20
Lund Rapgræs	19,5	14,8	18,0	40,0	70,0	25,5	3491	576	936	436	143
Hvidkløver	39,3	51,5	35,0	27,0	4,0	40,4	5078	4703	1912	2479	5
Timothe	46,0	36,3	55,0	60,0	80,0	47,8	5724	2389	2926	5664	106
Hvidkløver	36,3	40,3	55,0	33,0	14,0	39,5	3118	2194	2888	2871	20
Stakløs Hejresvingel . .	31,0	21,0	15,0	37,0	20,0	27,9	2666	1145	783	3219	288
4 kg Hvidkløver	17,0	34,5	42,0	36,0	26,3	27,1	2295	1514	1470	2304	15
15 - Eng Svingel	61,8	44,0	43,0	50,0	52,3	54,2	8336	1804	1505	3200	302
7,5 - Eng Rapgræs	12,3	8,5	8,0	7,0	9,7	9,9	1721	349	280	448	30
4 kg Hvidkløver	31,0	52,5	39,0	22,0	3,0	33,3	3720	3440	2087	1969	19
15 - Alm. Rajgræs	35,5	15,8	37,0	58,0	78,0	39,1	4260	1032	1980	5191	498
7,5 - Eng Rapgræs	10,8	9,3	12,0	12,0	5,0	10,9	1290	606	642	1074	32
4 kg Hvidkløver	22,5	52,8	45,0	38,0	3,0	36,6	2577	2426	1553	3382	16
15 - Eng Svingel	43,5	33,0	36,0	37,0	76,0	38,2	4981	1518	1243	3293	403
7,5 - Alm. Rapgræs	22,0	8,3	11,0	20,0	15,0	17,1	2519	380	380	1780	80
4 kg Hvidkløver	32,5	54,3	60,0	36,0	6,0	45,0	1852	2577	3000	3006	32
7,5 - Eng Svingel	34,3	6,8	3,0	45,0	4,0	26,8	1952	322	150	3788	21
7,5 - Alm. Rapgræs	19,3	19,5	20,0	7,0	80,0	16,6	1097	927	1000	585	42
4 kg Hvidkløver	22,5	49,5	42,0	31,0	3,0	31,6	2964	2204	2184	2325	17
7,5 - Eng Svingel	42,5	30,0	43,0	35,0	50,0	39,2	5598	1336	2236	2625	279
7,5 - Alm. Rajgræs	21,5	8,0	10,0	20,0	35,0	17,6	2831	356	520	1500	195

tiden, for rigtig at udfolde sig og give sit store Udbytte i den varme Sommertid. Se foranstaaende Tabel II.

I Tabel I, II og III ses tydeligt, at Hvidkløverens Vækst og Udbyttet i høj Grad er afhængig af, hvilke Græsser man saar Hvidkløveren sammen med. I Tabel III er Græsserne grupperet i 3 Afdelinger: grove Græsser, Mellem-Græsser og finere Græsser. Baade med Hensyn til Hvidkløverprocent og Udbytte opnaar man de bedste

Tabel III. Frøblandingsforsøg paa Visborggaard.
Græsartens Betydning for Hvidkløverprocenten.

	Græsart	Aar	Udbytte Grønvægt kg pr. ha	Hvidkløver pCt.	Den prøvede Græsart pCt.	Tørstof kg pr. ha	Raaprotein kg pr. ha
Grove Græsser	Hundegræs	1927	33680	28,2	62,7	6245	812
		1928	24904	26,6	55,2	5200	833
	Eng Røvehale	1927	37710	42,0	35,4		
		1928	23124	38,7	37,9		
	Stakløs Hejresvingel	1927	43330	48,2	29,3	7340	1711
		1928	28148	39,5	27,9		
Mellem- Græsser	Timothe	1927	43470	49,3	40,8	6777	1152
		1928	35744	40,4	47,8	7037	1289
	Alm. Rajgræs	1927	44770	44,4	50,7	6644	1408
		1928	33516	38,9	47,1	6441	1262
	Eng Svingel	1927	40020	38,6	51,7	8114	1313
		1928	27063	31,4	62,5	5444	898
Finere Græsser, Græsgangs- Græsser	Rød Svingel	1927	47620	58,0	25,5	7238	1447
		1928	29402	42,2	40,7	5731	1192
	Eng Rapgræs Morsø Hvidkl.	1927	39630	60,0	16,4	7378	1485
		1928	29728	39,1	40,9	6659	1173
	Eng Rapgræs Strynø Hvidkl.	1927	50970	61,0	15,7	6962	1648
		1928	27060	42,5	42,3		
	Alm. Rapgræs	1927	42500	54,5	30,1	6603	1130
		1928	28560	44,5	44,2	4977	999
	Lund Rapgræs	1927	46890	56,9	4,3		
		1928	37324	44,0	25,5		
	Kamgræs	1927	52710	51,6	20,4	7780	1634
		1928	34363	45,2	43,1	6659	1330

Resultater ved at benytte de finere Græsser sammen med Hvidkløver, særlig har Kamgræs klaret sig overordentlig godt.

4 kg Hvidkløver pr. ha vil almindeligvis være tilstrækkelig til at sikre en rigelig Bestand af denne Planteart, naar den saas sammen med passende Græsarter, der ikke trykker dens Vækst for meget.

Græssernes Forhold over for Hvidkløveren maa i høj Grad være bestemmende for dens Anvendelighed i Frøblanding til vedvarende Græs. Her er et stort Felt for Planteformerne. Det ser ud til, at de nyere Rajgræsstammer er betydelig mere tolerante over for Hvidkløveren end Lundbæk Rajgræs, se Tabel I. Af anden Grund, manglende Modstandsdygtighed over for Snesimmel, gaar denne Stamme nu helt ud af Frøblanding.

De nye Stammer, Øtofte Rajgræs og Viktoria fra Svaløf, er modstandsdygtige, og disse bør derfor anvendes, hvor man vil medtage Alm. Rajgræs. Denne Planteart er, som ovenfor nævnt, tilbøjelig til at trykke andre Græsarter og skal fortrinsvis kun benyttes paa højere Jord og med langt ringere Frømængder end tidligere anvendt, 4—6 kg pr. ha.

Paa lav Jord vil Eng Svingel give et godt Udbytte, det er et af de mest modstandsdygtige Græsser i Tørkeperioder. Naar saa at sige alle andre Græsser indstiller Produktionen, kan man stadig se Eng Svingel skyde friske, grønne Blade. Eng Svingel hæmmer imidlertid Hvidkløverens Vækst ret stærkt, og man skal derfor ikke anvende saa store Frømængder.

Timothe derimod levner Hvidkløveren en udmærket Plads, og Hvidkløver saaset sammen med Timothe alene giver i Forsøgene paa Visborggaard et tiltalende og fortrinligt Afgræsningsareal.

Af finere Græsarter maa særlig fremhæves Eng Rapgræs, som er et ganske fortrinligt Græsganggræs. Det maa imidlertid ikke saas sammen med større Mængder af grovere Græsser, f. Eks. Alm. Rajgræs, da det saa faår

alt for ringe Plads i de første Aar; men saas det sammen med Hvidkløver alene eller andre finere Græsser, vil det ofte udfylde en meget stor Del af Pladsen, og man faar et børstetæt, friskgrønt Tæppe, hvor Græsset er tidligt fremme om Foraaret og sent indstiller Arbejdet om Efteraaret. Det er en af de haardføreste Græsarter, og har i store Fenner paa Visborggaard, saaet alene sammen med Hvidkløver, 4 kg af hver Planteart, altsaa med en saa ringe Frømængde som i alt 8 kg pr. ha, straks første Aar givet et fortrinligt, fuldstændig sammenlukket Græstæppe.

Eng Rapgræs er i Modsætning til Alm. Rapgræs et overordentlig sikkert og paalideligt Græs og bør medtages med 2—4 kg næsten overalt.

Kamgræs har man helt udeladt i vore Frøblandinger. I Forsøgene, se Tabel I, klarer det sig sammen med Hvidkløver bedre end noget andet Græs. En absolut Betingelse for dets Anvendelse er, at det afgræsses rationelt, altid paa et meget tidligt Tidspunkt; det maa aldrig gøre Tilnærmelse til at skride igennem, da Kreaturerne saa ikke vil æde det. Særlig paa lav Bund kan det give et fortrinligt Bidrag. Man bør sikkert følge dette Græs i Frøblandingsforsøgene, og under visse heldige Jordbundsforhold bør det rimeligvis medtages. Noget lignende gælder Rød Svingel, denne Græsart varierer imidlertid meget, og Værdien er nøje knyttet til de Avlsstedsformer eller Stammer, man anvender.

Udviklingen vil sikkert gaa i Retning af mere enkle Frøblandinger, Hvidkløver plus en, to eller tre Græsarter. Paa Visborggaard kan vi, som ovenfor nævnt, fremvise glimrende Resultater af en saa snæver Frøblanding som 4 kg Morsø Hvidkløver og 4 kg Eng Rapgræs pr. ha. Inden man nøje har erfaret, at dette er anvendeligt under de foreliggende Forhold, bør man medtage en eller flere Græsarter i Blandingen, men stadig som Hovedhensyn tænke paa Hvidkløverens Trivsel.

En Blanding som 4—6 kg Morsø Hvidkløver, 3 kg

Eng Rapgræs og 3 kg Timothe vil under de fleste Forhold blive glimrende. Paa frugtbar Lavmose, hvor Hvidkløverens Trivsel paa Grund af Jordens let tilgængelige Kvælstofnæring ikke er saa paakrævet, og hvor denne Planteart næsten altid viser sig meget vanskelig at bevare som Hovedplanteart, kan man benytte følgende Blanding: 4 kg Morsø Hvidkløver, 3 kg Eng Rapgræs, 6 kg Eng Svingel og 3 kg Timothe.

I gode, hvidkløverrige Græsgange løser denne Planteart Kvælstofgødningsspørgsmaalet. Talrige Forsøg viser tydeligt dette, og hermed frigøres Græsgangenes Driftskonto for en af sine største Udgiftsposter. I de Græsgange, hvor Hvidkløveren spiller en mindre Rolle, maa man nødvendigvis give betydelige Mængder Kvælstofgødning for at opnaa et tilfredsstillende Udbytte.

Har man sit Areal inddelt i 8—10 Fenner til Malkekøerne, kan det være rigtigt i de sene Aar at hjælpe 2—3 Fenner tidligere frem med Kvælstof; en saadan tidligere Vækst vil forlænge Græsningstiden, selv om Udbyttet i Sommertiden formindskes derved; Kvælstofgødsning i Foraarstiden er et tveægget Sværd, det, man vinder straks, taber man ofte fuldt ud i en for Græsningen ofte langt vanskeligere Tid, den tørre Sommertid sidst i Juni og Juli. I en alt for tør Tid faar Kvælstofgødningen alt for ringe Virkning, og al Kvælstofgødsning nedsætter Hvidkløverprocenten. Der er dog her maaske nogen Forskel paa Gødningsarterne.

Det ser endvidere ud til, at Udbringningen af Kvælstof om Foraaret skader mere, end naar Udbringningen fordeles ad flere Gange i Vækstperioden.

Et andet Forsøg viser tydeligt, hvad man i flere Aar har været klar over, at det procentiske Indhold af Raaæggehvide falder stærkt med Kvælstofgødsningen. Fosforsyre derimod virker stærkt kvalitetsforbedrende, hvilket ogsaa falder nøje sammen med de engelske Forsøg. Ogsaa i dette Forsøg er Hvidkløverprocenten, som det fremgaar af en botanisk Vægtanalyse, gaaet stærkt til-

bage i de Parceller, hvor der er anvendt kunstig Kvælstofgødning; i Ajle- og Staldgødningsparcellerne er denne Hvidkløverhæmning øjensynlig mindre. Dette stemmer særdeles godt med, hvad praktiske Græssere allerede for længst har hævdede, at en kraftig Ajlegødskning udmærket kan forenes med en frodig Hvidkløverbestand, naar blot Arealerne afgræsses stærkt. Gødskningsforsøgene paa Visborggaard, Tabellerne IV og V, og talrige Forsøg, udført af Græsmarkssektionen, viser tydeligt dette. Kali og Fosforsyre, særlig førstnævnte, fremmer i høj Grad Hvidkløverprocenten, og disse Plantenæringsstoffer maa derfor tilføres i rigelig Mængde. I Tabel IV ses tydeligt,

Tabel IV. Gødningsforsøg i vedvarende Afgræsningsarealer paa Visborggaard.

Frøblanding: 6 kg Morsø Hvidkløver, 12 kg Eng Rapgræs, 1 kg Alm. Rapgræs pr. ha.
Forsøgene afgræsset i 3 Aar og hostet til Forsøg 4. Aar.

Gødning kg pr. ha	Høstet Aar	Udbytte Grønvægt kg pr. ha	Hvidkløver pCt.	Eng Rapgræs pCt.	Alm. Rapgr. pCt.	Andre Græs- ser pCt.	Ukrudt pCt.	Tørstof kg pr. ha	Raaprotein	
									pCt.	kg pr. ha
a Ugødet	1927	49500	58,6	3,8	18,2	14,4	5,0	8219	21,40	1779
	1928	30752	35,4	5,7	37,9	8,2	12,8	5460	17,91	978
b 300 kg Superfosf.	1927	53050	57,0	3,6	22,2	11,1	6,2			
	1928	28604	42,0	5,5	39,9	5,4	7,2			
c 600 kg Superfosf.	1927	51900	55,3	3,0	25,3	9,6	6,9	8135	22,5	1830
	1928	28802	46,4	5,2	34,2	7,8	6,4	4624	19,31	893
d 600 kg Superfosf. 200 kg Kali	1927	55150	55,9	3,7	24,9	10,5	5,0	9172	20,07	1841
	1928	33704	50,9	4,8	31,1	6,7	6,5	5431	19,27	1045
e 600 kg Superfosf. 200 kg Kali 400 kg Sv. Am.	1927	55500	42,0	3,9	35,6	12,4	6,1	9818	16,09	1580
	1928	34950	28,7	6,1	48,1	7,3	9,8	5886	18,82	1107
f 600 kg Superfosf. 200 kg Kali 400 kg Kalksalp.	1927	55450	45,9	4,4	34,7	9,5	5,5			
	1928	33104	29,9	7,3	43,9	12,2	6,7			
g 600 kg Superfosf. 20000 kg Ajle	1927	63800	49,6	4,0	30,9	10,5	5,0	9877	18,38	1814
	1928	39254	35,6	3,8	49,3	6,0	5,3	6752	19,01	1283
h 600 kg Superfosf. 20000 kg Staldgødn.	1927	57500	54,0	4,2	31,0	6,8	4,0	8732		
	1928	32054	32,4	8,0	43,8	6,7	9,1	5668	17,47	990

at Ajlen, trods betydelig større Afgrødeforøgelse, ikke nedsætter Hvidkløverprocenten saa stærkt som kunstig Kvælstofgødning.

Tabel V. Gødningsforsøg paa Visborggaard.

Gødning kg pr. ha	Aar	Udbytte Grønvægt kg pr. ha	Hvidkløver pCt.	Eng Rapsgræs pCt.	Alm. Rapsgr. pCt.	And. Græsser pCt.	Ukrudt pCt.
a Grundgødet 600 kg Superfosf. 200 kg Kali	1927	52950	52,0	5,1	26,0	9,9	6,0
	1928	33452	44,5	6,6	35,7	8,6	4,6
b Grundgødet + 300 kg sv. Am.	1927	54400	43,8	6,5	34,7	9,9	5,1
	1928	33504	30,9	8,2	48,3	8,0	4,6
c Grundgødet + 600 kg sv. Am.	1927	59500	34,0	7,2	37,0	10,9	10,9
	1928	35104	21,0	8,5	58,4	8,5	3,6
d Grundgødet + 600 kg Norgesalp.	1927	54700	41,9	5,6	37,2	7,6	7,7
	1928	31754	21,3	8,5	58,4	6,7	5,1
e Grundgødet + 600 kg Kalksalp.	1927	54100	43,1	5,5	35,6	8,5	7,3
	1928	32952	19,6	9,5	59,6	6,9	4,4
f Grundgødet + 200 kg sv. Am. Føraar 2.—4. Slæt	1927	53250	42,8	6,6	36,1	9,3	5,2
	1928	32454	33,3	7,6	47,8	7,8	3,5
g Grundgødet + 200 kg Norgesalp. Føraar 2.—4. Slæt	1927	52150	48,3	5,3	28,3	10,9	7,2
	1928	29402	31,7	7,1	49,4	7,8	4,0

Den største Betydning for vort Landbrugs Økonomi faar Græsarealerne ved i Sommertiden næsten fuldstændig at kunne ernære Husdyrbestanden. I Sommertiden bør Græsningsforholdene være saaledes ordnede, at selv højtydende Køer kan optage fuld Næring paa vedvarende Græsarealer. Ved Benyttelsen af Skiftefener, 8—10, hvor Malkekøerne inddeles i 2 eller flere Hold, og de højtydende Køer stadig kommer først ind paa kort næringsrigt, friskt Græs, kan en Ko i Løsdrift fortære op til 100 kg Græs pr. Dag, hvilket svarer til ca. 16 F. E. I disse er der rigeligt, ja ofte Overskud af Æggehvide, og Køerne kan paa saadant Græs malke op til 30 kg Mælk pr. Dag

Tabel VI. Kvælstofgødningens Indflydelse paa Udbyttets Fordeling paa de 4 Slæt.

Gødning kg pr. ha	pCt. af samlet Udbytte			
	1. Slæt 21. Maj	2. Slæt 29. Juni	3. Slæt 3. Aug.	4. Slæt 21. Sept.
Grundgødet + 600 kg Superfosf. 200 kg Kali	37,9	22,1	12,0	28,0
Grundgødet + 600 kg svovls. Amm., Foraar	61,6	12,2	9,2	17,0
Grundgødet + 200 kg svovls. Amm., Foraar og efter 2. og 3. Slæt	44,5	17,4	12,4	26,7
Grundgødet + 600 kg Norgesalpeter, Foraar	60,0	13,7	9,5	17,8
Grundgødet + 200 kg Norgesalpeter, Foraar og efter 2. og 3. Slæt	43,3	18,7	13,0	25,0

uden Tilskud. Netop gennem Skiftningen fra Fenne til Fenne, hvor de højtydende Køer kommer først, faar man Køerne til at æde saa meget Græs som muligt, hvad der selvfølgelig er Formaalet. Mælkeproduktionen kræver de nødvendige Raastofmængder tilført i let fordøjelig og tilstrækkelig koncentreret Form, og derfor bliver Tøjringstilhængernes Udtalelser om, at Køerne æder mere ved Løsdrift end ved Tøjring, et af de bedste Forsvar for Løsdriften.

Talrige Undersøgelser og Analyser gennem de sidste 20 Aar viser tydeligt, at jo yngre Plantemassen affides eller afslaaes, des rigere er den paa letfordøjelige Næringsstoffer; men til Trods for, at man er fuldstændig klar over dette, forsynder man sig stadig mod disse værdifulde Oplysninger. Naar højtydende Køer skal optage hele deres Næring paa Græs, skal Næringsstofferne være letfordøjelige og koncentrerede, og det er ganske irrationelt at tøjre højtydende Køer i Rødkløvermarker, der er gaaet i Blomst. Af dette grove Materiale kan Køer ikke om-

sætte tilstrækkeligt til at opfylde en stor Mælkeydelses Krav. Men Tøjring kan ogsaa praktiseres paa betydelig bedre Maade; man skal ikke vente saa længe som muligt med at binde Kreaturerne ud, ud fra den fejlagtige Tankegang, som man meget ofte støder paa, at der skal da være nok hele Sommeren; ved denne Fremgangsmaade gør man netop lige det omvendte af, hvad man bør. Jo før man faar afbidt Græsset og jo kortere, des større og rigeligere bliver Genvæksten, og des ligeligere bliver Græsningsforholdene paa vedkommende Areal Sommeren igennem, og derfor skal man snarest muligt om Foråret afgræsse saa store Arealer straks ved Udbindings-tid, at Græsset altid kan afbides i passende Afgræsnings-højde.

Man støder ofte paa Udtalelser som: »Ja, men saa slaar Græsset ikke til«. I Græs kan man købe en F. E. for 3—4—5 Øre, medens en F. E. koster 20 Øre eller derover i Oliekager. Græsset er det billigste Raamateriale, Landbruget har til Smørproduktion, og siger man derfor, at Græsset ikke kan slaa til, er det fordi, man har for daarlige eller for smaa Gsæarealer eller for mange Kreaturer.

Betydningen af Skiftefenner er overordentlig stor, kun herigennem kan man i Løsdrift opnaa rationelle Afgræsningsforhold. De interessante Undersøgelser paa Dalum viste, at Køerne aad omtrent lige meget Græs, enten de gav meget eller lidt Mælk, man bør derfor inddele i Hold og altid lade de højtydende Køer gaa foran. Disse Køer skal optage meget store Kvanta Græs; paa Dalum fortærede Køerne i Græsnings-tid paa 10 Timer i Tøjr ca. 60 kg Græs, en enkelt Ko var oppe paa over 70 kg. I Løsdrift, naar Køerne gaar ude hele Døgnet — særlig er Nattegræsning heldig — kan de æde 90—100 kg Græs. Der medgaar $5\frac{1}{2}$ —6 kg til en F. E. af dette næringsrige Græs, og Køerne optager saaledes ca. 16 F. E., deraf 4 F. E. til Vedligeholdelse og 12 F. E. til Produktion, hvilket betyder en Mælkeydelse paa 30 kg uden Tilskudsfoder af

nogen Art. Æggehvide findes der rigeligt af, man finder ofte 2 pCt. fordøjelig Renprotein eller derover. Det giver ca. 2000 gr, og til 30 kg Mælk fordres ikke mere end 1700—2000 gr, indbefattet Æggehvide til Vedligeholdelse.

Ligesom Malkekøerne ernæres Ungkreaturene og Hestene bedst og billigst paa Græsgangene Sommeren igennem.

Græsmarkssektionens mægtige Undersøgellesarbejde med Kontrollering af Græsarealernes Ydeevne viser tydeligt, hvad der kan naas. Af Mælk er vi naaet op paa 9990 kg, af F. E. 8000 og af Kød-Tilvækst over 1000 kg pr. ha.

I ovenfor nævnte Tilfælde med 9990 kg Mælk og 8000 F. E. er Produktionsprisen pr. F. E. nede paa 3,8 Øre, udregnet efter Græsmarkssektionens Regler, naar alle Udgifter, Skatter, Renter, Anlægsomkostninger og Driftsudgifter tages i Betragtning; det meddeles, at Marken har en meget talrig Hvidkløverbestand, og Udgiftssiden er derfor ikke belastet med dyrt indkøbt Kvælstofgødning.

Bedste Trediedel af alle kontrollerede Græsarter ligger paa 5690 F. E. med en Produktionspris paa 3,2 Øre pr. F. E.

Foruden Kreaturerne og Hestene bør Svinebesætningen i de kommende Aar drage Nytte af den Kilde af billigt, næringsrigt Foder, der flyder fra gode vedvarende Græsarealer, og særlig her gælder det om, at Hvidkløveren er saa fremtrædende som muligt. Fordøjelighedsforsøg viser tydeligt Betydningen af, at Svinene faar Græsset, medens det er ungt og let fordøjeligt.

I Udlandet har man længe benyttet Svinegræsgange, og man har herhjemme godt begyndt med Græsning af Grisesøerne; men der er al mulig Grund til at lade Fedesvinene drage Fordel af Græsgangenes billige Foder og Friluftslivets Sundhedskilde. Forsøgene paa Visborggaard, som findes offentliggjorte i Græsmarksberetningen, og hvoraf et Uddrag findes i hosstaaende Tabel VII.

viser tydeligt dette Forhold og bekræfter de gode Resultater fra udenlandske Forsøg.

I Maj Maaned blev der udvalgt 80 Grise til Græsningsforsøg. Grisene blev inddelt i 4 Hold paa 20, saaledes at der i hvert Hold var lige mange Grise fra samme So og samme Antal Søer og Galte. Grisene blev udtaget med størst mulig Omhu, saa Forsøgsdyrene Hold over for Hold var saa ensartede som tænkeligt. De største Grise var født 13. Marts og de yngste 20. April.

Tabel VII. Svinegræsgangsforsøg paa Visborggaard 1927.

	Hold			
	I	II	III	IV
Antal Dyr	20	20	20	20
Udsat af Holdet	3	1	1	1
Græsningstid	1.(9.)Juni —3. Aug.	1.(9.)Juni —6. Sept.	1.(9.)Juni —3. Aug.	
Fedetid gennemsnitlig, Dage	129	134	130	134
Leveringstidspunkt	14. Sept. —3. Nov.	28. Sept. —26. Okt.	14. Sept. —3. Nov.	14. Sept. —10. Nov.
Gennemsnitsvægt ved Forsøgets Begyndelse, kg	12,1	12,2	12,15	12,1
Gennemsnitsvægt ved Leveringen, kg	91,6	92,0	90,3	92,0
F. E. pr. kg Tilvækst foruden Græsset	3,90	3,02	3,33	3,63
F. E. ialt pr. Gris	310,0	238,0	260,0	290,0
Græsningen sparet F. E. pr. Gris ...	÷ 20	52	0	
Kraftfoder ialt, kg	294,80	219,77	247,54	267,16
Kvalitetsbedømmelse Klasse I	6	26	6	
do. — II	64	74	47	50
do. — III	30		47	50
Tyndtarmens Gennemsnitslængde, m	19,36	19,62	19,80	18,90
Tyktarmens Gennemsnitslængde, m.	5,51	5,73	5,87	5,70

Den 1. og den 9. Juni blev de 3 Hold sat paa Græs, medens det fjerde Hold forblev paa Stald og fodredes der under nøje Kontrol, udelukkende med Kraftfoder: 60 pCt. Byg, 30 pCt. Majs og 10 pCt. Kokuskager. Alle Holdene fik pr. Gris pr. Dag 1 kg skummet Mælk. De 3 Hold blev sat paa en udmærket Hvidkløvergræsgang, hvert Hold fik en Fenne for sig, saaledes at alt Tilskuds-foderet nøje kunde kontrolleres. I Begyndelsen fik Græssvinene, hvad de vilde æde af Kraftfoder, straks kunde de

ikke æde mere end $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ kg pr. Gris pr. Dag, men i Løbet af Juni Maaned steg det til ca. 1 kg. Grisene fik hver 2 Ringe i Næsen for at hindre dem i at rode, og de gik straks flittigt paa Græsset, særlig Hvidkløveren havde de meget Smag paa. Fennerne var ca. $\frac{1}{20}$ ha, indhegnet med Pigtraad, i hver Fenne fandtes et Læskur med rigelig Halm, hvor de kunde søge Læ for Blæst, Regn og Kulde og Skygge for Solen.

Det var meget let at konstatere, at de ældste Grise klarede sig bedst, de aad betydelig mere Græs og gik stadig fremad, medens de mindste, der dog, fra de var 3—6 Dage gamle, havde været med Søerne ude i det fri i Smaahytter, trivedes mindre godt og ikke kunde følge med de store. Jeg er ganske klar over, at de Grise, der i Fremtiden skal paa Græs, skal være 10—12 Uger gamle. Iagttagelserne her pegede saa tydeligt i denne Retning, at jeg allerede nu tør anbefale dette som en heldig Forholdsregel, og jeg ser ved Gennemlæsning af 3. Beretning 1927 fra Ruhlsdorf, at man der er naaet til akkurat samme Anskuelse om dette Spørgsmaal.

Man meddeler herfra: »Grise under 3 Maaneder drives ikke med paa Græsgangene, det har vist sig, at disse Dyr's Udvikling ikke bliver fremmet gennem Græsning«. Da alle Grisene havde været paa Græs en Maaned, blev Holdene fodret paa forskellig Maade. Hold I fik det Kraftfoder, de ønskede, og naaede op til gennemsnitlig at æde 2 kg pr. Dyr pr. Dag. Hold II fik 1 kg Kraftfoder pr. Gris og Hold III fik 0,5 kg Kraftfoder og ingen Skummetmælk. Det var tydeligt at iagttage, at Tilskudsfoderet havde meget stor Indflydelse paa Græsforbruget. I Fennen, hvor Hold I med det store Tilskudsfoder græssede, kunde Grisene ikke holde Græsset nede i passende Afgræsningshøjde. Hold II, der fik 1 kg Kraftfoder i Tilskud, græssede betydelig flittigere; men Hold III, der kun fik 0,5 kg Kraftfoder, græssede Græsset fuldstændig bort, og de maatte have en Ekstrafenne tillagt. Man bør uden Tvivl altid have mindst 3 Skiftefenner til hvert

Hold, Resultatet af dette Forsøg var sikkert blevet endnu heldigere for Græssvinene, hvis dette havde været Tilfældet fra Begyndelsen. Det var meget vanskeligt at hindre Poltene i at rode, trods nye Ringe straks blev sat i, naar nogle faldt af. Jeg tror, dette Forhold vilde blive meget lettere, hvis man har Skiftefenner og stadig kan lukke Svinene ind paa friskt, tiltalende Græstæppe. Naar de gaar for længe i samme Fenne, overgøder og overtrammer de denne, og Græsset bliver da uappetitligt, hvorfor de sætter Snuden i Jorden, trods Ringen, og vender Græstæppet, de vil se noget nyt. Rodningen kan rimeligvis ogsaa undgaas ved at lade Poltene græsse i større Fenner sammen med Ungkreaturer eller Faar.

Paa Visborggaard blev alle Grisene vejte en Gang om Ugen. Hold I, der fik det Kraftfoder, de vilde æde, og Hold III, der kun fik $\frac{1}{2}$ F. E., blev taget paa Stald den 3. August, medens Hold II, der fik 1 F. E. Tilskudsfoeder, fortsatte derude til 6. September. Fra 6. Juli til 3. Aug. tiltog Hold I 165 kg, og Grisene vejede den 3. August gennemsnitlig 37 kg, Hold II 152 kg med en Gennemsnitsvægt paa 34,5 kg, Hold III 74 kg, og Grisene vejede 29,6 kg gennemsnitlig. Paa samme Tidspunkt vejede Staldsvinene gennemsnitlig 36 kg. Hold II gik ude til 6. September og vejede da gennemsnitlig 52,7 kg, disse Grise havde paa 34 Dage gennemsnitlig tiltaget 18,25 kg eller over $\frac{1}{2}$ kg pr. Dag.

Resultatet af Forsøget, saavel Græsningsperiode som Fodringsen paa Stald, ses af foranstaaende Tabel VII.

Af Tabellen ses følgende: Staldholdet er fodret færdigt med et Forbrug paa 3,63 F. E. pr. kg Tilvækst, det maa betegnes som et udmærket Kontrolhold. Græsholdene forholder sig meget forskelligt. Det Hold, der har faaet alt det Kraftfoder, Grisene vilde æde paa Græs, kommer op paa det største Foderforbrug og bliver betydeligt dyrere, idet det foruden Græsset bruger 0,27 F. E. mere pr. kg Tilvækst og 27 kg Kraftfoder mere end Staldholdet.

Man kan allerede nu slaa fast, at det Tilskudsfoder, man maa give Græssvin, skal være meget begrænset og højest 0,5—1 F. E. pr. Dyr pr. Dag. Dette stemmer godt overens med Iagttagelserne fra Udlandet. *Felix Hoesch* skriver som en Grundregel: »Sammen med Græsningen, helst ingen Tilskudsfoder«. Om det er rigtigt at gaa saa vidt, maa kommende Aars Forsøg vise os, men der er meget, der taler for Rigtigheden heraf. Giver man for stort Tilskudsfoder, græsser Svinene ikke, men er tilbøjelige til at rode og er meget mere urolige, traver rundt i Fennerne, medens Holdene med lidt Tilskudsfoder gaar roligt og græsser, og her har man en naturlig Forklaring paa det daarlige Resultat for Hold I.

Foderforbruget for Hold II falder stærkt fra 2. August, dette skyldes sikkert, at dette Hold fik Skiftefenner, og at det ikke fik Lov at græsse Nat og Dag, som det lystede. Svinene blev lukket ind i en lille Fold omkring Læskuret. I hele Folden blev strøet ca. 1 Alen Halm, saa Jorden ikke blev for opættet, og Græsningstiden blev nu rationeret fra Kl. 6 $\frac{1}{2}$ —8 $\frac{1}{2}$, fra Kl. 11—1 og fra Kl. 3 $\frac{1}{2}$ —6, ialt 6 $\frac{1}{2}$ Time. Jo større Græssvinene bliver, des vigtigere er det sikkert at passe paa, at de ikke bruger for stor en Del af optaget Foder til Motion i Stedet for til Tilvækst.

Græssvinene er næsten umættelige, naar de kommer paa Stald, de farer paa med en saadan Appetit, at man nærer Frygt for, de skal æde Krybberne, de æder mere, end Maven er indstillet paa at fordøje, og derfor stiger Foderforbruget pr. kg Tilvækst, til Trods for at Tilvæksten er enorm. Det højeste, vi naaede, var 12,5 kg pr. Uge for en Gris i Hold II, men adskillige naaede op paa over 10 kg pr. Uge. Fordøjelsen kommer i Uorden, og man maa absolut tilraade en langsommere Tilvæning. Fodringen vil herved blive mere økonomisk.

Af Hensyn til Kontrollen med Foderforbruget fik Svinene kun Kraftfoder og Skummetmælk, nøjagtig samme Blanding som Staldholdet, men i Praksis maa det sik-

kert være rigtigere at give en hel Del Grovfoder, Grønt eller Roer og mindre Kraftfoder i Begyndelsen til Græssvinene.

Havde vi som tidligere nævnt haft Skiftefenner og undgaaet omtalte Fordøjelsesforstyrrelser ved Tilvænningen, var Resultatet blevet meget bedre. Jeg føler mig overbevist om, at man kan naa betydelig lavere Foderforbrug. Det Græs, Svinene har ædt, betyder saa lidt, idet Holdene i de første 2 Maaneder kun har haft ca. $\frac{1}{20}$ ha at gaa paa, Hold II har fra 2. August til 7. September haft $\frac{1}{7}$ ha. Det bliver ca. 400 og 133 Svin pr. ha. Sammenligner man Tilskudsforeret til Græssvinene med Foderforbruget til Staldholdet, stiller dette sig saaledes:

	F. E. pr. Gris	Sparet F. E. ved Græsningen pr. Gris	pr. Hold
Staldholdet.....	290		
Hold II.....	238	52	988
Hold III.....	260	30	570
Hold I.....	310	÷ 20	÷ 340

Det ses let af disse Tal, at Græsningen er vel udnyttet af Hold II og III, og Fordelen, der er opnaaet, modsvarer en meget stor F. E.-Mængde i Forhold til det Areal, Svinene har gaaet paa.

Fra Tyskland er meddelt, at Svin, der fra Begyndelsen vænnes til at omsætte store Grovfodermængder, senere udnytter Foderet betydelig bedre end Svin, der straks fodres med koncentreret Næring. Fordøjelsesorganerne bliver større og bedre i Stand til at udnytte Foderet hos førstnævnte. For at undersøge dette, er Længden af saavel Tyndtarm som Tyktarm opgivet i Tabellen. Der er ingen nævneværdig Forskel paa Gennemsnitstallene, og for de enkelte Dyr varierer Længden meget stærkt og ret ensartet Hold overfor Hold, men derfor kan Græssvinenes Fordøjelsesorganer selvfølgelig udmærket, selv om Dimensionerne ikke synes at ændres, have forøget Evne til at udnytte Foderet.

Forsøgets mest overraskende Resultat er imidlertid, at

man kan sætte sine Polte paa Græs i Foraarstiden 2—3 Maaneder, maaske paa en Tid, hvor Kornmagasinet er ved at tømmes, og saa til Høst tage dem hjem og faa dem færdige til Slagteriet, ikke alene billigere, naar de rette Fremgangsmaader følges, men ogsaa lige saa tidligt som Svinene, der hele Sommeren har været paa Stald. Fedetiden 129—134 Dage eller 4—4½ Maaned maa kaldes ret almindelig, i hvert Fald ikke særlig stor, naar der tages i Betragtning, at Begyndelsesvægten var kun 12,1—12,2 kg i Gennemsnit pr. Gris.

Græsarealerne skal ogsaa bidrage til Husdyrenes Vinterernæring. Vi har herhjemme alt for længe holdt Høet i Miskredit og fodret med Rodfrugt og dertil dyrt indkøbt Kraftfoder samt Halm. Mange Landmænd har dog altid sørget for at bjerge rigeligt Hø; dette fremhæves særlig fra Vestjylland, og i Beretningen fra Landøkonomisk Driftsbureau sporer man en heldig økonomisk Virkning deraf.

Det uheldige Syn paa Høet skyldes sikkert forkerte Fremgangsmaader og manglende Viden om Foderværdien. Ja, man hører den Dag i Dag praktiske Landmænd, der uden at undersøge Sagen endnu tør hævde, at Hø har ingen eller kun ringe Foderværdi til Malkekøer.

Den største Fejl, der er begaaet ved Højbjergningen, er den sene Slættid. I Sædskite-Kløvermarker slaas Rødkløver ofte først, naar Hovedstænglerne er grove og forvedede, fulde af Træstof og tungt fordøjelige, og naar Kløveren længe har blomstret. Dette er ganske forkasteligt; Kløveren skal slaas, før den overhovedet blomstrer, medens Næringsstofferne er koncentrerede og letfordøjelige, saaledes at Malkekøerne igennem dette kan optage den store Mængde Æggehvide, som er nødvendig sammen med Roefoderet. Næsgaardforsøgene viste tydeligt Betydningen af tidlig Slæt; men man skal slaa endnu før det Tidspunkt, der er Tale om i disse Forsøg. Man faar da Hø af meget højere Kvalitet, og Genvæksten bliver meget bedre og falder tillige ofte paa et meget foderknapt Tidspunkt.

Slutningen af Juli og Begyndelsen af August. Forsøgene og de kemiske Undersøgelser taler deres tydelige Sprog, alt peger mod et tidligere Slættidspunkt; særlig bjerger man betydelig mere letfordøjelig Æggehvide, og det er netop dette høje Æggehvideindhold, særligt i ungt Bælghø, der giver Mulighed for store Besparelser af Kraftfoder.

Forsøgslaboratoriets Fodringsforsøg med Hø paa Visborggaard viser tydeligt dette. Se Tabel VIII. Iøvrigt henvises til Forsøgsleder Wenzels Beretning om Høforsøgene, 126. Beretning fra Forsøgslaboratoriet.

Tabel VIII. Høforsøgene paa Visborggaard 1926—27 og 1927—28.

	Forsøgs- tiden	Hold			
		A	B	C	D
Kg Mælk pr. Ko daglig	1926—27	10,8	11,10	11,8	10,3
	1927—28	10,4	10,5	12,0	10,1
pCt. Fedt	1926—27	3,80	3,81	3,71	3,99
	1927—28	3,65	3,84	3,90	3,90
Kg 4 pCt. Maalemælk pr. Ko daglig	1926—27	10,48	10,69	11,33	10,32
	1927—28	9,88	10,19	11,78	9,97
Nedgang i kg 4 pCt. Mælk pr. Ko daglig i Forsøgstiden	1926—27	3,22	3,06	2,28	2,47
	1927—28	2,79	2,92	0,86	2,85
Kg Kraftfoder pr. Ko i Forsøgstiden	1926—27	98,0	212,9	84,7	63,7
	1927—28	91,0	252,0	84,0	98,8
Kg Tilvækst pr. Ko i Forsøgstiden	1926—27	÷11,5	÷13,5	+12,3	÷10,4
	1927—28	÷ 9,9	+ 1,4	+17,6	+ 5,0

A: 10 kg Enghø. B: ingen Hø (Kraftfoderholdet).

C: 10 kg Græsgangshø. D: 10 kg Lucernehø.

I de almindelige danske Landbrug vil man sikkert af Hensyn til Jordens Renholdelse og Sædskiftet nogenlunde uforandret bevare det store Rodfrugtareal, og skal man derfor undgaa eller stærkt formindske Indkøbet af de dyre Oliekager, maa man ved Siden af Roearalernes store Produktion af Kulhydrater sørge for en Produktion af Æggehvide, og dette opnaas bedst igennem en stor Avl af bælghøplanterigt Hø.

Høet fra de vedvarende Græsgangsarealer samt fra de gode 1-Aars Rødkløvermarker opfylder paa heldig Maade disse Krav. Forøvrigt falder Udbyttets Størrelse og Produktionsprisen pr. F. E. ud til stor Gunst for de bælgplanterige Arealer. Imidlertid har vi meget store Arealer udlagt til vedvarende Høslæt, hvor Bælgplanterne spiller en ganske underordnet Rolle, og hvor Udbyttet, naar der ikke gives større Kvanta Kvælstofgødning, er yderst ringe. I disse Arealer er der ofte indsaet Bælgplanter, men efter 3—4 Aars Forløb finder man ofte kun 3—10 pCt. Alsikkekløver tilbage. Disse Arealer, der ofte helliger med en yderst tarvelig Plantebestand, ofte i høj Grad overgroet med Mosebunke og Siv, er vel nok den Del af Danmarks dyrkede Arealer, der yder det tarveligste Udbytte, og her tiltrænges en Nyordning.

Opstiller man Spørgsmaalet, som det forøvrigt er gjort i Landbrugspressen fornylig af Konsulent *Christensen*, Brønderslev, hvilken Frøblanding man skal anvende paa disse Arealer, maa Svaret sikkert under de fleste Forhold være, at Bælgplanter er ikke varige under disse Forhold, og man medtager derfor kun dem, der holder længst, 3—4 kg Alsike, maaske lidt Kællingetand eller lidt af de nye, mere varige Øtofte-Rødkløverstammer sammen med sikre Græsser som Eng Svingel, Timothe og Rævehale m. fl.

Resultatet, ved vi paa Forhaand, bliver meget tarveligt med Hensyn til Bælgplanter blot efter 3 Aars Forløb. Jeg tror, man vil opnaa betydelig bedre Resultater ved at dyrke disse Arealer paa anden Maade, og hvor det kan lade sig gøre, saa vidt Jordbundsforhold og Afstand fra Ejendommen tillader det, at medtage dem i Driften. Det dyrkede Areal bliver herigennem saa meget større, og uden at tage fra Korn- og Rodfrugtarealerne kan indlægges en 1-Aars-Rødkløvermark eller, hvor man i Forvejen har en saadan, tage to. Gode 1-Aars Græsmarker er heldige for Sædskiftet, men mange Steder vil man paa Grund af Frøudgiften vige tilbage for at udlægge to.

Holder de nye Øtofte-Stammer, hvad de i Øjeblikket lover, vil man sikkert mange Steder foretrække en 2-Aars Græsmark. En anden Del af dette vedvarende Høslæt-areal kan omlægges til Afgræsningsareal med Hvidkløver. Faar man for meget Græs til Kreaturerne, bjerger man Græsgangshø. Værdien af dette fortrinlige Hø ser man tydeligt af Tabel VIII, det nærmer sig Krafftfoeder i Værdi. Almindelig regner man med 2,5 kg Hø til en F.E., men af dette Hø medgaar der under 2 kg. Man har fremstillet Hø i meget ung Tilstand fra særlig gode Græsgange, hvoraf der kun medgik 1,3—1,5 kg til en F.E. Sørger man for, at Græsset aldrig før Slaaningen bliver mere end 10—15 cm højt, og benytter man ikke samme Areal mere end een Gang til Hø samme Sommer, men stadig tager Græsgangshøet ind mellem Afgræsningsperioder, kan man bevare en udmærket Hvidkløverbestand.

Er Jordbundsforholdene for et Areal imidlertid saaledes, at det ikke egner sig til Korndyrkning, og hindres Rodfrugtdyrkning af Afstands- og Færdselsforholdene, samtidig med at Beliggenheden i Forhold til Ejendommens øvrige Afgræsningsareal besværliggør Arealets Benyttelse som saadan, vil man sikkert ofte opnaa en Forbedring ved en Omlægning ret jævnlig, hver 3.—4. Aar, naar Bælgplanterne er gaaet ret stærkt tilbage. Naar der da udlægges paa ny, kan man benytte Dæksæden til Hø eller Ensilage i Udlægsaarene.

Bestræbelserne maa særlig gaa ud paa at fremme Bælgplanternes Trivsel, og man skal utvivlsomt i Frøblandingen tage betydelig mere Hensyn hertil, end man hidtil har gjort. Græsserne skal mere i Baggrunden. Ogsaa her maa man tage Hensyn til Kampen i Plantesamfundet. Nu tager Græsserne i alt for mange Tilfælde Overtaget og formindsker Bælgplanternes Levealder. Timothe er en af de Græsarter, der bedst egner sig for Formaålet; der udsaaes 2—3 kg pr. ha sammen med 10—12 kg Øtofte Halvsildig Rødkløver.

Som ovenfor nævnt bør Høarealerne absolut slaas før Rødkløveren begynder at blomstre. Høets Værdi bliver herved betydelig forbedret. Forsøgslaboratoriet har i denne Vinter paa Visborggaard Fodringsforsøg med Hø fra en 1-Aars Rødkløvermark, hvor man prøver Hø af Rødkløver slaet før Blomstring, i begyndende Blomstring og Efterslæt af førstnævnte, sammenlignet med en Fodersammensætning af Kraftfoder, Roer og Halm. Ved den tidlige Slæt opnaas foruden Høets betydelig forbedrede Kvalitet, at Genvæksten bliver meget større, og man vil allerede i Juli Maaned have rigeligt Græs til Afgræsning i en ellers ofte meget græsfattig, ja i det hele særlig i tørre Aar foderknap Tid, og man vil senere, dersom man ikke har Brug for Græsningen, kunne faa en udmærket 2. Slæt, der kan benyttes langt ud paa Efteraaret som Grøntfoder og derved spare paa Kager og Roer eller til Efterslætshø, der kan blive af fortrinlig Kvalitet. Er Vejrforholdene i Bjergningstiden for vanskelige, kan Afgrøden ensileres, hvad den egner sig udmærket til.

Ved den tidlige Afslaaning opnaar man endvidere, at Kløverprocenten bliver betydelig større i andet Brugsaar. Rødkløveren holder sig længere, naar den i første Aar slaas før Blomstringen.

Høforsøgene viser tydeligt baade i Mælkemængde og i Tilvækst den store Foderværdi, Høet har, og dettes overordentlig store kraftfoderbesparende Evne, idet den samme Mælkemængde er produceret af Køerne i Høholdene med 25—40 pCt. af det Kraftfoder, der er anvendt i Kraftfoder-Roe-Halmholdene.

I disse Forsøg har man kun givet 10 kg Hø; men raader man over rigelige Mængder, kan man med Fordel give meget mere. En Ko har kunnet æde 18—20 kg Hø daglig af Græsgangshø og tidlig slaet Rødkløverhø. Før Blomstringen giver dette ca. 10 F. E. Køerne kan samtidig æde 4—6 F. E. i Roer og kan, baade for saa vidt F. E. og Æggehvide angaar, præstere en Mælkeydelse paa dette Foder af 25 kg uden Kraftfodertilskud.

En af Aarsagerne til, at Høet ikke spiller større Rolle, er Bjergningsvanskelighederne. Man har i fugtige Somre ofte faaet meget Hø ødelagt af Regn. Men nyere Jagttagelser viser nu, at man udmærket kan bjerge Hø med Hovedparten af Værdistofferne i Behold trods Regn og Graavejr. Det er dog meget sjældent, at vi har Regn uafbrudt i 14 Dage eller 3 Uger, der vil næsten altid være Ophold mellem Bygerne, og ved en kraftig Vending af Høet kan man undgaa de største Tab. Vendes Høet fugtigt eller inden det helt er vejret, spildes kun faa Blade. Naar det er meget tørt, vil det være rigtigt at udvise Forsigtighed, særlig med Bælgplanter. Man har tidligere ment og meddelt, at det største Tab ved Højbjergningen fandt Sted ved Udvaskning i Regnvejr, men nyere Undersøgelser, *Sochlet* og *Fleischmann* m. fl., viser, at vel har dette Betydning, men Aandingstabet spiller langt større Rolle. *Fleischmann* angiver, at Aandingstabet kan blive meget stort i daarligt Højbjergningsvejr, men Aandingstabet ophører næsten fuldstændigt, naar Vandindholdet bringes ned under 38 pCt. Det er dette, man skal opnaa hurtigt ved Vendingen. Saasnart Græsset er slaaet, spredes det med Høvender, hvorved det fordeles meget bedre over Arealet og ligger løsere. Er Vejret godt, og Græsset vendes igen næste Dag, er det tjenligt til Stakning om Eftermiddagen; men tillader Vejret ikke dette, maa Høet helst vendes hver Dag og kan da paa denne Maade hjerges i god, brugbar Tilstand uden Skimmelangreb, og man undgaar, hvad der ellers er sædvanligt i vedvarende Regnvejrperioder, at Græsset vokser igennem Hølaget og bliver mørkt og skimlet og ganske uegnet til Foder. Vi trænger til mere Høkultur, den almindelige Metode med Slaamaskine, Hesterive og Stakning er for primitiv. Vendingen af Høet maa blive almindeligt; en Høvender koster 250—300 Kr. og er en lige saa vigtig Maskine som en Selvbinder; paa smaa Ejendomme kan man vende med en Rive. Beretning om Redskabsprøve med Højbjergningsmaskiner, Arbejdsprøve paa Vis-

borggaard, er lige udkommet. Det er det gamle, der kommer igen. I tidligere Tid vendte man flittigt Høet. Man var klar over, at Høet aldrig maatte ligge stille.

Undersøgelser med meget grundig Afprøvning af Tabsrisikoen for de enkelte Næringsstoffer ved Udvaskning, Aanding, Mikroorganismer m. m. vilde det være af stor Betydning at faa gennemført herhjemme. Jeg henstiller, at Græsmarkssektionerne søger et Samarbejde med Statens Planteavlslaboratorium eller Forsøgslaboratoriet for at kaste Lys over dette økonomisk vigtige Spørgsmaal.

Det har ogsaa tidligere fejlagtigt været hævdet, at Høet tabte stærkt i Værdi ved Opbevaringen; men *Honcamp* viser nu, at dette ikke er Tilfældet. Godt bjerget Hø, opbevaret tørt, taber ikke nævneværdigt i Foderværdi, selv ved en 3-aarig Opbevaring. Hverken ved kemiske Forsøg eller ved Fodringsforsøg kunde der paavises det ringeste Tab. Forsøget blev gennemført baade med Enghø og Kløverhø. Man bør sørge for at have rigeligt Hø hele Vinteren.

I disse økonomisk vanskelige Tider for Landbruget, hvor Afsætningspriserne paa Landbrugsprodukterne er stærkt svingende og uberegnelige, gælder det i særlig Grad at holde Udgifterne nede. De store Jordskatter og andre Prioritetsbyrder, som ligger som en umaadelig stor Byrde paa den danske Jord, kræver imidlertid en stor Produktion. Byrderne skal alle lægges paa Landbrugets Salgsvarer: Smør, Flæsk m. m. Her kan Græsmarken mere end noget andet bidrage til en billigere Produktion.

Græs og Hø skal erstatte det dyrt indkøbte Kraftfoder. Det store Oplysningsarbejde, der fra mange Sider er ydet paa dette Omraade, viser i Hovedtræk, hvad der kan naas, og ad hvilke Veje man skal vandre.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Selskabets Præsident, Forpagter *Chr. Sonne*, udtalte, at det jo var forholdsvis sent, Interessen for Græsmarkerne blev vakt, men til Gengæld er Græsmarksspørgsmaalet nu omfattet med den største Interesse i vide Kredse i Landbruget. I den Kreds,

der er til Stede her i Aften, er Interessen for Græsmarkerne særlig levende og Sagkundskaben saa stærkt repræsenteret, at de bedste Forudsætninger for en Diskussion om Sagen maa synes at være til Stede. Bidrag til en saadan vil altid blive modtaget med Velvilje, og jeg vil gerne anmode de Herrer, som har noget paa Hjerte, om at melde sig.

Godsejer *Erhard-Frederiksen* havde ikke hørt, at Foredragsholderen havde omtalt Jordbundens Betydning med Henblik paa Frøblandingernes S sammensætning, og Jordbundsforholdene er dog en meget vigtig Faktor, saa vist som det maa betragtes som givet, at man ikke kan sammensætte en Frøblanding, der passer for alle Forhold. Rigtigheden af de Slutninger, Foredragsholderen kom til i sit Foredrag, vil i det hele være stærkt afhængig af, hvorledes Jordboniteten er. Foredragsholderen fremsatte i sit Foredrag den Anskuelse, at vi bør bibeholde Holdinddeling; men hvorledes indretter man bedst en saadan Holdinddeling. Paa Næsgaard lader man først de højstydende Køer græsse og derefter Klasse II og III; men det har jo sine Vanskeligheder, naar der kun skal græsses en Dag eller to eller i hvert Fald faa Dage i hver Fenne. I Udlandet lægger man Vægt paa, at der findes Planter i Græsmarken, der giver Aroma; Taleren vilde spørge, om der foreligger Iagttagelser i Retning af, at de aromatiske Planter har Betydning i Græsblandingen. Hvis det er Tilfældet, kan man med meget beskedne Udgifter forøge Dyrenes Appetit og derigennem deres Velbefindende.

Forsøgsleder *H. N. Frandsen*, Østoftegaard, ønskede nærmere oplyst, hvorledes Ændringen ved Slæt viste sig og var egentlig forbavset over, at Slæt skulde have saa stor Indflydelse. Taleren undrede sig ligeledes over, at Kamgræs stod saa godt, som anført af Foredragsholderen, og at Rød Svingel stod i Klasse med denne. Det ser underligt ud, at den ikke skulde trykke Hvidkløveren, thi den gror saa stærkt sammen, at man ikke skulde synes, Hvidkløveren kan være der. Foredragsholderen sagde, at han ikke havde det Indtryk, at Strynø var mere kortvarig end Morsø, men det var Talerens Opfattelse, at Morsø er nok saa haardfør, og dette kan jo spille ind med Hensyn til Varigheden. Det er rigtigt, at den amerikanske Eng Rapgræs er en skidt Fyr; vore egne Former er langt bedre. Det undrede Taleren noget, at Eng Svingel var særlig tørkeresistent; det passede ikke med hans Erfaringer — tværtimod. Derimod klarer Rajgræs sig godt i en tør Periode.

Direktør *K. Dorph-Petersen*, Statsfrøkontrollen, udtalte, at naar Maalet er at faa den bedste og billigste Produktion af vore Græsmarker, saa spiller Frøblanding en meget stor

Rolle. De gamle Frøblandinger var meget alsidige; nu synes det næsten, som man er ved at gaa til den modsatte Yderlighed. Der var et Spørgsmaal, som Taleren gerne vilde have noget nærmere belyst, nemlig Mineralstoffernes Betydning, og hvorledes det stillede sig med Kalktilførsel.

Foredragsholderen udtalte, at Jordbundsforholdene selvfølgelig altid vil spille ind; men Gødskningen og den rette Afgræsning spiller mindst ligesaa stor Rolle, og egentlig troede han ikke, Forskellen vilde blive særlig stor paa Grund af Jordbundsforholdene. Med Hensyn til Afgræsningen var det bedst med 3 Hold, men man kunde nøjes med 2. Med Hensyn til Eng Svingel har vi set, at den har stor Evne til at klare en tør Periode. Vi er hos os gaaet bort fra Indblanding af Krydterplanter i Frøblandingen, men det er meget muligt, at vi bør ind paa at medtage nogle appetitvækkende Planter, og i hvert Fald bør Spørgsmaalet tages op til nærmere Undersøgelse.

Med Hensyn til Afslaaing maatte det anses for fastslaaet, at en saadan sætter Hvidkløverbestanden tilbage i Modsætning til Afbidning. *Foredragsholderen* fastholdt, at Rød Svingel maatte betragtes som en god Græsmarksplante, som Hvidkløver trivedes godt sammen med, hvorved Udbyttet blev godt. Eng Rapgræs viste sig som et fortrinligt Afgræsningsgræs; men det kan godt være, at det i de senere Aar var for tæt.

Vi vil sikkert i Fremtiden søge bort fra de komplicerede Blandinger. Man vil sikkert nøjes med Hvidkløver sammen med 3 à 4 Græsser. Vi har kun i ringe Grad været inde paa Mineralstofforholdet, men det er rigtigt, at vi trænger til en nærmere Undersøgelse heraf. Man ser jo, at de ældre Græsgange egner sig bedre til Fedning end de unge Græsgange; det er ikke usandsynligt, at det er Spørgsmaal som Mineralstoffindhold eller Aroma, der her spiller ind.

Konsulent *L. Rasmussen*, København, bemærkede, at han godt forstod, man paa Visborggaard tog Jord til vedvarende Græsarealer, men det er ikke helt klaret, hvorledes Forholdet stiller sig paa høj Jord. Her vil det være nyttigt at overveje, om vi skal udlægge til varigt Græs, eller om det ikke er mere formaalstjenligt at sætte en Kløverafgrøde ind i Sædskiftet med de Kløverarter, der giver det største Udbytte. Men Kløveren bør selvfølgelig slaas tidligt, saaledes at man kan gøre Regning paa en god Efterslet.

Konsulent *H. Drewsen*, Skelund, omtalte i Anledning af Udtalelserne om aromatiske Planter, at Gulaks jo anses for at give Aroma, men Kørerne vrager den ofte. Med Hensyn til

Spørgsmaalet om Slaaningens Indflydelse havde man i Jylland Eksempler paa, at Hvidkløveren havde klaret sig særdeles godt, hvor der var taget flere Slæt. Taleren støttede Foredragsholderens Udtalelser om Eng Svingels Betydning i tørre Aar, men det er dog muligt, at Forholdet vilde stille sig noget anderledes under andre Jordbundsforhold.

Foredragsholderen udtalte i Tilslutning til Konsulent L. Rasmussen, at hvor ikke de naturlige Forhold opfordrer dertil, skal man ikke lægge ud til vedvarende Græsmarker, men holde sig til Sædskiftets Græsmarker; ligeledes var Taleren ganske enig med Konsulent Rasmussen i, at Rødkløveren bør slaas tidligt, i Begyndelsen eller Slutningen af Maj Maaned efter det enkelte Aars Forhold. Med Hensyn til Kamgræs var der jo kun faa Erfaringer endnu at holde sig til, og i det hele vilde det være ønskeligt, at der blev foretaget mere indgaaende Undersøgelser over Græsmarksbestanden i Forbindelse med Laboratorieundersøgelser. Saafremt Landboforeningerne sammen med Græsmarkssektionerne vilde tage denne Sag op, vilde meget være vundet.

Forpagter Sonne takkede Deltagerne i Diskussionen. I sit Foredrag nævnede Inspektør C. O. Jørgensen med Rette Det landøkonomiske Driftsbureau, thi der er ingen Tvivl om, at Driftsbureauets Paavisning af den billige Pris, hvortil en F. E. kan produceres i gode Græsmarker, har bidraget i høj Grad til at skabe Interesse om Græsmarksspørgsmaalet. Det er bleven nævnt, at vi egentlig er kommen lidt sent med paa dette Omraade; men ser vi paa, hvad der er opnaaet paa de under Græsmarkssektionen kontrollerede Arealer i Jylland, saa maa det jo dog siges, at det er endog meget smukke Resultater, der er naaet. Dette er særdeles tilfredsstillende og opfordrer stærkt til at gaa videre. I det Arbejde, der er udført, har Inspektør C. O. Jørgensen sin udmærkede Andel, hvis Betydning er almindeligt anerkendt. Idet vi slutter os til denne Anerkendelse, vil vi tillige gerne bringe ham en særlig Tak for i Aften. — Jeg bringer Dem Selskabets og Forsamlingens Tak.

Landøkonomisk Konsulentvirksomhed i fremmede Lande.

Foredrag ved Konsulentmødet den 23. Marts 1929 af
Statskonsulent S. Sørensen.

Ved Konsulentmødet i 1926 udtalte Forpagter *Sonne* bl. a., at »et Tilbageblik over Konsulentinstitutionens hidtidige Virksomhed og de dermed forbundne lykkelige Varsler for dens Videreførelse maa munde ud i en levende Erkendelse af, at i stort Maal og paa hæderfuld Vis har Konsulenterne været med i den sidste Menneskealders Arbejde til Fremme af vor landbrugsfaglige Udvikling.«

Denne smukke Udtalelse ved 50 Aars Jubilæet i Danmark kan i Virkeligheden ogsaa gælde for Konsulentvirksomheden i mange fremmede Lande. I stigende Grad har Statsmyndighederne og Landbrugets Organisationer Verden over taget fagligt uddannede Folk i deres Tjeneste, og Samarbejdet mellem de praktiske Landmænd og Konsulenterne har i høj Grad bidraget til Fremgangen indenfor Landbrugserhvervet i de sidste Aartier.

Det er ikke muligt i et enkelt Foredrag at give en Skildring af Konsulentvirksomheden over hele Kloden, og det falder ogsaa naturligt, at jeg særlig holder mig til de Lande, hvor jeg personligt har haft Lejlighed til at studere Forholdene.

Jeg tør gaa ud fra, at Virksomheden i de andre nordiske Lande er kendt bl. a. gennem Samarbejdet i »Nordisk Jordbrugsforskerforening«.

Om Forholdene i vore Nabolande mod Syd og Vest har Statskonsulenterne *A. P. Jacobsen* og *Harald Faber* givet mig Oplysninger, som jeg kortelig skal referere, men iøv-

rigt vil jeg særlig beskæftige mig med den landøkonomiske Konsulentvirksomhed i oversøiske Lande, hvor vi som bekendt har en Del af vore Konkurrenter.

Tyskland.

Statskonsulent *Jacobsen* meddeler, at Tyngdepunktet i Konsulentvirksomheden ligger hos Landbrugskamrene eller tilsvarende Institutioner i de faa Lande, som ikke er organiseret efter prøjsisk Mønster, men der gives ogsaa paa anden Maade Vejledning til Landmændene bl. a. gennem de saakaldte »Forsøgsringe« samt forskellige Kreditinstitutioner.

Landbrugskamrene er halvstatlige Organisationer, som ledes af Landmændene i den paagældende Egn.

Et Landbrugskammer har i Reglen 3—5 Specialafdelinger, som beskæftiger sig med de forskellige Grene af Landbruget. Planteavl, Husdyrbrug, Driftsøkonomi, Redskaber og Maskiner, Grundforbedringer etc.

Hver af disse Afdelinger har en Leder — som nærmest kan sammenlignes med vore provinsielle Konsulenter — samt 1—3 videnskabelige Medhjælpere.

Under et saadant Landbrugskammer sorterer et stort Antal (20—24) Vinterlandbrugsskoler, som foruden Forstanderen har 1 å 2 Faglærere. Disse Mænd har ogsaa til Opgave at virke som Konsulenter i Distriktet. Om Sommeren har de hele Tiden til Raadighed for Forsøgs- og Konsulentvirksomhed.

Af de saakaldte Forsøgsringe findes for Tiden ca. 450, hvoraf ca. Halvdelen er oprettet af mindre Landbrugere.

Hvor Forsøgsringen omfatter 10—15 Godser, er den paagældende Funktionær nærmest at betragte som Forsøgsleder eller Assistent. Selv om han er Doktor, betragter Godsejerne ham i Reglen ikke som Konsulent, da disse ofte selv har en god teoretisk Uddannelse.

I de Forsøgsringe, som omfatter et Antal mindre Landbrug, er Ringlederens Arbejde ikke væsentligt forskelligt fra de danske Planteavlskonsulenters Virksomhed. Ja.

cobsen mener dog, at de tyske Konsulenter er mere indstillet paa driftsøkonomiske Spørgsmaal end deres Kolleger her i Landet.

Forsøgsringene har i Reglen sluttet sig sammen i provinsielle Organisationer og samarbejder med det stedlige Landbrugskammer, som raader over Specialister, Laboratorier, Forsøgsgodser etc.

Vedrørende Omfanget af Konsulentvirksomheden oplyser Jacobsen, at der er 12 Landbrugskamre i Prøjsen og 9 lignende Institutioner i andre tyske Lande. Han anslaaer, at der ved disse virker mellem 80 og 90 ledende Konsulenter og ca. 170 videnskabelige Medhjælpere; desuden findes ca. 460 Vinterskoler, hver med 1 til 3 Funktionærer, som mindst Halvdelen af Aaret virker som Konsulenter..

Til de forskellige Institutioner — Landbrugskamre, Forsøgsringe, Kreditforeninger etc. — er antagelig i Øjeblikket knyttet henimod 2000 Personer, som paa en eller anden Maade udøver Konsulentvirksomhed. Jacobsen understreger, at der er god Kontakt mellem Videnskab og Praksis, og han fremhæver, at den landøkonomiske Konsulentvirksomhed er i stærk Fremgang i Tyskland, idet man anerkender, at den betyder saa meget for Landbrugets Fremgang, at den paa alle mulige Maader bør støttes og udvides.

England og Skotland.

Konsulentinstitutionen er af forholdsvis ny Dato. Statskonsulent *Faber* oplyser, at den første større Bevilling til Konsulenter blev givet i 1911. Virksomheden er organiseret ovenfra gennem Landbrugsministeriet, idet de lokale Landboforeningers væsentligste Virksomhed er at arrangere et aarligt Skue.

Det officielle Cirkulære fra det engelske Landbrugsministerium oplyser, at England med Hensyn til Konsulentvirksomhed er inddelt i 14 Distrikter. I hver Distrikt findes et raadgivende Center, der er knyttet enten

til et Universitet med Landbrugsafdeling eller en provinsiel Landbrugsskole. Fra dette Center eller Central-kontor ledes Konsulentvirksomheden i det paagældende Landomraade af et Raad, bestaaende af Skolens Direktør, Konsulenterne og en Repræsentant fra Landbrugsministeriet i London.

Centralkontoret har til Raadighed en Række Specialister, og ude i Amterne ansættes lokale Konsulenter (Organisatorer), som sammen med deres Medhjælpere udfører almindelig Konsulentvirksomhed.

Ministeriet sammenligner den raadgivende Organisation med en Lægepraksis og siger i Cirkulæret: »Hvis en Person af en eller anden Grund bliver syg, tilkalder han først den lokale Læge. Diagnosen er maaske let at stille, og Lægen føler sig kompetent til at behandle Patientten. Er han imidlertid usikker med Hensyn til Sygdommen og dens rette Behandling, tilkaldes een eller flere Specialister.«

Amtskonsulenterne klarer alle de almindelige Landbrugsspørgsmaal i de lokale Distrikter, men kan til enhver Tid tilkalde speciel sagkyndig Assistance fra Centralkontoret.

Det tør vel betragtes som fint, at Konsulenterne i England sammenlignes med Lægerne. Ministeriets Cirkulære oplyser dog ikke noget om, at det er tilladt at tage lignende Honorar som disse for ydet Vejledning og Hjælp.

I Skotland findes 3 Konsulentcentre, der virker omtrent paa samme Maade som i England.

Konsulentinstitutionen i Storbritannien er saaledes en Statsforanstaltning, og selv om den gør god Nytte, er der dog næppe endnu opnaaet samme intime Forbindelse med det praktiske Landbrug som f. Eks. her i Landet.

De forenede Stater og Kanada.

Allerede i min første større Indberetning 1920 »Landbrugsproduktionen i De forenede Stater« omtalte jeg den storstilede Konsulentvirksomhed, som udøves derovre, og

i en speciel Beretning 1921 gav jeg Oplysning om Arbejdet for Landboudommen (Boys and Girls Clubs).

Gennem Virksomheden i »Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde« er danske Konsulenter blevet bekendt med det amerikanske Oplysningssystem for Ungdommen, og en nærmere Forklaring her er derfor ikke nødvendig.

Medens vi allerede i 1926 fejrede 50 Aars Jubilæum, var det først i Fjor, at man i De forenede Stater kunde holde 25 Aars Jubilæum for den landøkonomiske Konsulentvirksomhed. Det var nemlig i 1903, at Dr. *Knapp* iværksatte de første Demonstrationer hos praktiske Landmænd i Staten Texas. Selv om der før den Tid var udøvet konsulatorisk Virksomhed, saa kan det ikke nægtes, at det er Dr. Knapps Ideer, som danner Grundlaget for den mægtige Udvikling i de sidste 25 Aar.

Det er bekendt, at Dr. Knapp hævdede, at man kun gennem en virkelig objektiv Undervisning kan skaffe sig Indflydelse hos Landbefolkningen. Konsulenterne maa derfor i direkte Forbindelse med Landmændene for gennem Demonstrationer i Marken, Stalden eller Hjemmet at vise Nyttens af de Foranstaltninger, som ønskes gennemført. Dr. Knapp fremhæver, at det for en dygtig Konsulent ikke saa meget kommer an paa, hvad han selv kan udrette, som paa, hvad han kan faa andre til at gøre. Konsulenten maa derfor først og fremmest skaffe sig Sympati og Respekt, og det opnaas ikke ved at fortælle Landmændene en hel Del Landbrugsteorier, som de maaske tvivler om er til Gavn for dem.

Den første lokale Konsulent ansattes i Texas 1906, og gennem økonomisk Støtte fra Staten og private Institutioner blev det muligt at forøge Antallet fra Aar til Aar. Det virkelig store Fremstød skete dog først efter at Konsulentloven — den saakaldte Smith-Lever Lov — var vedtaget i 1914.

Denne Lov bygger i Hovedsagen paa Dr. Knapps Op-

lysningsteorier, og den ene af Forslagsstillerne, Hr. Lever, udtrykker dette paa følgende Maade:

»Vi har i de sidste 50 Aar prøvet paa at finde en praktisk Form for Spredning af Oplysning blandt Landbefolkningen. Vi har benyttet Dag- og Fagblade, Pjecer, Foredrag, Kursus etc., og alle disse Foranstaltninger har gjort Gavn, men denne Lov gaar et Skridt videre, idet vi nu ved Demonstrationer i selve Bedriften vil søge at paavirke Gamle og Unge til at gennemføre Forbedringer. Man kan i Reglen ikke faa den praktiske Landmand til at gennemføre væsentlige Ændringer i Driftssystemet, med mindre man kan vise ham — helst paa hans egen Jord eller i Stalden — at man har noget bedre at sætte i Stedet.«

Det er karakteristisk for Amerikanerne med deres udviklede Forretningssans, at Loven ikke ensidigt tager Sigte paa at fremme Produktionen. Under Behandlingen i Kongressen udtalte Ordføreren følgende:

»At lære Landmændene de bedste Metoder til Forøgelse af Landbrugsproduktionen er meget vigtigt, men dog ikke vigtigere end at lære dem den bedste og mest økonomiske Afsætningsmaade for Produkterne. Landmanden maa have Oplysning om, hvorledes et forøget Udbytte kan afsættes med Fordel, ellers kunde Kongressen let blive beskyldt for, at den betragter Landbrugserhvervet som et filantropisk Foretagende. Konsulenterne maa derfor ofre lige saa megen Tid og lige saa mange Tanker paa den økonomiske Side af Landbruget — Driftsøkonomi, Handel, Afsætning, Standardisering — som de ofrer paa Fremme af Produktionen.«

Denne Udtalelse af den amerikanske Rigsdagsmand fortjener vist Overvejelse baade herhjemme og i mange andre Lande.

De amerikanske Konsulenter har gennemlevet en vanskelig Periode. Under Krigen maatte de agitere for en forceret Produktion, men efter Fredsslutningen har de haft den utaknemlige Opgave at præke Indskrænkning,

saa Produktionen atter kunde blive normal. Konsulenternes Opmærksomhed er derved blevet stærkt henledt paa Afsætnings- og Markedsforhold, og mange har erhvervet sig et betydeligt Kendskab til den forretningsmæssige Side af Landbruget.

Ved Smith-Lever Loven er gennemført en effektiv Organisation af hele Konsulentvæsenet.

Landbrugsministeriet i Washington har gennem et Centralkontor en vis Overledelse for hele Landet, og i de enkelte Stater er Ledelsen overladt til en Konsulentinstitution, som er knyttet til vedkommende Stats Landbohøjskole.

Overledelsen er dog ret demokratisk, idet man ved Ansættelse af lokale Konsulenter lader Landmændene i det paagældende Distrikt have den afgørende Indflydelse baade med Hensyn til Personen og Virksomheden.

I Henhold til Smith-Lever Loven faar hver Stat forlods 10,000 Dollars, og derefter staar Tilskudet i Forhold til Landbefolkningens Antal. Det er dog en Betingelse, at man fra den lokale Stat yder et mindst lige saa stort Beløb.

Loven har bidraget til en mægtig Udvidelse af Konsulentvirksomheden. I 1914 var Antallet af Konsulenter ca. 1000, og man havde til Raadighed et Beløb paa ca. 1,6 Mill. Dollars (ca. 6 Mill. Kr.). Nu findes der paa Centralkontoret i Washington ca. 200 Embedsmænd, hvoraf en Del er Specialister, og ude i Landet er ansat ca. 4000 Konsulenter — dels i lokale Distrikter og dels ved Landbohøjskolernes Konsulentafdeling.

I Finansaaret 1927—28 anvendtes 21,1 Mill. Dollars (ca. 80 Mill. Kr.) til dette storslaaede Oplysningsarbejde.

35,7 pCt. af dette Beløb kommer fra Landbrugsministeriet i Washington, 29,6 pCt. fra de enkelte Stater og 34,7 pCt. fra Amterne, lokale Organisationer og Private.

Loven er saaledes blevet udnyttet langt udover alle Forventninger, idet Tilskudet nu kun udgør $\frac{1}{3}$ af Ud-

gifterne, medens Forudsætningen var, at man med det bevilgede Maksimumsbeløb skulde yde Halvdelen.

Om selve Konsulentgerningens Udførelse bliver her ikke Lejlighed til at gaa i Enkeltheder.

Det bør dog maaske fremhæves, at de lokale Konsulenter — baade mandlige og kvindelige — naturligvis alle har en Automobil til Raadighed, og desuden har de mere Kontorhjælp end Kollegerne herhjemme.

Arbejdsfordelingen falder naturligt saaledes, at de lokale Konsulenter tager sig af den almindelige Virksomhed i Amtet eller Distriktet, medens Konsulentafdelingen ved Landbohøjskolerne raader over en Stab af Specialister og Organisatorer, som tager sig af Opgaver, der angaar hele Staten.

Der er ogsaa Grund til at understrege, at Konsulentafdelingen stiller Pjecer og Tryksager til Raadighed, og i Reglen har man en Presseafdeling, som gennem Artikler og korte Meddelelser til Dag- og Fagblade sørger for, at Offentligheden bliver gjort bekendt med, hvilket udmærket Arbejde Konsulenterne udfører.

Selve Konsulentgerningen udøves ligesom her i Landet ved Forsøg, Demonstrationer, Markvandringer, Bedømmelse af Dyr, Foredrag, levende Billeder, Radiotaler etc.

De amerikanske Konsulenter er dog mere aggressive end Kollegerne i andre Lande. Man forlanger Resultater, der helst skal kunne maales i Penge.

Det passive Standpunkt — take it or leave it — er ikke populært. Konsulenten maa ligesom den gode Handelsmand gaa aktivt til Værks og søge at faa en Underskrift paa Sluttedlen — altsaa et øjeblikkeligt Resultat.

I Konsulentsproget benyttes ofte Udtrykket »to sell an idea«, hvilket ordret oversat betyder »at sælge en Idé«.

Det er naturligvis ikke Meningen, at Konsulenterne skal tage Betaling for Ideen, men de skal fremstille den Sag, de arbejder for, paa en saadan Maade, at Landmændene tror, den bringer økonomisk Fordel.

Til Konsulentvirksomheden i De forenede Stater hører

ogsaa at organisere Kampagner — Felttog — for en eller anden Sag — Dyrkning af Lucerne, Bekæmpelse af Tuberkulose, Standardisering af Produkterne m. m., og man har endog specielle Vejledninger paa dette Omraade.

Det fremhæves, at man skal benytte de samme Principper, som anvendes i Forretningslivet.

Handels-Psykologen analyserer den Proces, der foregaar forud for et Salg paa følgende Maade:

Først skal man vække Opmærksomhed, derefter skabe Interesse og senere Begær. Efter denne Forberedelse kan man fremkalde en Afgørelse og en Underskrift paa Sluttedlen.

De amerikanske Landbrugskampagner organiseres i Overensstemmelse hermed. Man vækker Opmærksomhed ved store Møder, Avisartikler, Avertering, Opslag etc. og Interesse og Begær ved Demonstrationer, Konkurrencer, Udstillinger m. m.

I Propaganda-Vejledningen gøres opmærksom paa, at man i Reglen bedre kan faa en Sag i Gang ved et stort Møde end ved at tale med Folk enkeltvis. Man har Erfaring for, at den enkelte Deltager paavirkes af Omgivelserne og mister derved noget af den personlige Handlefrihed. Kort sagt, Konsulenterne skal ikke vige tilbage for at benytte den Svaghedstilstand, som Massesuggestionen fremkalder.

Sangen benyttes ogsaa i Agitationen, Ungdomsklubberne har til Raadighed en Række Sange, som indeholder landbrugsfaglig Vejledning — Slagord og Omkvæd — vedrørende Betydningen af Vekseldrift, bedre Dyr og Planter, Klubarbejde etc.

Jeg ved ikke, hvad danske Konsulenter mener om denne Sag. En lille Møgvisse om Staldgødningens Udbringning og Nedpløjning kunde maaske gøre Gavn og bidrage til, at Landmanden holder Humøret oppe — trods det uundgaaelige Tab af Kvælstof.

Det vilde sikkert ogsaa være formaalstjenligt at sætte

Professor *Frederiksens* Fodertabeller paa Rim, for at gøre disse endnu mere populære, end Tilfældet er.

Man vil skønne, at baade Formen og Tempoet i den amerikanske Konsulentvirksomhed er noget forskellig fra Forholdene i Danmark.

Foruden de ca. 4000 Konsulenter, som modtager Statsunderstøttelse, er ansat ca. 1000 Konsulenter i Farmbureauer og andre Landbrugsorganisationer. Naar her til kommer, at der i Landbrugsministeriet i Washington og de lokale Staters Ministerier er ansat flere Tusinde faguddannede Landøkonomer, saa forstaar man, at De forenede Stater er velforsynet med landbrugsfaglig Medhjælp. Der udføres da ogsaa et stort og dygtigt Oplysningsarbejde til Fremme af Landbruget.

Vedrørende *K a n a d a* er der ikke nogen Grund til at gaa i Enkeltheder. Konsulentvirksomheden, der har et meget betydeligt Omfang, udøves omtrent paa samme Maade som i De forenede Stater.

Det centrale Landbrugsministerium i Ottawa har Afdelinger for de forskellige Grene af Landbruget, Planteavl, Husdyr- og Mejeribrug etc., og til hver af disse er knyttet et betydeligt Antal Specialister, Konsulenter og Inspektører. Som Eksempel kan anføres, at Svineafdelingen — en Underafdeling af Husdyrdepartementet — i 1926 havde en Stab, bestaaende af Chefen, 1 Baconspecialist og 40 Konsulenter og Inspektører, som i Samarbejde med Konsulenterne i de forskellige Provinser virkede for Svineavlens Fremme. En lignende Ordning har man vedrørende andre Grene af Husdyravlen samt Mejeribrug.

Landbrugsministeriet har desuden en meget stor Forsøgsvirksomhed, og fra Centralforsøgsstationen i Ottawa og de 26 Forsøgsgaarde i Landets forskellige Egne øves en betydelig Konsulentvirksomhed.

Endelig bør fremhæves, at Provinserne har selvstændige Landbrugsministerier, og under disse er ansat et stort Antal Lokalkonsulenter.

Konsulentinstitutionen i Kanada har betydelige Midler til Raadighed, og der udføres ligesom i De forenede Stater et dygtigt Arbejde paa dette Omraade.

New Zealand og Australien.

I disse fjerne Lande er der siden Aarhundredskiftet sket store Fremskridt i Landbruget. Vi har mærket dette gennem en forøget Konkurrence paa Mejeribrugets Omraade; men ogsaa andre Grene af Landbruget har haft Fremgang. Jeg behøver blot at minde om, at Eksporten af Hvede og Uld fra Australien spiller en betydelig Rolle paa Verdensmarkedet.

Man tør vist fastslaa, at Udviklingen vilde have gaaet langsommere, hvis ikke Statsmyndighederne gennem et velorganiseret Konsulentvæsen havde givet Landmændene Raad og Vejledning.

De Love, som er gennemført til Fremme af en eller anden Gren af Landbruget, indeholder i Reglen en Bestemmelse om, at Landbrugsministeren er bemyndiget til at ansætte Konsulenter og Inspektører i det Omfang, som Gennemførelsen af de i Loven omtalte Foranstaltninger kræver.

New Zealand og Australien har derfor et — i Forhold til Landbefolkningen — meget stort Antal Statskonsulenter, og først i de senere Aar er man begyndt at lade Landmændene tage Del i Udgifterne ved Ansættelse af lokale Konsulenter.

Konsulentvirksomheden ledes fra de respektive Landbrugsministerier, og som Eksempel paa Systemet kan følgende anføres:

Mejeriafdelingen ved Landbrugsministeriet i New Zealand havde i 1925 et Personale paa 124 Personer. Ved Hovedkontoret i Wellington virker Direktøren og Underdirektøren samt et større Kontorpersonale. Herfra ledes Konsulentvirksomheden, Tilsyn med Mejerierne og Eksporten, Kontrollen med racerene Besætninger m. m. Der er ansat 11 Statskonsulenter i Mejeribrug, som hver har

sit Distrikt — 5 er Specialister i Smør — og 6 i Ostelavning. — Disse Konsulenter besøger Mejerierne ca. 1 Gang maanedlig, vejleder Mejeribestyrerne og fører et effektivt Tilsyn med Mejeriet.

22 Inspektører besøger Klassificering og Inspektion af Mejeriprodukterne ved Afskibningsstederne, og flere af disse virker tillige som Konsulenter.

Endvidere findes ca. 30 lokale Konsulenter i de vigtigste Mejeridistrikter, som har til Opgave at vejlede Landmændene i Malkekægavl, Dyrkning af Foderafgrøder, Behandling af Mælk og Fløde, Anvendelse af Malke-maskiner m. m. Disse Konsulenter ansættes i Reglen i Samraad med Mejerierne indenfor et nærmere afgrænset Distrikt, og Ministeriet forlanger, at Mejerierne betaler Halvdelen af Lønnen samt Befordringsudgifter.

Ogsaa de andre Afdelinger under Landbrugsministeriet har en stor Stab af faguddannede Folk til Raadighed — Specialister i Plante- og Dyresygdomme, Græsmarks-konsulenter, Konsulenter i Kvæg- og Faareavl etc.

I Australien sorterer Konsulentvirksomheden under Landbrugsministerierne i de enkelte Stater. Centralregeringen har kun med Landbrugseksporten at gøre. I de 3 østlige Stater, Victoria, New South Wales og Queensland, hvor Faareavlen, Mejeribruget og Hvededyrkingen spiller en betydelig Rolle indenfor Landbruget, har Ministerierne organiseret en omfattende Konsulentvirksomhed. Vi er jo særlig interesseret i Mejeribrugets Udvikling, og jeg skal derfor referere nogle Bemærkninger fra min Beretning »Mejeribrug paa den sydlige Halvkugle«.

»Mejeriafdelingen under Landbrugsministeriet i Staten New South Wales har en aarlig Bevilling paa ca. 30,000 Pund Sterling (ca. 750,000 Kr.), og Personalet er følgende: 1 Direktør, 1 Underdirektør, 11 Kontorister paa Hovedkontoret, 20 Mejerikonsulenter, 35 Kontrolassistenter. Ialt 68.

Naar man tager i Betragtning, at denne Stat kun har ca. 800,000 Malkekøer og knap 200 Mejerier, saa forstaar

man, at der kan gøres et meget intensivt Arbejde til Mejeribrugets Fremme. De andre Mejeristater staar ikke tilbage.

I Queensland, hvor Antallet af Malkekøer er ca. 600,000 og Mejerier ca. 150, er Bevillingen ca. 24,000 Pund Sterling (ca. 600,000 Kr.), og Antallet af Konsulenter, Assistenten etc. er 38.«

Der stilles saaledes store offentlige Midler til Raadighed for Konsulentvirksomheden baade i Australien og New Zealand, og det er karakteristisk for Forholdene der, at man i stor Udstrækning har kombineret Vejledning og Tilsyn. Naar Statskonsulenten kommer paa Mejeriet, kan han let undersøge, om Renlighedsregulativet overholdes, og den Mand, som skal tilse Kvægbesætningerne, har en udmærket Anledning til at vejlede Landmændene vedrørende Bedriften. Man er ved denne Ordning kommen bort fra det politimæssige Tilsyn, som Folk almindeligvis ikke kan lide.

Under mit Ophold i disse Lande havde jeg Lejlighed til at træffe et stort Antal Konsulenter og færdes sammen med dem ved deres daglige Arbejde. Det er mit Indtryk, at de havde et udmærket Samarbejde med Landbrugserhvervet, og alle erkender, at den faglige Støtte, som de forskellige Grene af Landbruget modtager gennem Konsulentvirksomheden, er til stor Nytte for Landbrugets Udvikling.

Østen.

Ja, selv i Sultanernes og Mikadoens Riger har man nu Landbrugskonsulenter. Under mit Besøg paa Java havde jeg Lejlighed til at erfare, at den hollandske Regering har organiseret en udstrakt Konsulentvirksomhed blandt den indfødte Befolkning. Landet er delt i 15 Distrikter, og i hver af disse er ansat en Statskonsulent af hollandsk Nationalitet. Han har en Stab af indfødte faguddannede Medhjælpere, og der udføres et betydeligt Oplysningsarbejde gennem Forsøg, Demonstrationer, Fore-

drag etc. Konsulenterne medvirker ogsaa ved Oprettelse af Landbrugsforeninger og Andelselskaber.

De store Plantageselskaber for Sukker, Gummi, The etc. har erkendt Nytten af planmæssig Forsøgsvirksomhed og faglig Vejledning. Flere af disse Selskaber har en stor Stab af Videnskabsmænd og Konsulenter til Raadighed. De samvirkende Sukkerfabriker paa Java (179) driver for egen Regning en veludstyret Forsøgsstation og har 15 Konsulenter, som arbejder i de forskellige Sukker-rørdistrikter. Der udføres Markforsøg med Stammer, kunstige Gødninger, Jordbehandling, Høsttid etc. samt Laboratorieundersøgelser vedrørende Jordens fysiske og kemiske Egenskaber. Ved Markforsøgene anvendes mindst 12 Fællesparceller, og man er saaledes, hvad Sikkerheden angaar, naaet lidt videre end i andre Lande.

Til Opretholdelse af Konsulent- og Forsøgsvirksomhed betaler Selskabet ca. 12 Kr. pr. ha dyrket Areal med Sukkerrør. Det er forklarligt, at man med et saadant Bidrag kan udføre et stort og godt Arbejde.

I Japan myldrer det med Konsulenter og faguddannede Landøkonomer. Under mit Besøg havde jeg Lejlighed til at træffe Konsulenter i Planteavl (Risdyrking), Kvægavl, Mejeribrug, Silkeormeavl og Opdræt, Havebrug etc.

Det har dog ikke været mig muligt at faa en virkelig Oversigt over Konsulentvirksomheden.

Landbrugslærer *Fenger*, Slangerup, som har opholdt sig 5 Aar i Japan, har meddelt mig, at der paa den nordlige Ø Hokkaido i 1927 var ca. 200 Konsulenter, og da Landejendommenes Antal er ca. 171,000, saa har man der forholdsvis ligesaa mange Konsulenter som i Danmark.

Det er almindeligt, at Konsulenterne i Hokkaido har lidt Jord til Raadighed, hvor de bl. a. fremavler Saasæd af gode Stammer til Fordeling blandt Landmændene. Iøvrigt giver de Vejledning ved Møder og Kursus.

Landbrugslærer *Fenger* oplyser, at Lønnen er meget

lille — i danske Penge 80 à 100 Kr. pr. Maaned. Man regner derfor med, at Medlemmerne af den lokale Landboforening forærer Konsulenten Fødevarer etc. Systemet i Japan er saaledes endnu ikke helt moderne, men man arbejder energisk paa at give Landbefolkningen en bedre faglig Oplysning, og dette Arbejde støttes gennem betydelige Statstilskud.

Det har kun været muligt i den tilmaalte Tid at give en meget koncentreret Fremstilling af Konsulentvirksomheden i en Række fremmede Lande. Jeg haaber dog, det er lykkedes mig at vise, at det Oplysningsarbejde, som Konsulenterne beskæftiger sig med, har vundet stor Udbredelse og Anerkendelse Verden over.

Konsulentens Gerning er interessant, men ofte vanskelig, og der er maaske Grund til at minde om Dr. *Knapps* Trøst til en bekymret Konsulent.

»Well, Sir, you don't have to be a brilliant man to succeed in the world. All you have to do is to think a little ahead of the crowd.«

Frit oversat: »Du behøver ikke at være overbegavet for at have Held med din Gerning. Det, som det først og fremmest kommer an paa, er, at du er lidt mere forudseende end den store Hob.«

Ja, det er Sagen. Konsulenterne skal helst være lidt foran Tiden for at holde Interessen for Fremskridt vedlige. Det hænder, at Konsulenterne baade herhjemme og i Udlandet ikke straks bliver forstaaet, og derfor er Udholdenhed og Taalmodighed Dyder, som vi maa lægge særlig Vægt paa at udvikle.

Kontakten med det arbejdende Landbrug maa frem for alt holdes. Jeg har Lyst til at fortælle en lille Rejseoplevelse til Understregning af dette.

I et Land, der ligger langt, langt borte, havde Landbrugsministeriet sendt en Konsulent med mig som Tolk og Vejleder. I Toget kom jeg til at lægge Mærke til, at han paa højre Haands Guldbrand havde en Negl, der var

ca. 2 Tommer lang. Efter at vi var blevet nogenlunde bekendte, vovede jeg at komme med en Hentydning til Neglen. Han blev straks lidt flov, men fortalte mig dog, at Neglen var et Symbol paa, at han var akademisk Borger og derfor ikke skulde beskæftige sig med legemligt Arbejde.

Vi er Gæster paa den Skole, hvor vi har faaet vor første Uddannelse, og vi vil gerne frembære det Vidnesbyrd, at en god teoretisk Uddannelse er en stor Støtte i Konsulentgerningen, men der er dog næppe Grund til at markere Forskellen paa Teori og Praksis paa en saa iøjnefaldende Maade som vedkommende Konsulent. Erfaringerne viser, at det er en stor Fordel for Konsulenten, at han er fortrolig med det praktiske Arbejde i Landbruget og ved given Lejlighed kan tage en Haand i med.

Skal vi derfor love hverandre, at vi aldrig herhjemme vil lade Neglen gro, men ligesom hidtil holde os i god Kontakt med Landbrugets Praksis. Derved opnaas det bedste Resultat af Konsulentvirksomheden.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1928.

V.

Beretning fra Statskonsulent Johs. Jensen.

Aaret 1928 bragte for mit Vedkommende den Forandring i Konsulentarbejdet, at jeg fra at være Konsulent for de sønderjydske Landsdele fik Distriktet udvidet til ogsaa at omfatte Ringkøbing Amt og Ribe Amt med Undtagelse af Andst Herred. Distriktsomlægningen var nødvendiggjort af det Misforhold, der var i Størrelsen af Konsulentdistrikterne Vest for Storebælt. Medens jeg hidindtil har haft 144 Mejerier, omfatter det ny Distrikt 338 Mejerier.

At en saadan Forøgelse af Mejeriantallet ikke kan finde Sted uden at øve Indflydelse paa Konsulentarbejdet, er givet; og jeg har ogsaa i høj Grad følt, at jeg paa langt nær ikke kan udfylde min Plads som Mejeriernes Raadgiver i alle mulige Spørgsmaal for det store Antal Mejerier, som jeg hidindtil har kunnet over for det mindre Antal. Jeg kan derfor kun beklage, at Forholdene er saadan, at Mejerikonsulenternes Distrikter skal være saa store (Distriktet: den østlige Øgruppe er endog betydeligt større), at den intime Forbindelse mellem Konsulenten og hvert enkelt Mejeri ikke helt kan gennemføres. Det er en Svaghed i Arbejdet, som hverken Mejerierne eller Konsulenterne kan være fuldtud tilfredse med.

Som meddelt i tidligere Aarsberetninger har min Tid altid været stærkt optaget, og det siger sig selv, at den

ikke er bleven mindre optaget efter Distriktsomlægningen. Dog ikke saaledes, at jeg har faaet flere Rejsedage — tværtimod, men Dagene har været stærkere optaget, og jeg har ofte af Hensyn til Arbejdets Gennemførelse maattet kombinere Mejeribesøg, Lagerbedømmelser, Bøtteudstillinger og Møder med hinanden.

Jeg har i Aarets Løb været paa Rejse 280 Dage, og i disse været optaget paa følgende Maade:

Af Mejeribesøg har der været 156, dog saaledes at der er mange Mejerier, som jeg i Aarets Løb har besøgt mere end én Gang. Aarsagen til Besøgene har kun i enkelte Tilfælde været »Lurmærkevanskeligheder«; de allerfleste Besøg er foretaget for at give Raad i al Almindelighed baade vedrørende Smørproduktionen saavel som Driften og vedrørende Mejeriernes Indretning, Ombygning eller Anskaffelse af ny Maskiner. Ikke mindst paa de to sidste Omraader er det min Erfaring, at Konsulentarbejdet kan være af Betydning for at faa Ombygningerne eller Nybygningerne saa gode og tidssvarende som vel muligt, uden at man dog behøver at overskride de enkelte Mejeriers økonomiske Bæreevne. Navnlig synes dette at være Tilfældet, hvor Mejerierne af misforstaaet Sparsommelighed undlader at søge Hjælp hos en af de Arkitekter, der har gjort Mejeribygningerne til deres Speciale, men nøjes med en maaske ellers udmærket Arkitekt eller Bygmester, som dog selvsagt næppe har den nødvendige Indsigt i Mejeribygningens Enkeltheder. I saadanne Tilfælde kan der reddes en hel Del, naar man i Tide kommer i Samarbejde med Mejeriets Ledelse. Men det bedste er selvfølgelig, naar Mejerierne straks fra Begyndelsen søger Specialisterne, og saa i Samarbejde med Konsulenterne sørger for den bedste og mest formaalstjenlige Udnyttelse af de Kræfter, der tages i Brug under Om- eller Nybygningen.

Arbejdet for en Forbedring af Smørkvaliteten er som tidligere selvsagt en af Hovedopgaverne i Arbejdet. De almindelige Smørfejl, stammende fra en fejlagtig Syrning

af Syren eller Fløden eller fra en mangelfuld Behandling af Smørret i Kærnen synes at blive færre og færre, og, naar de optræder, forholdsvis lette at rette. Anderledes stiller Sagen sig, naar Smørfejlen skyldes Fodringsforholdenes Indflydelse paa Mælkens Kvalitet. Her er der navnlig tre Forhold, som spiller ind i Smørproduktionen.

Det første er Roerne. Dette Foderemnes Betydning for vor Mælkeproduktion er jo anerkendt af alle, men vi maa være klar over, at Roerne ogsaa kan blive til stor Fortræd, naar Mælkeproducenterne ikke behandler Roerne med tilstrækkelig Omsorg.

Navnlig i den sydøstlige Del af mit Distrikt synes Roerne at volde Vanskeligheder. Først paa Efteraaret volder en alt for stærk Topfodring Forstyrrelser, senere har det været de frosne Roer og sidst og værst de raadne Roer, som i Marts Maaned nedsatte Smørkvaliteten paa en Række Mejerier i en betænkelig Grad.

Det næste Foderemne, der kan volde Fortræd for vor Smørkvalitet, er de lavprocentige Foderkager, Soyaskraa etc., eller med andre Ord Føder, som giver tørt og sprødt Smør. Fra Mejeriernes Side har vi søgt at modarbejde Sprødheden, hvilket dog ikke altid er lykkedes fuldstændigt.

Den tredie Art af Fodringsvanskeligheder har jeg fundet i den sydvestlige Del af Distriktet, hvor Mejerierne, som nærmere omtalt i min sidste Aarsberetning, først paa Sommeren har Vanskeligheder, som utvivlsomt hidrører fra Græsningen paa lavtliggende og sure Arealer, eventuelt i Forbindelse med, at der i disse Egne er uforholdsvis mange Foraarskælvere. Ogsaa i Aar har enkelte Mejerier kendt til disse Vanskeligheder, omend i mindre Grad end i Aarene 1927 og 1926.

Store Vanskeligheder i Smørproduktionen volder ofte det mer eller mindre daarlige Vand — navnlig jernholdigt —, som mange Mejerier benytter. Da Vandet ofte skifter Karakter i Aarets Løb og saaledes fremkommer

med mer eller mindre skæbnesvangre Egenskaber, er det ikke altid let at opdage, om en Smørfejl skyldes Vandet eller andre Forhold. Men man gør fra Mejeriernes Side sikkert klogt i, hvor man har jærnholdigt Vand, som »gør Gulvene røde« og farver Tøjet i Vadsken gult, at faa installeret et Afjærningsanlæg. Her er et Forhold, som vort Mejeribrug kræver løst hurtigst muligt.

Lagerbedømmelserne kræver meget af min Tid, men det er mit Indtryk, at man gennem de ugentlige Lagerbedømmelser kommer i udmærket Kontakt med de deltagende Mejerier og ved hver eneste Lagerbedømmelse har Lejlighed til at faa talt med de Mejeribestyrere, der er Dommere.

Endnu er Ugebedømmelserne ikke alle Steder fuldtud tilfredsstillende, men Arbejdet gaar i den rigtige Retning, saa Spørgsmaalet naar nok sin Løsning i en nær Fremtid. Jeg har deltaget i Bedømmelsen hos 12 forskellige Firmaer, hvor der ugentlig bedømmes Smør fra 460 Mejerier, hvoraf de fleste i mit Distrikt. 32 Gange har jeg været i Eshjerg, hvor jeg skiftevis med Statskonsulent Brask deltager i Bedømmelserne hos Dansk Andels Smørekseksportforening, The Cooperative Wholesale Society, Maypole Dairy Co., Firma Stilling Andersen, Firma Lauritsens Smørekseksportforretning, Danish Dairy og Pollock & Co. 24 Gange har jeg deltaget i Bedømmelsen i Sønderjydsk Smørekseksportforening i Vojens, 23 Gange i Haderslev Smørekseksportforening, 21 Gange i Sønderborg Smørekseksportforening, 14 Gange hos dennes Filial i Tønder og 22 Gange hos Grosserer P. Petersen, Aabenraa.

Jeg har deltaget i og som Regel holdt kortere Foredrag ved 52 Bøtteudstillinger. 9 Gange har jeg været Dommer ved Forsøgslaboratoriet, ligesom jeg har været Dommer ved de provinsielle Udstillinger i Odense og Fredericia. Endvidere har jeg været Dommer ved Forsøgsostestillingen i Aarhus og deltaget i en Mælkebedømmelse paa Forsøgslaboratoriet.

Jeg har i Aarets Løb deltaget i 18 Møder, dels i Di-

striktet, dels udenfor, saasom vore Mejeri- og andre Organisationers Delegeretmøder, Konsulentmødet i København, et Møde i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab og to Møder i Landbrugsraadet. Som sædvanlig har jeg været Fællescensor i Fysik paa Mælkeriskolerne Ladelund og Dalum og overværet Mejeribestyrerkursuset paa Dalum Landbrugs- og Mælkeriskole, hvor jeg holdt et Foredrag. Endvidere har jeg ialt holdt 58 Foredrag, hvoraf de fleste i Mejerikredsene, men ogsaa en Del i forskellige Mejeriforeninger, Smørekspportforeninger og fire i Sønderjydske Mejeriforening. Sidstnævnte Forenings Sekretærpost har jeg ogsaa varetaget. Som Sekretær for det af Foreningen af jyske Landboforeninger nedsatte Mejeriudvalg har jeg deltaget i et Par Møder, og som Udvalgsmedlem været med til at forberede Mælkebehandlingsudstillingen paa Ungskuet i Skanderborg.

I Dagene fra 23. Juni til 12. Juli deltog jeg i den 8. internationale Mejerikongres i London. At omtale denne Rejse vil føre for vidt, men jeg vil her bringe Internationale Mælkeriforbunds danske Afdeling min bedste Tak for det Stipendium, dette bevilgede til Rejsen.

Mit Hjemmearbejde har som tidligere været rigeligt til at optage den korte Tid, jeg har dertil. Foruden at redigere Mejeriteksten i »Nordslesvigsk Landbrugs- og Mejeritidende« har jeg besvaret en Mængde Breve, ført et stort Antal Telefonsamtaler og skrevet enkelte faglige Artikler.

Bog anmeldelser og udkomne Bøger.

Danmarks Mejeri-Drifts-Statistik. Udgivet ved Statstilskud af Udvalget for Mejeri-Statistik. 32. Aarsberetning (Regnskaber for 1928). Udarbejdet af Kontoret for Mejeri-Statistik, Aarhus, ved Kontorchef *L. P. Frederiksen*. 283 Sider. (Odense).

Mejeri-Drifts-Statistiken indeholder i Aar Regnskaber fra 816 Mejerier mod 826 i Fjor, hvilket atter betyder en lille Tilbagegang. Denne stadige Tilbagegang i Antallet af Mejerier, der indsender Regnskab, er kedelig, men der vil forhaabentlig i de kommende Aar blive gennemført saadanne Ændringer, at alle Mejerier i Mejeriforeningerne ikke alene faar Interesse for at indsende Regnskab, men ogsaa ser deres Fordel derved.

Af Statistikens almindelige Del skal her fremhæves:

Det ser ud til, at man paa Mejerierne i høj Grad tager Statistik-Udvalgets Henstilling vedrørende en Afslutning af Regnskabsaaret omkring 1. Oktober til Følge, eftersom i Aar 49 pCt. imod i Fjor 40 pCt. af Mejerierne har afsluttet Regnskabet ved denne Tid. Grundlaget for Sammenligning mellem de enkelte Mejerier bliver derved bedre.

Den aarlige indvejede Mælkemængde pr. Ko er steget fra 2926 kg i 1927 til 2940 i 1928, hvilket udgør en Stigning paa ca. $\frac{1}{2}$ pCt. Yderpunkterne er Ribe og Præstø Amters Mejeriforeninger, der viser henholdsvis en Stigning paa 3,6 pCt. og en Nedgang paa 4,6 pCt.

Landets samlede Mælkeproduktion er opgjort til 4,75 Mill. Tons, hvilket Tal i Sammenligning med i Fjor betyder en Stigning paa 2,4 pCt. Grundlaget for denne Opgørelse har i Aar ikke været Tallene fra de indberettende 816 Mejerier, men derimod Special-Indberetninger fra 1340 Andelsmejerier og 195 Privatmejerier, altsaa et i Forhold til det sædvanlige meget bredt Grundlag; den paa Mælkeproduktionsstederne tilbageholdte Mælk har man anslaaet til 250 kg pr. Ko.

96,8 pCt. af den paa Mejerierne indvejede Mælk er anvendt til Smørproduktion (i Fjor 96,7 pCt.) og 1,6 pCt. til Osteproduktion eller det samme som i Fjor.

Svindet, Forskellen mellem Mængden af indvejet Sødsmælk og udvejede Produkter, er i Aar gjort til Genstand for særlig Omtale. Af den tabellariske Oversigt desangaaende fremgaar, at 699 Mejerier eller ca. 86 pCt. ligger indenfor om ikke den naturlige saa dog ret forklarlige Grænse for Svindet. Enkelte Mejerier møder med et Svind paa indtil 5 pCt., hvilket er for meget, men selvfølgelig ser dette bedre ud end at møde med et negativt Svind af denne Størrelse, hvilket enkelte Mejerier har præsteret. I Gennemsnit har Svindet udgjort 0,1 pCt.

Afregningsforholdene saavel som visse tekniske Forbedringer har ogsaa i sidste Aar bevæget sig i den rigtige Retning. Afregning efter Fedtenheder er saaledes for første Gang i Aar højest i Statistiken, men Bevægelsen indenfor Mejeriernes Afregningsforhold ses dog bedst gennem nedenstaaende Sammenstilling, hvor Tallene angiver pCt. af indberettende Mejerier:

Aar	Faktor 2 og 3	Flødeenheder	Fedtenheder	Kvalitetsbetaling
1923	10	71	17	18
1924	8	67	23	28
1925	6	61	31	32
1926	5	54	40	39
1927	4	48	46	45
1928	2	38	59	52

Differensberegningen er saa godt som forsvunden og benyttes, naar Holbæk Amts Mejeriforening undtages, saa godt som kun i den nordlige Del af Jylland. Maribo Amt staar højest med Hensyn til Afregningen efter Fedtenheder og Sydjysk Mejeriforening med Afregningen efter Kvalitet, begge med 95 pCt. af Mejerierne, men gennemgaaende er det dog ellers saadan, at Øerne er længst fremme med Hensyn til Kvalitetsbetaling.

Kølemaskine findes nu paa 83 pCt. af Mejerierne, og, som det var at vente, deltager 28 pCt., i Fjor 9 pCt., af Mejerierne i Kvægtuberkulosens Bekæmpelse.

Driftsudgifterne er gaaet ned fra 1483 Øre pr. 1000 kg Mælk til 1345 Øre eller ca. 9 pCt. Nedgangen falder væsentlig paa Mælkekørsel og Brændsel. Udgifterne til sidste er stærkt svingende fra Mejeri til Mejeri og giver, selv om »Held« ved Indkøb vel kan gøre en Del, Stof til Eftertanke. De smaa Mejerier har som sædvanlig større Driftsudgifter end de større, men til Trods herfor er der dog smaa Mejerier, hvis Nettoudbytte pr. kg Sødsmælk godt kan være med i Konkurrencen.

Forbruget af kg Mælk til 1 kg Smør er atter gaaet ned og er »atter det hidtil laveste«, nemlig 24,0 kg; Forbruget svarer til et Gennemsnitsudbytte af 122,5 kg Smør pr. Ko eller 1,1 kg mere end

i Fjor. Denne Forøgelse i Smørudbyttet har naturligtvis sin Hovedaarsag i en federe Sødsmælk, men der er heller ikke nogen Tvivl om, at »Forholdene paa Mejeriet i høj Grad spiller ind«, som nævnt i Beretningen. Gennemsnitssmørprisen er steget fra 301,9 Øre til 316,9 Øre pr. kg, og denne Stigning i Forbindelse med det mindre Forbrug til 1 kg Smør og Driftsudgifternes Nedgang har da ogsaa selv med det mindre Udbytte af Osteproduktionen hævet Nettoudbyttet pr. kg Sødsmælk fra 14,4 til 15,0 Øre.

Fra 346 Mejerier foreligger Regnskab over Osteproduktionen. Denne har i Aar, selv om Prisen pr. kg anvendt Skummetmælk er sat til 3,2 Øre imod 3,4 Øre i Fjor, dog givet et Mindreudbytte af 0,26 Øre pr. kg anvendt Mælk, naar Normal-Udgiften ved Ostelavningen som sædvanlig sættes til 7 Øre pr. kg.

Endelig har 231 Mejerier opgivet Mejeriets Gennemsnitsfedtprocent. Dette Tal er det egentlige Grundlag for en Sammenligning af Mejeriernes Nettoudbytte pr. kg Sødsmælk, selv om man dog ogsaa ved en saadan Sammenligning maa tage behørigt Hensyn til de enkelte Mejeriers Størrelse og til hvilken Driftsgruppe, de bør henregnes til. De opgivne Gennemsnitsfedtprocenter er benyttet til forskellige Beregninger, der viser, at Kølemaskine paa et Mejeri og daglig Undersøgelse af Smørrets Vandindhold giver et Fedtenhedsforbrug pr. kg Smør, der ligger 0,4 Fedtenheder lavere for hver. Dette lavere Fedtenhedsforbrug viser os Kølemaskinens økonomiske Betydning, ligesom det ogsaa viser os, at det er en økonomisk Vinding at have sin Interesse henvendt paa Smørrets Vandindhold, vel at mærke, naar Interessen giver sig Udslag i daglig Vandundersøgelse. Hertil er Fedtenhedsberegningen eller Fedtenhedskontrollen i Beretningen god, ja udmærket; men dette kan den ikke siges at være, naar man ogsaa bruger den paa den Maade, at man fra de enkelte Mejerikredse sammenstiller Tal, der viser meget store Svingninger i Forbruget af Fedtenheder til 1 kg Smør, Tal, der svinger fra 93,3 til 79,8. Disse store Udsving skyldes ikke, om man har Kølemaskine eller ej, om man foretager daglig Vandundersøgelse af Smørret eller ej, men forskellige andre Unøjagtigheder, Forhold paa Mejeriet, hvilket ogsaa er anført i Beretningen. Disse Unøjagtigheder skyldes efter min Mening sikkert mere Opgivelsen af den simple i Stedet for den virkelige Gennemsnitsfedtprocent og Forhold ved Fedtbestemmelsens Udførelse end selve Indvejningen, eftersom enhver Mejeribestyrer gennem Aarene har gjort den Erfaring, at Andelshaverne paa sidste Punkt er særlig ømfindtlige, og at han i særlig Grad skal have sin Opmærksomhed henvendt herpaa. Jeg nærer derfor ingen Betænkelighed ved at udtale, at Fedtenhedskontrol indenfor de enkelte Mejeriers fire Vægge har haft og har meget stor økonomisk Betydning for Driften,

men jeg er ogsaa overbevist om, at Tiden endnu ikke er moden til at modtage Tallene fra de enkelte Mejeriers Fedtenhedskontrol stillet frem til offentlig Sammenligning.

Til Trods for disse Anker imod Mejeri-Drifts-Statistikken er denne dog et Værk, der har stor økonomisk Betydning for dansk Mejeribrug, hvorfor den ogsaa bør studeres af enhver heri interesseret.

Chr. H. Ibsen.

Om Grundtrækkene af Malkekvæggets Ernæringslære. Af *Holger Møllgaard* og *Aage Lund*. 131. Beretning fra Forsøgslaboratoriet. 184 Sider. (Aug. Bangs Forlag, Kbhvn.).

Aarsberetning om Det kongelige danske Landhusholdnings-selskabs Virksomhed i 1928—1929. Udarbejdet af Selskabets Sekretariat. 136 Sider. (Kbhvn.).

Beretning om Virksomheden i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift i Aaret 1928. Udarbejdet af Sekretariatet. 136 Sider. (Frederiksberg).

De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation. Beretning om Virksomheden 1928—29. 68 Sider. (Aarhus).

Haslev Landbrugsskole 1904—1929. 48 Sider. (Haslev).

Arbejdsprøve med Kunstgødningsspredere paa Landbohøjskolen, Røde Vejmøllegaard og Ragnesminde 1929. 56. Beretning fra Statens Redskabsudvalg. Afgivet af Dommerudvalget ved *Anton Christensen* med Bistand af *Aage Hansen* og *P. Stoubæk*. 95 Sider. (Aug. Bangs Boghandel, Kbhvn.).

Handelsberetning for Aaret 1928. Udgivet af Grosserer-Societetets Komite. 473 Sider. (Kbhvn.).

Sygdomme i Kornmarkerne. Af *Ernst Gram*. 30 Sider. (Aug. Bangs Forlag, Kbhvn.).

Staldgødningens Anvendelse.

Foredrag holdt i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den
20. Marts 1929 af Forsøgsleder *Karsten Iversen*.

I nden jeg gaar over til det egentlige Emne — Staldgødningens Anvendelse — vil jeg gerne have Lov til med et Par Ord at minde om, hvilke Værdier det her drejer sig om — om det overhovedet er Forhold, der fortjener Paaagtning.

Hvis vi foretager en Beregning over den aarlige Produktion af Staldgødning, idet vi gaar ud fra, at en Ko aarlig producerer 10,000 kg Staldgødning og Ajle, og 2 Heste, 5 Svin og 10 Faar regnes = 1 Ko, saa andrager Produktionen ca. 30 Mill. Tons Staldgødning aarlig.

Tænker vi os nu, at vi gav vort Husdyrhold Ferie i eet Aar, og at vi endda ønskede at opretholde vort sædvanlige aarlige Høstudbytte, saa maatte vi til Erstatning for den Mængde Gødning, der derved blev berøvet Jorden, indkøbe Kunstgødning for ca. 150 Mill. Kr. — alt beregnet efter de nuværende lave Priser Foraar 1929. Værdien af vor aarlige Indførsel andrager for Tiden efter de samme Prisforhold mellem 50 og 60 Mill. Kr.

Det vil heraf ses, at det ikke er helt smaa Værdier, som Staldgødningen og Kunstgødningen repræsenterer i vort Landbrugs Økonomi.

Nogle af de første Opgaver, som Forsøgsvirksomheden har taget op, har da ogsaa været Forsøg med Staldgødning og Kunstgødning — saavel til Bestemmelse af deres indbyrdes Værdiforhold som til Undersøgelse af den heldigste og mest økonomiske Fremgangsmaade ved Anven-

delse af de to Gødninger, ligesom ogsaa en af de første og den endnu vigtigste Opgave for de lokale Forsøg jo er Spørgsmaalet om Kunstgødningens rette Anvendelse.

Ved Askov Forsøgsstation foreligger der nu Resultater fra fastliggende Gødningsforsøg, der er gennemført i mere end 30 Aar, og jeg vil da gerne derudfra søge at demonstrere for Dem, hvad disse Forsøg lærer os med Hensyn til Staldgødningens Virkning.

Forsøgene har dels omfattet en Sammenligning mellem Staldgødning og Kunstgødning og dels en Sammenligning mellem forskellige Mængder af Staldgødning. Forsøgene er gennemført i et 4-aarigt Sædskifte: 1. Rug, 2. Roer eller Kartofler, 3. Havre og 4. Kløver og Græs eller Vikkehavre.

a. Forskellige Mængder af Staldgødning.

Forsøget med forskellige Mængder af Staldgødning har omfattet Anvendelsen af $\frac{1}{2}$, 1 og $1\frac{1}{2}$ Staldgødning eller henholdsvis 4500, 9000 og 13,500 kg fast Staldgødning pr. ha foruden ugødede Parceller. Staldgødningen er fordelt med $\frac{3}{4}$ til Rodfrugtmarken og $\frac{1}{4}$ til Havremarken. Resultatet af disse Forsøg, der er paabegyndt i 1898, fremgaar af efterfølgende Tabel. Forsøgene er gennemført baade paa Lermarken og Sandmarken.

Tabellens første Kolonne angiver det samlede Høstudbytte, der paa Lermarken for Ugødet har været 15,4 hkg, for $\frac{1}{2}$ Staldgødning 23,4, for 1 Staldgødning 29,0 og for $1\frac{1}{2}$ Staldgødning 32,8 hkg F. E. pr. ha aarlig.

Det ses, som det var at vente, at Udbyttet stiger med stigende Gødningstilførsel. Men beregnes Merudbyttet mod Ugødet pr. 1000 kg Staldgødning, ses det af Tabellens anden Talkolonne, at Merudbyttet daler fra 178 F. E. for $\frac{1}{2}$ Gødning til 151 for hel og kun 129 for $1\frac{1}{2}$ Staldgødning. Udbyttet pr. Læs Gødning daler med stigende Gødningstilførsel.

Forsøg med forskellige Mængder af Staldgødning.

Askov Lermark 1898—1825.	Udbytte hkg F. E. pr. ha	Merudb. pr. 1000 kg Gødning	
		mod Ugødet	mod 0, 1/2, 1 Staldg.
Ugødet.....	15,4	—	178 F. E.
1/2 Staldg. = 4500 kg pr. ha	23,4	178 F. E.	124 —
1 — = 9000 - —	29,0	151 —	84 —
1 1/2 — = 13500 - —	32,8	129 —	— —
<i>Aarslev 1911—18.</i>			
Ugødet.....	24,5	—	80 F. E.
1/2 Staldg. = 8000 kg pr. ha	30,9	80 F. E.	49 —
1 — = 16000 - —	34,8	64 —	33 —
1 1/2 — = 24000 - —	37,4	54 —	—

Produktionspris i Øre pr. F. E.

Askov.	Aarslev.
Ugødet..... 26,0 Ø.	Ugødet..... 16,3 Ø.
1/2 Staldg. = 4500 kg pr. ha 18,1	1/2 Staldg. = 8000 kg pr. ha 14,2
1 — = 9000 - — 15,4	1 — = 16000 - — 13,7
1 1/2 — = 13500 - — 14,2	1 1/2 — = 24000 - — 13,7
Jordleje, Arbejde, Udsæd m. v. = 400 Kr. pr. ha. 1000 kg Staldg. = 5 Kr.	

Den sidste Talkolonne, hvor Merudbyttet for 1/2 Staldgødning er beregnet, naar Gødningen anvendes henholdsvis paa ugødet, halvgødet eller helgødet Jord, viser dernæst, at Merudbyttet pr. Læs Gødning aftager stærkt med Jordens stigende Gødningskraft. Ved Anvendelse af 1 Læs Gødning paa ugødet — altsaa udpint Jord — er der saaledes høstet 178 F.E. mod 124, naar det anvendes paa halvgødet og kun 84 F.E., naar det anvendes paa helgødet Jord.

Forsøgene ved Aarslev, hvor der er anvendt 8—16—24,000 kg Staldgødning og Ajle, giver ganske tilsvarende Resultater.

Det ses altsaa, at Merudbyttet, som vi faar for Anvendelsen af en vis Mængde — her et Læs Staldgødning — aftager med stigende Gødningstilførsel og med Jordens stigende Gødningskraft.

Denne almindelige Lov om det aftagende Merudbytte gælder baade for Staldgødning og Kunstgødning, og den bekræftes af mange lokale Forsøg.

Det skal dog her bemærkes, at fordi man faar mest for et Læs Staldgødning eller en Sæk Kunstgødning ved at anvende de mindste Gødningsmængder, er det ikke sikkert, at netop dette giver det bedste økonomiske Resultat. Der er ogsaa andre Forhold at tage i Betragtning. Jordleje, Arbejde, Udsæd m. v. er omtrent lige store, enten der avles store eller smaa Afgrøder. Den stærke Gødskring giver de store Afgrøder at fordele de samlede Udgifter paa og derfor som Regel den billigste Produktion. Men Reglen, store Afgrøder billig Produktion, gælder dog kun til en vis økonomisk Grænse. Et Eksempel vil vise dette. Naar Udgifterne til Jordbehandling, Arbejdskraft, Renter og Skatter m. v. sættes til 400 Kr. pr. ha og 1 Læs Staldgødning til 5,00 Kr., vil Produktionsprisen pr. F. E. stille sig som vist i Tabel 1. Det ses heraf, at Produktionsprisen pr. F. E. er størst for Ugødet og daler med de indenfor Forsøgene anvendte Gødningsmængder. For Askov fra 18,4 Øre for Ugødet til 14,6 for $\frac{1}{2}$, 13,7 for 1 og 13,2 for $1\frac{1}{2}$ Staldgødning. For Aarslev med de større Gødningsmængder er Prisen 16,3, 14,2, 13,7 og 13,7 Øre. De store Gødningsmængder giver de billigste F. E. Den økonomiske Grænse for Gødningsanvendelsen, hvor en Forøgelse af Gødningsmængden giver dyrere F. E., er ikke overskredet i disse Forsøg. Ved Aarslev, hvor der anvendes store Gødningsmængder, nærmer vi os denne Grænse, hvilket ses af, at vi her har samme Pris pr. F. E. for 1 og $1\frac{1}{2}$ Staldgødning. Hvis vi her øger Gødningsmængden til 2 og $2\frac{1}{2}$, vil Prisen pr. F. E. stige til 14,5 og 15,2 Øre.

Naar man stiller Spørgsmaalet: Hvor megen Staldgødning skal jeg anvende? maa man ikke glemme, at det er Besætningens Størrelse, der bestemmer Mængden af Staldgødningen, der er til Raadighed. Med en god, betalingsdygtig Besætning er der aldrig Fare for Overproduktion af Staldgødning — og jo mere, man har deraf, desto mere vil man under iøvrigt lige Forhold kunne spare paa Kunstgødningen.

Men jeg vil gerne bede Dem lægge Mærke til, at alle disse Merudbyttetal pr. 1000 kg Staldgødning indenfor hvert Forsøgssted er opnaaet ved Anvendelse af Staldgødning, taget fra samme Mødding og anvendt paa samme Dag og i samme Mark. Det Læs Gødning, der ved Askov har givet 84 F.E., har altsaa haft nøjagtig samme Kvalitet og er anvendt paa en Mark af nøjagtig samme Bonitet som det Læs Gødning, der har givet 178 F.E. Det er kun Gødningsforholdene, Gødningsmængderne og Jordens Gødningstrang, der har været forskellige.

Det vil heraf fremgaa, at de almindelige Gødningsforhold — heri indbefattet Jordens almindelige Gødningskraft, der jo veksler fra Ejendom til Ejendom — spiller en ganske afgørende Rolle for den Virkning, som vi faar for iøvrigt en og samme Gødning — det være sig et Læs Staldgødning eller en Sæk Kunstgødning.

Der kan derfor heller ikke gives almengyldige Regler for, hvor stort et Merudbytte, man faar for et Læs Staldgødning, eller hvor stor en Virkning et Læs Staldgødning giver — lige saa lidt som for Virkningen af en Sæk Kunstgødning.

Den store Variation, som iagttages i de lokale Forsøg, hvor Merudbyttet for Anvendelse af en Sæk Salpeter, Superfosfat eller Kaligødning jo veksler stærkt fra Sted til Sted, maa ses i samme Belysning.

Det lokale Forsøg er for den enkelte saavel som for Landet som Helhed et Barometer for, om vi ligger over eller under den økonomiske Grænse for Gødningsanvendelsen.

b. Staldgødning og Kunstgødning.

Vi kommer derpaa til Forsøgene med Staldgødning og Kunstgødning. Det har fra gammel Tid været et staaende Emne, om man kan vedligeholde Jordens Ydeevne ved

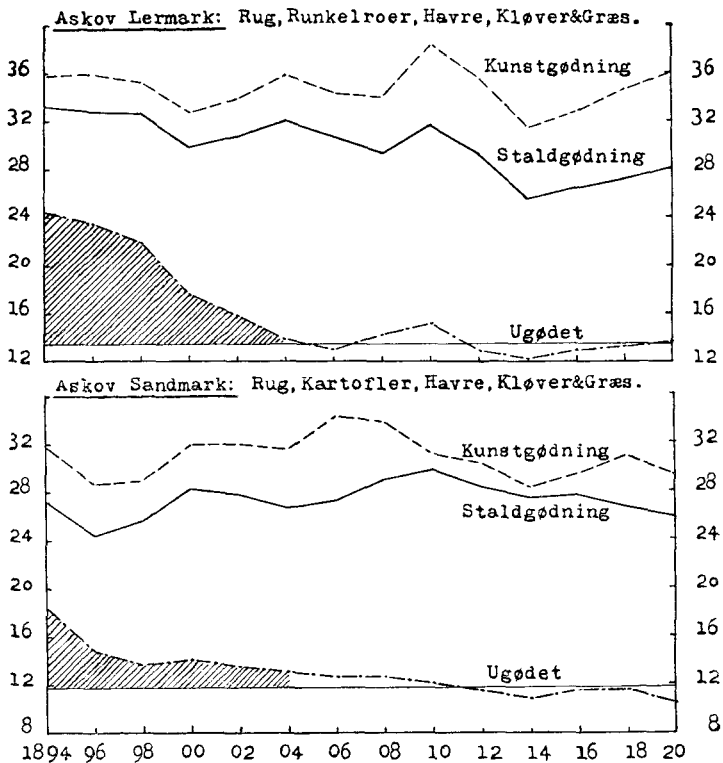
Anvendelse af Kunstgødning alene, og hvilken Værdi man iøvrigt kan tillægge Staldgødning.

Forsøg til Belysning heraf er gennemført ved Askov siden 1894, og der er bl. a. foretaget en Sammenligning mellem Anvendelsen af 9000 kg fast Staldgødning aarlig

Tavle 1.

Forsøg med Staldgødning og Kunstgødning 1894-1922.

Udbytte i hkg F.E. pr. ha.

pr. ha og Kunstgødning med samme Indhold af de tre Plantenæringsstoffer: Kvælstof, Fosforsyre og Kali. Forsøgene er gennemført i et 4-aarigt Sædskifte med 1. Rug, 2. Roer eller Kartofler, 3. Havre og 4. Kløvergræs eller Vikkehavre. Staldgødningen er fordelt med $\frac{3}{4}$ til Rod-

frugter og $\frac{1}{4}$ til Udlægshavre, Kunstgødningen derimod ligeligt til alle Afgrøder, med Undtagelse af, at der fra 1908 er foretaget den Ændring, at Rodfrugtmarken tildeles forholdsvis mere Salpeter end Kløver- og Græsmarken.

Ved Betragtning af Resultaterne fra disse mangeaarige Forsøg maa det erindres, at Forsøgene er fastliggende, saaledes at hver enkelt Parcel tildeles den for denne bestemte Mængde Gødning, hver Gang den efter Planen skal gødes. De staldgødede Parceller er saaledes gennem hele Forsøgstiden alene tilført Staldgødning og de kunstgødede Parceller alene Kunstgødning — og til Sammenligning er medtaget helt ugødede Parceller, der altsaa ikke er tilført hverken Staldgødning eller Kunstgødning i den lange Aarrække siden Forsøgenes Begyndelse i 1894.

Resultaterne af disse Forsøg, der er gennemført baade paa Lermarken og Sandmarken, fremgaar af Tavle 1. Udbyttet er her angivet i hkg F.E. pr. ha og beregnet som Middelt af Sædskeftets 4 Afgrøder og som Gennemsnit for 4-aarige Perioder. For at faa et lille Indtryk af, med hvor stor Sikkerhed — eller rettere Usikkerhed — disse 4-aars Perioder afspejler Udbyttet efter de forskellige Gødninger, er Middeltallene beregnet med 2 Aars Forskydninger, saaledes at 1. Periode omfatter Aarene 1894—97, 2. Periode 1896—99, 3. Periode 1898—1901 o. s. v.

Betragter vi først Resultaterne fra Lermarken, ses det, at Udbyttet veksler stærkt fra Periode til Periode — alt efter de skiftende Vejrforhold. Udbyttet efter Kunstgødning har gennem hele Forsøgsperioden ligget betydeligt over Udbyttet efter Staldgødning. Men Tavlen viser tillige meget tydeligt, at Udbyttet saavel efter Kunstgødning som Staldgødning fra første til sidste Periode følges ad i Udbyttessvingninger op og ned. Vækstkaarene har øvet meget nær samme Indflydelse paa de staldgødede og de kunstgødede Afgrøder.

Forskellen mellem de to Gødningers Udbytte er dog betydeligt større i sidste Del af Forsøgsperioden. Aarsagen hertil maa søges i den i 1907 foretagne Ændring i Fordelingen af Kunstgødningen, idet Salpeteret, der i de første Aar fordeltes ligeligt til alle Afgrøder, fra 1907 fordeles med en forholdsvis større Mængde til Rodfrugtmarken og en mindre Mængde til Kløvergræsmarken. Denne Ændring i Salpetertilførselen har betinget en bedre Udnyttelse af Kunstgødningen.

Men bortset fra denne Ændring viser Tavlen tydeligt, at Udbyttet efter Staldgødning og Kunstgødning fra første til sidste Fireaarsperiode følges ad i Udbyttessvingninger op og ned. En Vækstperiode med høje Udbyttet for Staldgødning giver ogsaa høje Udbyttet for Kunstgødning og omvendt.

Denne Regelmæssighed i Svingningerne fra Periode til Periode viser, at Forholdet mellem Staldgødningens og Kunstgødningens Virkning — under ensartede Sædskifte- og Gødskningsforhold — ligger nogenlunde fast og er ret konstant fra første til sidste Periode.

En Betragtning af Udbyttet paa de ugødede Parceller vil derimod vise, at Udbyttet her daler ret stærkt i de første Aar for senere med de Forskelligheder, som Vækstkaarene betinger, at give ret ensartede Afgrøder fra Aar til Aar. Man begaar her næppe større Fejl ved at regne med, at Variationerne i Udbytte af Ugødet, i hvert Fald efter 10 Aars Forløb, mere er Udtryk for forskellige Vækstkaar end for en fortsat Udpining af Jorden. Udbyttet daler her jævnt fra 22,3 hkg i 1894 til den i 1904, efter at Jorden paany er kommet i Ligevægt, yder et Middeludbytte paa 13,9 hkg. De 13,9 hkg F. E. kan altsaa tages som Udtryk for Jordens Ydeevne uden Gødningstilskud — og i den fra 1894 nedadgaaende Kurve, der ligger over denne Linje (Mellemrummet her skraveret), har man da et Maal for Eftervirkningen efter Jordens

tidligere Gødskning. Hvis der ikke havde været noget af denne mystiske gamle Kraft i Jorden, vilde Udbyttet jo straks i 1894 være faldet til de 13,9 hkg.

For Sandmarkens Vedkommende, hvor Tavlen viser Udbyttet af Kartoffelsædskiftet, iagttages efter 1907 en tydelig Nedgang i Kunstgødningens Virkning. Aarsagen hertil er dels at søge i, at Kartofflerne ikke saa godt som Runkelroerne har kunnet kvittere for de større Tilførsler af salt- og klorholdige Gødninger — men ogsaa i, at der her samtidig er foretaget en Ændring i Fordelingen af Staldgødningen. Fra 1894—1906 er Rodfrugterne paa Sandmarken saaledes kun tilført 18,000 kg Staldgødning mod 27,000 kg pr. ha fra 1907. Denne Ændring har bevirket en bedre Udnyttelse af Staldgødningen — og derfor en relativ daarligere Udnyttelse af Kunstgødningen. Fra 1916, da man paa Grund af Vanskeligheder ved at fremskaffe de lavprocentige Kaligødninger, gik over til at anvende højprocentig Kaligødning, stiger Udbyttet atter for Kunstgødning.

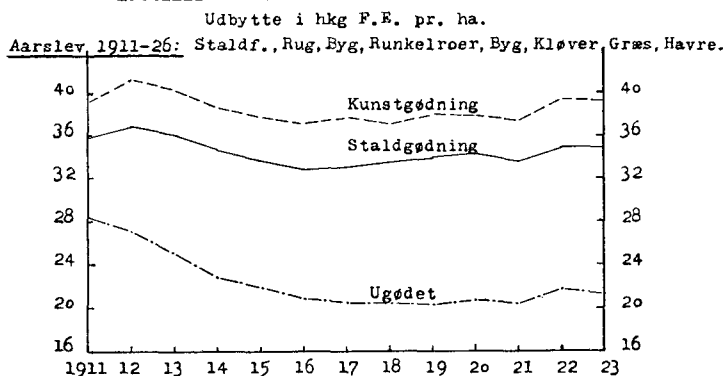
Naar Forholdet mellem Staldgødningens og Kunstgødningens Virkning saaledes — bortset fra disse Ændringer — er konstant fra de første Aar, saa lader dette formode, at ogsaa Kunstgødning er i Ernæringsligevægt. De kunstgødede Afgrøder maa altsaa ogsaa Aar efter Aar aflevere Jorden i samme Gødningskraft og med samme gamle Kraft, som de har modtaget fra den foregaaende Afgrøde — ellers kan Kunstgødning ikke give jævne Afgrøder fra Aar til Aar.

Saavel Staldgødning som Kunstgødning har saaledes hver for sig været i Stand til at »erstatte« Eftervirkningen efter Jordens tidligere Gødskning eller Jordens gamle Kraft. Der synes saaledes ikke at være nogen væsentlig Forskel paa den samlede Virkning af de to Gødninger.

Der er saaledes i disse 28 Aars Forsøg ved Askov intet, der tyder paa, at de kunstgødede Af-

grøder — under de her anvendte Dyrkningsforhold — er i Tilbagegang i Forhold til de staldgødede Afgrøder.

Tavle 2.
Forsøg med Staldgødning og Kunstgødning.

Til Sammenligning med Forsøgene i Askov er i Tavle 2 givet et tilsvarende Billede af Forsøgene, der er gennemført paa god lermuldet Jord ved Aarslev i 1911—1926. Udbyttet er her beregnet som Gennemsnit for 4-aarige Perioder med et Aars Forskydning, saaledes at Udbyttet for 1911 omfatter Aarene 1911—14, 1912 Aarene 1912—15 o. s. v.

Et Blik paa Tavlen vil vise, at Staldgødningen og Kunstgødningen ogsaa ved Aarslev jævnt og støt følges ad i Udbyttessvingninger op og ned fra Periode til Periode. — Der er saaledes god Overensstemmelse mellem Forsøgene ved Askov og Aarslev. Det kan tilføjes, at Forsøg anlagt efter lignende Planer paa let Lermuld ved Lyngby og paa stiv lermuldet Jord ved Næsgaard paa Falster giver ganske tilsvarende Resultater.

Naar man ser, at ogsaa Kunstgødning er i Stand til at vedligeholde »Jordens gamle Kraft«, stiller man uvilkaarligt Spørgsmaalet: Hvori bestaar da denne gamle Kraft?

Det er en almindelig Regel, som ogsaa bekræftes af Forsøgene, at jo stærkere man gøder, desto mere kan man, naar man holder op med at gøde, tære paa

Jordens gamle Kraft. Der er altsaa et reelt Grundlag for det, man i daglig Tale kalder Jordens gamle Kraft.

En nærmere Analyse af denne gamle Kraft kan ikke foretages paa Grundlag af disse Forsøg. Den gamle Kraft maa opfattes som en Gødningsreserve, der gemmes i Jorden fra Aar til Aar. Gødningsrester og Rod- og Stubblevinger maa antages at være den væsentligste Bestanddel af denne Reserve.

Til nærmere Belysning af Spørgsmaalet om Planteresternes Andel i Eftervirkningen eller Jordens gamle Kraft er der i 1924 anlagt mindre Forsøg ved Askov Lermark. Der er her efter samtidig ensartet Staldgødskning i 1924 bl. a. foretaget en Sammenligning mellem Udbyttet paa Parceller, hvor der er taget Afgrøde hvert Aar, og paa Parceller, der er renbrakkede (uden Afgrøde) i 1, 2 eller 3 Aar, før der tages Afgrøde.

Disse Undersøgelser, der endnu ikke er afsluttede, viser, at Parceller, der bærer Afgrøde hvert Aar, er i Besiddelse af en større Eftervirkning = »gammel Kraft«, end de Parceller, der er renbrakkede (uden Afgrøde) i 1 eller 2 Aar. Med andre Ord »Renbrak« udpiner Jorden mere end »Afgroede hvert Aar«.

Medens der i Brakmarkerne har været rig Lejlighed til Udvaskning af Jordens Indhold af Plantenæringsstoffer, har Afgrøderne gennem deres Rod- og Stubblevinger fra Aar til Aar bevaret en Del af Plantenæringsstofferne til Brug for den følgende Afgrøde.

Disse Undersøgelser antyder, at Afgrøderesterne i Jorden fra Aar til Aar har en overordentlig stor Gødskningsvirkning, og at de udgør en meget væsentlig Bestanddel af Jordens gamle Kraft. Den gamle Kraft er altsaa ikke »ældgammel« — den omsættes og fornyes for en meget væsentlig Del fra Aar til Aar.

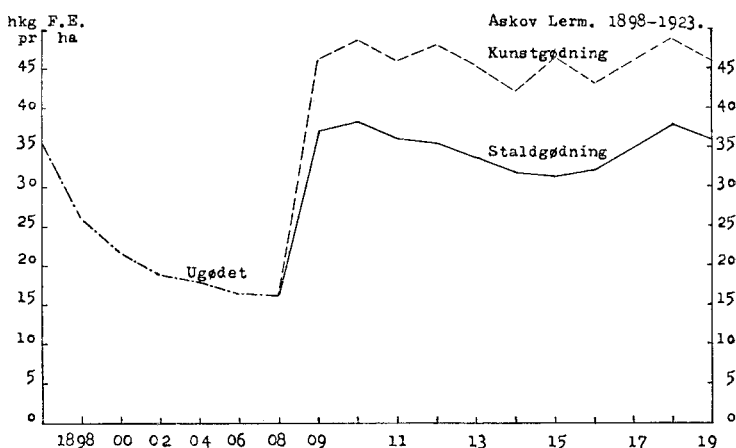
c. Hvor hurtigt kan en udpint Mark bringes op til fuld Ydeevne?

Fra Askov Lermark foreligger Resultater fra et lille Forsøg, der illustrerer Forholdet mellem Jordens gamle Kraft og den aarlige Gødskning.

Det gælder her en Mark B₁, der i 1908 gik ud af Driften med de gamle Forsøg med Staldgødning og Kunstgødning. Da Forsøget her blev afsluttet, blev der paa denne Mark anlagt et Forsøg til Belysning af, hvorledes de nu gennem 10 Aar ugødede og svagt gødede Parceller hurtigst kunde bringes op til fuld Ydeevne.

Til dette Øjemed blev bl. a. de ugødede Parceller delt i to Halvdele, hvoraf den ene blev gødet med 15,000 kg Staldgødning aarlig og den anden med Kunstgødning med samme Indhold af Kvælstof, Fosforsyre og Kali (ca. 450 kg Chilesalpeter, 270 kg Superfosfat og 150 kg Kali-gødning).

Tavle 3.
Udbyttekurve for Mark B₁.

Resultaterne fra Forsøget er demonstreret paa Tavle 3. Højden i Tavlen angiver Udbyttet i hkg F.E. pr. ha. Kurven for Ugødet, der viser Nedgangen i Udbytte fra 1898 til 1908, svarer her helt til Fremstillingen fra de gamle Gødningsforsøg, se Tavle 1. Man ser her, at Udbyttet daler stærkt, naar der ikke tilføres Gødning — men det ses ogsaa, at man gennem en Aarrække kan tære paa Jordens gamle Kraft. —

I 1909 blev de ugødede Parceller derefter gødet i Henhold til ovenstaaende Plan, og Marken blev tilsaaet med Byg. Til Overraskelse for alle iagttog man da, at Bygget voksede kraftigt og godt til, og ved Høst gav saavel den staldgødede som den kunstgødede Halvdelen af de gennem 10 Aar ugødede Parceller fuld Afgrøde.

Forsøget blev fortsat gennem 15 Aar, og i Gennemsnit for første 4-aarige Periode var Forholdet mellem de staldgødede og de kunstgødede Afgrøder som 100 til 125 og for sidste 4-aarige Periode med de samme Afgrøder som 100 til 127. Ogsaa paa de gennem 10 Aar udpinte Parceller har Forholdet mellem Staldgødningens og Kunstgødningens Virkning ligesom i de foran omtalte langvarige Forsøg været konstant fra første til sidste Periode.

Det er af Interesse her at bemærke, at medens Nedgangen i Udbyttet paa Grund af Eftervirkningen eller Jordens gamle Kraft varer længe — her ca. 10 Aar — saa kan man saavel ved Anvendelse af Staldgødning som Kunstgødning komme op paa fuld Afgrøde i et eneste Aar. — For Planterne gælder ogsaa den almindelige Regel, at det — naar Forholdene tillader det — er langt lettere at sætte Lefefoden op end at sætte den ned! — —

Til Forstaaelse heraf maa det erindres, at Afgrøden, som man maaler i Forsøgene, er det samlede Udbytte af Eftervirkning + den aarlige Gødsugning. Hvis Eftervirkningen eksempelvis sættes = 10 kg Kvælstof og den aarlige Gødsugning = 100 kg Kvælstof, vil de 10 kg Kvælstof lagt til ugødet Jord — i Henhold til Loven om det aftagende Merudbytte — give et adskilligt større Udbytte. end naar de 10 kg Kvælstof lægges til Jord, der har faaet 100 kg Kvælstof i aarlig Gødsugning. — Ud fra disse Betragtninger er det forstaaeligt, at Eftervirkningen, maalt alene, er maalelig, og Udbyttet daler langsomt — medens den maalt sammen med en aarlig Gødsugning ofte ikke giver kendelige (maalelige) Udslag i Forsøgene. (Sml. Forsøg med stigende Gødningsmængder).

Denne Iagttagelse fra Askov Lermark er ikke enestaaende. En Kontrol herpaa har der i de senere Aar været Lejlighed til at gøre paa Sandjord ved Studsgaard og paa god lermuldet Jord ved Aarslev Forsøgsstation,

idet enkelte af Markerne fra de her liggende 8—16 Aar gamle Gødningsforsøg i 1927 er gødet ensartet med Kunstgødning. Det blev da ogsaa her iagttaget, at de gennem 8—16 Aar ugødede Parceller straks i første Aar gav fuld Afgrøde paa Højde med de gennem alle Aarene staldgødede Parceller. En Undtagelse herfra danner dog de Marker, der Aaret forud var gødet stærkt med Staldgødning til Rodfrugter. Her naaede de ugødede Parceller ikke fuldt paa Højde med de staldgødede Parceller. Hvor Staldgødningen ikke direkte er tilført den foregaaende Afgrøde, var derimod ikke kendelig Forskel paa de gennem mange Aar ugødede og staldgødede Parceller.

Disse Iagttagelser antyder saaledes, at Jordens gamle Kraft spiller en — man kan fristes til at sige urimelig — lille Rolle i Forhold til den aarlige Gødskning.

Der er iøvrigt Forhold, der tyder paa, at man i den langsomt nedadgaaende Kurve har at gøre med en Fosforsyre- og Kalivirkning, medens den hurtigt opadgaaende Kurve skyldes en Kvælstofvirkning.

Ved Betragtning af disse Resultater, der viser, at man blot ved eet Aars Gødskning kan bringe de gennem mange Aar udpinte Arealer op til fuld Ydeevne, maa det erindres, at der her vel er Tale om »udpinte« Arealer — men at det iøvrigt er Marker i god Kultur. Her er ikke Tale om vandlidende, kalktrængende og ukrudtsfyldte Arealer — eller i det hele Arealer, der er ude af »Kultur« — saadanne Marker kan det tage Aarrækker at bringe op paa fuld Ydeevne.

d. De enkelte Afgrøders Forhold over for Staldgødning og Kunstgødning.

I de foran omtalte Forsøg, hvor der er anvendt samme Mængde Plantenæring i de to Gødninger, har Kunstgødningen, som det fremgaar af Tavlerne, givet betydeligt større Udbytte end Staldgødning. Hvis de to Gødninger havde givet samme Udbytte, havde Forholdet været lige-

til, idet de to Gødninger da maatte have samme Værdi. Nu er det imidlertid saa heldigt, at vi i andre Forsøgsrækker meget nær faar dette Forhold frem. I en Række Sædskifteforsøg ved Askov har vi saaledes høstet meget nær samme Afgrøde ved Anvendelse af $\frac{1}{2}$ Kunstgødning som ved 1 Staldgødning. Vi har altsaa kunnet erstatte Staldgødningens Virkning ved at anvende Halvdelen af Gødningens Indhold af Kvælstof, Fosforsyre og Kali i Kunstgødning. Forsøg ved Lyngby og Aarslev giver ganske tilsvarende Resultater. Vi har i samtlige Forsøg avlet meget nær samme Afgrøde efter $\frac{1}{2}$ Kunstgødning som efter 1 Staldgødning.

Men Forholdet mellem Staldgødningens og Kunstgødningens Virkning maa dog ikke opfattes som noget fast — noget, der er ens under alle Forhold. Saavel Sædskiftets Afgrøder som selve Gødningsfordelingen over Indflydelse herpaa.

Med Hensyn til, hvorledes de enkelte Afgrøder reagerer overfor Staldgødning og Kunstgødning maa det erindres, at Staldgødning i disse Forsøg ikke er fordelt ligeligt til alle Afgrøder, man kan derfor heller ikke direkte sammenligne Staldgødningens og Kunstgødningens Virkning til de enkelte Afgrøder. Der er dog enkelte Oplysninger vedrørende Staldgødningens og Kunstgødningens Virkning til de enkelte Afgrøder, der kan udledes af Forsøgene.

Af Forsøgene ved Askov vil det saaledes være fremgaaet, at Kartofler sætter særlig Pris paa Staldgødning, medens de er ret ømtaalelige overfor store Tilførsler af salt- og klorholdige Gødninger. Man kan her rundt regne med, at Kartofler kvitterer lige godt for Kunstgødning og Staldgødning. Jeg skal tillige her minde om, at Kartofler foretrækker Ammoniak som Kvælstofkilde fremfor Salpeter.

Runkelrøer synes i Modsætning hertil at sætte særlig Pris paa Kunstgødning. Det maa dog her erindres, at Kunstgødningens Virkning ikke alene er en Kvælstofvirk-

ning, men at selve Salttilførselen øver en gavnlig Indflydelse paa Roernes Vækst. Runkelroen er en Saltbundsplante. Ifølge Aarslevforsøgene kan man her rundt regne med, at 1 Kunstgødning til Runkelroer giver meget nær samme Virkning som 2 Staldgødning.

Kaalroer indtager her en Mellemstilling mellem Runkelroer og Kartoffler og giver samme Afgrøde for 1 Kunstgødning som for $1\frac{1}{2}$ Staldgødning.

I Kornafgrøderne foreligger ikke ret mange Forsøg, da der kun sjældent direkte staldgødes til Korn. For Rugens Vedkommende er der dog ved Aarslev høstet samme Afgrøde for $\frac{1}{2}$ Kunstgødning som for $1\frac{1}{2}$ Staldgødning — eller med andre Ord, Forholdet er her som 1 : 3.

Naar Forholdet mellem Staldgødningens og Kunstgødningens samlede Virkning i de her omhandlede Forsøg ved Askov, Lyngby og Aarslev ikke desto mindre ligger nogenlunde fast — saaledes at $\frac{1}{2}$ Kunstgødning og 1 Staldgødning giver omtrent samme Afgrøde paa alle tre Forsøgssteder — saa maa Aarsagen hertil sikkert søges i, at saavel Sædskifterne som Fordelingen af navnlig Staldgødningen har været nogenlunde ensartede.

Men alt i alt viser Forsøgene, at man under vore almindelige Sædskifte- og Gødskningsforhold maa regne med, at Virkningstallet for Staldgødning kun er omkring 50 pCt. i Forhold til Kunstgødning. Hvilket vel ogsaa kan udtrykkes saaledes, at Halvdelen af Staldgødningens Værdistoffer — jeg tænker her navnlig paa Kvælstoffet — enten gaar tabt ved Anvendelsen eller er tilstede i en mere eller mindre uvirksom Form.

e. Tab ved Staldgødningens Anvendelse.

Hvis man følger Gødningen paa dens Vej fra Møddingen til Marken, vil man hurtigt blive klar over, at der

sker et stort Tab ved Udkørsel og Spredning af Gødningen inden den pløjes ned.

For at belyse disse Forhold er der ved Askov i Aarene 1924—26 foretaget en Række Laboratorieundersøgelser. Planen har været den simple, at der af en godt blandet Staldgødningsprøve, hvori Kvælstof- og Ammoniakindholdet er bestemt, blev afvejet 12 Prøver paa hver 1 kg. Disse Prøver er derefter i smaa Klatter, omtrent som naar Gødningen spredes meget fint, udlagt paa hver sin Zinkbakke. Bakkerne med Gødningen blev stillet paa Marken under frie Omgivelser. Efter henholdsvis 6 Timer, 1 Døgn, 2 Døgn og 4 Døgn blev 3 Fællesbakker taget ind og Gødningen analyseret. Forskellen mellem Analysen før Udlægningen og efter Indtagningen angiver da Kvælstoftabets Størrelse.

Enkelte af Resultaterne fra denne Undersøgelse skal omtales nærmere.

Tab i Procent af oprindelig Kvælstofindhold.

	7. April 1925. Klart Solskinsvejr med Blæst.	2. Decbr. 1925. Klart Vejr stærk Frost,
6 Timer.....	16	2
1 Døgn.....	21	2
2 —	—	—
4 —	24	15
	9. Marts 1926. Regn og Graavejr, 10,7 mm Regn.	15. April 1926. Klart Vejr med Blæst 4,7 mm Regn.
6 Timer.....	3	19
1 Døgn	3	22
2 —	3	24
4 —	10	29

Den 7. April 1925 og følgende Dage er det klart Vejr med Blæst, og allerede i Løbet af de første 6 Timer er Tabet her oppe paa 16 pCt. — og i Løbet af 4 Døgn stiger det til 24 pCt.

Særlig Interesse byder Undersøgelsen den 2. Decem-

ber 1925. Prøverne lægges ud Kl. 9 Formiddag. Det er 7° Frost, og Frostvejret holder sig den 3. og 4. mellem 4° og 15°. Prøverne fryser straks, men er dog ikke helt gennemfrosne ved Indtagningen efter 6 Timer; Tabet er 2 pCt. Efter 1 og 2 Døgn tages de ligeledes frosne Prøver ind; Tabet er ligeledes kun de 2 pCt. Natten mellem den 4. og 5. begynder Tøvejret, og Tabet stiger i sidste Døgn til 15 pCt.

Den 9. Marts 1926 og følgende Døgn er det Graavejr og Regn hver Dag — det regner ialt 10,7 mm. Tabet er 3 pCt., ens ved Henliggen i 6 Timer, 1 Døgn og 2 Døgn. Den 4. Dag klarer det op, og Tabet stiger til 10 pCt.

Den 15. April 1926 er det klart Vejr med ret stærk Blæst. Tallet stiger i de første 6 Timer til endog 19 pCt. Natten mellem den 15. og 16. falder 3 mm Regn. Trods Graavejr og Byger noteres dog efter 4 Døgn et Tab paa 29 pCt.

Som det var at vente, er Tabet størst i klart og blæsende Vejr og i det hele i tørt Vejr — og det, man kalder godt »tørrende« Vejr, medens Taage og Dis, men navnlig Regnvejr hæmmer Tabet.

I Frost er Reglen den, at der sker et lille Tab, inden Gødningen fryser og intet Tab mens Gødningen er frosset, men Tabet fortsættes, naar Gødningen tør op. Man kan saaledes ikke sige, at Gødningen er vel forvaret, fordi den er kørt ud paa Frost.

Selve Spørgsmaalet om Luftens Varmegrad synes ikke at være af afgørende Betydning. Der er paavist store Tab saavel i koldt som i varmt Vejr. Det er i højere Grad Sammenspillet af de forskellige Vejrfaktorer, der bevirker, at Vejret bliver »tørrende«, der ogsaa giver de store Tab ved Fordampningen fra Gødningen.

— Men dette var kun Bakkeforsøg, og herimod kan indvendes, at naar Gødningen ligger paa Jorden, vil denne indsuge en Del af Gødningens Ammoniak. Hvor meget betyder nu det Tab, som er paavist paa Bak-

kerne, for Staldgødningens Virkning i Marken?

Til Belysning heraf er der i 1925—26 gennemført en Række Markforsøg, hvor man har søgt at lade Afgrøderne besvare Spørgsmaalet, hvor meget der tabes ved at lade Gødningen ligge oven paa Jorden i kortere eller længere Tid, inden den pløjes ned.

De fleste Forsøg er udført i Vaarsæd, enkelte i Rodfrugter. Der er anvendt 20,000 kg Staldgødning til Vaarsæd og 40,000 kg til Rodfrugt pr. ha. Forsøgsplanen har været den simple, at der er foretaget Sammenligning mellem Nedpløjning straks, 6 Timer senere, 24 Timer senere og 4 Døgn senere, og til Sammenligning er medtaget et Forsøgsled $\frac{1}{2}$ Staldgødning nedpløjet straks.

Der er ialt gennemført 15 Forsøg. Resultaterne fra 3 af Forsøgene skal omtales nærmere.

1. Askov Lermark.				Udbytte	Forholds-
				hkg Kærne pr. ha	tal
Ugødet.....				30,9	71
1 Staldgødning nedpløjet straks.....				43,5	100
1 — — — — —			efter 6 Timer ...	42,6	98
1 — — — — —			— 24 — ...	37,5	86
1 — — — — —			— 4 Døgn....	36,9	85
$\frac{1}{2}$ — — — — —			straks.....	37,5	86

Ved Askov Lermark er der den 7. April 1925 kørt Gødning til Byg i klart Vejr med ret stærk Blæst, men der faldt ingen Regn.

Udbyttet efter 20,000 kg Gødning nedpløjet straks er 43,5 hkg Kærne, efter 6 Timer 42,6, efter 24 Timer 37,5 hkg og efter 4 Døgn 36,9 hkg. Udbyttet er saaledes dalet fra 43,5 hkg ved Nedpløjning straks til 36,9 hkg, naar Gødningen først pløjes ned efter i 4 Døgn at have ligget udsat for Vind og Vejr. En Sammenligning mellem Udbyttet efter 1 Staldgødning nedpløjet efter 4 Døgn, og $\frac{1}{2}$ Staldgødning nedpløjet straks viser dernæst, at $\frac{1}{2}$ Gødning nedpløjet straks har givet større Udbytte end 1 Gødning nedpløjet efter 4 Døgn.

Vi har med andre Ord kunnet »erstatte« Virkningen

af 20,000 kg Gødning nedpløjet efter 4 Døgn med 10,000 kg Staldgødning nedpløjet straks. Disse Forhold kan ogsaa udtrykkes saaledes, at Halvdelen af Gødningens Virkning i første Aar er gaaet tabt ved, at Gødningen har været udsat for Vind og Vejr i 4 Døgn.

Samtidig med dette Forsøg og med samme Gødning er der udført et Bakkeforsøg, og som tidligere nævnt udførte Tabet paa Bakkerne i de 4 Døgn 24 pCt. af Gødningens Kvælstofindhold.

Et Kvælstoftab paa Bakkerne af omkring en Fjerdedel af Gødningens indhold har meget nær svaret til et Tab i Marken paa Halvdelen af Gødningens Virkning. Tre andre Fællesforsøg har givet tilsvarende Resultater.

Aarsagen hertil finder sin naturlige Forklaring i, at det Kvælstof, der fordamper, er det mest letopløselige og det for Planterne lettest tilgængelige og det mest værdifulde, medens de tungere opløselige og eventuelt uopløselige Kvælstof-forbindelser bliver tilbage. — Enkelte Undersøgelser, hvor der har været foretaget Ammoniakbestemmelser i Gødningen, har da ogsaa vist, at op til tre Fjerdedele af Gødningens Ammoniak er gaaet tabt i Løbet af 4 Døgn.

2. Tylstrup.		Udbytte	Forholds-
		hkg Kærne pr. ha	tal
Ugødet.....		27,8	78
1 Staldgødning nedpløjet straks.....		35,7	100
1 — — — efter 6 Timer....		34,4	97
1 — — — — 24 —		33,6	94
1 — — — — 4 Døgn		30,5	86
1/2 — — — straks		31,3	88

I Forsøg 2 ved Tylstrup i Nordjylland er der kørt Gødning til Havre den 7. April 1926 i Graavejr, men med ret stærk Blæst. Nedgangen i Udbyttet andrager her 1,3 hkg i de første 6 Timer og 2,1 hkg i første Døgn. Dagen efter Gødningskørselen falder der her 15 mm Regn, men derefter følger opklarende Vejr med Blæst, og i Løbet af 4 Døgn stiger Tabet til 5,2 hkg Kærne.

Ogsaa her finder vi, at $\frac{1}{2}$ Staldgødning straks har givet større Afgrøde end 1 Staldgødning efter 4 Døgn. En enkelt Regnbyge selv paa 15 mm lige efter Gødningskørselen klarer saaledes ikke Sagen — ogsaa her giver den hurtige Nedpløjning gode Renter.

3. Tystofte.				Udbytte	Forholds-
				hkg Roer pr. ha	tal
	Ugødet.....			597	76
1	Staldgødning nedpløjet straks.....			787	100
1	— — — — —	efter 6 Timer....		772	97
1	— — — — —	— 24 —		738	94
1	— — — — —	— 4 Døgn		688	86
$\frac{1}{2}$	—	straks.....		696	88

De fleste Forsøg gælder Foraarsudbringning. Særlig Interesse har derfor et Forsøg ved Tystofte, hvor Gødningen til Runkelroer er udkørt den 24. November 1925 i klart Vejr efter Nattefrost. Efter Middag gav det Graavejr og lidt Snebyger. Natten mellem den 25. og 26. gav stærk Frost med Snestorm, ialt maalt 9,5 mm Nedbør. Ved Nedpløjning af Gødningen efter 4 Døgn var Gødningen delvis dækket af Sne. Selv under disse Forhold har 1 Staldgødning nedpløjet efter 4 Døgn endog givet 100 hkg Roer mindre end efter Nedpløjning straks — og $\frac{1}{2}$ Staldgødning nedpløjet straks giver ogsaa her større Udbytte end 1 Staldgødning nedpløjet efter 4 Døgn.

Dette Forsøg viser saaledes, at Sne og Frost ikke hindrer Tabet, men at Blæst og Storm, der fremmer Fordampning, ogsaa fremmer Ammoniaktabet fra Gødningen.

Forsøget viser tillige, at det Kvælstof, der gaar i Luften, er tabt for Afgrøden, medens det Kvælstof, der vindes ved den hurtige Nedpløjning, ogsaa om Efteraaret kan bindes af Jorden og komme den følgende Afgrøde tilgode.

En Gennemgang af Forsøgene vil vise, at samtlige 15 Forsøg viser en jævn Nedgang i Udbyttet for 1 Staldgødning, eftersom den er

pløjet ned straks, 6 Timer senere, 24 Timer senere eller 4 Døgn senere.

En Sammenligning mellem $\frac{1}{2}$ Staldgødning nedpløjet straks med 1 Staldgødning nedpløjet efter 4 Døgn vil derefter vise, at i 9 af de 15 Forsøg vilde man have kunnet spare hvert andet Læs Gødning og dog avle samme Udbytte i 1 Aar, ved at pløje Gødningen ned straks fremfor at lade den ligge og dufte paa Marken i 4 Døgn. I de øvrige 6 Forsøg vilde man paa lignende Maade have kunnet spare hvert 3. eller 4. Læs Gødning.

Forsøgene giver saaledes sikre Antydninger af, at en god Udnyttelse af Staldgødningen er betinget af, at Gødningen nedpløjes snarest muligt efter Udkørsel og Spredning.

Med Hensyn til Forsøgene skal det bemærkes, at Nedpløjningen straks, her skal tages ret bogstavelig, idet Gødningskørselen i Forsøgene er lagt saaledes til rette, at Pløjningen ved Forsøgsledet »straks« er tilendebragt 15—20 Minutter efter, at Gødningen er spredt. Dette kan jo ikke lade sig gøre i Praksis. Men Forsøgene viser tydeligt, at Nedpløjning efter 6 Timer og 1 Døgn er langt at foretrække for Nedpløjning efter 4 Døgn, for ikke at tale om længere Tids Forløb.

Jeg er klar over, at det er lettest at udnytte disse Resultater paa de muldede og sandede Jorder — og at det er vanskeligt navnlig paa de stive Lerjorder ved Foraarsgødskning. Men her maa det være en Trøst, at disse Kvælstofværdier ogsaa kan indvindes ved Efteraarsgødskning.

I de enkelte Tilfælde bør man selvfølgelig ogsaa tage Hensyn til Jordbunds- og Arbejdsforholdene.

Naar man først er klar over, hvor stort Tabet egentlig er, bør man ved en god Arbejdsordning gøre, hvad man kan for at faa Staldgødningen pløjet ned snarest muligt.

Det vil sikkert her give en god Fortjeneste at køre Gødningen ud og pløje den ned Ager for Ager. Der vil ofte paa denne Konto kunne tjenes 1—3 Sække Salpeter pr. ha.

Her er sikkert en af de væsentligste Aarsager til, at Staldgødningen beregnet efter Værdistofferne, som den findes i Møddingen kun giver halv Virkning mod Kunstgødning. Ved Anvendelse af Kunstgødning er der jo ingen Fare for Tab ved Fordampning. Her vaskes Værdistofferne ved første Regnbyge ned i Jorden.

En anden Aarsag til Staldgødningens forholdsvis daarlige Virkning maa søges i Udvaskningstabet. Naar Staldgødning først er kørt paa Marken, foregaar der Tid efter anden en Omsætning af Gødningens tungere opløselige Kvælstof til mere letopløselige Forbindelser, og — hvis der da ikke er en voksende Afgrøde paa Marken til at optage Kvælstoffet — er der dermed rig Adgang til en Udvaskning af Gødningens Kvælstof. Lidt Oplysning om Udvaskningstabets Størrelse kan vi hente fra Forsøgene med Udbringning af Staldgødning Foraar og Efteraar.

Resultaterne af Forsøgene ved Askov og Aarslev viser i kort Oversigt, at der paa de lermuldede Jorder kun har været ringe Forskel paa Afgrødens Størrelse efter Efteraars- og Foraarsudbringning. Forsøgene gælder Gødning af Runkelroer. Paa den gode lermuldede Jord ved Aarslev er der saaledes kun høstet 5 pCt., ved Askov Lermark 7 pCt. og ved Sandmarken 14 pCt. mindre Afgrøde ved Udkørsel af Gødningen om Efteraaret end ved Foraarsudbringning.

Men det skal her bemærkes, at der er Tale om Afgrødeforskel — ogsaa her bør vi erindre Reglen om det aftagende Merudbytte. Hvis vi derimod stiller Spørgsmaalet: Hvor megen Staldgødning skal jeg anvende om Foraaret for at avle samme Afgrøde som ved Anvendelse af f. Eks. 10,000 kg Staldgødning om Efteraaret — saa viser en Beregning paa Grundlag af Askov-Forsøgene, at dette paa Lermarken kan opnaas ved Anvendelse af 7800 kg Staldgødning om Foraaret. 7800

kg Gødning om Foraaret kan saaledes erstatte 10,000 kg Gødning om Efteraaret. Tabet har altsaa reelt været 22 pCt.

En tilsvarende Opgørelse for Sandmarken viser, at en Anvendelse af 6500 kg Staldgødning om Foraaret her giver samme Virkning som 10,000 kg Staldgødning udbragt om Efteraaret. Tabet har her udgjort 35 pCt. af Staldgødningens Værdistoffer.

En Sammenligning af Udslagene i Forsøgene med Efteraars- og Foraarsudbringning med Udslagene i Forsøgene med Nedpløjning af Staldgødning vil vise, at Spørgsmaalet om Gødningens Nedpløjning fra Dag til Dag i mange Tilfælde vil spille en langt større Rolle end Spørgsmaalet om Gødningens Udbringning Efteraar eller Foraar.

Udvaskningstabet ved at lade Gødningen ligge i Jorden fra Efteraar til Foraar synes — i hvert Fald paa de lermuldede Jorder — at være langt mindre end Tabet ved Fordampning fra Gødningen ved at lade denne ligge ovenpaa Jorden i 1 til 4 Døgn inden Nedpløjningen.

Det vil af disse Undersøgelser være fremgaaet, at Staldgødningens Virkning er stærkt afhængig af Fremgangsmaaden ved dens Anvendelse. Forsøgene viser dertil, at Staldgødning for en omhyggelig Anvendelse — d. v. s. Udkørsel i stille Vejr med fugtig Luft og Nedpløjning snarest muligt efter Spredningen — straks kvitterer med en ganske væsentlig Forøgelse af Afgrøden.

Værdien af vor aarlige Staldgødnings-Produktion andrager ca. 150 Mill. Kr. Hvis vi ved en mere omhyggelig Anvendelse kan sætte Virkningstallet for Staldgødning i Forhold til Kunstgødning op fra 50 til 65, vil der derved kunne indvindes lige saa store Kvælstofværdier for vore Afgrøder, som hele vor aarlige Indførsel af kunstige Kvælstofgødninger for Tiden andrager.

Det vil heraf fremgaa, at det ikke er helt smaa Værdier, der er at indvinde paa denne Konto. Man bør derfor ved Arbejdet med Gødningskørselen stadig huske paa, at det Kvælstof, der dufter bort paa Marken eller vaskes bort om Vinteren, betyder et direkte Tab, som ikke indvindes ad Aare.

Der ligger her en stor Opgave for nye Opbevaringsforsøg: Undersøgelsen af, om man kan finde nye Fremgangsmaader ved Gødningens og Ajlens Opbevaring, saaledes at Tabet ved Gødningens Anvendelse kan undgaaes.

Foredraget blev efterfulgt af følgende Diskussion:

Godsejer, Dr. med. *K. A. Hasselbalch* rettede nogle Forespørgsler til Foredragsholderen angaaende mere forsøgstekniske Enkeltheder. Taleren vilde gerne spørge Forsøgslederen, om al Ammoniak efter 24 Døgn Forløb maa anses for at være gaaet tabt i Gødningen ved Henliggen paa Marken. For de store Gaarde er det en Trøst, at Tabet i Markmøddingerne ikke er foruroligende; heller ikke Haksætningen synes jo at være i den Grad forkastelig, som man tidligere har ment.

Direktør *K. Dorph-Petersen* udtalte, at efter det oplyste var det altsaa saaledes, at den udpinte Jord ikke spiller nær den Rolle som i gamle Dage; i Løbet af et Aarstid er man jo næsten i Stand til at bringe den paa Fode igen. Den fine Spredning af Gødningen, Fordringen om, at Staldgødningen skulde ligge som et fint Tæppe over hele Marken, spiller efter Forsøgene heller ikke nær den Rolle, som det for nogle Aar siden i saa høj Grad blev indprentet Landvæsenselever. I det hele er der i disse Forsøg en Rigdom af belærende Enkeltheder. Der har ganske vist været Strid om Forsøgene, men det har kun endmere bidraget til at fastslaa deres Værdi. Nu ved alle Landmænd, der følger det mindste med, at det gælder om at faa Staldgødningen nedpløjet saa hurtigt som muligt.

Forsøgsleder *Karsten Iversen* oplyste i Anledning af en Forespørgsel fra Professor *O. H. Larsen*, at i Forsøgene gennem 30 Aar var Staldgødningen nedpløjet saa hurtigt som muligt, saaledes som det har været god gammel Praksis. Alle Forsøgene ligger paa velkalkede Jorder. Med Hensyn til Metoderne ved Gødningens Udbringelse er det, hvor den ikke kan nedpløjes straks, godt at sætte den i Hak, men endnu bedre er det naturligvis at anvende Markmøddinger.

Direktør *K. Dorph-Petersen* nævnede Opsætningen af Gødningen i Møddingen, hvor det har saa overordentlig stor Be-

tydning, om Gødningen henligger i Bakke-Dal eller er sat ordentlig op. Ogsaa dette, at alt Ukrudtsfrø mister sin Spireevne i fast sammentraadt Gødning, er et Forhold, man bør tage Hensyn til.

Konsulent *L. P. Hansen* omtalte, at en svensk Agronom i nogle Undersøgelser over Gødningsforsøgene paa Rothamsted havde fundet lignende Resultater som i de danske Forsøg, men der synes at være Antydning af, at naar der er gaaet 30 Aar, er det ligesom, Forholdet er ved at vende om. Desuden nævnes det, at Staldgødningen ogsaa kan have andre Virkninger end de rent plantenaerende.

Konsulent *L. Rasmussen* bemærkede, at i mange Landbrug er det saaledes, at der kan gaa 3—4 Dage, forinden Nedpløjningen finder Sted. Vi ved nu, at der tabes 50 pCt. ved, at Gødningen henligger i 4 Døgn paa Marken; det kunde i denne Forbindelse have nogen Interesse at vide, om der efter Henligger i dette Tidsrum er tabt alt, hvad der kan tabes.

Forsøgsleder *Karsten Iversen* bemærkede i Anledning af Direktør Dorph-Petersens Udtalelse om Betydning af Gødningens Opsætning og Sammentrædning, at Betydningen heraf jo nok ikke var slet saa stor, som man tidligere mente; indtil videre vil man sikkert staa sig ved at følge den gamle Regel at sætte Gødningen i Bænk fra Side til Side. I Anledning af Henvisningen til Forsøgene paa Rothamsted oplyste Taleren, at Tallene her varierede ret betydeligt fra Aar til Aar; med Hensyn til de udenlandske Forsøg over Staldgødningen er det saaledes, at man synes at faa større Udbytte af Staldgødningen end af Kunstgødningen i mere sydlige Lande. At Staldgødningen har sine særlige Virkninger, kan vel ikke bestrides, og rent fysisk kan den jo have sin Betydning paa stærkt lerede Jorder. Al den Plantenæring, der kunde tabes ved Fordampning, var sikkert forsvunden i Løbet af 4 Døgn.

Konsulent *L. Rasmussen* fandt, det kunde have sin Interesse at faa konstateret, hvor stort Tabet er fra Døgn til Døgn og i de 4 første Døgn, samt hvor stort det derefter bliver i de følgende Døgn.

Forsøgsleder *Karsten Iversen* oplyste, at der var gjort nogle Forsøg i denne Retning, men det vil jo i meget høj Grad være Vejrliget, der kommer til at bestemme Resultatet.

Den ledende Præsident, Lensgreve *Moltke*, bragte paa Selskabets Vegne en Tak til Foredragsholderen for det udmærkede Foredrag, der var bleven paahørt med levende Interesse, samt til Deltagerne i Diskussionen.

Hestene i 1928.

Af Statskonsulent *Aug. Kjær.*

Da der som bekendt forløber ca. 4 Aar mellem en Hoppe føres til Hingst, og det eventuelle Produkt af Parringen som Arbejdshest kan gøre Nytte for Føden, er det ganske naturligt, at betegne Hesteavl som en langsom Forretning, der kræver, at der skal disponeres paa forholdsvis langt Sigt. Men betragter vi de sidste 10 Aars Foreteelser indenfor den danske Hesteavl, bliver man hurtigt klar over, at det er de øjeblikkelige Forhold, der er bestemmende for Interessen, medens alle Tanker om en eventuel Fremtid ofte skydes til Side. Derfor hører man Udtalelser om, at Hesteavl er en i økonomisk Henseende daarlig Gren indenfor dansk Landbrug, som man bør vise det mindst mulige Hensyn, saa meget mere som de slette Afsætningsforhold nu har holdt sig i en længere Aarrække, saa længe at Tvivlen om en kommende Bedring gør sig stærkere gældende.

Imidlertid staar og falder hele Sagen med, om det kan forventes, at Hestene vedblivende vil være en Nødvendighed for vort Erhvervsliv, og særlig for Landbruget. Vel har vi nu gennem en lang Aarrække set, hvorledes den mekaniske Kraft indsnævrer den dyriske Krafts Virkefelt, men det kan heller ikke skjules, at der indenfor de Felter, der endnu er levnet Hestene, netop synes at være forøget Brug for disse, hvilket Størrelsen af vort Lands Hestebestand gennem en Aarrække taler sit Sprog om, hvorfor jeg skal henvise til Tabel I, der giver en Oversigt over Hestestyrken gennem en Del Aar samt dennes Fordeling efter Køn og Alder.

Tablel I.

	Hele Landet					Hele Landet undtagen Sønderjylland				
	1928	1927	1926	1925	1924	1922	1920	1924	1920	1914
Hingste, 3 Aar og derover.....	3735	3880	4128	4251	4227	4818	4982	4045	4765	4161
Vallakker, 3—6 Aar.....	57570	107447			75701	79594	76448	69052	70265	53879
—, 6—11 -	53149				83151	70469	64690	77065	59942	80796
—, 11 Aar og derover..					58123	63951	65955	55662	63248	54476
Ialt Vallakker..	218166	220083	226878	221893	216975	214014	207093	201779	193455	189151
Hopper, 3—6 Aar.....	58638				77934	82309	86228	72373	81225	66435
—, 6—11 -	114515				99272	89452	86235	93401	80381	97062
—, 11 Aar og derover....	63660				59267	61261	62774	56502	59872	73924
Ialt Hopper...	236813	245076	250666	242079	236473	233022	235237	222276	221478	237421
Plage, 1—2 Aar.....	20553				34807	44250	58348	32031	54604	48938
—, 2—3 -	18712				28390	41021	41404	26163	38695	38114
Ialt Plage...	39265	36626	39702	36059	63197	85271	99752	58194	93299	87052
Føl, under 1 Aar.....	20809	19060	27031	32053	27065	38648	54713	25312	50470	49455
Tilsammen...	518788	524725	548405	536335	547937	575773	601777	511606	563467	567240

Gennem en Aarrække blev de arbejdsdygtige Heste — Hopper og Vallakker, 3 Aar og derover — ved Tællingerne delt i Aldersklasser, noget man undlod i Aarene 1925—27. Som Forholdene imidlertid udviklede sig for

Hesteavlens, og medførte, at Føltillæget gik tilbage Aar for Aar, medens de arbejdsdygtige Heste, der indtil 1926 var gaaet frem i Antal, paa Grund af den mangelfulde Rekruttering begyndte at aftage, var det ikke alene af Vigtighed at faa Klarhed over Af- og Tilgang, men ogsaa over den tilstedeværende Hestestyrkes aldersmæssige Fordeling, thi saafremt de arbejdsdygtige Hestes Alder viste sig stigende, maatte der i den kommende Tid forventes en tiltagende Afgang. For at erholde Klarhed herover, tillod jeg mig ved Foreningen af jyske Landboforeningers Delegeretmøde i Oktober 1927 at foreslaa Foreningen at henstille til Statistisk Departement, at de arbejdsdygtige Heste ved Tællingen i 1928 deltes i Aldersklasser, i Lighed med hvad tidligere havde været Tilfældet, en Henstilling, som Departementet fulgte, og som der er Grund til at sige det Tak for.

Som det var at vente, viste det sig, at den samlede Hestebestand i Aarets Løb var gaaet tilbage, og Tilbagegangen beløb sig til 5937 Stk. eller 1,1 pCt. mod 23,680 eller 4,3 pCt. Aaret forud, altsaa betydeligt mindre, og naar den naturlige Afgang i 1926—27 var beregnet til ca. 46,000 Stk., var den for 1927—28 kun beregnet til godt 28,000 Stk. Der var saaledes en bemærkelsesværdig Forskel paa den naturlige Afgangs Størrelse i de to Aar, og jeg er ude af Stand til at pege paa Grunden eller Grundene hertil, men indtil dette Spørgsmaal klares, maa jeg foreløbig gaa ud fra, at de to Tal betegner Ydergrænserne, og at den naturlige Afgang gennemsnitlig maa forventes at ligge omkring 35,000 Stk. aarligt. Men hvad enten vi nu holder os til dette Tal eller de 28,000, viser Tabel I os, at selv om Føltillæget i 1928 er gaaet frem med 1749 Stk., saa har Tillæget ikke formaaet at dække den naturlige Afgang, saa meget mindre som Overskudsindførselen kun har udgjort ca. 1200 Stk. i Tiden 15. Juli 1927 til 15. Juli 1928.

Tabel II, der for en Aarrække giver en Oversigt saavel over Antallet af Føl, som af disses procentvise Del af den

Tabel II.

Amt.	Antal Føl.						Føllene udgjorde i pCt. af Amtets Hestebestand					
	1928	1927	1925	1922	1920	1914	1928	1927	1925	1922	1920	1914
Hovedstaden . . .	1	7	15	12	35	36	0,02	0,1	0,2	0,13	0,3	0,29
Københavns . . .	389	395	613	808	1404	1282	2,2	2,2	3,3	3,8	6,2	5,4
Frederiksborg . .	614	555	836	1046	1689	1471	3,5	3,1	4,6	5,5	7,7	6,7
Holbæk	1068	903	1814	1784	2946	2739	3,9	3,2	6,2	4,9	8,9	8,4
Sorø	785	669	1236	1238	2231	1887	3,4	2,9	5,3	4,8	8,2	7,0
Præstø	817	761	1359	1270	2317	1989	3,1	2,9	5,1	4,3	7,5	6,5
Bornholms	355	363	459	480	921	682	4,2	4,2	5,4	5,0	9,3	7,2
Maribo	679	720	1031	1313	2413	2095	2,6	2,7	3,9	4,5	7,9	7,0
Svendborg	1265	1126	1849	2287	3191	2959	4,8	4,2	6,7	7,7	10,3	9,4
Odense	1247	1109	1895	2257	3261	3107	4,4	3,9	6,5	7,2	10,0	9,0
Vejle	612	598	1035	1456	2086	2203	2,4	2,3	3,9	5,1	7,2	7,5
Aarhus	807	784	1774	2165	3113	3433	2,7	2,5	5,4	6,2	8,7	9,0
Randers	1760	1498	2960	3642	4456	4606	5,5	4,6	8,5	10,2	11,8	12,0
Aalborg	2221	2260	3085	3444	4325	4434	6,0	6,0	8,2	8,9	10,7	11,0
Hjørring	1812	1722	2402	2689	3502	3521	5,5	5,1	7,2	7,7	9,8	9,8
Thisted	1059	881	1444	1578	2012	1911	5,0	4,2	6,8	7,3	8,9	8,6
Viborg	1594	1384	2734	3328	4191	4366	4,5	3,9	7,5	8,9	10,6	11,3
Ringkøbing	1098	982	2016	2695	3680	4058	3,0	2,7	5,3	6,8	8,9	9,8
Ribe	884	805	1475	1857	2697	2676	3,4	3,1	5,6	6,7	9,2	9,3
Haderslev	490	480	659	852	1271		4,0	3,9	5,6	6,3	9,6	
Aabenraa	313	230	368	601	873		4,5	3,4	5,5	6,8	11,4	
Sønderborg	139	136	178	417	496		2,3	2,2	2,9	6,0	7,5	
Tønder	800	692	816	1429	1603		8,2	7,2	8,7	12,6	14,8	
Gennemsnitsprocent f. hele Land.							4,0	3,6	6,0	6,7	9,1	8,7

samlede Hestebestand indenfor hver enkelt af Landets Amter, viser, at Antallet af Føl er steget i de fleste Egne, og at kun Københavns, Bornholm, Maribo og Aalborg Amter har en ringe Tilbagegang.

For Følprocentens Vedkommende er Forholdet endnu bedre, idet kun Maribo Amt viser fortsat Tilbagegang.

Hvor stor Følprocenten skal være, for at det hjemlige Behov kan være dækket, er et omdisputabelt Spørgsmaal, som i første Række er afhængig af den efterfølgende Tids

Krav om Benyttelse af Heste. Som Forholdene stiller sig i Øjeblikket, tør man nok gaa ud fra, at de vil holde sig omtrent uforandrede foreløbig, og anslaaer vi en Hests Gennemsnitslevetid til 14 Aar, skulde Følprocenten være lidt over 7 for at dække Hjemmeforbruget. Som man vil se, har kun Tønder Amt en højere, medens det langt overvejende Antal af Landets Amter har en langt lavere Følprocent. Det er en given Sag, at Overskudsindførsel af Heste kan foraarsage, at Følprocenten kan være lavere, uden at den hjemlige Hestestyrkes Opretholdelse i det ønskede Omfang trues, medens Overskudsudførsel til Gengæld forudsætter en højere.

Sammenlignet med 1914 og 1920 er Antallet af Føl reelt og forholdsmæssigt lavt, og selv om de 1- og 2-aarige Plage er gaaet frem i Tal med 2539 — hvilket unægtelig synes forunderligt, da Føltillæget saavel 1926 som 1927 viste Tilbagegang — saa »Ungdommen« — Føl og Plage — nu udgør 60,074 Stk. mod 55,686 i 1927, en Fremgang paa 4388 Stk., saa udgør denne Ungdom dog ikke mere end 11,6 pCt. af den samlede Hestestyrke mod 25,7 pCt. i 1920, eller 24 pCt. for »det gamle Land« i 1914.

Skal det lykkes i den kommende Tid blot nogenlunde at opretholde vor Hestestyrke i dens nuværende Omfang, saa maa enten Tillæget sættes betydeligt i Vejret, eller Indførselen forøges, hvad enten det saa bliver af Heste eller mekaniske Kraftmaskiner, og i begge Tilfælde bliver det »Penge ud af Landet«. Indførte Heste vil som Regel komme i en uforholdsmæssig høj Pris og være mindre egnede for Arbejdet end de tilsvarende hjemmeavlede, og med den Størrelse, som danske Landbrug har, vil forøget Anvendelse af Tractors paa Hestenes Bekostning sikkert betyde en Forøgelse af Driftsudgifterne.

Med de lave Hestepriser efter Krigen var en Nedskæring af Føltillæget en Nødvendighed, men hvorvidt det var nødvendigt og klogt at foretage denne saa voldsomt og vedvarende, som Tilfældet har været, anser jeg for mere end tvivlsomt, thi nu ligger adskilligt af det

sønderslaaet, som gennem Aartiens ihærdigt Arbejde var naaet indenfor dansk Hesteavl. Naar Arbejdet paa ny skal tages op med nogenlunde fuld Kraft, maa der paa adskillige Punkter begyndes forfra, thi Nedskaeringen har desvaerre ikke saa nær altid været foretaget fra den rigtige Ende, saaledes at det har været de daarligste Dyr, der overalt blev draget ud af Avlen. Men ikke alene for Hesteavlens egen Skyld, men ogsaa af almene Hensyn, maa den voldsomme Nedskaering beklages, saa meget mere, som den er et Udtryk for, at man ikke har tænkt over, at Hesteavl er en langsom Forretning, hvor der maa disponeres paa længere Sigt. Kommer vi dertil, at den danske Hestestyrke i Tal og Arbejdsevne er for ringe, vil det sikkert faa uheldig Indflydelse paa de Driftsgrenes Økonomi, til Fordel for hvilke, man var saa villige til fuldstændig at vende Hesteavlens Ryggen, den Hesteavl, der selvfølgelig, hvis ikke særlige Forhold gør sig gældende, aldrig bør være andet end en mindre, men derfor ikke betydningsløs Gren indenfor den samlede Bedrift.

Naar der derfor i 1928 har været nogen Fremgang i Føltillæget, til Trods for at Hestepriserne stadig maa betegnes som utilfredsstillende, tager jeg det som et Udtryk for, at flere og flere Landmænd faar Øjnene op for, at som det gaar nu, kan det ikke vedblive at gaa; thi medens der fra 1926 til 1927 var en Tilbagegang i de arbejdsdygtige Hestes Antal paa 12,385, er disse i 1928 gaaet tilbage med 10,180 Stk. Det er særlig Hopperne, der er bleven ramt, idet Tilbagegangen for disse udgør 8263 mod 1917 for Vallakkerne. Hvad der er Aarsag hertil, er jeg ikke klar over. Men en Ting, der er mere bemærkelsesværdig er, at Tilbagegangen ikke fordeler sig jævnt paa de forskellige Aldersklasser, eller hvad der var endnu bedre, særlig ramte den ældste af disse, Hestene over 11 Aar; men som vi skal se af Tabellerne III, IV og V, der for samtlige Landets Amter og for Aarene 1928 og 1924 giver en Oversigt over Antallet af Heste af hver Aldersklasse og deres reelle og procentvise Fremgang, vi-

ser det sig, at det er den værdifuldste af disse, nemlig Hestene 3—6 Aar gamle, det er gaaet ud over, idet disse i de forløbne 4 Aar er gaaet tilbage med 37,427 Stk. eller 24,4 pCt. Derimod viser Hestene fra 6 til 11 Aar en Fremgang paa 39,539 Stk. eller 21,7 pCt., medens de gamle Heste, 11 Aar og derover, praktisk taget er uforandret i Antal, Tilbagegangen er kun 581 Stk. eller 0,5 pCt. Da Tællingerne i 1925—27 ikke har sondret de arbejdsdygtige Heste i Aldersklasser, ved jeg ikke, om det Punkt er naaet, hvor de gamle Heste over 11 Aar forøges, samtidig med at Hestene fra 3—6 Aar gaar stærkt tilbage i Antal, men med den Tilbagegang, der har været i de arbejdsdygtige Hestes Tal i de sidste Aar, og den ringe Tilbagegang, de gamle viser i Forhold til 1924, er jeg tilbøjelig til at mene det. Hvis jeg rettelig har anslaaet vore Hestes Gennemsnitslevetid til 14 Aar, maa en stærk Tilbagegang i Antallet af unge sammen med en Tiltagen af de ældre Heste være noget foruroligende for vort Hestehold, saa meget mere som der er Udsigt til, at Bevægelsen yderligere skal fortsættes i den kommende Tid. Derfor synes jeg, at de 3 Tabeller virker som et »Stormvarsel«, og er det endnu ikke hejst, saa er der ingen Tvivl om, at Tiden dertil snart vil være inde, thi vi arbejder nu gennemgaaende med ældre Heste end i 1924 og med det Omfang, Føltillæget har haft og endnu har, maa denne Udvikling foreløbig ventes yderligere fortsat, saa en forholdsvis større aarlig Afgang vil være at befrygte.

Gaar vi ind paa nærmere Enkeltheder i de tre Tabeller, viser de blandt andet, at Hovedstaden har fundet sig foranlediget af de lave Hestepriser til at faa sin Hestebestand forynget, idet der er Fremgang for den unge Aldersklasse og Tilbagegang for de to øvrige. Det er muligt, at det samme ogsaa er Tilfældet for en Del andre Købstæders Vedkommende, men jeg savner Oplysning herom, derimod synes det ikke at være Tilfældet indenfor den »hesteforbrugende« Del af Landbruget, som ikke alene derved har ladet Lejligheden til at udnytte de lave

Tabel III.

	Antal Hopper og Vallakker 3—6 Aar		Fremgang	
	1928	1924	Antal	pCt.
Hovedstaden	675	633	+ 42	+ 6,6
Københavns Amt	2552	3697	÷ 1145	÷ 31,0
Frederiksborg —	2580	3981	÷ 1401	÷ 35,2
Holbæk —	5165	7078	÷ 1913	÷ 27,0
Sorø —	3889	5491	÷ 1602	÷ 29,2
Præstø —	4243	5821	÷ 1578	÷ 27,1
Bornholms —	1483	2370	÷ 887	÷ 37,4
Maribo —	3292	5454	÷ 2162	÷ 39,6
Svendborg —	6095	7994	÷ 1899	÷ 23,8
Odense —	6820	9242	÷ 2422	÷ 26,2
Vejle —	7161	9946	÷ 2785	÷ 28,0
Aarhus —	7669	10128	÷ 2459	÷ 24,3
Randers —	8391	9566	÷ 1175	÷ 12,3
Aalborg —	9628	11518	÷ 1890	÷ 16,4
Hjørring —	7603	9852	÷ 2249	÷ 22,8
Thisted —	5132	6116	÷ 984	÷ 16,1
Viborg —	9742	11658	÷ 1916	÷ 16,4
Ringkøbing —	8664	12315	÷ 3651	÷ 29,6
Ribe —	6350	8565	÷ 2215	÷ 25,9
Haderslev —	3264	4432	÷ 1168	÷ 26,4
Aabenraa —	1679	2403	÷ 724	÷ 30,1
Sønderborg —	1374	2072	÷ 698	÷ 33,7
Tønder —	2757	3303	÷ 546	÷ 16,5
Ialt	116208	153635	÷ 37427	÷ 24,4

Hestepriser gaa sig forbi, men ogsaa har undladt at række Hesteavl en hjælpende Haand.

Ude i Landet er de unge Heste, som det fremgaar af Tabel III, gaaet stærkt tilbage og stærkest i de Egne, som fra gammel Tid har været betragtet som »hesteforbrugende«, saaledes i Maribo Amt med ikke mindre end ca. 40 pCt., medens Tilbagegangen procentvis er langt mindre i de gamle anerkendte »Heste-Egne«, som Randers, Aalborg, Thisted, Viborg, Hjørring og Tønder Amter.

Tabel IV.

	Antal Hopper og Vallakker 6—11 Aar		Fremgang	
	1928	1924	Antal	pCt.
Hovedstaden	3974	4882	÷ 908	÷ 18,6
Københavns Amt.....	8687	8479	+ 208	+ 2,5
Frederiksborg —	7608	7210	+ 398	+ 5,5
Holbæk —	11755	9968	+ 1787	+ 17,9
Sorø —	9417	8710	+ 707	+ 8,1
Præstø —	10757	9969	+ 788	+ 7,9
Bornholms —	3364	2813	+ 551	+ 19,6
Maribo —	12380	11498	+ 882	+ 7,7
Svendborg —	10697	9414	+ 1283	+ 13,6
Odense —	11661	9867	+ 1794	+ 18,2
Vejle —	11464	8829	+ 2635	+ 29,8
Aarhus —	14000	10926	+ 3074	+ 28,1
Randers —	12786	10224	+ 2562	+ 25,1
Aalborg —	14483	10958	+ 3525	+ 32,2
Hjørring —	13035	10432	+ 2603	+ 25,0
Thisted —	8104	5880	+ 2224	+ 20,8
Viborg —	15180	10929	+ 4251	+ 38,9
Ringkøbing —	16802	11454	+ 5348	+ 46,7
Ribe —	11395	8024	+ 3371	+ 41,6
Haderslev —	5257	4195	+ 1062	+ 25,3
Aabenraa —	2979	2499	+ 480	+ 19,2
Sønderborg —	2793	2429	+ 364	+ 15,0
Tønder —	3384	2834	+ 550	+ 19,4
Ialt...	221962	182423	+ 39539	+ 21,7

Medens Tabel III viser Tilbagegang for Landets Vedkommende, viser Tabel IV, at Hestene fra 6—11 Aar er i stærk Fremgang undtagen i Hovedstaden, en Fremgang paa ikke mindre end 39,539 Stk., der saaledes tal-mæssig dækker Nedgangen blandt de unge, noget, der ikke kan forundre, da vi i 1928 havde flere arbejdsdygtige Heste end i 1924. Med Hensyn til Arbejdsevne staar denne Aldersklasse sikkert fuldt ud paa Højde med den yngre, saa dens Forøgelse ikke rummer nogen øjeblikke-

Tabel V.

	Antal Hopper og Vallakker over 11 Aar		Fremgang	
	1928	1924	Antal	pCt.
Hovedstaden	1372	1799	÷ 427	÷ 23,7
Københavns Amt.....	5325	5559	÷ 234	÷ 4,2
Frederiksborg —	5599	5365	+ 234	+ 4,4
Holbæk —	7375	7784	÷ 409	÷ 5,3
Sorø —	6750	6706	+ 44	+ 0,2
Præstø —	8432	8257	+ 175	+ 2,1
Bornholm —	2577	2293	+ 284	+ 12,4
Maribo —	8110	7383	+ 727	+ 9,8
Svendborg —	5889	5321	+ 568	+ 10,7
Odense —	5945	5088	+ 857	+ 16,8
Vejle —	5023	4758	+ 265	+ 5,6
Aarhus —	5774	6524	÷ 750	÷ 11,5
Randers —	5738	6246	÷ 508	÷ 8,1
Aalborg —	6047	7141	÷ 1094	÷ 15,3
Hjørring —	7104	6917	+ 187	+ 2,7
Thisted —	4799	5229	÷ 430	÷ 8,2
Viborg —	5841	6594	÷ 753	÷ 11,4
Ringkøbing —	7240	7937	÷ 697	÷ 8,8
Ribe —	5339	5263	+ 76	+ 1,4
Haderslev —	2277	1863	+ 414	+ 22,2
Aabenraa —	1339	965	+ 374	+ 38,8
Sønderborg —	1427	1211	+ 216	+ 17,8
Tønder —	1487	1197	+ 300	+ 25,3
Ialt...	116809	117390	÷ 581	÷ 0,5

lig Fare for Arbejdets Udførelse, men derimod er af fremtidig Art, som Følge af at disse Heste staar Afgangstiden nærmere. Medens Tilbagegangen i den unge Aldersklasse var forholdsvis mindst i de egentlige »Hesteegne«, viser det sig, at der netop i disse er sket en relativ stor Forøgelse af Aldersklassen fra 6—11 Aar, en Forøgelse, som netop har været særlig stor i Ringkøbing og Ribe Amter. Maaske skyldes det, at Landbruget dér har været en særlig stærk Udvikling underkastet i de senere Aar, hvor-

for rigeligere Hestekraft har været fornøden, men det er ogsaa muligt, at en forholdsvis stor Tilførsel af fremmede Smaaheste har været medvirkende.

Hvad Hestene over 11 Aar angaar, da viser Tabel V, at de praktisk talt udgør samme Antal som i 1924, dog saaledes at der er en stærk Forøgelse af Antallet indenfor denne Aldersklasse, f. Eks. paa Øerne og i Sønderjylland, medens det egentlige Jylland har færre gamle Heste end i 1924.

Med Hensyntagen til Fremtiden, synes Jylland saaledes at være bedst stillet med Hestekraft, idet Tilbagegangen blandt de unge er mindst, Forøgelsen af de 6—11-aarige størst, medens de gamle Heste over 11 Aar er gaaet tilbage. Men er Jylland saaledes end forholdsvis godt stillet, kan det ikke nægtes, at de foran anførte Tabeller i nogen Grad bærer Bud om, at man nu i Jylland i mindre Grad end tidligere arbejder med »Heste, der gaar til Penge«, og at flere end før nu slider deres Heste op. For de Egne, f. Eks. paa Øerne og i den sydøstlige Del af Halvøen, hvor kun en Del af Hesteforbruget dækkes ved Selvtillæg, og for hvilke Tabellerne viser, at man i højere Grad arbejder med ældre Heste, er der Grund til at tro, at man netop dér hurtigst og stærkest vil komme til at mærke Følgerne af den stærke Nedgang i Føltillægget.

Foran har jeg behandlet Hestestyrken ud fra et rent talmæssigt Synspunkt, og ikke taget noget Hensyn til dennes Kvalitet, skønt jeg ikke er i Tvivl om, at nogen Tilbagegang i Antal ikke vil være af Betydning for Arbejdets Udførelse, saafremt den var fulgt af en tilsvarende Fremgang i Kvalitet. Desværre er det yderst vanskeligt at danne sig et begrundet Skøn over Kvaliteten af vort Hestehold i Forhold til de foregaaende Aar, f. Eks. 1924, men der er sikkert ingen Grund til at tro paa Fremgang, og Udtalelser om det modsatte hører man nok af, ikke mindst fra Handelsmændenes Side. Hvad enten disse Udtalelser nu er begrundede eller ikke, saa

vil der være Aarsager nok til at begrunde en Stagnation, thi den svækkede Interesse for Hesteavl i Almindelighed har sikkert ogsaa i 1928 som i foregaaende Aar bevirket, at Opdrættet, de unge Dyr, ja selv Markedsvaren ikke behandles nær saa godt som i tidligere Tid, og da der nu ofte i travle Tider stilles forøgede Krav om Arbejde af endnu ikke udviklede Dyr, faar adskillige af disse da et Knæk, som de aldrig forvinder. Interessen for

Tabel VI.

	1928	1924	Fremgang		Hopper bedækkede i 1928	Antal Hopper pr. Hingst
			i Stk.	pCt.		
Hovedstaden	53	61	÷ 8	÷13,1	3	
Københavns Amt	256	227	+ 29	+12,8	463	1,8
Frederiksborg —	142	168	÷ 26	÷15,5	759	5,3
Holbæk —	223	264	÷ 41	÷15,5	1675	7,5
Sorø —	150	188	÷ 38	÷20,2	973	6,5
Præstø —	206	235	÷ 29	÷12,6	1093	5,3
Bornholm —	57	71	÷ 14	÷19,7	479	8,4
Maribo —	171	214	÷ 43	÷20,1	1028	6,0
Svendborg —	168	220	÷ 52	÷23,6	2128	13,1
Odense —	193	223	÷ 30	÷13,5	2270	11,7
Vejle —	155	158	÷ 3	÷ 1,9	926	6,0
Aarhus —	221	240	÷ 19	÷ 7,9	1131	5,1
Randers —	224	305	÷ 81	÷26,6	2874	12,8
Aalborg —	293	313	÷ 20	÷ 6,4	3078	10,5
Hjørring —	202	251	÷ 49	÷19,5	2355	11,6
Thisted —	151	155	÷ 4	÷ 2,6	1173	7,7
Viborg —	317	364	÷ 47	÷12,9	2220	7,0
Ringkøbing —	220	236	÷ 16	÷ 6,8	1523	7,0
Ribe —	142	152	÷ 10	÷ 6,6	1129	8,0
Haderslev —	74	65	+ 9	+13,8	703	9,5
Aabenraa —	23	34	÷ 11	÷32,4	475	20,7
Sønderborg —	45	39	+ 6	+15,4	161	3,6
Tønder —	49	44	÷ 5	÷11,4	1061	21,7
Ialt.....	3735	4227	÷492		29750	
I Gennemsnit for hele Landet				÷11,6		8,0

Hestene er jo ikke saa stor, at ret mange finder sig foranlediget til at holde Haanden over dem, selv om det til en vis Grad var fornuftigt, og et større Hestehold end strengt nødvendigt, anses jo for en Taabelighed. Men til alt dette kommer endvidere, at der sikkert i Aarene efter Krigen er bleven anvendt adskillige Dyr til Avl, der under de foreliggende vanskelige Forhold savnede kvalitetsmæssig Berettigelse hertil, og jeg tænker her særlig paa Hingstene. For disses Vedkommende ser vi, at der ogsaa har været Tilbagegang, og at denne udgør 145 Stk. eller 3,7 pCt. mod 6 pCt. Aaret forud.

I Tabel VI er der for alle Landets Amter og for de to Aar 1924 og 1928 givet en Oversigt over Antallet af Hingste, 3 Aar og derover samt disses reelle og procentvise Fremgang — der forøvrigt er Tilbagegang — foruden, at den belyser Antallet af bedækkede Hopper og Gennemsnittet pr. Hingst.

I de forløbne 4 Aar er Hingstene altsaa gaaet tilbage med ca. 500 Stk. eller 11,6 pCt., og Tilbagegangen er alt andet end jævn fra Amt til Amt, saaledes har der fundet en betydelig Reduktion Sted i Randers og Aabenraa Amter, medens Haderslev og Sønderborg Amter har forøget Bestanden; bare man nu ogsaa har sørget for at forbedre Kvaliteten i tilsvarende Grad, og ikke er nøjedes med at ændre Kuløren.

Den anden Del af Tabellen, der belyser Forholdet mellem Antallet af Hingste og bedækkede Hopper i 1928, viser, at Gennemsnittet nu er kommen op paa 8 Hopper pr. Hingst mod 6,4 i 1927. Det er en glædelig Vending til det bedre, saa meget mere som jeg mener at have et begrundet Indtryk af, at de gode Hingste er bleven udnyttet bedre i 1928 end Aaret forud. Medens jeg tidligere af Statsdyrskuekommissionens Beretning kunde dokumentere hvor mange Hopper, der var tilført hver enkelt af de præmierede Hingste, giver de provinsielle Landboforeninger i deres Beretning om de af dem foranstaltede Skuer for ældre Dyr slet ingen Oplysninger herom — man

skulde dog synes, at Offentligheden ogsaa var interesse-
ret i at faa Besked om, hvilke Hingste der var særlig
søgte, og hvilke, der havde en forholdsvis stor Frugtbar-
hedsprocent —. Jeg savner derfor det absolutte Grundlag
for denne Formodning, men jeg har ved adskillige Skuer
spurgt Ejerne eller deres Repræsentanter om, hvor mange
Hopper deres Hingste har bedækket, og paa Grundlag af
disse Forespørgsler er jeg kommen til det foran anførte
Resultat. Den sunde Fornuft synes saaledes at være godt
paa Vej til at sejre, og medvirkende hertil har det sikkert
været, at Bedækningspengene for de gode Hingste, sær-
ligt de, der er indkøbte i de senere Aar, er betydelig la-
vere end tidligere.

Ved Tællingen i 1928 blev der spurgt om Antallet af
bedækkede Hopper, og Svaret lød 29,750 mod 25,105 i
1927, saa der med nogenlunde samme Drægtighedspro-
cent kan ventes knapt 24,000 Føl i 1929. Selv om der
saaledes i Aarets Løb er bedækket flere Hopper end tid-
ligere, vil der heller ikke ad den Vej kunne skaffes Dæk-
ning af den naturlige Afgang i 1929, og der maa til den
Tid imødeses en yderligere Tilbagegang i vor samlede
Hestestyrke, og nu i den arbejdsdygtige Del af denne,
saafremt ikke Udførselen standser, eller Indførselen for-
øges i høj Grad; disse to Faktorer har imidlertid begge
været af mindre Omfang i 1928.

Indførselen.

I 1928 er der ialt indført 9518 Heste samt 45 Føl mod
10,278 Aaret forud, og som sædvanlig er Hovedparten af
de indførte, Smaaheste, hvilket yderligere understreges
ved en nærmere Gennemgang af, fra hvilke Lande Ind-
førselen har fundet Sted.

Tabel VII, der belyser Indførselens Størrelse saavel
samlet som fra de forskellige Lande i de tre sidste Aar,
viser tillige, at selv om de 45 Føl, der alle kom fra Sve-
rige, tages med, saa har dette Lands Indførsel hertil væ-
ret i stadig Tilbagegang i de tre sidste Aar. Da tilmed

Tabel VII.

	1928	1927	1926
Polen.....	4009	3127	5837
Litauen.....	2441	592	
Letland.....	1832	3096	849
Island.....	573	352	80
Tyskland.....	305	712	1850
Sverige.....	165	287	356
England.....	162		
Danzig.....		1945	5861
Andre Lande.....	31	164	161
Samlet Indførsel.....	9518	10275	14994

sikkert en Del af de fra Sverige indførte bestaar af lette Heste, vil man forstaa, hvor lidt der laa til Grund for den megen Talen om, at de svensk-belgiske Heste var lige ved at fortrænge de danske fra Anvendelsen i Byerne. Forhaabentlig forskaanes vi i Fremtiden for den Slags Snak, der enten har sit Udspring i Ukendskab til de virkelige Forhold eller personlige Interesser.

Som sædvanlig har vi kun faaet et Faatal af større Heste fra Udlandet. Den overvejende Del bestaar af Smaaheste, der enten kom fra de baltiske Stater, Polen eller Island. Naar Danzig i Aar er gledet ud af Statstikken, mener jeg, det skyldes, at man nu spørger om de indførte Hestes Oprindelsesland, og at Udførselen over Danzig i Virkeligheden er Transithandel.

Udførselen.

Medens denne i 1927 udgjorde 8685, dalede den i 1928 til 5861, hvoraf ikke mindre end 5631 Stk. gik til Tyskland, der altsaa som tidligere er vort »Verdensmarked« for Heste, hvor Efterspørgselens Størrelse er af overvejende Betydning for Hesteprisernes Niveau her i Landet; thi uagtet det hjemlige Forbrug er saa langt Udførselen overlegen, var Tilbudet af Heste endnu i 1928 saa

stort, at det blev Tysklands Hestpriser, der blev de bestemmende. Og da der ikke alene ved Udførselen dertil paalægges hver Hest 140 Mark i Told, men Udgifterne, som Følge af at Handelen med Tyskland i overvejende Grad sker over Hamborg Marked, er meget store, har Hestpriserne i Aarets Løb ikke været paavirket i nogen videre Grad af, at det hjemlige Forbrug sikkert har aftaget en forholdsvis større Del af de Heste, der var til Raadighed, og sikkert baade har villet og kunnet betale en højere Pris, hvis det var fornødent.

Nedenfor er der givet en Oversigt over Udførselens Fordeling fra Uge til Uge i de to sidste Aar.

I Ugen	31. December til	6. Januar 1928	194	Heste, i 1927	246.
- —	7. Januar	- 13. —	255	— - —	238.
- —	14. —	- 20. —	129	— - —	72.
- —	21. —	- 27. —	263	— - —	365.
- —	28. —	- 3. Februar . . .	84	— - —	79.
- —	4. Februar	- 10. —	254	— - —	226.
- —	11. —	- 17. —	300	— - —	170.
- —	18. —	- 24. —	61	— - —	106.
- —	25. —	- 2. Marts	189	— - —	234.
- —	3. Marts	- 9. —	157	— - —	316.
- —	10. —	- 16. —	65	— - —	50.
- —	17. —	- 23. —	264	— - —	288.
- —	24. —	- 30. —	19	— - —	260.
- —	31. —	- 6. April	31	— - —	281.
- —	7. April	- 13. —	199	— - —	145.
- —	14. —	- 20. —	31	— - —	56.
- —	21. —	- 27. —	126	— - —	180.
- —	28. —	- 4. Maj	40	— - —	261.
- —	5. Maj	- 11. —	225	— - —	177.
- —	12. —	- 18. —	21	— - —	204.
- —	19. —	- 25. —	160	— - —	102.
- —	26. —	- 1. Juni	258	— - —	384.
- —	2. Juni	- 8. —	227	— - —	295.
- —	9. —	- 15. —	131	— - —	40.
- —	16. —	- 22. —	340	— - —	172.
- —	23. —	- 29. —	—	— - —	386.
- —	30. —	- 6. Juli	90	— - —	218.
- —	7. Juli	- 13. —	238	— - —	417.
- —	14. —	- 20. —	6	— - —	133.
- —	21. —	- 27. —	337	— - —	429.

I Ugen	28. Juli	til	3. August 1928	31	Heste, i 1927	194.
-	4. August	-	10. —	197	— - —	158.
-	11. —	-	17. —	130	— - —	297.
-	18. —	-	24. —	161	— - —	327.
-	25. —	-	31. —	17	— - —	95.
-	1. September	-	7. September	51	— - —	201.
-	8. —	-	14. —	163	— - —	298.
-	15. —	-	21. —	57	— - —	426.
-	22. —	-	28. —	73	— - —	188.
-	29. —	-	5. Oktober ...	12	— - —	359.
-	6. Oktober	-	12. — ...	83	— - —	51.
-	13. —	-	19. — ...	15	— - —	88.
-	20. —	-	26. — ...	27	— - —	126.
-	27. —	-	2. November.	4	— - —	4.
-	3. November	-	9. — .	4	— - —	15.
-	10. —	-	16. — .	3	— - —	95.
-	17. —	-	23. — .	13	— - —	57.
-	24. —	-	30. — .	12	— - —	—.
-	1. December	-	7. December.	16	— - —	34.
-	8. —	-	14. — .	4	— - —	7.
-	15. —	-	21. — .	4	— - —	—.
-	22. —	-	28. — .	7	— - —	9.

Gennemgaar vi denne Oversigt i Enkelthederne, viser det sig, at der i Januar-Februar Maaneder udførtes 300 Heste flere end i den tilsvarende Periode i 1927, til Gengæld er Udførselen saa 872 mindre i de efterfølgende 3 Maaneder, for derefter i Juni at vise en Stigen paa 135 Stk. I sidste Halvdel af Aaret bliver Tilbagegangen stærkt udtalt, og det er netop denne Periode, der viser det aftagende Begær.

I 1927 havde man ventet, at Tysklands Begær efter Heste skulde holde sig nogenlunde konstant i den nærmest følgende Fremtid, en Forventning som viste sig ikke at holde Stik, idet Tysklands Indførsel af Heste gik ned fra 34,920 Stk. i 1927 til 21,553 i 1928.

I Tabel VII er der paa Grundlag af den tyske Statistik gjort Rede for den tyske Hesteindførsels Størrelse og dens Fordeling fra de forskellige Lande, og vi ser da, at Indførselen fra Danmark var større end fra noget andet Land, et i og for sig talende Udtryk for

Tabel VIII.

Fra	1928	1927	1926	1925	1924
Danmark	5804	9328	2822	10898	6437
Belgien-Luxemburg	4686	6653	7031	5489	577
Holland	4038	4434	3018	6126	2979
Litauen-Memel	2662	7221	1082	3861	1029
Polen-Danzig	1792	3356	3785	6430	426
Østrig.	1381	1750	615	3755	3023
Sverige	38	444	194	1079	986
Frankrig	—	7	115	1080	1151
England	—	—	117	331	168
Czekoslovakiet	—	—	94	1278	569
Samlet Indførsel	21553	34920	18911	44136	17943

de danske Hestes Stilling, tilmed da Danmarks Andel er forholdsvis den samme som i de foregaaende Aar, nemlig 27 pCt. mod 26,7 pCt. i 1927. Medens Indførselen af Smaaheste fra Randstaterne til Tyskland er gaaet stærkt tilbage, har Indførselen af større Arbejdsheste fra Belgien, Holland og Danmark holdt sig bedre, maaske et Udtryk for, at Tyskland, med sin ret stærkt udbredte varmblodige Hesteavl, har særlig Brug for den sidstnævnte Slags.

Hvori skal man da søge Aarsagen til Nedgangen i den tyske Hesteindførsel? Medens der tidligere taltes en Del om finansielle Vanskeligheder, saa hører det nu til Sjældenhederne, men utvivlsomt har den stærkere Anvendelse af mekanisk Kraft haft en stor Indflydelse, og om den sikkert mest betydende Aarsag faar man Besked ved nærmere at gennemgaa Tællingerne af Heste i Tyskland gennem en Aarrække. Ved Tællingen den 1. December 1928 viste det sig, at Tysklands arbejdsdygtige Hestebestand var af samme Størrelse som i 1913, og da Tyskland den Gang havde en meget stor Indførsel, maatte man jo forvente, at det samme vilde være Tilfældet nu; men imidlertid viser Tællingerne, at medens der i 1913 var ca. 180,000 Føl, var Antallet i 1922 ca. 291,200, 1924 ca. 267,000, 1925 ca. 249,000, 1926 ca. 185,000, 1927 ca.

130,000 og i 1928 ca. 128,800 Føl. Det store Antal Føl i Tiden 1922—26, der nu i Aarene 1925—29 er gaaet ind i Arbejdsstyrken som 3-aarige, maa selvfølgelig paavirke Efterspørgselen efter Heste i Tyskland og har sikkert gjort det i flere Aar, men de to sidste Aars Tællinger viser til Gengæld, at man nu i Tyskland, som herhjemme, er kommet ned paa et Lavmaal med Hensyn til Føltillæg, og saafremt Hesteforbruget i Tyskland blot nogenlunde opretholdes i den kommende Tid, skulde disse Tællinger varsle om en kommende større Efterspørgsel efter Heste fra dette Lands Side, men saa bliver rigtig nok Spørgsmaalet, om vi til den Tid har noget at undvære.

Medens Udførselen før Krigen særlig var koncentreret til Vintermaanederne, og Opkøbet for en betydelig Dels Vedkommende fandt Sted direkte paa Markederne, er Stillingen nu stærkt ændret, det tyske Indkøb paa Markederne er nu indskrænket til nogle faa større Markeder som i Randers og Hjallerup. At Priserne derved holdes nede, er en given Sag, thi naar tyske Opkøbere møder frem paa Markederne, har det hver Gang resulteret i, at Priserne gik i Vejret. Og hertil kommer, at endnu i 1928 har Hesteomsætningen med Tyskland i Hovedsagen fundet Sted over Hamborg Marked, hvorved der yderligere maa paalægges Hestene Omkostninger, der i Hovedsagen maa bæres af den danske Producent, foruden at denne ved overordentlig lidt eller slet intet om Begær eller Priser. I de senere Aar er der tilmed sket den Ændring, at Udførselen er størst i Juni—Juli Maaneder, maaske fordi der i Tyskland, saa vel som herhjemme, ikke mere er særlig Tilbøjelighed til at købe Heste, før man har Brug for dem, og maaske er Hestene fra Græs i bedre Kondition og kan bedre taale Rejsens Strabadser end deres halvmagre og laadne Kolleger. Der er saaledes en Ændring i »Sæsonen«, hvilket Opdrætteren gør klogt i at lægge sig paa Sinde.

Medens Udførselen i første Halvdel af 1928 har været forholdsvis god, svigtede den i Efteraarets Løb, noget, der jo ogsaa falder sammen med det foran anførte.

Som sædvanlig var Hjallerup Marked, der afholdtes i Juni Maaned, besøgt af en Del fremmede Købere, og der var god Efterspørgsel efter Kvalitets-Heste til Eksport, hvorfor der gennemgaaende betaltes 8—900 Kr., ja enkelte derover, efter Bladene skal der saaledes være solgt 12 til 950 Kr. pr. Stk. Det er værd at lægge Mærke til, at Efterspørgselen var særlig stærk efter Kvalitets-Heste, for hvilke der ogsaa kan faas ordentlige Priser, men der er for faa af den Slags Heste paa Markederne, og maaske ogsaa hjemme i Staldene, thi man maa vel huske paa, at Priserne altid er afhængig af Kvaliteten, og naar man taler om de i Forhold til tidligere Tider lave Hestepriiser, at Sammenligningen finder Sted for samme Kvalitet, ligesom man heller ikke bør glemme, at Eksporthestene før Krigen gerne var »fuldfede«, medens de nu som Regel kun er, hvad man kalder i ordentlig Kondition.

Som tidligere anført har Handelen paa Markederne og Kvaliteten af de Heste, der førtes frem dør, ofte været ringe, hvorfor det har haft sine store Vanskeligheder paa Grundlag heraf at sætte en Notering, der virkelig kunde være Opdrætterne til Oplysning og Hjælp. Den eneste systematiske Notering, vi har, er fra det ugentlige Hestemarked i Odense, og her noteredes fra Nytaar til 10. April for gode unge Heste 750 Kr., det samme som da Noteringen var højest i 1927, derefter dalede den til 700 Kr., for 1. Oktober at gaa ned til 650 Kr., hvor den saa holdt sig Aaret ud.

Talmæssigt set har vi i 1928, som Aaret forud, haft Overskudsindførsel af Heste, og denne beløb sig til 3607 Stk. mod 1584 Aaret forud. Naar derimod Værdien lægges til Grund, viser det sig, at vi har haft Overskudsudførsel, idet der er indført Heste for 2,394,000 Kr. og udført for 3,854,000 Kr., altsaa 1,460,000 Kr. i Udførselens Favør.

(Sluttet.)

Regler for Handel med Spisekartofler.

Paa et den 6. Marts 1929 i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab afholdt Foredragsmøde behandlede Konsulent *L. Rasmussen*, København, Emnet: »Om Omsætningen med Kartofler« (jvfr. Tidsskriftets Hefte 8, Side 405—31). Konsulenten omtalte de forskellige Foranstaltninger, der herhjemme og i en Del andre Lande er gennemført til Fremme af Kartoffelhandelens Organisation, og ved Slutningen af Foredraget rettede han en Henstilling til Landhusholdningsselskabet om at overveje Betimeligheden af at søge Regler udarbejdet for Omsætningen med Spisekartofler.

Kort Tid efter Foredragets Afholdelse nedsatte Selskabet et Udvalg til nærmere at overveje Sagen og eventuelt at udarbejde Regler for Kartoffelhandelen. Udvalget fik følgende Sammensætning: Kammerherre *N. Juel*, Meilgaard (Udvalgets Formand), Gaardejer *Niels Larsen*, Højagergaard, Proprietær *F. Smith*, Snekkersten, og Gaardejer, Gartner *J. P. Svane*, Amager, som Repræsentanter for Producenterne; Kartoffelhandlerne *H. G. Hansen* og *H. P. Hansen*, København, som Repræsentanter for Kartoffelhandlerne, og Torveinspektør *R. Rannow*, København, som Repræsentant for Københavns Torvedirektorat. Som Sekretær for Udvalget fungerede Konsulent *L. Rasmussen*.

Udvalget har udarbejdet nedenstaaende Regler for Handelen med Spisekartofler, der er tiltraadt af Selskabets Præsidium, idet det er Præsidiets Haab, at disse Regler vil medvirke til at fremme og stabilisere den sunde Handel med Spisekartofler paa det danske Marked og

bane Vejen frem til Skabelse af et udenlandsk Marked for danske Kartoffler.

**Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs
Regler for Handel med Spisekartofler.**

Reglerne er udarbejdet og tiltraadt af Repræsentanter for Kartoffelproducenterne, Kartoffelhandlerforeningen for København og Omegn og Københavns Torvedirektorat.

§ 1.

Dersom Landhusholdningsselskabets Regler for Handel med Kartoffler er lagt til Grund for en Handel, gælder, hvis ikke andet er aftalt, følgende Bestemmelser:

§ 2. Leveringsfristen.

Er Sælger og Køber enige om omgaaende Levering, skal Sælger levere Kartofflerne inden Forløbet af 6 Hverdage.

Er der ved en Handels Afslutning ikke truffet Aftale om Leveringsfristen, er omgaaende Levering at betragte som stiltiende Overenskomst.

Er man blevet enige om successiv Levering eller successiv Levering efter Købers Ordre, skal det Kvantum, der skal leveres, fordeles i omtrent lige store Partier inden for den aftalte Leveringsfrist.

Tidsfrister inden for en Maaned er at betragte paa følgende Maade: Som en Maanedes Begyndelse regnes Tidsrummet fra den 1. til den 10., som en Maanedes Midte fra den 11. til den 20., og som en Maanedes Slutning fra den 21. og Maaneden ud.

Skal Kartofflerne forsendes pr. Jernbane eller Skib, paahviler det Sælger at bestille Jernbanevogn eller Skib.

Skal Kartofflerne afhentes hos Sælger, paahviler det Køber at sørge for Befordring og Afhentning.

Bliver det som Følge af »force majeure«, herunder især Frost, helt eller delvis umuligt at opfylde en Aftale, forlænges Leverings- og Modtagelsesfristen i Overensstem-

melse hermed. Varer Forhindringen mere end uafbrudt 18 Hverdage, mister Overenskomsten sin Retsgyldighed.

§ 3. Emballagen.

Er det aftalt, at Køber skal levere Sække til Kartofflernes Transport, skal dette ske fragtfrit paa Sælgers Jernbanestation eller Havn. Sækkene skal fremsendes saa betids, at de kan være Sælger i Hænde senest fire Hverdage før Udløbet af Fristen for Kartofflernes Levering. Undlader Køber at sende Sække eller fremsender dem saa sent, at Sælger som Følge deraf ikke kan levere rettidig, har Sælger Ret til at skaffe Sække for Købers Regning, eller, naar det drejer sig om Vogn- eller Skibsladninger, at forsende Kartofflerne løse i Jernbanevogn eller Skib.

Er der truffet Aftale om Forsendelse i Sælgers Sække eller Sække lejede af Sælger, skal disse af Køber tilbage-sendes fragtfrit og maa ikke være ombyttet med andre Sække, ligesom de skal være i god Orden. Sker dette ikke paa Købers Foranstaltning inden 12 Hverdage efter Kartofflernes Afsendelsesdag, skal han foruden Lejen betale den af Sælger beregnede Pris for Sækkene.

Den — Køber eller Sælger —, der skal levere Sække til Kartofflernes Transport, skal drage Omsorg for, at disse er rene, hele, tørre og af et ensartet Udseende. Gødnings-sække kan benyttes, men skal da være meget grundigt vasket og tørre. Sække, der har været benyttet til Blodfoder, Sildemel el. lign. Stoffer, maa ikke benyttes.

Benyttes anden Emballage, saasom Tønder eller Kasser, skal disse være rene og tørre.

Naar ikke andet er bestemt, skal Kartofflerne afvejes i Kolli paa 50 kg Netto.

§ 4. Kartofflernes Afsendelse.

Kartoflerne maa kun forsendes i dækkede Vogne. De skal behandles omhyggeligt og med den til Aarstiden svarende Forsigtighed, især maa skarpkantede Skovle og

Værktøj ikke bruges. Ved Forsendelse i Tiden mellem 1. November og 31. Marts skal Kartofflerne beskyttes med Halm eller andet Isolationsmateriale mod Frostskade. I Tilfælde af, at der skal isoleres med Halm el. lign., skal Vognen fores med Isolationsmaterialet i Bunden og paa Siderne, og der skal lægges et Lag oven over Kartofflerne. Halm, der benyttes til Beskyttelse mod Frostene, skal være tør og god og skal af Sælger leveres til Markedsprisen paa Afsendelsesstationen. Udgiften til Halm eller andet Isolationsmateriale deles ligeligt mellem Køber og Sælger. Sælger skal give Køber Meddelelse om Isolationsmaterialets Vægt.

Skal der leveres forskellige Kartoffelsorter eller Kvaliteter i samme Jernbanevogn, skal Antallet af Sække af hver Sort eller Kvalitet anføres paa Fragtbrevet eller meddeles til Køber i en særlig Skrivelse samtidig med Vognens Afsendelse.

Ved Forsendelse af flere Sorter eller Kvaliteter i samme Jernbanevogn skal hvert Parti være stillet for sig og være mærket. Forsendes flere Sorter eller Kvaliteter løst i Jernbanevogn eller Skib, skal Sælger drage Omsorg for, at Partierne holdes adskilt.

Sælger skal hurtigst muligt give Køber Underretning om Afsendelsen med Angivelse af Vognens Nummer eller Skibets Navn.

Selv om Sælger i Henhold til Aftale skal betale Fragten, er han berettiget til at afsende Varen ufrankeret. I saa Fald skal Køber betale Fragten, men kan saa fradrage den i Betalingen for Kartofflerne.

§ 5. Leverances Vægt.

Til Grundlag for en Leverances Vægt lægges Nettovægten af de harpede eller sorterede Kartoffler. Et Jordindhold af indtil 3 pCt. ses der bort fra; er Jordindholdet større end 3 pCt., er Køber berettiget til at forlange Godtgørelse for hele Jordindholdet og den derpaa hvilende Fragt.

Sælger er berettiget til at levere indtil 5 pCt. mere eller mindre end fastsat ved Handelen.

§ 6. Kårtoflernes Sortering.

Der skal leveres rene og sunde Kartoffler.

Findes der i en Leverance vaadforraadnede Kartoffler, er Køber berettiget til Klage, hvis disse overstiger 1 pCt. af Vægten.

Forekomst af Beskadigelser, Kartoffelskimmel og anden Tørforraadnelse eller Skurv berettiger ikke til Klage, med mindre de forefindes paa over 5 pCt. af Kartofflerne.

Beskadigelser kommer kun i Betragtning, saafremt der paa de middelstore Knolde findes større Beskadigelser end et enkelt $\frac{1}{2}$ cm dybt Hul, og i samme Forhold for Knolde af anden Størrelse, og Skurv kun, saafremt $\frac{1}{10}$ af Knoldenes Overflade er dækket heraf.

Nævnte Beskadigelser og Sygdomsprocenter berettiger ikke til Klage, med mindre de forefindes paa over ialt 5 pCt. af Knoldene.

For saa vidt ikke andet er aftalt, maa mindste Knoldstørrelse for Handelsvarer af Middelkvalitet ikke være mindre end $3\frac{1}{2}$ cm — ca. $1\frac{1}{4}$ Tomme — hvilket vil sige, at ingen af Knoldene maa kunne presses gennem Ringe med en Diameter af nævnte Størrelse. Der tillades dog en Latitude paa 3 pCt.

Særlig store Knolde eller Knolde med afvigende Form maa ikke forefindes i over 5 pCt. Fjernes Knolde af Mellemstørrelse, skal dette meddeles, forinden Handelen afsluttes.

Findes der i et Parti over 3 pCt. Knolde med 2 cm lange Spirer, er Køber berettiget til Klage.

Kvalitetsforringelser af de under de tre sidst nævnte Punkter angivne Arter berettiger dog kun til Klage, hvis de findes udover ialt 8 pCt.

Indeholder en Sending over 5 pCt. Kartoffler af anden Sort med væsentlig anden Form og Udseende end den købte, er Køber berettiget til Klage.

Samtlige Procentangivelser gælder for Vægten, ikke for Antallet.

Fejl, der først viser sig ved Losningen (skjulte Fejl), skal først anmeldes ved Losningen.

§ 7. Tidlige Kartoffler.

Ved Levering af tidlige Kartoffler, Kartoffelleveringer af ny Avl inden 1. September, er, naar der ikke er truffet anden Aftale, mindste Størrelse $2\frac{1}{2}$ cm — ca. 1 Tomme.

Iøvrigt gælder Bestemmelserne som i § 6.

§ 8. Kartofflernes Betaling.

Betalingen for de leverede Kartoffler skal, hvis ikke andet er bestemt, erlægges i Sælgers Bolig eller Forretningslokale senest 4 Hverdage efter, at Køber har modtaget Kartofflerne.

§ 9. Klage over Mangler.

I de Tilfælde, hvor det ved Handelen er fastsat, at Kartofflerne modtages af Køber eller dennes Stedfortræder paa Sælgers Bopæl, Lager eller dennes Jernbestation eller Havn, er Køber eller dennes Repræsentant ved Modtagelsen forpligtet til at rejse eventuel Indsigelse mod mulige Mangler. Leverede Kartoffler er at anse for accepterede, selv om Køber undlader, som aftalt, at foretage en Undersøgelse paa Afsendelsesstedet.

I de Tilfælde, hvor Kartofflerne af Sælger leveres paa Købers Modtagelsesstation eller Havn, er Køber forpligtet til inden Losningen telegrafisk eller telefonisk at klage til Sælger over mulige Mangler ved Partiet. Køber skal i saa Fald give Sælger Meddelelse om Vognens Nummer eller Skibets Navn samt give ham en kort Beskrivelse af Aarsagen til Klagen. Telegrammet skal være afsendt senest 12 Hverdagstimer efter, at Køber har modtaget Meddelelse om Partiets Ankomst. I Tilfælde af, at der benyttes Telefon til Meddelelse om Klagen, skal dette være meddelt til Sælgers Telefon inden for samme Tids-

frist. Ved Hverdagstimer forstaas Tiden fra Kl. 7 til Kl. 17 paa Hverdage.

§ 10. Afgørelse af Stridigheder.

Opstaar der mellem Køber og Sælger Uoverensstemmelser om en Handel, indgaaet efter disse Regler, der ikke kan bilægges ved almindelig Forhandling Parterne imellem, afgøres Sagen af en Voldgift.

For Stor-Københavns Vedkommende er nedsat en fast Voldgift bestaaende af en Formand og to Voldgiftsmænd, alle udvalgte af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. Den ene af Voldgiftsmændene skal vælges blandt Kartoffelhandlerne og den anden blandt Kartoffelproducerne. Saavel for Formand som for begge Voldgiftsmænd vælges Suppleanter.

Stridigheder, der skal afgøres af den faste Voldgift, skal anmeldes til dennes Formand inden 20 Hverdagstimer fra det Tidspunkt, Køber har modtaget Meddelelse om Kartoflernes Ankomst til Modtagerstedet. Voldgiftens Formand skal sammen med de to Voldgiftsmænd snarest derefter tage Skøn over det leverede Parti og dømme Parterne imellem.

For Provinsens Vedkommende vælger hver af Parterne inden 20 Hverdagstimer fra Kartoflernes Ankomst til Modtagelsesstedet en Voldgiftsmand. De to Voldgiftsmænd vælger i Forening en Opmand.

Voldgiftens Afgørelse er inappellabel og kan ikke indanes for de almindelige Domstole.

Voldgiftens Medlemmer oppebærer fri Rejse. Der tillægges desuden Formanden 8 og hver af de andre Medlemmer 6 Kr. i Dagpenge for hver Dag, de er i Funktion. For hver Voldgiftssag betales der yderligere 4 Kr. til Voldgiftens Kasse.

Hvis Voldgiften ikke tager anden Bestemmelse, deles Udgifterne ved Voldgiften ligelig mellem Køber og Sælger.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1928.

VI.

Beretning fra Statskonsulent N. Tholstrup Pedersen.

Omlægningen af de jyske Mejeridistrikter, der traadte i Kraft fra 1. April, medførte, at jeg efter mindre end eet Aars Forløb maatte forlade Vestjylland for at overtage den nye nordjyske Kreds, bestaaende af Aalborg, Hjørring og Thisted Amter. — De gamle Kredses Forskellighed i Størrelse gav Stødet til denne Omlægning.

I Aaret 1928 har jeg været paa Rejse i 226 Dage, og heraf er der til Mejeribesøg medgaaet 155 Dage. Anledningen til Mejeribesøgene har været mangeartet, men oftest er det dog tekniske Forhold vedrørende Smørproduktionens Kvalitet og Udbytte. Af egentlige Lurmærkevanskeligheder har der kun været faa, idet Ugebedømmelserne ofte bevirker, at eventuelle Mangler ret hurtigt bliver paavist, og Fejlen kan da rettes i Tide.

I de sidste Aar har Renkærningsteknikken været aktuel, og paa Mejerierne er der gjort et godt Arbejde for at bringe Klarhed i dette vigtige Spørgsmaal. — Med den rette Udnyttelse af Mejeriets Køleanlæg formaar man nu mange Steder at drive Renkærningen saa vidt, at Kærnemælken medtager højst $1-1\frac{1}{4}$ pCt. af Flødefedt.

Den gamle Teori om, at en fin Renslumning har en mindre god Renkærning til Følge, synes i Almindelighed ikke at være holdbar, med mindre Sødælken behandles paa saa hurtiggaaende Apparater, at en delvis Homogenisering af Mælkefedtet bliver sandsynlig.

Endvidere har Besøgene været foranlediget af Planlæggelse af Ombygninger og Anskaffelse af nye Maskiner og Apparater. Dernæst har der ogsaa i dette Aar været meget Arbejde med at være behjælpelig med Indretning af Laboratorielokaler, samt Kursus (ialt 28) i Brugen af et Mejerigerberanlæg.

Ved Arbejdet for en Forøgelse af Smørrets Holdbarhed og Kvalitet maa omtales nogle lagttagelser over daarligt Vands Indflydelse. Det anses i Almindelighed for god Praksis at give Fløden en ret kraftig Syrning med en aromatisk Syrevækkerkultur for derefter under Anvendelse af rigeligt Kølemateriale at udkerne Smørret i faste Korn, som saa skylles godt med mindst to Hold Vand. Ved Skyningen borttages en Del af Smørrets Mælkesyreindhold, hvilket i den varme Aarstid har afgjort Betydning for Smørrets Holdbarhed. Er Skylevandet imidlertid jernholdigt og ildelugtende (af smaa Mængder Kulbrinter), vil den stærke Skylning ofte have en uheldig Indvirkning paa Smørrets Kvalitet, saa det ved en Bedømmelse faar Bemærkning: »lidt tættet« eller »uren«. — Installering af et moderne Vandrensingsanlæg med kontinuerligt virkende Trykfiltere har her vist sig meget gavnlige. Det jernholdige Vand gør forøvrigt ikke blot Skade paa Smørret; Køleapparaterne sætter efterhaanden til med udfældet Jerntveilte og Vandrørene tilstoppes. Ligeledes ser man mange Steder Kærnealten indvendig beklædt med et mørkebrunt Stenlag, hvilket ogsaa hidrører fra jernholdigt Vand. Det anbefales derfor Mejerier, der lider under jernholdigt Vand, at lade indstille et Afjerningsanlæg.

Af Foredrag har jeg holdt 67, næsten alle ved Mejeri-generalforsamlinger eller Sammenkomster indenfor Mejerikredse. Det hyppigste Emne har ogsaa i Aar været Mælkens Afregning efter Fedt eller Fløde. Interessen for en Modernisering af Mejeriernes Afregningsmaade med Overgang til daglig Prøveudtagning og ugentlig Gerberering er fremdeles meget levende. Der er god

Grund til at antage, at denne Interesse vil holde sig, og at endnu mange Mejerier i nær Fremtid vil gaa over til Fedtafregning. Den egentlige Modstand mod den nye Afregning synes i hvert Fald brudt, og nu er det i Grunden kun Uviljen mod den Merudgift, som den daglige Prøveudtagning betinger, der holder lidt igen.

Endvidere har jeg efter Indbydelse deltaget i de aarligt tilbagevendende Møder indenfor de forskellige Organisationer og Sammenslutninger.

Som sædvanlig har jeg været Censor i Mejeribakteriologi paa Ladelund Mejeriskole samt medvirket ved Undervisningsmødet for Mejeribestyrere paa Dalum Mejeriskole.

Af Bøtteudstillinger har jeg deltaget i 34 og efter Tur har jeg været Dommer ved Forsøgslaboratoriet, ligesom jeg har været Dommer ved de tre provinsielle Udstillinger i København, Odense og Fredericia.

VII.

Beretning fra Statskonsulent Th. J. Brask.

Angaaende mit Arbejde i 1928 kan jeg meddele, at jeg har været saa optaget som nogensinde, idet jeg har været paa Farten i op imod 300 Dage og desuden besørget det sædvanlige Hjemmearbejde.

Af almindelige Mejeribesøg har jeg aflagt 64 i højst forskellig Anledning. I enkelte Tilfælde er Besøget foranlediget af Lurmærkevanskeligheder, der dog sædvanligvis har kunnet overvindes, selv om Aarsagen af og til synes at være skjult i det dunkle. Oftere er Mejeribesøgene foraarsaget af Fejl ved Smørproduktionen, der er konstateret ved de ugentlige Holdbarhedsbedømmelser.

Det er nu i Forhold til tidligere Tid sjældent at finde Smørfejl, der er foraarsaget af en mangelfuld Syrning paa vedkommende Mejeri, idet Syrningsarbejdet nu saa godt som overalt udføres med udmærket Forstaaelse og Omhu. Derimod synes Vandets Kvalitet i langt flere Til-

fælde, end man almindeligvis tidligere har været opmærksom paa, at virke forringende paa det opnaaede Resultat. Denne uheldige Egenskab ved Vandet kan enten være af bakteriologisk eller kemisk Natur eller maaske være forarsaget af en Samvirken af de to nævnte Aarsager. I de aller fleste Tilfælde kan saadant Vand renses; men en Betingelse for at faa indrettet det rigtige Renseanlæg er en grundig Undersøgelse af de kemiske og bakteriologiske Egenskaber, det daarlige Vand er i Besiddelse af, da man uden en saadan Undersøgelse delvis skal gætte sig til Indretningen af Renseanlægget. Gætter man, kan der jo være Mulighed for at gætte fejl, hvilket resulterer i, at den anvendte Bekostning er forfejlet, hvad der er saa meget mere ærgerligt, som man maaske for den samme Bekostning eller for mindre kunde have faaet det Anlæg, man har Brug for.

En ikke ualmindelig Aarsag til Smørfejl og da især daarlig Holdbarhed er Redskaber af Træ, der i Tidens Løb er blevet saa medtaget, at det ikke kan renses tilstrækkelig grundigt. Dette gælder især Kærnetønder, hvilket maaske i nogen Maade hænger sammen med, at Prisen paa en saadan ret stærkt opfordrer økonomiske Driftsledere til ikke at anskaffe en ny, før det er absolut nødvendigt. Man kan imidlertid ogsaa endnu i denne Aluminium-Syrningsbassinernes Tidsalder finde Flødetønder af Træ, der er i en saadan Tilstand, at en Fornyelse kun kan tjene til bedste for Smørrets Kvalitet.

Flere og flere Mejerier gaar nu over til at indføre Fedtbestemmelse i Stedet for Flødebestemmelse for at faa det solidest mulige Grundlag for Afregning af Mælken, og jeg har været tilkaldt for at hjælpe med at faa Fedtbestemmelsen rigtigt iværksat, hvilket selvsagt har den allerstørste Betydning for, at dette System kan bruges med Fordel og Tilfredshed.

En Del af Mejeribesøgene har været foranlediget af Ombygnings- eller Nybygningsplaner, og der er i Aarets Løb foretaget ikke saa faa Arbejder af den Art. Et An-

læg, der slides saa haardt paa som et Mejeri, kan hurtigt blive behæftet med Mangler, hvis ikke der passes særlig godt paa med Vedligeholdelse og passende Nyanskaffelser. Ombygning og Modernisering af gamle Mejerier var i god Gænge før Krigen og i de første Krigsaar. Den store Prisstigning standsede i det væsentlige disse Arbejder, og meget har faaet Lov at blive lovlig »tyndslidt« i Forventning om kommende Prisfald. Det ser ud, som om der nu tages fat igen, og der er nok at gøre. Der er f. Eks. i den fynske Del af mit Distrikt endnu alt for mange Mejerier, der er altfor daarlig forsynet med Kølemateriale. Selv et velbygget Ishus bliver i Løbet af nogle Aar uegnet for sit Formaal, idet Isolationsmaterialet bliver fugtigt eller paa anden Maade ødelægges. Resultatet bliver, at Isen slipper op midt i Sommertiden, saa man i den vanskelige Eftersommer og Efteraar faar Vanskelighederne yderligere forøget.

141 Gange har jeg deltaget i Bedømmelse af Holdbarhedsprøver af Smør paa 13 forskellige Eksportfirmaers Lagre, beliggende i Svendborg, Odense, Vejle eller Esbjerg. Denne Form for Smørbedømmelse øver stadig en udmærket Indflydelse paa vort Smørs Kvalitet og maa sikkert tilskrives Æren for den umiskendelige Fremgang, der har fundet Sted i de senere Aar.

Af Bøtteudstillinger i de forskellige Kredse har jeg som Dommer deltaget i 33. Disse Udstillinger har stadig Betydning som Lærested for Smørdommere, især da det er blevet almindeligt, at en Del Undermejerister deltager i Bedømmelsen. Yderligere Interesse har disse Udstillinger faaet derigennem, at der ogsaa af og til udstilles Ost.

7 Gange har jeg været Dommer ved de lovbevalde Smørbedømmelser paa Forsøgslaboratoriet, ligesom jeg har været Dommer ved de provinsielle Mejeriudstillinger i København, Odense og Fredericia. Desuden har jeg været Dommer ved en Forsøgsostestilling og deltaget i Ostelagerbedømmelse 2 Gange paa 13 Mejerier i Sydøstjylland.

Jeg har holdt en Del Foredrag af faglig Art ved forskellige Møder, Mejerigeneralforsamlinger eller Udstillinger. Som sædvanlig har jeg deltaget i en Række Møder i forskellige Organisationer eller Udvalg. Jeg skal saaledes nævne Delegeretmøderne i »De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation«, »Dansk Mejeristforening«, »Foreningen af jyske Landboforeninger«, »De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift«, samt Møder i forskellige Mejeriforeninger og det aarlige Konsulentmøde. Som Medlem af de respektive Udvalg har jeg deltaget i forskellige Møder i »Statens Mejeriudvalg« og i Udvalget til Forberedelse af Konsulentmøderne m. fl.

Som Fællescensor har jeg overværet Afgangsprøverne for Mejerister paa Mælkeriskolerne »Dalum« og »Ladelund«.

Min Korrespondance pr. Brev og Telefon har været ret omfattende, og jeg har ofte modtaget Besøg i mit Hjem af Folk, der ønskede at raadspørge mig i faglige Spørgsmaal. Jeg har skrevet enkelte Artikler til Dag- og Fagblade, ligesom jeg ogsaa har skrevet den aarlige Beretning om Mælkeribruget i Danmark i »Tidsskrift for Landøkonomi«.

Mindre Meddelelser.

Konkurrence mellem hele, vellede og lønnende Hønseshold og Dannelse af Avlscentre. »Fællesudvalget for Fjerkræavl« indbyder herved Medlemmer af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Landboforeningerne, Dansk Andels Ægexport og Husmandsforeningerne til at deltage i en Konkurrence mellem hele, vellede og lønnende Hønseshold.

1. Konkurrenceaaret gaar fra 1. Novbr. 1929 til 31. Oktober 1930.
2. Ansøgerne, der melder sig til Konkurrencen, maa forud for denne besvare et Spørgeskema, der paa Forlangende udsendes fra Bedømmelsesudvalget, hvorefter der tilstilles de antagne Ansøgere bl. a. Regnskabsbog, Stambog, Æglægningslister samt Regler vedrørende Konkurrencen.
3. Foruden Ærespræmier uddeles flere 1ste, 2den, 3die og 4de Præmier paa henholdsvis 150, 90, 60 og 30 Kr. Det samlede Præmiebeløb androg sidste Konkurrenceaar 4820 Kr.
4. Hensigten med Konkurrencen er at udpege og præmiere lønnende Hønseshold, hvor Avlen tillige ledes efter en bestemt Plan, og hvor der gennemføres en nøje Orden, Renlighed og Kontrol, daglig Regnskabsføring, saa de præmierede Hold kan danne et godt Eksempel til Efterfølgelse for andre Hønsesholdere ved Siden af at være Spredningssteder for gode Rugeæg og Avlsdyr.
5. De Hønsesholdere, der efter Konkurrencens Afslutning tilkendes Præmie for deres Besætning, maa forpligte sig til at lade denne blodprøve for Hønsetyfus.

Anmeldelse om Deltagelse i Konkurrencen indsendes til Bedømmelses-Udvalgets Adresse: Fællesudvalget for Fjerkræavl, Rosenvængets Allé 10, 4. Sal, København Ø, inden den 15. Oktober d. A.

Bestyrelsesmøde i Landhusholdningsselskabet er fastsat til Fredag den 11. Oktober, Kl. 1¹/₂.

Hestene i 1928.

Af Statskonsulent *Aug. Kjær.*

(Sluttet).

Avlsarbejdet.

Da Afsætningsforholdene ikke i 1928 frembød den forventede Bedring, var det naturligt, at Tilslutningen til Arbejdet for Hesteavlens Fremme ikke har kunnet paa-regne større Tilslutning end i de foregaaende Aar, nej, snarest det modsatte. Uden Indflydelse herpaa har det sikkert heller ikke været, at Statens pekuniære Støtte til dette Arbejde er bleven formindsket som Følge af den nye Husdyrlov af 1927. At Statens Tilskud til Præmier ved Dyrskuer blev nedsat ved Revisionen af Husdyrloven, var vel en Nødvendighed i Samklang med den almindelige Nedsækering af Statens Udgifter, der da fandt Sted, men for Hesteavlens Vedkommende blev denne Nedsættelse særlig beklagelig, da Hesteavlen som Følge af de daarlige Konjunkturer arbejdede under langt vanskeligere Forhold end nogen af de andre Avlsgrene. At Husdyrloven af 1927 derfor ikke kunde medføre nogen større Tilslutning til Skuerne fra Hesteopdrætternes Side, var ikke nogen Overraskelse, og særlig viser det sig for de Skuers Vedkommende, der omfattede de ældre Hingste, hvilke i Følge Husdyrloven var bleven overført til de provinsielle Fællesforeninger. Tidligere havde Staten som bekendt selv foranstaltet disse Skuer afholdt, og i hver af Landets 14 Skuekredse ladet Administrationen og Bedømmelsen af de konkurrerende Hingste foretage af en Kommission bestaaende af een af Landbrugsministeriet valgt Formand og to af den paagældende Landsdels Fælleslandboforening valgte Dommere. Til Trods for, at disse Kommissioner hver indenfor Kredsens samt af de af Husdyrloven afstukne Rammer — som en afdød Stutterikommissær en Gang udtrykte sig — var suveraine, var dog

overalt de af den samlede Statsdyrskuekommission opstillede »Vejledende Regler« den Rettesnor, hvorefter man gik frem, saa der var god Overensstemmelse fra Kreds til Kreds. Da Skuerne for ældre Dyr blev overført til de provinsielle Landboforeninger, viste det sig at medføre Vanskeligheder at opretholde denne Ensartethed, thi selv om det for Øernes Vedkommende, hvor hver af de tidligere Skuekredse i geografisk Henseende svarede til en provinsiel Landboforenings Virkeomraade, var let at lade de 4- og 5-aarige Hingste indgaa som et eller flere særlige Hold paa Fællesskuet, saa var en saadan Ordning uigennemførlig for Jyllands Vedkommende med dets 10 tidligere Skuekredse, og hvor det ikke uden store pekuniære Ofre fra Hingsteejernes Side vilde være muligt at samle Hingstene paa et Sted, Ofre som det under de foreliggende Forhold var en given Sag, at man ikke kunde forvente vilde blive bragt. Hertil kom endvidere, at der i Jylland var delte Meninger, om man skulde følge de gamle Retningslinier, eller man for Afkomsbedømmelsens Vedkommende skulde foretage en Nyorientering. Der hævdedes nemlig, at da der ikke mere uddeltes Pengepræmier for Afkom, var der Grund til at befrygte, at Afkomsbedømmelserne kun vilde faa saa ringe Tilslutning, at deres Betydning som Avlsledelse vilde blive stærkt formindsket, hvorfor man mente, at der maatte føjes noget Nyt til, for derved at kunne danne en Modvægt mod Pengepræmiernes Bortfald. Da Meningerne imidlertid var saa delte, at en Ordning paa tilfredsstillende Grundlag ikke syntes gennemførlig lige med det samme, bestemtes det ved det jydsk Delegeretmøde i Oktober 1927, at Foreningen af jydsk Landboforeninger for 1928 skulde overlade en Landboforening i hver af de tidligere Skuekredse under Fællesforeningens Ansvar at afholde Skue for 4- og 5-aarige Hingste og foranstalte Afkomsbedømmelse foretaget samt opfordre Medlemmerne af Kredsen tidligere Hingsteskuekommission til at foretage Bedømmelsen og med Hensyn til denne gaa frem efter de tidligere Regler.

Enhedsformen var saaledes brudt, men ogsaa paa andre Maader gjorde der sig Forskelligheder gældende. Paa Sjælland, Fyn og Lolland-Falster bedømtes de 4- og 5-aarige Hingste paa Fællesskuet, og de to førstnævnte Steder af dettes Hingstedommere, medens der i Jylland i hver Kreds var et Skue for 4- og 5-aarige Hingste sammen med et lokalt Landboforeningsskue, men med særlige Dommere, der ogsaa foretog Bedømmelse af Afkommet, hvilket imidlertid paa Sjælland og Fyn foretoges af særlige Dommerudvalg.

Jeg ved ikke, hvilken Størrelse Individspræmierne havde paa Øerne, for Jyllands Vedkommende var de adskilligt lavere end tidligere, foruden at der nu maatte betales Anmeldelsespenge, og for Afkomsbedømmelsernes Vedkommende var der hverken af Staten eller Organisationen stillet noget Beløb til Raadighed til Pengepræmier.

Medens det tidligere paa Grundlag af Statsdyrskuekommissionens aarlige Beretning var ret let at give en Oversigt over Præmieringen af ældre Hingste, foruden at Beretningen bragte Oplysninger om adskilligt af Betydning for Offentligheden, saa foreligger der nu ikke mere nogen samlet Beretning over disse Skuers Forløb og Resultat, men Oplysningerne maa samles rundt omkring fra.

Skuerne for ældre Dyr omfatter jo en Præmiering af de 4- og 5-aarige samt en Bedømmelse af Afkom efter 6-aarige og ældre Hingste, og af disse er Afkomshedømmelsen, efter min og sikkert ogsaa det overvældende Fler-tals Mening, den vigtigste og betydningsfuldeste for Avlen. Imidlertid er det en ret bekostelig Sag at fremstille Afkom efter en Hingst, idet dette ofte er spredt over et ret stort Omraade, og da alle de 2-aarige Plage efter en Hingst maa beses af Hingstens Ejer eller dennes Repræsentanter for deraf at kunne udtage det Antal, der skal fremstilles, og da de udtagne Plage eventuelt sammen med deres Mødre — selvfølgelig bør disse sidste fremstilles, for at Dommerne kan fælde den bedst mulig under-

byggede Dom over de enkelte Hingstes Avlsværdi i Forhold til hinanden — ofte skal trækkes ret langt, forstaar man maaske, at mange Hingsteejere tidligere betænkte sig to Gange, før de bragte de pekuniære Ofre, som saadan en Afkomsfremstilling medførte, og som der foreligger Beretninger nok om, at Præmiebeløbet ikke kunde dække, men man vil sikkert ogsaa give mig Ret i, at der under de nuværende Forhold, hvor Æren er vanskelig at gøre i Penge, og der ingen Pengepræmier ydes ved Afkomsbedømmelsen, var al Grund til at vente, at færre end tidligere vilde stille Afkom efter deres Hingste, og at det som Regel vil blive indskrænket til de Hingste, der af Hensyn til Vilkaarspenge og Statstilskud var tvungne dertil, nemlig Hesteavlforeningerne. Men som Tiden er skreden, viser det sig nu, at et større og større Antal af Bedækningshingstene staar paa private Hænder, og da Afkomsbedømmelsen efter den sidste Ændring nu synes at tangere lidt eller meget i Retning af en Prøve for at opnaa Statsstøtte, synes jeg, at dens avlsmæssige Karakter er bleven noget forrykket i mindre heldig Retning.

Medens der i 1927 præmieredes 88 Hingste for Afkom, er Antallet af Hingste, der i 1928 har faaet deres Afkom anerkendt, gaaet ned til 67, og deraf stod 3 paa Sjælland, 2 paa Fyn, 1 paa Bornholm og 1 i Jylland, altsaa 7 paa private Hænder. Naar man betænker, at der i 1909, hvor Antallet af Hingste over 3 Aar var 3865 mod 3735 i 1928, og der det førstnævnte Aar præmieredes 252 Hingste for Afkom, synes jeg, at de foran anførte Tal for Tilslutningen i 1928 er saare talende, og hvad værre er, Tilslutningen i den kommende Tid vil sikkert blive endnu mindre, og den Del af vor Avlsledelse, der kunde og skulde være den betydningsfuldeste, vil paa Grund af manglende Tilslutning tabe overordentlig i Værdi, hvis der ikke træffes Foranstaltninger derimod. Selvfølgelig vil en Bedring af Konjunkturerne for Hesteavlen være af stor Betydning, men det er i Øjeblikket, at Avlsledelse er paakrævet mere end nogensinde, og gennemgaar man Statsdyrskuekom-

missionens Beretning for Aarene 1890 til 1926, viser det sig, at det Beløb, der har staaet til Raadighed til Præmier, har øvet en afgørende Indflydelse paa Tilslutningens Størrelse, saa jeg tager ikke i Betænkning paa Grundlag af denne Undersøgelse at hævde, at vil man have Afkomsbedømmelserne for Hingste til at være den betydningsfuldeste Faktor indenfor Avlsarbejdet, som de bør

Tabel IX. Præmier til jydsk Hingste.

Skue- kreds	Afkomsbedømmelse							Individspræmie					I alt præmierede
	Klasse							1.	2.	3.	4.	Præmie- værdig	
	1.	1.B	2.	2.A	2.B	3.	4.						
2.....	1	—	—	1	1	2	—	1	—	1	—	—	7
3.....	—	—	—	1	2	3	1	—	—	—	—	—	7
5.....	1	—	1	1	—	2	—	—	2	3	1	—	11
6.....	—	—	—	1	2	2	—	—	2	5	1	—	13
7.....	1	—	2	—	—	3	—	—	1	3	2	—	12
8.....	—	—	2	—	—	—	—	—	1	2	2	—	7
9.....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
10.....	1	—	—	—	—	2	—	1	1	1	1	—	7
11.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2
12.....	—	—	—	—	—	1	—	1	1	2	—	—	5
13.....	—	—	4	—	—	4	—	—	4	3	—	—	15
14.....	—	—	1	—	—	3	—	—	1	2	2	—	9
Ialt	4	—	10	4	6	22	1	3	14	23	10	—	97
Frem- gang fra 1927	—	÷3	—	÷6	÷6	÷8	÷1	÷1	÷3	+4	+3	÷1	÷22

og kan være, da maa der skaffes Muligheder for, at Hingsteejerne kan deltage i denne Konkurrence uden at bringe uforholdsmæssig store Ofre, med andre Ord, der maa Pengepræmier til. Vel ved jeg, at det Gang efter Gang fremhæves, at Afkomsbedømmelsen for Tyre til Trods for Pengepræmiernes Bortfald vinder i Omfang, men saafremt Afkomsfremstillingerne efter Tyre krævede det samme Arbejde, og kostede lige saa meget som for Hing-

ste, vilde man faa noget andet at se, og hvis det fulgtes af lav Smørpris gennem en Aarrække, hvad Gud forbyde, da vilde Melodien sikkert blive en anden.

Naar jeg i det efterfølgende kort skal give en Oversigt over Præmieringen af ældre Hingste og Afkom efter disse, maa jeg som sædvanlig tage hver Race for sig, og begynder da med »Jyderne«.

For Hingste af jydsk Race har der saaledes været en betydelig Tilbagegang i Antallet af præmierede, men som man vil se af Tabellen, har der været Fremgang i Antallet af opnaaede Individspræmier, saa Nedgangen falder udelukkende paa Afkoms-Hingstene, og da Kommissionerne saa vidt mig bekendt ikke er gaaet haardere frem end tidligere, synes jeg, at disse Tal er saa talende, at jeg nok tør vedstaa min Paastand foran.

Anerkendelsen »1. Kl.« er uddelt til 4 Hingste, nemlig til »Hjørring Dux«, Stbg. Nr. 1663, for stor Samling samt til den 6-aarige »Skjalden«, Stbg. Nr. 1773, og de to 7-aarige »Fjandbo«, Stbg. Nr. 1752, og »Lunde Dux«, Stbg. Nr. 1754.

»Skjalden« fremstillede Afkom for første Gang, og den foreviste Samling, der bestod af 9 typiske og meget gode Individder, som alle af Dommerne betegnedes som gode Avlsdyremner, bar Bud om, at den jydsk Avl paa Fyn i denne Hingst har erhvervet sig et særdeles godt Avlsdyr, som det maa forventes vil kunne vække fornyet Interesse for denne Avl paa Øen. Utvivlsomt var Afkomsfremstillingerne efter de to Matadorer, »Fjandbo« og »Lunde Dux«, Afkomsfremstillingernes Glansnumre, men da begge disse Hingste ogsaa mødte med Afkomssamlinger ved det jydsk Ungskue, foretrækker jeg ved Omtalen af dette at komme nærmere ind paa en Karakterisering af det dør fremstillede Afkom. Disse fire Hingste har hver især været højt anerkendte som Individder, ja de tre »Unge« har baade som 2 og 3 Aars faaet 1. Pr. ved det jydsk Ungskue og hører absolut til Racens Elite. De Forhaabninger, de gav Anledning til, har de saaledes

ikke skuffet, og de har hver især paa værdig Maade løftet Arven efter deres Fædre. »Lunde Dux« og »Skjalden« er faldne efter »Værum Dux«, Stbg. Nr. 1669, »Hjørring Dux« efter »Dux«, Stbg. Nr. 1489, og »Fjandbo« efter »Massa«, Stbg. Nr. 1675.

En nærmere Gennemgang af de for Afkom anerkendte Hingste giver ikke Grund til større Overraskelser, med Undtagelse af, at den som Individ fremragende »Helsted Dux«, Reg. Nr. 389, kun har opnaaet Anerkendelsen 2. Kl. B for det fremstillede Afkom. Da denne Hingst's Afkom gjorde sig særdeles godt blandt de 2-aarige paa Fællesskuet i Maribo, og det tilmed viste sig, at de bedste af disse ikke havde været fremstillet til Afkomsbedømmelse, turde det foreløbig være lidt forhastet paa Grundlag af Afkomsbedømmelsens Resultat at udtale nogen afgørende Dom over Helsted Dux's Avlsværdi.

Det foreliggende Tilfælde giver mig Anledning til at understrege Nødvendigheden af, at alt Afkom besigtiges før Afkomsbedømmelsen, ellers bliver denne lidt for tilfældig, og da der i Husdyrloven staar, at Hesteavlsforeningers Hingste, for saa vidt ikke særlige Forhold umuliggør det, inden det fyldte 7. Aar skal være tilkendt mindst 3. »Afkomspræmie« for saa længe Hingsten er i avledygtig Stand at kunne faa de 200 Kr. aarlig i Statstilskud, hvilket selvfølgelig ikke stimulerer til at gentage Afkomsfremstillingen, naar Hingsten blot første Gang har faaet sit Afkom anerkendt i mindst 3. Kl., noget, der absolut maa beklages, da Forholdene ved den første Afkomsfremstilling ofte kan være af saa uheldig Art, at den tilkendte Anerkendelse ikke er noget fuldgyldigt Udtryk for bemeldte Hingsts Avlsværdi.

Til 4- og 5-aarige Hingste blev der uddelt 3 1. Præmier, nemlig til »Ulrik«, Reg. Nr. 343, tilhørende Højby og Omegns Hesteavlsforening, Højby, Fyn; den var ikke fremstillet i Fjor paa Grund af Sygdom. Det er en meget dyb og bred samt velpræget Hingst med føre og faste Ben samt god Bevægelse, men Ryggen er lidt lang og lav.

Den anden 5-aarige Hingst, der fik 1. Præmie, var »Aarhus Dux«, Stbg. Nr. 1775, en ikke særlig stor, men dyb, bred og meget muskuløs Hingst med lidt lav Ryg, føre Ben, kraftig Bevægelse, dog lidt vid for i Trav. Den tilhører Aarhusens Hesteavlsforening.

Den betydeligste af de med 1. Individspræmie anerkendte jydsk Hingste var den 4-aarige »Eg«, Reg. Nr. 407, tilhørende Hesteavlsforeningen »Fremad«, Vejen, den er falden efter »Hjørring Dux«, Stbg. Nr. 1663. Det er en stor, meget køn, kort og dyb Hingst med udmærket Overlinie, velformet Bagpart, meget føre Ben, Bevægelsen kraftig, men svingende for.

Som Helhed taget maa de med Individspræmie anerkendte Hingste af jydsk Race betegnes som en god og ensartet Samling, og mellem 2. Præmie-Hingstene fandtes adskillige, der maa formenes at kunne øve en god Indsats i Avlen.

Hvad de belgiske Hingste angaar, da har de kun været fremstillet ved Skuerne paa Øerne, og med Hensyn til Præmiefordelingen henvises til Tabel X. Kun 5 havde stillet Afkom, og blandt disse stod »Baron Elia«, D. B. Stbg. Nr. 190, paa Fløjen med Anerkendelsen 2. Kl. A. I Fjor opnaaede den 1. Kl. B., men det i Aar fremstillede Afkom svarede ikke fuldt til det i 1927 fremstillede. I det hele synes Afkomsfremstillingerne for belgiske Hingste ikke at antyde, at der blandt de anerkendte findes nogen for den dansk-belgiske Hesteavl saa haardt tiltrængt Hingstefader. Spørgsmaalet bliver saa, om en saadan vil være at finde blandt Individspræmie-Hingstene, blandt hvilke der ikke blev uddelt mindre end 3 1. Præmier, til »Rubis Fripon«, Reg. Nr. 10, tilhørende Taarup og Omegns belgiske Hesteavlsforening, en stor, sværlemmet, lidt lang Hingst med lidt vid Baggang, til »Loyal de Hess«, Reg. Nr. 4, tilhørende L. A. Larsen, Rud, Nr. Aaby, en stor, kort, ret dyb og bred Hingst med ret føre Ben og god Bevægelse, og til »Car Fripon«, Reg. Nr. 27, tilhørende Brahetrolleborg og Omegns belgiske Heste-

Tabel X. Præmier til belgiske Hingste.

Skuekreds	Afkomsbedømmelse					Individspræmie				Ialt præmierede
	Klasse					1.	2.	3.	4.	
	1.	1.B	2.A	2.B	3.					
1.....	—	—	—	—	1	—	1	1	—	3
2.....	—	—	2	—	1	3	—	2	—	8
3.....	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
4.....	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Ialt...	—	—	2	—	3	3	1	4	1	14
Fremgang fra 1927 ...	—	÷1	+1	÷1	—	+1	÷3	—	÷1	÷4

avlsforening, en meget dyb og bred Hingst med ret føre Ben, rette Haser og lidt vid Forbevægelse.

Medens der for de svære Hesteracer har været Tilbagegang i Tilslutningen til Skuerne for de ældre Hingste — noget, der maaske hænger sammen med, at disse Hingstes Ejere ser mere paa, hvad der kan betale sig — synes Stillingen at have været bedre for de lettere Heste, idet der for saavel Frederiksborg- som Oldenburg Hingste har været større Tilslutning end i 1927.

Tabel XI, der angiver Præmiefordelingen til Hingste af Frederiksborg Race, viser nogen Fremgang for denne Race, og alene det, at der er uddelt 5 Anerkendelser 1. Kl. B blandt 13 konkurrerende, skulde jo tale for sig selv.

1. Individspræmie blev uddelt til »Juvel Damsmose«,

Tabel XI. Præmier til Frederiksborg Hingste.

Skuekreds	Afkomsbedømmelse					Individspræmie				Ialt præmierede
	Klasse					1.	2.	3.	4.	
	1.	1.B	2.A	2.B	3.					
1.....	—	3	3	3	—	1	3	2	—	15
3.....	—	2	1	1	—	—	2	1	—	7
Ialt..	—	5	4	4	—	1	5	3	—	22
Fremgang fra 1927 ...	—	+1	+1	+1	—	÷1	+4	÷1	÷1	+4

tilhørende Roskildeegnens Frederiksborg Hesteavlsforening, det er en køn og kæk, men ikke særlig betydelig Hingst med lidt lav Ryg.

Hingstene af svært Halvblod — Oldenborgere — var stærkest repræsenteret paa Fyn, hvilket ogsaa fremgaar af Tabel XII. Kun to Hingste fremstillede Afkom, derimod tilkendtes den 5-aarige »Gønner«, tilhørende H. P. og A. Andersen, Allesø, Næbyhovedbroby, 1. Individ-Præmie, det er en typisk, men lidt grov Hingst med god Bredde og Dybde, Bevægelsen lidt for kort. For Oldenborgerne, som for Resten for andre fremmede Racer

Tabel XII. Præmier til Oldenborg-Hingste.

Skuekreds	Afkomsbedømmelse					Individpræmie				Ialt præmierede
	Klasse					1.	2.	3.	4.	
	1.	1.B	2.A	2.B	3.					
1.....	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
2.....	—	—	1	—	1	1	1	1	—	5
Ialt...	—	—	1	—	1	1	2	1	—	6
Fremgang fra 1927 ...	—	—	+1	—	—	—	+2	÷2	—	+1

her i Landet, synes Hingstetillæget at være det vanskelige Punkt, og da Indførselen af Føl fra Oldenborg har været ret begrænset i de senere Aar, kommer det til at øve sin Indflydelse. At der fra dansk Side har været betydelig Uvillie mod at købe Føl i Tyskland, er forstaaelig, saa længe dette Land indtager den Stilling, som det gør, overfor den danske Hesteindførsel, og for Resten overfor adskillige Varer fra Danmark. Det er imidlertid ikke det eneste Tilfælde, jeg har truffet paa i de senere Aar; Folk bliver mere og mere klar over, at vi faar Varer fra Tyskland til større Værdi, end det fra os, hvorfor Tysklands Stilling i handelspolitisk Henseende findes saa mærkelig, at Stemningen for at undlade at købe tyske Varer til Gunst for hjemlige eller engelske vokser fra Dag til Dag.

Forinden jeg forlader Skuerne for ældre Dyr, kan jeg ikke undlade at omtale, at man et enkelt Sted, maaske flere, har undladt at afholde Kraftprøve for de 4- og 5-aarige Hingste, og da det synes at smitte, finder jeg Anledning til at henlede Opmærksomheden paa, at den danske Hesteavls Opgave selvfølgelig maa være at præstere Heste med den størst mulige Arbejdsevne, hvorfor alle de Midler, der kan yde Hjælp i saa Henseende, bør tages i Brug. Der er ingen Tvivl om, at mange Opdrættere i de senere Aar har ladet adskillige fra Eksteriørets Side gode Hopper, hvis Arbejdsvillie og Arbejdsevne var under det normale, gaa til Hestehandlere, og de har saaledes ganske stille foretaget et Udvalg efter Arbejdsevne. For Hingstenes Vedkommende kan noget saadant vist ikke tænkes, og de eneste offentlige Præstationsprøver, vi har for Hingste, er Kraftprøverne ved Skuerne. Vel ved jeg, at adskillige mener, at de er betydningsløse, men min Erfaring gaar nu i modsat Retning, dertil har jeg for ofte set, at Hingste først under Kraftprøven viste, hvilken Energi de besad, og at det, de viste under denne, meget ofte nedarvedes til deres Afkom, og at Kraftprøven i saa Henseende var langt mere vejledende end Mønstringen for Haanden. Da jeg kan nævne adskillige Eksempler til Begrundelse heraf, tager jeg ikke i Betænkning at henstille til dem, der har ladet Kraftprøven falde bort for de 4- og 5-aarige Hingste, at tage den op paany — Dyrskuerne er jo dog til for Avlens Skyld — og til Dommerne at tage passende Hensyn til dens Udfald, thi jeg anser det for beklageligt, om det med Rette skal kunne siges, at det officielle Udvalg paa disse Skuer ved en saadan Undladelse viser, at det er lige glad, om en Hingst er i Besiddelse af den tilfredsstillende Energi og Arbejdsevne eller ikke.

Men foruden at afholde Skuer for ældre Hingste, har Fællesforeningerne som sædvanlig afholdt deres landsdelomfattende Fællesskuer, desværre har jeg ikke kunnet overvære dem alle, og maa derfor her indskrænke mig

til at omtale de tre største, nemlig det jydsk, fynsk og sjællandske.

Det jydsk Ungskue, der som bekendt kun omfatter 2- og 3-aarige Hingste og Hopper, afholdtes i Skanderborg, og Anmeldelsernes Antal var noget større end Aaret forud, 104 mod 80 i 1927, og hvad mere var, at Skuet for flere Holds Vedkommende viste en betydelig Fremgang i Kvalitet.

Da »Spidsen« blandt de 3-aarige, »Greven«, døde lige forud for Skuet, og den anden 1. Præmie-Hingst fra 1927, »Morsø Falk«, ikke kunde møde paa Grund af Halthed — den blev senere besigtiget af Dommerne, og disse erklærede, at den vilde have faaet 1. Præmie og være bleven stillet paa Fløjen, hvis den havde givet Møde —, forstaar man, at det 3-aarige Hingstehold i Forhold til det tilsvarende i 1927 var stærkt handicappet, og ikke stod paa Højde dermed. Der uddeltes to 1., tre 2., tre 3. og fire 4. Præmier. De to 1. Præmie-Hingste var begge Sønner af »Lunde Dux«, Stbg. Nr. 1754; og »Bonde Dux«, Reg. Nr. 426, tilhørende Hads Herreds Hesteavlsforening, var en meget køn, velpræget og kæk Hingst med meget god Dybde og Bredde, men lidt lav Ryg, føre, faste Ben og meget god Bevægelse. »Torsten«, tilhørende Sønderherreds Hesteavlsforening, Grenaa, var mere betydelig og med særdeles godt, dybt og kort Midtstykke, med udmærket Overlinie, men Bagparten knap bred nok, Benene var føre, men Koderne lette, og Bevægelsen noget vid for. 2. Præmie-Hingstene var jævnt gode.

Var de 3-aarige Hingste ikke paa Højde med 1927, saa var til Gengæld det 2-aarige Hingste-Hold des bedre, og var utvivlsomt det bedste Hold 2-Aars Hingste, der nogensinde havde givet Møde paa et jydsk Ungskue. Der uddeltes to 1., seks 2., elleve 3. og tre 4. Præmier. Paa Fløjen stod Fjandbo-Sønnen, »Bonden«, tilhørende Hammerum Herreds Hesteavlsforening, Herning, det var en stor, ualmindelig dyb, kort og sverlemmet Hingst af særdeles godt Præg og med kraftig Bevægelse, men denne

var uregelmæssig for. Det var absolut Skuets bedste Hingst, og den stod i nogen Kontrast til Nr. 2, Lunde Dux-Sønnen, »Kolind Dux«, tilhørende Kolind Hesteavlsforening, Kolind; en ikke stor, men meget dyb, velformet Hingst med noget glathaarede Ben, gode Hove og god Bevægelse. De seks 2. Præmie-Hingste var en sjælden god Samling, men ikke endt hermed, thi langt ned i 3. Præmie fandtes Hingste, som der var god Grund til at tro, med normal Udvikling vilde have en Fremtid for sig som Hingste.

Var der god Anledning til at være glad for de 2-aarige Hingste, saa var det ogsaa Tilfældet med de 3-aarige Hopper, ikke mindst, naar man betænker, at det 2-Aars Hoppe-Hold ved Ungskuet i Viborg i 1927 var meget tarveligt. Der lød derfor sikkert kun Lovord over 3-Aars Hoppe-Holdet, og vel har jeg paa et jydsk Ungskue set flere, men ikke bedre Hopper. Der uddeltes fire 1., syv 2., syv 3. og een 4. Præmie. De fire 1. Præmie-Hopper var »Madammer« af fortrinligt jydsk Præg, og ude blandt Publikum var Meningerne sikkert delte om, hvem der skulde paa Fløjen, et godt Udtryk for, hvor nær de stod hinanden. Men ikke alene disse fyldte deres Plads med Ære, helt ned i Rækken »gjorde de sig«, og selv »Halen«, den med 4. Præmie, vilde andet Steds have tiltrukket sig hæderlig Opmærksomhed.

Til det 2-aarige Hoppe-Hold uddeltes fire 1., tre 2., fem 3. og fire 4. Præmier. 1. Præmie-Hopperne i dette Hold var knapt saa ensartede af Præg som de Treaars, men det var gode og tiltalende Plage, derimod kneb det en Del længere ned i Rækken, gennemgaaende var de ikke saa stærkt udviklede som ønskeligt.

Der var tillige to Familiesamlinger efter »Fjandbo«, Sthg. Nr. 1752, og »Lunde Dux«, Sthg. Nr. 1754, og begge af fremragende Kvalitet. Hvis man lagde den individuelle Præmie, som hvert enkelt Dyr i Samlingen havde faaet, til Grund for de to Samlingers Klassificering i Forhold til hinanden, da skulde den efter »Lunde Dux« have væ-

ret paa Fløjen, men denne Samling var knapt saa ensartet, og særligt pyntede en ellers meget god toaars Hoppe ikke, den var falden stærkt sammen, og ikke mindst var »Fjandboerne« mere jyske af Præg. Det var et Par fortrinlige Samlinger og tilkendtes begge 1. Præmie, men Fjandboerne kom med Rette paa Fløjen.

Det jyske Ungskue viste, at den jyske Hesteraces Udviklingsmuligheder ikke er udtømte, og at der er en Samling af Opdrættere i Landsdelen, der al Modgang til Trods er klar herover og ved, at et maalbevidst Arbejde med denne Race nok skal bære Frugt.

Medens der paa det jyske Ungskue kun var een Race repræsenteret, træffer vi paa det fynske tre, og paa det sjællandske hele fire Racer, og ved begge disse Skuer har man ogsaa de ældre Hundyr med.

Til det fynske Fællesskue var der af Heste anmeldt 26 »Jyder«, 41 »Belgiere« og 19 »Oldenborgere«, heri er dog ikke medregnet de 4- og 5-aarige Hingste.

Hvad de jyske Heste angaar, da var de pænt, men ikke talstærkt repræsenteret, svagest var Udstillingen af Hingste; de 2 Treaars, der begge fik 2. Præmie, var noget grove og uregelmæssige, de 2 Toaars fik ligeledes begge 2. Præmie, og med god Udvikling var de ikke uden Muligheder. Følhopperne var talrigere og bedre repræsenteret end i tidligere Aar, og der uddeltes til dette Hold fem 1., tre 2., en 3. og en 4. Præmie, og det maa betegnes som en meget god Samling, til hvilken der naturligt sluttede sig to Goldhopper — begge med 1. Præmie.

Af Hoppeplagene var de Toaars absolut de bedste, og til disse uddeltes der fire 1. og en 3. Præmie. Blandt 1. Præmietagerne var der særlig Grund til at fremhæve de tre første — alle Døtre efter »Skjalden« — som betydelige, velformede og velstillede Plage af meget godt jydsk Præg. De 3-aarige Hopper havde en god Datter af »Østfyns Dux«, Stbg. Nr. 1713, paa Fløjen, men ellers var Holdet som Helhed taget ikke fremragende.

De belgiske Heste var, som anført, talrigst repræsen-

terede, og blandt de 3-aarige Hingste fandtes to særdeles gode indførte, der begge og med Rette fik 1. Præmie, nemlig »Laboureur II de Wiels«, Reg. Nr. 7, og »Evade de Hondzocht«, Reg. Nr. 28. Den første tilhørende Horne nye belgiske Hesteavlsforening, er en betydelig, kort og førbenet, men lidt afrundet Hingst med lidt lette Bagkoder og ikke særlig store Hove, god Bevægelse. Den anden tilhørende Nr. Aaby og Omegns belgiske Hesteavlsforening er mere belgisk af Præg, og særlig er der Grund til at fremhæve dens meget brede og muskuløse Bagpart, men Midtstykket er, omend meget dybt, noget langt, Benene faste og jævnt føre, fortrinlige Hove, Bevægelsen meget kraftig i Trav, men lidt kort og snæver for i Skridt.

Blandt de 2-aarige fandtes ingen særlig gode, man begyndte med 3. Præmie, og Holdet var stærkt uensartet med Hensyn til Type.

Følhopperne var ret faatallige, men til Gengæld meget gode, der uddeltes ogsaa fire 1. og een 2. Præmie, særlig finder jeg Anledning til at fremhæve Nr. 2, »Marwie«, tilhørende L. Mikkelsen, Fraugde, Marslev, en meget typisk og førbenet Hoppe med noget svampede Haser.

De 2-aarige Hoppeplage var jævnt gode, men stod tilbage for de 3-aarige, af hvilke der særlig er Grund til at fremhæve »Dina«, tilhørende M. Møllegaard, Grønløkke, Odense, en stor, dyb, bred og velstillet Hoppe med god Bevægelse.

Blandt Oldenborgerne lagde man særlig Mærke til de 3-aarige Hingste, hvoraf »Fyrsten Gravvænge II«, tilhørende K. Rosager, Gravvænge, Vejstrup, fik 1. Præmie. Det var en stor, køn, ædel og kraftig Hingst med lidt toppet Kryds. Ligeledes var der Grund til at rose Følhopperne, hvorimod jeg før i Odense har set bedre Hoppeplage af denne Race.

Paa det sjællandske Fællesskue var Udstillingen af jyske Heste ikke stor, eller særlig god, dog var der enkelte meget gode Individier, særlig finder jeg

Anledning til at fremhæve Spidsen blandt Følhopperne, »Lotte« efter »Værum Dux«, Stbg. Nr. 1669, og tilhørende K. L. Elm, Snoldelev, Gadstrup, en ikke stor, men ualmindelig dyb, bred, muskuløs, før og fastbenet Hoppe med god Bevægelse, men Halsen lidt kort, og blandt de 2-aarige »Ragna«, efter »Lunde Dux«, Stbg. Nr. 1754, tilhørende F. Sørensen, Hjelm sømagle, en meget betydelig og førlemmet Plag med god Dybde og Bredde, men Ryggen lidt lav og Forgangen lidt snæver.

Heller ikke de belgiske Heste var talrigt repræsenteret, og blandt disse var der særlig Grund til at fremhæve Følhopperne, og blandt disse igen »Astrid«, D. B. Stbg. Nr. 545, tilhørende H. Christensen, Solbjerggaard, Gørlev, en særdeles tung, dyb, bred, førbenet og typisk Hoppe med lidt vid Forbevægelse. Den tilkendtes ogsaa Ærespræmie blandt de svære Heste. Hoppeplagene var kun ret gode, og de 3-aarige Hingste tarvelige.

Det var derimod de lette Heste, der satte Præg paa Hesteudstillingen ved det sjællandske Fællesskue, og baade Frederiksborg- og Oldenborg-Hestene var talrigt repræsenterede. Af Frederiksborg-Heste var der en særdeles god Samling af ældre Hopper, de 3-aarige var bedre end sædvanlig, hvorimod de 2-aarige kunde ønskes adskilligt bedre. Samlingen af 3-aarige Hingste var forholdsvis god, de 2-aarige talrige, men ikke ensartede.

I Betragtning af Forholdene maa det siges, at Udstillingen af Frederiksborg-Heste gav Udtryk for, at der arbejdes inden for denne Avl.

Hvad Oldenborgerne angaar, da var Hopperne og særlig de 3-aarige Hopper gode, og selv om man kan sige det samme om de treaars Hingste, saa var Typen dog mere forskellig end sædvanlig indenfor denne Gruppe.

Men det er jo ikke endt med de store Skuer, thi selv om jeg er klar over, at disse kan øve den største Indsats i avlsmæssig Henseende, saa er der heller ingen Tvivl om, at de lokale Landboforeningers Skuer, netop i Modgangstider, maa tillægges langt større Indflydelse, end

man ofte har været tilbøjelig til. Vi ser derfor ogsaa, at der flere Steder i Jylland har været afholdt lokale Skuer, hvor de anmeldte Hestes Antal har nærmet sig op mod Ungskuets, og der er for mig ingen Tvivl om, at der paa mange smaa Skuer ydes en Indsats af stor Betydning ogsaa for Hesteavlens.

Landboforeningerne og deres Sammenslutninger har som bekendt et vidtstrakt Virkefelt, der baade kan give Styrke og Svaghed, hvorfor det er naturligt, at særlig de store Skuer spænder over saa meget, at man snarest burde kalde dem Udstillinger og ikke Skuer, et Navn, som de af Hesteavlsforeningerne foranstaltede Kaaringer saa nok kunde tilkomme, idet man jo dør har samlet sig om et, nemlig Hestene, og slaar til Lyd for dem. Og dog adskiller Dyrskuerne og Kaaringerne sig i deres Virkemaade, de første uddeler baade Ære og »Penge«, de sidstnævnte vil have Æren betalt i klingende Mønt. Naar Kaaringerne relativt set bedre har kunnet opretholde Tilslutningen end Dyrskuerne, og derfor en og anden mener, at det ikke spiller nogen Rolle med Præmiernes Størrelse ved Dyrskuerne, da er det en forkert Slutning, thi det, som er Aarsagen til at Kaaringerne bedre kan bevare Tilslutningen, er, at de afholdes lige før Bedækningstiden, og derfor bliver de naturlige Markedspladser for Hingste; heri ligge hele Hemmeligheden, en Hemmelighed, man fra Hesteavlsforeningernes Side forstod at udnytte, og fordi man kun havde een Ting at tage Hensyn til, nemlig Hesteavlens Fremme.

Indenfor alle 4 Hesteracer har der i 1928 været afholdt Kaaringer, men da jeg ikke har overværet Kaaringerne for de lette Heste, disse ligger jo ogsaa udenfor mit Speciale, skal jeg i det efterfølgende holde mig til de svære.

Kaaringerne har som sædvanlig omfattet baade Hingste og Hopper, men da Hoppekaaringerne for Heste af jydsk Race i Jylland og paa Fyn har fundet Sted ude i de lokale Hesteavlsforeninger, for de belgiske Heste foretages Hoppekaaringerne af en for Landsdelen fælles

Kommission, og da jeg kun har deltaget i en Del af disse Kaaringer, kan jeg ikke give nogen fyldestgørende Oversigt over deres Forløb og Resultat, men efter det, der foreligger for mig, nærer jeg ingen Tvivl om, at Hoppekaaringerne for Heste af svær Race ogsaa i 1928 har haft en forholdsvis god Tilslutning, hvad der er saa meget mere glædeligt, som Kaaringerne spiller en stor

Tabel XIII.

Kaarings- plads	1924				1926				1927				1928			
	Anmeldt		Kaarede		Anmeldt		Kaarede		Anmeldt		Kaarede		Anmeldt		Kaarede	
	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars
Tønder	9	7	1	3	5	3	3	1	10	4	3	3	13	6	1	3
Varde	4	5	1	1	4	3	1	—	2	2	—	2	7	1	2	1
Holstebro . .	7	1	3	—	10	3	5	1	5	4	2	—	4	2	1	1
Thisted	6	5	—	—	6	7	1	2	7	3	2	1	2	3	1	1
Brønderslev	2	4	1	2	8	1	4	—	5	5	—	2	2	2	—	2
Aalborg	5	5	2	2	9	1	3	—	9	7	3	2	12	6	7	3
Viborg	3	6	1	2	6	5	1	3	8	1	1	—	4	4	1	2
Horsens	8	6	3	2	8	2	—	1	7	2	2	—	4	2	1	1
Vejle	—	—	—	—	3	3	1	1	2	2	1	1	—	—	—	—
Randers	30	11	7	3	30	13	9	4	34	11	11	4	22	13	6	2
Aarhus	5	4	3	2	11	5	2	1	3	4	1	3	4	1	2	—
Odense	12	2	5	—	7	3	2	3	7	2	2	2	3	2	1	1
Roskilde	1	3	—	1	6	2	3	1	1	1	1	1	2	—	1	—
Nykøbing F.	4	2	—	1	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Ialt	96	61	27	19	116	52	36	19	100	48	29	21	79	42	24	17

Rolle for Stambogsføringen, idet der ved Kaaringerne foretages en Beskrivelse af alle de anerkendte Individier, og disse Beskrivelser er affattet paa en saadan Maade, at de gennemgaaende giver et bedre Billede af Individierne, end man i Almindelighed ser ved Dyrskuerne, hvor Tiden dertil ofte er meget knap tilmaalt, og ikke alle Dommerhold er i Besiddelse af Evne til at foretage en saadan Beskrivelse, saa den virkelig fortæller noget om Dyrenes Udseende.

Hvad Hingstekaaringerne angaar, da har de i 1928 fundet Sted som sædvanlig, og for de jydskes Hingstes Vedkommende i Jylland samt paa Fyn og Sjælland, idet man ogsaa i 1928 opgav at holde Hingstekaaring paa Lolland-Falster.

Af Tabel XIII, der giver en Oversigt over Antallet af anmeldte og kaarede Hingste af hver Aargang til de forskellige Kaaringspladser gennem en Række Aar, fremgaar det, at Tilslutningen har været noget mindre end i 1927, og at der blev kaaret et mindre Antal saavel af 3- som 4-aarige. Som ingen af vore offentlige Avlsforanstaltninger giver Kaaringerne en Oversigt over, hvad der er til Stede af 3-aarige Hingste, og paa Grundlag af, hvad der kom frem i 1928, tør jeg nok sige, at selv om Aargangen, særlig hvad de bedste angaar, knebent nok var paa Højde med de 3-aarige Aaret forud, maa den dog betegnes som fuldt ud tilfredsstillende, idet man altid maa regne med, at der er Svingninger saavel op som ned fra Aar til Aar.

I Spidsen for de kaarede Trears stod »Greven«, Reg. Nr. 425, efter »Massa II«, Stbg. Nr. 1753, tilhørende Sydhimmerlands Hesteavlsforening. Det var en mægtig, dyb, tung og sværlemmet Hingst, der med en Højde af 1 m 77 cm og et Pibemaal af 28 cm vejede ca. 1050 kg, men den kunde ønskes lidt kortere af Midtstykke, Bevægelsen i Trav var meget kraftig, men Skridtgangen en Smule vid bag. Efter denne fulgte »Morsø Falk« og »Bonde Dux«, nogle vilde maaske stille dem i omvendt Orden, idet »Morsø Falk« ikke synes at være nogen »Vinterhest«. »Bonde Dux« var forud for Kaaringen en tildels ukendt Størrelse, idet den var solgt til Husum som 1½-Aars Plag og først købt tilbage sent paa Efteraaret 1927. Ved Kaaringen mødte den frem i en Kondition, der gav Løfter om god videre Udvikling og tiltrak sig almindelig Opmærksomhed.

Af de enkelte Kaaringspladser var det særlig Aalborg,

der gjorde sig bemærket, ikke alene ved Antallet af kaarede, men ogsaa ved en god Kvalitet af disse.

Medens Hovedparten af de 3-aarige Hingste, og ikke mindst af dem, der er nogen Mulighed i, møder frem til Kaaringerne i Jylland, er det adskilligt mere tilfældigt, hvad der møder frem af 4-aarige, og derfor faar man ikke noget fuldgyldigt Indtryk af denne Aargang. Af de 17 Fireaars, der blev kaaret, havde 4 ikke opnaaet denne Værdighed i 1927, saa kun 13 af dem, der kaaredes dette Aar, gav Møde. Da »Czaren«, Reg. Nr. 397, der i 1927 var Aargangens bedste Hingst, desværre var død om Efteraaret, indtog »Eg« (se Side 556) nu uanfægtet denne Plads, og da dens Udvikling havde været god, paa en fuldt værdig Maade.

Som i 1927 var alle de kaarede Hingste i direkte Hænsynslinie »Munkedal'er«, og med Undtagelse af en 4-aarig Søn af »Arne«, Stbg. Nr. 1534, alle »Aldrup'er«. Af nedenstaaende Oversigt vil det tillige fremgaa, at alle de anmeldte var direkte Decendenter af »Gl. Valdemar«, Stbg. Nr. 280.

Valdemar'er	Munkedal'er	Aldrup'er	Høvding'er	Dux'er	anmeldt 36	kaaret 15
				Karmark'er	» 42	» 8
	Aldrup Høvding'er			» 6	» 3	
	Andre Høvding'er			» 4	» 1	
	Prins'er		Massa'er	» 18	» 11	
			Andre Prins'er	» 9	» 2	
			Lejf'er	» 5	» 1	
			Engbjerg'ere	» 1	» 0	

Det er saaledes Aldrup'erne, der vedblivende behersker den jyske Hesteavl med Hensyn til at levere Hingste, men indenfor denne Slægt staar der, som man vil se, en Kamp om Hegemoniet mellem Høvding'er og Prins'er, de førstnævnte ligger i Spidsen med 27 kaarede af 40, men naar man betænker den tilbagetrukne Stilling, som Prins'erne en Tidlang indtog, og ikke mindst, naar man ved hvilken Indsats, der i Tiden ydes af Massa-Sønnen

»Fjandbo«, maa den jyske Hesteraces Venner frydes over, at der i Øjeblikket er to saa livskraftige Hingsteslægter indenfor denne, der er i Stand til at føre Racen frem, og saaledes, at den nærmeste Indavl kan undgaas.

Blandt Høvding'erne er det særlig Dux'erne, der dominerer, medens den tidligere saa kraftige Karmark-Gren synes at glide noget i Baggrunden; hvorvidt dette sidste maa anses for varigt eller ikke, tør jeg ikke udtale mig om, men i de sidste Aar synes denne Gren særligt at have sin Styrke i Hoppeproduktion. Det synes at være mellem Dux'erne blandt Høvding'erne og Fjandbo'erne af Prins-Slægten, at Kampen kommer til at staa i den nærmeste Fremtid, de første er som Regel kønnere, mere energiske og muskuløse, men til Gengæld knap saa tunge, korte eller sværlemmede som Fjandboerne, thi selv om Typen indenfor den jyske Hesterace maaske er mere ens end for de fleste andre, saa vil Kenderen sikkert give mig Ret i, at her er to Afskygninger indenfor Fællestypen, det bliver saa Fremtidens Arbejde at faa samarbejdet disse to Afskygninger til een, og saaledes, at det gode fra hver Side saa vidt muligt bevares og udvikles videre.

I 1928 har nedennævnte Hingste faaet to eller flere Sønner kaaret.

Lunde Dux	Stbg. Nr. 1754, har 4 3-aarige	ialt 4 kaar. Sønn.
Massa,	» » 1675, har 1 » og 3 4-aarige,	» 4 »
Mascot,	» » 1749, » 3 »	» 3 »
Massa II,	» » 1753, » 2 »	» 2 »
Fjandbo,	» » 1752, » 2 »	» 2 »
Styrr,	» » 1750, » 2 »	» 2 »
Nørager Karmark,	» » 1732, » 1 » » 1 »	» 2 »
Hjørring Dux,	» » 1663, » 2 »	» 2 »

Kaaringerne for Hingste af belgisk Race har i 1928 fundet Sted paa Sjælland og Fyn, da Tilslutningen i førstnævnte Landsdel var meget lille, foretoges Besigtigelsen paa Hjemstedet, hvilket for Resten ogsaa var Tilfældet med de til Kaaring anmeldte 2 jyske Hingste.

Kaaringen i Odense var saaledes i 1928 den eneste be-

Tabel XIV.

Kaarings- plads	1923				1926				1927				1928									
	Anm.		Kaarede		Anm.		Kaarede		Anm.		Kaarede		Anm.		Kaarede							
	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars	3 Aars	4 Aars						
Odense	5	1	—	—	21	3	5	1	15	9	3	6	3	2	14	5	2	2	1	2		
Roskilde	—	2	—	—	5	2	1	1	4	6	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—		
	5	3	—	—	26	5	6	2	19	15	3	2	3	3	1	2	15	5	2	-2	1	-2

tydende for denne Race, og Tilslutningen var ret god, selv om der er nogen Tilbagegang fra Aaret forud, en Tilbagegang, der særligt falder paa de 4-aarige. Af anmeldte var 4 Tre- og 1 Fireaars indførte fra Belgien. Som i tidligere Aar kaarede i to Klasser, A og B, og i Klasse A kom de to fra Belgien indførte 3-Aars, »Labboureur II de Wiels« og »Evade de Hondzocht« samt den her i Landet fødte 4-Aars »Loyal de Hess«, alle tre er nærmere omtalt under det fynske Fællesskue eller Skuerne for ældre Hingste, og disse 3 var de i Klasse B kaarede betydeligt overlegne.

Medens Handelen med Hingste i Tiden omkring Hingstekaaringerne var ret træg i 1927, gik den noget livligere i 1928, men til Priser der som Regel laa omkring 5000 Kr., enkelte højere, de fleste lavere. Hesteavlsforeningerne havde saaledes Lejlighed til at erhverve sig gode Hingste til en overkommelig Pris, saaledes at Bedækningspengene ikke behøvede at være af en saadan Højde, at de var nogen Hindring for, at Folk kunde benytte disse Hingste, men desuden tog adskillige Privatfolk Anledning til at købe kaarede Hingste.

At Hesteavlsforeningerne, og særlig dem, der var belemrede med en stor Gæld fra Gullasch-Tiden, har haft trange Kaar i 1928, er en given Sag, og Stillingen forbedredes selvfølgelig ikke ved, at Statstilskudet efter den nye Husdyrlov nu gik ned til 200 Kr. aarligt. Adskillige

Hesteavlsforeninger har derfor ogsaa i Aarets Løb set sig nødt til at likvidere, paa flere Steder dog paa den Maade, at man opløste den gamle Forening, paalignede hvert Medlem sin Del af Gælden, hvorefter de interesserede dannede en ny Forening, som gerne bestod af færre, men til Gengæld mere aktive Medlemmer.

Stambogsføringen har for alle 4 Racer været fortsat i det tidligere Spor, men det kan ikke skjules, at Tilslutningen fra Opdrætternes Side i nogen Maade paavirkes af de slette Konjunkturer for Hesteavlen, men ogsaa for denne Del af Avlsledelsen maa det haabes, at det skal lykkes at føre den usvækket gennem denne Trængselstid, saameget mere, som det sikkert vil have sin store Betydning for den kommende Tid at have fyldige og tilforladelige Oplysninger om Avlsdyrene og deres Ophav; desværre vil det vist senere vise sig, at Nutidens Efterladenhed med at faa Avlsdyrene stambogsførte vil bevirke nogle slemme Lakuner i adskillige af Fremtidens Avlsdyrs Stamtavler.

1928 har som sine Forgængere stillet Krav til Opdrætternes Taalmodighed og Udholdenhed, to Egenskaber, der efter min Mening hører til for at være Opdrætter med Udsigt til virkelig gode Resultater, og det har vist sig, at der her i Landet er en Stab af Landmænd med disse Egenskaber, og at Resultatet af deres Arbejde er mere Anerkendelse værd end den, de faar i Tiden. Selv om der ikke er nogen Grund til at vente hurtig og stærk Bedring i Konjunkturerne for Hesteavlen, saa er der dog adskilligt, ikke mindst naar vi nærmere gennemgaar Tællingernes Resultater herhjemme og i Tyskland, der giver Udtryk for, at det Arbejde, der nu gennem en Række Aar er gjort indenfor den danske Hesteavl, ikke er spildt, men nok skal vise sig af Værdi for den kommende Tid.

Fodertilberedning.

Foredrag i Konsulentmødets Husdyrbrugssektion den 22. Marts 1929
af Statskonsulent *Anton Christensen.*

Det kan vist ikke bestrides, at Menneskets Humør, Velbefindende og dermed Arbejdsevne paavirkes i ikke ringe Grad af Fødemidlernes Tilberedning og Retternes Anretning. Vi reagerer for smaa Forskelligheder i Tilberedningen af Mad og Drikke. Er der kommen for megen Varme til Vællingen eller for lidt til Kartofflerne, nedsættes Appetitten. Ved alle Drikkevarer spiller Temperaturen en afgørende Rolle for Nydelsen. Selv Afholdsfolk kan ikke bestride det; ingen synes om en halvlunken Sodavand paa en varm Dag.

For Nydelsen af den livgivende Spiritus spiller Temperaturen en afgørende Rolle. Tænk paa Forskellen mellem kold og lunken Snaps; Rødvinen skal tempereres; faa Varmegrader ændrer Virkningen. Holder den 24 Grader, er den for varm, men 16 Grader er for lidt. Selvfølgelig er der ogsaa forskellig Smag. Byfolk skal have Øllebrødet siet, Folk fra Landet væmmes ikke ved en Brødstump. — Naar Mennesket reagerer for saa smaa Nuancer i Fødemidlernes Tilberedning, er der nogen Grund til at formode, at Fodertilberedning ogsaa spiller en Rolle for Husdyrenes Velvære.

Ganske vist foreligger der flere troværdige Mænds Ord for, at Oksen og maaske ogsaa Hesten i intellektuel Henseende er Mennesket underlegen, men det maa jo erindres, at Næringsmidlernes Optagelse og Udnyttelse er en materiel Proces, som kan foregaa, uden at der stilles store Krav til Intelligens.

Formaalet med Husdyrholdet er i flere Tilfælde at om-

sætte saa meget Foder som muligt i forædlede Produkter. Dyrene skal altsaa æde saa meget som muligt; deres Appetit maa vedligeholdes eller øges; man har Lov til at formode, at Fodertilberedningen har endnu større Betydning for Dyrene end for Mennesket, hvis Hovedopgave i Reglen ikke er at spise saa meget som muligt, selv om jeg plejer at sige, at for Dansken var Spise alle Dage en kær Syssel. Undertiden citerer jeg ogsaa *Arennt Berntsen*, der 1656 skrev, at Danskerne er af Natur og Farve sunde, desformedit de fortære og fordøje vel, saa de gemenlig en god og høj Alder erlange.

Efter disse indledende Bemærkninger, der ikke skal opfattes som højeste Katederlærdom og ikke skal hugges i Sten, vil jeg forsøge at meddele lidt af det, man mener at vide om Fodertilberedningen, og da der ikke vides meget sikkert herom, vil jeg desuden sige lidt om de mekaniske Hjælpemidler, som finder Anvendelse ved Tilberedningen af Husdyrenes Foder.

Vor Opfattelse af Fodertilberedningen hviler i flere Henseender paa Formodning og Skøn; det er kun i forholdsvis faa Tilfælde, vi kan støtte vor Indsigt paa sikre Forsøgsresultater og solidt underbyggede Erfaringer fra Praksis. Det viser sig ogsaa, at Opfattelsen i Aarenes Løb er ændret stærkt. Dette gælder navnlig Meningerne angaaende Tilberedningen af Halmen.

Skønt Fodertilberedningen kan synes ret omfattende, vil den i Reglen fortrinsvis bestaa i Rensning og mekanisk Sønderdeling af Fodermidlerne; hertil kan i nogle Tilfælde føjes Kogning, Udblødning eller Udrøring i Vand, Omsætning ved Gæring m. m.

Jeg vil først omtale:

Tilberedning af Kraftfoder, Sæd og Oliekager.

Anvendelsen af større Mængde Kraftfoder til Kvæg er først bleven almindelig i de sidste Par Menneskealder, saa der er ikke opsamlet Erfaring gennem Generationer.

Til Gengæld er der foretaget en Mængde Fodringsforsøg, som har haft umaadelig Betydning for Foderøkonomien. Forsøgene giver dog i Reglen kun Oplysning om, hvorledes de forskellige Fodermidler kan erstatte hverandre, og hvorledes de indvirker paa Produktion og Tilvækst. Der er foretaget forholdsvis faa Forsøg til Belysning af Krafftfoderets Tilberedning, og flere af Forsøgene har givet divergerende Resultater.

De fleste mener, at Fodersæden udnyttes bedst, naar den bliver malet.

I *Henry & Morrison*, »Feeds and Feeding«, Seventeenth Edition 1917, S. 574—75, er meddelt Resultater af Fodringsforsøg med Svin. Det er en summarisk Opgørelse af Forsøg med 140 Svin, der fodredes med hel Majs, og 140 Svin, som fik malet Majs; begge Hold fik desuden Hvedegrut i en Mængde, som svarede til en Trediedel af Foderet. For at give 100 Punds Tilvækst krævedes 501 Pund hel Majs, medens der opnaaedes samme Vægtforøgelse ved Fodring med 471 Pund malet Majs. Det oplyses, at i 11 af de 18 Forsøg har Malingen givet en Mertilvækst fra 2,5—18,5 pCt., men i de 7 Forsøg har den formalede Majs givet 1—11 pCt. mindre end de hele Korn. I den summariske Oversigt svarer den gennemsnitlige Merudnyttelse ved Formalingen til ca. 6 pCt., hvilket vil sige, at Maleudgifterne kan dækkes. Det blev observeret, at de Grise, som fik malet Majs, optog mere Foder i en given Tid og voksede hurtigere end dem, der fik hel Majs, hvilket falder sammen med en udbredt Antagelse i Praksis.

Naar jeg fremhæver disse Forsøg, af hvilke nogle viser Fordel ved at fodre med helt Korn, er det bl. a. fordi, der ved nogle Svinefodringsforsøg paa Christiansminde, saavidt jeg erindrer, i enkelte Tilfælde er fundet Resultater, der peger i samme Retning.

Andre amerikanske Svinefodringsforsøg siger, at Fordelene ved Sædens Formaling fortrinsvis træder frem i

Slutningen af Fedeperioden, medens Grisene i de første Maaneder udnytter den hele Majs mindst lige saa godt eller snarere bedre end den formalede. Saafermt dette er rigtigt, er der næppe noget galt i at fortsætte med den gamle kendte Skik at give de store Pattegrise hel Byg.

Selv om nogle Forsøg har vist, at Svin kan udnytte uformalet Sæd, og endskønt *Nörner* skriver, at Svinene har et saa fortræffeligt Gebis, at Maling af Kornet er et unyttigt Arbejde, vil man dog baade her og i Udlandet saa godt som alle Steder foretrække at formale Foder-sæden til Kvæg og Svin. Spørgsmaalet bliver saa, hvor fint skal Sæden males? De fleste Forsøg, der er anstillede herover, gælder Malegods til Svinefoder.

I 1917 udsendte Forsøgslaboratoriet en foreløbig Meddelelse vedrørende Malefinhedens Indflydelse paa Gruttens Udnyttelse ved Svinefodring. Ifølge denne Meddelelse, der bl. a. er offentliggjort i »Ugeskrift for Landmænd« 1917, blev der fodret med fint eller grovt malet Korn samt Skummetmælk og Valle.

Ved alle Forsøg med Undtagelse af eet trivedes de Svin bedst, som havde faaet finmalet Korn.

I Gennemsnit for alle 7 Forsøg var Tilvæksten pr. Dyr i 10 Dage 6,18 kg for de Grise, der har faaet finmalet Grut, og 5,77 kg for dem, der har faaet grovmalet Grut. Kornfoderet pr. Gris var 20 kg i de 10 Dage, Forsøgsperioden varede. Det er altsaa Finmalingen af disse 20 kg Korn, som har bevirket en Forøgelse i Tilvæksten af $6,18 + 5,77 = 0,41$ kg.

Regnes der med $4\frac{1}{2}$ kg F. E. til 1 kg Tilvækst, vil 0,41 kg Tilvækst svare til et Kornforbrug af ca. 1,8 kg eller, at der ved at opfodre 100 kg Korn spares ca. 9 kg ved at Sæden finmales.

Disse Forsøg taler altsaa afgjort til Fordel for Finmalingen.

Det samme er Tilfældet med nogle nyere hollandske Svinefodringsforsøg, der har den Fordel, at de giver Oplysning om Finmalingsgraden. Forsøgene er offentlig-

gjort i »Verslagen van Landbouwkundige Onderzoekingen der Rijkslandbouwproefstations« Nr. 32. Det er en meget udførlig Forsøgsberetning, men der findes et Ud- drag paa Tysk, og vil man endelig nyde den i særlig koncentreret og letfordøjelig Form, kan der henvises til Forsøgsleder *H. Wenzels* Uddrag i første Nummer af »Ugeskrift for Landmænd« 1929. Forsøgene omfattede grov- eller finmalet Majs i Blanding med Byggrut. Af den grovmaledede Majs var 49 pCt. over 2 mm i Tværmaal og kun 10 pCt. passerede en $\frac{1}{2}$ mm Sigte. Dette var altsaa meget grov Grut. Al den finmalede Majs kunde passere en Sigte med 2 mm Maskevidde og 46 pCt. gik gennem Sigte med $\frac{1}{2}$ mm Maskevidde. Dette er en Del finere end det, der ved danske Kværnprøver kaldes Standardfinhed, hvor ca. 30 pCt. Majsgrut passerer Sigten med $\frac{1}{2}$ mm Lysning.

I to Forsøg anvendtes $\frac{1}{3}$ Majs og $\frac{2}{3}$ Byg. De Svin, der fik finmalet Majs, udnyttede Foderet 4 pCt. bedre end de Svin, der fik den grovmalet.

I Forsøg, hvor der anvendtes en Blanding af $\frac{2}{3}$ Majs og $\frac{1}{3}$ Byg, og hvor Majsen altsaa spiller en større Rolle, udnyttedes Foderet 15 pCt. bedre af de Svin, der fik finmalet Majs, end af dem, der fik den grovmalet.

I »Journal für Landwirtschaft« 74. Bd. (1926) har *Walter Haberhauffe* offentliggjort nogle Undersøgelser over Tilberedningens Indflydelse paa Fodermidlernes Fordøjelighed. Der er faa Forsøgsdyr, korte Forsøgsperioder, men en Mængde Analyser. Ifølge disse Undersøgelser stiger Fordøjeligheden med Malefinheden. For Majsens Vedkommende er der kun lidt Forskel mellem Udnyttelsen af hele Korn og grov Grut, men en langt større Forskel mellem grovt og fint Malegods. Noget lignende er iagttaget ved andre Forsøg og kan antagelig forklares ved, at den grove Grut sluges, hvorimod hele Korn bliver grundigere tygget og samtidig bedre blandet med Fordøjelseskærnerne.

Forsøgsleder *N. Beck* har ved forskellige Lejligheder

anbefalet at finmale Sæden til Svin og bruger i »Vort Landbrug« 1925, S. 646, Udtrykket: Kraftfoderet skal finmales ikke grattes eller vales.

Omkring i Hads Herred, hvor der efter min Mening findes nogle af vore største og dygtigste Svinefedere, kræves gennemgaaende, at Sæden til Svinefoder skal males fint — i Særdeleshed, naar der males hos Fremmede.

Medens jeg underviste paa Landbrugskursus, boede jeg hos en Mand, der tidligere har haft Forpagtningen af Besætningen paa en Herregaard. Fodersæden blev malet paa en Hestegangskværn og undertiden i en Vandmølle med en større Kværn. Forpægteren paastod, at Køerne gav mere Mælk, naar de fik Grut fra Vandmøllen, end naar de fodredes med Grut fra den lille Kværn, som ikke kunde male saa fint.

En sjællandsk Forpagter har forrige Vinter baade malet med Valsemølle og Stenkværn; han paastod, at Fodersæden udnyttedes bedst baade til Kvæg og Svin, naar den blev malet paa Stenkværn, som giver blødere og mere melet Malegods end Valsemøller og Staalkværne.

Efter min Mening tør man foreløbig sige, at til Kvæg og Svin udnyttes Fodersæden bedst i finmalet Tilstand, og der er næppe Fare for, at Sæden males for fint med almindelige smaa Landbrugskværne. Der er dog Grund til at skønne over, om det lønner sig at male saa fint, naar Drivkraften er Elektricitet, og Strømprisen er høj.

Ifølge Prøver, der er meddelt i 37. Beretning fra Statens Redskabsudvalg S. 88, var Elektricitetsforbruget til Formaling af 100 kg Majs til Standardfinhed 1,6 KWT., var Malegodset 16 pCt. grovere end Standard, forbrugtes 1,4 KWT., men naar det var 16 pCt. finere end Standard, forbrugtes 1,9 KWT. Det koster altsaa 0,5 KWT. mere at formale 100 kg Majs fint end grovt.

Det, der i Prøven var 16 pCt. grovere end Standard, er ingenlunde usædvanlig; der anvendes ofte Grut, som ikke er finere. Det, som er kaldet 16 pCt. finere end Standard, er omtrent som den finmalede Majs i de hol-

landske Forsøg og finere end Grutten almindeligvis er her i Landet.

Er Elektricitetsprisen 20 Øre pr. KWT., bliver Strømgifterne til Formaling af 100 kg Majs 32 Øre ved Formaling til Standardfinhed, 28 Øre til den grovere og 38 Øre til den finere Formaling. Ved Maling med udslidte Sten bliver Udgifterne betydelig større. Den fine Formaling faar man altsaa ikke gratis. I det forannævnte hollandske Forsøg gøres der ogsaa opmærksom herpaa, men selv med Hensyntagen til de større Maleomkostninger var der afgjort Fordel ved Fodring med finmalet Majs.

Det antydes dog i den hollandske Beretning, at Svinene, som havde faaet finmalet Majs, maaske var lidt federe end de andre. Forskellen var dog ringe.

I »Ugeskrift for Landmænd« 1915 (S. 404) er omtalt og afbildet en saakaldet amerikansk »Svinemotor«. Det er en Art Kværn, der anbringes over Fodertruget, og som er saaledes indrettet, at Svinene ved at trykke med Trynen paa en Plade drejer Kværnen, hvorved der males lidt Grut, som falder ned i Truget. Det er næppe tænkeligt, at Svinene sønderdeler billigere med denne Kværn end med egne Tyggeredskaber, men Anordningen giver Mulighed for, at Svinene ikke æder for hurtigt, men faar Tid til at tygge og faar fuld Nytte af det, de æder.

Medens det vistnok kan betragtes som fastslaaet, at Sæden skal finmales til Svinefoder, er der blandt de Sagskyndige delte Meninger om, hvorvidt Grutten bør gives tør eller udrørt med Vand.

»Journal für Landwirtschaft« 74. Bd. indeholder to Forsøgsberetninger, som begge stammer fra Göttingen.

I den ene Beretning meddeler *Rudolf Schlumbohm*, at Svinene udnytter Grutten bedre i tør Tilstand end udrørt i Vand, medens *Walter Haberhauffe* finder, at den vaade Grut udnyttes bedst. Forskellen er dog ikke stor, og *Schlumbohm* gør opmærksom paa, at den daglige Tilvækst er størst ved Vaadfodring. En bestemt Tilvækst opnaas ved Fodring med:

hele Korn paa 170 Dage
 tør Grut paa 149 Dage
 vaad Grut paa 140 Dage.

Karl Müller, Ruhlsdorf, meddeler i »Der kleine Schweinehalter«, at Kraftfoderet til Svin skal udrøres med koldt Vand til en tyk Grød, hvilket giver hurtigere Tilvækst end tørt Kraftfoder. Efter samme Kilde bliver Tilvæksten betydelig større, naar Kraftfoderet gives som Grød, end naar det udrøres med mere Vand til en tynd Vælling.

Det synes derimod ikke at være heldigt at sætte Blodmel i Støb. Enkelte Landmænd mener at have erfaret, at Utrivelighed og Sygdom i Svinebesætningen kan skyldes Fodring med Blodmel, der var udrørt i Vand, og hvorved der maaske er foregaaet uheldige Omdannelser.

Omkring 1800 var der adskillige ansete Landbrugsforfattere, som anbefalede at koge Foderet til Husdyrene. Fra Maine Agricultural College blev der 1876 udsendt en Beretning med Resultater af 9 Aars Forsøg, som viste, at 90 Pd. ukogt Majsgrut til Grisefoder virkede lige saa godt som 100 Pd. kogt.

Paa en Række amerikanske Forsøgsstationer er der foretaget Forsøg med raat og kogt Kraftfoder. Resultaterne, der er resumerede i »Feeds and Feeding« 1917, S. 576, viser alle i den Retning, at baade malet og umalet Sæd taber i Udnyttelsesværdi til Svinefoder ved Kogning og Dampning.

Ifølge nyere Forsøg i Göttingen er det heller ikke gavnligt at overhælde Grutten med hedt eller kogende Vand. Efter nogle Forsøg paa Ruhlsdorf udtaler *Karl Müller* med megen Overbevisning, at den, som herefter koger Kraftfoderet til Svin »ist ein Verschwender«!

Det var tidligere ret almindeligt at udbløde Kraftfoderet i Vand. Ifølge *Walter Haberhauffes* Undersøgelser er hel Majs, som var udblødt 12 Timer i Vand, udnyttet daarligere end tør Majs, hvilket forklares ved,

at den udblødte Majs omtrent blev slugt og saa godt som ikke tygget.

Der er næppe Tvivl om, at det er heldigst at formale Fodersæden til Malkekøer; nogle amerikanske Forfattere paastaar dog, at det til Kalve er heldigst at fodre med helt Korn.

Det var tidligere ret almindeligt at sætte Grutten i Støb. Denne Metode er forladt, og jeg har ikke fundet Kvæg-fodringsresultater, som godtgør, at det skal være formaaltjenligt at udrøre Grutten med Vand, saaledes som det er fundet ved Svinefodring.

Personlig haaner jeg ikke den gammelkendte Smaamandsskik at blande Kraftfoderet med Avner o. lign.

Heste, som arbejder haardt og har kort Ædetid, bør have Sæden knust; dette er selvfølgelig særlig nødvendigt, naar Hestene er ældre og har svage Tænder. Det angives almindeligt, at Sæden til Heste bør knuses ved Valsning og ikke males til Mel. Dette er ogsaa en almindelig Opfattelse, som følges i Praksis, men jeg kender ikke sikre Forsøgsresultater, som direkte godtgør denne Antagelse.

Kogning af Kraftfoderet synes unyttigt eller endog skadeligt haade til Kvæg og Heste.

I ældre Tid var der kun Tale om at formale Brødkorn og Malt til Ølbrygning. Først ind i det 19. Aarhundrede blev det almindeligt at male Korn til Husdyrene.

O. J. Winstrup konstruerede en Haandmølle, der er beskrevet i hans »Afbildninger« 3. Hefte, Tabel 4. I Amtsbeskrivelserne er hverken Winstrups eller andres Møller omtalt, af hvilket det maa skønnes, at de har været meget lidt anvendte i første Trediedel af det 19. Aarhundrede.

I »Tidsskrift for Landøkonomi« 1852 omtales en Havreknusemaskine, som benyttes i større Stutterier paa Kontinentet for at kunne fodre Føl og kostbare Tillægsdyr med behandlet Havre; man kunde dog ikke tænke sig at overkomme at knuse Sæden til Arbejdsheste.

I England forbedredes Maskinerne saa meget, at større Hesteholdere snart kunde fodre med knust Korn. Paa Verdensudstillingen i London 1851 fremvistes som Agitation for Brugen af Knusemaskiner to Billeder; det ene forestillede en velnæret Hest og i Nærheden deraf nogle magre, jammerligt udseende Spurve; Billedet var betegnet »England«. Det andet Billede var kaldt »Continentet« og forestillede en skindmager Hest og bag denne udsøgte et Dusin fede Spurve de hele Korn i Hestens Ekskrementer.

For 70—80 Aar siden var det altsaa Hestene, der fortrinsvis tænktes paa, naar der var Tale om at knuse Fodersæden, nu er det navnlig Kvæg og Svin.

Fodersædens Formaling foregaar nu paa Stenkværne, Valsemøller eller Staalkværne. Stenkværnene giver et blødere og mere melet Malegods end Valsemøller og Staalkværne, som leverer en fingrynet Grut, selv om den ved Sigteprøver viser sig at have Standardfinhed.

I alle Landbrugskværne anvendes nu Kunststen, som fremstilles ved Støbning, idet fintknust Flint blandes med et Bindemiddel. Massen støbes i Forme og hærdes under Varmeudvikling. De færdige Sten afrettes og bildes paa Fabrikken. Er Stenen blød og Bildningen aaben, maler Kværnen billigt men slides hurtigt. En haard Sten med tæt Bildning slides langsomt, men kræver mere Kraft til Formalingen. Ved en ret omfattende Kværnprøve, hvis Resultater er meddelt i 28. Beretning, har det vist sig, at de 3 Hovedtyper af Stenkværne, den gamle Overløber, Underløberen og Vertikalkværnen kræver praktisk talt samme Kraftforbrug ved Formaling af 100 kg Sæd til en bestemt Finhed.

Da Overløberen er solid, gammelkendt og Brugen indøves i Praksis, har vi ikke fundet Anledning til at fraaade Anskaffelse af den gamle, velkendte Kværntype. Imidlertid har Fabrikanterne med Iver kastet sig over Fremstillingen af de nyere Kværntyper, navnlig Underløberne, af hvilke Redskabsudvalget i de senere Aar har

prøvet adskillige Fabrikater, som har vist sig tilfredsstillende.

Formalingen kræver et Arbejde, hvis Størrelse er afhængig af Sædens Art og Tørhed, Stenenes Beskaffenhed og Bildning og sidst men ikke mindst Formalingens Finhed.

Stenen er Kværnens Sjæl og betyder mere end Maskinens Konstruktion. De støbes af forholdsvis faa Møllestensfabrikker, som forsyner Maskinfabrikanterne med Kunststen. Det kan derfor forekomme, at Kværne fra to forskellige Fabrikker udstyres med Sten af samme Fabrikat og Beskaffenhed og kan være praktisk talt ens. Erfaringer fra Praksis og Prøver godtgør Gang efter Gang, at Opgivelse af Arbejdsydelse og Kraftforbrug er uden Betydning, naar man ikke kender Malefinheden. Endnu i Vinter har Redskabsudvalget kunnet bilægge en Uoverensstemmelse mellem en Kværnleverandør og en Modtager ved at foretage en Sigteprøve.

Jeg vil som ofte tilforn tilbyde at foretage Malefinhedsbestemmelse for enhver, der ønsker det, naar der indsendes en Prøve til Landbohøjskolens Modelsamling. Prøven maa indeholde ca. $\frac{1}{2}$ kg og bestaa af Malegods, f. Eks. Grut af Majs, Byg eller Havre, men ikke Blandsæd.

Indtil for faa Aar siden krævede man, at Oliekagerne skulde knuses i nøddestore Stykker. Det blev betragtet som en Mangel ved en Maskine, naar den sønderdelte Oliekagerne til Smuld.

Denne Opfattelse, der hidindtil har ligget til Grund ved Bedømmelse af Kageknusere, er jo i Modstrid med den nugældende Praksis med udstrakt Anvendelse af Foderblandinger, hvor Oliekagerne forekommer i ret fin-delt Tilstand, saa jeg nu er i Tvivl om, hvad jeg bør meddele i Forelæsningsen over Emnet. I min Kvide har jeg søgt Raad hos Professor *Lars Frederiksen* og spurgt, om jeg bør lægge om; nu ved vi alle, at Professoren er en meget klog Mand, og de, der kender ham nærmere,

ved desuden, at han er en rar Mand, som nødig bedrøver sine Medmennesker. Det er muligvis Udslag af hans gode Hjerte, at Lars Frederiksen ikke nænner, at jeg paa mine gamle Dage skal lære om med Hensyn til Kageknusere; han sagde i hvert Fald, at det vistnok er rigtigst at fortsætte som hidtil.

Tilberedning af Rodfrugter.

Tilberedning af Rodfrugter gaar fortrinsvis ud paa Rensning og Sønderdeling samt i nogle Tilfælde Kogning.

Der er næppe Tvivl om, at adskillige Fordøjelsessygdomme hos Malkekvæget skyldes Fodring med snavsede Roer, og jeg betragter Roernes Rensning som et meget vigtigt Led i Fodertilberedningen.

Den mest effektive Rensning faas ved Vadsugning, og det er utvivlsomt med Rette, naar de fleste af vore Landbrugsskoler for 15—20 Aar siden gik i Spidsen med Hensyn til Anskaffelse af Roevadskere ofte forenede med Skæreapparater. I »Ugeskrift for Landmænd« 1913, Nr. 11, findes en Omtale af disse Roevadskere, der bestaar af en Lægtetromle, som er ca. $1\frac{1}{4}$ Meter lang og ca. $\frac{3}{4}$ Meter i Tværmaal. Lægterne er ca. 5 cm brede med en Afstand af $\frac{3}{4}$ cm. Tromlen drejes ca. 50 Omdrejninger pr. Minut; den er forsynet med en Ifyldningstragt og modsat et Par skraat stillede Skovle, saa den er selv-tømmende. Tromlens nedre Halvdel hviler i en Kasse, som rummer 400—500 Liter Vand. Jord og Snavs, der vadskes af Roerne, falder mellem Tremmer ned i Beholderen, hvor det synker til Bunds og lidt efter lidt samler sig til et tykt Lag, saa Beholderen i nogle Tilfælde maa renses hver 4. eller 5. Dag, naar der vaskedes mange snavsede Roer. Denne Rensning er ret besværlig; det kan desuden nogle Steder knibe med at finde en passende Plads med vandtæt Gulv og Afløb, dog ikke til Ajleholderen.

Disse Ulemper har medført, at man flere Steder har

foretaget Ændringer ved Vadske-maskinen eller ombyttet denne med en Tørrenser.

Paa Visborggaard ligger Vadsketromlen i en meget stor betonstøbt Beholder, som er saa bred, at der kan renses ved Siden af Tromlen, ligesom Beholderen fuldstændig kan udtømmes gennem en Renseluge i Væggen.

Enkelte Steder er en Tørrenser kombineret med en Vadske-maskine. Den første fjerner Hovedmængden af Jorden, saa Vadskevandet kan holde sig længere rent, og Kassen skal sjældnere tømmes for Slam. Landbrugs-kandidat *H. T. Christiansen*, Taulov, har konstrueret en kombineret Tørrenser og Roevadsker, der ved en særlig Anordning udnytter Vadskevandet særdeles godt.

Denne Maskine er bl. a. anskaffet til en fynsk Gaard, hvis Ejer erklærer, at Jorden er saa leret og vedhængende, at Tørrenseren ikke kan anvendes; en lignende Udtalelse er i Aar fremkommen fra Brørup-Eggen.

Sukkerroer til Svin og Heste maa renses fuldstændig, i Særdeleshed, naar de skal finrives til Svin, da Riveapparatet ødelægges af Smaasten, som følger med de snavsede Roer.

Tørrensere har i flere Aar været anvendt i England og er her i Landet navnlig ført i Markedet af *N. P. Burup*, Roskilde. Hans Tørrenser bestaar af en Tremmetromle, som bevæges ca. 50 Omdrejninger pr. Minut. Roerne kastes ind i den ene Ende af Tromlen og føres automatisk ud af den anden; de kan gaa over en Skæremaskine eller udenom denne, saafremt de ønskes anvendt hele. Under Passagen gennem Tromlen renses Roerne dels ved Paavirkning af Tremmerne og dels ved at løftes op og falde ned og ved at gnide mod hinanden. — Selv om Roerne ikke renses fuldstændig ved denne Behandling, bliver de dog befriede for den langt overvejende Del af vedhængende Jord, Rodtrævler og lignende.

Ifølge adskillige Observationer kan der i flere Tilfælde paaregnes, at der af een Tønde Roer fjærnes ca. 10 kg

Jord, Trevler, Hudstykker m. m. Er Roerne tørre, bliver der i Reglen meget lidt Jord siddende efter Behandlingen. Vaade og lerede Roer renses ikke fuldstændigt, selv om de befries for betydelige Mængder af Jord, Snavs m. m. Under Rensetromlen ophober der sig efterhaanden en anselig Bunke, der overvejende bestaar af Jord, men der findes ogsaa Rodspidser, Trevlerødder, Hud og Smaastykker af Roerne, saa Bunken kan tage Varme. I Reglen kastes Affaldet ind til Svinene for at faa Roestykkerne udnyttet. Naar Rensningen foregaar inden i Tromlen, maa det formodes, at Roerne behandles nogenlunde ensartet paa alle Sider, hvilket antagelig er nyttigt ved Rensning af Kaalroer, som fortrinsvis har Trevler med vedhængende Jord ved Spidsen.

Der eksisterer ogsaa Maskiner, som har to mindre Tromler, der danner Bund i en Kasse, saa Roerne renses paa Tromlernes Yderside. Det paastaas, at disse bedre renser Runkelroer og Sukkerroer, der har to lave Længdefurer, hvori Jorden fortrinsvis sætter sig. Rensningen foregaar altsaa direkte ved Tromletremmernes Skrabning. De langstrakte Roer lægger sig parallelt med Tromlerne og behandles fortrinsvis paa Siderne.

Selv om der i nogle Tilfælde kan være Fordel ved denne Rensningsmaade, navnlig ved Runkelroer og Sukkerroer, maa det formodes, at Rensning i en større Tromle i Reglen maa foretrækkes og i alle Tilfælde, hvor der fortrinsvis skal renses Kaalroer.

Fra Praksis og navnlig paa Øerne har man klaget over, at Tørrensere er haarde ved Roerne, idet Huden delvis skræbes af og gaar med i Affaldet. Dette er ogsaa rigtigt, men saafremt der stilles Krav om nogenlunde effektiv Rensning, maa man ofre lidt af Roerne. Man kan allerede ved Roernes Optagning og Bjergning forberede Fodertilberedningen, og jo renere Roerne kommer hjem fra Marken, desto mindre er Rensningsarbejdet forud for Anvendelsen. Ved Brug af de almindelige Optagningsredskaber til Haandkraft kan man holde Roer

og Top bedre adskilte i Rækkerne end ved Maskinoptagning, men ved sidstnævnte Metode rodkæres Roerne mere eller mindre kraftigt, saa der følger mindre Jord med Roerne. En kendt jydsk Landmand kræver ved Maskinoptagning af Kaalroer, at der skæres et godt Stykke af Rodspidsen for allerede ved Optagningen at fjerne saa megen Jord som muligt.

Maskiner til Rensning af Foderroer hører efter min Mening til de nyttigste af Landbrugets mekaniske Hjælpe midler; Tørrenserne er desuden simple Apparater, som betjenes let; de forekommer nu i forskellige Størrelser, saa ogsaa de mindre Jordbrugere kan blive betjent.

Naar man ser Kokrybberne umiddelbart efter Fodring med urensede Roer, faar man uvilkaarlig Indtryk af en forkert Fremgangsmaade. Roerenseren er een af de faa Maskiner, jeg uforbeholdent anbefaler til Anskaffelse.

De almindelige Roeskæremaskiner har ikke gennemgaaet nævneværdige Ændringer i de senere Aar, og de tilfredsstillende rimelige Fordringer.

Man krævede tidligere Roerne skaarne med rene Snit, for at Saftudtrædningen kunde blive saa lille som muligt. Dette Forhold regnes der næppe mere med i Praksis. Skæringen har næppe Indflydelse paa Roernes Udnyttelse og foretages i Reglen ikke for at lette Tygningen, men for at lette selve Optagningen, da det i glatte Krybber kan knibe for Køerne at faa fat i halvstore, runde Kaalroer; det vilde derfor være nyttigt at anbringe en Liste langs Krybberne, som Roerne kan støtte paa, naar Køerne skal have fat i dem. Krybbereskummer vil ogsaa være nyttige i denne Henseende.

Nye er Sukkerroerivere, som i Løbet af de sidste 2—3 Aar har fundet betydelig Udbredelse. I 44. Beretning er der gjort Rede for en Prøve med disse nye Maskiner, der hurtig kom frem i tilfredsstillende Skikkelse.

De prøvede Sukkerroerivere koster 80—100 Kr.; de kræver 3—5 Hestes Kraft og sønderdeler 20—40 Tdr.

Sukkerroer i Timen, saa der er ingen Grund til at klage over Arbejdsydelsen. Sukkerroerne moses eller sønderdeles fint, saa Massen egner sig til inderlig Blanding med malet Sæd.

I Praksis kræves en ret stærk Findeling af Roerne, hvilket ogsaa offentlig er anbefalet af Forsøgsleder N. Beck i en Artikel i »Vort Landbrug« for 1925. Der er næppe Forsøgsresultater eller sikre Erfaringer, som godtgør Nødvendigheden af den stærke Findeling, der antagelig faar sin væsentligste Betydning derved, at den muliggør en inderlig Blanding af Grut og Roemasse. Kraftforbruget til Roernes Rivning er ringe, og det spiller ingen nævneværdig Rolle i Strømodgift, om Roerne rives lidt finere eller grovere. Jo finere Roerne rives, desto større er Faren for Tab ved Saftudtrædning og desto vigtigere er det, at Rivemassen hurtigt blandes med Malegodset. Sukkerroerivernes væsentligste Betydning ligger i, at de gør det muligt at faa Svinene til at optage flere Roer, saa disse kan udgøre 20—40 pCt. af Svinenes Foder.

For at undgaa Beskadigelse af det hurtig-roterende Riveorgan, maa Roerne renses ret omhyggeligt, og der maa selvfølgelig ikke følge Sten med Roerne.

Medens Kogning af Kraftfoderet er unyttigt eller maaske endogsaa skadeligt, er det med Sikkerhed godtgjort, at Kartofflernes Næringsværdi forøges ved Kogning, ligesom denne gør det muligt, at Svinene kan optage større Mængder. 4—5 kg kogte Kartoffler kan i Foderværdi vistnok sidestilles med 5—6 kg raa.

Forsøg i Ruhlsdorf taler i høj Grad til Fordel for Kogning. Der blev fodret flere Hold Svin; de Hold, som blev fodret med kogte Kartoffler, tiltog betydelig mere i Vægt end de Hold, der havde faaet Kartoffler i raa Tilstand. Forskellen var saa stor, at Omkostningerne ved Kogningen ingen Rolle spiller. Det var interessant at bemærke, at et Hold, der fik Halvdelen af Kartofflerne raa og Halvdelen kogte, med Hensyn til Tilvækst ligger omtrent midt

mellem de to Hold, hvoraf det ene er fodret med raa og det andet med kogte Kartoffler. Ogsaa til Hestefoder er det heldigt at koge Kartoffler. *Nils Hansson* angiver, at 0,9 kg Tørstof i kogte Kartoffler her har samme Næringsværdi som 1 kg Byg og 1,2 kg Havre.

Af middelstore Kartoffler med 25 pCt. Tørstof vil til Hestefoder 3,6 kg kogte Kartoffler svare til 1 Foderenhed. Nærmere Oplysning herom findes i 126. Meddelelse fra Centralanstalten i Stockholm.

Vandet fra Kartoffelkogningen har ingen Næringsværdi, og Kartofflerne har praktisk talt samme Vægt før og efter Kogningen. Derimod taber Sukkerroer betydeligt i Vægt ved Kogningen, idet der opløses en Del Sukker, som gaar over i Koge- og Fortætningsvandet.

Personlig kan jeg ikke indse, at Sukkerroer kan vinde ved Kogningen, men Karl Müller, Ruhlsdorf, skriver, at ogsaa Roerne bør koges, hvis de skal bruges til Svinefedning, og jeg bøjer mig selvfølgelig saavel for Forsøgsresultater som for sikre Erfaringer fra Praksis.

Ved Prøver med Kartoffelkogere er det flere Gange konstateret, at det er vigtigt at holde Beholderen ren; der maa ikke samles Slam inden i Beholderen og ikke sætte sig et tykt Lag Sod paa den udvendige Side, da det i høj Grad forhæler Kogningen og medfører større Brændselsforbrug. Skal der fyres med Kul, maa Afstanden fra Rist til Kedelbund kun være ca. 20 cm; hvis der fyres med fyldende Brændsel som Kvas og løse Tørv, maa Afstanden være ca. 30 cm.

Med de faste, indmurede Kedler som »Fiskbæk« kan der koges noget billigere end i de fritstaaende Apparater. Er sidstnævnte i Orden, kan der koges en Tønde Kartoffler med ca. 4 kg Kul. Med Rørkedlen »Fiskbæk« kan der koges en Tønde Kartoffler med ca. 3 kg Kul. I en Petroleumskoger, som er i Orden, koges 100 kg Kartoffler med 1½ Liter Petroleum, men Kogningen tager længere Tid end ved Kogere med fast Brændsel.

Nyt er Kogning ved Elektricitet. Nordsjællands Elek-

tricitetsværk har indført en billig Nattarif for at udjævne Forbruget Døgnet igennem, og det er bl. a. Tanken at anvende den billige Strøm til Kogning, Opvarmning af Vand o. lign.

I 50. Beretning er omtalt en elektrisk Foderkoger; den er vel forarbejdet og handelig, men selv med den laveste Strømpris af 7 Øre pr. Kilowatt, bliver Udgifterne til Kogning af en Tønde Kartoffler over 80 Øre.

Som en Bifordel ved Kartoffelkogningen kan nævnes, at den gør det muligt at give Foderet lunkent, hvilket vistnok er heldigst.

I Forbindelse med faste Kogeanlæg kan det bekvemt indrettes saaledes, at Anlægget kan levere varmt Vand og Damp, ligesom det er muligt at opvarme Stalden, saafremt det ønskes.

Kørerne reagerer øjeblikkelig paa Hud og Haarlag, naar de faar iskolde og frosne Roer. Endskønt jeg hverken har Forsøg eller direkte Erfaring at støtte mig til, vover jeg at paastaa, at 20 kg tempererede Roer er bedre for Dyrene end 30 kg frosne.

Der gives mig bekendt ingen særlige Anordninger til Temperering af Roerne udover tilstrækkelig Henliggen i en lun Stald eller Roehus, men det lønner sig utvivlsomt at bringe et Offer i Form af forøget Arbejde for at undgaa Fodring med kolde og frosne Roer, som kan have meget uheldige Følger.

Tilberedning af Halm, Hø, m. m.

Hakkelsekisten har længe været anvendt i danske Jordbrug; da Hakkelsemaskinen blev opfundet i England 1794, vakte den snart Opmærksomhed, og i »Oeconomiske Annaler« 2. Bd. 1799 meddeles: »Man har i Fjor faaet en ypperlig Hakkelsemaskine fra England, som med betydelig Besparelse af Menneskearbejde skierer Hakkelse i største Fuldkommenhed. Den behøver tvende Mennesker til at dreje den og lægge paa. Den findes

blandt andre Steder paa Nærum, Skioldnæsholm og ved den kongelige Stald . . .«

Der blev dog ogsaa bygget adskillige her i Landet, dels paa Frederiksværk Kanonstøberi, dels af stedlige Haandværkere. Pastor *Wolgang* i Rørby ved Kalundborg fik Landhusholdningsselskabets store Guldmedaille for en Hakkelsemaskine, som er udførligt og meget rosende omtalt i »Nordisk Landvæsens og Landhusholdnings-Magasin« 1802 af Landhusholdningsselskabets Sekretær *D. Didrichsen* og senere af *G. Begtrup*, som begge kaldte *Wolgands Maskine*: »Den danske Hakkelsemaskine«. Det bemærkes, at Maskinen baade kan skære meget fin Hakkelse for Heste og lang, grov Hakkelse til Køer; det tilføjes, at naar denne Maskine bliver almindelig kendt, kan det forventes, at alt Halmfoderet skæres til Kreaturerne, hvilket baade er gavnligere for Kvæget og mere økonomisk; thi enhver »fornuftig Landmand indser den store Nytte det fører med sig i en Landhusholdning, at alt Halmfoder til Kreaturerne skæres i Hakkelse, førend det gives dem, og man maa haabe, at denne gode Skik med Tiden vil blive almindelig blandt vore Landmænd«.

Dette skønne Haab gik ogsaa til Dels i Opfyldelse enkelte Steder; Forpagter *Freuchen*, Schørringegaard paa Falster, indberettede til *Begtrup*, at han havde en Maskine, hvorpaa en Mand skar Hakkelse til Kvæget; han skar saa meget, at 160 Køer daglig fik to gode Foder. Derved sparedes saa meget, at 6 Tærskere magelig kunde holde Kvæget med Halm, medens der tidligere krævedes 10 Mand for at aftærske saa meget, som Køerne skulde have af hel Halm.

Det gik dog langsomt med Udbredelsen af Hakkelsemaskinerne. I *Begtrups* Beskrivelser fra Jylland i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede nævnes de ikke, og endnu i 1830'erne forekom de kun paa forholdsvis faa Gaarde. Paa Hvedholm, Fyn, blev 200 Høveder fodret ene med Hakkelse. saa der var Arbejde for en Karl og en Dreng samt 2 Heste 5—6 Dage om Ugen. Af andre

fynske Gaarde var der Hakkelsemaskiner paa Trolleborg, Nakkebølle, Rødkilde, Rynkebygaard, Valdemar Slot, Tranekjær, Einsidelsborg, Kjørup, Hollufgaard, Brahesborg og flere Steder. Fra flere jydsk Amter meddeltes, at Hakkelsemaskiner var ukendte; i Aalborg Amt var der et Par, men de brugtes kun lidt. I Hjørring Amt fandtes ingen, men de ansaas for fordelagtige, især hvor der blev fedet Staldstude.

De pengeknappe Tider i 1820'erne har selvfølgelig hæmmet Anskaffelsen, og man naar hen imod Midten af Aarhundredet, før Hakkelsemaskinerne bliver almindelig udbredte; det maa dog erindres, at Halmen flere Steder blev skaaren til Hakkelse i en almindelig Skærerkiste.

Den ansete Landøkonom *N. E. Hofman (Bang)* og »Landmandsblade«s to kyndige Redaktører *Chr. P. Jacobsen* og *J. L. Jensen* fremhævede Nyttens af at skære den væsentligste Del af Halmen til Køerne.

Endskønt Hakkelsesøkering til Køerne forlængst er ophørt, og der i indeværende Aarhundrede ofte er slaaet til Lyd for at give Heste hel Halm i Stedet for Hakkelse, anvendes der dog Hakkelsemaskiner paa 90 pCt. af Jordbrug over 10 ha; naar Benyttelsesprocenten ikke er saa stor paa de mindre Ejendomme, skyldes det blandt andet, at der paa flere af disse ikke findes Hestehold.

Hakkelsesøkering har adskillige lidenskabelige Modstandere, som paastaar, at den ikke alene er unyttig, men desuden skadelig, idet Fodring med Hakkelse giver Anledning til Kolik; i denne Paastand faar de Medhold af flere Dyrlægere. Jeg vover ikke at modsige denne Sagskundskab, men mener dog, at det navnlig er ved Skøkering af grønt eller nyt Skaftekorn, at denne Fare er til Stede.

Forsøgslaboratoriet foretog i 1909—10 Forsøg paa Aakjær og Langholt med hel Halm og Hakkelse til Heste. Resultaterne er offentliggjort i 72. Beretning og udtrykt saaledes: »Ved at sammenligne Hakkelse og hel Halm i Arbejdshestens Foder viste det sig, at hvad enten den

samme Halmmængde blev fodret op i hel Tilstand, eller den først var skaaret i Hakkelse, saa havde det ingen nævneværdig forskellig Virkning paa Dyrenes Trivsel, deres Udseende eller Velbefindende, og man maa derfor med Hensyn til Foderværdi regne 1 Kilogram helt Straafoder lig med 1 Kilogram Hakkelse.«

I samme Beretning meddeles, at Overdyrlæge *Roed-Müller* ved 5. Dragonregiment omkring Aarhundredskiftet har foretaget Forsøg med 20 Heste, som deltes i 2 ensartede Hold, hvoraf det ene blev fodret med Hakkelse, det andet med hel Halm. Forsøget varede 190 Dage, og det viste sig, at de halmfodrede Heste havde holdt deres Vægt lige saa godt som de hakkelsefodrede.

Paa Langholt, hvor der blev fodret med hel Blandsæd, »kunde der findes enkelte hele Korn i Gødningen, men dette gjaldt lige saa vel de Heste, der fik Hakkelse, som dem, der fik Halm«.

En Række Iagttagelser fra Udlandet og navnlig Amerika gaar dog i anden Retning, og flere Forfattere udtaler, at der foreligger ret sikre Erfaringer for, at der gaar flere hele Kærner gennem Fordøjelseskanalen, naar Hesten fodres med hel Havre alene, end naar denne blandes med Hakkelse. Heraf kan antagelig sluttes, at det er mere vigtigt at knuse Kraftfoderet, naar dette gives Hestene alene, end naar det blandes med Hakkelse.

I Forsøgene paa Langholt og Aakjær blev der givet 6—10 kg Korn daglig pr. Hest. Ved en saa stor Kraftfoderration vil Optagelse af Straafoderet antagelig spille en mindre Rolle, end hvor der fodres mindre kraftigt, saaledes som Tilfældet i Reglen er paa Bøndergaarde og hos mindre Jordbrugere; efter min Mening bør man ikke undervurdere Betydningen af Straafoderets Optagelse og Udnyttelse, naar Hestene ikke skal arbejde stærkt, og det drejer sig om at holde dem billigt.

Skal Hestene fodres uden for Stalden, og Ædetiden er kort, skal man vist nok ikke haane den gammeldags Skik at skære Halmen i Hakkelse.

Der er ogsaa Grund til at gøre opmærksom paa, at Foderet holder sig mere tørt i de nye Ventilations-Muleposer, end i de almindelige tætte Poser, hvor Indholdet bliver fugtigt ved Hestenes Aanding.

I England ofrer man Halmens og Hakkelsens Rensning megen Opmærksomhed, og flere Hakkelsemaskiner er forsynede med Ventilatorer og Sigter, som fjerner Støv og Smuds; saadanne Maskiner har ogsaa faaet en Del Anvendelse i Tyskland, ligesom der findes Anordninger, som fjerner Støvet fra Hø.

Da det i Krigstiden var vanskeligt at fremskaffe Kraftfoder, forsøgte man navnlig i Tyskland at præparere Halmen, hvorved Cellulosen blev saa letoptagelig og fordøjelig, at det fremstillede »Halmkraftfoder« ikke alene kunde tjene som Vedligeholdelsesfoder, men ogsaa som Produktionsfoder, selvfølgelig sammen med et passende Tilskud af Æggehvite. Ogsaa i Sverige er der foretaget Forsøg med Fremstilling af Kraftfoder af Cellulose. I »Ugeskrift for Landmænd« for 1918 findes nogle Oplysninger herom. Under normale Omsætningsforhold vil en saadan Præparering næppe have praktisk Betydning, saa meget mere som Halmbehandlingen kræver Installationer, men Sagen nævnes, fordi den i sin Tid vakte betydelig Interesse.

I dansk Landbrug har man mig bekendt ikke praktiseret at skære Høet i Hakkelse til større Husdyr, og der er næppe Anledning dertil. I Udlandet er Anvendelse af Høhakkelse og navnlig Lucernehakkelse hist og her ret almindelig. Saafremt Græsmarksinteressen stadig holdes levende, er der jo Udsigt til en forøget Høproduktion; den Tid kan da maaske komme, da man vil anvende Bælglplantehø til Svin og Fjerkræ; i saa Fald kan en Tilberedning ved Skæring maaske være formaalstjenlig. En fuldstændig Formaling til Mel (Lucernemel) kræver megen Kraft og er kun praktisk gennemførlig, naar Høet er meget tørt.

Endnu i min Drengetid voksede Kløveren ualmindelig

frodigt paa mine Forældres Mark; den blev ikke slaet saa tidlig, som man nu kræver, saa Høet blev grovstænglet; vi plejede at kaste Høet ned i Foderloen, stænke det over med Vand og lade det ligge nogen Tid; det gav en behagelig krydret Duft i Stalden, og vi havde Indtryk af, at Køerne aad Høet med større Velbehag, end hvis det ikke forud var vandstænket.

Jeg ved ikke, om der ligger noget som helst til Grund for vor Antagelse, og har ikke set Fremgangsmaaden andre Steder; naar den nævnes her, er det bl. a., fordi Høduften fra den hjemlige Stald i over et halvt Hundrede Aar er bevaret i min Erindring.

Adskillige andre Forhold som Ensilering, Høtilberedning, Græsmarksbehandling m. m. hører i videste Forstand ind under Fodertilberedning, men maa her forbigaaes. Det skal blot bemærkes, at der i den kommende Tid utvivlsomt vil blive viet Høtilberedningen mere Interesse. Hertil har Landbruget gode Hjælpere i Høvendere og Høspredere, som gør det muligt, at Græssets Vejring og Tørring kan fremmes og blive mere ensartet, ligesom den kritiske Periode mellem Græssets Slaaning og Høets Stakning forkortes.

I Almindelighed er Græsset velsmagende, men der er Forskel, og det synes som en alsidig Gødkning af Græsmarken paavirker Græssets Smag i heldig Retning; Fosforsyregødning og den efter min Mening for Tiden noget undervurderede Kaligødning skal efter svenske Forsøg bidrage til, at mindre velsmagende Græsser bedre tages af Kreaturerne. Gejlpletterne maa undgaaes ved Jævning af Kokasser, hvortil der nu er formaalstjenlige Redskaber.

Idet jeg slutter, maa jeg have Lov til at gøre opmærksom paa, at ingen er forpligtet ud over sin Evne, og at jeg er klar over, at De ikke har hørt synderligt, som er Dem nyt og ukendt, og maaske har jeg sagt et og andet, som ikke kan staa for en nøjere og strængere Kritik.

Jeg behøver ikke at belære Dem om, at Fodringsfor-

søg i Virkeligheden er meget komplicerede, selv om man siger: vi spørger ganske simpelt Køerne, Svinene eller Hestene. De økonomiske Love følger ikke altid de fysiologiske, og i alle Tilfælde maa det aldrig tabes af Syne, at Dyrene er levende Væsener, og at Husdyrene i Menneskets Tjeneste i flere Henseender tvinges ud af deres naturlige Levevis. Der maa derfor vises dem et ekstra Hensyn.

Jeg undervurderer selvfølgelig ikke den solide og gode Vejledning, som Konsulenter, Landbrugslærere og andre Sagkyndige giver om rationel Fodring med Oplysning om Næringsstofforhold, Æggehvideminimum m. m., men det vilde vist ikke være til Skade, om vi ogsaa en Gang fik Impulser fra en rigtig Koens og Staldens Mand, en af dem, der med kærligt Faderblik følger Dyrene, straks er klar over deres Befindende og tager Hensyn dertil.

Man træffer nu og da saadanne Mænd, maaske mest blandt Kvægopdrættere, og de har altid voldt mig Glæde. Kunde der ikke være Anledning til ogsaa en Gang at høre en saadan Dyrepsykolog ved Konsulentmødet?

Selv om Jeppe Aakjær ikke har sin Styrke som landøkonomisk Fagskribent, giver han utvivlsomt Udtryk for Forstaaelse af det rette Forhold mellem Bonden og hans Dyr, naar han synger:

Der rinder de Dage i Sommer og Tø
 med alt, som en Bonde maa gøre,
 for Føllet vil klappes, og Faaret ha' Hø,
 Smaaspurve fra Taget mig fritter om Frø,
 og Grisen vil kløs bag sit Øre.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1928.

VIII.

Beretning fra Statskonsulent W. A. Kock.

Særlig i Løbet af de sidste Par Aar har der ude i det praktiske Landbrug kunnet spores en større Interesse for Fjerkræholdet, og da navnlig for Hønseholdet, end maaske nogensinde tidligere. Ogsaa Oprettelsen af Erhvervshønserier, som kræver nøje Kendskab til Sagen for at lykkes, har været Genstand for mere Opmærksomhed. Denne forøgede Interesse for Hønseholdet, der har givet sig Udslag i, at man nu er mere lydhør overfor at erhverve sig den fornødne Indsigt og at indføre Forbedringer, har ogsaa medført, at man i langt større Udstrækning end blot for nogle Aar siden er kommen ind paa at opføre tidssvarende Høns- og Kyllingshuse og anvende Rugemaskiner og Paraplymødre, som der har været et betydeligt Salg af. Endelig har der været en saa overordentlig stor Efterspørgsel efter Rugeæg og Hanner af bedst mulig Afstamning, men navnlig efter daggamle Kyllinger, at den langt fra han kunnet tilfredsstilles.

Selv om man saaledes, naar man sammenligner Forholdet før Verdenskrigen og nu, kan spore en virkelig Fremgang paa Hønsavlens Omraade, skal det ingenlunde skjules, at der vedblivende er stor Plads for Fremskridt, og at der kan indvindes betydelige Værdier, om Hønsene indenfor ethvert Landbrug blev Genstand for den Opmærksomhed, som de med Rette fortjener. Der

tiltrænges først og fremmest Plan i Arbejdet, thi herpaa skorter det mest, og dernæst gælder det om at faa oparbejdet en god og rigtlæggende Hønsbesætning, bl. a. gennem Anskaffelsen af avlsmæssig set fremragende Hæner, samt at faa Kyllingerne rettidig tillagte og indrettet Husene formaalstjenlige, hvorved de samtidig bliver lette at holde rene.

Ogsaa Arbejdet til Avlens Fremme omfattes med forøget Interesse. Paa de Dyrskuer, hvor der i Forbindelse med Husholdningsudstillingerne har været afholdt særlig Fjerkrædemonstrationsudstillinger, har Besøget været ganske betydeligt. Sammen med Konsulent *Christensen*, Ringsted, har jeg saaledes haft Lejlighed til at forestaa Ordningen af et Par af disse Udstillinger, bl. a. ved Fællesdyrskuet i Ringsted, hvor Demonstrationer og Foredrag blev fulgt med stor Opmærksomhed. Udstillingen omfattede en Samling Modeller, Redskaber og Tavler, et Mønsterhønseshus og bl. a. en Fremstilling af en rigtlæggende Hønes Foderforbrug og Produktion i Løbet af et Aar. Til Udstillingen var der endvidere knyttet en Afdeling for Slagtning og Behandling af Fjerkræ, et praktisk Demonstrationsmateriale af Hønsetuberkulosens Forekomst hos Høns og Svin samt et arbejdende Ægpakkeri. For Hønseselskabets Udvikling i praktisk og økonomisk Retning vil det betyde overordentlig meget, om saadanne Fjerkrædemonstrations-Udstillinger efterhaanden kunde vinde Indpas paa alle vore større Dyrskuer.

Præmiering af hele, vellede og lønnende Hønseselskab, der danner det bedste Grundlag for Udpegning af Avlscentre, er stadig Genstand for megen Opmærksomhed indenfor de forskellige Organisationer, der udfører et Arbejde til Hønseselskabets Fremme. Sine Steder er man kommen ind paa at indkøbe Rugeæg, som man lader udruge i egne Maskiner, og de fremkomne Kyllinger leveres da til Medlemmerne til billig Pris. Desværre har der flere Steder meldt sig Skuffelser i Form af Sygdomme, idet Kyllingerne har haft Hønsetyfus, der overføres gennem

Ægget fra syge Høns til de fremkomne Kyllinger. Det kan derfor ikke noksom lægges paa Sinde, at man ved fremtidige Indkøb af Rugeæg, daggamle Kyllinger eller Avlsdyr forlanger, at Besætningen, hvorfra de stammer, er blodprøvet og fundet fri for Hønsetyfus, ogsaa kaldet hvid Diarrhoe. Da Sygdommen er indslæbt fra Udlandet, er Indførsel af Rugeæg saavel som af levende Fjerkræ forbudt, og for Avlscentrenes Vedkommende er der truffet den Ordning, at Fællesudvalget for Fjerkræavlen og Danmarks Fjerkræavlerforening overfor Landbrugsministeriet har bekræftet, at man ikke i Fremtiden vil tildele Hønsesbesætninger Prædikaf af Avlscentre eller ved Stedbedømmelser præmiere Besætninger, med mindre disse har været underkastet Blodprøve og faaet tildelt Certifikat fra Serumlaboratoriet som Bevis for, at de er befundet at være fri for Hønsetyfus.

I Aarets Løb har der rundt om i Landet givet sig nogen Interesse til Kende for at skabe bedre Afsætningsforhold for Affaldet fra de æglæggende Hønsesbesætninger, nemlig de mange Udsætterhøns, unge Haner og Kyllinger, som fremkommer hvert Aar. Indenfor mange Landbrug er man, takket være Husholdningsforeningernes Agitation, kommen ind paa at henkøge Udsætterfjerkræet, hvilket meget kan anbefales, men der vil dog stadig blive et stort Udbud af Slagtefjerkræ, som det gælder om at faa placeret bedst muligt, først og fremmest paa Hjemmemarkedet, der da kan danne en god Støtte for en mulig senere Eksport af den bedste Vare, bl. a. til Tyskland og England. Som Forholdet nu er, udbydes der en Mængde smaa Partier Fjerkræ, mere eller mindre uensartet og daarligt behandlet. Det er dette Forhold, man først og fremmest maa komme bort fra ved at samle de mange mindre Produktioner paa enkelte Hænder og derved i Lighed med vore andre Landbrugsprodukter faa frembragt en ensartet Handelsvare.

Fra forskellig Side har der i Tidernes Løb været rørt ved Sagen, bl. a. af Dansk Andels-Ægeksport, der bistaar

sine Medlemmer ved Afsætningen af Fjerkræ, og nu har flere af vore Andelsslagterier ogsaa begyndt at tage Sagen op. Her som i meget andet vil det være af største Betydning, at der begyndes smaat, og at Udvidelser da finder Sted paa Grundlag af indhøstede Erfaringer.

Ligesom tidligere Aar har min Tid været optaget af adskillige Møder og Forhandlinger, Tilsynsrejser, Bedømmelseshverv, Skønsforretninger, Udarbejdelse af Beretninger, Pjecer og andre skriftlige Arbejder, Foredrag ved større Møder og Tilrettelæggelse af Arbejdet til Fjerkræavlens Fremme indenfor flere Landbrugsorganisationer. I Artikler har jeg behandlet aktuelle Fjerkræspørgsmaal, for Landsudvalget for landøkonomisk Ungdomsarbejde har jeg skrevet en Pjece om Hølseavl, og for Udvalget for Afsætning af Avlsfjerkræ i Udlandet har jeg affattet en Pjece om vort Avlsfjerkræ. Som sædvanlig har jeg haft en stor Korrespondance, mange Henvendelser fra Udlændinge, bl. a. om Indkøb af Avlsdyr, og i forøget Udstrækning har jeg faaet tilstillet Sager til Erklæring fra Landbrugsministeriet og forskellige Institutioner.

Sidste Efteraar, da jeg overværede det store Fjerkræ-Ungskue i Hannover, fik jeg samtidig Lejlighed til at besøge en af Hollands vigtigste ægproducerende Egne, Barneveld, hvor jeg satte mig nærmere ind i den stedfindende Produktion og Afsætning af Æg, og i Midten af Februar d. A. deltog jeg efter Landbrugsministeriets Bestemmelse i et internationalt Møde i Paris angaaende de nærmere Foranstaltninger vedrørende den Verdensfjerkræavlerkongres og Udstilling, der i Sommeren 1930 vil blive afholdt i London.

IX.

Beretning fra Statskonsulent Aug. Kjær.

Selv om der i 1928 ikke har været nogen særlig Fremgang i Interessen for Hesteavl, har jeg i Aarets Løb væ-

ret fuldt optaget, og mit Arbejde har i Hovedsagen været holdt indenfor de sædvanlige Rammer.

Idet jeg angaaende Hesteavlens Forhold i 1928 tillader mig at henvise til min Artikel »Hestene i 1928« i Tidsskrift for Landøkonomi, Hefte 10 og 11 for indeværende Aar, skal jeg med Hensyn til mit Arbejde anføre, at jeg som i tidligere Aar i Februar og Marts Maaneder har ledet Kaaringerne for svære Hingste, og i samme Tidrum et stort Antal Kaaringer for Hopper af jydsk Race, saa jeg i disse Maaneder praktisk talt har været paa Rejse hele Tiden. Men desuden har jeg i Sommerens Løb deltaget i Kaaringer for Hopper af belgisk Race paa Fyn og Sjælland og haft enkelte Kaaringer for Hopper af jydsk Race.

Som sædvanlig har jeg i Sommerens Løb omkring i Landet overværet et stort Antal Skuer for ældre og yngre Dyr, hvad enten de har været afholdt af de provinsielle Fællesforeninger eller de lokale Landboforeninger.

I 1928 har jeg som i tidligere Aar overværet det store Hesteskue i Bryssel som Landbrugsministeriets Repræsentant, og hvorfor jeg skal have at affatte særlig Beretning.

Foruden Deltagelsen i Kaaringerne og Besøg paa Dyrskuer har jeg ogsaa i Aarets Løb beset en Del Besætninger og Avlsdyr rundt omkring i Landet, dels for at holde mig à jour med Bestanden og dels for at yde Raad og Vejledning.

Som i de foregaaende Aar har jeg deltaget i Afstamningsbedømmelsen for de til det jydsk Ungskue og til de jydsk Hingstekaaringer anmeldte Hingste, deltaget i et betydeligt Antal Konferencer og Møder, f. Eks. det almindelige Konsulentmøde, og Møderne til Planlæggelse af dette, Mødet for Statskonsulenter i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, Delegeretmøderne i Aarhus, København og Odense, Møder i Foreningen af jydsk Landboforeninger og De samvirkende danske Landboforeningers Husdyrudvalg samt i De samvirkende jydsk

Hesteavlsforeningers Repræsentant- og Bestyrelsesmøder
o. s. v.

Min Brevveksling med Institutioner og Private er bleven forøget i Aarets Løb, og jeg har skrevet en Del Artikler i Dag- og Fagpressen om Hesteavl og dens Forhold, ligesom jeg har holdt en Del Foredrag ved Foredragsmøder, Kaaringer og Dyrskuer.

I 1928 har jeg som sædvanlig gennem de provinsielle Fællesforeningers Medlemsblade, Vort Landbrug og Dansk Husdyravl udsendt Meddelelse om, at jeg med Landbrugsministeriets Bemyndigelse anviste Hopper til Bedækning ved fremragende Hingste, tilhørende Hesteavlsforeninger, og de udpegede Hingste var: »Nørager Karmark«, Stbg. Nr. 1732, »Nørre Herreds Dux«, Stbg. Nr. 1751, »Lunde Dux«, Stbg. Nr. 1754, »Fjandbo«, Stbg. Nr. 1752, »Skjalden«, Stbg. Nr. 1773, »Skjold«, Stbg. Nr. 1774, og »Eg«, Reg. Nr. 407.

Der anvistes 8 til »Fjandbo«, 2 til »Lunde Dux«, 2 til »Skjold« og 1 til »Nørager Karmark«.

Som sædvanlig har Stambogsføringen lagt stærkt Beslag paa min Tid. For Heste af jydsk Race er der i Aarets Løb udkommet Elitestambog Bind III, og saavel indenfor Registreringen for Heste af jydsk som belgisk Race er Arbejdet fortsat i det sædvanlige Spor med ret god Tilslutning.

Bestyrelsesmødet

i

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
Fredagen den 11. Oktober 1929.

Til Stede var Præsidenterne Lensgreve *F. Moltke*, Kammerherre *N. Juel* og Forpagter *Chr. Sonne*. Af Bestyrelsesraadets Medlemmer var mødt d'Hrr. Proprietær *C. Andersen*, Korsbjerggaard, Forpagter *W. Branth*, Juellinge, Forstander *N. Bredkjær*, Tune Landboskole, Kammerherre *Cederfeld de Simonsen*, Erholm, Gaardejer *H. Christensen*, Solbjerggaard, Proprietær *A. P. Damsgaard-Sørensen*, Hareskovgaard, Lensgreve *A. Dannekiold-Samsøe*, Brattingsborg, Godsejer *B. A. Høyer*, Juhlsminde, Forstander *J. K. Jensen*, Haslev Landbrugsskole, Forstander *Oluf Jensen*, Slangerup Landbrugsskole, Proprietær *V. Jespersen*, Næsbyhoved, Gaardejer *Aage Johnsen*, Højgaard, Forpagter *H. Junker*, Lerchenborg, Godsejer *K. Langkilde*, Bramstrup, Forstander *H. P. Larsen*, Malling Landbrugsskole, Etatsraad *Jørgen Larsen*, Gaardebogaard, Professor *O. H. Larsen*, København, Baron *G. Lerche*, Klampenborg, Proprietær *H. Lytzhøft*, Tandrup, Gaardejer *Niels Nielsen*, Farringløse, Godsejer *P. Olufsen*, Qvistrup, Gaardejer *P. P. Pinstrup*, Godensgaard, Forstander *H. J. Rasmussen*, Næsgaard, Lensbaron *Rosenkrantz*, Rosenholm, Godsejer *V. Selchau-Hansen*, Alslevgaard, Gaardejer *J. Sørensen*, Gærup, og Forpagter *J. Willumsen*, Anhof.

Den ledende Præsident, Lensgreve *F. Moltke*, bød Velkommen og rettede en særlig Velkomsthilsen til Besty-

relsesraadets 2 nye Medlemmer, d'Hrr. Professor *O. H. Larsen* og Forstander *Oluf Jensen*. Derefter mindede Præsidenten om følgende Mænd, der er afgaaet ved Døden, siden Bestyrelsesraadet sidst var samlet i December Maaned forrige Aar, nemlig: Professor *H. V. Nyholm*, København, Forpagter *F. Hempel Syberg*, Odense, Inspektør *James Høyer*, København, fhv. Gaardejer og Hypotekforeningsdirektør *Ole Olsen*, Haslev, og Kammerherre *Ad. Tesdorpf*, Pandebjerg.

Efter at Lensgreve Moltke derpaa havde meddelt, at han ønskede at trække sig tilbage som Præsident for Selskabet, skulde der stilles Forslag om Valg af et nyt Medlem af Præsidiet. Efter nogen Forhandling vedtog Bestyrelsesraadet at foreslaa Selskabets Medlemmer hertil at vælge Hofjægermester *G. Baron Lerche*, Klampenborg.

Da Kammerherre *Ad. Tesdorpf*, der var Medlem af Bestyrelsesraadet, er afgaaet ved Døden, blev der stillet Forslag om Valg af et nyt Medlem til Bestyrelsesraadet. Efter nogen Forhandling vedtoges det at henstille til Selskabets Medlemmer ved Valgene i December Maaned at stemme paa Forpagter *E. F. de Neergaard*, Skelstofte.

Som Selskabets Repræsentant i Landbrugsraadet i Steedet for Kammerherre *Ad. Tesdorpf* valgte Bestyrelsen Forstander *H. J. Rasmussen*, Næsgaard.

Eventuel Udsættelse af Prisopgave vedrørende Aarsagerne til Kartofflers Sortfarvning efter Kogning. De samvirkende sjællandske Landboforeninger har henstillet til Landhusholdningsselskabet at udsætte en Prisopgave vedrørende Undersøgelse af Aarsagerne til Kartofflers Sortfarvning efter Kogning og Anvisning af Dyrknings- og Behandlingsmetoder, der kan forhindre Sortfarvningen. Paa Forslag af Præsidiet vedtog Bestyrelsesraadet, at Selskabet udsætter en saadan Prisopgave.

Spørgsmaalet om Udsættelse af Præmie

for Middel imod Sygdommen *mastitis streptococci* hos Malkekøer. Fra Andelsselskabet »Trifolium« Mælkforsyning har Selskabet modtaget en Henstilling om at foranledige udsat en Præmie for et Middel imod Sygdommen *mastitis streptococci* hos Malkekøerne. Ved en fra Veterinærfysikus, Professor C. O. Jensen indhentet Udtalelse i Sagen er der rejst Tvivl om Betimeligheden af Udsættelse af en Præmie som foreslaaet, idet man ved at stille Midler til Raadighed til særlige Forsøg formentlig vil kunne bidrage mere til Spørgsmaalets Løsning. Efter en nærmere Drøftelse i Bestyrelsen overlodes det til Præsidiets at forfølge Sagen videre.

Efter at Forslag til Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1. April 1930—31. Marts 1931 var behandlet og vedtaget til Forelæggelse paa den kommende Generalforsamling, blev der angaaende Spørgsmaalet om Landhusholdningsselskabets fremtidige Stilling af Forpagter Sonne givet Meddelelse om de Forhandlinger, som det af Selskabets Udvalg nedsatte Underudvalg siden Generalforsamlingen i Fjor havde ført med Repræsentanter for de Foreninger, som i Følge Konsulent M. K. Kristensens Forslag var paatænkt at skulle gaa op i Selskabet.

Der blev givet Meddelelse om det af Udvalget vedrørende Tilvejebringelsen af Regler for Omsætningen med Kartofler udførte Arbejde. Angaaende dette og de udarbejdede Regler henvises til Tidsskriftets Hefte 10, Side 535—541. Eksemplarer af disse Regler udleveres gratis ved Henvendelse til Landhusholdningsselskabets Kontor.

Forinden Planen for Selskabets Foredragsmøder i Vinteren 1930 blev fastsat, ønskede Præsidiets at erfare, om Bestyrelsesraadet havde Emner, det ønskede at faa behandlet i Vinterens Løb, ligesom Præsidiets selv foreslog forskellige Emner. Det blev overladt til Præsidiets at udpege Emnerne, og Selskabet vil her-

efter sætte sig i Forbindelse med de Foredragsholdere, man har tænkt sig skal indlede de foreslaede Emner, og der vil formentlig paa Generalforsamlingen kunne gives nærmere Meddelelse om den samlede Plan for Foredragene i den kommende Vinter. Til Almanakstykket for 1931 blev der bragt forskellige Emner i Forslag, og det blev overladt til Præsidiets at udpege Emnet.

Der blev derefter givet Meddelelse om Uddelingen af Selskabets Sølvbægre og Duelighedsmedailler. Der er i Aar ialt indkommet 6 Indstillinger om Uddeling af Sølvbægre for Landboflid, og alle de indstillede vil modtage et Bæger fra Selskabet; samtlige præmierede bor i Ringkøbing Amt. Af Duelighedsmedailler uddeles der i Aar 19, nemlig til 8 Kvinder og 11 Mænd; af disse bor 6 i Jylland, 8 paa Sjælland, 2 paa Fyn og 3 paa Lolland-Falster.

Kjøbenhavns Frihavns-Aktieselskab har efter Inspektør James Høyers Død opsagt den med Landhusholdningsselskabet i 1894 indgaaede Overenskomst angaaende Korn- og Foderstofkontrollen i Frihavnen. Kontrollen vil derefter ophøre, naar de nuværende Forretninger er afviklet, hvilket antagelig vil kunne ske ved Begyndelsen af det nye Aar. Til Slut blev der givet Meddelelse angaaende det af Godsejer A. C. *Duborg* i Fjor rejste Spørgsmaal om Undersøgelser vedrørende Statshusmandsbrugenes Størrelse (jvnf. Selskabets Aarsberetning for 1928—29, Side 112—115).

Bog anmeldelser og udkomne Bøger.

Danmarks Erhvervs- og Samfundsliv. En Lærebog i Danmarks Statistik. Af *Jens Warming*. Hefte 1—3. (G. E. C. Gads Forlag, Kbhvn.).

I adskillige Aar har Savnet af en tidssvarende Haandbog i Danmarks Statistik været føleligt. Forskydningerne i Erhvervs- og Samfundsforhold har været usædvanlige i de 16—20 Aar, siden Professor *Warmings* første Haandbog udkom, og den mindre Lærebog fra 1920 var kun en foreløbig Erstatning; men begge disse Bøger faar nu deres Stedfortræder i det Værk, som for Tiden er under Udgivelse.

Den nye Lærebog har, som ogsaa den forandrede Titel antyder, en noget anden Karakter end sine Forgængere derved, at Mængden af talmæssige Oplysninger er trængt noget tilbage til Fordel for den nationaløkonomiske Forklaring af de omhandlede Forhold. Samtidig med, at det store statistiske Stof derved er blevet lettere at tilegne for Universitetets Studerende, der skal benytte Bogen som Lærebog, har den utvivlsomt vundet meget i Værdi for langt videre Kredse af interesserede Læsere, der her i en let læselig Fremstilling vil finde omfattende og paalidelig Oplysning om Danmarks Befolkningsforhold, Erhverv, sociale og statslige Forhold.

I en saglig og ligefrem Stil uden Anvendelse af mange overflødige Ord gøres der klart Rede for Kendsgerningerne og de Problemer, der knytter sig dertil, og de forskellige Synspunkter, der har Betydning ved Bedømmelsen, fremdrages overskueligt og objektivt; men selv om der saaledes med Flid er søgt at lade forskellige Anskuelser komme til deres Ret, vil de vurderende og forklarende Bemærkninger naturligvis ikke paa alle Punkter vinde udelt Tilslutning.

I de hidtil udkomne Hefter er bl. a. afsluttet Afsnittet om Landbruget, der behandles udførligt paa 143 Sider. Efter en historisk Indledning skildres Landbrugets Konjunkturer indtil 1914, og derefter gøres der Rede for de særlige Konjunkturførhold under og efter Verdenskrigen. I et følgende Afsnit bliver de periodiske Svingninger i Konjunkturerne, den næsten regelmæssige Skiften mellem gode og daarlige Tider, beskrevet og nationaløkonomisk forklaret, og Forfatteren gaar derefter over til en Gennemgang af Landbrugets Regnskaber og hvad, der deraf kan udledes om Landbrugets Økonomi og Driftsforhold.

De følgende Afsnit handler om Landbrugets Produktion: Arealbenyttelse, Høstudbytte, Kreaturhold og dyrisk Produktion. I Tilslutning dertil omtales Andelsbevægelsen, og derpaa redegøres der for Omsætningen af Landbrugsprodukter gennem Ind- og Udførsel. Landbrugets Ejendomsforhold bliver derefter gjort til Genstand for en indgaaende Behandling i 4 Kapitler, omhandlende Landejendommenes Værdi, deres Antal og Størrelse — herunder Beskrivelse og Bedømmelse af Udstykningsbevægelsen — Besiddelsesformen og Kreditforholdene. Til Slut blandt Kapitlerne om det egentlige Landbrug omtales Arbejdsforholdene i et Afsnit om Landbrugets Personale.

Blandt de mange interessante Spørgsmaal, der fremdrages i de nævnte Kapitler, skal her blot nærmere berøres nogle enkelte Forhold vedrørende Omtalen af de driftsøkonomiske Undersøgelser, hvor der fremføres nogle Indvendinger mod de anvendte Metoder til Opgørelse af Rentabiliteten ved forskellig Driftsplan (Side 130 ff.).

Forfatteren slaar til Lyd for, at Regnskabernes Materiale i højere Grad lægges til Rette for og udnyttes ved Budgetlægning og Kalkulationer over Virkningen af Ændringer i Driftsplanen. — Angaaende Sektionsmetoden, hvor der paa Grundlag af udvidet Regnskabsføring opstilles Regnskab for de enkelte Driftsgrene, gøres der med Rette opmærksom paa, at det ikke er afgørende, om de sammenlignede Arealanvendelser giver samme Gennemsnitsudbytte, men om de har samme Grænseproduktivitet. For Hovedafgrøderne er Spørgsmaalet jo ikke, om de skal dyrkes eller ej, men om deres Areal skal udvides eller indskrænkes, og det er Rentabiliteten af dette eventuelt tillagte eller fradragne, mindre Areal, der maa tages Hensyn til. Men der er dog Grund til at tage i Betragtning, at moderne Teknik ved Jordbehandling og Gødskning m. m. i nogen Grad kan formindske Afstanden mellem Gennemsnittet og den Grænseproduktivitet, der bliver Tale om, og Gennemsnitstallene, som man dog har nogen Mulighed for at udregne, bliver derved ogsaa nogenlunde anvendelige i Kalkulationerne. — Gødningsfordelingen efter Afgrødernes Indhold af de tre Plante-næringsstoffer, Kvælstof, Fosforsyre og Kali, kan der rettes mange Indvendinger imod, men at hertil skulde regnes den Omstændighed, at disse Stoffer ogsaa er Anledning til bedre Udnyttelse af andre Faktorer i Naturen, behøver nærmere Forklaring. Ogsaa de øvrige Dyrkningsomkostninger tilsigter jo denne Udnyttelse af Naturforholdene gennem Afgrøden. — Det indvendes videre, at en Fejl i Planen vil vise sig et andet Sted, f. Eks. m. H. t. Kvægholdets Størrelse. Dette er i al Fald ikke metodisk Tilfældet. Sondringen i Driftsgrene gennemføres

regnskabsmæssigt kun helt, hvor en Markedspris kan anvendes for Produkterne i den indre Omsætning, saaledes som det sædvanlig overvejende gælder for Svineholdet. Mellem Kvæghold og Grovfoderproduktion giver man derimod Afkald paa at udregne en Deling af det Overskud eller Underskud, de i Fællesskab har frembragt. Ved Anvendelse af Udnyttelsespris eller Produktionspris fremkommer denne samlede Produktionsregnskabsmæssige Slutresultat henholdsvis paa Kvægets eller paa Foderafgrødernes Konti, og det bliver da Grovfoderprisen, der maa dømme Kvæget og Marken imellem. — Angaaende Type-metoden maa man give Forfatteren Ret i, at Sortering efter Driftsplan vilde være Idealet, og at hverken Sortering eller Driftsomkostninger eller endnu mindre efter Bruttoudbytte helt løser Opgaven, men for et større Materiale kan det vanskeligt praktiseres anderledes, omend der gøres Skridt til det, f. Eks. ved Hensyntagen til Arealbenyttelse eller Kreaturhold o. a.

Landbrugets Praktikere og Teoretikere har Grund til at paa-skønne Professor *Warmings* stærkt interesserede Indsats til Klarlæggelse af Erhvervets økonomiske Forhold. Ogsaa denne Bog bærer Vidnesbyrd om Forfatterens Forstaaelse af, hvad han selv udtrykker som »de unge Landmænds Kærlighed til dette frie, sunde og interessante Erhverv.«

Aksel Milthers.

Det danske Landbrugs Historie. Udgivet paa Foranledning af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab med Bistand af fagkyndige Medarbejdere ved Statskonsulent *K. Hansen*. 11. Hefte. 80 Sider. Forstander *N. Bredkjær* omtaler i dette Hefte Avlsarbejdet paa Kvægbrugets Omraade indtil Nutiden samt Malkekvægets Fodring og Pleje. (G. E. C. Gads Forlag, Kbhvn.).

Statistisk Aarvog 1929. Udgivet af Det statistiske Departement. 260 Sider. (G.B.N.F., Kbhvn.). Bogen fremtræder i det væsentligste i samme Udstyr og Omfang som dens Forgængere; dog er den udvidet med fire nye Tabeller, hvoraf to kommer ind paa Emner, der tangerer Landbrugserhvervet. I den ene af disse gives en Oversigt over Andelsselskabernes Medlemstal og Omsætning i 1927 og 1928; den anden behandler Arbejdstiden for Arbejdere beskæftigede efter de pr. $\frac{1}{8}$ 1928 gældende Arbejdsoverenskomster.

I det hele taget rummer Bogen som sædvanlig en Rigdom af statistisk Viden om de Samfundsforhold, som kan belyses med Tal, den er derfor, foruden at være en nyttig Haandbog, hvor man kan faa Rede paa opdukkende Spørgsmaal i det daglige Liv, en uvurderlig Hjelpekilde for hvem, der vil fordybe sig i et eller andet specielt Emne.

Mindre Meddelelser.

Kreaturholdet den 15. Juli 1929. Ved den Landbrugstælling, der blev foretaget i Sommeren 1929, gennemførtes Kreaturtællingen i videre Udstrækning end i de nærmest foregaaende Aar; den omfattede ligesom Tællingen i 1923 ikke alene de større Husdyr, men ogsaa Faar, Geder, Fjerkræ, Kaniner og Bistader, og den blev gennemført for alle Ejendomme med Husdyrhold. Efter »Statistiske Efterretninger« meddeles nedenstaaende Resultater fra Tællingen 1929 sammenlignet med Resultaterne fra Tællingerne i de tre foregaaende Aar og fra 1923.

Samlet Husdyrbestand, angivet i 1000 Stk.

	1929	1928	1927	1926	1923
Heste	521	519	525	548	562
Hornkvæg	3,031	3,016	2,913	2,838	2,523
Heraf Køer	1,579	1,541	1,514	1,480	1,339
Svin	3,616	3,363	3,731	3,122	2,855
Faar	191	—	—	233	374
Geder	21	—	—	24	42
Høns	22,000	—	—	18,500	20,000
Kalkuner	73	—	—	—	51
Ænder	696	—	—	—	783
Gæs	330	—	—	—	283
Kaniner	194	—	—	—	34
Bistader	95	—	—	—	75

Som det fremgaar af Tællingsresultaterne, viser Hestebe-standen iaar en lille Stigning paa ca. 2000 Stk. efter at have været i jævn Tilbagegang igennem en Aarrække. Hornkvægets Antal er i stadig Fremgang, men det skyldes dog udelukkende en Forøgelse af Malkekvægbestanden; Antallet af Tyre og Ung-

kvæg er i Virkeligheden gaaet lidt tilbage. For Svineholdets Vedkommende nærmer Antallet sig atter stærkt til Rekordtallene fra 1927, idet Tallene viser en Stigning paa ca. 8 pCt. fra 1928. Derimod viser Faare- og Gedebestanden stadig Tilbagegang, selv om den fra forrige Tælling og indtil nu er ret ringe i Sammenligning med Perioden 1923—26, hvor den blev reduceret med nærvæd Halvdelen. Fjerkræbesætningerne viser en ret stærk Forøgelse af Antallet med Undtagelse af Ænderne, der er gaaet tilbage med 12—13 pCt.; Stigningen er dog mest iøjnefaldende for Hønsenes Vedkommende, der siden 1923 er gaaet frem med ca. 2 Mill., men da Tællingen i 1926 viste en Nedgang paa ca. 1½ Mill. fra 1923, bliver den reelle Stigning i den sidste treaars Periode altsaa 3½ Mill., svarende til ca. 20 pCt.; hertil maa bemærkes, at Fremgangen fortrinsvis falder paa Kyllingerne, hvilket kunde tyde paa, at en stærk Udvidelse af Hønseholdet er i Vente. Den største Stigning finder man dog i Kaninernes Antal, der siden 1923 er steget til omtrent det seksdobbelte. Antallet af Bistader er forøget med ca. 20,000 siden 1923; samtidig med Tællingen af Bistader har man foretaget en Opgørelse af Honningproduktionen, der beløber sig til ialt 435,313 kg, hvilket svarer til godt 4½ kg pr. Stade.

For de større Husdyrs Vedkommende er der desuden foretaget en mere detaljeret Tælling, hvorfor der i det følgende skal gøres Rede.

Til nedenstaaende Tabel over Hestebestandens Sammensætning skal bemærkes, at Antallet af Heste i den arbejdsdygtige Alder er blevet forøget med ca. 3,800 Stk. siden 1928. Forøgelsen skyldes dog en betydelig Merindførsel — ca. 6,800 Stk. —; Tillæget har altsaa ikke været i Stand til at dække Afgangen, og dette vil næppe heller blive Tilfældet i kommende Aar, da Antallet af Plage over 2 Aar kun udgør 14,500 mod 18,700 ifjor. Dette Forhold synes dog at ville ændres i de nærmeste Aar, idet Tillæget af Føl viser en Stigning paa 2,800 i 1929 mod godt 1,800 i 1928, og det bedækkede Antal Hopper er iaar omtrent det samme som ifjor.

Hestebestandens Sammensætning.

	1929	1928	1927	1924
Hingste, 3 Aar og derover....	3,651	3,735	3,880	4,227
Vallakker, 3—6 Aar	55,922	57,570	—	75,701
— 6—11 —	110,990	107,447	—	83,151
— 11 Aar og derover ..	51,738	53,149	—	58,123
Vallakker ialt.....	218,650	218,166	220,083	216,995

	1929	1928	1927	1924
Hopper, 3—6 Aar	56,812	58,638	—	77,934
— 6—11 —	117,776	114,515	—	99,272
— 11 Aar og derover ...	65,506	63,660	—	59,267
Hopper ialt	240,094	236,813	245,076	236,473
Plage, 1—2 Aar	20,114	20,553	36,626	34,807
— 2—3 —	14,505	18,712		
Føl under 1 Aar	23,583	20,809	19,060	27,065
Heste ialt	520,597	518,788	524,725	547,937

Med Hensyn til Fordelingen af de arbejdsdygtige Hestes Alder vil man bemærke, at der fra Tællingen i 1928 til Tællingen 1929 er sket en Forskydning i Retning af et større Antal i Gruppen 6—11 Aar og et mindre i Gruppen 3—6 Aar; denne Forskydning er endnu tydeligere, hvis man sammenligner med Tællingen i 1924. Antallet af helt gamle Heste er derimod uforandret.

Ved Tællingen iaar blev der ligesom i 1923 foretaget en Op-gørelse af, hvor stor en Del af Hestebestanden der var fremmede Smaaheste, og det viste sig da, at Antallet af disse var forøget med ca. 5,000, saaledes at det samlede Antal nu er ca. 77,300, eller 17 pCt. af Hestene i den arbejdsdygtige Alder.

Hvad Hornkvægbestanden angaar, viser følgende Tabel dens Sammensætning.

Hornkvægbestanden.

	1929	1928	1927	1924
Tyre:				
1—2 Aar	55,079	—	—	49,031
2 Aar og derover	21,156	—	—	18,094
Tyre ialt	76,235	69,057	63,066	67,125
Stude	81,046	76,497	70,212	80,239
Køer og Kvier som har kælvet:				
Under 6 Aar	917,717	—	—	871,165
6—10 Aar	585,545	—	—	433,223
10 Aar og derover	75,774	—	—	64,160
Køer ialt	1,579,036	1,540,676	1,514,033	1,368,548
Kvier som ikke har kælvet	551,873	531,134	495,472	497,771
Kalve under 1 Aar	742,366	798,808	769,854	632,901
Hornkvæg ialt	3,030,556	3,016,172	2,912,636	2,666,584

Det vil ses, at Antallet af Tyre og Stude er forøget en Del siden 1928, ligeledes er Koantallet forøget saavel som Kviernes Antal, medens Kalvene er formindsket med ikke mindre end ca. 56,000 Stk. Ved Sammenligning med Tællingen 1924 vil det endvidere bemærkes, at Antallet af unge Køer er blevet relativt mindre nu.

For Svinebestandens Vedkommende er allerede bemærket den stærke Stigning fra 1928 paa ca. 8 pCt., og Tallene i nedestaaende Tabel over Svinebestandens Sammensætning synes at tyde paa en yderligere Stigning efter Tællingstidspunktet. Man vil navnlig fæstne sin Opmærksomhed ved den stærke Stigning i de drægtige Søers Antal, ligesom Stigningen i Antallet af Grise under 2 Maaneder maa bemærkes.

Svinebestanden.

	1929	1928	1927	1926
Orner, 4 Mdr. og derover..	18,766	18,004	19,670	17,759
Søer over 4 Mdr.,				
drægtige.....	309,575	243,069	278,182	277,955
ikke drægtige	123,994	101,190	118,241	112,726
Fedesvin over 4 Mdr.	775,160	733,127	794,678	648,134
Grise, 2—4 Mdr.	1,285,322	1,256,132	1,349,909	1,055,386
— under 2 Mdr.	1,103,061	1,011,333	1,170,050	1,010,366
Ialt.....	3,615,878	3,362,855	3,730,730	3,122,326

Endvidere er der foretaget en Opgørelse over Svinebestanden i de enkelte Amter, og man ser bl. a. deraf, at Stigningen har været betydelig større i Jylland end paa Øerne.

Vejrforholdene i Landbrugsaaet 1928—29.

(Fra 1. Oktober 1928 til 30. September 1929).

Af Afdelingschef *H. Hansen.*

Oktober 1928 havde overvejende sydvestlige Vinde med ustadigt Vejr; over store Omraader af Landet faldt der Regn den 1.—2., 6.—11. og paa de fleste Dage i Maanedens sidste Halvdel. Regnmængden var noget uregelmæssigt fordelt; den var størst, ca. 90—110 mm, i det vestlige og nordvestlige Jylland og gennemgaaende mindst, ca. 45—50 mm, i Nordvestfyn; i Sammenligning med Normalen fik Hjørring Amt 30 pCt., Thisted, Aalborg og Viborg Amter ca. 15 pCt. og Ringkøbing, Holbæk, Frederiksborg og Præstø Amter ca. 10 pCt. for meget; Bornholm, Københavns og Sorø Amter fik omtrent den normale Nedbør, medens de øvrige Amter fik ca. 5—20 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der 70 mm, normalt 71 mm. Hvad Temperaturen angaar, var denne under Normalen fra den 1.—5. og den 10.—16., medens de øvrige Dage i Maanedens gennemgaaende var milde; særlig milde blev den 8.—9., 20.—21., 24.—28. og 30.—31. med Døgnmidler, der var ca. 3° — $4\frac{1}{2}^{\circ}$ for høje; særlig kolde, ca. 4° — 7° koldere end normalt, blev den 1. og den 11.—14.; hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{3}^{\circ}$ og $\frac{3}{4}^{\circ}$ højere end normalt. Nattefrost forekom paa de koldere Stationer i Indlandet 4—7 Gange, medens adskillige Stationer i Nærheden af Kysterne var helt frostfrie; Frosten indtraf især i Tiden fra den 11.—15. og var de fleste Steder strengest Natten til den 14., da de

laveste Temperaturer paa de koldeste Stationer naaede ned mellem $\div 3^{\circ}$ og $\div 6^{\circ}$. Solskinstimernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 65 og 105, normalt 85.

November 1928 var meget mild og usædvanlig regnrig. Over Størstedelen af Landet faldt der Regn paa hver Dag fra den 1.—6., 11.—27. og den 30.; Regnmængden var usædvanlig stor i hele Landet; over store Strækninger i Vest-, Midt- og Sydjylland og i Sønderjylland samt over mindre Omraader paa Øerne faldt der mellem 150 og 220 mm og ved Oksbøl i Sydvestjylland endog 208 mm. I Sammenligning med Normalen fik Thisted Amt 83 pCt. og Bornholm 89 pCt. for meget; Sorø Amt og Samsø fik det tredobbelte og de øvrige Amter mellem det dobbelte og det tredobbelte af Normalen; for Landet som Helhed faldt der 143 mm, normalt 55 mm, og siden 1861 har Nedbøren for Landet som Helhed aldrig været saa stor i November; den hidtil største var 103 mm i 1911 og 1923. Naar undtages Dagene fra den 6.—9., der gennemsnitlig blev ca. $2\frac{1}{2}^{\circ}$ for kolde, var Temperaturen hver Dag over Normalen, og Afvigelserne fra denne var ofte ret betydelige, især i Dagene fra den 12.—26., der næsten alle havde Døgnmidler, som blev mellem $3\frac{1}{2}^{\circ}$ og $7\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt. Maanedens Middeltemperatur blev for Landet som Helhed $6,4^{\circ}$, normalt $4,0^{\circ}$, og siden 1913 har November ikke haft en saa høj Middeltemperatur. Nattefrost forekom væsentlig kun i Tiden fra den 7.—10. og de 3 sidste Dage i Maaneden, dog var enkelte Kyststationer paa Øerne helt frostfrie; Frosten var gennemgaaende strengest Natten til den 9. og 10., da de laveste Temperaturer de fleste Steder i Indlandet naaede ned mellem ca. $\div 3^{\circ}$ og $\div 7^{\circ}$. Vinden blæste de første Dage i Maaneden fra østlige og nordøstlige,

fra den 9.—25. overvejende fra sydvestlige og vestlige og fra den 26.—30. fra nordlige Retninger. Storm eller stormende Kuling med stor Udbredelse over Landet forekom den 2. og 5. fra østlige og nordøstlige og den 17., 23. og 24. fra sydvestlige og vestlige Retninger. Solskins-timernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 30 og 55, normalt ca. 40.

December 1928 havde i første Tidøgn og fra den 23.—30. som Regel Temperatur over Normalen; men Afvigelserne fra denne var som oftest smaa og naaede kun den 5.—7. og den 25.—27. op til ca. 3° — 4° ; fra den 13.—22. og den 31. var Temperaturen hver Dag under Normalen, og af disse Dage blev den 16., 19. og 31. mellem 3° og $3\frac{1}{2}^{\circ}$ for kolde; hele Maanedens Middeltemperatur blev de fleste Steder mellem $\frac{1}{5}^{\circ}$ og $\frac{2}{3}^{\circ}$ lavere end normalt. Frostdagenes Antal var gennemgaaende i Nærheden af det normale; Frosten forekom i Reglen som Nattefrost, og kun paa nogle faa Dage — især den 15.—16., den 19.—20. og den 31. — var der adskillige Steder Frost hele Døgnet rundt; de laveste Temperaturer naaede de fleste Steder i Indlandet ned mellem $\div 5^{\circ}$ og $\div 8^{\circ}$. Over store Omraader af Landet faldt der Nedbør den 1., 5.—9., 13.—15., 21.—27. og 30.; men de daglige Mængder var som Regel kun smaa. Nedbøren for hele Maaneden blev lille i næsten hele Landet; adskillige Steder — især mellem Mariager Fjord og Randers Fjord, paa Djursland, i Nordvestsjælland og i Egnene omkring Storebælt — faldt der endog kun ca. 15—20 mm. I Sammenligning med Normalen fik Bornholm 6 pCt., Ringkøbing og Ribe Amter samt Sønderjylland ca. 30—35 pCt. og de øvrige Amter ca. 40—60 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der 31 mm, normalt 54 mm. I Maanedens første Tidøgn og fra den 24.—27. faldt Nedbøren som Regn, paa de øvrige Dage som Sne eller Sne blandet med Regn. Vinden blæste de

første 8 Dage hyppigst fra vestlige og fra den 10.—18. hyppigst fra østlige Retninger; i sidste Tidøgn var Vinde omkring Sydvest de overvejende; over store Strækninger af Landet herskede der Storm eller stormende Kuling den 7. fra Sydvest, den 12.—15. fra østlige og nordøstlige og den 24., 26. og 27. fra sydvestlige, vestlige og nordvestlige Retninger. Solskinstimernes Antal beløb sig de forskellige Steder til ca. 30—50, medens det normale Antal er ca. 15—20.

Januar 1929 fik en meget lav Middelttemperatur, for Landet som Helhed $\div 2,6^{\circ}$, eller $2\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end normalt; en saa lav Middelttemperatur er ikke forekommet i Januar siden 1893, da den var $\div 5,8^{\circ}$. I Januar iaar var Temperaturen i Maanedens Løb næsten altid under Normalen, og kun paa nogle faa Dage naede den lidt op over denne; den 2.—4., 9., 11., 16.—17. og 24.—27. blev adskillige Steder ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ — 8° for kolde. Frost forekom i hvert Døgn i Maanedens undtagen langs Jyllands Vestkyst, hvor et Par Døgn var frostfrie; for Landet som Helhed blev det gennemsnitlige Antal Frost-dage 31, medens Normalen er 22; uafbrudt Frost hele Døgnet rundt forekom især fra den 2.—4., 9.—11., 16.—17. og 24.—31.; Frostens var gennemgaaende strengest omkring den 4. og den 17.—18., og de laveste Temperaturer naede i Indlandet de fleste Steder i Jylland ned mellem ca. $\div 12^{\circ}$ og $\div 20^{\circ}$, paa Øerne mellem $\div 10^{\circ}$ og $\div 15^{\circ}$. Nedbøren var lille i næsten hele Landet; de fleste Steder i Jylland, paa Fyn og i det vestlige Sjælland faldt der endog kun mellem ca. 10 og 20 mm; størst Nedbør havde Egnen mellem København, Frederikssund og Roskilde, hvor der flere Steder faldt mellem 40 og 50 mm og paa et Par Stationer endog mellem 90 og 100 mm. I Sammenligning med Normalen fik Københavns Amt gennemsnitlig 22 pCt. for meget, medens Frederiksborg Amt fik 9 pCt., Præstø og Hjør-

ring Amter ca. 25 pCt. og de øvrige Amter ca. 35—75 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der 20 mm, normalt 40 mm. Over store Omraader faldt der vel Nedbør, i Reglen Sne, paa de fleste Dage fra den 14.—28.; men de daglige Mængder var oftest kun smaa. Lufttrykket var højt fra den 2.—12. og i næsten hele sidste Tidøgn, og Middellufttrykket for Maanedene naaede derfor i København op til 768,7 mm, en Værdi, det ikke har naaet i Januar siden 1882. Vinden blæste i Reglen fra Retninger omkring Øst og Nord, og Vindforholdene var gennemgaaende rolige, naar undtages den 15.—16. og den 18., da der over store Strækninger af Landet herskede Storm eller stormende Kuling, henholdsvis fra Retninger omkring Nord og Vest. Solskinstimernes Antal beløb sig de forskellige Steder til ca. 30—50, normalt ca. 30—35.

Februar 1929 var usædvanlig kold; den strenge Frostperiode, der begyndte den 24. Januar, fortsattes gennem Februar; kun den 22. og 28. naaede Døgnets Maksimumstemperatur op over Frysepunktet, iøvrigt herskede der næsten overalt Frost hele Døgnet rundt; ved Landbohøjskolen var der uafbrudt Frost fra den 24. Januar til den 21. Februar, ialt i 29 Døgn, og en saa lang Periode med uafbrudt Frost er ikke forekommet her, siden de meteorologiske Observationer paabegyndtes i 1860; de hidtil længste Perioder med uafbrudt Frost var fra den 19. December 1860 til den 14. Januar 1861, ialt 27 Døgn, og fra den 30. December 1892 til den 23. Januar 1893, ialt 25 Døgn. I Februar iaar var — som Gennemsnit af Observationerne ved Landbohøjskolen og i Tarm — hvert Døgn's Middeltemperatur lavere end Normalen, og Afgivelserne fra denne var som Regel meget betydelige; særlig kolde, ca. $6\frac{1}{2}^{\circ}$ — 12° for kolde, blev Døgnene fra den 2.—4., 6.—7., 10.—14., 20.—21. og 24.—27., og af disse var

den 10.—11. og 26.—27. mellem 10° og 12° koldere end normalt. De laveste Temperaturer, der de fleste Steder aflæstes den 27. — enkelte Steder dog den 4. og 10.—11. —, naaede næsten overalt ned mellem $\div 15^{\circ}$ og $\div 24^{\circ}$. Middelttemperaturen for hele Maanednen var usædvanlig lav og blev de fleste Steder i Landet den laveste, man hidtil kender; den var gennemgaaende lavest paa Lolland, hvor den paa de forskellige Stationer varierede mellem $\div 8,1^{\circ}$ og $\div 9,2^{\circ}$, og højest paa Christiansø, nemlig $\div 4,2^{\circ}$; iøvrigt var den i Størstedelen af Sjælland, paa Møen, Falster og Fyn ca. $\div 7\frac{1}{2}^{\circ}$ — $\div 8^{\circ}$, i Jylland ca. $\div 6\frac{1}{2}^{\circ}$ — $\div 7\frac{1}{2}^{\circ}$, paa Øerne i Kattegat ca. $\div 5\frac{1}{2}^{\circ}$ — $\div 6^{\circ}$ og paa Bornholm ca. $\div 6\frac{1}{2}^{\circ}$ — $\div 7^{\circ}$ i det indre og ca. $\div 5\frac{1}{2}^{\circ}$ — $\div 6^{\circ}$ langs Kysten; for Landet som Helhed blev den $\div 7,0^{\circ}$, hvilket er den laveste Middelttemperatur, vi kender i Februar; i Februar 1895 var den $\div 5,9^{\circ}$. Den strenge og vedholdende Frost bevirkede i de danske Farvande et stærkt og udbredt Islæg, der foraarsagede Skibsfarten store Vanskeligheder. Luftrykket var højt i næsten hele Maanednen; i København blev Middelluftrykket 770,9 mm, det højeste i Februar siden 1891. Vinden blæste i Reglen fra nordøstlige, østlige eller sydøstlige Retninger; den 1., 14. og 16.—17. blæste den med stormende Kuling, der foraarsagede store Isskruninger og Ispakninger langs Østkysterne. Over store Omraader af Landet faldt der Sne den 5., fra den 10.—18. og — blandet med Regn — den 22.; men de daglige Mængder var som Regel kun smaa. Nedbørsmængden for hele Maanednen var lille i hele Landet, og mange Steder faldt der kun mellem 5 og 20 mm; i Sammenligning med Normalen fik de forskellige Amter fra 27—67 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der 19 mm, normalt 36 mm. Solskins-timernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 65 og 110, medens Normalen er ca. 50.

Marts 1929 fik en Middeltemperatur, der gennemgaaende var i Nærheden af det normale. I Begyndelsen af Maaneden — fra den 1. til den 7. — samt fra den 19.—21. var Temperaturen som Regel under Normalen, medens den fra den 8.—18. og den 22.—31. som oftest var over denne; særlig kolde blev den 1. og 2. med Døgnmidler, der var ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ — $5\frac{1}{2}^{\circ}$ for lave, og streng Frost om Natten; særlig milde, ca. 3° — 5° for milde, blev den 13., 25. og 27.—30. Frost forekom i gennemsnitlig 21 Døgn, normalt 19; den indtraf noget hyppigere paa Øerne og i det sydlige Jylland end i Nord- og Midtjylland. Frosten forekom især i Tiden fra den 1.—22., men optraadte i Reglen kun som Nattefrost; den var strengest den 1.—3., da de laveste Temperaturer de fleste Steder naaede ned mellem ca. $\div 10^{\circ}$ og $\div 16^{\circ}$. Nedbøren var næsten overalt meget lille; i Jylland faldt der enkelte Steder overhovedet ingen maalelig Nedbør og de fleste Steder kun 1—5 mm; størst var Nedbøren gennemgaaende i det nordøstlige Sjælland, hvor der de fleste Steder faldt mellem 20 og 35 mm. I Sammenligning med Normalen fik Frederiksborg og Københavns Amter ca. 35—45 pCt., Holbæk og Sorø Amter ca. 55 pCt., Fyn og Sønderjylland ca. 65 pCt. og de øvrige Dele af Landet fra 75—95 pCt. for lidt. For Landet som Helhed faldt der kun 11 mm eller 26 pCt. af Normalen. Nedbørsdagens Antal var gennemsnitlig kun 5, normalt 13. Nedbøren faldt den 5. og 7. som Sne blandet med Regn og den 10. og 22.—23. som Regn. Taage forekom hyppigt, især i Tiden fra den 2.—12. og den 18.—28. Torden forekom den 31., og Uvejret havde stor Udbredelse over det sydøstlige Jylland, Sønderjylland, Lolland-Falster og Sjælland. Vindretningen var hyppigst vestlig eller nordvestlig og Vindforholdene som Regel rolige. Solskintimernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 85 (paa Falster) og 140 (i Vendsyssel); det normale Antal er i Marts ca. 90—95.

April 1929 havde koldt Vejr og meget hyppigt Nattefrost. Temperaturen var i Maanedens Løb næsten hver Dag under Normalen, og Afvigelserne fra denne var ofte betydelige; saaledes havde den 2.—5., 10.—11., 16., 21., 24.—25. og 27.—30. alle Døgnmidler, der var mellem 3° og 6° for lave. Maanedens Middeltemperatur blev derfor usædvanlig lav, for Landet som Helhed kun $2,9^{\circ}$, normalt $5,4^{\circ}$, og siden 1888 har April ikke haft en saa lav Middeltemperatur som iaar. Frost forekom gennemsnitlig i 17 Døgn, normalt 7, og adskillige Indlandsstationer havde endog Frost i 20—23 Døgn; men i Reglen optraadte den dog kun som Nattefrost; den var gennemgaaende strengest i Tiden fra den 3.—6., den 17. og den 22.; de laveste Temperaturer indtraf især den 3.—5., og de naaede de fleste Steder ned mellem $\div 5^{\circ}$ og $\div 10^{\circ}$. Over store Omraader af Landet faldt der Nedbør, hyppigst som Regn blandet med Sne, i Tiden fra den 1.—6., 9.—10. og 18.—30.; men de daglige Mængder var ofte smaa. Nedbørsmængden for hele Maaneden var de fleste Steder mellem 40 og 60 mm; i Thy og paa Mors beløb den sig dog kun til ca. 20—30 mm, paa Bornholm til ca. 25—35 mm og i Vendsyssel og det vestlige Jylland til ca. 35—40 mm. I Sammenligning med Normalen fik Bornholm og Ringkøbing Amt ca. 5 pCt. og Thisted Amt 29 pCt. for lidt; Hjørring Amt fik den normale Nedbør, medens Sønderjylland og Vejle Amt fik ca. 5—15 pCt. og de øvrige Amter ca. 25—45 pCt. for meget. Vinden blæste i Maanedens første Halvdel og fra den 27.—30. hyppigst fra Retninger omkring Øst og fra den 16.—26. fra vestlige eller nordvestlige Retninger; over større Strækninger af Landet herskede der jævnlige Storm eller stormende Kuling fra Vest og Nordvest i Tiden fra den 20.—25. og fra østlige Retninger den 15. og 29.—30. Solskinstimernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 190 og 217, nor-

malt 155—160; fra den 11.—17. havde de fleste Steder daglig 10—12 Timer med Solskin.

Maj 1929 fik en Middeltemperatur, der de fleste Steder var mellem $\frac{1}{4}^{\circ}$ og 1° højere end normalt; paa nogle faa Dage i Begyndelsen og Slutningen af Maanedens samt omkring den 20. var Temperaturen under Normalen, medens den iøvrigt gennemgaaende var noget over denne; Afvigelserne fra Normalen var i Reglen mindre end 2° ; dog blev den 1. ca. 3° for kold, medens den 6. og den 23.—27. fik Døgnmidler, der var ca. 4° — 5° højere end normalt, og Maksimumstemperaturer, som mange Steder naaede op mellem 20° og 25° . Nattefrost forekom de fleste Steder i Indlandet i Tiden fra den 1.—4., medens adskillige Stationer paa de mindre Øer og i Nærheden af Kysterne var helt frostfrie; Frosten naaede paa de koldeste Stationer i Jylland til ca. $\div 3^{\circ}$ — $\div 5\frac{1}{2}^{\circ}$, paa Fyn og Sjælland til ca. $\div 2\frac{1}{2}^{\circ}$ — $\div 3^{\circ}$. Regnmængden var gennemgaaende rigelig i den nordlige Halvdel af Jylland, hvor de fleste Steder fik mellem 50 og 75 mm, og lille i Sønderjylland og paa Øerne, hvor der mange Steder kun faldt mellem 15 og 35 mm, paa Bornholm endog kun ca. 5—15 mm. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring, Aalborg, Viborg og Ringkøbing Amter ca. 35—55 pCt. og Ribe, Thisted, Randers og Aarhus Amter fra 2—18 pCt. for meget, medens Vejle Amt fik 7 pCt., Sønderjylland 39 pCt. og Amterne paa Øerne fra 15—45 pCt. for lidt; Bornholm fik gennemsnitlig kun 11 mm, eller 69 pCt. mindre end normalt; for Landet som Helhed faldt der 37 mm, normalt 42 mm. Over store Omraader faldt der jævnlige Regn, saaledes den 1.—2., 5.—9., 13.—17., 20. og 24.—25.; men de daglige Mængder var som oftest kun smaa; den 1. og 2. var Regnen adskillige Steder blandet med Sne, og den 6., 8., 16. og 24.—25. var den mange Steder ledsaget af Torden. Vinden var hyppigst svag, og Vindretningen temmelig

skiftende. Solskinstimernes Antal beløb sig de fleste Steder til ca. 230—285, normalt ca. 235.

Juni 1929 fik en Middelttemperatur, der gennemsnitlig blev 2° for lav. I Maanedens første og sidste Tidøgn var Temperaturen hver Dag under Normalen, og Afvigelserne fra denne var ofte betydelige; første Tidøgn blev derved $3,7^{\circ}$ og sidste Tidøgn $3,3^{\circ}$ koldere end normalt; i det midterste Tidøgn var Temperaturen derimod som oftest noget over det normale. Minimumstemperaturen var gennemgaaende lavest Natten til den 1. og den 6., da den de fleste Steder i Jylland, paa Fyn og Sjælland naaede ned under 3° og paa enkelte jyske Stationer endog ned under Frysepunktet. Over store Omraader af Landet faldt der ret jævnlgt Regn, især den 2.—3., 7.—9., 13.—16. og 22.—26., og enkelte Gange var Regnmængderne meget betydelige over større Strækninger; saaledes maalt der den 15. 20—40 mm paa en Strækning mellem Brønderslev, Viborg, Skive og Glyngøre og den 24.—25. ca. 40—85 mm for to Døgn i Nord- og Midtsjælland, den østlige Del af Djursland og paa Øerne i Kattegat; i Grib Skov faldt der endog 71,8 mm i ét Døgn. Torden forekom paa 12 Dage, og Uvejrene havde den 15. og 24. stor Udbredelse i Jylland og den 26. paa Øerne. Regnmængden for hele Maaneden var ret ulige fordelt; den var noget over 100 mm de fleste Steder i Nordøstsjælland og i Egnen omkring Vallekilde i Ods herred, medens den kun beløb sig til ca. 35—45 mm paa Bornholm, i Egnene omkring Smaalandsøhavet, i Bogensegnen og i Thy. I Sammenligning med Normalen fik Frederiksborg Amt 106 pCt., Holbæk og Københavns Amter ca. 70—80 pCt., Randers, Viborg, Aalborg og Hjørring Amter ca. 40—65 pCt. og de øvrige Amter med Undtagelse af Svendborg Amt ca. 5—25 pCt. for meget; i Svendborg Amt faldt der gennemsnitlig 2 pCt.

for lidt; for Landet som Helhed beløb Regnmængden sig til 62 mm, normalt 49 mm. Vinden blæste overvejende fra vestlige Retninger, i første og sidste Tidøgn hyppigst fra Vest og Nordvest, i det midterste Tidøgn fra Vest og Sydvest. Solskinstimernes Antal beløb sig de forskellige Steder til ca. 215—255, normalt 235.

Juli 1929. Det kølige Vejr, der herskede i sidste Tidøgn af Juni, fortsattes gennem Juli Maanedes første Tidøgn, hvis Gennemsnitstemperatur blev $2,6^{\circ}$ lavere end normalt; i andet Tidøgn og i Begyndelsen af sidste Tidøgn var Temperaturen hyppigst over Normalen; men Afvigelserne fra denne var dog som oftest ret moderate, og der forekom kun nogle faa varme Sommerdage, den 18.—21., med Maksimumstemperaturer, der naaede op mellem 25° og 30° ; i Slutningen af Maaneden, fra den 24.—31., var Vejret atter køligt med Døgnmidler, der gennemgaaende var mellem 1° og $2\frac{1}{2}^{\circ}$ for lave. Hele Maanedens Middeltemperatur blev næsten overalt mellem $\frac{1}{2}^{\circ}$ og $1\frac{1}{2}^{\circ}$ lavere end normalt. Regn forekom kun i første og sidste Tidøgn, medens det midterste Tidøgn havde tørt Vejr med rigeligt Solskin; Regnen faldt især i Tiden fra den 3.—8., den 21.—23., 27. og 30.; for Landet som Helhed beløb Regndagenes Antal sig kun til 9, medens det normale Antal er 13. Regnmængden var gennemgaaende lille, især i Jylland, paa Fyn og Bornholm, hvor der de fleste Steder kun faldt ca. 25—50 mm. I Sammenligning med Norderjyllen fik i Jylland Randers og Aarhus Amter og Sønderjylland ca. 30 pCt. og de øvrige Amter ca. 50—65 pCt. for lidt; de fynske Amter fik ca. 25—35 pCt., de sjællandske fra ca. 15—35 pCt., Mariibo Amt 24 pCt. og Bornholm 29 pCt. mindre end normalt; for Landet som Helhed faldt der 46 mm, normalt 67 mm. Torden forekom paa 16 Dage, og Uvejrene havde den 6.—7. og 21.—22. Udbredelse over Størstedelen af Lan-

det. Solskinstimernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 215 og 280; det normale Antal er ca. 225. Vinden blæste i Reglen fra Sydvest, Vest eller Nordvest, og Vindforholdene var gennemgaaende rolige.

August 1929 fik omtrent normal Middeltemperatur; i Maanedens Løb var Temperaturen paa Øerne hyppigst noget over og i Jylland hyppigst noget under Normalen; men Afvigelserne fra denne var i Reglen ret smaa og naaede kun sjældent op til 2°. De højeste Temperaturer forekom de fleste Steder i Tiden fra den 28.—31., paa Bornholm dog den 17.; de naaede gennemgaaende op mellem 23° og 27°. De laveste Temperaturer aflæstes især den 6., 16., 20. eller 27., og de naaede mange Steder i Indlandet, især i Jylland, ned mellem 3° og 6°. Vejret var ret ustadigt paa Halvøen, især i dennes nordlige Halvdel, hvor adskillige Stationer havde 20—24 Regndage, hvorimod det forholdsvis sjældent regnede paa Sjælland, Langeland, Lolland-Falster og Bornholm, hvor flere Stationer i hele Maaneden kun fik Regn paa 5—6 Dage; over Størstedelen af Landet faldt der Regn den 1.—2., 8., 12., 17., 22.—25. og 28.; de enkelte Regnbyger gav i Reglen kun smaa Mængder, hvorfor Regnmængden for hele Maaneden overalt blev mindre end normalt; mest Regn, ca. 75—80 mm, faldt der i Egnene omkring Brønderslev og Varde samt paa en Strækning mellem Aarhus, Skanderborg, Silkeborg og Viborg, medens der i Sydsjælland, paa Møen, Lolland-Falster og Langeland kun faldt ca. 15—25 mm. I Sammenligning med Normalen fik Hjørring, Aalborg og Viborg Amter ca. 15—20 pCt., Randers, Aarhus og Ribe Amter ca. 25 pCt., de øvrige jyske Amter, Sønderjylland og Fyn ca. 35 pCt., Holbæk, Frederiksborg og Københavns Amter samt Bornholm ca. 45—50 pCt., Sorø Amt ca. 55 pCt. og Præstø og Maribo Amter ca. 70 pCt. for

lidt; Landet fik som Helhed kun 48 mm, medens Normalen er 80 mm. Torden forekom paa 17 Dage, og Uvejrene havde flere Gange, især den 1., 17. og 28., stor Udbredelse over Landet. Solskinstimernes Antal varierede de forskellige Steder mellem 205 og 280, normalt 175.

September 1929 havde i Reglen tørt Vejr med rigeligt Solskin. Regndagenes Antal beløb sig gennemsnitlig kun til 7, medens det normale Antal er 14, og adskillige Steder faldt der kun maalelig Nedbør paa 3—5 Dage; den overvejende Del af Regnen faldt i Tiden fra den 19.—22., selv om der ogsaa over større Omraader tillige faldt Regn den 1., 6., 13. og 29.—30. Hele Maanedens Regnmængde var overalt lille og beløb sig de fleste Steder kun til ca. 20—40 mm; i Sammenligning med Normalen fik Frederiksborg og Københavns Amter ca. 25—35 pCt. og alle de øvrige Amter fra ca. 45—65 pCt. for lidt; for Landet som Helhed faldt der kun 28 mm, normalt 58 mm. Torden forekom paa 10 Dage i Maanedens to første Tidøgn; men kun den 1. og den 20. havde Uvejrene stor Udbredelse over Landet. Skydækket var gennemgaaende lille og Solskinstimernes Antal stort; sidstnævnte varierede de forskellige Steder mellem 185 og 230, medens det normale Antal er ca. 145. Temperaturen var hyppigst over Normalen; men særlig varme blev kun den 1.—2., 5., 18. og 28.—29., der gennemgaaende blev ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ — 4° varmere end normalt. De højeste Temperaturer, der de fleste Steder forekom den 1. eller den 5., naaede gennemgaaende op mellem 22° og 29° . Minimumtemperaturen naaede intet Sted under Frysepunktet; men i Tiden fra den 23.—26. kom den paa mange Stationer i Indlandet, især i Jylland, ned mellem 0° og 3° . For Landet som Helhed blev Maanedens Middeltemperatur ca. 1° højere end normalt. Vinden blæste hyp-

pigst fra Sydvest, Vest eller Nordvest, og Vindstyrken var ofte svag; dog herskede der den 6. og den 21.—22. Storm eller stormende Kuling fra Retninger omkring Nordvest over store Strækninger af Landet.

I hosstaaende Tabeller er der i Tabel 1 for hver Maaned i Landbrugsaaaret 1928—29 opført Temperaturens Afvigelse fra Normalen (1876—1915), saa vel for de 5 Grupper, hvori Landet sædvanlig inddeles i klimatisk Henseende, som for hele Landet samt for Bornholm, hvis Temperaturforhold ofte kan være noget afvigende fra de øvrige Landsdeles. Som Tabellen viser, blev hele Landbrugsaarets Middeltemperatur gennemsnitlig $0,9^{\circ}$ lavere end normalt. Som omtalt, var Vejret i Oktober ustadigt og gennemgaaende mildt, især fra den 17.—31., og det milde Vejr fortsattes gennem den usædvanlig regnfulde November, der, paa nogle faa Dage nær, var meget mild; December havde mildt Vejr i den første Uge og i Juleugen, medens det var temmelig koldt fra den 13.—22. Nattefrost forekom forholdsvis sjældent i Efteraarsmaanederne, i November saaledes kun i Tiden fra den 7.—10. og de 3 sidste Nætter i Maaneden. Den første Nattefrost i Efteraaret 1928 indtraf iøvrigt allerede i den sidste Uge af September paa de fleste jyske Indlandsstationer og enkelte Stationer paa Øerne og i Tiden fra den 11.—15. Oktober paa de øvrige Indlandsstationer og adskillige Stationer langs Jyllands Østkyst, medens Kyststationerne i Vestjylland og paa Øerne først fik Frost i Tiden fra den 7.—10. November og enkelte endog først omkring Midten af December; til Sammenligning skal anføres, at Middeldatoen for første Efteraarsfrost i Indlandet falder ca. 5.—10. Oktober i Jylland, ca. 15.—20. Oktober paa de større Øer og i Begyndelsen af November langs Kysterne og paa de mindre Øer. Efter den milde Juleuge fulgte en streng og usædvanlig vedholden-

Tabel 1. **Temperaturens Afvigelse fra Normalen.** (Celsius.)

	1928	Oktober	November	December	1929	Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaned
Vestjylland	+ 0.7	+ 2.3	- 0.2	- 2.7	- 7.3	+ 0.3	- 2.1	+ 0.3	- 2.0	- 0.7	- 0.3	+ 1.0	- 0.9	- 0.9	
Østjylland	+ 0.6	+ 2.4	- 0.1	- 2.4	- 6.8	+ 1.0	- 2.4	+ 0.4	- 2.4	- 0.8	- 0.4	+ 0.9	- 0.8	- 0.8	
Fyn	+ 0.5	+ 2.3	- 0.3	- 2.3	- 7.3	- 0.1	- 2.2	+ 0.8	- 1.9	- 0.9	- 0.1	+ 0.9	- 0.9	- 0.9	
Sjælland	+ 0.6	+ 2.6	- 0.4	- 2.4	- 7.0	+ 0.2	- 2.7	+ 1.0	- 2.3	- 0.9	+ 0.2	+ 1.1	- 0.8	- 0.8	
Lolland-Falster	+ 0.4	+ 2.5	- 2.5	- 2.5	- 8.4	- 1.0	- 2.9	+ 1.0	- 1.9	- 0.9	+ 0.2	+ 1.4	- 1.0	- 1.0	
Danmark	+ 0.6	+ 2.4	- 0.3	- 2.5	- 7.4	+ 0.1	- 2.5	+ 0.7	- 2.1	- 0.8	- 0.1	+ 1.1	- 0.9	- 0.9	
Bornholm	+ 0.6	+ 2.7	0.0	- 2.0	- 6.0	- 0.7	- 2.7	+ 0.1	- 1.8	- 1.0	0.0	+ 0.8	- 0.8	- 0.8	

de Frostperiode, der strakte sig over Januar og Februar; i de 3 første Uger af Januar kom Døgnet Maksimumstemperatur dog paa adskillige Dage lidt op over Frysepunktet; men fra den 24. og til Slutningen af Februar herskede der næsten uafbrudt Frost; denne var strengest i Februar, især den 2.—4., 7., 10.—14., 20.—21. og 24.—27., da Døgnet Minimumstemperatur de fleste Steder var under $\div 10^{\circ}$ og mange Steder endog nede mellem $\div 15^{\circ}$ og $\div 24^{\circ}$. Ved Landbohøjskolen blev iaar Gennemsnitstemperaturen for Januar og Februar tilsammen $\div 4,1^{\circ}$, hvilket er den laveste siden 1893, da den var $\div 4,7^{\circ}$; i 1895 var den dog nede paa $\div 4,0^{\circ}$; Gennemsnittet af de daglige Minimumstemperaturer blev iaar for de samme to Maaneder $\div 7,3^{\circ}$, medens det i 1893 og 1895 var noget lavere, nemlig $\div 8,0^{\circ}$; Antallet af Isdage, \varnothing : Dage med Maksimumstemperatur under Frysepunktet, beløb sig derimod iaar i Januar og Februar til 45, medens Antallet i 1893 og 1895 var henholdsvis 37 og 32 — det normale Antaler kun 15. — Den strenge og vedholdende Frost foraarsagede Islæg ikke alene i Fjorde og indre Farvande, men ogsaa i Kattegat, Øresund, Bælterne og Østersøen, hvilket beredte Skibsfarten store Vanskeligheder fra Slutningen af Januar til sidst i Marts. Vinteren fortsattes i de første 8 Dage af Marts med ret streng Frost om Natten; herefter var Temperaturen i Resten af Maaneden hyppigst over Normalen, dog i Reglen med lettere Nattefrost indtil den 22. April havde gennem hele Maaneden koldt Vejr, meget hyppigst med Nattefrost, og det samme var Tilfældet med de første 4 Dage i Maj; i Resten af Maj var Temperaturen vel hyppigst over Normalen, men varme Dage forekom væsentlig kun fra den 23.—27. Den sidste Nattefrost

Tabel 2.

	Frostdage		Nedbørsdage		Taagedage		Fugtigheds- grad i pCt.		Skydække (0—10)	
	1928—29	Normal	1928—29	Normal	1928—29	Normal	1928—29	Normal	1928—29	Normal
Oktober 1928	2	3	18	17	6	6	87	86	7.0	6.5
November	4	10	22	14	6	9	91	89	7.7	7.1
December	19	18	14	15	6	11	89	91	7.1	7.6
Januar 1929	31	22	10	13	9	13	87	91	7.2	7.2
Februar	28	21	8	12	5	11	85	90	6.2	7.0
Marts	21	19	5	13	20	11	89	87	6.7	6.3
April	17	7	13	11	4	7	80	80	5.1	5.7
Maj	2	1	11	11	6	4	75	75	5.6	5.1
Juni	0.2	»	13	10	1	3	77	75	6.5	4.9
Juli	»	»	9	13	2	3	78	77	6.0	5.5
August	»	»	14	15	1	3	79	80	5.9	5.5
September	»	»	7	14	3	4	80	84	4.6	5.3
Alle 12 Maaneder	124	101	144	158	69	85	83	84	6.3	6.1

forekom paa de mindre Øer og langs Kysterne i sidste Tidøgn af April og i Indlandet gennemgaaende den 3.—4. Maj, naar undtages nogle faa jydsk Indlandsstationer, der havde Frost Natten til den 1. og 6. Juni. Middel-datum for sidste Foraarsfrost er iøvrigt i Indlandet ca. 10. Maj i Jylland, ca. 1. Maj paa Fyn og Sjælland og ca. 15.—20. April paa Lolland-Falster og langs Kysterne. Af Sommermaanederne havde, som omtalt, Juni hyppigt køligt Vejr, og det samme var, om end i mindre Grad, Tilfældet med Juli, medens Temperaturen i August oftest var i Nærheden af Normalen. Af egentlige Sommerdage, d: Dage, paa hvilke Maksimumstemperaturen er naet op til 25° , forekom der ved Landbohøjskolen kun 4 (den 12. og 19.—21. Juli), medens det normale Antal er 15; men til Gengæld indtraf der i de to første Tidøgn af September en temmelig varm og solrig Eftersommer. Den absolut højeste Temperatur, der i Landbrugsaaret forekom her i Landet, var $30,4^{\circ}$ (den 1. September), den absolut laveste $\div 23,9^{\circ}$ (den 27. Februar).

Tabel 2 indeholder for Landet som Helhed Antallet af Dage med Frost, med Nedbør og med Taage samt Luftens Fugtighedsgrad og Skydækket, beregnet som Gennemsnit af Observationer fra ca. 30 Stationer. Tabellen viser, at Frost forekom sjældent i November og meget hyppigt i Januar, Februar og April; hele Landbrugsaaret havde 23 pCt. flere Frostdage end normalt. Nedbørsdagens Antal var stort i November og forholdsvis stort i Juni, men lille i Februar, Marts, Juli og September. Taage forekom hyppigt i Marts, da vestlige Vinde blæste hen over det i den strenge Vinter stærkt afkølede Land og Hav. Fugtighedsgraden var stor i den regnfulde November og forholdsvis lille i Vintermaanederne og September, og Skydækket var forholdsvis stort

Tabel 3.

Nedbør.

(Millimeter.)

	1928 Oktober	November	December	1929 Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Alle 12 Maaneder
Hjørring Amt.	92	131	30	28	19	2	37	63	78	27	69	28	604
Thisted »	97	126	40	30	27	4	27	53	45	24	55	26	554
Ringkøbing »	90	159	45	20	26	4	35	56	57	32	61	36	621
Ribe »	72	168	46	14	30	10	37	42	69	32	70	32	622
Viborg Amt....	80	132	26	17	20	3	47	59	73	35	69	33	594
Aalborg »	78	122	28	23	13	4	46	63	66	30	70	30	573
Randers »	64	142	19	21	12	2	48	47	65	46	61	25	552
Aarhus »	70	162	31	15	26	3	47	48	64	50	68	23	607
Vejle »	66	164	35	13	23	7	44	41	60	33	60	24	570
Samsø.....	71	143	22	15	20	9	44	52	49	57	54	23	559
Odense Amt..	54	139	25	15	21	16	51	35	54	38	52	24	524
Svendborg » ..	63	157	32	15	21	16	48	28	52	51	52	25	560
Langeland	63	132	25	21	11	12	31	22	50	57	23	18	465
Holbæk Amt	67	132	20	22	10	15	45	20	74	55	37	23	520
Sorø »	60	141	26	19	18	18	41	30	52	56	30	25	516
Frederiksborg»	65	127	26	30	13	23	46	22	97	62	38	38	587
Københavns »	60	126	23	39	16	20	49	23	88	52	41	33	570
Præstø »	69	134	28	25	18	10	49	29	56	42	22	24	506
Maribo Amt ...	62	136	28	23	12	10	43	29	52	52	19	24	490
Vestjylland	88	146	40	23	26	5	34	54	62	29	64	31	600
Østjylland	72	144	28	18	19	4	46	52	66	39	66	27	579
Sønderjylland ..	71	156	41	12	24	17	40	27	68	49	60	32	597
Fyn.....	63	143	26	17	18	13	44	34	51	51	45	23	527
Sjælland.....	64	132	25	27	15	17	46	25	73	53	34	29	540
Lolland-Falster.	62	136	28	23	12	10	43	29	52	52	19	24	490
Danmark	70	143	31	20	19	11	42	37	62	46	48	28	556
Norm. (40Aar)	71	55	54	40	36	42	36	42	49	67	80	58	630
Afv. i pCt. ...	-1	+160	-43	-50	-47	-74	+17	-12	+27	-31	-40	-52	-12
Bornholm	62	104	47	22	18	9	29	11	40	40	33	30	445

i Efteraars- og Sommermaanederne og forholdsvis lille i Februar, April og September.

Tabel 3 viser Nedbørens Mængde i Millimeter for hvert Amt o. s. v. I hele Landbrugsaaet fik Danmark gennemsnitlig kun 556 mm, hvilket er 74 mm eller 12 pCt. mindre end normalt. Af de forskellige Landsdele fik Ribe Amt gennemsnitlig den største Nedbør med 622 mm (102 mm for lidt) og Bornholm den mindste med kun 445 mm (103 mm for lidt). I Sammenligning med Normalen fik Samsø 7 pCt. og Københavns og Frederiksborg Amter henholdsvis 1 og 2 pCt. for meget, medens Holbæk og Sorø Amter samt Hjørring, Aalborg, Viborg, Randers og Aarhus Amter fik fra 2—8 pCt. og de øvrige Amter fra 11—20 pCt. for lidt. Som tidligere omtalt, var Nedbøren gennemgaaende i Nærheden af Normalen i Oktober og usædvanlig stor i November, medens den var lille i alle Maanederne fra December—Februar og endog meget lille i Marts; for Landet som Helhed faldt der i disse 4 Maaneder knap Halvdelen af den normale Nedbør. I April var Nedbøren gennemgaaende rigelig undtagen i det vestlige Jylland, paa Langeland og Bornholm, hvor der faldt fra 5—30 pCt. for lidt, og i Maj var den rigelig i den nordlige Halvdel af Jylland, men lille i Sønderjylland og paa Øerne. I den kølige Juni Maaned var Regnmængden ret ulige fordelt, men var dog næsten overalt større end Normalen, i den nordlige Del af Sjælland og i Vendsyssel endog betydelig større end denne. I Resten af Landbrugsaaet — Juli, August og September — var Regnmængden kun lille, i Thisted, Vejle, Præstø og Maribo Amter endog ca. 50 pCt. for lille (Tab. 4); for Landet som Helhed faldt der i disse 3 Maaneder kun 122 mm, eller 40 pCt. mindre end normalt. I Tidsrummet fra April—September inkl. faldt der for Landet som Helhed 263 mm, eller 21 pCt. mindre end normalt; af de

Tabel 4.

Nedbør.

(Millimeter).

	Juli—Septb. inkl.			April—Septbr. inkl.		
	1929 mm	Normal mm	Afvigelse i pCt.	1929 mm	Normal mm	Afvigelse i pCt.
Hjørring Amt	124	205	—40	302	330	— 8
Thisted »	105	215	—51	230	339	—32
Ringkøbing »	129	227	—43	277	355	—22
Ribe »	134	238	—44	282	372	—24
Viborg Amt.....	137	210	—35	316	337	— 6
Aalborg »	130	197	—34	305	321	— 5
Randers »	132	197	—33	292	320	— 9
Aarhus »	141	215	—34	300	347	—14
Vejle »	117	223	—48	262	356	—26
Sønderjylland	141	234	—40	276	369	—25
Samsø	134	171	—22	279	279	0
Odense Amt.....	114	190	—40	254	314	—19
Svendborg »	128	199	—36	256	331	—23
Langeland	98	182	—46	201	304	—34
Holbæk Amt.....	115	184	—38	254	293	—13
Sorø »	111	184	—40	234	300	—22
Frederiksborg »	138	199	—31	303	320	— 5
Københavns »	126	187	—33	286	309	— 7
Præstø »	88	185	—52	222	303	—27
Maribo Amt.....	95	187	—49	219	310	—29
Bornholm.....	103	173	—40	183	277	—34

forskellige Landsdele fik i dette Tidsrum (Tab. 4) kun Samsø den normale Nedbør, medens Københavns, Frederiksborg og Holbæk Amter samt Hjørring, Aalborg, Viborg, Randers og Aarhus Amter fik fra 5—14 pCt. og alle de øvrige Amter fra 19—34 pCt. for lidt. Som tid-

ligere omtalt, var Regndagenes Antal lille i Juli og September, og det samme var i August Tilfældet paa Sjælland, Lolland-Falster, Langeland og Bornholm, hvor der i August de fleste Steder kun faldt Regn paa 5—8 Dage; derimod havde mange Stationer i den nordlige Halvdel af Jylland 18—24 Regndage i August. I hele Tidsrummet Juli—September inkl. var det gennemsnitlige Antal Regndage for Landet som Helhed 30, normalt 42; men paa adskillige Stationer paa Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm var Antallet kun ca. 20.

Tabel 5. Vindhypighed for hele Landet. (Procent).

	N.	NØ.	Ø.	SØ.	S.	SV.	V.	NV.	Stille
Oktober 1928	8	7	5	8	18	26	16	10	2
November —	10	14	7	6	14	24	15	9	1
December —	6	15	13	10	12	21	13	9	1
Januar 1929	16	18	14	19	9	7	6	10	1
Februar —	5	16	30	23	10	8	4	3	1
Marts —	7	4	5	5	7	15	26	26	5
April —	9	14	18	8	6	10	17	15	3
Maj —	10	9	11	13	12	14	12	14	5
Juni —	4	4	3	9	8	17	33	20	2
Juli —	5	3	4	7	7	17	28	25	4
August —	2	0	2	13	16	27	26	11	3
September —	5	2	4	11	10	20	19	24	5
Alle 12 Maaneder	7	9	10	12	11	17	18	14	3
Normal (32 Aar)	6	9	11	11	10	16	19	13	4

Tabel 5 viser Vindhypigheden i Procent i de enkelte Maaneder og hele Landbrugsaaet. I Januar og navnlig Februar var Vinde fra de østlige Retninger betydelig hyppigere og Vinde fra vestlige Retninger betydelig sjældnere end normalt, medens det modsatte, om

Tabel 6. Antal Timer med Solskin.

	Tylstrup	Hald	Askov	Graasten	Aarslev (Fyn)	Lyngby	København	Tystofte	Næsgaard (Falster)	Maribo
Oktober 1928.....	106	105	95	102	81	77	65	87	97	96
November —	40	46	51	54	39	35	30	39	36	41
December —	44	41	47	45	34	50	29	48	32	44
Januar 1929.....	36	61	49	47	42	44	35	32	33	31
Februar —	(65)	86	80	91	84	85	80	97	94	109
Marts —	139	138	117	119	112	110	101	101	83	103
April —	191	217	207	216	198	213	191	213	204	216
Maj —	227	242	267	285	276	261	233	271	281	281
Juni —	225	240	216	215	241	245	218	232	234	254
Juli —	279	252	230	250	254	224	216	232	251	243
August —	206	215	217	233	247	244	224	257	281	262
September —	187	202	188	222	215	210	210	226	225	228
Alle 12 Maaneder	1745	1845	1764	1879	1823	1798	1632	1835	1851	1908
Normal for Aaret	—	—	—	—	1499	—	1482	—	—	—
April—Septbr. (inkl.) 1929	1315	1368	1325	1421	1431	1397	1292	1431	1476	1484
Normal (April—Septbr.)	—	—	—	—	1171	—	1178	—	—	—

end i noget mindre Grad, var Tilfældet i Marts og Juni; i Oktober forekom sydlige og sydvestlige og i August sydøstlige, sydlige og sydvestlige Vinde forholdsvis hyppigt; hele Landbrugsåret fik omtrent den normale Vindfordeling.

Tabel 6 indeholder Solskinstimernes Antal for hver Maaned og hele Landbrugsåret, endvidere det samlede Antal Solskinstimer i Tidsrummet April—September inkl. tillige med en 23-aarig Normal for Stationerne Aarslev og København. Solskinstimernes Antal var

betydelig større end normalt i Vintermaanederne samt i April, August og September, medens det var ca. 10—20 pCt. for lille i Oktober og November; hele Landbrugs-aaret fik ca. 10—20 pCt. mere Solskin end normalt, og det samme var Tilfældet med Tidsrummet April—September.

Om Staldhygiejne og Smittefare gennem Mælk.

Foredrag ved Konsulentmødet den 23. Marts 1929 af Direktør for Statens Seruminstitut Dr. med. *Th. Madsen*.

Skønt de smitsomme Sygdomme i den sidste Mennekealder har været i glædelig Nedgang baade i Henseende til Udbredelse og Ondartethed, opskræmmes vore Sundhedsmyndigheder dog af og til ved en epidemisk Opblussen saa af den ene, saa af den anden Infektions sygdom, og ved nærmere Undersøgelse finder man paa-faldende ofte, at det drejer sig om Smitte gennem Mælk.

Jeg skal anføre nogle Eksempler: I December 1926 kom der alarmerende Meddelelser om, at der i Kolding pludselig var opstaaet en ondartet Epidemi, som man først troede var Influenza, der havde bredt sig stærkt efter Valgdagen den 2. December. Efterhaanden blev det dog klart, at man havde at gøre med en Angina med talrige Komplikationer, og Mistanken rettedes mod Mælken som Smittekilde. Den nærmere Undersøgelse, som blev overdraget til Dr. *Ahrend Larsen* ved Seruminstitutet, viste følgende:

Epidemien begyndte som en Eksplosion med en brat Stigning af de angrebnes Antal, som holdt sig ret højt for først at falde, da Kogning af Mælken blev tilraadet. Ialt blev der angrebet ca. 2400 af Koldings ca. 20,000 Indbyggere; de havde Angina (Halsbetændelse) i lettere og sværere Grad med en Række tildels alvorlige Komplikationer som phlegmonøs Angina (96), Otitis (Ørebetændelse) (47), Erysipelas (Rosen) (33), Betændelse i Tungen, samt flere Uger efter Anginaen rheumatisk Feber (30). Epidemien voldte 11 Dødsfald.

Som Aarsag fandtes hos alle de undersøgte den samme Mikrob (hæmolytiske Streptokokker).

Hvorpaa støttedes nu Formodningen om, at det drejede sig om en Mælkeepidemi?

Udredningen heraf stødte straks paa den Vanskelighed, at Kolding forsynedes med Mælk fra 5 forskellige Mejerier, som alle sendte deres Mælkevogne til de fleste Gader i Byen. En Undtagelse dannede det nordvestlige ikke angrebne Kvarter, som næsten udelukkende fik Mælk fra et enkelt Mejeri (Bramdrupdam). Man valgte da grundigt at undersøge nogle Gader, idet man gik dem igennem Husstand for Husstand og fik Rede paa Beboernes Navn, Alder, om de havde været syge, Tidspunktet, om de havde haft Komplikationer, samt hvorfra de fik Mælken, om den var drukket raa, kogt, eller om de slet ikke havde nydt Mælk? Ved saaledes nøje at gennemgaa disse Gader fandtes det, at Sygdomstilfældene saa godt som udelukkende optraadte hos Personer, som havde drukket raa Mælk fra Kolding Andelsmejeri (naar jeg navngiver Mejeriet, er det fordi jeg ikke mener, at Epidemien i nogen Grad kan lægges dette til Last), medens der næsten ingen Syge fandtes mellem dem, som havde drukket Mælken kogt eller pasteuriseret, ej heller hos dem, som fik Mælk fra de 4 andre Mejerier. Det samlede Resultat af denne Gade-Undersøgelse viste, at af dem, der fra:

	<i>havde drukket</i>	<i>ialt</i>	<i>var</i>
Kolding Andelsmejeri	<i>raa Mælk</i>	259	{ Syge 215 Sunde 44
De andre Mejerier tilsammen	<i>raa »</i>	233	{ Syge 6 Sunde 227

Et ganske tilsvarende Resultat gav Undersøgelsen af Pensionater, Alderdomshjem o. lign. I to Pensionater, som fik Mælk fra Kolding Andelsmejeri, havde alle været syge (fra ganske lette til meget svære Tilfælde), medens der paa de Steder, hvortil Mælken leveredes andetsteds fra, ingen Syge fandtes. Paa denne Maade kunde

det fastslaaes, at ca. 83 pCt. af dem, som havde drukket raa Mælk fra Kolding Andelsmejeri, var blevet angrebne, og der kunde saaledes ikke være nogen Tvivl om, at Smittekilden maatte findes i Mælken.

Men hvorledes var nu Mælken blevet inficeret?

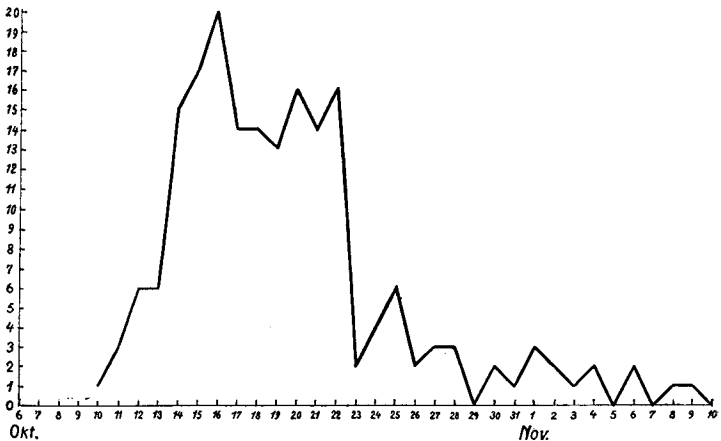
Man overvejede Spørgsmaalet, om Smittekilden kunde findes i en af Streptokokker betinget Mastitis (Yverbetændelse) hos de mælkeleverende Køer. Der fandtes ganske vist talrige Tilfælde af Mastitis hos disse, men de stod i Forbindelse med den nys overstaaede Mund- og Klovesyge Epidemi, som havde foraarsaget stærk Udbredelse af denne Sygdom Landet over, og i saa Fald maatte der mange andre Steder have været tilsvarende Mængder Streptokokinfektioner af lignende Art som Koldingepidemien. Det laa nærmere at søge Aarsagen hos en Person, som havde haft med Mælken at gøre, og som ved Epidemiens Begyndelse havde haft Angina samt en bullen Finger, som maaske kan have fremkaldt en Mastitis af human Oprindelse, men nogen sikker Smitte kilde var det ikke muligt at paavise, da Undersøgelsen først begyndte saa længe efter Epidemiens Opstaaen.

Lignende tildels ret ondartede Epidemier af samme Art som i Kolding har der ogsaa været andre Steder i Landet; beslægtet her med er den store Scarlatina Mælkeepidemi 1917, som i København voldte over 200 Scarlatinatilfælde med 9 Dødsfald.

Medens denne Gruppe Epidemier skyldes, at Mikroberne fra Svælget kommer med i Mælken og formerer sig der, gaar jeg nu over til den anden Gruppe Sygdomme, der stammer fra Tarmkanalen.

Som et Eksempel skal jeg gøre Rede for Paratyfus-epidemien i Odense 1928. I Oktober 1928 opstod der 201 Tilfælde af Paratyfus i et skarpt begrænset Kvarter (Aalykkekvarteret og Dæhnfeldts Villakvarter) i Udkanten af Byen. Forløbet af Epidemien, som blev

nøje undersøgt af Dr. Ahrend Larsen, fremgaar af nedestaaende Kurve. der bestaar af 2 Dele, »Explosionen« og »Halen«; den første af 10—12 Dages Varighed skyldes Nydelse af den inficerede Mælk og ophørte, saasnart Mælketilførslen blev standset; den anden er Kontakttilfælde direkte smittede af den første Gruppe Patienter. Hos alle de angrebne paavistes den samme Mikrob, Paratyfusbacillen.

Kurve 1. Paratyfusedemien i Odense 1928.

Man blev hurtigt klar over, at man stod overfor en Mælkeepidemi, udgaaende fra den Gaard, Tarupgaarden, som leverede Mælk til Aalykkekvarteret; paa denne Gaard, som med Rette anses for en Mønstergaard, begyndte Sygdommen først. Den Person paa Gaarden, fra hvem efter al Sandsynlighed Smitten stammede, havde et Par Uger, før Epidemien begyndte, et let Ildebefindende og Diarrhé; til Trods herfor havde han haft Berøring med Mælken, og ved de paafølgende Undersøgelser paavistes Paratyfusbaciller i hans Afføring. Efterhaanden blev der paa Gaarden angrebet ialt 8 Personer.

Fra Tarupgaard leveres Mælken direkte til Forbrugerne, og det er nu interessant at følge Mælkevoignens Rute.

Hver Morgen kører den ud fra Tarupgaard (se Kort) med 150 kg raa Mælk + 50 kg i en særlig Spand, beregnet til Børnehjemmet »Aalykkegaard«. Til alle Steder langs Mælkekusken Rute, hvor der optraadte Paratyfustilfælde, har han leveret raa Mælk. Han kører gennem Rugaardsvej og ned til St. Glasvej (3 Syge), op til Børnehjemmet Aalykkegaard, hvor næsten alle, ialt 68, blev angrebne, videre til Dr. Olgasvej (33 Syge) og til Ny Kongevej (18 Syge). Restmælken kører han op til Korup Mejeri, hvor en Mejerielev, som holdt særlig meget af Mælk og med Forkærlighed drak den fra Tarupgaard, var den eneste, som blev syg.

Men der var ogsaa Syge i Dæhnfeldts Villakvarter, sydvest for Rugaardsvej, hvor Mælkekusken fra Tarupgaard ikke kommer. Hertil leveres Mælken af en anden Mælkekusk, som om Morgenen kører ud fra sin egen Gaard med 100 kg Mælk fra egen Besætning. Først forsyner han 30 Familier i Tarup By (ingen Syge). Paa Hjørnet af Tarupvej og Rugaardsvej sætter Mælkekusken fra Tarupgaard hver Dag 2 Mælkespande af til ham, en stor Spand paa 50 kg raa Mælk og en lille paa 2 kg. Han leverede da først den lille Spand ned til en Familie, som ønskede at faa Mælken direkte fra Tarupgaard, fordi denne har Ry for at levere særlig god Mælk. I denne Familie blev der 4 Syge (se øverst tilvenstre paa Kortet).

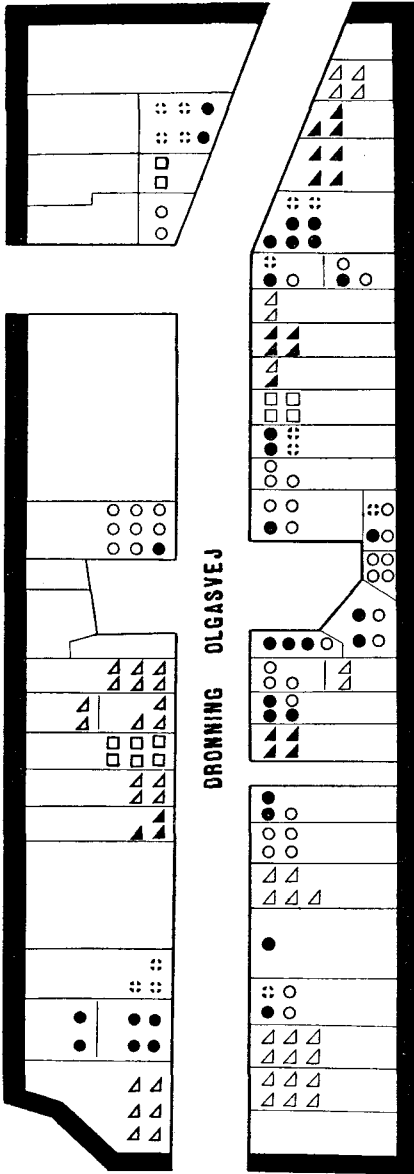
Naar han naar ned til Dæhnfeldts Villakvarter, slipper hans egen Mælk op; han sælger saa Mælken fra Tarupgaard, og nu optræder talrige Paratyfustilfælde i hans Spor.

Paa lignende Maade som i Kolding blev der af Dr. Ahrend Larsen foretaget en Undersøgelse af hver enkelt Beboer i Dr. Olgasvej og Ny Kongevej.

Som Eksempel anføres Resultatet fra Dr. Olgasvej (se Kortet paa næste Side).

Husene fik Mælk fra tre forskellige Mælkeforsyninger, Tarupgaard, Korups Mejeri og Sanderum Mejeri, men kun de, der havde Mælkeforsyning fra Tarupgaard, blev

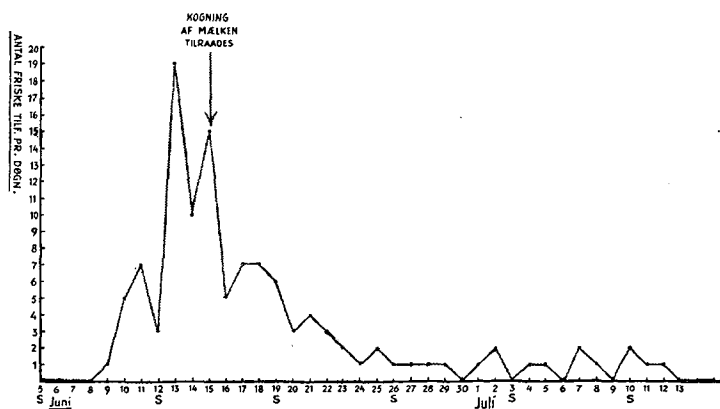
PARATYFUS-MÆLKEEPIDEMIEN I ODENSE OKTBR. 1928.

syge. Ialt havde 242 Personer drukket raa Mælk fra Tarupgaard, hvoraf 201 blev syge.

Af andre Mælkeepidemier fra de senere Aar, der er blevet undersøgt paa lignende Maade, skal jeg lige nævne to Epidemier af Paradysesteri, den ene i Skanderborg 1927, den anden i Korsør i Maj 1928.

Paradysesteri er en mildere Form af Dysenteri (Blodgang), som dog af og til kan give Anledning til alvorlige Symptomer og endog ende med Døden.

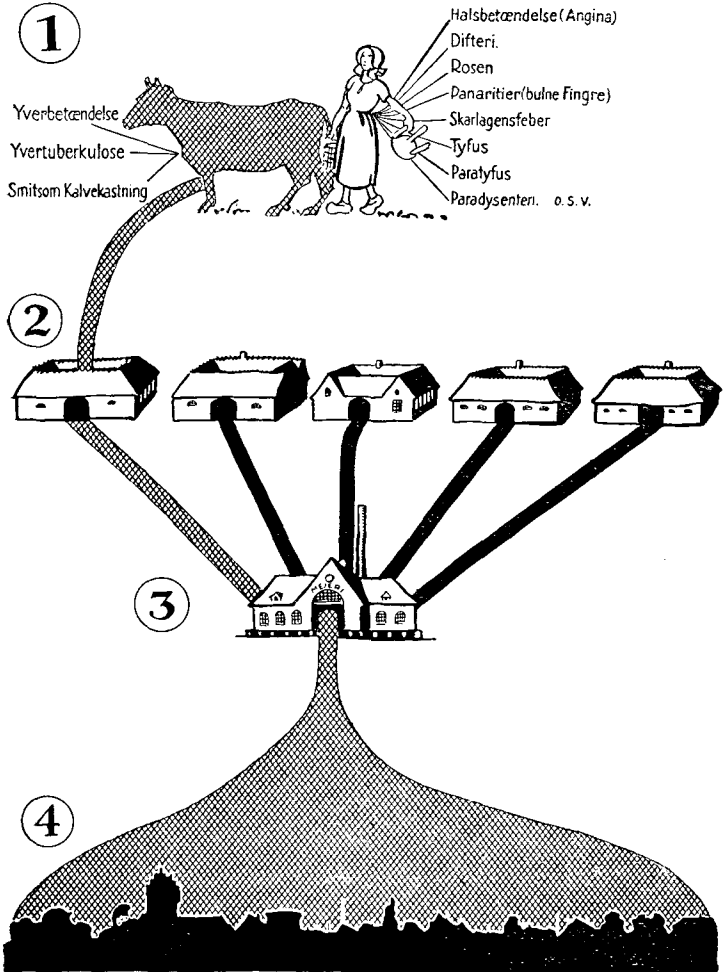
Kurve 2. Paradysesteriepidemien i Skanderborg 1927.

Epidemikurven ligner meget Kurven for Paratyfusedepidemien i Odense med sin »Ekspllosion« og »Hale« af Kontaktilfælde. Ialt var der ca. 150 angrebne.

Det viste sig, at saa godt som alle, som var blevet syge under Sygdommens Udbrud, havde drukket raa Mælk fra et bestemt Mejeri, og en nærmere Undersøgelse godtgjorde, at der var flere Paradysesteripatienter paa de Gaarde, der leverede Mælk til Mejeriet.

I Korsør var der i Maj 1928 en Epidemi af Paradysesteri med ca. 200 Tilfælde, som kunde henføres til et bestemt Mejeri og fra dette igen til en Gaard, hvor der lige før Epidemiens Udbrud fandtes Paradysesteri; saasnart Mælkeforsyningen ophørte, standsede Epidemien.

Disse Eksempler maa være tilstrækkelige til at vise, at Mælken kan spille en stor Rolle som Smittekilde. Lad os se paa, hvilke Infektioner, der kan være Tale om. Nedenstaaende Diagram giver en skematisk Oversigt.

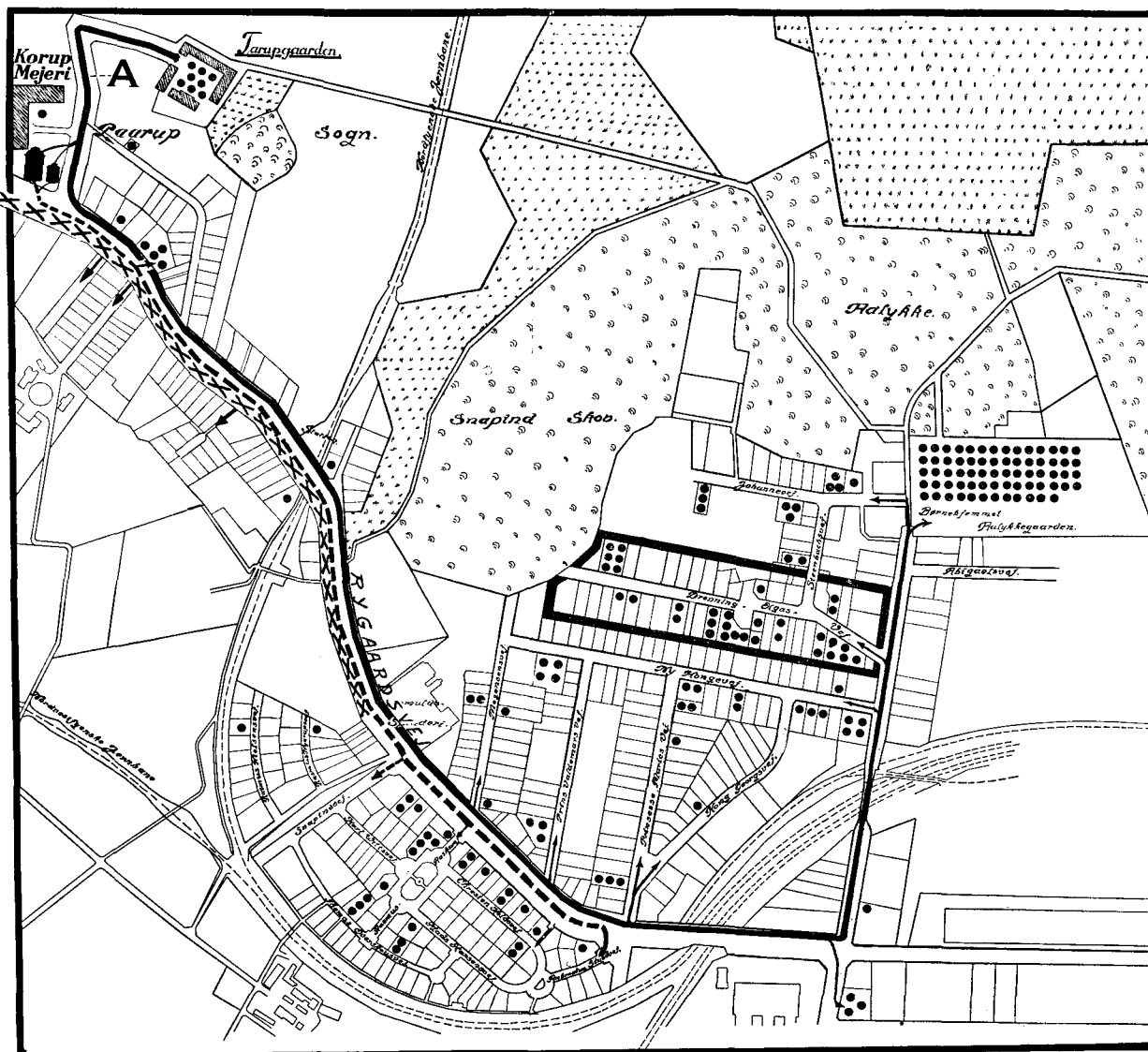
① angiver de Sygdomme, som kan tilføres Mælken fra Koen (tilvenstre), og fra Malkepersonalet (tilhøjre).

② Den smittede Mælk gaar fra Gaarden til

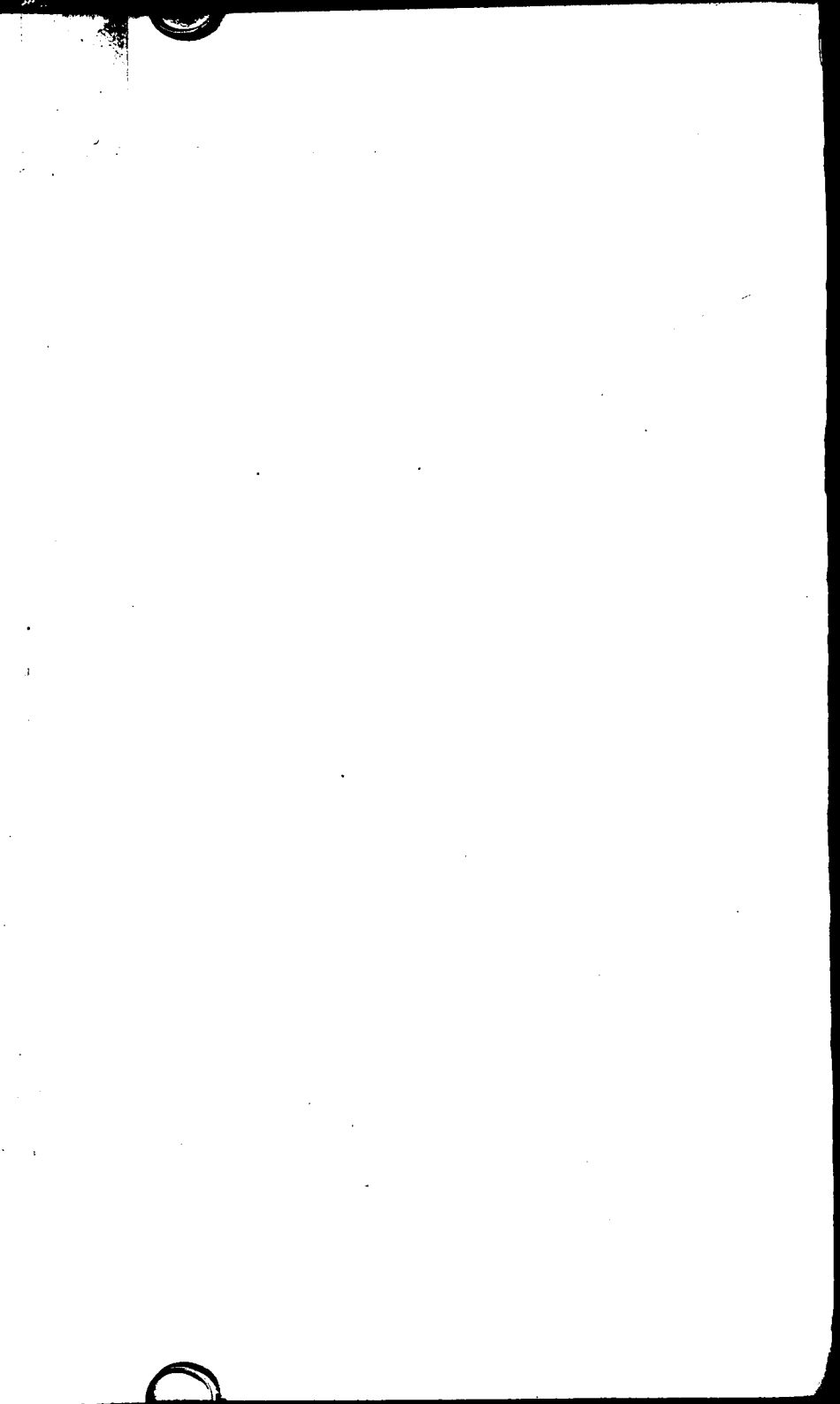
③ Mejeriet, hvor den blandes med Mælk fra andre sunde Gaarde, saa al Mælken fra Mejeriet inficeres og gaar derefter ud til

④ Konsumenterne.

PARATYFUS-MÆLKEEPIDEMIEN I ODENSE OKTBR. 1928.

Paa Kortet betegner hver af de sorte Prikker et Tilfælde af Paratyfus.
 A er Ruten for Mælkekuskens fra Tarupgaard (fuldt optrukket).
 B er Ruten for den anden Mælkekusk, som kommer fra Tarup By, udenfor Kortet. Hans Rute er prikket ---.
 Endvidere er det paa hans Rute betegnet med x, hvor længe hans Mælk er smittefri.
 Øverst tilvenstre er antydet, hvor Mælkekusk B modtager en stor og en lille Mælkebeholder af Kuskens fra Tarupgaard. Ved Bomuldsspinderiet slipper hans egen Mælk op, og han begynder at sælge Mælk fra den store Mælkespand fra Tarupgaard til Dæhnfeldts Villakvarter, sydvest for Rugaardsvej.

Fra Koen selv kan Mælken inficeres med forskellige Sygdomme, hvoraf særlig skal nævnes Tuberkulose, Svingefeber (Kalvekastningsfeber) og Mund- og Klovesyge.

Tuberkulosen er et stort Kapitel for sig, som jeg trods dets store Vigtighed af Mangel paa Tid ikke skal komme nærmere ind paa idag. Mund- og Klovesyge spiller i denne Forbindelse en ganske underordnet Rolle. Derimod er Svingefeberen en Sygdom, som man i Henhold til Dr. *Martin Kristensen's* Undersøgelser maa regne med, da der optræder ca. 500 Tilfælde om Aaret med en Dødelighed af 2—3 pCt. og et forholdsvis stort Antal Aborter hos gravide Kvinder. Selv om Flertallet af Smitteoverførelser synes at skyldes direkte Omgang med syge Dyr, kan der dog ved et ikke ringe Antal Tilfælde næppe findes andre Smittekilder end Mælken, og her er der et vanskeligt Problem, som der snart maa tages Stilling til, men som ligger udenfor mit Emne idag.

Fra Mennesket (Malkepersonalet) kan en Række Sygdomme overføres til Mælken, den ene store Gruppe stammer fra Næse og Svælg: Difteri, Skarlagensfeber, Angina og Streptokokinfektioner, den anden omfatter forskellige Tarmsygdomme: Tyfus, Paratyfus, Paradysenteri o. fl.

Ved Bedømmelsen af Overførelsesmaaden for den første Gruppes Vedkommende maa det erindres, at under Talen og særlig under Harken, Hosten eller Nysen kan Spytpartikler slynges flere Meter ud, i saa Henseende er nogle Mennesker værre end andre, og Vejen er ikke lang fra et smittebærende Svælg ned i Mælken, som er et fortræffeligt Næringsmiddel for de fleste Mikrober. For at være smittebærende behøver man ikke at være stærkt angrebet af Sygdommen; lette Tilfælde af Skarlagensfeber eller Difteri ytrer sig kun ved ganske svag Rødme i Halsen uden stærkere Symptomer, og der er mange, som gaar rundt med disse Smitstoffer i deres Svælg og

Næse uden overhovedet at frembyde nogetsomhelst Sygdomstegn.

For Tarmsygdommenes Vedkommende sker Overførelsen ved, at der fra den Malkendes Fingre overføres noget af hans Udtømmelser, Urin og Afføring, til Mælken. Det er jo ikke nogen hyggelig Tanke, at dette kan ske, men de ovenfor meddelte Erfaringer taler deres tydelige Sprog; ogsaa her gælder det, at ganske let angrebne, ja selv helt sunde Personer kan være smittebærende; de er i Virkeligheden de farligste Smittespredere, fordi de rigtig syge ikke er i Stand til at malke.

Hvad skal man da gøre for at hindre denne Infektion?

Et sikkert virkende Middel er selvfølgelig P a s t e u r i s a t i o n enten i den ene eller den anden Form; udføres den rigtigt, bliver alle de omspurgte Smittekim dræbte. Jeg skal imidlertid ikke komme nærmere ind paa dette Spørgsmaal, da det drejer sig om et Diskussionsemne, tilstrækkeligt til at fylde en hel Forelæsning; der er vægtige Stemmer for og imod i forskellige Lejre. Uden at tage Stilling til Pasteurisation skal vi overveje, hvad der ellers kunde gøres for at hindre Smitte.

Det er for det første af stor Betydning at indprente, at ingen Syge maa have nogetsomhelst med Mælk at gøre; det maa gøres baade de Malkende og deres Husbond forstaaeligt, at dette Forbud maa udstrækkes til selv det letteste Sygdomstilfælde eller Ildebefindende, som kunde være af den ovennævnte Art. Her har vi en ypperlig Støtte i vor Sygekasselov og vor Epidemilov, som eventuelt giver den fulde Erstatning for lidte Tab. Det maa erindres, hvor langt billigere det er at hindre en Epidemi end at bære de meget store Omkostninger, en saadan Mælkeepidemi medfører, og som kan løbe op i mange Titusinder af Kroner. Endvidere maa man søge at udbrede Forstaaelsen af, at man ikke skal tale, hoste eller nyse saadan, at Spytdraaber kommer ned i Mælken. Er Forholdene endelig saadanne, at den paagældende

midlertidig er nødt til at malke, fordi ingen anden Hjælp kan skaffes med det samme, kan der opnaas meget blot ved at binde et Tørklæde løst for Munden, saalænge Malkningen staar paa.

Til Forebyggelse af Tarminfektioner maa der indskærpes den største Renlighed med Hænder og Negle, særlig efter Afføring. Det burde være en staaende Regel, at man inden Malkningen paa begyndes vasker Hænderne grundigt med Sæbe og Neglebørste og rensr Neglene med Neglerenser. Jeg forstaar godt, at dette kan være vanskeligt under mange Forhold; en mørk Vintermorgen eller snarere Nat er det naturligvis fristende at lade være, men det burde være en fast Regel, ligesom Læger og medicinske Studerende foretager en omhyggelig Haandvask, før de begynder deres Dagsgerning paa Hospitalet. Der burde i hver Stald være Neglebørste og -renser, maaske bedst lænket fast for ikke at forsvinde, samt rigelig Adgang til Sæbe og Vand; og denne indledende Renselse skulde i større Stalde maaske helst foregaa under Opsigt. Jeg har saa megen Tillid til vor Landbefolknings Forstaaelse, at jeg tror, noget saadant kunde gennemføres, ligesom f. Eks. Spytning paa Gulvet i Jernbanekupeer nu er ganske forsvundet; man skulde for en Menneskealder siden næppe have troet, at dette kunde blive muligt, naar man mindes, hvorledes Gulvet i en 3. Klasses Jernbanekupe kunde se ud.

Desværre maa det imidlertid indrømmes, at disse Foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til med Sikkerhed at forebygge Smitte, men alligevel vilde meget være vundet, hvis de kunde gennemføres, i hvert Fald for den Mælks Vedkommende, som er bestemt til at drikkes i raa Tilstand.

Med Fare for at komme ind paa Omraader, hvor jeg er meget langt fra at være sagkyndig, vøver jeg mig dog til at berøre endnu et Par Spørgsmaal. Den Mælke-spand, der saavidt jeg ved benyttes hyppigst her i Lan-

det, er bredere foroven og snævres ind forneden; den har den Fordel, at den er billig, bekvem at malke ned i og let at gøre ren. Men samtidig synes den at have den Ulempe, at forholdsvis meget Smuds fra Koen kommer ned paa Mælken. Jeg har flere Steder, endog i Hjertet af Indien, set Malkespande, som tilmed sagdes at være af dansk Model, som var indsnævrede foroven og derfor afgav langt færre Muligheder for Tilsmudsning af Mælken. Det vilde være interessant at faa nærmere Rede paa Fordelene og Ulemperne ved de forskellige Mælkespande og at faa Klarhed over, om der ved Ændringer i Malkningens Teknik kunde naas videre frem. Malkemaskinen, som jo vilde frembyde mange hygiejniske Fordele, synes at have svært ved at trænge igennem.

Et andet Punkt, som vi har haft Opmærksomheden henvendt paa, er Sterilisationen af Transportspandene. Det er klart, at hvis denne ikke gennemføres til Fuldkommenhed, kan disse Spande rumme store Farer, thi er en Spand en Gang inficeret med Streptokokker eller Paratyfusbaciller, og Rengøringen og Sterilisationen svigter, kan en saadan Spand vedblive at inficere den Mælk, som kommer i den.

Vilde det iøvrigt være umuligt at gøre endnu et Fremstød med Hensyn til Renligheden i vore Kostalde? Det er blevet mig sagt, at ved Siden af adskillige Mønsterstalde er der andre, hvor Renholdelse af Køerne, Malke-redskaberne og Stalden i det hele lod en Del tilbage at ønske.

Selv om Tilsmudsning af Mælk med en vis Mængde Kogødning vel næppe helt kan undgaas og heller ikke i og for sig rummer nogen hygiejnisk Fare, kan jeg ikke tro andet, end at en Højnelse af Renligheden i vore Kostalde og en Skærpelse af Kravet til den personlige Renlighed hos de Malkende vil være en Fordel for vort vigtigste Erhverv.

Statskonsulenternes Indberetninger for Aaret 1928.

X.

Beretning fra Statskonsulent Alf. L. Søndergaard.

Aaret 1928 bragte ikke nogen væsentlig Ændring i Vilkaarene for Hesteavl i Almindelighed. De Forhaabninger om en Renaissance for Avlen paa Grundlag af Eksporten, som det foregaaende Aar gennem en noget forøget Efterspørgsel fra Tyskland havde givet Plads for, blev ikke opfyldt. Omfanget af den i Forvejen ret beskedne Eksport svandt i Aarets Løb atter betydeligt ind, samtidig med at Importen af fremmede Smaaheste blev mere og mere trykkende for Priserne og Afsætningen paa Hjemmemarkedet.

Tidligere, da Hestepriiserne herhjemme blev bestemt af Priserne i Tyskland, betød denne Import muligvis mindre, thi i Eksporten havde vi rigelig Ækvivalent for Importen, men under de nuværende Forhold, hvor det er Hjemmemarkedet, der i det væsentlige er bestemmende for Priseniveauet og dermed for Rentabiliteten i Avlen, lader hele dette Spørgsmaal sig ikke fortsat afvise med et Skuldertræk, saaledes som mange hidtil har været tilbøjelige til. Baade af avlsmæssige og af økonomiske Grunde bliver det nødvendigt snarest at tage denne Sag op til en virkelig og reel Vurdering.

Der har i de senere Aar været gjort et stort Arbejde for at værne om vor Hesteavl i Haab om lysere Tider, men alle Beregninger, statistiske og skønmæssige, er hidtil blevet kuldcastede af en ganske uberegnelig Import.

Med den Udvikling, som vi i de senere Aar har gennemløbet, og som med 1928 forhaabentlig nærmer sig sin Afslutning, er Rammerne for Hesteavlens vel nok indskrænket noget, men de er ogsaa blevet mere enkle, saaledes at det lader sig overse, hvilke Krav der i Fremtiden stilles til Avlen. Flere og flere — ogsaa indenfor Avlsledelsen — erkender endelig, at Grundlaget i Fremtiden maa søges indenfor Landets egne Grænser, og ikke i tilfældige Eksportmuligheder. Men for at dette Grundlag kan blive saa bredt og stabilt som muligt, er en Ændring i Forholdene paa Hjemmemarkedet paakrævet.

Konkurrencen udefra føles selvfølgelig af hele Hesteavlens, men ikke mindst af Frederiksborg- og Halvblodsavlens. Vel har Opdrætterne af disse Racer taget imod Begivenhederne i Fortrøstning om, at de i udstrakt Grad dog var i Pagt med Fremtidens Krav til Hestekraft. Men Udviklingen har været langsommere end ventet, og Vanskelighederne var efterhaanden blevet saa store, at det var nødvendigt at finde nye Veje, for at Avlsarbejdet stadigt kunde fremmes.

De allerede tilstedeværende Organisationer er alle af avlsmæssig Natur, og de har hverken Magt eller Midler til at tjene Avlen som Løftestang for Tilvejebringelsen af gunstigere ydre Vilkaar. I Aarets Løb har jeg derfor arbejdet for at skabe Grundlag for Dannelsen af en tilstrækkelig stærk og handlekraftig Organisation, omfattende hele den lettere Hesteavl i Danmark.

En saadan Landsorganisation har Betingelser for at virke til Hævdelse af Avlens Interesser baade overfor Indland og Udland, og den vil styrke hver enkelt af de deltagende Organisationer og skaffe dem mere Indflydelse paa de Dispositioner, som berører deres Interesser. Der skabes ogsaa Muligheder for nye Udviklingslinier i Modsætning til tidligere, hvor man ofte stod ret fremmed og uforstaaende overfor hinanden. De forskellige Organisationer vil gennem mere intimt Samarbejde blive i Stand til at holde hinanden underrettet om eventuelle

Chancer for Avlen i de forskellige Landsdele. Der aabnes Muligheder for at interessere nye Kredse blandt Publikum for den lettere Hesteavl i Almindelighed. Endelig skabes der Grundlag for Udgivelsen af et virkeligt Hesteblad i Lighed med, hvad der findes i andre Lande.

At Tidspunktet var gunstigt for en saadan Sammenlutning, fremgik af den Imødekommenhed, hvormed Tanken modtoges indenfor de interesserede Organisationer, og i Vinterens Løb startedes Landsorganisationen for lettere Hesteavl i Danmark omfattende nedenstaaende 11 Organisationer med tilsammen ca. 6000 Medlemmer:

De samvirkende sjællandske Frederiksborg Hesteavlsforeninger,
 De samvirkende sjællandske Hesteavlsforeninger for svært Halvblod,
 Det danske Travelskab,
 Dansk Rideforbund,
 Foreningen for Hestesport og ædel Hesteavl i Jylland,
 Foreningen til den almindelige Hesteavls Fremme,
 Foreningen til den lettere Hesteavls Fremme i Fyns Stift.
 Foreningen til den ædle Hesteavls Fremme,
 Frederiksborg Amts Hesteavlsforening for Halvblod,
 Frederiksborg Amts Hesteopdrætterforening og Sportsrideklubben.

Forhaabentlig vil det vise sig, at denne Sammenslutning kan bidrage til at skabe bedre Vilkaar for den lettere Hesteavl her i Landet.

Til Trods for de ydre Vanskeligheder har Frederiksborg- og Halvblodsavlen i avlsmæssig Henseende dog klaret sig godt. Der er i Aarets Løb oprettet en enkelt ny Hesteavlsforening, og flere af de gamle har indkøbt nye Hingste.

Paa Sjælland og paa Bornholm er det som sædvanlig Frederiksborgavlen, der udviser den største Livskraft. Til Afkomsskuerne, som jeg alle har overværet, var der saaledes anmeldt 13 Frederiksborghingste (men kun 2

Belgiere og ingen af de andre Racer). Kvaliteten af det fremstillede Afkom var gennemgaaende god, og 5 af Hingstene fik Afkommet i I Kl. B, 4 i II Kl. A og 4 i II Kl. B. Paa Fyn fremstilledes Afkom efter 2 Oldenborghingste, af hvilke den ene fik II Kl. A og den anden III Kl.s Afkomspræmie.

For første Gang efter Statshingstesku Kommissionens Opløsning foretoges Afkomsbedømmelsen af de provinssielle Landboforeninger. For Øernes Vedkommende var det ved Samarbejde lykkedes at faa affattet ensartede Regler for Bedømmelsen, medens man i Jylland mærkeligt nok ikke mente at have særlig Interesse i et fælles Grundlag paa dette vigtige Omraade.

Dyrskuerne, som jeg har overværet saa mange af, som det var mig muligt, udviste samme Tendens som Afkomskuerne. Frederiksborgavlens prægede de fleste af Skuerne paa Sjælland og paa Bornholm. Særlig var Tilslutningen god til det sjællandske Fællesskue og til Amtsskuet i Hillerød, ligesom ogsaa Kvaliteten var tilfredsstillende.

Den bedste Fremstilling af svært Halvblod fandtes som sædvanligt paa det fynske og sjællandske Fællesskue, samt paa Brahetrolleborg. I Ringsted gjorde denne Afdeling sig særlig bemærket ved sin udmærkede Kvalitet. Dette gode Resultat skyldes aabenbart, at Ledelsen indenfor Halvblodsavlens allerede for Aar tilbage har forstaaet, at det var bedre at købe enkelte gode Avlsdyr end mange middelmaadige, saaledes som Tendensen ellers har været, naar det drejer sig om importerede Racer.

Afstammingsbedømmelsen af de til Dyrskuerne anmeldte Heste er nu ogsaa blevet obligatorisk paa Bornholm og foretages efter samme System, som i flere Aar har været gennemført paa Sjælland. I disse Bedømmelser deltager jeg i saa stor Udstrækning, som Tiden tillader det.

I Februar, Marts og April har jeg ligesom de foregaaende Aar deltaget i Hingste- og Hoppekaaringerne paa Sjælland, Fyn og Bornholm.

Paa Fyn afholdtes Hingstekaaringerne af svært Halvblod sammen med Kaaringerne af jydsk og belgiske Hingste. Ved Kaaringerne paa Bornholm var Tilslutningen meget stor og af særlig Interesse, da det er en udpræget Avlskaaring i Modsætning til den Individkaaring, som anvendes i de andre Landsdele. Kaaringerne derovre strækker sig i Reglen over flere Dage og omfatter ca. 200 Dyr.

I Aarets Løb har jeg holdt en Del Foredrag i Landboforeninger, Hesteavlforeninger og særlig i Tilslutning til Kaaringer og Dyrskuer, ligesom jeg ogsaa har skrevet en Del Artikler i Blade og Tidsskrifter.

Som sædvanlig har jeg i stor Udstrækning ydet Bistand, saavel til Foreninger som til private, i Spørgsmaal Hesteavl vedrørende. Desuden har jeg deltaget i de provinsielle Landboforeningers Delegeretmøder, i flere Hesteavlforeningers Generalforsamlinger og Bestyrelsesmøder samt i de sjællandske Landboforeningers Hestudvalgsmøder m. fl.

Ligesom tidligere har nogle Udlændinge, som ønskede Oplysning og Vejledning om forskellige Forhold, været henvist til mig. Endvidere har jeg anvendt nogen Tid som Censor ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

Stambogsføringen kræver stadig mere Tid og Arbejde, efterhaanden som Antallet af registrerede Dyr stiger. IV Bind af Registerstambogen er udkommet, og XVII Bind af Elitestambogen er under Udarbejdelse. Der er nu ialt registreret 141 Hingste og 1281 Hopper. Det er et fuldt ud tilfredsstillende Resultat under de forhaandenværende Omstændigheder og et Bevis paa, at Modgangen endnu ikke har formaaet at røkke ved Avlsarbejdet.

Prisopgave

vedrørende Undersøgelse af Aarsagerne til Kartofflernes Mørkfarvning efter Kogning.

Den landøkonomiske Forsøgsvirksomhed har gennem Forsøg og Undersøgelser anvist Fremgangsmaader til Dyrkning af Kartoffler, hvorved der opnaas et stort Udbytte pr. Arealenhed. Forsøgsvirksomheden har derimod kun undtagelsesvis beskæftiget sig med Undersøgelser vedrørende Kartofflernes Kvalitet og de Dyrkningsvilkaar, der øver Indflydelse herpaa.

I de senere Aar er der fremsat Klager over Spisekartofflernes Kvalitet. Klagerne gaar i særlig Grad ud paa, at Kartofflerne ofte bliver mørke efter Kogning. I Henhold til foreliggende Erfaringer synes denne Mørkfarvning helt eller delvis at skyldes Dyrkningsvilkaarene, idet Kartoffler af samme Sort og Oprindelse, dyrket paa forskellige Steder, ofte forholder sig paa forskellig Maade overfor dette Farvningsproblem.

Da Kartofflerne udgør en væsentlig Bestanddel af Befolkningens daglige Føde, er det af stor Betydning, at der her i Landet dyrkes Spisekartofler af god Kvalitet. I Erkendelse heraf udsætter Det kgl. danske Landhusholdningsselskab paa Foranledning af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift en Prisbelønning paa 2000 Kr. for den bedste fyldestgørende Besvarelse af følgende Opgave:

Hvad er Aarsagen til Kartofflernes Mørkfarvning ved Henstand efter Kogning, hvilke Dyrkningsvilkaar øver særlig Ind

flydelse her paa, og kan man ved Iagttagelse af særlige Forholdsregler under Kogningen forhindre denne Mørkfarvning?

Besvarelsen, der i Hovedsagen skal være bygget paa egne Forsøg og Undersøgelser, skal omfatte en Oversigt over de i dansk og udenlandsk Litteratur foreliggende Oplysninger om disse Spørgsmaal, samt en detailleret Redegørelse for saavel Planer som Resultater af egne Undersøgelser. De i Prisaafhandlingen meddelte Oplysninger vedrørende Dyrkningsvilkaarenes Indflydelse paa Kartoflernes Kvalitet maa være kontrolleret gennem mindst 3 Aars Mark- eller Karforsøg.

Til Dækning af dokumenterede Udgifter ved Arbejdet (Medhjælp, Kemikalier, Udgifter ved Dyrkningsforsøg m. v.) kan der ydes Præmietageren et Beløb af indtil 500 Kr. Selskabet forbeholder sig Ret til eventuelt at dele Præmiebeløbet m. v., saafremt der fra forskellige Personer skulde fremkomme fyldestgørende Besvarelser af Dele af Opgaven.

Besvarelserne, der skal være affattet i det danske Sprog, skal, for at komme i Betragtning, være indsendt til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab inden 31. December 1933 og maa ikke overstige 80 trykte Sider i almindeligt Oktav-Format. Besvarelserne betegnes ved Indsendelsen ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto, og ledsages af en lukket Konvolut, der bærer det samme Motto og indeholder Oplysninger om Forfatterens Navn, Stilling og Adresse. Priselønnede Besvarelser forbliver Landhusholdningsselskabets Ejendom. Ved eventuel Trykning, hvorom Selskabet tager Bestemmelse, betales Forfatteren et Honorar af 100 Kr. pr. 16-sidet Ark.

Priselønningen kan ikke tildeles Udlændinge.

*Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab.*

København, December 1929.

Boganmeldelser og udkomne Bøger.

Den danske Andelsbevægelse. Ved *A. Axelsen Drejer*. — Det er en god Idé, Andelsudvalget har haft med at lade fremstille en Bog om den danske Andelsbevægelse. Det er ligeledes en god Idé, at Arbejdet med Tilrettelægningen af dette Arbejde, Valg af Medarbejdere etc. er blevet overdraget Andelsudvalgets Sekretær, Kandidat *Axelsen Drejer*; thi faa i vor Tid kender Bevægelsen bedre end han, hvilket ogsaa klart træder frem gennem de betydningsfulde Afsnit, han selv har skrevet i Bogen. Det er ligeledes en god Idé, at Bogen er udkommen som et Led i den Serie af social- og erhvervsøkonomiske Skrifter, der udsendes gennem nyt socialt Bibliotek paa Martins Forlag; thi just herigennem placeres Andelsbevægelsen i sit rette Milieu som en samtidig social og økonomisk Bevægelse.

Der er i Aarenes Løb skrevet adskilligt om den danske Andelsbevægelse, smaa Ting og store Ting, først og fremmest naturligvis Kontorchef *Hertels* store Bog fra 1917, der paa væsentlige Punkter fremtræder som en Haandbog. Det forekommer mig imidlertid, at der med det nu foreliggende Værk om den danske Andelsbevægelse saa at sige er gjort et Spadestik dybere end tidligere, baade i Forstaaelsen af Problemet og i Udredningen af de enkelte Leds organisatoriske Opbygning. Det synes mig ogsaa af Betydning, at det i det foreliggende Værk Gang paa Gang slaas fast, at Andelsforeningens virkelige Væsenmærke ikke er det solidariske Ansvar — den er kun en Financieringsform — men Princippet om Udbyttets Fordeling i Forhold til den Enkeltes Deltagelse i Sammenslutningens Produktion, Omsætning etc. Ganske vist er dette ikke noget Nyt. Det er slaaet fast saa tidligt som i 1903 af daværende Højesteretssagfører *Svend Høgsbro* paa den første danske Andelskongres. Men det kan ikke siges for ofte og for stærkt, thi alene herved naar man ind til det, som er Kernen i al kooperativ Virksomhed, nemlig at den ikke finder Sted for at skabe Profit paa en Kapital, ikke har et Profitformaal, men har til Formaal at realisere en Besparelse. I Modsætning til den almindelige saakaldte privatkapitalistiske Virksomhed har den kooperative Virksomhedsform frigjort sig for Profitformaalet og har sat sig den Opgave at tilfredsstille de menneskelige Fornødenheder saa at sige direkte, nemlig uden at

gaa den Omvej, som den privatkapitalistiske Produktion be-
træder med Kravet om, at Virksomheden samtidig skal af-
kaste en Profit. Ret beset befinder vi os vel her ved den dybe-
ste Skillelinie, det moderne Erhvervsliv overhovedet kender.
Her skal ikke tages Stilling til, om den ene eller den anden
Produktionsform maa foretrækkes, ej heller om den privat-
kapitalistiske profitmæssige Produktion ikke maa siges at være
en historisk Nødvendighed, hvis Fravigelse i Virkeligheden
kræver en særlig Mentalitet, som ikke kan forudsættes at være
til Stede paa alle de Omraader, som moderne Produktionsliv
omfatter. Her skal kun slaas fast, at den indre Modsigelse,
som maa erkendes at være til Stede i den privatkapitalistiske
Produktionsform, at denne indre Modsigelse ikke findes i Koo-
perationen, og at Beviset herfor just er det, at Virksomhedens
Overskud ikke tilfalder »Kapitalen«, men fordeles efter den
Indsats, de enkelte Deltagere har gjort i selve Virksomheden.

Bogens første Afsnit om Andelsideens Tilblivelse og Indhold
er skrevet af Bogens Hovedredaktør. Det er et velskrevet
Indlæg, der giver en Redegørelse for de historiske Forløbere
for Samarbejdets Idé i *Fouriers*, *Robert Owens* og *William
Kings* Virksomhed og Stræben. Allerede i dette indledende
Afsnit af Bogen slaas det fast, at Andelsideens første Kende-
mærke er Princippet om Udbyttets Fordeling i Forhold til
Andelen i Selskabsvirksomheden, idet det dog ogsaa i det føl-
gende Afsnit om Dansk Andelsbevægelse, der er skrevet af
Højskoleforstander *Arnfred*, Askov, fremhæves, at andre Syns-
punkter har været fremherskende indenfor den danske Andels-
bevægelse, saaledes af *Severin Jørgensen*, der knyttede en gan-
ske særlig Betydning til Princippet om det solidariske Ansvar
som det vigtigste Element for Andelsbevægelsens folkeopdra-
gende Betydning. Afsnittet om Dansk Andelsbevægelse synes
mig iøvrigt paa en rigtig Maade at afgrænse Forholdet mellem
Højskolebevægelsen og Andelsbevægelsen, lige langt fra de
gængse Overdrivelser til begge Sider, hvor man enten gør
Højskolebevægelsen og Andelsbevægelsen til eet eller frakender
Højskolen enhver Indflydelse paa Andelsbevægelsen.

I et følgende Afsnit redegør Højesteretssagfører *C. C. Heile-
sen* for Andelsbevægelsen fra et retsligt Synspunkt. Det er i
høj Grad fortjenstfuldt, at en saadan Redegørelse kommer til
at foreligge, fordi der hersker megen Uklarhed paa dette Om-
raade baade hos Andelsfolk og andre. Navnlig paa Skatte-
omraadet er denne Uklarhed fremherskende, og de besynder-
ligste Opfattelser gør sig her gældende, som eksempelvis finder
Udtryk i Paastanden om, at Andelsvirksomhederne ikke be-
taler Skat, hvorved der jo kun kan tænkes paa Indkomstskat

under de nuværende Forhold paa dette Omraade her i Danmark, hvor Indkomstkatten omfatter baade fysiske og juridiske Personer, baade Individier og Selskaber. Kravet om, at ogsaa Andelsselskaberne bør falde ind under Indkomstkattens Rammer synes mig at savne enhver teoretisk Begrundelse, al den Stund et Andelsselskab ikke har noget Overskud i erhvervsmæssig og skattemæssig Forstand og efter sit Væsen ikke kan have det. Iøvrigt omfatter Højesteretssagfører Heilesens Bidrag til Bogen klare Redegørelser for Andelsselskabernes almindelige Stilling i Retssystemet og deres Stilling til en Række særlige Love som Næringslov, Fimalov, Aktielov, Bøgløringslov, Lukkelov, Skattelove og Banklove. Naar hertil kommer, at det vistnok bør siges, at af nulevende danske Jurister er Højesteretssagfører Heilesen den, der har det mest indgaaende Kendskab til dansk Næringsret, vil man forstå Værdien af den foreliggende Redegørelse.

Om Brugsforeningerne er skrevet af Skolebestyrer *L. A. Godsk*. Dette Afsnit rummer kun lidet historisk Stof, men søger til Gengæld at belyse de aktuelle Problemer og giver en Redegørelse saa at sige i Tværsnit af Brugsforeningsvirksomheden. Læseren stilles her overfor en Række Spørgsmaal, der ligger lige midt i den almindelige Brugsforenings-Diskussion, saasom Spørgsmaalet om Kredit og kontant Betaling, om Værnernes Kvalitet, om Uddelerens Stilling, om Ledelse og Revision, og slutter med nogle oplysende statistiske Tabeller over Brugsforeningsbevægelsen baade i Ind- og Udland. Der er mange gode Oplysninger at hente fra dette Afsnit.

Bogens bastanteste Del udgøres dog af Hovedredaktørens Bidrag om Landbrugets Andelsbevægelse, hvortil som Indledning er føjet en Redegørelse for tidligere Tiders danske Landbrugsforhold, hvor der knyttes Traade mellem det gamle Byfællesskab og det moderne Samarbejde i Andelsbevægelsen. I de enkelte Afsnit om Landbrugets Andelsforhold er meget nyt Stof fremdraget baade af historisk og anden Art, og navnlig er der redegjort paa en meget interessant Maade for, hvad man maaske kan kalde selve Organisations-Teknikken eller Opbygningen af de enkelte Andelsorganisationer med Fremhæven af de fælles Træk i den store og brogede Mangfoldighed. I disse Afsnit er som sagt fremdraget meget nyt Stof, og frugtbare Synspunkter til Forstaaelsen af en af de mærkeligste økonomiske og sociale Bevægelser i Danmark er anlagte, uden at nogen Art af Lyrik blandes med i Fremstillingen. Det tør vistnok siges, at alle Grene paa den danske Andelsbevægelses Træ i denne Fremstilling har været under Forfatterens kyndige Iagttagelse, og til Redegørelsen for Organisationsfor-

men føjes de nyeste statistiske Data om Bevægelsens Betydning i den samlede Økonomi, hentet saavel fra den officielle Statistik som fra de særlige Kilder, der staar til Raadighed for en Mand, der er saa nær knyttet til Bevægelsens Centrum, som Sekretæren i Andelsudvalget maa siges at være. Her kan det ikke nytte at gaa i Enkeltheder med en Oprensning af alle de Emner, der behandles, og desuden kendes jo Navnene paa dem alle af alle eller af de allerfleste, der har Tilknytning til de Kredse, hvor Bevægelsen fortrinsvis har sit Virkefelt.

Dette gælder maaske næppe for dette Tidsskrifts Læsere forsaavidt angaar Kooperationen i Byerne. Det maa derfor anerkendes, at det foreliggende Værk indeholder en Redegørelse herfor, forfattet af Sekretæren i det kooperative Fællesforbund, cand. jur. *Fr. Dalgaard*. Thi selvom den kooperative Bevægelse i Danmark fortrinsvis er knyttet til Landet, har den jo i de allerfleste Lande fortrinsvis sin Udbredelse i Byerne, og vi ved jo ogsaa, at den her i Danmark er rejst som en Bybevægelse af udpræget social Karakter, idet den første Arbejderforening — det, der nu kaldes Brugsforening, — er stiftet af Provst *Sonne* i Thisted med den udtrykkelige Hensigt at søge Arbejdernes Livsvilkaar forbedret. At den danske Arbejderbevægelse i sin Begyndelse stillede sig skeptisk overfor Brugsforeningsbevægelsen, forklarer Kandidat *Dalgaard* først og fremmest ud fra den af *Lassalle* hævdede Opfattelse, at Brugsforeningerne snarere vilde forringe end forbedre Arbejdernes Livsvilkaar. Denne Opfattelse er nu et tilbagelagt Stadium, og saavel Brugsforeningerne som andre Former af Kooperation spiller da ogsaa nu nogen Rolle som Led i Arbejderklassens Bestræbelser for at forbedre deres Livsvilkaar. Endnu er man imidlertid ikke naaet synderlig vidt frem, men der er utvivlsomt Fremdrift i Bevægelsen blandt Byernes Arbejdere baade for Brugsforeningernes Vedkommende og paa andre kooperative Felter.

Det er alt i alt en saare læseværdig Bog, der her foreligger, og den fortjener en stor Udbredelse baade paa Grund af det Stof, den bringer, og paa Grund af Maaden, hvorpaa dette Stof er behandlet.

Otto Himmelstrup.

Lommebog for Landmænd for Aaret 1930. Udgivet af *Kirstine Nielsen*, Svejstrup Østergaard, redigeret af *Th. Hauberg Lund*, Mesinggaard. 32. Aargang. (Steen Hasselbalchs Forlag, Kbhvn.).

Landmandens Lommebog 1930. Af *A. Christensen*, Sønder Tranders pr. Gistrup, og *K. Røhr Lauritzen*, Demstrupgaard pr. Sjørslev. 26. Aargang. (G. B. N. F., Kbhvn.).

Nordens Næringshaandbog 1929. Haandbog over vigtigere Organisationer og Institutioner paa Næringslivets Omraade i Danmark, Island, Norge og Sverige. Udgivet af Foreningen »Norden«. 304 Sider.

Denne Bog, der fremkommer som et Led i Foreningen »Norden«s Bestræbelser for at fremme det nordiske Samarbejde, er inddelt i fem Hovedafsnit. De fire første behandler hver af de nævnte Lande for sig, medens det femte omhandler fællesnordiske Institutioner. Indenfor de paagældende Landes Afsnit er der atter foretaget en Inddeling efter Næringsveje; og her er der givet en Oversigt over nogle af de vigtigste Organisationer og Institutioner. Omtalen af disse Sammenslutninger er gennemgaaende ret udførlig og giver et Indblik i deres Administration, Formaal og Betydning.

For Landbrugserhvervets Vedkommende er medtaget saadanne Organisationer, som omfatter hele Landet, saavel Sammenslutninger af almindelige, som af mere speciel Karakter. Endvidere findes en kort Omtale af saadanne Fagskoler, som har nær Tilknytning til Landbruget. Bogens Pris er 5 Kr., og den kan faas paa Foreningen »Norden«s Kontor, Vestre Boulevard 18, Kbhvn. V.

Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for Undervisningsaaret fra 1. September 1926 til 31. August 1927. 62 Sider. (Kbhvn.).

Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i Aaret 1928—29. Udarbejdet af Sekretariatet. 143 Sider. (Kbhvn.).

Mindre Meddelelser.

Voldgift vedrørende Handel med Kartofler. I Henhold til Landhusholdningsselskabets Regler for Handel med Spisekartofler er der af Selskabet nedsat en fast Voldgift for Stor-Københavns Vedkommende til Afgørelse af Uoverensstemmelser mellem Køber og Sælger ved Handler indgaaet efter de paagældende Regler. Voldgiften bestaar af Forstander *J. J. Hansen*, Urbansgade 2, København Ø. (Tlf. Øbro 3619), Proprietær *F. Smith*, Villa »Skot«, Snekkersten, og Kartoffelhandler *H. G. Hansen*, Ny Carlsbergvej 12, København V.

Bestyrelsesmøde og Generalforsamling i Landhusholdningsselskabet er fastsat til Onsdag den 18. December, henholdsvis Kl. 1½ og Kl. 8.

